INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES, CHINA TO ADRIATIC-XIII

August 7-9, 2021

Ankara, Turkey

FULL TEXT BOOK

Editor

Assoc. Prof. Dr. Ebru GÖZÜKARA

ISBN - 978-605-70611-3-3

INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES, CHINA TO ADRIATIC-XIII

August 7-9, 2021

Ankara, Turkey

FULL TEXT BOOK

By
International Association of Publishers®

All rights of this book belong to International Association of Publishers. It may not be copied or reproduced without permission. Legal and ethical responsibility of the works in the book belongs to the authors.

International Association of Publishers - 2021©

Release date: 15.08.2021
ISBN – 978-605-70611-3-3

CONGRESS'S IDENTIFICATION

CONGRESS NAME

INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES,
CHINA TO ADRIATIC-XIII

DATE AND PLACE

August 7-9, 2021
Ankara, Turkey

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Mustafa TALAS
Fıroz Uzbek KARIMİ
Dr. Mustafa latif EMEK
Fıruz FAVZİ
Samıra KHADHRAOUI
Damezhan SADYKOVA
Zhulduz SAKHI

COORDINATOR

Zhanuzak ALIMGEREY

INTERNATIONAL PARTICIPANTS

Turkey - 42
Kosovo, Ukraine, Iran, Lebanon, Pakistan, Romania, Nigeria, Tunisia, India, Vietnam, Niger, China, South Africa - 44

NUMBER OF ACCEPTED PAPERS

86

NUMBER OF REJECTED PAPERS

19

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process

CONGRESS LANGUAGES

Turkish and all dialects, English, Russian

PRESENTATION

Oral presentation

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Adil AKINCI
Kırklareli University

Dr. Arif Mohamed QADRI
Faryab University

Dr. Akmaral S. SYRGAKBAYEVA
Al – Farabi Kazakh National University

Dr. Bayram BOLAT
Ömer Halisdemir University

Dr. Berrin GUZEL
Adnan Menderes University

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA
Rasulbekov Kyrgiz Economy University

Dr. Duygu TALİH AKKAYA
Yalova University

Dr. Ehsanullah GUVANC
Faryab University

Dr. Elvan YALCINKAYA
Ömer Halisdemir University

Dr. Fazlı YILDIZ
Kütahya Dumlupınar University

Hakan CANDAN
Karamanoglu Mehmetbey University

Dr. Halil AKMESE
Necmettin Erbakan University

Dr. Kasım KARAMAN
Erciyes University

Dr. Malik YILMAZ
Ataturk University

Dr. Maira MURZAHMEDOVA
Al – Farabi Kazakh National University

Dr. Mustafa GULEC
Ankara University

Dr. Mustafa UNAL
Erciyes University

Dr. Mustafa TALAS
Omer Halisdemir University

Dr. Nasima SAWLAT
Faryab University

Dr. Necati DEMIR
Gazi University

Dr. Nuran AKSIT ASIK
Balikesir University

Dr. Nuray PAMUK ÖZTÜRK
Karamanoglu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. N.N. KERMANOVA
Kazakh State Women's Teacher Training University

Dr. Osman Kubilay GUL
Cumhuriyet University

Dr. Ozlem GUZEL
Akdeniz University

Dr. Sarash KONYRBAEVA
Kazakh State Women's Teacher Training University

Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz University

Dr. Şeyda Ferah ARSLAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Dr. Umran TURKYILMAZ
Gazi University

Dr. Vecihi SONMEZ
Batman University

PHOTO GALLERY

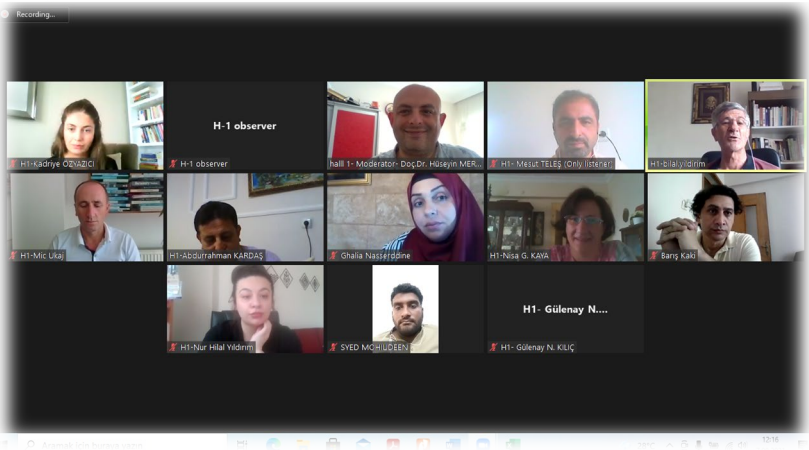

Recording...
A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE INTERNET OF THINGS (IoT) STUDIES IN TOURISM PERSPECTIVE: CLUSTERING-CARROT² ANALYSIS WITH MACHINE LEARNING METHODS
Res. Asst.Dr. Seda KARAGOZ ZEREN
Trakya University, Edirne, Turkey
karagozseda@hotmail.com
Orcid ID 0000-0003-3466-0421

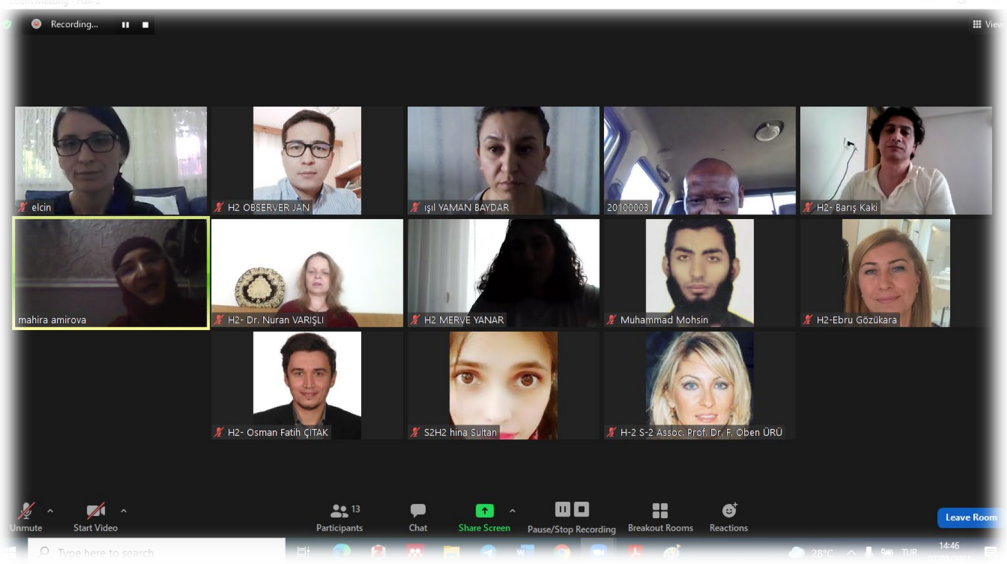
Recording...
elcin
H2 OBSERVER JAN
işıl YAMAN BAYDAR
H2- Barış Kaki
mahira amirova
H2- Dr. Nuran VARIŞLI
H2 MERVE YANAR
Muhammad Mohsin
H2-Ebru Gözükara
H2- Osman Fatih ÇITAK
S2H2 hina Sultan
H-2 S-2 Assoc. Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

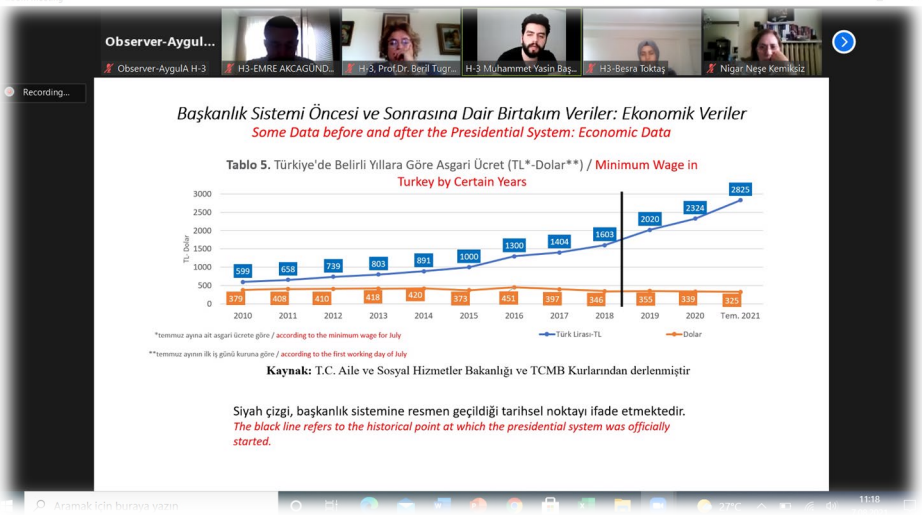
Observer-Aygul...
Recording...
Başkanlık Sistemi Öncesi ve Sonrasına Dair Birtakım Veriler: Ekonomik Veriler
Some Data before and after the Presidential System: Economic Data
Tablo 5. Türkiye'de Belirli Yıllara Göre Asgari Ücret (TL*-Dolar**) / Minimum Wage in Turkey by Certain Years
Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve TCMB Kurlarından derlenmiştir
Siyah çizgi, başkanlık sistemine resmen geçildiği tarihsel noktayı ifade etmektedir.
The black line refers to the historical point at which the presidential system was officially started.

INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES, CHINA TO ADRIATIC-XIII

August 7-9, 2021
Ankara, Turkey

CONFERENCE PROGRAM

Meeting ID:
826 3095 5310
Passcode:
526020

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için https://zoom.us/join sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

CONGRESS LANGUAGES: Turkish and all dialects, English, Russian

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:10^{00}-12^{30}
HALL-1, SESSION-1

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MERTOL		
Mic Ukaj Rahmije Mustafa - Topxhiu	University of Prishtina, Kosovo	FEMALE LABOR FORCE PARTICIPATION IN KOSOVO, BARRIERS AND THE ROLE OF EDUCATION
Ghalia Nassreddine Amal El Arid	Lebanese International University, Lebanon Jinan University, Tripoli, Lebanon	LEARNING EVALUATION APPROACH USING BELIEF FUNCTION THEORY
Muhammad Imran Syed Mohiudeen	University of Veterinary and Animal Sciences, Pakistan	THE EFFECTS OF ORGANIZATIONAL JUSTICE AND PERCEIVED ORGANIZATIONAL SUPPORT ON JOB PERFORMANCE OF EDUCATORS: MEDIATING ROLE OF PSYCHOLOGICAL EMPOWERMENT
Lect. Zekeriya ARSLAN Lect. Kadriye ÖZYAZICI Assoc. Prof. Dr.Oğuz EMRE Assoc. Prof. Dr. Ayşegül ULUTAŞ KESKİNKILIÇ	Kahramanmaraş Sütçü İmam University Sivas Cumhuriyet University İnönü University	OPINIONS OF PRE-SCHOOL TEACHER STUDENTS OF THE FACULTY OF EDUCATION ON THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION
Lect. Zekeriya ARSLAN Lect. Kadriye ÖZYAZICI Assoc. Prof. Dr.Oğuz EMRE Assoc. Prof. Dr. Ayşegül ULUTAŞ KESKİNKILIÇ	Kahramanmaraş Sütçü İmam University Sivas Cumhuriyet University İnönü University	OPINIONS OF PRE-SCHOOL TEACHERS ON IMPLEMENTATION OF THE EDUCATION PROGRAM IN THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION
Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MERTOL Asst. Prof. Dr. Nisa Gökden KAYA	Gaziosmanpaşa University Hitit University	BEING A TEACHER IN A DIFFERENT GEOGRAPHY: ANALYSIS OF THE FILM “ON THE WAY TO THE SCHOOL” IN TERMS OF INEQUALITY GEOGRAPHY
Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MERTOL Asst. Prof. Dr. Nisa Gökden KAYA	Gaziosmanpaşa University Hitit University	EXAMINATION OF THE METAPHORIES RELATED TO THE Z-GENERATION OF THE TEACHERS WORKING WITH GIFTED STUDENTS IN THE CONTEXT OF FUTURISTIC MOVEMENT
Abdurrahman KARDAŞ Assoc. Prof. Dr. Bilal YILDIRIM	İstanbul Sabahattin Zaim University	DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL LEVEL SCALE VALIDITY AND RELIABILITY STUDY
Assoc. Prof. Dr. Bilal YILDIRIM Nur Hilal YILDIRIM Gülenay Nagihan KILIÇ	İstanbul Sabahattin Zaim University Düzce University Yildiz Technical University	PEDAGOGICAL EXPRESSIONS AND MEANINGS IN TURKISH PROVERBS AND IDIOMS

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:10^{00}-12^{30}
HALL-2, SESSION-1

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ		
Asst. Prof. Dr. Çiğdem Karış	Trabzon University	DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE OKUN'UN İKTİSADİ HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: TÜRKİYE UYGULAMASI (1991-2019)
Tărăbîc Andrei Alexandru Morar Gabriel	West University of Timisoara	DEFINING THE CONCEPT OF RISK APPLIED IN ENTREPRENEURSHIP CONCEPTUAL DELIMITATION RISK - ENTREPRENEURIAL UNCERTAINTY
Gwaison Panan Danladi	Nigeria Police Academy Wudil-Kano, Nigeria	TRADE OPENNESS AND ECONOMIC GROWTH IN NIGERIA; A VECTOR ERROR CORRECTION MODEL (VECM) APPROACH
Dr. Sadia Farooq	University of Home Economics, Pakistan	HOME ECONOMICS: A SUBJECT NEEDED TO OPT AT INTERMEDIATE LEVEL
Assit. prof. Dr. Asma Zgarni Mast. Prof. Dr. Lamia Gharbi	University of Tunis El Manar, Tunisia	STRATEGIC CAPABILITIES AND COMPETITIVE STRATEGIES: THE MODERATING ROLE OF EXPORTING
Dr. Seda KARAGOZ ZEREN	Trakya University	A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE INTERNET OF THINGS (IOT) STUDIES IN TOURISM PERSPECTIVE: CLUSTERING-CARROT2 ANALYSIS WITH MACHINE LEARNING METHODS
Assoc. Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ Assoc. Prof. Dr. Ebru GÖZÜKARA	Istanbul Arel University	DISCOVERING INNOVATION FOR SUSTAINABILITY: A CASE STUDY FROM AUTOMOBILE INDUSTRY
Assoc. Prof. Dr. Melike KURTARAN ÇELİK Lect. Fegan MUTLU	Trabzon University	EMPLOYMENT OF DISABLED STAFF IN THE TOURISM SECTOR: FIELD RESEARCH
Assoc. Prof. Dr. Melike KURTARAN ÇELİK Lect. Fegan MUTLU	_____	PRODUCT DEVELOPMENT IN TOURISM: STREET FOODS WITH GASTRONOMY VALUES AND THE CASE OF TRABZON

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:10^{00}-12^{30}
HALL-3, SESSION-1

MODERATOR: Prof. Dr. A. Beril TUĞRUL		
Prof. Dr. Kasim Haciyev	AMEA Qafqazşünaslıq İnstitutu	ARMENIA IS A PERMANENT SOURCE OF THREAT FOR PEACE IN SOUTH CAUCASUS
Dr. Veerendra Kumar N Akkasali Shivakumarachari	Vijayanagara Sri Krishnadevaraya University, India	SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS OF ARTISANS IN KARNATAKA STATE, INDIA
Vitaliy Andreyko Anatoliy Myshko	Uzhhorod National University, Ukraine	HYBRID WAR AGAINST UKRAINE: THE POSITION OF THE COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE
Dr. Adnan Dal	Fırat University	A GLOBAL RESPONSE TO A GLOBAL CHALLENGE: NATO'S SHIFTING STRATEGIC CONCEPT TO TACKLE CLIMATE CHANGE
Prof. Dr. A. Beril TUĞRUL	Istanbul Technical University	FERGHANA VALLEY AND ITS ENERGY POLITICS IMPORTANCE
Res. Asst. Dr. Emre Akcagündüz	Trakya University	TAKE THE LID OFF BETWEEN THE CITIZENS AND THE STATE IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION: THE MINISTRY OF INTERIOR OPEN DOOR PROJECT AND THE CASE OF THE GOVERNOR OF EDIRNE
Muhammet Yasin BAŞKAN Assoc. Prof. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU	Zonguldak Bülent Ecevit University	TÜRK TİPİ BAŞKANLIK SİSTEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Besra TOKTAŞ	Ahi Evran University	HOUTHIS AND RELATIONS WITH IRAN IN YEMEN (1979-PRESENT)
Dr. Nigar Neşe Kemiksiz	Anka Enstittute	THE EFFECT OF ISRAELI ELECTIONS ON ISRAEL-PALESTINE RELATIONS

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:10^{00}-12^{30}
HALL-4, SESSION-1

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Gültekin Kâmil BİRLİK		
Dr. Abdellatif El Aidi Dr. Adil El Filali Saida El Youssfi	Morocco	THE NATIONALIST MOVEMENT IN MOROCCO AND ITS STRUGGLE AGAINST COLONIALISM FROM 1925 TO 1944
Bui Hoang Tan Nguyen Van Kham	Can Tho University, Vietnam	HISTORICAL RESEARCH IN A DIGITAL AGE: A CASE STUDY OF KHU TRU MAT VI THANH – HOA LUU IN MEKONG DELTA REGION OF VIETNAM THROUGH NATIONAL ARCHIVAL DOCUMENTS
Dr. Öğr. Üyesi Turan ŞENER Hatice SÖNMEZ	Akdeniz University	POLITICAL PARTICIPATION IN EUROPEAN UNION COUNTRIES
Aslı EGE	Marmara University	TURKISH CONSIDERATIONS LEADING TO TURKEY'S ACCESSION NEGOTIATIONS WITH THE EU: AN HISTORICAL PERSPECTIVE OVER TURKEY'S EU MEMBERSHIP BID
Nurşah Başaran	Selçuk Üniversitesi	A SELF-MADE MAN AND A SELF-MADE NATION
Rehana Kanwal	National College of Business Administration and Economics, Lahore, Pakistan	A CRITICAL ANALYSIS OF INTERFAITH DIALOGUE MOVEMENT IN PAKISTAN AND ITS FUTURE PROSPECTS
Assoc. Prof. Dr. Gültekin Kâmil BİRLİK	Atılım University	TURKEY'S INITIATIVES FOR DEVELOPMENT IN THE FIELD OF ECONOMY BEFORE THE SECOND WORLD WAR
Assoc. Prof. Dr. Gültekin Kâmil BİRLİK	Atılım University	OPPOSITION ATTEMPTS AT CHP BEFORE MULTI-PARTY LIFE
Ayodélé A. Allagbé Franck Amoussou N. Béatrice M'po Kouyinampou	Université de Zinder (UZ), République du Niger, Université d'Abomey-Calavi (UAC), République du Bénin.	Deconstructing the Moral Code in Social Life: A Critical Discourse Analysis of Lola Shoneyin's The Secret Lives of Baba Segi's Wives

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:13^{00}-15^{30}
HALL-1, SESSION-2

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM		
Nur Efşan GÜL	_____	EXISTENTIALISM AND EXISTENTIALIST HERO IN “THE MAGUS”
Xumar Məmmədova	Nakhchivan State University	AZƏRBAYCAN-YAPONİYA ƏDƏBİ ƏLAQƏLƏRİNİN TƏDQİQİNƏ DAİR
Fatih KUZU	Taras Shevchenko National Kyiv University	SEMIOTIC ANALYSIS OF POEMS WRITTEN BY ORHAN VELI KANIK IN 1945
DR. ÖĞR. ÜYESİ SELAMİ ÇAKMAKCI	Kahramanmaraş Sütçü İmam University	THE PAIN OF A “NAKIS BODY” AND AN “UGLY BODY”
Dr. Shahzadi PAKEEZA	Fatima Jinnah Women University, Rawalpindi, Pakistan	QUR’ANIC HERMENEUTICS AND EXEGESIS IN THE VIEWS OF EMINENT SCHOLARS
Leila Fayazi Barchini Shahla Raghib Doost	Allameh Tabatabai University, Iran	A LOOK AT COLORS TERMS IN THE SIGN LANGUAGE OF IRANIAN DEAF INDIVIDUALS
Asst. Prof. Dr. Yasemin GÜRSOY	Trakya University	TRACES OF UTOPIA IN ALEXANDER SUMAROKOV'S PROSE THE DREAM OF ‘HAPPY SOCIETY’
Hafsa Alili		KUZEY MAKEDONYA’DAKİ TÜRK DİZİLERİ VE POPÜLER KÜLTÜR
Semra Çetin Res. Asst. Dr. Cuma Ece	Sakarya University of Applied Sciences	CHILDREN’S SPORTS IN ANCIENT GREEK AND ROMAN PEOPLES
Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM	Mersin University	MÜSLÜM GÜRSES–THE FATHER OF ARABESQUE CULTURE: A THEMATIC ANALYSIS INTO HIS SONGS
Linh Thi Phuong Pham	Can Tho University, Vietnam	REFORM LEADERSHIP FORCE IN JAPAN AND VIETNAM (THE SECOND HALF OF THE NINETEENTH CENTURY AND THE EARLY TWENTIETH CENTURY)

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:13^{00}-15^{30}
HALL-2, SESSION-2

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Ebru GÖZÜKARA		
Osman Fatih Çıtak Barış Özdemir	Ministry of Family and Social Services Maltepe University	THE EFFECT OF THE VISUAL CUES ON SMOKING CRAVING: THE ROLE OF BEHAVIORAL ACTIVATION/INHIBITION SYSTEMS
Asst. Prof. Dr. Barış KAKİ Merve YANAR	Uşak University	A RESEARCH ON SMOKING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS
Asst. Prof. Dr. Barış KAKİ Merve YANAR	Uşak University	RESEARCH ON SMOKING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS
Hina Sultan Ghulam Ishaq	Lahore College for Women University Lahore Leads University	INTERPARENTAL CONFLICTS AND AGGRESSION: MEDIATING ROLE OF FORGIVENESS AND SOCIAL INTELLIGENCE
Hina Sultan Ghulam Ishaq	Lahore College for Women University Lahore Leads University	SPIRITUAL WELL-BEING, SELF-CONTROL, AND FORGIVENESS IN PAKISTANI YOUNG ADULTS
Muhammad Mohsin Lina Li Xiaohang Huang Muhammad Tahir Aleem Yusuf Jibril Habib Akram Ismael Shehata Muhammad Zeeshan Afzal Rao Zahid Abbas AsgharAbbas Guangwen Yin	Fujian Agriculture and Forestry University, China. University of Agriculture, Faisalabad, Pakistan. Nanjing Agricultural University, Nanjing, Jiangsu, China Muhammad Nawaz Shareef University of Agriculture, Multan, Pakistan	IMMUNOGENICITY AND PROTECTIVE EFFICACY OF PROBIOTICS WITH ETIMP1C AGAINST EIMERIA TENELLA CHALLENGE
Thwala N. I. C. Motolla L.S. Lebelo R.S. Khumalo S. Mabunda M.R.	Vaal University of Technology, South Africa	HOW CLOSE RELATIONSHIPS IN HIGHER EDUCATION IMPACT STUDENTS' LIVES: FRIENDSHIPS AND ROMANTIC RELATIONSHIPS
Elçin Yazıcı Işıl Yaman Baydar Hasan Kağan Keskin	Düzce University 80.Yıl Anaokulu	48-66 AYLIK ÇOCUKLARIN VİRÜS KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARININ BELİRLENMESİ
Franck AMOUSSOU N. Béatrice KOUYINAMPOU M'PO Ayodélé A. ALLAGBE	Université d'Abomey-Calavi (UAC) ; République du Benin. Université de Zinder (UZ), République du Niger	EXPLORING THE IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON WOMEN: A WOMANIST LINGUISTIC ANALYSIS OF THE UN SECRETARY- GENERAL'S ADDRESS AT THE 65TH SESSION OF THE COMMISSION ON THE STATUS OF WOMEN
Dr. Nuran VARIŞLI Dr. Münevver BAYAR	Social Security Institution	EFFECTS OF ORGANIZATIONAL COMMITMENT IN ENTERPRISES ON UNEMPLOYMENT IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PROCESS

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:13^{00}-15^{30}
HALL-3, SESSION-2

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Melahat Demirbilek		
Lect. Ergüç Kaya ÖLMEZ	Yeni Yüzyıl University	THE EFFECTS OF CINEMA NARRATIVE ON SOCIAL PERCEPTION FROM HOLLYWOOD PRODUCTIONS AND TURKISH TELEVISION SERIES IN THE CONTEXT OF MYTHS AND REALITIES PRODUCED BY THE MAFIOSO SOCIAL STRUCTURE
Parvin KARIMOVA	Khazar University	THE CONCEPT OF COMMUNICATIVE PERSONALITY IN COMMUNICATION THEORY
Dr. Bushra Naz Dr. Muhammad Kashif Fida Muhammad Zohaib Khan Azkaa Safdar Muhammad Aqeel Asghar	Pakistan Society for Planned Parenthood (PSPP), Pakistan	INSTIGATING FACTORS OF INTERNET ADDICTION AMONG UNIVERSITY STUDENTS
Lect. Dr. Betül BALKAN AKAN	Tekirdağ Namık Kemal University	INVESTIGATION OF GRADUATE THESIS ON ORGANIZATIONAL CREATIVITY BETWEEN 2000-2020 IN TURKEY WITH CONTENT ANALYSIS
Mehmet Salih YOĞUN Ahmet KONUKOĞLU Zekeriya DURMAZ	Hasan Kalyoncu University	AN ANALYSIS OF FOREIGN LANGUAGE PLANNING & POLICIES IMPLEMENTED IN CHINA
Mehmet Salih YOĞUN Ahmet KONUKOĞLU	Hasan Kalyoncu University	SELF-ESTEEM FROM THE PERSPECTIVES OF TURKISH RESEARCHERS: A META-ANALYSIS OF 97 ARTICLES PUBLISHED ON ERIC
Assoc. Prof. Dr. Melahat Demirbilek	Ankara University	FROM SOCIAL WORK PERSPECTIVE SOCIAL PROTECTION NEEDS OF SEASONAL AGRICULTURAL WORKERS
Assoc. Prof. Dr. Melahat Demirbilek	Ankara University	SOCIAL PROTECTION IN THE CONTEXT OF SOCIAL POLICY
Dr. Lütfi ARSLAN	_____	THE REFLECTIONS OF THE REPORTS OF THE AMERICAN EDUCATIONAL EXPERTS ON THE TURKISH EDUCATION SYSTEM ON THE EDUCATIONAL PLANNING DURING THE DEMOCRATIC PARTY PERIOD
Sevinj Mammadzada	Odlar Yurdu University, Baku, Azerbaijan	ANNOTATION PROCESS IN CORPUS LINGUISTICS

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:13^{00}-15^{30}
HALL-4, SESSION-2

MODERATOR: Prof. Dr. Mamoona Mushtaq		
Mahirə Əmirova Firudin Ellada Hüseynova Eldar Gülnara Daşdəmirova Sabir	Azərbaycan Tibb Universiteti	MÜXTƏLIF ÖLKƏLƏRDƏ COVID 19-UN ERKƏN MƏRHƏLƏLƏRDƏ YAYILMASININ MÜQAYISƏLI TƏHLILI
Uswah Bokhari Uswah Shoaib Farhat Ijaz Farida Hafeez Rana Khurram Aftab Musarrat Ijaz	CMH Lahore Medical College & Institute of Dentistry (NUMS), Punjab Institute of Cardiology, Lahore, The Islamia University of Bahawalpur, Pakistan	BULLYING AND ITS EFFECT ON MENTAL WELLBEING OF THE STUDENTS
Mesut TELEŞ	Niğde Ömer Halisdemir University	THE EFFECT OF HEALTH-RISK BEHAVIOURS ON LIFE EXPECTANCY AT BIRTH AND HEALTH STATUS IN OECD COUNTRIES
Maryam Kalhoro Au Yong Hui Nee Charles Ramendran a/l SPR Subramaniam	Sindh university Jamshoro, Pakistan & University Tunku Abdul Rahman, Malaysia	THE EFFECT OF PERCEIVED ACCESSIBILITY AND SAFETY SERVICES QUALITY ON THE REUSE INTENTION/LOYALTY OF THE PUBLIC TRANSPORT COMMUTERS IN KUALA LUMPUR, MALAYSIA
Ms Komal Meher Prof. Dr. Mamoona Mushtaq	Riphah International University, Pakistan Govt. M.A.O. College, Pakistan	DEATH ANXIETY, SOCIAL SUPPORT, SLEEP QUALITY, AND LIFE SATISFACTION AMONG DOCTORS WORKING DURING COVID-19
Sunagozaka Shodai Tsutsumi Atsuro	Kanazawa University	Decision-making of Pregnant Women and Male Partner Following Prenatal Diagnosis from the Perspective of Gender Role
Mamoona Mushtaq Richard Oliver de Visser	University of the Sussex, United Kingdom	GENDER ROLES BELIEFS AND WELL-BEING IN YOUNG ADULTS IN PAKISTAN AND THE UNITED KINGDOM
Aqsa Rehman Mamoona Mushtaq	Pakistan	THE CHARACTERIZATION OF MENTAL HEALTH IN TRANSGENDERS ACROSS LIFE SPAN
Gulnaz Rzayeva	Baku State University	EQUALITY IN THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS AS A SIGNIFICANT CONDITION FOR NON-DISCRIMINATION
Yusuf DÜNDAR	Gendarmerie and Coast Guard Academy	SPECİALİZATİON OF LAW ENFORCEMENT FOR TOURİSM SECURİTY: THE CASE OF THE GENDARMERİE

DATE: 07.08.2021
ANKARA TIME:13^{00}-15^{30}
HALL-5, SESSION-2

MODERATOR: Zahid Mahmood		
Jefirstson Richset Riwukore Tien Yustini Fellyanus Habaora	University of Indo Global Mandiri, Palembang, Indonesia	THE INFLUENCE OF BUDGET TOTAL, SPARE PART INVENTORY, AND SALES ON THE PRODUCTION ACHIEVEMENT OF PT. SEMEN XYZ PALEMBANG IN INDONESIA
Halima Khurshid Zahid Mahmood	University of Management and Technology, Pakistan	PSYCHOSOCIAL PREDICTORS OF BULLYING VICTIMIZATION IN ADOLESCENTS
Ayesha Jabeen Zahid Mahmood	University of Management and Technology, Pakistan	INDEPENDENT SKİLLS İN SCHOOL CHİLDREN: AN EXPLORATORY FACTOR ANALYSİS
Sana Fatima Noor ul Huda	UMT, Lahore, Pakistan	OBSESSIVE COMPULSIVE TENDENCIES AND SELF CRITICISM AS THE PREDICTOR OF ORTHOREXIA SYMPTOMS IN UNIVERSITY STUDENTS
Dinh Cong Thanh Pham Le Hong Nhung Le Tan Nghiem Le Trung Ngoc Phat	Can Tho University, Vıetnam	IMPACT OF TRANSFORMATION LEADERSHIP ON EMPLOYEE LOYALTY AND PERFORMANCE: A CASE STUDY OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN CAN THO CITY, VIETNAM
Olga Krivenko	Kyiv State University, Ukrainei	ASSESSMENT OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL IMPACTS OF HIGH-RISE BUILDINGS
Prof. Dr. Kasım Hacıyev	Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi	GÜNEY KAFKASYA'DA İLK ERMENİ DEVLETİNİ KURMA GİRİŞİMLERİ
Noorullah Beigi	Jawzjan University, Afghanistan	LEGAL REGULATIONS OF INTERNATIONAL MARITIME SECTOR
Asma Ijaz Sana Khalid	University of Management and Technology, Lahore, Pakistan	ATTACHMENT STYLE AND SELF CONCEPT AS PREDİCTOR OF INTERPERSONAL DİFFİCULTİES İN UNİVERSİTY STUDENTS

CONTENT

CONGRESS ID	I
SCIENTIFIC COMMITTEE	II
PHOTO GALLERY	III
PROGRAM	IV
CONTENT	V

Author	Title	No
Lütfi ARSLAN	AMERİKALI EĞİTİM UZMANLARININ TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ HAKKINDAKİ RAPORLARININ DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE EĞİTİM PLANLAMALARINA YANSIMALARI	102
Mahirə Əmirova Firudin Ellada Hüseynova Eldar Gülnara Daşdəmirova Sabir	MÜXTƏLIF ÖLKƏLƏRDƏ COVID 19-UN ERKƏN MƏRHƏLƏLƏRDƏ YAYILMASININ MÜQAYISƏLI TƏHLILI İCMAL	8
Tărăbîc Andrei Alexandru, Morar Gabriel	DEFINING THE CONCEPT OF RISK APPLIED IN ENTREPRENEURSHIP CONCEPTUAL DELIMITATION RISK - ENTREPRENEURIAL UNCERTAINTY	11
Thwala N. I. C., Motolla L.S., Lebelo R.S., Khumalo S., Mabunda M.R.	HOW CLOSE RELATIONSHIPS IN HIGHER EDUCATION IMPACT STUDENTS' LIVES: FRIENDSHIPS AND ROMANTIC RELATIONSHIPS	16
Parvın Karımov	İLETİŞİM TEORİSİNDE İLETİŞİMSEL KİŞİLİK KAVRAMI	26
Seda KARAGOZ ZEREN	A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE INTERNET OF THINGS (IoT) STUDIES IN TOURISM PERSPECTIVE: CLUSTERING-CARROT2 ANALYSIS WITH MACHINE LEARNING METHODS	32
Aslı EGE	TURKISH CONSIDERATIONS LEADING TO TURKEY'S ACCESSION NEGOTIATIONS WITH THE EU: A HISTORICAL PERPSECTIVE OVER TURKEY'S EU MEMBERSHIP BID	40
Veerendra Kumar N Akkasali Shivakumarachari	SOCİO-ECONOMİC CONDİTİONS OF ARTİSANS İN KARNATAKA STATE, INDİA	48

Mesut TELEŞ	THE EFFECT OF HEALTH-RISK BEHAVIOURS ON LIFE EXPECTANCY AT BIRTH AND HEALTH STATUS İN OECD COUNTRIES	58
Çiğdem KARIŞ	DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE OKUN'UN İKTİSADİ HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: TÜRKİYE UYGULAMASI (1991-2019)	70
Besra TOKTAŞ	YEMEN'DE HUSİLER VE İRAN İLE İLİŞKİSİ (1979-GÜNÜMÜZ)	82
Emre Akcagündüz	TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE VATANDAŞ İLE DEVLET ARASINDAKİ PERDELERİ ARALAMAK: İÇ İŞLERİ BAKANLIĞI AÇIK KAPI PROJESİ EDİRNE VALİLİĞİ ÖRNEĞİ	98
Sadia Farooq	HOME ECONOMİCS: A SUBJECT REQUİRED TO OPT AT INTERMEDİATE LEVEL	113
Gültekin Kâmil BİRLİK	ÇOK PARTİLİ HAYAT ÖNCESİNDE CHP'DE MUHALEFET GİRİŞİMLERİ	120
Gültekin Kâmil BİRLİK	İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE TÜRKİYE'NİN EKONOMİ ALANINDAKİ KALKINMA GİRİŞİMLERİ	127
Nuran VARIŞLI Münevver BAYAR	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİM SÜRECİNDE İŞLETMELERDEKİ ÖRGÜTSEL BAĞLILIĞIN İŞSİZLİK ÜZERİNDE ETKİLERİ	136
Betül BALKAN AKAN	TÜRKİYE'DE 2000-2020 YILLARI ARASINDA ÖRGÜTSEL YARATICILIK ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ İLE İNCELENMESİ	144
A. Beril TUĞRUL	FERGANA VADİSİ VE ENERJİ POLİTİK ÖNEMİ	157
Ömer Gökhan ULUM	MÜSLÜM GÜRSES–THE FATHER OF ARABESQUE CULTURE: A THEMATIC ANALYSIS INTO HIS SONGS	167
Muhammet Yasin BAŞKAN Hüseyin ÇAVUŞOĞLU	TÜRK TİPİ BAŞKANLIK SİSTEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	180
Selami ÇAKMAKCI	BİR "NAKIS VÜCUT" İLE BİR "ÇİRKİN VÜCUD"UN IZDIRABI SAMİPAŞAZÂDE SEZAİ'NİN "PANDOMİMA" VE HALİT ZİYA UŞAKLIGİL'İN "MÖSYÖ KANGURU" ADLI HİKÂYELERİNİ KARŞILAŞTIRMALI OKUMA DENEMESİ	201
Yasemin GÜRSOY	ALEKSANDR SUMAROKOV'UN 'MUTLU TOPLUM' RÜYASI ÖYKÜSÜNDE ÜTOPYA İZLERİ	215
Melike KURTARAN ÇELİK Fegan MUTLU	TURİZM SEKTÖRÜNDE ENGELİ PERSONELİSTİHDAMI: ALAN ARAŞTIRMASI	220

Melike KURTARAN ÇELİK Fegan MUTLU	TURİZMDE ÜRÜN GELİŞTİRME: GASTRONOMİ DEĞERLERİ OLAN SOKAK LEZZETLERİ ve TRABZON ÖRNEĞİ	232
Ayodélé A. Allagbé, Franck Amoussou, N. Béatrice M'po Kouyinampou	DECONSTRUCTING THE MORAL CODE IN SOCIAL LIFE: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF LOLA SHONEYIN'S THE SECRET LIVES OF BABA SEGI'S WIVES	251
Zekeriya ARSLAN Kadriye ÖZYAZICI Oğuz EMRE Ayşegül ULUTAŞ KESKİNKILIÇ	UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE EĞİTİM FAKÜLTESİ OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ	265
Osman Fatih ÇITAK Barış ÖZDEMİR	GÖRSEL İPUÇLARININ SİGARA İLE İLGİLİ ARANMA DAVRANIŞINA ETKİSİ: DAVRANIŞSAL AKTİVASYON/İNHİBİSYON SİSTEMLERİNİN ROLÜ	279
Turan ŞENER Hatice SÖNMEZ	AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE SİYASAL KATILIM	289
Ghalia Nassreddine Amal El Arid	LEARNİNG EVALUATİON APPROACH USİNG BELİEF FUNCTİON THEORY	302
Barış KAKİ Merve YANAR	COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİGARA TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	314
Barış KAKİ Merve YANAR	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİGARA TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	325
Gwaison Panan Danladi	TRADE OPENNESS AND ECONOMİC GROWTH İN NİGERİA; A VECTOR ERROR CORRECTİON MODEL (VECM) APPROACH	335
Kadriye ÖZYAZICI Zekeriya ARSLAN Oğuz EMRE Ayşegül ULUTAŞ-KESKİNKILIÇ	UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN EĞİTİM PROGRAMIN UYGULANMASINA DAİR GÖRÜŞLERİ	352
Hüseyin MERTOL Nisa Gökden KAYA	FARKLI COĞRAFYADA ÖĞRETMEN OLMAK: "İKİ DİL BİR BAVUL" FİLMİNİN EŞİTSİZLİĞİN COĞRAFYASI AÇISINDAN ANALİZİ	365
Hüseyin MERTOL Nisa Gökden KAYA	FÜTÜRİSTİK AKIM BAĞLAMINDA ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERLE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN Z KUŞAĞINA İLİŞKİN METAFORLARININ İNCELENMESİ	373
Hafsa Alili	KUZEY MAKEDONYA'DAKİ TÜRK DİZİLERİ VE POPÜLER KÜLTÜR	381
Shahzadi Pakeeza	QURA'NİC HERMENEUTİCS AND EXEGESİS İN THE VİEWS OF EMİNENT SCHOLARS	393

Mehmet Salih YOĞUN Ahmet KONUKOĞLU	SELF-ESTEEM FROM THE PERSPECTIVES OF TURKISH RESEARCHERS: A META-ANALYSIS OF 97 ARTICLES PUBLISHED ON ERIC	400
Mehmet Salih YOĞUN Ahmet KONUKOĞLU Zekeriya DURMAZ	AN ANALYSIS OF FOREIGN LANGUAGE PLANNING AND POLICIES IMPLEMENTED IN CHINA	416
Jefirstson Richset Riwukore, Tien Yustini, Fellyanus Habaora	THE INFLUENCE OF BUDGET TOTAL, SPARE PART INVENTORY, AND SALES ON THE PRODUCTION ACHIEVEMENT OF PT. SEMEN XYZ PALEMBANG IN INDONESIA	429
Bui Hoang Tan Nguyen Van Kham	HISTORICAL RESEARCH IN A DIGITAL AGE: A CASE STUDY OF KHU TRU MAT VI THANH – HOA LUU IN MEKONG DELTA REGION OF VIETNAM THROUGH NATIONAL ARCHIVAL DOCUMENTS	449

AMERİKALI EĞİTİM UZMANLARININ TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ HAKKINDAKİ RAPORLARININ DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE EĞİTİM PLANLAMALARINA YANSIMALARI

THE REFLECTIONS OF THE REPORTS OF THE AMERICAN EDUCATIONAL EXPERTS ON THE TURKISH EDUCATION SYSTEM ON THE EDUCATIONAL PLANNING DURING THE DEMOCRATIC PARTY PERIOD

Dr. Lütfi ARSLAN
Dr. ORCID NO: 0000000258447732

Özet

Demokrat Parti iktidarında, Eğitimde belirgin ve sürekliliği olan bir sistem kurulmaya çalışılmıştır. Bunun için gelenekçi eğitim sistemiyle Batılı eğitim sistemi ortak paydada buluşturulmaya çalışılmıştır. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi Türk ve yabancı eğitim uzmanlarının araştırmaları ve tespitleri incelenerek özgün bir program ortaya konulmaya çalışılmıştır. II. Menderes Hükümeti'nin eğitim planlamasında köy ve şehir okulları ile yükseköğrenimin tüm basamaklarında yapılacak düzenlemeleri ülke genelinde uygulayabilmek için yerli ve yabancı birçok eğitim uzmanının hazırladığı raporlar ve görüşler değerlendirilmiştir. Nitekim Amerika ile Türkiye arasındaki bu yakınlaşmalarla halk eğitimi üzerine ön plana çıkmış olan birçok ABD'li uzmanın görüşlerine başvurularak eğitim politikaları yeniden belirlenmeye çalışılmıştır. 1950-1960 arasında ABD'den 43 ve Fransa'dan da 1 tane olmak üzere 44 yabancı uzman Türkiye'ye gelmiştir. Demokrat Parti iktidarında ilk önce 1951 yılında ABD'li Watson Dickerman'ın raporlarına başvurmuştur. Daha sonra ise sırayla Kate Wofford, John Rufi, Roben J. Maaske, Lester Beals, Ellsworth Topkins, M. Costat ve Elizabeth S. Gorvine' in raporları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Uzmanı, Politika, Rapor, Demokrat Parti

Abstract

Under the Democratic Party government, a clear and continuous system in education was tried to be established. For this reason, it has been tried to bring together the traditional education system and the Western education system on a common ground. As in previous periods, an original program has been tried to be put forward by examining the researches and determinations of Turkish and foreign education experts. II. The reports and opinions prepared by many local and foreign education experts were evaluated in order to implement the regulations to be made at all levels of rural and city schools and higher education in the education planning of the Menderes Government throughout the country. As a matter of fact, with these rapprochements between America and Turkey, education policies were tried to be redefined by consulting the opinions of many US experts on public education. Between 1950 and 1960, 44 foreign experts, 43 from the USA and 1 from France, came to Turkey. (Şahin, 1996, p.74-77) In 1951, the US first applied to Watson Dickerman's reports during the Democratic Party government. Then, the reports of Kate Wofford, John Rufi, Roben J.

Maaske, Lester Beals, Ellsworth Topkins, M. Costat and Elizabeth S. Gorvine were examined in turn.

Keywords: Education Expert, Policy, Report, Democratic Party

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşından sonra kurulan yenidünya düzeninde Amerikan etkisi her alanda kendisini hissettirmiştir. 1947'de Amerika'da kabul edilen 'Ulusal Güvenlik Kanunu (National Security Act)' ve bu yasaya dayanarak kurulan 'Ulusal Güvenlik Konseyi (National Security Council)' hem Birleşik Devletler toprakları hem de bu topraklar dışındaki bölgelerde gözetilecek savunma esaslarını belirleyen yeni bir güvenlik konsepti belirlemiştir. Askeri, siyasi, ekonomik vb. alanlarda yürütülen bu yeni güvenlik stratejisinin bir ayağını da Amerikan hayat tarzını tüm dünyada günlük yaşamın içine sokmak ve oluşturulacak Amerika imajını ulusal çıkarlar doğrultusunda kullanmak oluşturuyordu. Bunun yapılabilmesi ise her türlü yazılı, görsel ve işitsel kitle iletişim aracının hatta eğitim araçlarının yaygınlaştırılmasına bağlanmıştır. 1948 yılında kabul edilen Smith-Mundt yasasıyla Birleşik Devletlerin dünya üzerindeki tanıtımının Amerikan ulusal çıkarları çerçevesinde desteklenmesi öngörülmüştür. 1945' te Türkçe yayın servisi kapatılan 'Amerika'nın Sesi Radyosu' nun Türkçe yayın bölümü ise Smith-Mundt yasasıyla tekrar başlamıştır. 1951 yılında Uluslararası Eğitim Enstitüsü (Institute of International Education) kurulmuştur. Böylece her türlü Amerikan etki, kontrol ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi için Amerika elinden geleni yapmıştır. (Ataöv, 2006, s. 230-232) Demokrat Parti iktidarı döneminde Millî Eğitim Bakanlığı'nın yabancı ülkelerle ve uluslararası kuruluşlarla bütün temaslarını düzenlemek, sonuçlandırmak, yabancı ülkelerden temin edilen her türlü burs ve değişim programlarının tek elden yönetilmesini sağlamak amacıyla '*Kültürel Dış Münasebetler'* adı altında çalışan büronun yine Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak '*Dış Münasebetler Müdürlüğü*'ne çevrilmesine karar verilmiştir.

Demokrat Parti iktidarında, Eğitimde belirgin ve sürekliliği olan bir sistem kurulmaya çalışılmıştır. Bunun için gelenekçi eğitim sistemiyle Batılı eğitim sistemi ortak paydada buluşturulmaya çalışılmıştır. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi Türk ve yabancı eğitim uzmanlarının araştırmaları ve tespitleri incelenerek özgün bir program ortaya konulmaya çalışılmıştır. II. Menderes Hükümeti'nin eğitim planlamasında köy ve şehir okulları ile yükseköğrenimin tüm basamaklarında yapılacak düzenlemeleri ülke genelinde uygulayabilmek için yerli ve yabancı birçok eğitim uzmanının hazırladığı raporlar ve görüşler değerlendirilmiştir. Nitekim Amerika ile Türkiye arasındaki bu yakınlaşmalarla halk eğitimi üzerine ön plana çıkmış olan birçok ABD'li uzmanın görüşlerine başvurularak eğitim politikaları yeniden belirlenmeye çalışılmıştır. Zira 1950-1960 döneminde, Türkiye'ye gelen yabancı uzmanlardan bazıları, bakanlık bünyesinde danışman olarak görev almışlardır. Türkiye'ye ABD'den yeni projeler taşınmış olup, "Program Geliştirme", "Araç Geliştirme", "Beslenme Eğitimi", "Deneme Lisesi", 'Fen Lisesi", "Barış Gönüllüleri", "Vakıf Bursları" gibi yeni kavramlar gelmiştir. (Sakaoğlu, 2003, s. 71) 1950-1960 arasında ABD'den 43 ve Fransa'dan da 1 tane olmak üzere 44 yabancı uzman Türkiye'ye gelmiştir. (Şahin, 1996, s.74-77) Demokrat Parti iktidarında ilk önce 1951 yılında ABD'li Watson Dickerman'ın raporlarına başvurmuştur. Daha sonra ise sırayla Kate Wofford, John Rufi, Roben J. Maaske,

Lester Beals, Ellsworth Topkins, M. Costat ve Elizabeth S. Gorvine' in raporları incelenmiştir. Çeşitli ülkelerden Türkiye'ye gelen eğitim uzmanlarının raporları Demokrat Parti iktidarında eğitim politikalarını yeniden belirlemede referans olurken bunan en çok zarar gören kurumlar Köy Enstitüleri ve bölge okulları olmuştur. '5129 Sayılı Yasa' ile Köy Enstitülerinde mesleki ve teknik tarım eğitiminin gerekliliği ve anlamının ortadan kaldırılmış olduğu öne sürülmüştür. (Başaran, 1974, s. 127; Kirby, 1961, s. 482)

ABD'Lİ EĞİTİM UZMANLARININ DEMOKRAT PARTİ İKTİDARINDA TÜRK EĞİTİM POLİTİKALARINA ETKİLERİ

I- Watson Dickerman'ın Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

Watson Dickerman'ın raporu üç bölümden oluşmuş olup birinci bölüm halk eğitimi ile ilgilidir. Dickerman, Türk eğitiminin eski ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu ifade etmiştir. Halk hikâyeleri ve türküleri, orta oyunu, karagöz, köy odası, kahve ve camilerin halk eğitimi çalışmalarına birer örnek olduğunu, halk eğitiminin Türkiye'nin büyük zorluklar karşısında verdiği mücadelede önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Dickerman, Türkiye'nin halk eğitimi için yapması gereken işleri şöyle sıralamıştır: Dikkatli bir planlama, devlet yardımı, bölgesel teşebbüsün teşviki ve iş birliği. İkinci bölüm halk eğitiminde görevli öğretmenleri karşılaştığı sorunlar ve bunların nasıl halledileceği üzerinde olmuştur. Raporda eğitimcilere yönelik önerilere de yer verilmiştir. Türkiye nüfusunun %80'i köylerde olduğundan onların eğitiminin önemi üzerinde öncelikli olarak durulması gerektiğini belirtmiştir. Dickerman'a göre, zaman sıkıntısı ve eleman azlığı, taşıt ve para azlığı, halk eğitiminin özel bir planının ve teşkilatının bulunmaması, merkezi ve yerel iş birliği ve iş bölümünün olmayışı, yetişkinlerle çalışma tekniklerinin bilinmemesi, yerel teşebbüs azlığı, halk eğitimi verenlere engel olan başlıca zorluklardır. VI. Milli Eğitim Şurası'nda bu rapor üzerinde detaylı bir şekilde durulmuştur. Üçüncü bölüm halk eğitimcilerinin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik önerilerden oluşmuştur. Dickerman, Türkiye'de halk eğitiminin birden fazla bakanlı tarafından yürütüldüğünü, bu bakanlıklar arasında iş birliğine gidilmesi gerektiğini söylemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde halk eğitimi faaliyetlerini yürütecek bir teşkilatlanmaya gidilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Dickerman'ın Türkiye'de verdiği halk eğitimi seminerleri ve çalışmaları yeni bir aşama oluşturmuştur. (Watson, 1956, s.6,10,46)

II- Kate Wofford'un Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

ABD'de 'Florida Üniversitesi Eğitim Koleji İlkokul Bölümü' Başkanı Kate Wofford'un Türkiye'ye gelerek hazırladığı "Türkiye'de Köy İlkokulları" hakkındaki raporu İlkokul Programı'nın geliştirilmesi ve eksik kalan yanlarının belirlenmesi için değerlendirilmiştir. 5 Ekim 1951 tarihinde çalışmalarına başlayan Wofford, 1 Şubat 1952 tarihine kadar İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Erzurum, Trabzon, Diyarbakır ve Kırklareli'ndeki öğretmen okulları ve Köy Enstitülerinde incelemelerde bulunmuş, 800 öğretmen, müfettiş, milli eğitim müdürü, Köy Enstitüsü ve öğretmen okulu müdürünün katıldığı birçok toplantı yapmıştır. 38 köy okulunu ziyaret edip, 22 tane konferans vermiş, köy öğretmeni, müfettiş, Köy Enstitüsü ve öğretmen okulu öğretmenlerine anketler uygulayarak, gittiği köylerde muhtarlarla görüşüp çalışmalarını tamamlamıştır. Köy okullarındaki sıkıntının müfredat programından kaynaklandığını, ilkokul müfredat programlarının genelinin şehir okulları için hazırlanmış

olduğunu söylemiştir. Kız çocukların okula devamlılıklarının sağlanıp, eğitim süresinin zamanla sekiz yıla çıkarılmasını öneren Wofford, köy okullarında sınıfların iki büyük grup halinde geliştirilip buna uygun bir ilköğretim programının hazırlanmasını tavsiye etmiştir. Bütün Öğretmen Okulları ve Köy Enstitülerindeki programların gözden geçirilmesini, uygulama okullarının kurulmasını, Gazi Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Eğitim Enstitüsünde uygulama öğretmenleri yetiştirmek için derslerin konulmasını önermiştir. Köy Enstitüleri mezunlarının Öğretmen Okulu mezunları kadar eğitim almalarını maaş, terfi, bakımından da onlarla eşit hale getirilmelerini belirtmiştir. (Wofford, 1952, s. 84-88; Marım&Sam, 2018, s. 14)

III- John Rufi'nin Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

John Rufi, Türkiye'de ortaokullarda tatbik edilen programın amaç, başarı ve sorunlarını incelemek için Ekim 1951'de Türkiye'ye gelmiştir. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü ile İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'nde dersler vererek eğitim problemlerinin tespitine çalışmıştır. 92 sayfa ve iki bölümden oluşan raporunu Haziran 1952'de "Türkiye'de Orta Öğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler" adıyla Millî Eğitim Bakanlığı'na sunmuştur. (Rufi, 1956, s. 2-5)

IV- Robben J. Maaske'ın Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

Robben J. Maaske, 1953 yılının ocak, şubat ve mart aylarında Ankara, Konya, Bolu, Adana, İzmir, Balıkesir, İstanbul ve Eskişehir'de "Öğretmen Yetiştirme" ve "İş Başında Yetiştirme" konularında konuşmalar yapmış, seminerler ve konferanslar vermiştir. Topladıkları bilgilerle üç tane makale hazırlamıştır. Toplam 63 okul ziyaret eden Maaske, incelemelerini "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor" adıyla hazırlayıp Bakanlığa sunmuştur. V. Milli Eğitim Şurası'na da katılan Maaske'nin raporunda öğretmen ve eğitimleriyle ilgili tavsiyelere yer verilmiştir. Bu tavsiyelere göre; Öğretmen okullarına öğrenci kabul edilirken bilgiye değil bir öğretmende bulunması gereken vasıflara da bakılmalıdır. Öğretmenler Yüksekokul mezunları arasından belirlenmelidir. Öğretmen okulları mesleğin sevdirilmesi için lazım olan çalışmaları yapmalıdırlar. Öğretmenlere verilecek meslek, genel kültür ve özel meslek derslerinin dengeli dağılımı yapılmalıdır. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerle gelişmeleri sağlanmalıdır. Öğretmenlerin maddi durumlarının iyileştirilmesi lazımdır. (Maaske, 1955, s.27) Maaske'nin raporunda eğitim sorunlarına öğretmen eğitimi ve öğretmen sorunlarından başlanması dikkat çekmektedir. O'na göre öğretmenlik Türkiye'de de henüz takdir kazanmış bir meslek değildir. O'na göre öğretmen eğitim programları, kültür dersleri, genel meslek dersleri ve özel meslek derslerinden ibaret olmak üzere dengeli bir şekilde yapılmalıdır. Maaske'nin raporunda Köy Enstitüleriyle ilgili en dikkat çeken tavsiye Köy Enstitüleri ile Öğretmen Okullarının birleştirilmesidir. (Maaske, 1955, s.27) Demokrat Parti iktidarının ilk yılında Köy enstitülerinin aksayan yönlerinin iyileştirilerek devam etmesinden yana olan çalışmalardan vaz geçilerek öğretmen okullarıyla birleştirilmesine karar verilmesinde bu rapor son derece dikkate alınmıştır.

V- Lester Beals'ın Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

ABD '*Trinity College'* okulundaki profesörlerden biri olan Lester Beals, rehberlik çalışma programının geliştirilmesine yardımcı olması amacıyla Türkiye'ye getirilmiştir. Ekim 1952'den Ağustos 1953'e kadar Millî Eğitim Bakanlığı'nda müşavir olarak çalıştırılmıştır.

"*Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor*" ismiyle bir rapor hazırlamıştır. Raporunda okullardaki başarısızlık oranının yüksekliği, sınıfta kalan öğrenci sayılarının yüksekliği ve yetersiz rehberlik etkinlikleri üzerinde durmuştur. Beals ilkokul öğretmenlerini daha başarılı bulmuştur. (Beals, 1956, s.1-9)

VI- Ellsworth Tomkins'in Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

1952 Yılında ortaokul ve liselerde araştırma yapmak üzere Türkiye'ye gelen Ellsworth Tomkins, 5–14 Şubat 1953 tarihleri arasında düzenlenen V. Milli Eğitim Şurası'na da katılmıştır. İncelemelerinden elde ettiği sonuçları "*Türkiye Cumhuriyeti Orta Dereceli Okullarda Organizasyon, İdare ve Teftiş*" isimli raporunda kaleme almıştır. Tompkins, ilkokullara devam eden öğrenci sayısına göre ortaöğretime devam oranının çok düşük olduğunu tespit etmiştir. Orta Okul müfredat programının yeniden yapılmasını tavsiye etmiştir. Öğretmenlerin eğitim olarak yetersiz olmalarını Türkiye'deki okulların çeşitlilik göstermesine bağlamıştır. Birçok üniversite mezunun öğretim yöntemlerini yeteri kadar öğrenmeden öğretmen olarak göreve başladıklarını ifade etmiştir. Karma eğitim konusunda halkın bilinçlendirilerek kız çocuklarında okullaşma oranının arttırılması gerektiğini söylemiştir. (Tomkins, 1956, s. 10,11,12 ve 69) Köy Enstitüleri için ayrı bir başlık bulunmamakla birlikte bu kurumları tüm köy okulları içinde değerlendirdiği görülmektedir.

VII- M. Costet'in Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Orta Doğu Merkezi' Uzmanı olarak 1955' te Türkiye'ye gelen M. Costet, "*Türkiye'de Meslek Okulları Hakkındaki Rapor*" isimli bir çalışma hazırlamıştır. O'nun bu raporu, VI. Milli Eğitim Şurasında da tartışılmıştır. Üç bölümden oluşan raporunun ilk bölümünü 1. ve 2. sınıf erkek sanat okullarının yapısı ve işleyişine ayırmış ve konu hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. II. Bölümde, bu okulların genel özelliklerine yönelik eleştirilerini belirten Costat, raporunun son bölümünde elde ettiği eksiklikler ve öngörülerini sunmuştur. O'na göre ayrıca teorik ve atölye ders öğretmenlerinin sayısı oldukça az durumdadır. (Costet, 1956, s.16-22)

VIII- Elizabeth S. Gorvine Raporu ve Türk Eğitim Sistemine Bakışı

Bir ev ekonomisi uzmanı olan Elizabeth S. Gorvine ise 1955'de Türkiye'ye gelmiştir. Kız teknik öğretiminin bütün kademeleriyle ilgili incelemelerde bulunmuştur. VI. Maarif Şurası'na da katılmıştır. Gözlem ve önerilerini *"Kız Teknik Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi Raporu*" adıyla Bakanlığa sunmuştur. Rapor incelendiğinde, köy programları ve kız teknik öğretmen okuluna önem verdiği, öğretmen eğitimi ile insanın ezberleme yeteneğinden öte, sorunları çözümleme ve bilgiyi uygulama yeteneğine önem vermesi gerektiği üzerinde durmuştur. Bir eğitim programının amaçlarını gerçekleştirmesinin öğretmenler ve metotlara bağlı olduğunu söylemesi önemli bir konudur. Öğretmenlerin, 'Kız Teknik Öğretmen Okulu' uygulamasının bir parçası olarak, "*Bölge Köy Öğretmeni Yetiştirme Merkezlerinde*" mesleğe hazırlanmalarını önermiştir. Ayrıca O'na göre köy okulları eğitim programları köy kızlarının eğitim seviyesini yükseltme görevini üstlenmelidir. 'Kız Teknik Öğretmen Okulu' ve 'Kız Enstitüsü Programları' bir arada değerlendirilmelidir. Kız Teknik Öğretmen Okulu'nun programları, öğretmen yetiştirme işine daha geniş anlam verebilmek için yeniden organize edilmelidir. (Marım&Sam, 2018, s. 26,27)

BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

Demokrat Parti'nin eğitim vizyonuna yön veren bu uzmanların raporlarına genel olarak bakıldığında birçok eksiklik ve yanlışlık olduğu tespit edilmiştir. Raporlarda eğitim sisteminin eksikliklerine işaret edilmiştir. Bu eğitim uzmanları, okul, öğretim, öğretmen ve donanım konusunda yeterli kaliteye ulaşılamadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin beklentilerinin dikkate alınmayışı ve sınıfların kalabalık oluşu eleştirilmiştir. Okullarda düşük başarı, ilkokuldan sonra ortaokula, ortaokuldan sonra da lise ve dengi bir okula, bu okullardan sonra da yükseköğretime doğru gidildikçe devam eden öğrenci sayısındaki düşüş ortaya konulmuştur. Eğitimde yapılabilecek iyileştirmelerin gelişi güzel değil kendi sahasında ele alınmasını öngörmüşlerdir. Öğretmen Okulu çalışanlarının, öğretmenliğe uygun olmayanlarının elenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Köy Enstitülerinin ücra yerlerde kurulmuş olmaları raporlarda önemli bir eksiklik olarak belirtilmektedir. Ayrıca, öğretmen okullarıyla Köy Enstitülerinin karma eğitim veren öğretmen okulları haline getirilmesi de tavsiye edilmiştir. Ancak bu uzmanların görüşlerinin önceden belirlenmiş gibi olduğu Türk eğitimcilerin tecrübelerinden istifade etmemiş olmaları ve öğrencilere Osmanlı ve Türk Tarihi'nin okutulmasının gereğine inanmadıklarını göstermiş olmaları en dikkat çeken olumsuzlukları olmuştur.

SONUÇ

ABD'li eğitim uzmanları raporlarını hazırlamadan önce, veri toplamak amacıyla Ülkemizde hemen hemen aynı illeri ziyaret ederek incelemelerde bulunmuşlardır. Gözlem yapılacak illerin belirlenmesinde Dönemin hükümetinin etkisi elbette olmuştur. Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana gibi büyük ve gelişmiş iller tüm uzmanların uğradığı aynı merkezler olmuştur. Türkiye'nin coğrafya, iklim iklim özellikleri ile sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan farklı olduğuna dikkat çekerek inceleme yapacağı yerleri yedi ayrı coğrafi bölgeden seçen tek eğitim uzmanı Kate Wofford olmuştur. Nitekim raporların hazırlanmasında bölgesel ve kültürel farklılıklar dikkate alınmamıştır. Bu nedenle aynı illerin araştırılması ile hazırlanan bu raporların Türkiye'nin eğitim meselelerini doğru tespit edip çözüm önerilerinde bulunmaları mümkün olmamıştır. Ancak Dünya'da ve Türkiye'de artan Amerikan etkisi dikkate alındığında dönemin Türk eğitim politikalarının yeniden belirlenmesinde etki ve katkıları yüksek olmuştur. Birçok eğitim uygulamaları sonlandırılırken köy-şehir ayrımı gözetmeden tüm ülke genelinde uygulanabilecek bir eğitim modeli yaratılmaya çalışılmıştır. Fakat demokrat Parti iktidarında özellikle 1957'lerden sonra artan ekonomik ve siyasi sıkıntılar bunun gerçekleşmesini engellemiş, 1961 Askeri Darbesi ile de her alanda olduğu gibi eğitim alanında da yapılması düşünülen projeler gerçekleştirilememiştir. Çeşitli ülkelerden Türkiye'ye gelen eğitim uzmanlarının raporları Demokrat Parti iktidarında eğitim politikalarını yeniden belirlemede referans olurken bunan en çok zarar gören kurumlar Köy Enstitüleri ve bölge okulları olmuştur. Türkiye'ye ABD'den yeni projeler taşınmış olup, "Program Geliştirme", "Araç Geliştirme", "Beslenme Eğitimi", "Deneme Lisesi", 'Fen Lisesi", "Barış Gönüllüleri", "Vakıf Bursları" gibi yeni kavramlar gelmiştir.

KAYNAKÇA

Başaran, M. (1974). *Tonguç Yolu, Köy Enstitüleri: Devrimci Eğitim*, Varlık Yayınları, İstanbul,

Beals, L. (1956). *Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor,* MEB Yayınları, Ankara

Costet, M. (1956). *Türkiye'de Meslek Okulları Hakkındaki Rapor,* MEB Yayınları

Dickerman, W. (1956). *Türkiye'de Halk Eğitimi Hakkında Rapor 1951,* MEB yayınları, Ankara

Kirby, F. (1961). *Türkiye'de Köy Enstitüleri,* İmece Yayınları, İstanbul

Maaske, R. J. (1955). *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor,* MEB Yayınları Ankara

Marım, Y. & Sam, R. (2018). 1950-1960 Arası Amerikalı Uzman Raporları Bağlamında Türk Eğitim Sistemine Çizilen Yol Haritası, *Kaygı Dergisi*, Sayı 30, 11-33

Rufi, J. (1956). *Türkiye'de Orta Öğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler,* MEB Yayınları, Ankara

Sakaoğlu, N. (2003). Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Şahin, M. (1996). *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir

Tomkins, E. (1956). *Türkiye Cumhuriyeti Orta Dereceli Okullarda Organizasyon, İdare ve Teftiş,* MEB Yayınları, Ankara

Türkkaya A. (2006). *Amerika-NATO ve Türkiye*, İleri Yayınları, İstanbul

Wofford, K.V. (1952). *Türkiye'de Köy İlkokulları Hakkında Rapor,* MEB Yayınları, Ankara

MÜXTƏLIF ÖLKƏLƏRDƏ COVID 19-UN ERKƏN MƏRHƏLƏLƏRDƏ YAYILMASININ MÜQAYISƏLI TƏHLILI İCMAL

Mahirə Əmirova Firudin
Ellada Hüseynova Eldar
Gülnara Daşdəmirova Sabir
Azərbaycan Tibb Universiteti
Biokimya kafedrası. İctimai Səhiyyə Fakultəsi

Xülasə

Hal-hazırkı araşdırma, COVID infeksiyası xəstəliyinin başlanğıc dövrünsə insan populyasiyasının müəyyən bir hissəsinin vəziyyətinin müfəssəl qiymətləndirilməsinə həsr olunmuşdur. İcmalda xəstəliyin əsas simptomları təqdim olunur və xəstəliyin ölümlə nəticələn halları paralel olaraq nəzərdən keçirilir. Xəstəliyin başlanğıcında xəstəlikdən sonra sağalıb yaxşılaşanların sayı, COVİD-la yoluxmuşların böyük əksəriyyətini təşkil edirdi, və bunun nəticəsində məqalədə nəzərdən keçirilən bölgələrdə xəstəliyin nisbətən yüngül təzahürü baş verdiyinə görə, bu məlumatlar COVİD xəstəliyinin bir o qədər də çox mürəkkəb təbiətə malik olmadığını qəbul etməyimizə əsas vermişdir. Lakin sonradan məlum olduğu kimi, bu proqnozlar aldadıcı idi. Beləliklə, nəzərdən keçirilən bölgələrdə xəstəliyin başlanğıc mərhələsində, ölüm sayı orta hesabla 5% -dən çox olmamaqdadır ki, bu da 25% hallarında ölümlə nəticələnən donuz qripi ilə müqayisədə COVİD infeksiyanın nisbətən yüngül infeksion xəstəlik kimi qəbul edilməsinə zəmin yaratmışdır. qrip forması. Başqa sözlə, Azərbaycanda və ona bitişik bölgələrdə pandemiyanın başlanğıcında, COVID nisbətən ləng gedişə malik olan, az təhlükəli olan yoluxucu xəstəlik kimi qəbul edilə bilərdi. Nigeriya da yuxarıda göstərilən xəstəliyin ən az inkişaf etmiş ölkələri arasındadır. Beləliklə, Nigeriyada COVID-dən ölənlərin sayı, bir sıra Avropa ölkələrində, məsələn, İtaliyada və ya Amerikada olduğu kimi yüzlərlə və ya minlərlə deyil, onlarla hesablanırdı, bu da COVİD xəstəliyinin həmin zonada təzahürünün nisbətən müsbət bir əlaməti sayıla bilər. Sonunda qeyd edək ki, Amerika Birləşmiş Ştatları, İtaliya və İspaniya COVID infeksiyasının ən şiddətli yayıldığı və ən ağır gedişə malik olduğu bölgələr hesab oluna bilər.

Aşar sözlər: COVİD, xəstəliyin başlanğıcı, müqayisəli təhlil

Abstract

The work provides a compfrftive assessment of the state of a certain part of the human population for the period of onset of the disease with COVID infection. The main symptoms of the disease are presented, and cases of fatal outcome of the disease are considered in parallel. The number of those who recovered at the onset of the disease was the overwhelming majority of those infected, and the relatively mild manifestation of the disease in the regions considered allowed us to assume a not very complex nature of the disease. But as it turned out later, these predictions were deceptive. Thus, in the considered regions, at the onset of the disease, the number of deaths averaged no more than 5%, which, compared to swine flu, which led to deaths in 25% of cases of infection, could be perceived as a mild form of influenza. In other words, at the beginning of the pandemic in Azerbaijan and adjacent

regions, COVID could be considered a non-dangerous infectious disease with a relatively sluggish course. Nigeria is also among the countries with the least advanced development of the disease mentioned above. So, the number of deaths from COVID in Nigeria was not hundreds or thousands, as in a number of European countries, for example, Italy, or in America, but dozens, which can be considered a relatively positive sign of the manifestation of the disease in this region. In conclusion, note that the United States of America, Italy, and Spain are among the regions where the raging COVID infection has been most violent.

Key words: COVID, disease onset, comparative analysis

Son zamanlar bütün dünyada, o cümlədən Azərbaycanda təhsil, iqtisadiyyat və bütün social aktivliyi iflic vəziyyətinə salan koronavirusdan çox danışılır. Yeni yaranmış reallıq şəraitində insanların təşviş vəziyyətini nəzərə alaraq, rəsmi mənbələrdə COVİD19 haqqında dərc olunmuş məlumatları toplamağa və araşdırmağa ehtiyac var. Koronavirusun ümumi simptomlarına qızdırma, öskürək, boğaz agrıları və boğazda quruluq, aşırı yorğunluq və təngənəfəslik aiddir. "COVİD19 stats" saytında çap olunmuş məlumatlara əsasən, bu xəstəlik yeni, əvvəllər meydana gəlməmiş koronavirus növü tərəfindən törədilir. Xəstəlik bir çoxlarında səthi və ya orta dərəcəli gedişə malikdirsının mayın birinə verdiyi məlumata görə dünya üzrə 199 ölkədə koronavirus infeksiyası aşkar edilib ki, bu da xəstəliyin pandemiya adlandırılmasına əsas verir. Dərc edilmiş nəticələrə əsasən, 2020-ci ilin mart ayında dünya üzrə virusa yoluxanların sayı 597,267 nəfər olmuşdur [1]. "Real TV" isə Amerikanın "Worldometer" statistikasına əsaslansaq xəbər verib ki, həmin ayda ümumilikdə 157 ölkədə virusa yoluxanların sayı 169.610-a çatmışdır, və onlardan 6518 nəfər vəfat etmiş, 77 776 nəfər sağalaraq xəstəxanadan evə buraxılmışdır. Həmin qeydiyyat aparılmış 157 ölkədəki hesablamarala əsasən, 2020-ci ilin mart ayında yeni yoluxanların sayı 192 nəfərdə çatmış, sutka ərzində ölənlərin sayı isə 15 nəfər olmuşdur [2]. Beləliklə, müxtəlif dərc saytlarında verilən məlumatlar kifayət qədər fərqlidir. Bəzi həkimlər keçmiş təcrübələrinə əsaslanaraq bu infeksiyanın ümumiyyətlə o qədər də təhlükəli olmadığını söyləyirlər, lakin pandemiyanın inkişafı bunun tam əksini göstərir. Hal-hazırda, xəstəliyin qarşısı alınmazsa və lazımi tədbirlər yerinə yetirilməzsə, insan tələfatının qarşısıalınmaz kütləvi xarakter ala bilməsi istisna edilmir. 2020-ci ilin aprelin sonuna olan məlumata görə, bütün dünya üzrə COVİD19 infeksiyasına yoluxmuşların sayı 3.116.992 nəfər təşkil etmişdir, mayın 2-si isə həmin rəqəm 3. 274. 747 bərabər olmuşdur. Onlardan 928.930 nəfərin sağalması, 217.183 nəfərin vəfat etməsi qeyd olunur [3]. Qeyd edək ki, xəstəliyin ən geniş yayılmış ölkələrinə ABŞ, İspaniya, İtaliya daxildir. Aprelin 24-nə gorə ABŞ-da 1 034 588 nəfər, İspaniyada 210 773 nəfər və İtaliyada 201.505 nəfər koronavirus xəstəsi qeydə alınıb. Böyük üzüntüylə qeyd edək ki, qonşu Türkiyədə bu rəqəm 114 653-yə yüksəlmişdir. İranda koronavirusa yoluxanların sayı 2 584-ə çatmışdır, yəni bu rəqəm Rusiyadan (93 558 nəfər) xeyli kiçik olmuşdur. Azərbaycanda mart-aprel aylarında dərc olunan məlumatlara əsasən, COVİD19 infeksiyasına yoluxanların sayı, təsdiq olunmuş testlərə görə 1.717 nəfərə qədər yüksəlmiş, mayın biri isə 1.804 nəfər təşkil etmişdir ki, bu da hər 1 milyon insandan müvafiq olaraq, 170 və 179 nəfərin xəstəliyə yoluxması deməkdir. Onlardan sağalanların sayı aprelin 24 və mayın birinə əsasən, müvafiq olaraq 1. 221, və 1.325 nəfər təşkil etmişdir. Xəstəlikdən ölənlərin sayı isə müvafiq olaraq 22 və 24 nəfərə bərabər olmuşdur [3]. Baxmayaraq ki rəsmi məlumatlara

əsasən demək olar ki yoluxanların çoxu sağalır, həqiqət ondan ibarədir ki, elementar gigiyena qaydalarına riayət edilmədikdə və qarşısı vaxtında alınmadıqda xəstəliyin ağırlaşması baş verir, və onun ölümcül gedişatı insanların kütləvi tələf olmasına yol açır. Donuz qripindən ölmə halları ilə koronavirusdan ölmə hallarını müqayisə edən həkimlər koronavirusun donuz qripindən təhlükəli olmadığını söyləyirlər, belə ki birincisində ölüm hadisələri ilə nəticələnən xəstələrin sayı ümumi yoluxanların 25%-ni, ikincisində isə 5%-dən azını, daha dəqiq desək təqribən 1%-ni təşkil edir.Yada salaq ki, "Real TV"-nın yaydığı məlumata görə mayın 1-nə olan 169.610 xəstədən xəstəlikdən sağalanları sayı 77. 776-ya (təqribən 45,86%), virusdan ölənlərin sayı isə 6.518 (təqribən 3.84%) çatıb [3]. Qalan xəstələrin haqqında saytda heç bir məlumat verilmir. Saytda verilən məlumata əsasən, ümumilikdə sağalanlarla ölənlərin sayı 84.294 nəfər, yəni 49.67 %, təşkil edir, belə başa düşülür ki, təqribən 50 % xəstənin aqibəti naməlum olaraq qalmaqdadır. Həmin saytdakı bir qrafikdakı məlumata əsasən, yaz mövsümündə BBC news xəbər verir ki, martın 14-nə qədər 19.801 nəfər koronavirus infeksiyasına yoluxmuş, onlardan 11.291 nəfəri sağalmışdır, 241 nəfər isə vəfat etmişdir [4]. Xəstəliyə yeni yoluxanların sayı aprelin 1-i 61, 24-ü 44 nəfər təşkil etmişdir. Yazda Azərbaycanda ən çox yeni yoluxma halları aprelin 8-i qeydə alınmışdır (105 nəfər), aprelin 19-u bu rəqəm 25-ə enmişdir, bu da Azərbaycanda COVİD19 infeksiyanın müvəqqəti zəifləməsinin göstəricisi olmuşdur. Həmin saytın digər qrafikinə əsasən bizim ölkədə COVİD19-a ümumən yoluxanların sayı aprelin 8-i 822-yə bərabər olmuşdur, bu rəqəm maksimuma aprelin 24 çatmışdir (1.592 nəfər). Gördüyümüz kimi məlumarlar bəzən çaşdırıcı xarakter daşıya bilər və tam həqiqəti əks etdirməyə bilər.

Nigeriyada aprelin 29-u 1.532 COVİD19-a təsdiq olunmuş xəstələnmə halların 255-i sağalma, 44-ü ölümlə nəticələnmişdir. Mayın 1-i isə həmin ölkədə xəstələrin sayı 1. 932 çatmış, onlardan 319 sağalmış, 58 nəfəri isə ölmüşdür. Müqayisə üçün deyək ki, Azərbaycanda aprelin 29-na görə COVİD19-dan sağalma 1.221, ölüm hadisəsi 22 halda qeydə alınmışdır. Mayın 1-nə olan məlumata görə, qonşu Gürcüstanda 164.465 test araşdırmalardan 26.968 nəfərdə COVİD 19 infeksiyası təsdiqləmişdir. Onlardan 5.208 nəfər hospitalizasiya olunub, 1.138 nəfərdə isə xəstəliyin ölümlə nəticələndiyi söylənilir [5]. Bütün verilən məlumatlara əsasən deyə bilərik ki Azərbaycan, koronavirus xəstəliyinin nisbətən zəif yayıldlğı regionlardan biridir, və Allahın İzniylə epidemiyanın ən az sürətlə yayılması ilə xarakterizə olunur. Azərbaycanda koronavirusdan ölənlərin sayı digər, inkişaf etmiş ölkələrinə nisbətən də azdır, bunu da Allahın bir Lütfü kimi qəbul etmək olar.

ƏDƏBIYYAT

1.https://www.azerbaycan24.com/koronavirusla-bagli-bu-gune-olan-statistika-video/https://www.azerbaycan24.com/koronavirusla-bagli-bu-gune-olan-statistika-video/

2. https://www.realtv.az/news/az/41693/covid-19-la-bagli- statistika-Real TV

3. https://news.google.com/covid19/map

4. https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-51876428

5. COVID-19 Status Report/ Georgia Department of PublicHealth

DEFINING THE CONCEPT OF RISK APPLIED IN ENTREPRENEURSHIP CONCEPTUAL DELIMITATION RISK - ENTREPRENEURIAL UNCERTAINTY

Tărăbîc Andrei Alexandru
West University of Timisoara
Morar Gabriel
West University of Timisoara

Abstract

Even though in many cases the terms of risk and uncertainty are similar, but they have to be delimited to understand the meaning of each individual as accurately as possible. The two terms are combined in different situations. No matter how well the risk is managed, uncertainty can not be removed because all possible situations and interdependencies can not be taken into account. Thus, a source of risk can be considered uncertainty in itself if it is based on poor quality information about the actual internal or external situation of the company. Also, in my conclusion, traditional financial theory distinguishes between systematic risk and the particular risk, which reaches the company's overall risk. Investors can reduce total risk with the two primary risk management instruments, namely diversification and asset allocation.

Key words: entrepreneur, risk, uncertainty, SME's
J.E.L. classification: D81, L26

1. Introduction

The evolution of risks can have a significant effect on profits, even on the survival of the company, so it is very important to try to keep them under control. The risk is the result of the use of resources, through which the entrepreneur can suffer probable losses or will have lower incomes than planned. The concept of risk when referring to an investment can be perceived not only as the danger of not reaching the desired level, but also as a probability of going beyond what is desired. Managing it can mitigate the negative effects it can have on business, and success can only be achieved through a proper risk-benefit assessment.

Entrepreneurs may have a perception of risk, which may be different from what determines them to make a decision. A cause of this issue is the concern of managers to present risk by value-added, without using modern methods of estimating it (statistical, probabilistic calculation). Another aspect is the preference of describing the risk to the detriment of its quantification, considering only partially possible events, instead of considering the results as a whole. Risks that an economic entity has to manage give arise to two approaches or cultures of risk: one that rejects the risk and another that accepts it (Griffiths, 2005). The culture that rejects the risk is characterized by stability, experience, centralized management, and the needs of the clients being put in second place after the efficiency of the internal organization of the activities.

On the other hand, this perception of risk gives rise to the lack of initiative of the employees, leading to the lack of strategies, and the lack of innovation leads to skepticism. The culture that accepts the risk is exactly the opposite of the other: open to innovation, the

determinants being novelty, motivation, exploitation of specific opportunities.

Decisions are passed on to all employees, customers are at the forefront, and the continuous change in strategies reflects adaptation to existing circumstances. The two cultures are characteristic of the following types of risk management: - culture that rejects risk is characteristic of traditional risk management; - culture that accepts risk is characteristic of modern risk management.

2. Theoretical background

The term is derived from the French risque of the 17th century and is defined by the French explanatory dictionary Le petit Larousse as a danger, the more or less likely inconvenience to which we are exposed or exposure to a hazard, loss or failure. The explanatory dictionary of the Romanian language defines it as "the possibility to reach a danger ... or to bear a damage: a possible danger" (Coteanu, 1998, p.929).

A research of early financial literature shows many discussions about risk, but only a few definitions. There are two trends specific to the 20th century in defining risk: subjective probability and operationalism. The most famous definition of risk is that of Frank Knight in 1921 in his paper Risk, Incertitude and Profit. *The definition given by Knight is as follows: To preserve the distinction between measurable uncertainty and unmeasurable uncertainty, we can use the term term to designate the prime and the uncertainty term for the latter (Knight, F., 1921: 233). The given definition quantifies risk through objective probability and uncertainty through subjective probability.*

When it comes to the risks that can affect an organization's activity, namely economic risks, its classification is known by numerous criteria. We will list some criteria for their classification:

1. the nature of the risks may be:

- pure risks are events that can not be controlled, representing insurable events (natural calamities, wars, etc.);
- speculative risks in which there is probability of both loss and gain. These are manageable through management techniques;

2. According to their location, there are:

- macroeconomic risks;
- sectoral risks;
- microeconomic risks;

3. According to their foreseeability the risks may be:

- predictable risks, which are generated by predictable factors;
- unpredictable risks from unanticipated factors;

4. According to the phenomenon belonging:

- internal risks, which are the result of the company's activity;
- external risks, which depend on the environment in which the company operates;

5. Depending on the consequences of the risks may be:

- exploitation risks, which reflect the variation in the result when changing the conditions of the activity;

- financial risks, which reflect the variation of the result according to the financing policy;
- bankruptcy risks that show the company's solvency through its ability to meet its current payment obligations.

The terminology of risk varies from one organization to another, so practitioners working in different organizations may use distinct terms to refer to the same risk or the same nomenclature for different risks.

There are five types of different classifications used by the various regulatory bodies and insurance companies listed below (Kelliher *et al.*, 2011, p.21):

- The Book of the Financial Services Authority of the United Kingdom (FSA);
- German Federal Financial Regulatory Authority (BaFin);
- The Lloyds Bank Group;
- UK Life and Financial Services Prudential plc.;
- Working Group of Statistical Professionals in Risk Classification.

3. Methodology

The theoretical and methodological approach of the studied issue has as reference the current and the reference research in the field and the information activity provided information that can highlight the concepts and processes existing in the literature and in the practice of organizations. At national level, there are works that deal with cost-benefit issues by using, in particular, traditional cost-effectiveness analysis indicators. The issue addressed in the case study by using modern indicators of profitability, in correlation with those of risk, is not the subject of the empirical studies conducted in our country up to this point. Treating the two approaches in parallel - using modern and traditional indicators - highlights the differences between the two studies, delivering results that can meet any company goal, from maximizing profits, lowering costs, etc. to increasing value.

4. Findings

The approaches of other theorists from this period refer to subjective interpretations (probabilities are human convictions) and objectives (probability is real, estimated by statistical analysis) of probability.

According to subjective interpretations, probabilities are not intrinsic to nature, but they characterize their own uncertainty (Holton, 2004, p.19). Knight's definition provides an objective perspective on risk and refers to the intrinsic probability of a sentence being true or false by determining the likelihood (subjective process) in two ways: the a priori probabilities that are derived from the pure risk and the statistical probabilities obtained on based on homogeneous data. The definition given by Knight is as follows: To preserve the distinction between measurable uncertainty and unmeasurable uncertainty, we can use the term risk to designate the first and the uncertainty term for the latter (Knight, 1921, p.233).

The given definition quantifies risk through objective probability and uncertainty through subjective probability. A critique of this definition is that it is not a definition of risk in reality. According to common use, the risk involves both uncertainty and possible

consequences of exposure. Harry Markovitz, the researcher who developed the modern portfolio theory, states in his PhD thesis: "The concepts of yield and risk appear frequently in the financial literature. If the term yield was replaced by the expected return or expected return, the term of risk with the variation in profitability would result in a small change of meaning. " (Haslett, 2010, p.117), suggesting that the change in profitability is close to identifying the risk.

The economic risk is defined as:

- "An unsafe event or process that is likely to cause damage, loss in an activity, operation or economic activity" (Niţă, 1999, p.408);
- "a future event and probably the production of which could cause some losses. It can be predictable when factors ... can be anticipated and unpredictable, determined by situations whose possibility ... is totally uncertain "(Pantea *et al*., 2012, p.39);
- "risk is the chance that the current return on investment will be different from the expected outcome. The risk includes the probability of losing some or all of the initial investment "(Gallatti, 2012, p.191);
- "the uncertainty of a result, taking the form of a positive opportunity or of a negative threat to actions or events, must be managed in the light of a combination of the possibility of something happening and the impact that it would bring to materialize possibilities "(HM Treasury, 2004, p.9);
- "the possibility of an event occurring and adversely affecting the achievement of objectives" (Coso, 2004).

There is an evolution in the definition of risk, moving from the probability of a loss, predictable or unpredictable, to another possible form - the opportunity, from its impact that may affect an activity, operation, to hindering the achievement of the objectives. If risk connotation is generally negative, recently, the notion of risk also includes the significance of better outcomes than expected, because risk can show opportunities to improve the objectives of a project.

The risk has the following features:

- is a possible, predictable or unpredictable event, - the risk originates in uncertainty;
- is a generally negative event, whose definitions contain the terms of uncertainty and loss, but can also refer to the term of opportunity, denoting a positive connotation;
- is an event in all human activities, whose effects can no longer be removed;
- represents the distribution of the expected results;
- is the result of choices made.

5. Conclusions

In conclusion, traditional financial theory distinguishes between systematic risk and the particular risk, which reaches the company's overall risk. Investors can reduce total risk with the two primary risk management instruments, namely diversification and asset allocation. Also theoreticians and practitioners with modern visions of profitability and risk consider a fundamental issue how the boards of directors are addressing risk measurement. The boards of directors focus on the framework accounting and do not take into account the associated

risk to its true size. Net profit, established as the primary objective, should result in a return on capital higher than the post-tax credit rate. Gross profit, set as the sole objective, has as a single condition a capital return greater than zero. Adapting the accounting framework to create an apparent view of effectiveness leads to important adjustments of financial indicators that create a false picture of the economic and financial situation.

References

1. Committee of Sponsoring Organizations of The Treadway Comission (2014), *Improving Organizational Performance and Governance : How The COSO Frameworks Can Help*;

2. COSO (Enterprise Risk Management – Integrated Framework, 2004:5)

3. Coteanu, 1998, p.929, Decizia in afaceri "Risc si incertitudine in afaceri. Decizie si negociere" (1998)

4. Gallatti, R.R., Investment Discipline: *Making Errors Is Ok, Repeating Errors Is Not Ok*, Bloomington, IN: Balboa Press

5. Griffiths, P. (2005), *Risk-Based Auditing*, Gower Published Limited, Aldershot, England;

6. Haslett Jr., W.V. (2010), *Risk Management. Foundation for a Changing Financial World*, CFA Institute, Ed. John Wilesy&Sons

7. H. M. Treasury (2004), *The Orange Book. Management of Risk - Principles and Concepts*, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/220647/orange_book.pdf

8. Holton, G.A. (2004), *Defining Risk*, Financial Analysts Journal Volume 60, Number 6, CFA Institute;

9. Kelliher P.O.J., Wilmot D., Klumpes VIJ, J., Klumpes, P.J.M. (2011), *Risk Classification Working Party. A common risk classification system for the actuarial profession*, http://www.actuaries.org/lyon2013/papers/AFIR_Kelliher_Wilmot_Klumpes.pdf;

10. Knight, F. H. 1921. *Risk, Uncertainty, and Profit*, New York: Hart, Schaffner, and Marx;

11. Pantea, M.I., Munteanu, V., Gligor, D., Sopoian, D. (2008), The Managerial Performances Evaluation through the Economic Value Added;

12. Niță, D. (1999), Dicționar de Economie, Ed. Economică, București;

13. www.coso.org , site oficial al COSO

HOW CLOSE RELATIONSHIPS IN HIGHER EDUCATION IMPACT STUDENTS' LIVES: FRIENDSHIPS AND ROMANTIC RELATIONSHIPS.

Thwala N. I. C. *, Motolla L.S., Lebelo R.S., Khumalo S., Mabunda M.R.
Education Department, Vaal University of Technology, Private Bag X021, Vanderbijlpark, 1911, South Africa

Abstract

This paper seeks to explore the effects of close relationship in higher education. Relationship is a state of connectedness between people, especially an emotional connection. In terms of relationships, this article focused mainly on two dimensions of relationships which are romantic relationship and friendships. A qualitative research method was used, and interviews were conducted collect the data. The interviews were designed by the interviewers and consisted of 4 questions that would require the participants to respond to all of them and were open ended, the questions required the respondents to answer either "yes" or "no" and provide a reason if their answer was a yes, except for the last question which required the respondents to give a reason regardless of their answer. In terms of the results, all respondents agreed that there are causes, disadvantages, benefits of both intimate and friendships, however there are different views as to whether close relationships improve academic performance in higher education, or not.

Keywords: close relationships, romantic relationships, friendships, higher education, academic performance.

1. INTRODUCTION

Humans are social creatures, we tend to seek the company and companion of others, we may engage in different relationships for different reasons, and one of those reasons is the need to belong or affiliation [1]. All through our lives, we usually form close relationships to meet our individual social needs. Close relationships which are in the form of intimate relationships and friendships. The definition of a relationship is briefly provided in [2] as "a state of connectedness between people, especially an emotional connection". [1] also defines relationship as social ties between people, ranging from casual acquaintances, to intense, long-term relationships such as lifetime friendships and marriage. In this paper, we are only going to investigate close relationships and not casual or passing ones.

It is worthy to note that just because a relationship is perceived as a close one it does not necessarily mean it will be long-lasting or will last a life time. Close relationships can end, and their end can be one of life's most painful emotional experiences and can cause physical and/or mental pathology, and when the relationship needs are fulfilled then the partners may experience feelings of bliss, security and joy [3]. In Maslow's hierarchy of needs, the need to form loving social bonds is placed directly above primitive drives such as sleeping, and forming these bonds is usually associated with positive emotions but the breakdown of social bonds usually comes with pain and distress [4]. However, despite this knowledge people still choose to pursue close relationships anyway.

Close relationships are important for students, for instance, friendships are important for students in the sense that they are linked to the experience of positive emotions, they can have different modes such as reciprocal altruism, alliance building, positive externalities or increasing dating opportunities within friendships and these friendships have both benefits and costs [5]. Higher educational institutions also serve as mate selection ground for students who seek intimate relationships and in [6] it is claimed that students are more prone to attachment anxiety which is defined as including a fear of interpersonal rejection or abandonment, an excessive need for approval from others, and distress when one's partner is unavailable or unresponsive.

This paper will discuss the causes of close relationships in higher education, whether these close relationships have disadvantages, are there any benefits of having relationships in the same higher education institutions, and how close relationships affect students' academic performance.

1.1. Causes of close relationship in Higher Education Institutions

There are multiple factors that can serve as causes for students to seek close relationships in higher educational institutions. Factors such as language relations, ethnic group relations, and socialization are some of reasons for pursuing close relationships among students:

1.1.1. Language relations

Individuals interact and communicate using a language that accommodates both parties. Lectures in class rooms recommend group cohesion in the attempts of tackling most assignments. English is utilised throughout the whole process, however individuals excel mostly when using their own first languages in discussions and in the expression of point of views. Individuals in higher educational institutions are able to argue, interpret, discuss, comprehend and write in conventional and in existing languages like their first language [7]. A sense of belonging and understanding evolve mostly from individuals who share same the home language, so close relationships are likely to occur between individual experiencing the same problems due to the fact that the formal language used to address them in class is not their own or not their first language. These individuals have something in common, in other words, they are similar, and similarity is often an important basis for friendships [1].

1.1.2. Ethnic groups' relations

The relations of racial or ethnic group also contribute to the occurrence of close relationships. Ethnicity refers to a group to which individuals fit in or seem to fit in due to shared features such as geological, ancestral origins, cultural customs and language as mentioned in [8]. The characteristics shared by these individuals makes it simpler for them to form bonds with either peer or potential intimate relationships partners because they fit in without too many complication. In [9], it is indicated that students of the same ethnic group have greater opportunity to meet than those from different ethnic groups. One can note that this may be due to them sharing the same values, norms, and customs which may obligate them to promote same race relationships.

1.1.3. Socialisation

Socialisation as a process through which individuals gain understanding, skills, and principles useful for successful entry in a qualified career is defined in [10], however in a

more broader sense, socialisation refers to the process through which people are taught to be well adept members of society and occurs through socialising [11]. Through socialization, individuals can gain optimistic benefits that result in the occurrence of a relationship. The benefits can be participation in academic activities, instructional support, and emotional support [10]. Social networks make it easier for distance communication in socializing and maintaining contact for either academic or personal purposes. Social networking sites are fundamentally designed and programmable spaces that promote the user to carry out precise activities [12]. This consequently enables peer relationship occurrence.

1.2. Disadvantages of close relationships in higher educational institutions

Social relationships in tertiary institutions may have their benefits such as helping students adjust, however, there is also a downside to having such relationships. According to [13], one major concern of close friendships among students is the increase in alcohol consumption. Students whose roommates consume a lot of alcohol tend to get influenced and as a result they start consuming alcohol as well [14]. This may be a result of some students' need to fit in and be accepted by peers. The authors further recognise that students' residential accommodations are associated with heavy drinking, and students living in such environments are widely exposed to alcohol consumption than students living in private accommodation. Furthermore, this heavy drinking will most often than not result in a drop in grades of such students. Male students are typically the ones who are highly affected by these pressures than females.

It is argued in [15] that a strong relationship between higher education student engagement and academic performance exists and has also recognised that peer groups amongst students can affect their adjustment, socialization and academic success. A peer group in which a student does not feel part of will negatively affect a student's academic performance. However, this sense of belonging is mainly based on common characteristics such race, gender, academic competence and political background, meaning if an individual does not share any of the characteristics, then there will not be any sense of belonging hence the academic performance will be compromised.

It also noted that social interactions present distraction in one's academic performance [13]. This is the case in most friendships that do not involve academic conversations. However, it is a different scenario when the friendship involves academic activities. Sometimes students in friendships or romantic relationships may have different ideas for their relationships, which in turn would make the individuals experience lower relationship satisfaction [16]. One other downside of being in the same institution with people one has close relationships with is that if they are not as committed as that person is, it would be clear and disrupt the relationship. According to [17], romantic relationships involve commitment of both emotional and physical intimacy from each partner, which is also true for friendships to some extent.

1.3. Benefits of same institution relationships

Having close relationships is very beneficial at face value, mainly because human beings actively seek to associate and affiliate with others. When close relationships are satisfying, they add significantly to happiness, however when they are not as satisfying as they should be, they disrupt every aspect of life, undermine psychological health, and well-

being [1]. Most close relationships are framed based on proximity, which might help to explain why students may prefer friendship with their classmates or date people they can see and interact with every day.

Close relationships have different social benefits to different people, for example, the intense desire for closeness is met for people with anxious attachment, and their fear of abandonment is decreased [18]. The difference in attachment styles determine the types of relationships people engage in or how they approach such relationships. According to [18], those with avoidant attachment and those with anxious attachment styles have different relationship strategies. In other words, benefits that individuals get in close relationships, be it in romantic relationships or friendships, will differ depending on how they view and approach those relationships. Close relationships in higher education also exposes students to cross-racial interactions, which are positively associated with academic skills, prejudice reduction, reduced social distance between racial groups, and comfort with people from other races [19].

Students with high social engagement skills tend to feel comfortable and get through the first year of study smoothly, which in turn contributes positively on their academic performance, as suggested in [20].

1.4. Close relationships and academic performance

Various literature has stressed the importance of high-quality interpersonal relationships in students' ability to function effectively, including in their academic lives as well. This is supported in [2], where it is stated that a strong sense of relatedness allows students to take on challenge, set achievable and realistic goals, and institute high expectations that outspread and motivate them which in turn is beneficial for learning purposes. There are various theories that may be applied to understanding the relation between close relationships and improved academic performance, this section will look at the self-determination theory. Three distinctive needs which are: *competence*, which involves mastery of a concept of activity; *relatedness*, which involves a connection to something internal or external; *autonomy*, which is the manifestation and self-sufficiency in one's behaviour, are indicated in [21].

Moreover, a study conducted in [21], found that parental contribution and sustaining close relationships had helped students cope better in college and positively contributed towards academic achievement of the students. There are various ways in which to strengthen close relationships, like spending an hour or more with family or enjoying school which relates to intrinsic academic motivation, this suggests that improved academic performance and decent family conditions might support feelings of acceptance by others [22].

Social capital, which may refer to a varied range of social and economic phenomena, suggests that individuals are surrounded by a network of interpersonal relations, which may include school peers and friends, who retain valuable skills, information, and other assets that individuals can benefit from [23]. However, there can be a downside to losing or lacking close relationships such as emotions of unhappiness, anxiety and distress, these are attributed to the loss or lack of active help with tasks and challenges, daily emotional support in each other's lives, and companionship in shared activities [2]. A study in [23], also reveals that the presence of new peers in college affects students, and this happens indirectly whereby a

student gains motivation and internalizes the peers' norms, which enhances academic achievement and contributes towards the social capital of students to produce human capital.

2. METHODOLOGY

For this study, the method used was of a qualitative nature and used a case study as the qualitative research design, and interviews and literature review were used to collect the data. The interviews were designed by the interviewers and consisted of 4 questions that would require the participants to respond to all of them and were open ended, the questions required the respondents to answer either "yes" or "no" and provide a reason if their answer was a yes, except for the last question which required the respondents to give a reason regardless of their answer.

2.1. Procedure

In terms of the selection of participants, due to the research method being qualitative, a non-probability purposive strategy was used whereby 20 respondents who are in romantic relationships and 20 who have close friendships were purposefully selected and interviewed. The response rate was 100% with a sample size of 40 participants (n=40), and this may be attributed to making appointments or asking the respondents to participate in the study a week in advance before meeting with them for the interviews. Most of the interviews were conducted face-to-face, while a few of them were conducted over the phone. The data was thematically organized and analysed after it was successfully collected. Although the findings of this study may not be generalizable due to the small sample size, they are an indication of the participants/respondents' views with regards to how they view close relationships in higher education and how they think close relationships affect students' lives.

2.2. Demographics

The respondents were divided into 2 groups; those in romantic relationships and those in close friendships. There were 20 female respondents and 20 male respondents, 37 of the participants were Black, 1 was white, and 2 were Indian. The participants were chosen from different Universities, namely; University of Johannesburg, Wits University, North-West University, University of South Africa, Tshwane University of Technology, Vaal University of Technology, University of Venda, and University of Mpumalanga.

3. FINDINGS

3.1. Causes of close relationships.

In terms of romantic relationships, all the respondents agreed that there are reasons or causes to romantic relationships in higher education. Despite agreeing that there are causes, their reasoning was different, with majority of the female respondents identifying loneliness and the need to explore or experience new things as the main cause. The male respondents identified peer-pressure as a cause.

In relation to friendships, the participants mentioned boredom, language, ethnic relations, and assistance seeking as key factors leading to students seeking friendships. Some of the causes for relationships identified were, common goals, characteristics, the need to belong, and loneliness.

3.2. Disadvantages to close relationships

In terms of romantic relationships, the respondents also answered "yes" to the second question, and all respondents held the opinion that romantic relationships in higher education can have disadvantages. All the female respondents identified unplanned pregnancy as the main disadvantage. Both male and female participants also pointed out that romantic relationships may cause stress and anxiety. The male respondents identified the financial strain of maintaining a romantic relationship and the pressure to impress that comes with it as a disadvantage, and also that close relationships can serve as a distraction from studying.

In terms of friendships, most of the participants stated that friendships may be disadvantageous if people in them do not have the same goals. They identified peer-pressure as the main disadvantage of friendships.

3.3. Benefits of close relationships

In terms of romantic relationships, having relationships in the same institution was viewed as beneficial by all the respondents, with the females stating that it is beneficial because they provide peers to help with emotional problems, exposure to different cultures, and companionship. The male respondents also identified companionship as major benefit; having people to "hang out" with.

In terms of friendships, all the respondents considered friendships to have benefits. The female respondents considers the benefits which are emotionally based. A support system which will assist them in dealing with stress, loneliness, and more psychological challenges. Male respondents however, considers sharing of views and information as the crucial benefits in friendships. They also consider financial support as a benefit amongst these friendships.

3.4. Improvement of academic performance

In terms of romantic relationships, the respondents were split, they had different views as to whether close relationships in the same institutions contributed towards the improvement of academic performance or not. Some of the female respondents stated that such relationships only negatively affect academic performance, and others were indifferent stating that it depended on multiple factors and can both improve and impair academic performance. Two of the female respondents stated that close relationships do improve academic performance because the partners may motivate each other to study. The male respondents however, were on the same page. With all of them stating that they do contribute, stating that they serve as competition for one another which in turn motivates them to study harder.

In terms of friendships, respondents had split views as well. Some respondents believed friendships can help improve academic performance, they stated that friendships can be a boost to psychological well-being which in turn would improve performance. Other respondents were indifferent as some stated that improvement depends solely on the individual.

4. DISCUSSION

4.1. Causes of close relationships

In terms of the results based on the causes of close relationships, it was expected that the respondents would have different reasons as to why they form close relationships. It was also expected that the reasons for forming close relationships for the male respondents would

differ from the female respondents' reasons. The female respondents' reasons seemed to be more of an emotional nature, they based more of their answers on how it would affect their feelings, and for example, most of them identified loneliness as a major factor in determining whether or not they pursue close relationships. The male respondents however, based their reasons on external factors such as peer-pressure, they wanted to be accepted by others. It is also worth noting that both the male and female respondents seem to pursue friendships for the same reasons.

However, we felt that the respondents were not being totally honest as to why they pursue romantic relationships in higher education, it felt as though they were only giving socially acceptable reasons. As students, we know that some girls get into romantic relationships for financial security and male students usually do it to have a certain social status, for instance, guys might seek out the most attractive girls at school to use as trophies, and girls on the other hand may seek out boys who appear wealthy and have cars because they know that when they need financial assistance, their boyfriends will be able to provide. There is a gap in literature concerning this issue, this may be due to researchers not exploring the topic enough or respondents not willing to be honest enough.

4.2. Advantages and disadvantages of close relationships

With regards to disadvantages of romantic relations, the findings indicate that female students are mostly concerned with unplanned pregnancies than the male students. This may be due to the fact that females are usually the ones affected than the males in the sense that the primary care of the child falls on them. However, it also worth noting that the respondents also viewed romantic relationships in the same institution as beneficial because they provide peers to help with distress and companionship.

Peer-pressure seemed to be the one of most concern among our respondents in terms of the disadvantages of having close friendships. The literature points out that the dominance of friendships may have a negative impact that is linked to the delay of academic performance [15], and that some friendships serve as a motivation for the consumption of alcohol among students [13].

The problem with these findings is that the effects of friendships and romantic relationships can work both ways in the sense that friendships may lead to peer pressure but they may also lead to better academic performance if the friendship is a healthy one, the same can be said for romantic relationships, in other words, whether or not a close relationship is beneficial depends on the nature of that relationship and the people involved in it.

4.3. Academic performance

The responses given for the final question were expected to some extent, because we knew that our respondents had their own personal views on the relationship between academic performance and close relationships. Close relationships can serve as a motivation to study harder, while at the same time, for others, can serve as a distraction, which in either case academic performance will be affected [23].

It is worth noting that in the case of romantic relationships, all the male respondents viewed close relationships as a motivating factor. This may be due to the sense of pride most men have that they do not want to be outdone by women. In other words, if a male student is

dating a female student who seem to be more academically intelligent than them, the male will study harder to be on the same level as their female companion or to even surpass her.

5. CONCLUSION

Students in institutions of higher learning engage in various levels of relationships for different reasons. It may be intimate or social relations. Both result in negative and positive effects of which were indicated by the students in various institutions of higher learning in South Africa.

The study has provided views on whether these relationships are beneficial or destructive to academic performance of these students. The causes of relationships have been identified as follows: language relations, ethnic group relations and socialization. The first cause of which has been identified as Language relations refers to how students interact based on a common language. Most students find it easier and are able to adapt easily using a language of which they can effectively communicate. This also creates a sense of belonging amongst these students speaking the same language. The second one referred to as ethnic group is explained with regards to relations between students of the same racial or ethnic group. Most students will associate with mates from the same ethnic group in which they share the same cultural background. The last cause to be identified is socialization, in which students gain skills, principles and support from those that they are socializing with and with the assistance of social networking sites.

High alcohol consumption has been identified as one of the consequences of friendships at students' residences, especially amongst male students. Most of these students will engage in relationships with their peers in order to have a sense of belonging. However, at the end, students resort to alcohol and then compromise their academics. Female students that engage in intimate relationships are vulnerable to unplanned pregnancy, which then impacts negatively on the academic performance as well.

It should, however, be noted that close relationships are also able to contribute positively to academic performance amongst students. Students that have close relationships have admitted to having a sense of belonging and happiness brought by those relationships. In conclusion, various students have differing views of close relationships. Some have experienced negative consequences caused by close relationships. However, some have reaped the benefits of these close relationships and find them beneficial.

Conflict Of Interest

The authors confirm that this article content has no conflict of interest.

Acknowledgements

The authors would like to thank the Vaal University of Technology for availing facilities to produce this work.

REFERENCES

[1] Baron, R.A. & Brascombe, N.R. (2012). *Social Psychology*. 13th ed. USA, New Jersey: Pearson.

[2] Dowson, M., & Martin, A. J. (2009). Interpersonal relationships, motivation, engagement, and achievement: yields for theory, current issues, and educational practice. *Review of Educational Research.* 79(1): 327-368.

[3] Fehr, B., Felmlee, D., Metts, S., Sprecher, S., & Vanni, D. (1998). Factors associated with distress following the breakup of a close relationship. *Journal of Social and Personal Relationships*. 15(6): 791-809.

[4] Hornsey, J, M. & Jetten, J. (2004). The individual within the group: balancing the need to belong with the need to be different. *Personality and Social Psychology Review*. 8(3): 248-264.

[5] Buss, D. M., Lewis, D. G. M., Russel, E. M., Al-shwaf, L. (2014). Friends and happiness: an evolutionary perspective on friendship. *Springer Science & Business Media Dordrecht*. 3(1): 1-21.

[6] Mallinckrodt, B., Russell, D, W., Vogel, D, L., & Wei, M. (2007). The experience in close relationship scale (ecr)-short form: reliability, validity, and factor structure. *Journal of Personality Assessment*. 88(2): 187-204.

[7] Brimfit, C. (2004). Language and Higher Education: Two current challenges. *Arts & Humanities in Higher Education*, 3(2): 163-173.

[8] Bhopal, R. (2004). Glossary of terms relating to ethnicity and race: for reflection and debate. *J Epidemiol Community Health*, 58:441-445.

[9] Bowman, N.A. & Park, J.J. (2015). Not all diversity interactions are created equal: cross-racial interaction, close interracial friendship, and college student outcomes. Res *High Educ*, 56(1):601-621.

[10] Lee, J., Anderson, A., & Burnett, G. (2017). Peer relationships and mentoring between LIS doctoral students: A qualitative approach. *Journal of Librarianship and Information Science*, 49(1): 115-124.

[11] Openstax. (2017). *Introduction to Sociology*. 2nd ed. Taxes, Huston: Rice University.

[12] Bucher, T. (2012). The friendship assemblage: Investigating programmed sociality on facebook. *Television & New Media*, 14(6): 479-493.

[13] Li, M., Frieze, I.H., Nokes-malach, T.J., & Choeng, J. (2013). Do friends always help your studies? Mediating processes between social relations and academic motivation. *Social Psychology Education*. 16(1):129-149.

[14] Kremer, M. & Levy, D. (2008). Peer effects and alcohol use among college students. *Journal of Economic Perspectives*, 22(3): 189-206.

[15] Mauk, A. J. (2011). *Friendship and student engagement, achievement, and persistence in College*. Electronic theses, treatises and dissertation. Available from: https://diginole.lib.fsu.edu/islandora/object/fsu:180920/datastream/PDF/view . Accessed on: 05 April 2018.

[16] Demir, M. & Orthel, H. (2011). Friendship, real-ideal discrepancies, and well-being: gender differences in college students. *US National Library of Medicine National Institution of Health*, 145(3): 173-93.

[17] Stinson, R.D. (2010). Hooking up in young adulthood: a review of factors influencing the sexual behaviour of college students. Journal of College Students Psychotherapy, 24(2):98-115.

[18] Drouin, M. & Landgraff, C. (2011). Texting, sexting, and attachment in college students' romantic relationships. Computers in *Human Behavior*, 28(1):444-449.

[19] Bowman, N. A. (2012). Structural diversity and close interracial relationships in College. *Educational Research*, 41(4): 133-135.

[20] Matsushima, R. (2014). The relationship between situational change and selectiveness in friendships for adjustment to the university. *International Journal of Adolescence and Youth*, 21(3): 356-368.

[21] Defreitas, S. C. & Trevino, N. N. (2014). The relationship between intrinsic motivation and academic achievement for first generation Latino college students. *Social Psychology Education*. 1 (14): 293-306.

[22] Tanaka, M, & Watanabe, Y. (2011). Academic and family conditions associated with intrinsic academic motivation in Japanese medical students: a pilot study. *Health Education Journal*. 71(3): 358-368.

[23] Badge, S., & Hasan, S. (2013). The mechanics of social and academic performance in an Indian college. *American sociological Review.* 78(6): 1003-1032.

İLETİŞİM TEORİSİNDE İLETİŞİMSEL KİŞİLİK KAVRAMI

THE CONCEPT OF COMMUNICATIVE PERSONALITY IN COMMUNICATION THEORY

Parvın Karımov
Hazar Ünıversıtesı, Öğretmen
ORCHID ID: 0000-0003-2649-4128

Özet

İletişimsel kişilik kavramının tanımını formüle ederken, kişiliğin özü ve temel özellikleri hakkında böyle bir anlayıştan başlamak gerekir. Daha sonra hem yanlışlıklar hem de belirsizlikler ve içinde çok fazla kelime bulunan uzun yapılardan kaçınmak mümkün olacaktır.

İletişimsel kişilik ontolojisi:

Felsefi (ontolojik) düzeyde, "kişilik" ve "iletişimsel kişilik"kavramlarının özleri çakışır. Sosyal bir nesne olarak kişilik, sosyalleşmiş bir birey, iletişimsel bir kişilik, "iletişim kuran bir kişi"olmadan var olamaz. Bir kişi biyolojik bir varlık olarak iletişim süreçlerine katılmazsa, o zaman bir sosyal konuya, yani bir kişiye bağlı olamaz.

Böylece, sosyo-felsefi düzeyde, "kişilik" ve" iletişimsel kişilik " kategorileri içeriklerinde aynıdır. Bu, "iletişimsel kişilik" kategorisinin geniş bir anlayışından bahsetmeyi mümkün kılar. Geniş anlamda, "iletişimsel kişilik" terimi "kişilik" terimine eşdeğerdir. Özel bir bilimsel disiplin olarak, felsefenin aksine, dar bir çerçevede" iletişimsel kişilik " kategorisini anlamak kullanılır. Burada, bu kavramla, iletişimsel etkileşimin öznesinin işlevlerinin kişiliğinin performansının kalitesiyle ilişkili kişilik tezahürünün biçimlerinden biri ifade edilir.

İletişimsel kişilik altındaki dar çerçevede, bireyi sosyal iletişimin (iletişimsel konu) bir konusu olarak karakterize eden sosyal olarak önemli (özellikler ve) niteliklerin istikrarlı sistemini anlayacağız.

Psikolojik olarak, iletişimsel kişilik, çeşitli zihinsel süreçleri düzenleyen, kişiliğin iletişimsel uygulamalarını belirleyen ve iletişimsel davranışına belirli bir tutarlılık, canlılık ve esneklik kazandıran başlangıcı birleştiren herhangi bir çekirdek olarak anlaşılmaktadır.

İletişimsel kişilik, bir kişinin iletişimsel süreçteki bir faaliyet şeklidir, bilgi kaynağının/alıcının sosyal rollerinin yerine getirilmesi yoluyla gerçekleşme şeklidir. Ontolojik anlamda, iletişimsel kişilik dar bir çerçevede anlaşılmaktadır-her zaman belirli bir zamanda, kişilik çeşitli sosyal rollerde hareket edebilir, çeşitli davranış biçimleriyle gerçekleştirilebilir. Kişilik, bu davranışların iletişimsel etkisinin bir görünüm kazandığı iletişimsel bir kişilik olarak var olur. Bir kişi hem iletişimsel hem de iletişimsel olmayan bileşenlere sahip karmaşık bir sosyal uygulama yaparsa, o zaman iletişimsel kişilik kategorisini anlayışına uygulayarak, iletişimle ilgili olmayan tüm sosyal rollerini dikkate almayız.

İletişimsel kişilik aynı zamanda" geçmişte iletişim kuran kişi – önceki iletişimin konusu ve ürünü"," gerçek şu anda iletişim kuran kişi "ve"potansiyel olarak gelecekte iletişim

kurmaya hazır bir kişidir". Herhangi bir iletişimsel kişilikte, bu üç zaman diliminin tümü- geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek / potansiyel iletişim her zaman dahil olur ve ayrılmaz bir bağlantıya sahiptir.

Anahtar kelimeler: iletişim, kişilik, iletişim, kişi

Abstract

When formalizing the definition of the concept of communicative personality, it is necessary to rely on such an understanding of the essence and main characteristics of personality. On it, it will be possible to avoid both inaccuracies and duality, as well as long constructions with a large number of unnecessary words.

Ontology of communicative personality:

At the philosophical (ontological) level, the essence of the concepts “personality” and “communicative personality” coincide. Personality is a social object, a communicative personality as a social individual, can not exist in a non-form than being a” communicating person". If a person does not participate in communication processes such as biology, he can not be attracted to social, that is, to personality.

Thus, at the socio-philosophical level, the categories “personality” and” communicative personality " coincide in terms of their content. This allows us to talk about a broad understanding of the category of” communicative personality". In a broad sense, the term “communicative personality” is equivalent to the term "personality". As a special scientific subject, unlike philosophy, the category of” communicative personality " is used in a narrow framework of understanding. Here, with this concept, one of the forms of manifestation of personality is expressed by the quality of the performance of the functions of communicative interaction.

In the narrow context of communicative personality, we will understand the stable system of socially significant (characteristics and) qualities that characterize it as individual social communication (communicative).

In the psychological plan, communicative personality is understood as any nuclear, unifying beginning that forms various mental processes, determines the communication practices of an individual and gives him certain restraint, vitality and endurance to his communicative behavior.

Communicative personality is the form of activity of personality in the communicative process, its realization through the fulfillment of the social roles of the source/receiver of information. A narrow understanding of communicative personality in the ontological plan – in every concrete moment of time, personality can function in different social roles and can be realized through different forms of behavior. When these forms of behavior acquire the appearance of communicative influence, personality becomes present as a communicative personality. If a person realizes a complex social practice that has both communicative and non-communicative components, then we do not consider all his social roles that are not related to communication by applying the category of communicative personality to his understanding.

The communicative personality is at the same time “the human being in the past – the product of the past and the previous communication”, “the real – the human being in the

present" and "potentially – the person who is ready to be in the future". In any communicative personality, all these three temporal cuts-past, present and future/potential communications are always involved and have an inseparable bond.

Key words: communication, personality, communication, man

GİRİŞ

Dilin kommunikativ funksiyasının yerinə yetirilməsində kommunikativ məqsəd və intensiyanın əhəmiyyətli rolu vardır. Kommunikativ məqsəd kommunikativ aktın istiqamətləndiyi strateji nəticədir. Kommunikativ strategiya danışanın qabaqcadan planlaşdırdığı və kommunikasiya aktları prosesində kommunikasiya məqsədinə nail olmaq üçün etdiyi nəzəri gedişlərdir.

Kommunikasiya nəzəriyyəsində kommunikativ şəxsiyyət anlayışı fərqli formalarda təyin edilir. Kommunikativ şəxsiyyət anlayışının tərifinin formalaşdırılması zamanı şəxsiyyətin mahiyyəti və əsas xarakteristikalarının bu cür başa düşülməsinə əsaslanmaq lazımdır. Onda həm qeyri-dəqiqliklərdən və ikifikirliliklərdən, eləcə də lüzumsuz sayda çox sözlərin olduğu uzun konstruksiyalardan qaçmaq mümkün olacaqdır.

Fəlsəfi (ontoloji) səviyyədə "şəxsiyyət" və "kommunikativ şəxsiyyət" anlayışlarının mahiyyətləri üst-üstə düşür. Şəxsiyyət sosial obyekt, sosiallaşmış fərd olaraq kommunikativ şəxsiyyət, "ünsiyyət quran insan" olmaqdan qeyri formada mövcud ola bilmir. Əgər insan bioloji subyekt kimi ünsiyyət proseslərində iştirak etmirsə, o, sosial subyektə, yəni şəxsiyyətə çevrilə bilməz [6, s.108] .

Beləliklə, sosial-fəlsəfi səviyyədə "şəxsiyyət" və kommunikativ şəxsiyyət" kateqoriyaları öz məzmunları baxımından üst-üstə düşürlər. Bu, "kommunikativ şəxsiyyət" kateqoriyasının geniş formada başa düşülməsi haqqında danışmağa imkan verir. Geniş anlamda "kommunikativ şəxsiyyət" termini "şəxsiyyət" terminə ekvivalentdir. Xüsusi elmi fənn kimi, fəlsəfədən fərqli olaraq, "kommunikativ şəxsiyyət" kateqoriyası dar çərçivədə başa düşülməsindən istifadə edilir. Burada bu anlayış ilə şəxsiyyətin təzahürünün kommunikativ qarşılıqlı əlaqə subyektinin funksiyalarının icrası keyfiyyəti ilə bağlı formalarından biri ifadə olunur.

1. KOMMUNİKATİV ŞƏXSİYYƏT SOSİAL KOMMİNİKASİYA SUBYEKTİ KİMİ

Dar çərçivədə kommunikativ şəxsiyyət dedikdə fərdi sosial kommunikasiya subyekti (kommunikativ subyekt) kimi xarakterizə edən sosial əhəmiyyətli xüsusiyyətlərin və keyfiyyətlərin dayanıqlı sistemini başa düşəcəyik.

Psixoloji planda kommunikativ şəxsiyyət dedikdə müxtəlif psixi prosesləri təşkil edən, fərdin ünsiyyət praktikalarını müəyyən edən və onun kommunikativ davranışına müəyyən ardıcıllıq, canlılıq və dayanıqlıq verən hər hansı nüvə, birləşdirici başlanğıc başa düşülür [2, s.74] .

Kommunikativ şəxsiyyət kommunikativ prosesdə şəxsiyyətin fəaliyyət forması, məlumatın mənbəyinin qəbul edənin sosial rollarının yerinə yetirilməsi vasitəsilə onun realizasiyası fomasıdır. Ontoloji planda kommunikativ şəxsiyyətin dar çərçivədə başa düşülməsi – zamanın hər bir konkret anında şəxsiyyət müxtəlif sosial rollarda fəaliyyət

göstərə, müxtəlif davranış formaları vasitəsilə realizə oluna bilər. Bu davranış formalarının kommunikativ təsir görünüşü qazandığı zaman şəxsiyyət kommunikativ şəxsiyyət kimi mövcud olur. Əgər insan həm kommunikativ, həm də qeyri-kommunikativ komponentlərə malik mürəkkəb sosial praktikanı həyata keçirirsə, o zaman biz onun başa düşülməsinə kommunikativ şəxsiyyət kateqoriyasını tətbiq edərək, onun kommunikasiya ilə əlaqədar olmayan bütün sosial rollarını nəzərdən keçirmirik.

Kommunikativ şəxsiyyət eyni zamanda "keçmişdə ünsiyyətdə olan insan – subyekt və əvvəlki kommunikasiyanın məhsulu", "real olaraq – hazırda ünsiyyətdə olan insan" və "potensial olaraq – gələcəkdə ünsiyyətdə olmağa hazır olan insandır". İstənilən kommunikativ şəxsiyyyətdə hər zaman bütün bu üç temporal kəsik – keçmiş, indi və gələcək/potensial kommunikasiya iştirak edir və ayrılmaz bağa malikdirlər.

İndi isə reklam aspektlətinin, ictimai əlaqələrin, internet texnologiyalarının kommunikativ təsir nöqteyi-nəzərindən nəzərdən keçirilməsinə nəzər salaq. Fərdlərin qarşılıqlı əlaqə vasitələri texnoloji inkişaf və məlumat ötürülməsinin təmininin təsiri altında dəyişir və deməli, ünsiyyətin keyfiyyəti yeni səviyyəyə daxil olur. Bu əsər belə bir sual ortaya qoyur: sistemin sadələşdirilməsi yolunda inkişaf gedirmi, yaxud kommunikasiyasının yeni səviyyəsinə və deməli, bəşəriyyətin bütün elmi və mədəni irsinin digər interpretasiyasına keçid gözlənilirmi? [3, s.67]

Preambula qismində, 2008-ci ildə Seul şəhərində (Cənubi Koreya) keçirilmiş "Rethinking Philosophy Today"-XXII Ümumdünya fəlsəfə konqresinin gedişində dünya fəlsəfə ictimaiyyətinin qazandığı ən yeni təcrübəyə, daha dəqiq desək, məhz FISP – Beynəlxalq Fəlsəfə Cəmiyyətləri federasiyasının və konqresin prezidenti Piter Kempin məruzəsinə istinad edəcəyik. Professor Kemp konqresin açılışında "Power of the Word" plenar məruzəsi ilə çıxış edərək, aşağıdakıları qeyd etmişdir: "Bizim gücümüz hər şey haqqında rasional danışmaq, gerçəkliyin bütün sferalarındakı istənilən hadisənin rolunu adekvat qiymətləndirmək və nəzərdən keçirmək qabiliyyətimizdən ibarətdir... Biz filosofların malik olduğumuz yeganə güc sözdür [kommunikasiya gücü]. Fəlsəfi arqumentasiya və refleksiya yalanı aşkara çıxararaq, illuziyaları ifşa edərək və bəşəriyyət üçün ən yaxşı dünya, yaşamaq üçün yer təklif edərək yarışmaq, rəqabət aparmaq, meydan oxumaq qabiliyyətinə malik sözün sayəsində qeyri-iqtisadi, qeyri-texnoloji və qeyri-hərbi hakimiyyəti təşkil edir.

Kommunikasiyada öz-özünə şüur deyil, şüurlu, ətə və qana malik insan iştirak edir. Həmçinin insan cismi məkanda tutduğu yerdən kənarda nəzərdən keçirilə bilməz və deməli, onun məkan parametrləri nəzərə alınmalıdır. Kommunikativ aktda verbal dil ilə yanaşı, bədənin digər dilləri də, insanlararası qarşılıqlı əlaqəyə cəlb olunmuş məkan və köməkçi əşyaların dilləri də iştirak edir. Kommunikasiya hərəkətinin fəlsəfi tədqiqatı problemi müasir cəmiyyətdə, öz növbəsində, sosial təcrübənin formalaşması sisteminə və insanın özünüdərkini formalaşdıran dərinlik mexanizmlərinin dəyişməinə ciddi təsir göstərən informasiya texnologiyalarından kütləvi istifadə ilə əlaqəlidir [1, s.130].

2. İNFORMASİYANIN KOMMUNİKASİYADA ROLU

Gerçəkliyin ən yeni sfrealarından biri ümumdünya formatında informasiya gerçəkliyidir. Bəşəriyyətin biliklərinin təbəqəsi İnternet şəbəkəsində olduqca tam şəkildə təqdim edilmişdir. Müntəzəm olaraq bütün yeni intellektual yeniliklər şəbəkəni doldurur və

hər bir kəsi elitar təbəqəyə yaxınlaşdırır. Dünyada baş verən istənilən hadisə şəbəkədə əks olunur və deməli, başa düşülür. İnformasiya özündə şifrəni, maşın dili işarələrinin ardıcıllığını əks etdirir. Aydındır ki, insan tərəfindən işlənib hazırlanmış bir şey məntiqi konstruksiyalar kimi qurulacaqdır. Lakin istənilən sözün yeni kontekstlər və mənalarının yarandığı kimi, kompüter şifrəsindən də yeni bilik törəyir. Şəbəkədə məlumat yeni kontekst sahəsi, rəylər və son nəticədə yeni bilik meydana gətirir. Məcburi məlumat ötürülməsi normadır, çünki kommersiya və digər həyati vacib işlərdə sözün köməyilə uğur əldə edilir. Vizual obrazlar, mühakimələr, sillogizmlər kütələlərdə məqsəd yaradır, fəaliyyəti və onun nəticəviliyini şərtləndirir [4, s.83] .

Məlumatın təkrarlanmasının müəyyən tezliyi və əhatə dairəsinin radiusu məlumatın mənimsənilməsi və qabaqcadan düşünülmüş interpretasiyasına ümumi təsir göstərir. Çox vaxt məqsəd yeni bilik olur. Bu bilik, xüsusilə də, mühakimə, nəyəsə münasibət, müəyyən hərəkət və ya şüurlu hərəkətsizlik ola bilər. Sosial inkişafın iki vektoru ilə kifayətlənək (bu inkişaf deyildikdə istiqamətlənmiş fəaliyyət və deməli, nəticəvilik başa düşülür): kütləvi kommunikasiya və məlumat kainatı olan İnternet. Bu proseslərin gerçəkləşməsi üsullarının fərqli olduğuna görə, biz indi bu vektorları ayıra bilərik. Tədricən qarşılıqlı inteqrasiya baş verəcəkdir və məsələn, marketinq tədqiqatını, xəbər bülleteninin əldə edilməsini, dostlarla ünsiyyəti ayırmaq daha çətin olacaqdır. Lakin indi internetinteraktiv verilənlər massivi kimi mənaların və kontekst sahəsinin dərinliklərinə baş vurmağa imkan verir.

Subyektin vizual məlumatı, səs müşayiətini və bilavasitə mətni qavramağa hazır olması şərtilə, mümkün məlumatlılıq dərəcəsi əvvəllər bu cür yüksək səviyyədə olmamışdır.Bu zaman əhatə dairəsinin genişliyi subyektin özü ilə tənzimlənir, bu işdə ona hiperistinadlar sistemi kömək edir. Əgər kitabxana ilə parallel götürsək, əsas fərqlər məlumatın əldə edilməsinin sürəti, qeyri-məhdudluq, ilkin mənbələr, ani tərcümə, həmçinin konkret bilik sahələri üzrə mütəxəssislər ilə diskussiya imkanı olacaqdır [5,s.22]. Bu keyfiyyətlər müasir dünyada mövcud olmaq üçün zəruridir, çünki bəşəriyyət tarixi boyunca toplanmış bütün bilikləri bir insan həyatını ərzində əhatə etmək mümkün deyildir, müxtəlif növ məlumatların yüksək sürətlə mübadilə və əldə edildiyi zaman isə yalnız dar ixtisaslı sahələrdə deyil, həm də ümumi elmi və deməli, fəlsəfə sahəsində də bilik istehsalı mümkün olur.

SONUÇ

Müasir dövrdə formalaşan informasiya cəmiyyəti yalnız informasiyanın toplanıb işlənməsi imkanlarının genişlənməsi ilə deyil, kommunikasiyanın yeni formalarının meydana gəlməsi və bu kommunikasiyanın xüsusi sosial şəbəkələr vasitəsilə həyata keçirilməsi ilə diqqəti cəlb edir. Müasir dilçilikdə həm “internet linqvistika”, həm “internet mətn”, həm “internet dil”, həm də “internet kommunikasiyası” adları altında, eləcə də struktur-riyazi dilçilik, kompüter dilçiliyi, informasiya texnologiyaları sahələrində internet-mətnləri, internet-kommunikasiyanın linqvistik və ekstralinqvistik xüsusiyyətləri tədqiq edilir. Bütün bunlar kommunikativ şəxsiyyət anlayışının hərtərəfli araşdırılmasına imkanlar açır.

KAYNAKÇA

1. Большаков В.Ю. Эволюционная теория поведения. М.: Наука, 2001, 494 с.

2. Нерсеянц В. С. Сократ / В.С. Нерсеянц. М. : Наука, 1977, 252 с.

3. Николаева Ж. В. Основы теории коммуникации / Ж.В. Николаева. Улан-Удэ : ВСГТУ, 2004, 274 с.

4. Новая философская энциклопедия. В IV т. Т. III. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд. М. : Мысль, 2010, 692 с.

5. Шлейермахер Ф. Герменевтика / Ф. Шлейермахер ; пер. с нем. А.Л. Вольского ; науч. ред. Н.О.Гучинская. СПб. : Европейский Дом, 2004, 242 с.

6. Яковлев И. П. Ключи к общению. Основы теории коммуникаций. — СПб.: «Авалон», «Азбука-классика», 2006, 349 с.

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE INTERNET OF THINGS (IoT) STUDIES IN TOURISM PERSPECTIVE: CLUSTERING-CARROT^2 ANALYSIS WITH MACHINE LEARNING METHODS

Dr. Seda KARAGOZ ZEREN
Trakya University, Edirne, Turkey
Orcid ID 0000-0003-3466-0421

Abstract

As a result of the technology infrastructure of the Industry 4.0 process, technological products that can communicate with each other have emerged. The communication network in which physical devices are connected or with larger systems and a structure that simulates the human brain is formed is called the concept of the Internet of Things (IoT). In the internet of things, physical devices can connect to each other's systems and exchange large data. One of the many areas where big data exchange takes place is tourism. Many large data exchanges in the field of tourism can be transferred between these physical devices.

The study aims to evaluate how the concept of the internet of things is handled in the tourism perspective in the literature, which points are mostly researched in this field, and how this field will be positioned in the tourism perspective in the future, with a systematic approach based on cluster analysis with machine learning methods. For this purpose, bibliometric and document analysis methods were used. In the analysis of these methods, the Carrot^2 software technique was used. Carrot^2 is open-source software that presents search results with a clustering engine. With this search engine written in Java programming language, the searched results can be displayed by visualizing them in thematic categories. The search engine supports the English language. Within the scope of the study, the concept of "Internet of things in tourism" was searched in the Carrot^2 search engine and 80 publications in English were found. From these publications, 26 clusters were formed by cluster analysis. In these publications, clusters containing the concepts of "IoT in the tourism industry, travel industry, city, devices, hotel, and activities" took place the most. In the examined publications, the concept of the internet of things is generally used in the tourism perspective, such as smart devices, smart cities, etc. It has been found that the applications are handled within the scope of hotel businesses. With these findings, it is suggested that the use of smart devices in hotel businesses within the scope of the concept of the internet of things in the tourism perspective, the implementation of smart urban applications, and the investigation of various applications from the perspective of tourism. It is thought that with the technological developments in the field of tourism, the concept of the internet of things will find use in many points in the future.

Keywords: Tourism, Internet of Things, Carrot^2, Cluster Analysis, Machine Learning, Big Data

1. INTRODUCTION

Tourism has a lot in common with IT because of its intangible and knowledge-intensive nature. As a result of improvements in information and communication technology, numerous new advancements in tourist processes and structures have emerged (Law, Buhalis, & Cobanoglu, 2014). Furthermore, innovations in IT and their social implications in tourism have piqued the interest of academics. Researchers in tourism, particularly those who are well-known academics, strive to publish their findings in peer-reviewed publications (Law, Leung, & Buhalis, 2009).

Innovation developments as a result of the effects of the industrial revolution throughout the ages and the current development of information and communication technologies are among the research areas. The concept of The Internet of Things (IoT), which is a new innovative concept, is also among these research areas. The Internet of Things is a network system in which physical environmental conditions are perceived by devices and communicate with each other in a way that simulates the human brain. In the internet of things, devices can communicate with other devices and share data by processing the messages they receive from the physical environment as digital data in the form of human-machine, machine-machine communication.

The concept of the internet of things was expressed in his presentation by Kevin Ashton, who made a presentation for P&G company in 1999 and talked about Radio Frequency Identification (RFID) technology (Ashton, 2009). However, in a study conducted at Cambridge University in 1991, it is stated that the first known application of the internet of things in history was realized by sharing the camera images of a machine that makes coffee (López-de-Armentia, Casado-Mansilla, & López-de-Ipina, 2012, July). Following this, various products have been developed under the title of Internet of Things. Examples of these products are smart wristbands, smartwatches, smart glasses, smart clothes, smart sports equipment, home automation systems, smart cars, smart kitchen tools, smart doors, etc. can be displayed (Ercan, 2020). Holst (2021) predicts that the number of Internet of Things (IoT) devices worldwide will nearly triple from 8.74 billion in 2020 to 25.4 billion IoT devices in 2030. The highest number of IoT devices in 2020 is in China with 3.17 billion devices. IoT devices are used in all types of industry verticals and consumer markets, with the consumer segment accounting for approximately 60 percent of all IoT-connected devices in 2020 (Holst, 2021). One of these markets is the tourism sector.

The existence of devices that can communicate with each other is an important service support tool in the tourism industry. In addition, the use of internet of things applications in tourism is important among the current issues that have started to be discussed in academic studies in recent years.

This study aims to obtain theoretical information and make inferences about the subject by analyzing the scope and contents of the articles published on the concept of the internet of things in tourism. To provide this inference, a literature review was carried out by using machine learning, which is a new technological concept, in the application of Carrot^2, a search engine. Determining in which tourism applications the concept of the Internet of Things is used and for what purposes it is used has emerged as a new field of study in recent years. Therefore, a systematic analysis of studies in this field will provide a detailed

theoretical examination of the subject. It is expected that the theoretical information to be obtained as a result of this study will contribute to the development of the literature on tourism in this regard. In addition, it is thought that this study will be an important guide for service providers and researchers in the tourism industry.

2. THE INTERNET OF THINGS (IoT) AND TOURISM

Although there is no standard architectural structure in the field of the Internet of Things, Gökrem & Bozuklu, (2016) expresses this structure as four layers as core-environment, device, communication, and consciousness. All information received from the environment in the core layer is converted into digital data at the device layer, and then these data are sent to the data processing center called consciousness with the relevant communication protocols in the communication layer. In the consciousness layer, data is processed and stored, and big data is analyzed by machine learning methods (Gökrem & Bozuklu, 2016).

IoT architecture can be used in many areas as well as in the field of tourism. The integration of this structure in the field of tourism, on the other hand, is shown in Figure 1, which I created for myself.

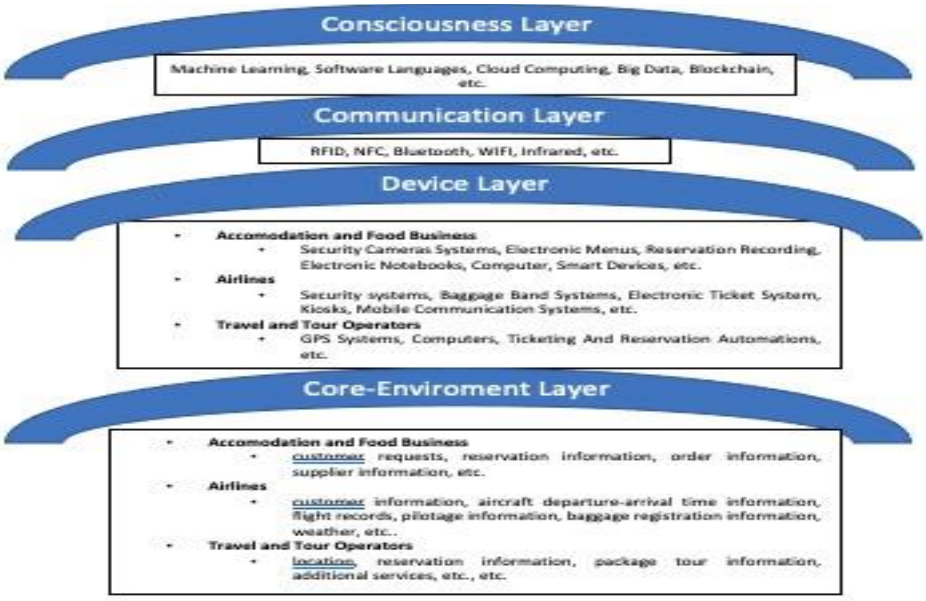

Figure 1: Architectural Structure of the Internet of Things in Tourism

Source: Adapted from Gökrem & Bozuklu (2016) p.48.

As stated in Figure 1, many inputs are received from the environment in the field of tourism. These inputs include customer requests, reservation information, order information, supplier information, etc. in accommodation and food establishments. In an airline company, customer information, aircraft departure-arrival time information, flight records, pilotage information, baggage registration information, weather, etc. it could be. Similarly, for travel and tour operators, this information includes location, reservation information, package tour information, additional services, etc. it could be. This information can be evaluated in the core

layer of the IoT architecture. In the device layer, the information received from the environment is processed by various electronic devices. Inputs taken from the environment in accommodation and food businesses are security cameras, electronic menus, reservation recording systems, computers, electronic notebooks, smart devices, etc. In an airline company, security systems, baggage band systems, electronic ticket systems, kiosks, mobile communication systems, etc. are available. In travel and tour operators, these devices are GPS systems, computers, ticketing, and reservation automation, etc. it could be. In the communication layer, RFID, NFC, Bluetooth, Infrared, WIFI, etc. is located. Data processing centers in the consciousness layer are machine learning, cloud computing, software languages, big data, blockchain, etc. it could be.

3. METHODS

This research, it is aimed to gain theoretical knowledge with the bibliometric analysis method in terms of the scope and content of publications on the Internet of Things from the perspective of tourism. The bibliometric analysis method can present a scientific roadmap regarding the researched subject and provide researchers with a holistic and macroscopic perspective on the subject (Tabur, 2019). Bibliometric methods or analyzes used in many fields as a field of scientific expertise are an integral part of the evaluation of research (Kürklü, 2019). Scientific mapping or bibliometric mapping is the visualization and analysis of a subject in a certain field with a certain systematic. In this way, scientific data becomes visual. Science mapping methods have expanded in scope with the emergence of virtual reality, machine learning, and similar software. Many different methods are used in science mapping (Small, 1997; 1999). Bibliometric analysis is often used in research that focuses on broader and specific issues. Among these focal points, research types, citations, keywords, institutional and geographical aspects, productive and effective researchers, author relations, innovations in the field over time, subject areas can be shown (Binbaşıoğlu, 2020).

In this research, the search engine Carrot^2, which is an open-source software created by the development of the machine learning method, was used to perform bibliometric analysis and scientific mapping. Carrot^2 which offers an open-source web information gathering and web mining framework is used in the aggregation of search results. For clustering operations used in Carrot^2 software, k-Means, STC, and Lingo applications are used. Also, this software has options to cluster by URL addresses and source. The data to be used in the Carrot^2 software can be obtained from many different sources (Carrot2, 27.07.2021). Carrot^2 is free software that uses modern visual and scientific mapping techniques (Fırat, Kurutkan, & Orhan, 2018). In addition, Carrot^2 provides the application of the data provided by the search engine to the scientific mapping and visualization technique. It can automatically divide document collections into thematic categories (Bütüner, 2021). It shows the total number of resources in the search term, the total number of clusters, and the time taken for the clustering process.

Carrot^2 software is also used in tourism research (Cassavia, et all., 2015; Pelupessy, 2018). The advantages of this program include contributing to the results of scientific projects and being able to integrate these results into the free community with open-source code. In

addition, this software offers the opportunity to reach scientific resources in a short time by scanning many sources in a short time (Kunt, 2021).

However, among the program constraints are that this software is designed with the Java programming language and there are language, country, and source criteria. Five options are presented as language criteria. These languages are "English, French, German, Spanish and Italian". Searches can be made in these languages. The country criterion and the source criterion are that the sources in eight countries are scanned. These countries are "Australia, Germany, France, England, Spain, Switzerland, Italy and Liechtenstein" (Carrot2, 27.07.2021).

In this research, the keyword "Internet of things in tourism" was searched on the Carrot2 search engine on July 21, 2021, and 80 folders were found. Cluster analysis was applied to these folders through the Carrot^2 search engine, which uses the machine learning technique. The visual presentation of the studies, which are the result of clustering analysis, was obtained with Treemap.

4. FINDINGS

Carrot^2 search engine was used to carry out bibliometric analysis of studies on the Internet of Things from a tourism perspective and 80 folders were reached. Cluster analysis was applied to these studies and 26 clusters were obtained. Carrot^2 search engine was used to carry out bibliometric analysis of studies on the Internet of Things from a tourism perspective and 80 folders were reached. Cluster analysis was applied to these studies and 26 clusters were obtained. The keyword “Internet of things in tourism” is discussed in all 80 folders. It has been observed that the term “Internet of things in tourism” is mostly used in the files in the “IoT in the tourism industry (14)” category. The categories that follow these findings are as follows: “Travel industry (8), city (7), devices (7), hotel (7) and activities (6).” Table 1 shows 26 cluster categories from 80 folders.

Table 1: Categories Using the Term “Internet of Things in Tourism”

Cluster Category Name	Number	Cluster Category Name	Number
IoT in Tourism Industry	14	Passengers	3
Travel Industry	8	Big Data	2
City	7	Designs	2
Devices	7	Effect	2
Hotel	7	Headquarters	2
Activities	6	Internet Censorship	2
Smart Tourism Destinations	6	Korea	2
Culture	5	Means	2
Experience	5	People’s Republic of China	2
Economy	4	Solutions to Promote their Products and Services	2
Region	4	Sustainable Tourism	2
Big Things	3	Tower	2
Everyday Devices	3	Other Topics	13

Source: It was created by the author with data from https://search.carrot2.org/#/search/web/Internet%20of%20things%20in%20tourism/folders, 21.07.2021.

In Figure 2, there is a visual presentation of 80 publications found as a result of the cluster analysis, which was found in the search with the keyword "Internet of Things in tourism". This visual presentation is aimed to visualize the categories identified in Table 1 with different content. With this visual content, it is aimed that the results of the analysis are easier to remember.

Visualization of 26 clusters obtained from 80 folders as a result of the search is presented in Figure 2. The largest cluster is in the "IoT in Tourism Industry" category. While this cluster is located in the center of the image, it is gathered around the center according to the number of folders in other cluster categories.

In the research where the concept of the internet of things is discussed in the tourism perspective, the largest cluster is generally considered as the use of IoT in this industry, while in other categories, IoT devices, its use in the tourism sector, the effects of IoT devices in the tourism sector, smart tourism applications, big data, etc. topics are covered.

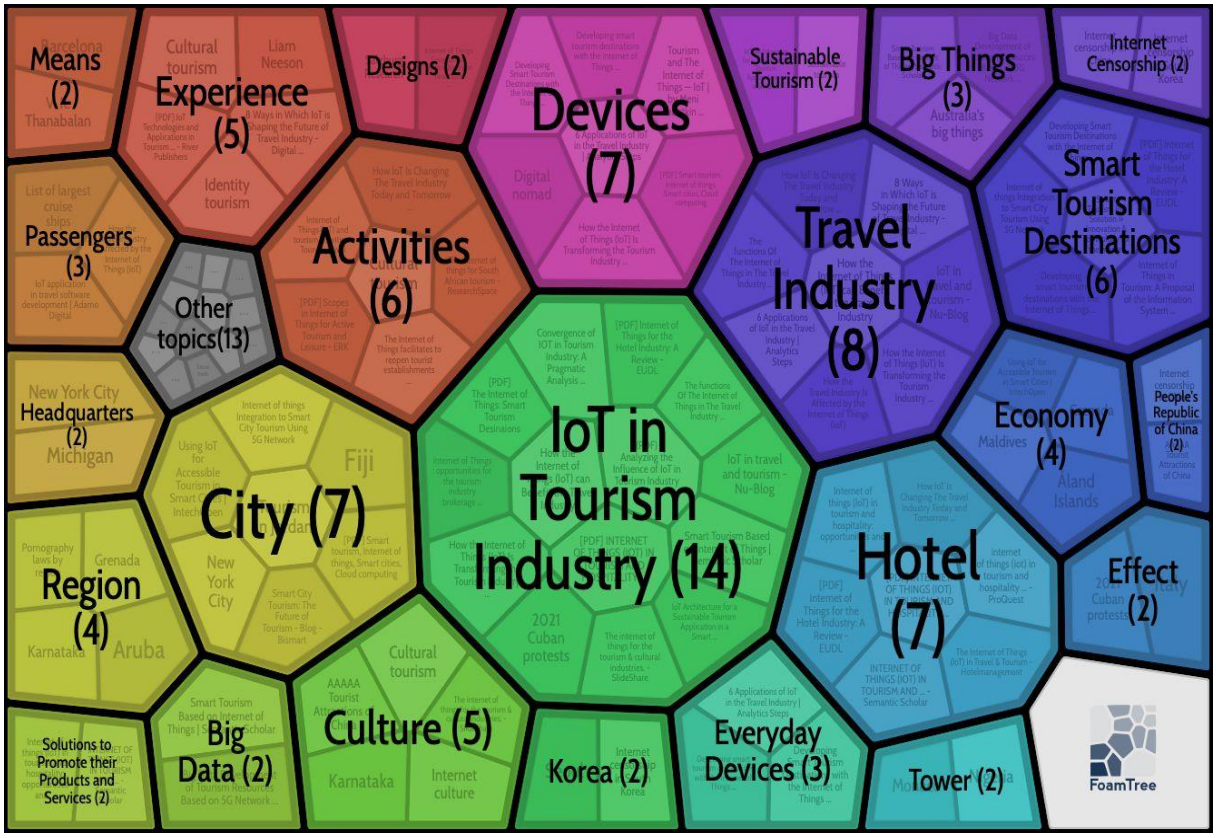

Figure 2: Visual mapping of research including the terms "Internet of Things in Tourism"
Source: It was created by the author with data from https://search.carrot2.org/#/search/web/Internet%20of%20things%20in%20tourism/folders, 21.07.2021.

5. CONCLUSION

With the presence of technological innovations in the field of tourism, current developments have been experienced. The use of the concept of the internet of things in the field of tourism is also an indicator of these innovations. Business processes have changed as IoT devices communicate with each other and behave to simulate the human brain. Since these devices can perform operations that are free from human errors and that can save time and cost, the use of human-machine relationships is also effectively used in the field of tourism.

The use of smart devices in the field of tourism, smart urban applications, applications that will affect all stakeholders in the field of tourism can be presented with the internet of things devices. The findings of the study discussed within the scope of the research shows that the examination of the concept of the internet of things in the tourism perspective is mostly on its use in the field of tourism, its applications in hotels and cities, the presence of devices and the effects of the use of these devices in the field of tourism. The studies carried out in this field have been examined in terms of the technological infrastructure brought by this technology. Studies can be conducted in which the concept of the Internet of Things is discussed in various structures in the field of tourism. With the existence of studies on the administrative effects, economic effects, and similar issues of the use of these devices, this concept can provide further development in the field of tourism.

The limitations of this study are seen due to the language and country restrictions presented by the Carrot^2 program used for bibliometric analysis. With this program, only the folders in the English language and the countries offered by the program are examined. This research can be extended by creating a perspective for future research.

REFERENCES

Ashton, K. (2009). *That "Internet of Things" Thing.* Retrieved 07 24, 2021, from RFID Journal: http://www.rfidjournal.com/articles/pdf?4986

Bütüner, O. (2021). Toplam Kalite Yönetiminin Görsel Haritalama Teknikleri Açısından Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(78), 705-730.

Binbaşıoğlu, H. (2020). Akıllı turizm üzerine bibliyometrik bir literatür taraması. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 8*(4), 2825-2847.

Carrot2. (27.07.2021). Retrieved from https://search.carrot2.org/#/about

Cassavia, N., Dicosta, P., Masciari, E., & Saccà, D. (2015). Improving Tourist Experience By Big Data Tools. *International Conference on High Performance Computing & Simulation (HPCS)*, (pp. 553-556). Amsterdam.

Ercan, F. (2020). Akıllı turizmde büyük veri kullanımı: Sistematik bir derleme. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16*(32), 5230-5249.

Fırat, S., Kurutkan, M. N., & Orhan , F. (2018). Sağlık politikası konusunun bilim haritalama teknikleri ile analizi. In M. N. Kurutkan, & F. Orhan, *Sağlık Politikası Konusunun Bilim Haritalama (Science Mapping) Teknikleri ile Analizi* (pp. 28-73). Istanbul: IKSAD Publications.

Gökrem, L., & Bozuklu, M. (2016). Nesnelerin interneti: Yapılan çalışmalar ve ülkemizdeki mevcut durum. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 13*, 47-68.

Holst, A. (2021, 1 20). *Number of IoT connected devices worldwide 2019-2030.* Retrieved from https://www.statista.com/statistics/1183457/iot-connected-devices-worldwide/

https://search.carrot2.org/#/search/web/Internet%20of%20things%20in%20tourism/folders. (21.07.2021).

Kürklü, S. (2019). Biyoetik Konusunda Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi; WOS Örneği. *Turkish Journal of Bioethics, 6*(3), 87-99.

Kunt, S. (2021). Covid-19 Pandemisinin Turizme Etkisi Konusunda Yapılan Çalışmaların Carrot² Analizi ile Değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 30-47.

Law, R., Buhalis, D., & Cobanoglu, C. (2014). Progress on information and communication technologies in hospitality and tourism. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 26*(5), 727- 750.

Law, R., Leung, R., & Buhalis, D. (2009). Information Technology Applications in Hospitality and Tourism: A Review of Publications from 2005 to 2007. *Journal of Travel & Tourism Marketing, 26*(5-6), 599-623.

López-de-Armentia, J., Casado-Mansilla, D., & López-de-Ipina, D. (2012, July). Fighting against vampire appliances through eco-aware things. *2012 Sixth International Conference on Innovative Mobile and Internet Services in Ubiquitous Computing* (pp. 868-873). IEEE.

Pelupessy, P. R. (2018). A comparison of clustering algorithm specifying in topical cluster tweets of the theme of ambon tourism. *International Journal of Computer Science and Software Engineering, 7*(8), 186-192.

Small, H. (1997). Update On Scıence Mappıng: Creatıng Large Document Spaces. *Scientometric, 38*(2), 275-293.

Small, H. (1999). Visualizing science by citation mapping. *Journal of the American Society For İnformation Science., 50*(9), 799-813.

Tabur, A. (2019). Hasta güvenliği konulu çalışmaların Acil Sağlık Hizmetleri çerçevesinde bibliyometrik analizi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 6*(4), 278-287.

TURKISH CONSIDERATIONS LEADING TO TURKEY'S ACCESSION NEGOTIATIONS WITH THE EU: A HISTORICAL PERPSECTIVE OVER TURKEY'S EU MEMBERSHIP BID

Assoc. Prof. Dr. Aslı Ege
Marmara University, Faculty of Political Science
Department of Political Science and Public Administration,
ORCID: 0000 0002 5006 8076

Abstract

Several considerations, from the aspiration for more democracy to concerns about security and national integrity seen as threatened by the "incessant" demands coming from the EU through a Sevres phobia, influenced Turkey's perception of the question of membership in the EU which gave rise to lively debates at the level of civil society, political parties and the army. On the other hand, in addition to the concern not to stay away from current developments in this continent, Turkey's EU accession prospect seemed a matter of historical affirmation making the process of Westernization irreversible. Already, security considerations, pushed Ankara to be part of all the economic, political and military organizations of the West, which made the accession to the European Union a quite natural objective. Over this background, this paper is an analysis of Turkish considerations leading to Turkey's accession negotiations with the EU, within an historical perspective. Such a perspective is only useful when today Turkey's EU membership bid seems to be in deadlock. Then this paper would help as well draw a comparative perspective with "today", remembering "yesterday".

Key words: Turkey-EU, West, Democracy, Security, Greece-Cyrprus.

Introduction: A Background of Turkey-EU Relations

The third coup d'état in 1980 in Turkey was a turning point in Turkey-EU relations. The Constitution of 1982, resulting from this coup, was more shaped by considerations of security and internal stability than of democracy by almost completely suppressing civil liberties in the name of the depoliticization of the people, resulted in the deterioration of Ankara's relations with Western capitals, despite the military reaffirmation of Turkey's loyalty to the West immediately after taking power. The goal behind the demand for full membership of the European Union made by the Özal government, which came to power following the cession of power by the military, was in fact the restoration of damaged relations between Turkey and the European Union. But in the response received two years later by then, Turkey was not among the priorities of the European Union. The latter already perceived Turkey at this time as quite different from it in its definition of identity and did not hesitate to put forward this argument on Turkey's identity difference at a time when strategic and security considerations have taken a back seat. Therefore, the priority for the EU was to unite with the countries of Eastern Europe and ensure its integrity.

In fact, the European Union's approach to Turkey was shaped by the stabilizing role that Turkey played in the triangle between the Middle East, the Balkans and the Caucasus.

Such geopolitical consideration from the point of view of European security was also important by its direct effects on the problem of identity. So much so that, just two years after the Luxembourg summit in 1997, which excluded Turkey from European enlargement for historical and cultural reasons, this country was recognized as a candidate at the Helsinki summit (1999), while the geopolitical context of the continent had changed once again with the war in Kosovo (Eralp, 2000, p.30).

This development did not, however, prevent the discontent of Turkey, which had characterized relations with the European Union since the first period. More precisely, if each development could be seen as a step forward for Turkey from the point of view of its policy of rapprochement with the EU, it could conversely be considered as a delaying strategy making it possible to express neither a "no" nor a very clear "yes". The fact that the European Union was less demonstrative in its encouragement for Turkey's integration than it has been in the past with other member countries was considered by Ankara as the "containment strategy" at the heart of the "indefinite postponement" of Turkish membership (Arıkan, 2003 in Vassallo 2004). In fact, the EU adopted intermediate formulas in its approach to Turkey in which the economic dimension was preponderant, as was the case in the context of the customs union agreement in 1995. In this sense, recognizing Ankara's candidate status at the Helsinki summit in 1999, could also be seen as an effort to keep Turkey - pending full membership - as long as possible in orbit of the European Union while underlining the Turkish shortcomings, whether they concern the political or economic field. Such consequence results particularly from Turkey's sui generis character, difficult to recognize.

Basically, Turkey has a sui generis character that would be difficult to pin down. It is located on a seismic fault in the real and figurative sense of the term, where everything is opposed: East-West, North-South, Islam-Christianity and Judaism, secularism-religion, modernism-fundamentalism (Bleda, 1994, p.2 in Ayberk, 1995, p.86).

Given those conditions, Turkish-EU relations remained bound to ambiguity which characterized Turkey's decades long relationship with the EU since 1963. In this process Turkish considerations about Turkey's EU membership prospect saw the EU both as a confirmation of its Western identity but also as part of the "phobia of Sevres" remounting from the period of Ottoman Empire.

Considerations as Relates the Objective of Westernization versus "the Phobia of Sèvres"

The historical model for a more democratic Turkish society being the West, the "external dynamics" has played an important role in most of the advances on behalf of the democratization since the declaration of the Tanzimat in 1839. In this sense, for Turkey, accession to the European Union is a natural step, the sources of which date back to Atatürk's reforms, in the early days of the Turkish Republic, aimed at establishing a secular order in a culture with Muslim majority (Öniş, 1999, p.117). In this sense, in addition to the concern not to stay away from current developments in this continent, for Turkey, its EU accession prospect was a matter of historical affirmation (Makovsky, 1999, p.57), making the process of Westernization irreversible. In this context, the European Union was seen by the Turkish ruling class not only as an institution strengthening the Western alliance economically, but

also - just like for countries such as Spain, Portugal and Greece - as proof of its transformation into a Western country in the economic, political and sociological sense of the term (The Economist, 2000).

Paradoxically, a second Turkish consideration towards the EU, resided in the "the phobia of Sèvres", still alive in Turkish memory. As regards, the West which intended to share the territories of "the sick man of Europe", explained why despite all Turkish efforts to join the Union European Union, the latter was still sometimes associated in the press with separatism (Massicard, 2001).

Considerations Regarding Human Rights and Democracy

Linked to the data - qualitatively different - of the end of the Cold War, as regards the centrifugal axis of the Turkey-West dialogue, the West's gaze extended to the field of human rights and democracy, going beyond the one-dimensional framework in which Turkey was only a military partner. In other words, during the Cold War, these values, if they were not negligible, took a back seat. However, by the end of the Cold War, the two most problematic aspects of relations between Turkey and the West and to which the EU was paying increasing attention were respect for the rights of minorities, within the general framework of human rights and democracy. For a long time, but especially after the end of the Cold War, the European Parliament has taken a critical interest in the human rights situation in Turkey, the Kurdish question thus becoming the "barometer" of democratization in this country (Galletti, 1999, p.134). The fact that the strategic considerations of the Cold War have now given way to considerations of ethnic and cultural rights (Barkey, 1993 p.53), necessarily affected the quality of Turkey-West relations. As regards,

there was during the Cold War a greater tolerance for the internal policies of the allies, as in the recognition of Portugal by Caetano as a member of NATO, or in the position of Greece from 1967 to 1974 under the colonels. But this tolerance was, at the end of the Cold War, considerably diminished in the parliaments of Western Europe and in Congress in Washington (Roper, 1999, p.96).

In this context, the countries of the West now found that the role of the military within the Turkish state, and their interventions in 1960, 1971, 1980 and 1997 in the name of the preservation of order and Kemalist principles, were apart from Western practice. But in Turkey, it has been the military that has effectively contributed to the modernization and westernization of society, while being a strong point of contact for the United States and NATO which still constitutes the major effective link between West and this country. The shrinking role of the army - a role that monopolized the political scene all the more as security concerns, reinforced by terrorism, shaped its perception of the world - was positive for the establishment, between Turkey and the West, of a multidimensional, deep relationship that went beyond the strategic framework. The model of identity belonging that Turkey soke in the West was thus moving more towards the acquisition of a democratic identity than towards that of a Western identity - linked to civilizational concerns - poorly managed within the framework of an official ideology.

In this regard,

The current wave of economic globalization is resulting in Western-style, liberal and pluralist policies, with high demands on respect for human rights. Increasingly, successful economic integration requires political reforms. Paradoxically, and in stark contrast to the practices of the Cold War, multinational companies and financial institutions refuse to invest in, or lend money to, countries characterized by authoritarian structures and a dismal human rights record. These regimes can no longer justify their existence under the pretexts of stability or security, and are increasingly associated with favoritism, lack of transparency and uncertainty. Transnational institutions such as the World Bank increasingly insist on "good governance", suggesting that the development of strong and democratically accountable institutions has a crucial role to play in good economic development (Öniş, 2000, p.286).

This additional momentum stemmed from the international repercussions of the end of East-West antagonism which had been expressed in increasing economic globalization and a new global wave of democratization (Kramer, 2000, p.29). Thus, the 1990 and 2000s had seen human rights and democratic demands constitute the cultural and political aspect of globalization - while blurring the difference between domestic and foreign policy.

Considerations as Regards Turkish-Greek Disputes and Cyprus Question

The considerations of security and national pride involved in the Aegean and Cypriot conflicts were also indicative of the thwarted nature of Turkey's accession process to the European Union. Concerning the Cypriot Republic, founded within the framework of the Treaties of London and Zurich, of which Turkey and Greece are also signatories, neither of the two parties have historical legitimacy on the whole of the island, but the two countries have a different understanding of history, at the heart of which is the Turkish intervention in 1974. However, the inequality in this equation for two is Greece's success in getting Europe to accept its own theses of history by taking advantage of its accession to the EU, which finally gave rise in May 2004 to the accession of the Greek side to the European Union.

How then to interpret the detent observed in Turkey-Greece relations, by the end of 1990s? In this regard, the Stability Pact implemented in the Balkans had an important effect on Greek policy towards Turkey. But more importantly was the effect of earthquake diplomacy in bringing the two peoples closer together through effective civil society organizations. Moreover, the lessons learned from the three consecutive crises in the preceding period have already led, ironically enough, to signs of rapprochement, namely the events of Imia / Kardak - a small island in the Aegean Sea -, the question of the deployment of S-300 missiles in the Greek part of Cyprus, and the capture of Abdullah Öcalan. But despite the atmosphere of rapprochement between the two peoples and governments, the obsessions of security that reign in the perception of one in relation to the other made difficult prospects for a real change in bilateral policies between the two countries.

Regarding the Turkish-Greek disputes resulting from the partition of the Aegean Sea, the tendencies specific to the two countries consisting in undermining the status quo, as well as the actual existence of two different perceptions of this status quo (Kut, 1998-1999, p.97), constituted the heart of the topic. On the other hand, all the problems concerning the Aegean Sea are interrelated, which is why they must be dealt with as a whole. But given the maneuvers by both parties to avoid any concessions in order to gain maximum gain, Turkey's

accession prospect to the EU also knew a hard process. Finally, concerning the Turkish-Greek disputes, due to the effectiveness of the Greek lobby on Congress in Washington as well as the areas of strategic cooperation that the Administration shares with Ankara, a possible contribution from the United States which would be limited only to "mediation" would not be very effective either. The dilemma between aspirations and constraints was evident in Turkish-Greek relations. The strategic collaboration between these two countries, which could shift regional data both in the Balkans and in the Middle East in favor of a secure Europe, has been far from the reality, to say the least, based on calculations of "zero-sum game". The concerns of balance of power with Greece were also behind Turkey's desire to be part of NATO, the policy still in force with regard to Greece being to accede to all the international organizations in which the latter is located (Sander, 1998, p.87). In contrast, NATO has served to prevent these two strategically positioned countries from escalating their persistent conflicts.

Security Considerations

In fact, Turkey's difficult geographic location combined with Kemalist goals explained the country's dual interest in the West. The West provided both a framework of identity belonging - as we have just indicated - but also a framework of security belonging. The imperatives of the cold war, which made Turkey an ally loyal to NATO, also strengthened the feeling of belonging to the West (Uslu, 2000, pp.89-90).

In fact, during the first two decades of the Republic, Ankara prudently preserved a neutral policy towards the Great Powers, the policy of neutrality being the first and most prominent distinguishing feature of the new states. However, and even during this period, the political and economic ties between Turkey and the community of European nations grew in importance. During World War II, once the outcome of the war was clear, Turkey - which, trying not to close itself to any choice when it was inevitable that conflict would eventually reach it, remained out of the conflict until at the last moment - took place alongside the allies. In the post-war international system defined by a bipolar world, Turkey, as a central state located in the central core, had no choice but to be part of one of the two alliances (Wallace, 1979). Faced with the Soviet Union, which posed itself on its border as a giant threat, both military and ideological, Turkey became, as a key element of NATO's southern flank, an indivisible part of Western Europe from a strategic point of view. From this aspect, Turkey did not desire the development of an independent European Security and Defense Identity and a European Army as separate from that of the United States and NATO structures. Because Turkey was not a member of the EU, such development would only mean Turkey's further exclusion. Such consideration was a primary source of inquietude for Turkey who supported in this sense the priority of NATO face to European Security and Defense Identity.

Considerations on the Side of the European Union on Turkey

Over this background, a brief look at the European considerations as regards the Turkish "case" would help us draw a more complete picture. In this context, it is first to be stated that the question of Turkey's possible accession to the EU is a challenge for European identity itself. More precisely, the very idea of what Europe was has, from the beginning,

been partially defined in relation to what it was not, which implied the identification of a "common other" - the Turks in the majority of cases. In their study where they question the impact of identity in Turkey-Europe relations, Neumann and Welsh thus argued that it was the cultural logic of "us and them" rather than raison d'Etat or material concerns, which dominated the development of relations between Turkey and Europe (Neumann, 1991).

What was at stake was above all the conception that Europeans had of the Union under construction. In this regard, it should be noted that today, at least in the texts, Europe accepted as common values, not Christendom, but universal human rights, democratic institutions and the principle of the rule of law. Thus, the European identity was completed by a system of distribution of common values. But this, did it necessarily imply Turkey's membership in the Union? On this subject, the former French president and president of the European Convention Valery Giscard d'Estaing said Turkey's accession to the European Union would mark the end of this entity and that, unlike the 15 member countries of the Union and the 10 others whose membership has took place in May 2004, Turkey is not a European country because it has another culture, another approach and another way of life, which a European official explained so: "Turkey is too big, too poor and too Muslim" (Radikal, 2002, p.6). In this regard, Martin Hutchinson, editor-in-chief of the economy / business world of the UPI agency, in his article entitled "a continent in regression" stated that "instead of trying to fit into a club it isn't wanted in, it would be smarter for Turkey to strengthen its ties with China, India, and prosperous Islamic countries, and be an Asian power" (Şahin, 2002, p.6). Although these conclusions appeared to be sound from a strictly economic point of view, a perspective based on human rights, social security and historical inclination supported Turkey in its tendency to knock insistently on the doors of the European Union. For Europe, on the other hand, Turkey's accession to the European Union raised more than ever questions about the goals of Europe, especially since the United States supported Turkish membership in the EU, but while lobbying in this direction, with the result of provoking tensions.

Conclusion

Several considerations, from the aspiration for more democracy to concerns about unity and national integrity, seen as threatened by the "incessant" demands coming from the EU through a Sevres phobia, influence the Turkey's perception of the question of membership in the EU, which gave rise to lively debates at the level of civil society, political parties and the army. The latter was all the more concerned because, in its role of conservator of the Kemalist tradition, its weight in the political system was increasingly contested, both by the two internal challenges of the Kurdish and religious questions, and by the external challenge of the reversal in the priorities of the West in its relationship with Turkey (Stearns, 1992, pp.22-23, 41, 79); this is, in the sense of democracy and human rights instead of security.

In this context, particularly the three concerns linked to civilization, democracy and development, combined with security considerations (including the Cyprus and Aegean Sea issues), they pushed Ankara to be part of all the economic, political and military organizations of the West, which made the accession to the European Union a quite natural objective. The National Program for Turkey, prepared in parallel to the Accession Partnership, could thus be assessed as the second project to modernization for Turkey, as was the case during the

Tanzimat period, to the difference - not insignificant - that this project was based, for the first time in history Turkey, on the democratic support of the people.

References

Arıkan, H. 2003. *Turkey and the EU,* Ashgate: Aldershot.

Ayberk, U. 1995. "La Turquie et les Scénarios Européens: Approche Politique", in *Le Rôle Géostratégique de la Turquie*, (dir.) D. Billion, Paris: IRIS

Barkey, H. J. 1993. "Turkey's Kurdish Dilemma", *Survival* 35, no. 4, 1993, pp. 51-70.

Bleda, T. 1994. "Existe-Il un Modèle Turc? Quelle Peut Etre Sa Signification?", Paper presented in the colloquium organized by Fondation Singer-Polignac on "L'Economie Capitaliste Est-Elle Adaptée à Toutes les Civilisations?".

Eralp, A. 2000. "Turkey in the Enlargement Process: From Luxembourg to Helsini", *Perceptions* 5, no. 2, pp. 17-32.

Galletti, M. 1999. "The Kurdish Issue in Turkey", *The International Spectator* 34, no. 1, pp. 123-134.

Kramer, H. 2000. *A Changing Turkey: The Challenge to Europe and the United Sates,* Washington D.C.: Brookings Institution Press, janvier 2000.

Kut, Ş. 1998-1999. "On Challenge, Threat and Violation in Turkish-Greek Relations", *Turkish Review of Balkan Studies Annual 1998/99*, İstanbul: ISIS, 1998-99.

Makovsky, A. 1998. "Turkey's Faded European Dream", *The Parameters of Partnership: Germany, the U.S. and Turkey,* Washington: American Institute for Contemporary German Studies.

Massicard, E. 2001. ""L'Europe Est Separatiste!" ou les Avatars du Discours de l'Unité en Turquie", http://www.cerisciences-po.org. (accessed July 25, 2003)

Neumann, I. B. et J. M. Welsh, 1991. "The Other in European Self-definition: An Addendum to the Litterature on International Society", *Review of International Studies* 17, pp. 327-348.

Öniş, Z. 1999. "Turkey, Europe, and Paradoxes of Identity: Perspectives on the International Context of Democratization", *Mediterranean Quarterly* 10, no. 3, pp. 109-136.

Öniş, Z. 2000. "Neoliberal Globalization and the Democracy Paradox: The Turkish General Elections of 1999", *Journal of International Affairs* 54, no. 1, pp. 283-306.

Radikal. 2002. "Hani Türk Lokumuydu?", November 17.

Roper, J. 1999. "The West and Turkey: Variying Roles, Common Interests", *The International Spectator* 34, no.1, pp. 89-102.

Sander, O. 1998. *Türkiye'nin Dış Politikası,* Ankara: İmge.

Stearns, M. 1992. *Entangled Allies: U.S. Policy Toward Greece, Turkey and Cyprus,* N.Y.: Council on Foreign Relations Press.

Şahin, H. 2002. "Gerileyen Bir Kıta", *Radikal,* November 15.

The Economist. 2000. "Atatürk's Long Shadow", June 10.

Uslu, N. 2000. *Türk Amerikan İlişkileri*, Ankara: 21. Yüzyıl.

Wallace, M. D. 1979. "Cluster of Nations in the Global System 1865-1964", in *Explaining War: Selected Papers from the Correlates of War Project,* Beverly Hills et California: Sage Publications.

Vassallo, F. 2004. *The Evolution of Turkey's EU Membership Application: An Analysis,* Second Pan-European Conference, Bologna, June 24-26, http://www.jhubc.it/ecpr-bologna, (accessed March 23, 2008).

SOCİO-ECONOMİC CONDİTİONS OF ARTİSANS İN KARNATAKA STATE, INDİA

Dr.Veerendra Kumar N
Assistant Professor and Chairman, Department of Sociology
Vijayanagara Sri Krishnadevaraya University, Bellary. Karnataka- 583105, India.
Akkasali Shivakumarachari
Research Scholar, ICSSR Doctoral Fellow and Department of Sociology
Vijayanagara Sri Krishnadevaraya University, Bellary. Karnataka- 583105, India.

Abstract

Introduction: India is a vast country with a long and glorious history. Its society and culture has evolved through the ages. The Vishwakarma is one of the oldest communities of India. Artisans like blacksmith, Goldsmiths, Carpenters, Stonemasons and bronze-makers who have gained a prominent place in history of India. The people who are hereditary continued in this profession is known as Vishwakarma, which produces materials from iron, wood, silver, bronze, gold and stone. At present in India, Vishwakarmas are the artisans are the largest decentralized and unorganized sector.

The present paper analyses following objectives: 1. To know the socio- economic conditions of people of artisan community in Ballari district of Karnataka. 2. To examine the educational and cultural aspects of the respondents in the study area. 3. To understand the problems and challenges faced by them. 4. To give the suggestions and recommendations for the upliftment of the community people.

Methodology: The present study is confined to the eastern part region of Karnataka (Ballari District). The adopted methodology is as usual to the social sciences. Random sampling method is utilized and selected total 330 respondents. Data is based on the primary sources like field observation, interviews with the community respondents etc. by using a tool like interview schedules. Secondary sources are also utilized.

Findings: About 65% of the respondents are socially and economically back warded. About 62.7 % of respondents engaged in Carpenter artisans and only 2.1% are bronze and stone artisans. In regard to 'whether community is access to available government facilities', about 254 (77%) respondents said 'No' and 76 (23%) have said 'Yes'. About 60% of the respondents are illiterates and only few are having elementary and middle school education, it is unfortunate that none of them obtained higher education in the artisans' community.

Recommendations:

1. To update youths to the modern technology and employment, Government should organize training along with financial assistance to the artisans of Vishwakarma.

2. The banks should extend their credit facilities to the artisans without strict formalities, so that the men and women artisans should get loans easily.

3. The artisan should organize themselves into cooperative society, so that their interests should be protected and collectively they can produce and sell their products.

Conclusion-Artisans are contributing significantly to the development of society. Though the most of artisans are in margin of the society, it is the need of the hour to preserve their traditional artisan skills and overcoming their problems.

Key Words - Rural and Urban Artisans, Vishwakarma.

Background of the Study:

The Vishwakarma is one of the oldest castes existing in India. Its history goes back to prehistoric times. Therefore, as one of the most backward castes, the Vishwakarma community is unique in all respects when compared with other groups. Vishwakarmas, also known as an artisan, are found all over the country. The service rendered by them in India is usually found in all sectors. Throughout history, this Vishwakarma community has fulfilled the demands of society through artistic and other skills. The whirlwinds of globalization have led them to believe in themselves despite losing their essential careers.

The study of the socio-economic condition and historical perspectives or dimensions of the Vishwakarma community would naturally involve a comparison with other communities that sociologists and anthropologists have studied.

The Vishwakarma stonemasons have made world-famous sculptures in Halebeedu, Belur, Pattadakal, Nanjanagudu, Hampi, and India. Besides, they have been serving society by providing the works of carpentry, blacksmith, goldsmith, sculpture and metallurgical to the community.

Meaning and Definitions of Vishwakarma:

Vishwakarma is of Indian origin; it generally means architect of the universe. Name Vishwakarma is a Masculine (or Boy) name. Persons with the name Vishwakarma are mainly Hindus by religion. The community comprises five sub-groups – blacksmiths, carpenters, branzesmith, stonemasons and goldsmiths - who believe that they are descendants of Vishwakarma, a Hindu deity.

Definition of Vishwakarma Community:

According to the Nirukta Scholar Yaskacharya: Vishwakarma means “Sarvasya Karta” (Performer of all), which means a person managing the functions and routines of the world.

The Different Divisions, Structure and Occupations of Vishwakarma Community:

It is believed that this community is responsible for the development of Vedic Shilpas. The Vedic Shilpas are of two kinds, namely Deva Shilpa and Manava Silpa. The Shilpas (sculpture) created by Vedic Shilparshis are very dear to gods. Therefore, they are called Deva Shilpas. Similarly, for the benefit of human beings and their utility, five kinds of crafts have been created by Gothrakarthas of Vishwakarma Brahmins. The Gotra Purashas are the five sons of Vishwakarma, namely Manu, Maya, Twastri, Shilpi and Vishwajna.

According to Purusha Sukta of Rig-Veda, Vishwakarma is none other than “the Purusha” from whose faces five sons have sprung. These sons are the author of five Vedas.

These five Vedas are Rig-Veda, Yajurveda, Samaveda, Atharvaveda, and Pranavaveda. They are also the creators of 'Pancha Shilpas' – five Crafts:

Sons of Vishwakarma	Occupation	Nomenclature	Gotras	Division
Menu	Blacksmith (iron)	Kammara	Sanaga	Rig-Veda
Maya	Carpentry (wood)	Badigera (Rathakar)	Sanathana	Yajurveda
Twastri	Brazier (bronze, copper and other metals)	Kanchugara	Ahabhuvana	Samaveda
Shilpi	Sculptor (stone)	Stapathy(shilpakara)	Prathnasa	Atharva Veda
Vishwajna	Goldsmith (gold and silver)	Swarnakara	Suparnas	Pranava

The descendants of these sons of Vishwakarma together are called Kammara or Panchala or Vishwabrahmins. They belong to a class of Brahmins who follow Vedic rituals and customs and profile the hereditary calling.

Vishwakarma is a God of all Godesses:

The processes that are happening in the universe are mysterious. It is challenging to know the origin of all the species of the universe. The only human being is efficient to know the hidden facts and the mystery. Since the pre historic period to the present, he is trying to reveal the facts through his mental efforts. He tried to find out various points using his intellect.

Review of Literature:

Aschwin Lippe (1960), in his paper entitled "The Sculpture of Greater India" It shows a cross-section of what Heinrich Zimmer has called "one of the most magnificent chapters in the whole history of world's art and the world's religion." When we speak of Indian sculpture we do not use the name in its ethnic or political sense but in its widest possible connotation, as in the expression "Greater India." The researcher covered an area that extends from modern Afghanistan to Vietnam and from Nepal to Indonesia; Most of these countries have never been under Indian political domination, but they adopted one or the other of the great Indian religions. The two principal border areas, north Pakistan-Afghanistan and Cambodia-Thailand- Indonesia, have been allocated the two far ends of the gallery in order to emphasise their distinction from the main body of Indian sculpture proper.

Pramod Chandra (1985), This book entitled "the Sculpture in India" (3000 BC – 1300 AD) evaluated that India had an ancient tradition of sculpture that has been known to the Western world since at least the thirteenth century. Yet, no accurate understanding or appreciation of the works themselves existed until the nineteenth century.

Vijaya Ramaswamy, (2004), an article entitled, "Vishwakarma Craftsmen in early medieval peninsular in India". Author evaluated the situation of Vishwakarma craftsmen in

the social-economic milieu of the early medieval peninsular in India. It seeks to analyse the dynamics of social change among craft groups with particular reference to the smiths, masons and carpenters who constituted under the Vishwakarma community. It attempted by locating the dynamics of social change within the processes of temple building and urbanism in the Chola-Pallava period. The author attempted to observe that, in the course of the medieval period, the Vishwakarma craft union broken due to the frictions among themselves.

GENERAL OBSERVATIONS:

1. The first literary source for the existence of Vishwakarma community in Ballari district can be traced to the stone inscription dating to 1418 AD of the Vijayanagara period and it is a reliable evidence for the existence of Vishwakarma community or "artisans" even prior to the 14th century. According to this inscription "Veera Panchals prepared the royal throne to Vijayanagara Emperor, Harihara. Pleased by his work, as a token of gratitude the emperor offered oxen, buffaloes, cart, jewelleries etc. and even taxes were exempted".
2. It is observed that a gold ornaments like shoulder band, hair band worn by men, ear rings, bangals, nose rings, necklaces, finger rings, leg chains worn by women belonging to 2000 B.C. was found during the escavation at Tekkalakota town near to Ballari. These are mentioned gold ornaments in the great epics of Ramayana and Mahabharata.
3. The most highly organized and efficient of the industrial classes was Vishwakarmas (Panchal) comprising of Goldsmith, Blacksmith, Carpenter, Bronzesmith and Stonemasons.
4. It is found that an attempt to validate the number of population of the community can only be an estimate and not a specific one; but from the different sources it seems, recently growth of community population is approximately around 70,000 in the Ballari district. But in the Karnataka state it was estimated around 15 lakh. They are unequally distributed in the district. (Source: Times of India. September 20, 2017)
5. Multiple causes, often interrelated, are responsible for the backwardness of Vishwakarma community mainly are poverty, lower education, unemployment and rural indebtedness.
6. Most of the respondents were aware about constitutional rights, but active political participation and representation are negligible.

MAJOR FINDINGS:

The findings from the study are summarised as below.

1. Total 330 respondents from the eleven towns of Ballari district such as. Kudligi, Kottur, Harapanahalli, Huvina Hadagali, Hagari Bommanahalli, Hospet, Sandur, Kampli, Kurugodu, Siruguppa and Ballari city are surveyed. The respondents here are men and women.
2. Nearly half of the respondents i.e. 158 (48%) are staying in villages, followed by 143 (43.3%) are staying in Taluk places, 15 (4.5%) are staying in Hobli and 14 (4.2%) are residing in the district. From the data, we can interpret that majority of the respondents are from both village and taluk levels.
3. The study completely excluded the below the age group of 18 years. 140 (42.4%) of respondents are in the age group between 38 to 47, followed by 78 (23.6%) of respondents

belonging to the age category of 48 to 59, 61 (18.5%) of the respondents fall in the age category of 28 to 37, about 27 (8.2%) of the respondents are in the age category of 18 to 27 and 24 (7.3%) of respondents are in the age category of above 60 years which we identify as elderly.

4. Marriage as a Universal institution is highly practised in India. Hence the data reveal that 294 (89.1%) of the respondents are married, followed by 24 (7.3%) are unmarried, about 11 (3.3%) of respondents are widow and very minute, i.e. 1 respondent (0.3%) are divorced. The data shows that marriage as a social institution is an accepted practice in day to day life of the respondents.

5. Majority of the respondents i.e 131 (39.7%) of the respondents are High School passed out, followed by 85 (25.8%) have completed their primary education, about 58 (17.6%) of respondents have completed Pre University course or technical courses like diploma, about 33 (10%) of the respondents completed their graduation, followed by 13 (3.9%) are postgraduates, very minute per cent of the respondents i.e about 10 (3%) are illiterate. The data reveals that the respondents are overwhelmingly high school educated.

6. Indian society predominantly being patriarchal society a question with regard to inheritance was asked to respondents. Overwhelming majority of the respondents said that they have patriarchal, patrilocal and patrilineal inheritance i.e. 296 respondents (89.7%) on the counterpart only 34 (10.3%) of respondents said that they have matrilineal inheritance but patriarchal and patrilocal family in nature.

7. Majority of the respondents, i.e about point 207 respondents (62.7%) of the Vishwakarma community, are involved in carpentry work, followed by 58 (17.6%) of the community is involved in blacksmith as their primary occupation, about 49 (14.9%) of respondents are involved in goldsmith occupation, about 9 (2.7%) of respondents are involved in stonemasons, and 7 (2.1%) of them are involved in occupation of bronze artisan.

8. The type of family in which respondents are born and brought up is of utmost importance. The table gives us information that about 202 (61.2%) of the respondents belong to 'joint family' and 128 respondents (38.8%) belong to 'nuclear families'. Further about 320 (97%) of the respondents speaks 'Kannada' and 9 (2.7%) of them 'Telugu', and one respondents speaks 'Hindi' as mother tongue.

9. An overwhelming majority of the respondents are 237 respondents (71.8%) of a family consist of members between 4 to 7, followed by 71 respondents (21.5%) of families consists of 1 to 3 members, about 18 respondents (5.5%) of family consist of members between 8 to 10 and very minute i.e. 4 respondents (1.2%) of families consist of more than 11 members in the family.

10. Though respondents were reluctant to agree the practice of dowry, but it is found from the study that about 67.8% of them are practiced dowry.

11. All the respondents have said that they have practised exogamy form of marriage. None of them practised Sagotra or endogamy marriage as which is against the faith and belief of the Vishwakarma community.

12. The attitude towards the inter-caste marriage is concerned, the majority of the respondents i.e more than 135 (40.9%) of respondents have said that 'their socio-religious restrictions did not allow them' to go for inter-caste marriage, followed by 124 (37.5%) of

the respondents said that the 'community does not allow inter caste relations', about 51 (15.5%) of the respondents are indifferent towards their reaction towards inter caste marriage and 20 (6.1%) of respondents said that such kind of practices are 'never allowed in their homes'.

13. An overwhelming majority of more than 268 (81.2%) of the respondents have agreed that 'they take consultation of the head of the family', followed by 46 (14%) of the respondents take consultation of their 'husbands'. In comparison, 12 (3.6%) of the respondents take consultation of 'elder members of the family', 3 (.9%) of respondents take consultation of 'their wife', and only 1 (0.3%) respondent take consultation of their children. The data shows that utmost consultation is taken by the head of the family and there is very rare and never consultation of both wife and their children.

14. The accessibility of the government facilities to the Vishwakarma community has been asked of the respondents. Majority, i.e. 254 (77%) of the respondents, have said that they do not have access to any of the government facilities. On contrary, about 76 (23%) of the respondents said that they have been able to get government facilities in one or another way.

15. An issue related to chronic health diseases was asked to the respondents. It is found that about 248 (75.1%) of the respondents said 'No' as they do not have any diseases so for, but 82 (24.9%) have said 'Yes' as they have been suffering from health diseases. Of the total 82 respondents about 68 are suffering from physical health diseases like backpain, legpain, heart disease, and blindness etc., remaing 14 of them are suffering from psychological diseases like, memory loss, anxiety, frustration etc.

16. An overwhelming majority of, i.e. 302 (91.5%) of the women belonging to the Vishwakarma community are not involved in jobs. On the other hand, a minute population of about 28 (8.5%) are doing jobs of various types. The variety of jobs performed by the female member of the community was asked. About 23 (7%) of females are involved either in private jobs or business or wage earners. 04 (1.2%) of women belonging to the Vishwakarma community of the respondents family are working in the government sector, and 01 (0.3%) of women belonging to the Vishwakarma community of interviewed respondents family are working in other sectors.

17. Exactly about half of the per cent of respondents said that 'family commitment' is the main reason for the purpose of borrowing loan. 34.6 per cent of the respondents said that 'occupation' was the reason for borrowing loan, about 9.7 per cent of the respondents have to utilise the loan for 'agriculture', about 4.2 per cent of the respondents have a broad loan for their 'children education', about 0.6 per cent of the respondents have borrowed loan for other reasons like to 'repay their old loans'.

18. The kind of government help towards the encouragement of Vishwakarma community development was asked for the respondents. Majority more than 208 (60%) of the respondents demanded easily accessible loans, by 79 (23.9%) of respondents wants promoting associations and group of artisans by the Karnataka Vishwakarma Community Development Corporation, about 29 (8.8%) of the respondents government to provide them free publicity of their artistic works, about 14 (4.3%) of the respondents wants their community is to develop by upgrading their skills by the conduct of workshops and training.

19. Knowledge and awareness about government policies and programmes for the social development of the community was asked to the respondents. About 132 (40%) of the respondents are having an aware that there are support services for artisans in upgrading technology and marketing, 76 (23%) of the respondents say that there should be empowerment schemes for social development of the community. About 69 (20.9%) of the respondents emphasised on education and skill development, nearly 51 (15.5%) of the respondents needs financial assistance for the development of infrastructure, and 2 (0.6%) of the respondents want employment for social development of the community.

20. The overall expenditure of the community was asked. The majority have said that i.e. about 239 (72.5%) per cent of the respondents spent about 41,000 to 60,000 rupees annually for their living expenditures, followed by about 65 (19.7%) of the respondents spent about 60,001 to 80,000 per annum, about 15 (4.5%) of the respondents spent an amount of 80,001 to one lakh rupee annually, about 4 (1.2%) of the respondents spent above One Lakh rupee annually and about 7 (2.1%) of the respondents spent an amount of 21000 to 40000 per annum. It understood from the data that there were above 90% of them having below 80,000 annual incomes and having poverty.

21. The respect to political leaders in the Vishwakarma community was asked of the respondents. More than 250 (75.8%) of the respondents said that they actively support to the political leaders of other community other than own. On counterpart, nearly 80 (24.2%) of the respondents said they do not have any political leaders serving the welfare of their community.

22. Kind of challenges faced: About 122 (36.9%) of the respondents agreed that the major challenge is 'business competition with other communities'. About 72 (21.8%) of the respondents said that 'modern technology' as they are unable to utilize it in their present occupation, followed by 71 (21.6%) respondents said that 'occupational', 65 (19.7%) opinined 'globalisation' as materials produced from the abroad with cheap cost intered into open market that eroded their traditional job and made them in heavy loss.

23. The challenges in maintaining in artistic or craftworks: The majority i.e. about 133 (40.3%) of them have said 'inadequate finance', about 89 (27%) of the respondents revealed that 'decreasing demand for artistic products' in modern days, about 69 (20.9%) of the respondents have said that 'scarcity of raw materials' is the major challnge they are facing. About 39 (11.8%) respondents have said that 'competition from large scale industries' is a significant blow to their artistic work.

24. Reasons for practicing present occupation: Nearly about 156 (47.3%) of the respondents have said that 'special interest in artisans work' as they wanted to carried out by their forefathers occupation. About 154 (46.7%) of the respondents opinined 'for livelihood'. About 10 (3.0%) of the respondents agreed that 'caste based/family business' a reason for continuation of present occupation. Remaing 10 (3.0%) respondents said 'special expertise in crafts and arts' was the main cause for the adopting of present occupation.

25. The challenges before globalisation and modern technology on the artisan works: The majority i.e. 246 (74.5%) of the respondents have said that 'No impact on art and craft based works'. About 41 (12.4%) of the respondents said that 'there is still increase in the demand for art and craft-based work', about 23 (7.0%) of the respondents opinined that 'decrease in

the demand for art and craft-based work' and 20 (6.0%) of the respondents saying that big challenge is before this is an introduction of 'modernised handicrafts/ artistic works'.

26. Discrimination faced by Vishwakarma community: The majority i.e. 180 (54.5%) of the respondents said that 'Yes' as they are facing discrimination like calling in derogatory terms, verbal abuse and insulting the job etc. On the other hand, 150 respondents (45.5%) of them have said that 'No' as they do not experienced any form of discrimination and felt that 'they are equal to all other members of the society'.

27. Kind of problems faced: about 149 (45.2%) respondents opinined that 'facing the problem of poverty', followed by 92 (27.9%) faced 'infrastructural facility problems', about 55 (16.7%) respondents faced the problem of 'reservation' and about 18 (5.5%) of the respondents faced 'occupational problem'. Further about 13 (3.9%) respondents said that 'their childrens are not accessible to education'. Thus, these are the major problems faced by the respondents of the community.

SUGGESTIONS:

FOLLOWING SUGGESTIONS ARE GIVEN BASED ON THE ABOVE FINDINGS.

1. The people of Vishwakarma community must realise that female is not a weaker gender, both within the family and outside of the family right on decision making should be given to females.

2. It is suggested to Vishwakarma women artisans to learn new occupations such as beauticians, computer DTP, etc. so that they can get self-employment in these occupations in future, as conventional occupations are disappearing.

3. The government should provide financial assistance, loans, necessary training, incentives for the purchase of artistic products, etc., to help the artistic men and women and encourage artistic works.

4. To improve and preserve the interests of artisans, he governments should have controlling measures against large scale industries, as they are major threat to small artisans.

5. Adoption and enhancement of the modern technology and self-employment based occupations, the government should organise training along with financial assistance to the Vishwakarma community artisans.

6. The banks should extend their credit facilities to the artisans without strict formalities so that the men and women artisans should get loans easily.

7. The artisans should form themselves a 'Community Cooperative Society' so that their interests should be protected, loans can be easily generated and collectively they can produce and sell their products.

8. The overall position of Vishwakarmas in society is the lowest one. The main reason for this being the poverty which is causing the backward living conditions. With proper help and encouragement, the Vishwakarmas can be induced to have a desired economic development, and if it is achieved, they would also be able to improve their social status.

9. The Vishwakarmas should be treated equally with other communities. The Government should appoint them as members of corporations, city municipal corporation and policy and plannings.

10. The Vishwakarma community hall should be established in Ballari district and each taluka levels.

11. House and other facilities should be provided to the needy people.

12. Under OBC 2A category, a separate 3% reservation should be provided exclusively to this community.

13. An independent Vishwakarma University should be established in the district to train the young educated interested community students to learn and improve the artisan works, art, architecture, sculpture and paintings.

14. More grants should be given to the Karnataka Vishwakarma Development Authority, and all facilities should be provided for all.

SCOPE FOR FUTURE RESEARCH:

1. Even though the sampling size is acceptable, further studies can be done by increasing the sample size to see the additional changes.
2. This will improve the universality of the findings.
3. Different dimensional studies can be done on this community.
4. The present study findings can be taken forward in future research in some other places.
5. The suggestions and recommendations given in the present study report can be considered by the government and non-governmental agencies during the time of framing social policies and plannings for the welfare of the Vishwakarma community.

CONCLUSION:

The Artisans are known for their artistic work and contribution to art and architecture. They have helped agriculturists by manufacturing tools and instruments required to them. They enjoyed high status in society, as depicted in mythologies, legends and ancient scriptural sources. But today, they have a very ambiguous position and relegated to low status in the hierarchy of castes. This has been a source for sociologists to investigate on how they have been reduced to a lower echelon and what efforts have been made by the Vishwakarmas to regain their earlier status.

Today, artisans have a feeling that why should their future generation devote to this work due to lack of government apathy and marketing. However, the local politicians are aware of the problem but not support. They say that they do not like their son to toil like him by marketing art workers and earn no respect. He feels his son excels in studies; he could find innumerable opportunities today, the earnings are gathering dust with no encouragement. Our responsibility is to present and encourage craftsmen of Vishwakarmas and preserve their rich heritage by making an incredible contribution to our country.

REFERENCE

1. Ahuja Ram, 1993, Indian Social System, Rawat Publication, Jaipur.

2. Aschwin lippe (1960):"The Sculpture of Greater India" Published in www, jstor org. Mohsen Mousivand (2014):"Analyzing Factors Affecting the Quality of Urban Sculpture" Published in Pelagia Research Library. ISSN: 2248 –9215. Tehran, Iran.

3. Durkerley, David, 1975, "Occupations and Society". Routledge and Kegan Paul Ltd. Broadway House, Carter Lane, London.

4. Jeffrey M. Hoffeld (1969): "The Art of the Medieval Blacksmith" published in JSTOR. Brooklyn College of the City University of New York.

5. Redfield, R., 1956, The Little Community, University of Chicago Press, Chicago.

THE EFFECT OF HEALTH-RISK BEHAVIOURS ON LIFE EXPECTANCY AT BIRTH AND HEALTH STATUS İN OECD COUNTRIES

Mesut TELEŞ
Niğde Ömer Halisdemir University
Niğde Zübeyde Hanım School of Health
Department of Health Management
ORCID Code: https://orcid.org/0000-0002-3255-0096

Abstract

The aim of this study is to examine the effects of health-risk behaviours on life expectancy at birth and self-perceived health status of individuals in OECD member countries. The study population consisted of 38 OECD member countries. The study did not draw any sample as the aim was to reach the whole population; however, Japan, Colombia and Costa Rica were not included in the study due to missing data. In the research, health-risk behaviours consisted of smoking, alcohol consumption, daily fruit consumption, daily vegetable consumption and obesity indicators among adults. Self-perceived health status consisted of self-perceived good health and self-perceived poor health indicators. In the study, first of all, the correlations between health-risk behaviours, life expectancy at birth and self-perceived health status were examined, and Pearson correlation coefficient was used for this. According to the results of the correlation analysis; there were positive and statistically significant relationships between the self-perceived poor health and smoking (r=0.40; p<0.05), daily vegetable consumption and daily fruit consumption (r=0.56; p<0.01), daily fruit consumption and life expectancy at birth (r=0.52; p<0.01), daily fruit consumption and self-perceived good health (r=0.40; p<0.05), self-perceived good health and life expectancy at birth (r=0.47; p<0.01) indicators in OECD countries. There were negative and statistically significant relationships between the obesity and life expectancy at birth (r=-0.36; p<0.05), the self-perceived poor health and life expectancy at birth (r=-0.49; p<0.01), the self-perceived good health and self-perceived poor health (r=-0.92; p<0.01). Multiple linear regression analysis was applied to determine the effect of health-risk behaviours on life expectancy at birth and self-perceived health status. According to the results of the regression analysis, the effects of the daily fruit consumption (β=0.49; p=0.008) and obesity (β= -0.41; p=0.009) on life expectancy at birth were statistically significant. Also, the effect of the daily fruit consumption on self-perceived good health was statistically significant (β=0.47; p=0.020). Cluster analysis was also used to visually evaluate the relationship between health-risk behaviours, life expectancy at birth and self-perceived health status of OECD countries. According to the results of the cluster analysis, it was observed that the countries in the cluster with the highest rate of smoking and the lowest consumption of daily fruit had a lower life expectancy at birth than other clusters and individuals perceived their health status worse. At the end of the study, it was recommended to reduce smoking and obesity rates and increase daily fruit consumption in order to increase life expectancy at birth and health status in poor performing countries. Among the policies that can be implemented, it may be beneficial to organize global, national and regional campaigns that will encourage individuals to engage in

healthy behaviours such as quitting smoking, reducing portion sizes, physical exercising or doing sports and consuming fruit daily.

Keywords: Health-risk behaviours, life expectancy at birth, self-perceived health status, OECD countries, health indicators

INTRODUCTION

Risk behaviour refers to specific behavioural patterns that have proven to be associated with increased susceptibility to a particular disease or deterioration of health. Risk behaviours are often defined as "risky" based on epidemiological or other social data (Republic of Turkey Ministry of Health, 2011). The most known behavioural risk factors to affect health are; smoking, lack of physical activity (inactivity), unhealthy diet and harmful use of alcohol (Kiraz, 2015). Using tobacco is a major risk factor for early deaths, cardiovascular diseases, respiratory diseases such as Chronic Obstructive Pulmonary Disease (COPD), heart attack, stroke, lung cancer, mouth and larynx cancer, pancreatic cancer and many other types of cancer. About 7 million people die each year due to tobacco use. According to the 2017 average of the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) countries, 18% of adults smoke tobacco daily (OECD, 2019).

Lack of physical activity ranks fourth in the list of risk factors that cause death in the world. About 3.2 million people die each year due to lack of physical activity. Regular physical activity reduces the risk of cardiovascular diseases such as high blood pressure. It also reduces the risk of breast and colon cancer, diabetes and depression. Adequate fruit and vegetable consumption reduces the risk of cardiovascular diseases, stomach cancer and colorectal cancer. Epidemiological studies showed that the demographic factors such as age and gender; the socio-cultural factors such as education level, marital status; biological factors; and the lifestyle factors such as dietary habits and lack of physical activity were responsible for obesity. At least 2.8 million people die each year due to overweight and obesity. The risk of heart disease, stroke and diabetes increases gradually due to the increase in body mass index (BMI) (Republic of Turkey Ministry of Health, 2013). The burden of disease associated with harmful alcohol consumption is an important problem in many parts of the world in terms of both morbidity and mortality. Alcohol use is the leading cause of death and disability worldwide, especially among people of working age. Excessive alcohol consumption is closely associated with increased cancer cases, stroke, cirrhosis and many other harmful health and social consequences. Overall alcohol consumption averaged 8.9 litres per person across OECD countries in 2017 (OECD, 2019).

One of the oldest issues that humanity attaches importance to is the ability of societies and individuals to continue their lives in a healthy way. Since the first human being, being able to fight against diseases and deaths and to relieve pain has been one of the top priorities in all societies (Tekin, 2015). Along with the changing policies in the world, it is seen that the roles and responsibilities of the states in health services have also changed (Yılmaz, 2012). The most important factor, which is an indicator of the level of development and directly affects the quality of life, is health. For this reason, the health policies carried out should aim to increase the life expectancy of individuals in the society at birth and to provide the society with a quality health service with modern technology, sufficient capacity and competence. In

this way, countries can achieve their goals of creating a healthy society. In addition, the health sector actually interacts with many fields such as economy, technology and education. Therefore, if countries can not focus on the health sector while providing health services and analyse the impact of other areas in which the health field interacts on health, their health policies will not be successful in the long run (Kocaman et al, 2012).

OECD, which was established in 1961 based on the Convention signed in Paris on 14 December 1960, is characterized as one of the fundamental and pioneering institutions that form the infrastructure for the management of the world economy and analyse the issues that are gaining importance in the global context at an analytical level. In particular, the OECD is accepted as a reference institution in economic analysis and statistics, and organizations such as the IMF and the World Bank base these studies for their own activities (Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, 2021).

The main mission of the OECD is to support the efforts of countries around the world to improve their economic and social welfare (Akın and Eren, 2012). OECD helps governments to achieve prosperity and fight poverty through cooperation in the fields of economic growth, financial stability, trade and investment, technology, innovation, entrepreneurship and development. A balance between economic and social development and environmental protection is observed, creating job opportunities for everyone and realizing social equality and effective and healthy governance are the other objectives of OECD (Yılmaz, 2012). As one of the twenty founding members of the OECD, Turkey continues to actively participate and contribute to OECD studies (Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, 2021).

The aim of this study is to investigate the effects of health-risk behaviours on life expectancy at birth and health status in OECD member countries. Within the scope of the study, the associations between health-risk behaviours, life expectancy at birth and health status in OECD countries were also investigated.

METHOD

Data collection tool

In the study, health-risk behaviours (smoking, alcohol consumption, daily fruit consumption, daily vegetable consumption and obesity), life expectancy at birth, self-perceived good health (perception of positive health status) and self-perceived poor health (perception of negative health status) indicators of OECD member countries were examined. All of the data on the indicators were obtained by the researcher from the official website of OECD, in "OECD.Stat", at https://stats.oecd.org/ on 25.06.2021. The health indicators used in the study and their explanations are given below (Sümbüloğlu, 2000; OECD, 2019):

- *Smoking:* It is defined as the percentage of people aged 15 years and older who smoke every day.
- *Alcohol consumption:* It is the average amount of pure alcohol consumed in a year in litres per person aged 15 years and over.
- *Fruit consumption:* It is defined as the proportion of adults who consume at least one fruit per day, excluding juice.

- *Vegetable consumption:* It is defined as the proportion of adults who consume at least one vegetable per day, excluding potatoes.
- *Obesity:* It is defined as a health risk caused by being overweight and having excess body fat. According to WHO, people with BMI≥25-<30kg/m2 are considered overweight, and people with BMI≥30kg/m2 are considered obese. In the obesity rate indicator used in this study, overweight and obese individuals were included together.
- *Life expectancy at birth*: It is a measure of how many years a person born in a given year will live on average or ıt measures how long, on average, people would live based on a given set of age-specific death rates.
- *Self-perceived health status:* The overall assessment of self-health offers a holistic measure of both mental and physical health. In most other OECD countries, the response scale is symmetrical, with response categories: "very good, good, fair, poor, very poor". In this study, poor/very poor options data represents *self-perceived poor health* indicator; very good/good options data represents *self-perceived good health* indicator.

In this study, maximum attention was paid to keeping the data collected up-to-date. It was observed that the latest updated data mostly belonged to 2018, so the data collected was based on 2018. However, when in the absence of some data for some countries for 2018, then the data for the most recent years were used.

Population and sample

The population of this study, which was planned as a cross-sectional research, consisted of 38 OECD member countries. Since there were a lot of missing data on Japan and the new OECD member countries Colombia (which became a member on April 28, 2020) and Costa Rica (which became a member on May 26, 2021), these three countries were not included in the study, and the study population consisted of the remaining 35 OECD member countries (Turkey, USA, Germany, Australia, Austria, Belgium, Czechia, Denmark, Estonia, Finland, France, Korea, Netherlands, England, Ireland, Spain, Israel, Sweden, Switzerland, Italy, Iceland, Canada, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Mexico, Norway, Poland, Portugal, Slovakia, Slovenia, Chile, New Zealand, Greece). The study did not draw any sample as the aim was to reach the whole population and the entire population was reached.

Data analysis

The data were evaluated using 'Statistical Package for Social Sciences for Windows (SPSS) 20.0' software. Pearson correlation coefficient was used to determine the relationships between health-risk behaviours (smoking, alcohol consumption, daily fruit consumption, daily vegetable consumption and obesity), life expectancy at birth and self-perceived health status (self-perceived good health and self-perceived poor health), which were health indicators used in the study. Multiple linear regression analysis was applied to determine the effect of health-risk behaviours on life expectancy at birth and self-perceived health status. Cluster analysis was also used to visually evaluate the relationship between health-risk behaviours, life expectancy at birth and self-perceived health status of OECD countries. The Ward clustering method was used to cluster OECD countries by the health indicators used in the study.

Euclidean distance was used as the distance measure unit. Before the cluster analysis, the health indicators data were standardized with the z standardization method. Because clustering methods using distance measures are very sensitive to differences between variables and as a general rule, the effect of the variable with a high diffusiveness is also high. Therefore, in such cases, data must be standardized (Alpar, 2013). After determining the number of clusters and the cluster membership of the countries, cluster averages were given in a table. Also, health indicator means of the clusters over the z standard values of the data were presented with a profile graph.

FINDINGS

Health indicators data related to health-risk behaviours (percentage of smoking, average annual alcohol consumption per person-litres, percentage of daily fruit consumption, percentage of daily vegetable consumption, percentage of obesity), life expectancy at birth (year) and self-perceived health status (self-perceived good health- percentage of people who perceive their health as good and self-perceived poor health -percentage of people who perceive their health as poor) of OECD countries were given in Table 1. Accordingly, among OECD countries, the countries with the lowest daily smokers were Mexico (7.60%), Iceland (8.6%) and Sweden (10.1%), while the highest countries were Greece (35%), Turkey (26.5%) and Hungary (25.8%). While the countries with the lowest per person alcohol consumption in a year were Turkey (1.4 litres), Israel (3 litres) and Mexico (4.4 litres), while the highest countries Latvia (12.6 litres), Austria (12.2 litres) and Czechia (11.8 litres), respectively. The countries with the lowest daily fruit consumption were Latvia (24.5%), Chile (39.8%) and Finland (40%), while the countries with the highest daily fruit consumption were Australia (94.8%), Spain (80%) and New Zealand (81.5%). The countries with the lowest daily vegetable consumption were the Netherlands (33%), Germany (34.1%) and Latvia (36.9%), while the countries with the highest daily vegetable consumption were Australia (99.2%), Korea (98.8%) and New Zealand (95.6%). The countries with the lowest obesity rates were Korea (34.3%), Switzerland (41.8%) and Italy (46%), while the countries with the highest obesity rates were Mexico (75.2%), Chile (74.2%) and the USA (71%). The countries with the lowest life expectancy at birth were Latvia (74.9 years), Mexico (75 years) and Lithuania (75.8 years), while the countries with the highest were Switzerland (83.8 years), Spain (83.5 years) and Italy (83.4 years). The countries with the lowest self-perceived good health were Korea (32%), Lithuania (44%) and Latvia (46.9%), while the highest countries were Canada (88.6%), USA (87.9%) and New Zealand (87.5%). The countries with the lowest self-perceived poor health were New Zealand (2.4%), the USA (2.6%) and Canada (2.9%), while the highest countries were Korea (17.2%), Lithuania (15.8%) and Portugal (15.5%).

Table 1. Health-Risk Behaviours, Life Expectancy at Birth and Self-perceived Health Status Indicators of OECD Countries

Countries	Smoking (%)[1]	Alcohol consumption (Litres)[2]	Fruit consumption (%)[3]	Vegetable consumption (%)[4]	Obesity (%)[5]	Life Expectancy at Birth (years)[6]	Self-perceived good health (%)[7]	Self-perceived poor health (%)[8]
Australia	12.4	9.5	94.8	99.2	65.2	82.8	85.2	3.7
Austria	24.3	12.2	56.2	47.5	46.7	81.8	71.7	8.1
Belgium	15.4	9.4	54.8	75.9	55.4	81.7	74.9	8.7
Canada	11.3	8.2	66.5	55.9	59.1	82	88.6	2.9
Chile	24.5	7.9	39.8	59.7	74.2	80.4	59.7	6.6
Czechia	21.1	11.8	46.8	41.4	55.4	79.1	62	10.7
Denmark	16.9	9.7	52.2	44.1	51	81	71.1	7.5
Estonia	17.2	10.1	52.2	54.8	50.7	78.4	51.6	14.7
Finland	14.0	8.4	40	47	67.6	81.8	68.8	5.7
France	25.4	11.6	55.1	57.6	49	82.8	67.5	8.4
Germany	18.8	10.8	47.3	34.1	52.7	81	65.5	8.4
Greece	35	6.1	55	62.2	46.6	81.9	76.2	9.3
Hungary	25.8	10.7	59.1	46.3	62.3	76.2	60.6	11.9
Iceland	8.6	7.7	48.7	61.2	65.4	82.9	77.3	5.7
Ireland	17	11	73	63	62	82.3	84.1	3.3
Israel	16.9	3	64.3	72.9	50.1	82.9	73.9	10.8
Italy	19.2	7.8	76.4	60.7	46	83.4	73.3	6.8
Korea	17.5	8.5	64	98.8	34.3	82.7	32	17.2
Latvia	24.1	12.6	24.5	36.9	58.7	74.9	46.9	15.5
Lithuania	20.3	11.2	47.9	54.5	53.3	75.8	44	15.8
Luxembourg	14.5	11	49.8	52.2	58.1	82.4	68.6	10.2
Mexico	7.6	4.4	43.1	57.5	75.2	75	65.5	8.6
Netherlands	15.5	8.3	42.7	33	47.3	81.9	75.6	4.7
New Zealand	13.1	8.8	81.5	95.6	66.8	81.8	87.5	2.4
Norway	12	6	54	55	46	82.8	76.6	7.7
Poland	22.7	10.7	58.5	55.7	53.3	77.7	59.1	12.8
Portugal	16.8	10.4	70.9	55.2	67.6	81.4	49.3	15.5
Slovakia	22.9	10.1	47.4	44	54.2	77.4	66.6	12
Slovenia	18.9	10	60.7	60.9	55.6	81.5	65.4	9.7
Spain	22.1	10.4	84	42.2	53	83.5	73.6	7.4
Sweden	10.1	7.2	58.3	67.7	48.2	82.6	76.1	5.7
Switzerland	19.1	9.1	59.7	67.7	41.8	83.8	80.7	4.3
Turkey	26.5	1.4	51.6	60.9	64.4	78.3	67.6	9.9
England	16.6	9.8	62.8	65.5	63.3	81.3	73.2	7.5
USA	10.3	8.9	58.4	91.8	71	78.7	87.9	2.6
Means	**18.1**	**9.0**	**57.2**	**59.4**	**56.3**	**80.7**	**68.8**	**8.6**

[1]Smoking data belonged to 2017 for Denmark, Germany, Greece, Mexico, Spain, Switzerland, Israel; to 2016 for Australia, Turkey, Chile; to 2014 for Austria, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Portugal, Slovakia, Slovenia; to 2018 for other countries.

[2]Alcohol consumption data belonged to 2017 for Australia, Hungary, USA; to 2016 for Chile, Mexico; to 2018 for other countries.

[3]Daily fruit consumption data belonged to 2017 for Australia, Canada, Denmark, Israel, Spain, Switzerland; to 2016 for Chile, Turkey; to 2015 for Norway, USA; to 2014 for Austria, Czechia, Estonia, France, Germany, Greece, Hungary, Lithuania, Luxembourg, Poland, Portugal, Slovakia, Slovenia, England; to 2018 for other countries.

[4]Daily vegetable consumption data belonged to 2017 for Australia, Canada, Israel, Spain, Switzerland; to 2016 for Chile, Turkey; to 2015 for Norway, USA; to 2014 for Austria, Czechia, Estonia, Denmark, France, Germany, Greece, Hungary, Lithuania, Luxembourg, Poland, Portugal, Slovakia, Slovenia, England; to 2018 for other countries.

[5]Obesity data belonged to 2017 for Australia, Canada, Finland, Germany, Ireland, Israel, Turkey, Denmark, Greece, Iceland, Italy, Netherlands, Spain, Sweden, Switzerland; to 2016 for USA, Chile; to 2015 for France, Portugal, Norway; to 2014 for Czechia, Hungary, Slovakia, Austria, Lithuania, Luxembourg, Poland, Slovenia; to 2018 for other countries.

[6]Life expectancy at birth data belonged to 2018 for all countries.

[7]Self-perceived good health data belonged to 2017 for Australia, Chile and Iceland; to 2006 for Mexico; to 2018 for other countries.

[8]Self-perceived poor health data belonged to 2017 for Australia, Chile and Iceland; to 2018 for other countries.

The correlations between health-risk behaviours, life expectancy at birth and self-perceived health status were examined via Pearson correlation coefficient. According to Table 2; there were positive and statistically significant relationships between the self-perceived poor health and smoking (r=0.40; $p<0.05$), daily vegetable consumption and fruit consumption (r=0.56; $p<0.01$), daily fruit consumption and life expectancy at birth (r=0.52; $p<0.01$), daily fruit consumption and self-perceived good health (r=0.40; $p<0.05$), self-perceived good health and life expectancy at birth (r=0.47; $p<0.01$) indicators in OECD countries. There were negative and statistically significant relationships between the obesity and life expectancy at birth (r= -0.36; $p<0.05$), the self-perceived poor health and life expectancy at birth (r= -0.49; $p<0.01$), the self-perceived good health and self-perceived poor health (r= -0.92; $p<0.01$).

Table 2. Correlation Coefficients Between Health-risk Behaviours, Life Expectancy at Birth and Self-perceived Health Status

Variables	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Smoking	1.00							
2. Alcohol consumption	0.16	1.00						
3. Fruit consumption	-0.16	-0.02	1.00					
4. Vegetable consumption	-0.32	-0.28	0.56**	1.00				
5. Obesity	-0.28	-0.10	-0.05	0.09	1.00			
6. Life expectancy at birth	-0.19	-0.10	0.52**	0.29	-0.36*	1.00		
7. Self-perceived good health	-0.33	-0.24	0.40*	0.23	0.19	0.47**	1.00	
8. Self-perceived poor health	0.40*	0.18	-0.32	-0.23	-0.26	-0.49**	-0.92**	1.00

*Correlation coefficients were significant at $p \leq 0.05$.

**Correlation coefficients were significant at $p \leq 0.01$.

Multiple linear regression analysis was applied to determine the effect of health-risk behaviours on life expectancy at birth and self-perceived health status (Table 3). The health-risk behaviours explained 44.0%, 30.6% and 28.6% of the total variance for the life expectancy at birth, self-perceived good health and self-perceived poor health; respectively. The effects of the daily fruit consumption and obesity on life expectancy at birth were statistically significant ($p<0.05$). According to the results of the regression analysis, in existence of other variables, a 1% increase in the daily fruit consumption increased the life expectancy at birth by 0.09 years, while a 1% increased in the obesity rate decreased life expectancy at birth by 0.11 years. Also, the effect of the daily fruit consumption on self-perceived good health was significant ($p<0.05$). A 1% increase in daily fruit consumption increased the self-perceived good health by 0.44%.

Tablo 3. The Effects of Health-risk Behaviours on Life Expectancy at Birth and Self-perceived Health Status

Independent variables	b_j[1]	S(b_j)[2]	β[3]	t	p	VIF[4]	Dependent variables
Constant	85.10	3.77		22.58	<0.001		
Smoking	-0.10	0.07	-0.23	-1.50	0.144	1.21	
Alcohol consumption	-0.12	0.15	-0.12	-0.79	0.436	1.13	**Life expectancy at birth**
Fruit consumption	0.09	0.03	0.49	2.86	**0.008**	1.52	
Vegetable consumption	-0.01	0.03	-0.06	-0.33	0.743	1.74	
Obesity	-0.11	0.04	-0.41	-2.79	**0.009**	1.10	
s= 2.06 R= 0.663 R^2= 0.440 Adjusted R^2= 0.343 (F= 4.55 p=0.003)							
Constant	62.23	21.25		2.93	0.007		
Smoking	-0.53	0.37	-0.24	-1.43	0.164	1.21	
Alcohol consumption	-1.20	0.85	-0.23	-1.41	0.170	1.13	**Self-perceived good health**
Fruit consumption	0.44	0.18	0.47	2.47	**0.020**	1.52	
Vegetable consumption	-0.15	0.16	-0.19	-0.94	0.355	1.74	
Obesity	0.19	0.22	0.14	0.84	0.407	1.10	
s= 11.62 R= 0.553 R^2= 0.306 Adjusted R^2= 0.186 (F= 2.55 p=0.049)							
Constant	11.40	6.70		1.70	0.099		
Smoking	0.21	0.12	0.31	1.80	***0.082***	1.21	
Alcohol consumption	0.23	0.27	0.14	0.85	0.402	1.13	**Self-perceived poor health**
Fruit consumption	-0.10	0.06	-0.35	-1.80	***0.083***	1.52	
Vegetable consumption	0.03	0.05	0.12	0.59	0.563	1.74	
Obesity	-0.08	0.07	-0.19	-1.16	0.255	1.10	
s= 3.66 R= 0.535 R^2= 0.286 Adjusted R^2= 0.163 (F= 2.321 p=0.069)							

[1]Regression coefficient

[2]Standard error

[3]Standardized regression coefficient

[4]Variance Inflication Factor

Cluster analysis was also used to visually evaluate the relationship between health-risk behaviours, life expectancy at birth and self-perceived health status indicators of OECD

countries. Considering the health indicators used in the study, the diagram of how countries were clustered according to the Ward clustering method was given in Figure 1.

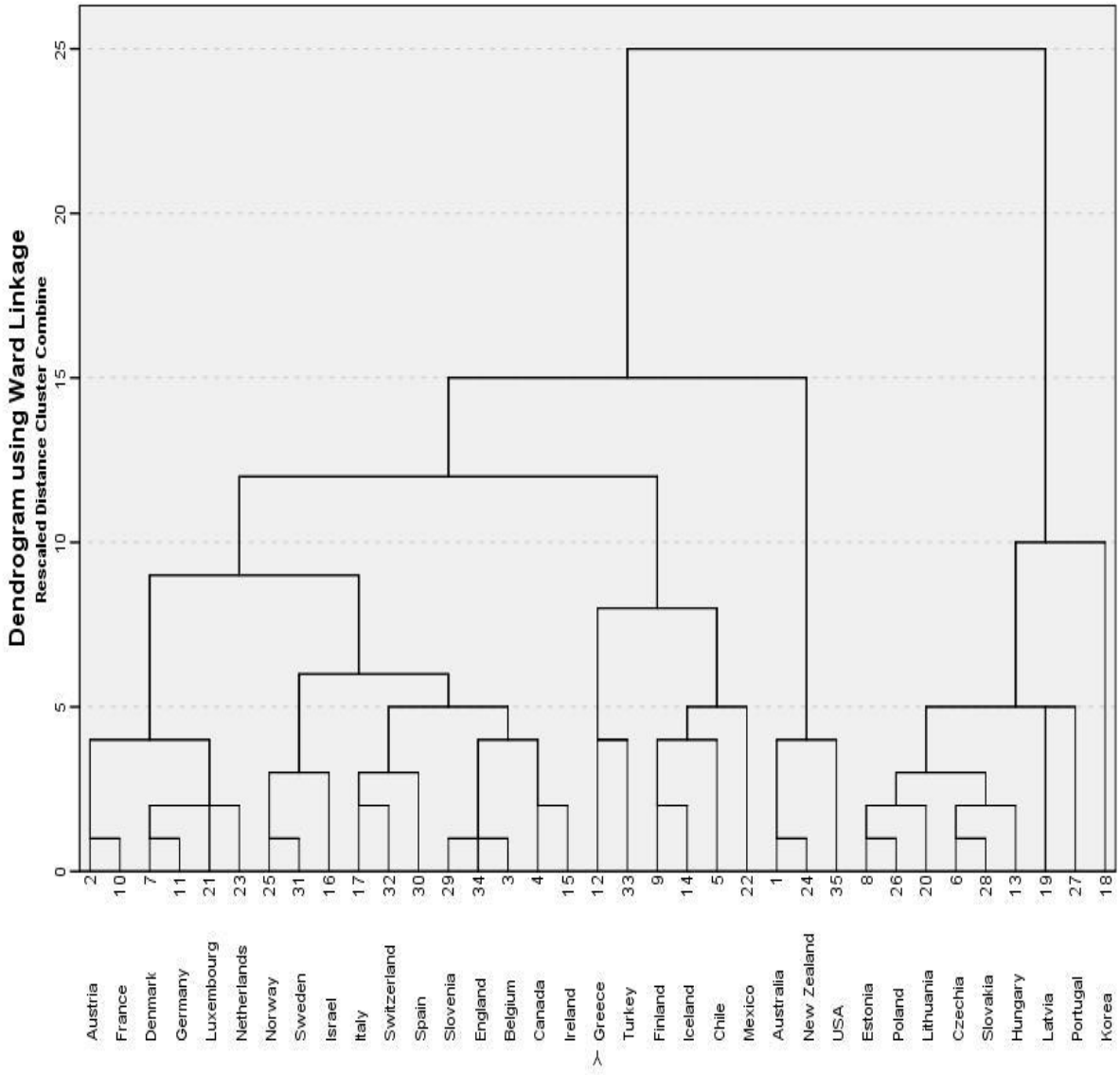

Figure 1. Tree Diagram Representation of OECD Countries Cluster Analysis Results

According to the results in Figure 1, it could be said that OECD countries were generally gathered in five clusters. These clusters and the cluster memberships of countries were summarized in Table 4.

Table 4. Possible Clusters by Indicators of Health-risk Behaviours, Life Expectancy at Birth, and Self-perceived Health Status Indicators

Clusters	Countries	Number of Countries in Clusters
1	Austria, France, Denmark, Germany, Luxembourg, Netherlands	6
2	Norway, Sweden, Israel, Italy, Switzerland, Spain, Slovenia, England, Belgium, Canada, Ireland	11
3	Greece, Turkey, Finland, Iceland, Chile, Mexico	6
4	Australia, New Zealand, USA	3
5	Estonia, Poland, Lithuania, Czechia, Slovakia, Hungary, Latvia, Portugal, Korea	9

The cluster means of the indicators of health-risk behaviours, life expectancy at birth and self-perceived health status of the emerging clusters were given in Table 5. The graphical representation of the means according to the z standardized values was given in Graphic 1. When Table 5 and Graphic 1 were evaluated together, it could seen that in cluster 5, where the smoking rate was highest and fruit consumption was relatively low, the life expectancy at birth and self-perceived good health were the lowest, while the self-perceived poor health was the highest. Cluster 4, which had the lowest smoking rate and the highest daily fruit and vegetable consumptions, was the cluster with the highest self-perceived good health and the lowest self-perceived poor health. Cluster 2 had the second lowest smoking rate and the second highest consumptions of fruits and vegetables as well as the highest life expectancy at birth. Cluster 2 was also the second cluster with the highest self-perceived good health and the lowest self-perceived poor health.

Table 5. Cluster Means of Health-risk Behaviours, Life Expectancy at Birth and Self-perceived Health Status Indicators by Clusters

Clusters	Smoking	Alcohol cons.	Fruit cons.	Vegetable cons.	Obesity	LEAB[1]	SPGH[2]	SPPH[3]
1	19.23	10.60	50.55	44.75	50.80	81.82	70.00	7.88
2	16.24	8.35	64.95	62.49	52.77	82.53	76.40	6.80
3	19.37	5.98	46.37	58.08	65.57	80.05	69.18	7.63
4	11.93	9.07	78.23	95.53	67.67	81.10	86.87	2.90
5	20.93	10.68	52.37	54.18	54.42	78.18	52.46	14.01
Overall means	18.13	8.99	57.20	59.39	56.33	80.74	68.81	8.65

[1]Life expectancy at birth

[2]Self-perceived good health

[3]Self-perceived poor health

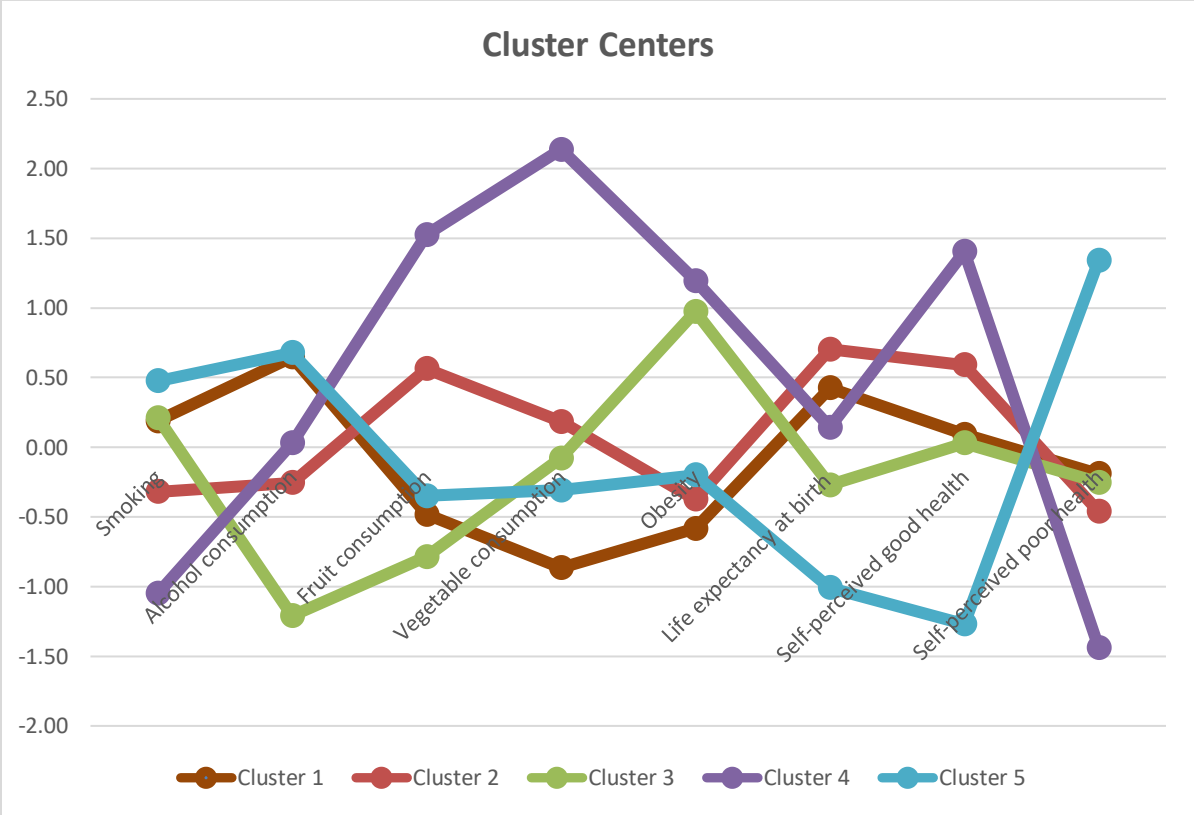

Graphic 1. Cluster Center Profiles of OECD Countries by the Health-risk Behaviours, Life Expectancy at Birth and Self-perceived Health Status Indicators

CONCLUSION

The aim of this study was to examine the effects of health-risk behaviours (smoking, alcohol consumption, daily fruit consumption, daily vegetable consumption, obesity) on life expectancy at birth and self-perceived health status (self-perceived good health or self-perceived poor health) in OECD member countries. According to the bivariate analysis, the higher fruit consumption and the lower obesity rates were associated with the longer life expectancy at birth. In addition, more daily fruit consumption was associated with a better perception of health; higher rate of smoking was associated with worse perception of health. According to the results of the regression analysis, more daily fruit consumption and lower obesity had an effect on a longer life expectancy at birth. More daily fruit consumption also has an effect on better perception of health status. According to the results of the cluster analysis, it was observed that the countries in the cluster with the highest rate of smoking and the lowest consumption of daily fruit had a lower life expectancy at birth than other clusters and individuals perceived their health status worse. Consequently, according to the analyses performed in this study, higher smoking and obesity and less daily fruit consumption were associated with shorter life expectancy at birth and worse health status. At the end of the study, it was recommended to reduce smoking and obesity rates and increase fruit consumption in order to increase life expectancy at birth and health status in poor performing countries. Among the policies that can be implemented, it may be beneficial to organize global, national or regional campaigns that will encourage individuals to engage in healthy

behaviours such as quitting smoking, reducing portion sizes, physical exercising or doing sports and consuming fruit daily.

REFERENCES

Akın, H.B., Eren, Ö. (2012). OECD countries with education indicators comparative analysis of cluster analysis and multi-dimensional scaling analysis [OECD ülkelerinin eğitim göstergelerinin kümeleme analizi ve çok boyutlu ölçekleme analizi ile karşılaştırmalı analizi]. *Öneri Journal*, 37 (10), 175-181. (in Turkish).

Alpar, R. (2013). *Applied multivariate statistical methods (4th ed.) [Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler, 4. baskı].* Ankara: Detay Publishing. (in Turkish).

Kiraz, D.E. (2015). *Physical activity and the role of municipalities from a public health perspective [Halk sağlığı perspektifinden fiziksel aktivite ve belediyelerin rolü].* Republic of Turkey Ministry of Health, Physical Activity Workshop, Ankara. (in Turkish).

Kocaman, A.M., Mutlu, M.E., Bayraktar, D., Araz, Ö.M. (2012). Health care sytem efficiency analysis of OECD countries [OECD ülkelerinin sağlık sistemlerinin etkinlik analizi], *Journal of Industrial Engineering,* 23(4), 14-31. (in Turkish).

OECD (2019). *Health at a Glance 2019: OECD Indicators.* OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/4dd50c09-en.

OECD (2021). *OECD.Stat.* Accessed 25 June, 2021. https://stats.oecd.org/

Sümbüloğlu, K. (2000). *Statistical methods specific to health, 6th edition [Sağlık alanına özel istatistiksel yöntemler, 6. baskı].* Ankara: Songür Publishing. (in Turkish).

Tekin, B. (2015). Grouping of cities in terms of primary health indicators in Turkey: An application of cluster analysis [Temel sağlık göstergeleri açısından Türkiye'deki illerin gruplandırılması: bir kümeleme analizi uygulaması], *Çankırı Karatekin University Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences,* 5(2),389-416. (in Turkish).

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2021). *International organization tag and Turkey's relations with the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).* Accessed 29 June, 2021. https://www.mfa.gov.tr/oecd.en.mfa

Republic of Turkey Ministry of Health (2011). *Health promotion and development glossary [Sağlığın teşviki ve geliştirilmesi sözlüğü].* Publication No: 814, Ankara (in Turkish).

Republic of Turkey Ministry of Health (2013). *Turkey healthy nutrition and active life program [Türkiye sağlıklı beslenme ve hareketli hayat programı (2013-2017)].* Publication No: 773, Ankara (in Turkish).

Yılmaz, S. (2012). *Economical analysis of the health expenditures of Turkey and comparison with OECD countries [Türkiye'de sağlık harcamalarının ekonomik analizi ve OECD ülkeleriyle karşılaştırılması].* Master thesis, Süleyman Demirel University, İsparta. (in Turkish).

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE OKUN'UN İKTİSADİ HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: TÜRKİYE UYGULAMASI (1991-2019)

A STUDY ON FOREIGN DIRECT INVESTMENT AND OKUN'S MISERY INDEX: THE CASE OF TURKEY (1991-2019)

Çiğdem KARIŞ
Dr.Öğr.Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Vakfıkebir Meslek Yüksekokulu, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7534-0494

Özet

Özellikle gelişmekte olan ekonomiler tarafından uzun vadeli finansman kaynağı olarak değerlendirilen doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) yönelecekleri ülke ekonomisinin istikrarı ve güvenirliliğine son derece önem vermektedirler. Bu çerçevede Türkiye ekonomisinin 1991-2019 dönemi net DYY girişleri ve iktisadi hoşnutsuzluk endeksi gerçekleşmeleri arasındaki eş bütünleşme ve nedensellik ilişkilerinin incelendiği çalışmada yıllık verilerden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda, iki değişken arasında eş bütünleşme ilişkisi olduğu ve uzun dönemde çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Kısa döneme ait sonuçlar ise iktisadi hoşnutsuzluk endeksinden net DYY girişlerine doğru bir nedensellik ilişkisinin olmadığını ancak net DYY girişlerinin hoşnutsuzluk endeksinin bir nedeni olduğunu göstermiştir. Bu çerçevede, iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin değeri yabancı yatırımcılar tarafından ekonomik istikrarın varlığına dair bir gösterge olarak değerlendirilip, DYY'lerin ülkeye girişini, DYY'ler de ekonomide meydana getirdikleri etkiler aracılığıyla iktisadi hoşnutsuzluk endeksini etkileyebilir.

Anahtar Kelimeler: Okun'un İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Eşbütünleşme, Nedensellik

Abstract

Foreign direct investment (FDI), which is considered as a long-term financing source especially by developing economies, is extremely important for the stability and reliability of the country's economy. In this context, annual data is used in the study examining the cointegration and causality relations between the net FDI inflows and misery index for the period 1991-2019 for Turkey. According to the results of the analysis, it is determined that there is a cointegration relationship between the two variables and a bidirectional causality relationship in the long run. According to the short-term results, there is no causality from the misery index to net FDI inflows, but there is a unidirectional causality from net FDI inflows to the misery index. Therefore, the value of the misery index can be evaluated by foreign investors as an indicator of the existence of economic stability, and it can affect the entry of FDIs into the country, and FDIs can affect the misery index through their effects on the economy.

Keywords: Okun's Misery Index, Foreign Direct Investment, Cointegration, Causality

1. GİRİŞ

Ülkelerin ortak makroekonomik hedeflerinden biri üretim ve istihdamı artırmak, ekonomik refah düzeyini iyileştirmek ve nihayetinde ekonomik büyümelerinde artış sağlamaktır. Bu noktada bir uluslararası sermaye akışı olarak DYY'ler tüm ülkeler için, ekonomik gelişme ve büyümede önemli ve güvenilir araçlardan biri olarak görülmektedir. DYY'ler ev sahibi ülkede sermaye birikimini artırarak, yerli özel yatırımları tamamlayarak, teknoloji, iş yönetimi bilgisi ve yerel firmalarda bilgi ve beceri seviyesini yükselterek ve yeni iş fırsatları, teknoloji transferi ve yayılma etkileri şeklindeki pozitif dışsallıklar yoluyla üretim kapasitesini artırmaktadır (Borensztein ve diğerleri 1998; De Mello, 1999; Chowdhury ve Mavrotas, 2005). Bununla birlikte, DYY'lerin sağladıkları karlar yoluyla vergi gelirleri yaratma, ihracatı artırma, gittikleri ülkelerde araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunarak ve yerli personeli modern teknoloji ve işletmecilik konularında eğiterek yeni teknoloji ve yönetim bilgisi getirme gibi diğer doğrudan faydaları da bulunmaktadır. DYY'lerin sağladıkları bu ekonomik faydalar nedeniyle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler daha fazla DYY girişi sağlamak için büyük çaba göstermekte ve bunun için çeşitli teşviklerde bulunmaktadırlar.

Yabancı yatırımcılar bir ülkeye yatırım yaparken yüksek kar elde etme ve bu karın uzun dönemde de devam etmesi güdüsüyle hareket ederler. Bu noktada yatırım yapılacak ülkenin ekonomik istikrarı sağlayıp sağlayamadığı DYY girişini etkileyen önemli bir faktördür. Bir ekonomide fiyatlar genel seviyesi, ekonomik büyüme oranı, istihdam seviyesi, döviz kuru ve faiz oranları vb. parametreler kararlı bir dengeye sahipse ve ekonominin iç ve dış şoklardan etkilenme oranı düşük ise ekonomik istikrarın varlığından söz edebiliriz (Bayar ve Öztürk, 2016: 62) Ekonomik istikrarın sağlandığı ve sürdürüldüğü bir ekonomide ise yabancı yatırımcılar yapacakları yatırımlar için kendilerini daha güvende hissedeceklerdir, yabancı yatırımcılarda oluşan bu güvenli ve istikrarlı yatırım ortamı hissi doğal olarak DYY girişlerini artıracaktır.

İşsizlik ve enflasyon yüksek ekonomik ve sosyal maliyetleri olan başlıca ekonomik sorunlardır. Ağırlıklandırılmamış enflasyon ve işsizlik oranlarının toplamından oluşan iktisadi hoşnutsuzluk endeksi 1970'de Arthur Okun tarafından ortaya konulmuştur. Söz konusu endeks birçok ülke tarafından benimsenmiş ve bir ülkenin vatandaşlarının ekonomik hoşnutsuzluğunun veya refahının önemli bir ölçüsü olarak görülmüştür (Cohen, Ferretti ve Mclntosh, 2004; Lechman, 2009: 2; Mankiw, 2009). Yüksek enflasyon ve işsizlik oranı endeksin değerini artırmakta ve bu artış ise o ülke vatandaşlarının yaşam standardının düştüğü, bir başka ifadeyle ekonomik refah düzeyinin azalması şeklinde yorumlanmaktadır.

Bir ülkede yüksek enflasyon ve işsizlik oranları makroekonomik istikrarsızlığın göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bir ekonomide yaşanan yüksek enflasyon makro ekonomik istikrasızlığı yansıtmakta olup, yabancı yatırımcılar tarafından bu durum bir tehdit ve risk olarak görülmekte, bu ise DYY girişlerini olumsuz etkilemektedir (Bajo-Rubia ve SosvillaRivero, 1994; Yih Yun Yang vd., 2000; Gumus vd., 2013) Dolayısıyla işsizlik ve enflasyon oranının toplamından oluşan iktisadi hoşnutsuzluk endeksindeki artış yabancı yatırımcılarda o ülkeye yatırım yapma konusunda güvensizlik yaratacak ve bu ise DYY girişlerini olumsuz etkileyecektir.

Bu çalışmada DYY ve iktisadi hoşnutsuzluk endeksi arasındaki eş bütünleşme ve nedensellik ilişkisi araştırılmış olup, söz konusu ilişki Engle-Granger eş bütünleşme analizi ve ECM modeliyle analiz edilmiştir. Çalışmanın giriş kısmında DYY ve iktisadi hoşnutsuzluk endeksi arasındaki ilişki teorik olarak incelenmiştir. İkinci kısımda ise konuya ilişkin daha önce yapılmış çalışmaların yer aldığı literatür verilmiştir. Çalışmanın üçüncü ve dördüncü kısmında ise ekonometrik yöntem ve bulgular yer almaktadır. Sonuç kısmında ise elde edilen bulgular doğrultusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2. LİTERATÜR

Literatürde İktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve DYY arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma olarak Abraham ve Matthew (2019) bulunmuştur. Abraham ve Matthew (2019), Nijerya'da 1981-2017 dönemi için iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve DYY arasındaki ilişkiyi Johansen eş bütünleşme testi ve hata düzeltme modelini kullanarak incelemişlerdir. Çalışma sonucunda iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve DYY arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ünal (2020), ise 1985-2017 dönemi itibariyle Türkiye için Barro sefalet endeksi ve DYY arasındaki ilişkiyi SVAR modeli kullanılarak incelemiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgulara göre, DYY artışının sefalet endeksinin değerini azalttığı tespit edilmiştir. Buna karşın iktisadi hoşnutsuzluk endeksini oluşturan değişkenler (işsizlik ve enflasyon oranı) ile DYY arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. DYY ile işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların bir özeti Tablo1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Literatür Özeti

Yazar	**Ülke**	**Dönem/Yöntem**	**Bulgular**
Andersen ve Hainaut (1998)	21 OECD ülkesi	1985-1995 Panel veri analizi	DYY'nin işsizliği azaltıcı etkisi zayıftır
Trevino vd. (2002)	7 Latin Amerika ülkesi	1988-1992 Hata düzeltme modeli	DYY ile enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur
Tuman ve Emmert (2004)	15 Latin Amerika ve Karayip ülkesi	1979-1996 OLI model	DYY ile enflasyon arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır
Chang (2005)	Tayvan	1981:Q1-2003:Q3 VAR ve Etki-tepki analizi	DYY ve işsizlik arasında ilişki bulunmamaktadır
Tsen (2006)	Malezya	1980-2000 EKK yöntemi	Enflasyonda meydana gelen artışlar DYY girişlerini olumsuz etkilemektedir
Al Nasser (2007)	19 Latin Amerika ve Asya ülkesi	1979-1999 Panel veri analizi	DYY ve enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur
Susam (2008)	Türkiye	1998:Q1-2007:Q4 Regresyon analizi	DYY ve enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır
Aktar vd. (2009)	Türkiye	2000:Q1-2007:Q4 VAR	DYY işsizlik üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip değildir
Amal vd. (2010)	8 Latin Amerika ülkesi	1996-2008 Panel veri analizi	Enflasyon ve DYY arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır
Özcan ve Arı (2010)	27 OECD ülkesi	1994-2006 Dinamik panel veri analizi	Enflasyon DYY'yi pozitif yönde etkilemektedir

Tarı ve Bıdırdı (2010)	Türkiye	1990-Q1-2006:Q4 Johansen eşbütünleşme analizi ve Hata düzeltme modeli	Enflasyon DYY girişlerini olumsuz etkilemektedir
Peker ve Göçer (2010)	Türkiye	2000:Q1-2009:Q4 Sınır testi yaklaşımı	Uzun dönemde DYY ve işsizlik arasında ilişki yoktur. Buna karşın, kısa dönemde DYY cari dönemde işsizliği artırırken, iki gecikmeli dönemde DYY işsizliği azaltmaktadır
Balcerzak ve Zurek (2011)	Polonya	1995-2009 VAR	DYY işsizliği azaltmaktadır
Mucuk ve Demirsel (2013)	7 Gelişmekte olan ülke (Arjantin, Şili, Kolombiya, Filipinler, Tayland, Türkiye ve Uruguay)	1981-2009 Panel veri analizi ve nedensellik	Türkiye ve Arjantin'de DYY işsizliği artırmakta, buna karşın Tayland'da azaltmaktadır. Uzun dönemde DYY'den işsizliğe doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır
Aydemir ve Genç (2015)	Türkiye	1991:Q4-2014:Q3 Maki çoklu yapısal kırılmalı eşbütünlşeme testi ve Dinamik EKK yöntemi	Enflasyonda meydana gelen artış DYY girişlerini olumsuz etkilemektedir
Strat vd. (2015)	Kıbrıs, Malta, Macaristan, Polonya, Bulgaristan ve Romanya/Slovenya, Hırvatistan ve Letonya/Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya ve Slovakya	1991-2012/1992-2012/1993-2013 TodaYamamato nedensellik	Macaristan, Malta, Bulgaristan ve Estonya'da DYY'den işsizliğe doğru tek yönlü nedensellik, Çek Cumhuriyeti, Romanya ve Slovakya'da işsizlikten DYY'ye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Kıbrıs, Polonya, Slovenya, Hırvatistan, Letonya ve Litvanya'da DYY ve işsizlik arasından nedensellik ilişkisi yoktur.
Erdoğan (2017)	Türkiye ve 4 Latin Amerika ülkesi	1980-2012 ARDL ve EKK yöntemi	Enflasyon DYY girişini etkileyen önemli makroekonomik belirleyicidir.
Erçakar ve Güvenoğlu (2018)	Türkiye	1980-2016 Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik testi	Uzun dönemde DYY girişleri işsizliği azaltmaktadır. Kısa dönemde DYY ve işsizlik arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.
Canbay ve Kırca (2020)	Türkiye	1991-2016 ARDL ve Granger nedensellik testi	DYY ve işsizlik uzun dönemde birlikte hareket etmektedir. Kısa dönemde DYY ve işsizlik arasında bir ilişki bulunmamakta, uzun dönemde ise DYY girişlerindeki artış işsizliği artırmaktadır. Ayrıca uzun dönemde DYY'den işsizliğe doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır

3. YÖNTEM

Zaman serisi analizlere konu olan değişkenlerin durağanlık durumlarının incelenmesi tüm yöntemler için ilk aşama olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada bu kapsamda Dickey-Fuller (1981) tarafından geliştirilen Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (1988)'e ait Phillips-Perron (PP) birim kök testlerinden yararlanılmıştır.

1. mertebeden durağan olan iki zaman serisinin uzun dönemde birlikte hareket edip etmedikleri Engle-Granger (1987) eş bütünleşme analizi yardımıyla sınanabilmektedir. İki aşamalı olarak uygulanan bu test, serilerin fark işlemi uygulanmamış formları kapsamında En Küçük Kareler (EKK) yönetimi ile tahmin edilen regresyon denklemlerinden türetilen hata terimi serilerinin birim kök içerip içermediğinin sınanması işlemlerini içermektedir. Bu kapsamda, regresyon denklemlerinden türetilen hata terimi serilerinin seviyesinde durağan olması iki zaman serisi arasında bir eş bütünleşme ilişkisi olduğuna işaret etmektedir (Engle ve Granger, 1987: 268).

Uzun dönemde birlikte hareket ettikleri belirlenen iki seri arasındaki ilişkinin nedensellik bağlamında incelenebilmesi sistemde bir hata düzeltme mekanizmasının olup olmadığının tespit edilmesi ile mümkün olabilmektedir. Hata düzeltme modeli (ECM), eş bütünleşik iki serinin kısa ve uzun dönem sebep-sonuç ilişkilerinin ortaya konulması amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Yöntem, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin durağan oldukları mertebeler ile her bir eş bütünleşme denklemi kapsamında türetilen hata terimi serilerinin bir gecikmeli değerinin yer aldığı regresyon tahminlerine dayanmaktadır. Söz konusu tahminlerde kullanılacak olan uygun gecikme uzunlukları Akaike, Schwarz ve Hannan-Quinn kriterleri yardımıyla belirlenmektedir (Gujarati, 1999: 729). Tahmin edilen regresyonlarda bir hata düzeltme mekanizmasının olduğuna ilişkin karar ise hata düzeltme katsayısının istatistiki olarak anlamlı ve 0 ile -1 arasında olmasına bağlıdır (Granger, 1988: 204). Bu durumda uzun dönemde değişkenler arasında bir nedensellik ilişkisi olduğuna karar verilebilmektedir (Enders, 1995: 377). Modellerde yer alan bağımsız değişkenlerin birlikte anlamlılığı için uygulanan Wald testi sonuçlarının istatistiki olarak anlamlı olması ise kısa dönem nedenselliğe işaret etmektedir.

4. BULGULAR

Türkiye ekonomisinin 1991-2019 dönemine ait yıllık verileri kapsamında gerçekleştirilen analizde, net doğrudan yabancı yatırım girişleri ve iktisadi hoşnutsuzluk endeksi serilerinin eş bütünleşme ve nedensellik ilişkilerinin sınanması amaçlanmaktadır. Analizde kullanılan verilerin tamamına Dünya Bankası veri tabanından ulaşılmış olup işsizlik verilerinin 1991 yılından başlaması çalışmanın zaman kısıtını oluşturmuştur. Çalışmada kullanılan doğrudan yabancı yatırım girişleri yabancıların Türkiye'de faaliyet gösteren bir kuruluşta kalıcı bir yönetim payına ulaşmak için yaptıkları net yatırım girişlerini ifade etmektedir. İktisadi hoşnutsuzluk endeksi ise enflasyon ve işsizlik oranlarının toplamını içermektedir. İlgili serilerin analizde kullanılan biçimleri ve tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Değişken Tanımlamaları ve İstatistik Tablosu

Değişken	**Açıklama**					
LDYY	Doğrudan yabancı yatırım, net girişler (GSYİH'nin yüzdesi)					
LHE	Hoşnutsuzluk Endeksi					
Serilere Ait İstatistiksel Göstergeler						
Değişken	**n**	**Ortalama**	**Min.**	**Max.**	**Std. Sapma**	**Jarque-Bera**
LDYY	29	-4.6509	-5.7893	-3.3095	0.7557	2.2070 (0.3317)
LHE		-1.0452	-1.8794	0.1292	0.7160	3.7583 (0.1527)

Şekil 1. Zaman Yolu Grafikleri

Şekil 1'de grafikleri belirtilen serilerin birim kök sınama işlemleri ADF ve PP testlerinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede yürütülen ADF testi Akaike kriteri ile maximum 6 gecikme uzunluğu, PP testi ise Newey-West bilgi kriteri kullanılarak yapılmıştır. İlgili sonuçlar Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Birim Kök Sınama Sonuçları

		LDYY	**Δ LDYY**	**LHE**	**ΔLHE**
ADF (AIC)	**Sabitli**	-1.9275 (0.3155)	-6.0041 [a] (0.0000)	-1.2913 (0.6186)	-3.8393 [a] (0.0072)
	Sabitli ve Trendli	-2.6465 (0.2644)	-5.8913 [a] (0.0003)	-0.4759 (0.9787)	-3.9357 [b] (0.0243)
PP (Newey-West)	**Sabitli**	-1.7846 (0.3800)	-6.5354 [a] (0.0000)	-1.1329 (0.6882)	-3.8393 [a] (0.0072)
	Sabitli ve Trendli	-2.6832 (0.2503)	-6.4209 [a] (0.0001)	-0.8681 (0.9460)	-3.9308 [b] (0.0245)

Not: a ve b üst simgeleri sırasıyla %1 ve %5 düzeyinde istatistiki anlamlılığı, parantez içindeki ifadeler ise istatistiki olasılık değerlerini ifade etmektedir.

Tablo 3'te rapor edilen ADF ve PP testlerine ait sınama işlemi sonuçlarına göre, her iki serinin de seviyesinde birim kök içerdiği, 1. farkında ise durağan hale geldiği belirlenmiştir. İki değişkenin aynı seviyede durağan olması durumunda seriler arasında herhangi bir eş bütünleşme ilişkisinin olup olmadığı Engle-Granger eş bütünleşme analizi

yardımıyla sınanabilmektedir. İki aşamalı olarak yürütülen bu test için öncelikle EKK yöntemi kullanılarak aşağıda ifade edilen (1) ve (2) nolu regresyon tahminlerinin yapılması gerekmektedir.

$$LDYY_t = -5.5678^a - 0.8773^a\ LHE_t \quad (1)$$
$$[0.1422] \quad [0.1129]$$

$$LHE_t = -2.5923^a - 0.4574^a\ LDYY_t - 0.0414^a\ trend \quad (2)$$
$$[0.6398] \quad [0.1138] \quad [0.0101]$$

(1) ve (2) nolu denklemlerde yer alan a üst simgesi %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı, köşeli parantez içerisinde belirtilen değerler ise standart hataları ifade etmektedir. Test sonucunda eş bütünleşme ilişkisinin varlığı için tahmin edilen EKK denklemlerinden türetilen hata terimi serilerinin birinin durağan olması yeterlidir. Dolayısıyla bir sonraki aşamada ilgili denklemlerin hata terimleri serilerine durağanlık sınaması yapılmıştır. Bu kapsamda her iki denkleme ait hata terimi serileri Akaike bilgi kriteri kullanılarak sabitsiz ve trendsiz biçimde sınanmış olup sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Engle-Granger Eşbütünleşme Analizi Sonuçları

Eşbütünleşme Denklemi	**Hata Terimi ADF Test İstatistiği (Sabitsiz ve Trendsiz)**	**Engle-Yoo Tablo Kritik Değeri**		
		%1	**%5**	**%10**
(1) nolu denklem	-4.4450 [a]	4.32	3.67	3.28
(2) nolu denklem	-2.7094			

Not: a simgesi %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4'te belirtilen bulgulara göre, (1) nolu EKK denkleminin hata terimi serisine ait ADF test istatistiği değerinin %1 istatistiki anlamlılık düzeyi için öngörülen Engle-Yoo (1987) tablo kritik değerini aşması serinin durağan olduğunu göstermiştir. Buna göre, LDYY ve LHE değişkenleri arasında eş bütünleşme ilişkisi söz konusudur. Başka bir ifadeyle, bu iki serinin uzun dönemde birlikte hareket ettikleri yorumu yapılabilecektir. (2) nolu EKK denkleminin hata teriminin durağan olmaması ise eş bütünleşme ilişkisinin varlığına bir engel oluşturmamaktadır.

Uzun dönemde birlikte hareket ettikleri tespit edilen LDYY ve LHE değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkilerinin incelenmesi çalışmanın diğer bir aşamasını oluşturmaktadır. Bu kapsamda yararlanılan ECM yöntemi eş bütünleşik iki serinin nedensellik ilişkilerinin ortaya konulmasına imkân veren bir analiz metodudur. ECM modeli kapsamında oluşturulacak olan regresyonlarda bağımlı ve bağımsız değişken için kullanılacak olan uygun gecikme uzunlukları en düşük Akaike bilgi kriterine sahip olan denklemlerin değerlendirilmesi ile belirlenmiştir. Uygun gecikme uzunlukları altında oluşturulan ECM modellemelerinin tespit edilmesinin ardından kısa ve uzun dönem nedensellik ilişkileri sınanabilmektedir. Bu kapsamda Tablo 5'te belirtilen (3) nolu denklem için "LHE, LDYY'nin nedeni değildir." şeklinde oluşturulan H_0 hipotezi, "LHE, LDYY'nin nedenidir." alternatif hipotezine karşı sınanmaktadır. (4) nolu denklem için ise "LDYY, LHE'nin nedeni değildir."

şeklindeki H_0 hipotezi "LDYY, LHE'nin nedenidir." alternatif hipotezine karşı sınanmaktadır. Söz konusu hipotezler çerçevesinde gerçekleştirilen sınama işlemi sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. ECM Modelleri ve Nedensellik Analizi Sonuçları

Denklemler		**Hata Düzeltme Terimi Katsayısı**	**Kikare-Wald İstatistiği**	**Jarque-Bera**
(3)	DLDYY=0.0117-0.9795[a]RESİD01(-1)+0.1217DLDYY(-1)+0.4452 DLHE(-1) -0.7695[c]DLHE(-2)	-0.9795 [a] (0.0011)	4.2865 (0.1173)	3.5443 (0.1700)
	F_{HET} (4,21) = 0.7288 (0.5823)			
	F_{BG} = 1.0729 (0.3618)			
(4)	DLHE= 0.0200-0.4435[b]RESİD02(-1)+0.6773[b]DLHE(-1)+0.3302 DLHE(-2)+0.4165DLHE(-3)+ 0.3476DLHE(-4)+ 0.2502[b]DLDYY(-1) + 0.1497DLDYY(-2)	- 0.4435 [b] (0.0352)	6.4318 [b] (0.0401)	0.3506 (0.8392)
	F_{HET} (4,21) = 0.7288 (0.5823)			
	F_{BG} = 0.0707 (0.9321)			

Not: a, b ve c üst simgeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiki anlamlılığı, F_{HET} Breusch-Pagan-Godfrey değişen varyans sınamasını, F_{BG} Breusch-Godfrey LM sınamasını, parantez içindeki ifadeler ise istatistiki olasılık değerlerini ifade etmektedir.

Tablo 5'te belirtilen sonuçlara göre (3) nolu denklemin hata teriminin 0 ile -1 arasında ve istatistiki olarak %1 düzeyinde anlamlı olması uzun dönemde LHE değişkeninin LDYY'nin nedeni olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, sistemde bir hata düzeltme mekanizması olduğunu ve gerçekleşen bir sapmanın bir yıl sonra %97 düzeyinde giderileceğini ifade etmektedir. Kısa dönemde ise LHE'den LDYY'ye doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. İlgili modele ait değişen varyans ve Breusch-Godfrey LM sınamalarına ait olasılık değerlerinin 0,05'ten büyük olması tahmin edilen regresyon denkleminde herhangi bir değişen varyans ve otokorelasyon sorunu olmadığını göstermektedir. Ek olarak Jarque-Bera değeri için hesaplanan olasılık değerinin 0,05'ten büyük olması da modelin hata terimlerinin normal dağılıma sahip olduğunu ifade etmektedir.

(4) nolu denklem sonuçları değerlendirildiğinde, modele ait hata teriminin beklenen işareti taşıması ve %5 düzeyinde anlamlı olması uzun dönemde LDYY değişkeninin LHE'nin bir nedeni olduğu göstermektedir. Bulgulara göre, ortaya çıkan bir sapmanın %44'ü bir dönem sonra ortadan kalkacaktır. Kikare-Wald istatistiğinin %5 düzeyinde anlamlı olması ise kısa dönemde LDYY'den LHE'ye doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca modelin F_{HET}, F_{BG} ve Jarque-Bera istatistiklerinin ait olasılık değerlerinin 0,05'ten büyük olması ilgili modelde herhangi bir değişen varyans, otokorelasyon ve normal dağılım sorunu olmadığını ifade etmektedir.

LDYY ve LHE değişkenlerinin kısa ve uzun dönem nedensellik ilişkilerinin incelendiği (3) ve (4) nolu regresyon denklemlerinin Cusum ve Cusum Square testlerine ait sonuçları ise sırasıyla Şekil 2 ve Şekil 3'te gösterilmiştir.

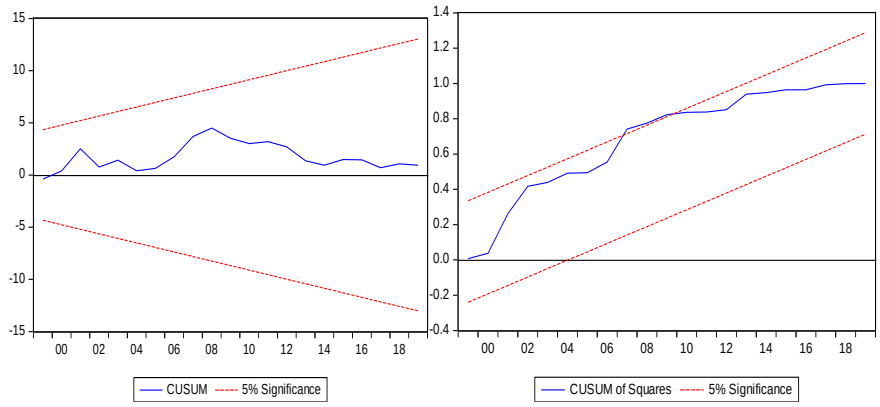

Şekil 2. (3) nolu denklem Cusum ve Cusum Square Testleri

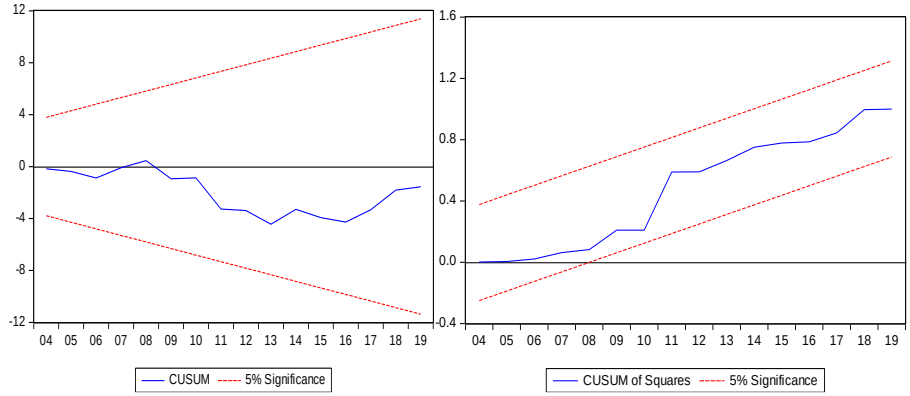

Şekil 3. (3) nolu denklem Cusum ve Cusum Square Testleri

Yukarıda belirtilen Cusum ve Cusum Square testlerine ait sonuçları, oluşturulan ECM modellerinin istikrarlı olduğuna işaret etmektedir.

5. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

DYY girişleri ev sahibi ülkeye sağladığı avantajlar (sermaye, teknolojik gelişme, istihdam, üretimi ve ihracatı teşvik etme vb.) nedeniyle, ülkeler açısından önemini korumaktadır. Dolayısıyla, ülkeler daha fazla DYY girişi için gerekli düzenlemeleri yapmak için çaba göstermektedirler. Yabancı yatırımcıların yatırım yaparken dikkat ettikleri önemli faktörlerden biri ülkenin ekonomik istikrarıdır. Bu açıdan bir ülkede ekonomik istikrarın varlığı yabancı yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyerek DYY girişini artırabilmektedir. Bir başka ifadeyle sürdürülebilir ekonomik büyümenın yanında, enflasyon ve işsizlik oranının düşük ve istikrarlı olması yabancı yatırımcılar üzerinde yapacakları yatırımlarda güven duygusu oluşturarak, DYY girişlerini olumlu etkilemektedir. İktisadi hoşnutsuzluk endeksi işsizlik ve enflasyon oranlarının toplamından oluşmaktadır. Endeksi oluşturan işsizlik ve enflasyon birçok ülkenin başlıca makroekonomik sorunudur. Dolayısyla işsizlik ve enflasyondaki artış iktisadi hoşnutsuzluğun artmasına neden olmaktadır.

Çalışma Türkiye'nin 1991-2019 dönemindeki net doğrudan yabancı yatırım girişleri ve iktisadi hoşnutsuzluk endeksine ait yıllık veriler kullanılarak ilgili değişkenlerin eşbütünleşme ve nedensellik ilişkilerinin sınanması amacını taşımaktadır. İlk aşamada eşbütünleşme ilişkisinin test edildiği çalışmada, iki değişkenin uzun dönemde birlikte hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. İkinci aşamada ECM modeli yardımıyla incelenen nedensellik ilişkisine ait sonuçlara göre uzun dönemde DYY ve iktisadi hoşnutsuzk endeksi arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Kısa dönem bulgularına göre ise iktisadi hoşnutsuzluk endeksinden net doğrudan yabancı yatırım girişleri arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmamasına karşın, net doğrudan yabancı yatırım girişlerinden iktisadi hoşnutsuzluk endeksine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin değeri kendilerini güvende hissetmek isteyen yabancı yatırımcılar için makro ekonomik istikrarın varlığına dair bir gösterge olarak görüldüğünden, DYY girişlerini etkileyeceği söylenebilir. Bununla birlikte bu iki değişken arasındaki geri besleme ilişkisi, DYY girişleri yoluyla ülkeye giren yabancı yatırımların ekonomide meydana getiridği olumlu etkilerin iktisadi hoşnutsuzluk endeksini etkileyebileceğini göstermektedir. Aynı zamanda iktisadi hoşnutsuzluk endeks değerindeki değişimler yabancı yatırımcılar tarafından ekonomik istikararın bir göstergesi olarak değerlendirilerek, DYY girişleri açısından kar güdüsüyle hareket eden yabancı yatırımcıların yatırım kararaları üzerinde etkili olabilecektir.

KAYNAKÇA

Abraham, I. O., & Matthew, A. A. (2019). Nexus between misery index and foreign direct investment: Evidence from Nigeria, *Journal of Finance and Economic Research*, 4(1), 137-152.

Aktar, İ., Demirci, N., & Öztürk, L. (2009). Can unemployment be cured by economic growth and foreign direct investment?. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *9*(17), 452-467.

Al Nasser, O. M. (2007). The determinants of the US foreign direct investment: does the region matter?. *Global Economic Review*, *36*(1), 37-51.

Amal, M., Tomio, B. T., & Raboch, H. (2010). Determinants of foreign direct investment in Latin America. *GCG: revista de globalización, competitividad y gobernabilidad*, *4*(3), 116-133.

Andersen, P. S., & Hainaut, P. (1998). Foreign Direct Investment and Employment in the Industrial Countries. BIS Working Papers, 61, 1-49.

Aydemir, O., & Genç, E. (2015). Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Belirleyicileri, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kapsamında Bir Analiz, Türkiye Örneği. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 17-41.

Bajo-Rubıa, O., & Sosvılla-Rıvero, S. (1994). An economic analysis of foreign direct investment in Spain. *Southern Economic Journal*, 61(1): 104-117.

Balcerzak, Adam P., & Zurek, M. (2011). Foreign direct investment and unemployment: VAR analysis for Poland in the years 1995-2009. *Europan Research Studies*, 14(1), 1-14.

Bayar, Y., & Öztürk, Ö. F. (2016). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Girişlerinin Belirleyicileri Üzerine Bir Literatür İncelemesi. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies, 1*(1), 60-85.

Borensztein, E., De Gregorio, J., & Lee, J. W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth?. *Journal of international Economics, 45*(1), 115-135.

Canbay, Ş., & Kırca, M. (2020). Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının işsizlik üzerine etkileri: 1991-2016 dönemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(26), 154-163.

Chang, S. C. (2005). The dynamic interactions among foreign direct investment, economic growth, exports and unemployment: evidence from Taiwan. *Economic Change and Restructuring, 38*(3), 235-256.

Chowdhury, A., & Mavrotas, G., (2005). FDI and growth: A causal relationship. United Nations University, WIDER, Research Paper No:2005/25.

Cohen, I. K., Ferretti, F., & McIntosh, B. (2014). Decomposing the misery index: A dynamic approach. *Cogent Economics & Finance, 2*(1), 991089.

De Mello, L. R. (1999). Foreign direct investment-led growth: evidence from time series and panel data. *Oxford economic papers, 51*(1), 133-151.

Dickey, D. A. & Fuller, W. A. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Econometrica, 49*(4), 1057-1072.

Enders, W. (1995). Applied Econometris Time Series, John Wiley & Sons, New York.

Engle, R. F. & Granger, C. W. (1987). Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing. *Econometrica, 55*(2), 251-276.

Engle, R. F., & Yoo, B. S. (1987). Forecasting and testing in co-integrated systems. *Journal of Econometrics,* 35(1), 143-159.

Erçakar, M. E., & Güvenoğlu, H. (2018). Doğrudan yabancı yatırımların işsizlik üzerine etkisi: Türkiye uygulaması (1980-2016). *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(ICEESS'18), 349-356.

Erdoğan, S. (2017). Doğrudan yabancı yatırımların makroekonomik belirleyicileri üzerine bir çalışma: Latin Amerika–Türkiye karşılaştırması. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 39*(1), 77-100.

Granger, C. W. J. (1988). Some recent developments in a concept of causality. *Journal of Econometrics*, 39, 199-211.

Gujarati, D.N (1999), Temel Ekonometri, (Çev. Ü. Şenesen & G.G. Şenesen), İstanbul, Literatür Yayınları.

Gumus, G., K., & Duru, A., Gungor, B. (2013). The Relationship between foreign portfolio investment and macroeconomic variables, *European Scientific Journal*, 9(34), 209-226.

Lechman, E. (2009). Okun's and Barro's misery index as an alternative poverty assessment tool. Recent estimations for European countries, MRPA Paper, 37493, 1-11

Mankiw, N. G. (2009). Macroeconomics, 7. Edition, New York: Worth.

Mucuk, M., & Demirsel, M. T. (2013). The effect of foreign direct investments on unemployment: Evidence from panel data for seven developing countries. *Journal of Business Economics and Finance, 2*(3), 53-66

Özcan, B., & Arı, A. (2010). Doğrudan yabancı yatırımların belirleyicileri üzerine bir analiz: OECD örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 12, 65-88.

Peker, O., & Göçer, İ. (2010). Yabancı doğrudan yatırımların Türkiye'deki işsizliğe etkisi: Sınır testi yaklaşımı. *Ege Akademik Bakış*, *10*(4), 1187-1194. Phillips, P. C. & Perron, P. (1988). Testing For a Unit Root in Time Series Regression. *Journal of Biometrika, 75*(2), 335-346.

Strat, V. A., Davidescu, A., & Paul, A. M. (2015). FDI and the unemployment-a causality analysis for the latest EU members. *Procedia Economics and Finance*, *23*, 635-643.

Susam, N. (2008). Doğrudan yabancı yatırımlardaki gelişmeler ve bu yatırımlar için belirleyici unsurlar: Türkiye bulguları. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *3*(2), 43-67.

Tarı, R., & Bıdırdı, H. (2009). Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının temel belirleyicileri: 1990-2006 dönemine ilişkin ekonometrik analiz. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 253-268.

Trevino, L. J., Daniels, J. D., Arbelaez, H., & Upadhyaya, K. P. (2002). Market reform and foreign direct investment in Latin America: Evidence from an error correction model. *The International Trade Journal*, *16*(4), 367-392.

Tsen, W. H. (2006). Foreign direct investment in manufacturing industry of Malasia: an emprical study. *Unitar Ejournal*, 2(2), 20-29

Tuman, J. P., & Emmert, C. F. (2004). The political economy of US foreign direct investment in Latin America: a reappraisal. *Latin American Research Review*, 39(3), 9-28.

Ünal, A. E. (2020). Doğrudan yabancı yatırımların barro sefalet endeksine etkisi: Türkiye için svar analizi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, *12*(22), 45-55.

Yıh Yun Yang, J., Groenewold, N., & Tcha, M. (2000). The determinants of foreign direct investment in Australia. *The Economic Record*, 76, 45-5

YEMEN'DE HUSİLER VE İRAN İLE İLİŞKİSİ (1979-GÜNÜMÜZ)

HOUTHIS AND RELATIONS WITH IRAN IN YEMEN (1979-PRESENT)

Besra TOKTAŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, ORCID 0000-0001-5292-5521

Özet

Bu bildirimizde, insanlığın en eski medeniyet merkezlerinden olan ve tarih boyunca kriz, çekişmelerin ve mücadelelerin hep var olduğu Yemen'de, adı sık sık zikredilen Husilerin, kadim Pers İmparatorluğundan beri menfaatleri uğruna Şii jeopolitiği üzerinden yayılmacı bir dış politika izleyen İran'la olan ilişkisini Humeyni döneminden başlayarak günümüze kadar olan sürecini derinlemesine inceleyeceğiz.

Sunacağımız bildiride ilk olarak; itikadî mezheplerden olan Şia mezhebinin Zeydîlik koluna mensup aşiretlerden bir grup olan ve Yemen'de mevcut nüfusun % 30 civarında olan Zeydi nüfusunun yaklaşık % 2'sini teşkil eden Husiler ele alınacaktır.

İkinci olarak; 1979'da gerçekleşen İran İslam İnkılabı'yla birlikte dış politikasında radikal değişimler yaşayan İran'ın genelde İslam âlemini özelde ise Şii nüfusunu etkilemek için benimsediği dini motifli ya da İslam patentli dış politikası çerçevesinde Humeyni Dönemi İran-Husi ilişkisi ele alınacaktır.

Üçüncü olarak; Humeyni sonrası dış politikada araçsallaştırılan dini kimliğe ek olarak İran'ın idealizmden pragmatizme evrilen dış politikasının Humeyni sonrası dönemin İran ve Husi ilişkilerine nasıl yansıtıldığına değinilecektir.

Dördüncü olarak; 2004 yılında sosyo-ekonomik ve politik taleplerle merkezi otoriteye karşı ayaklanan Husilerin 2011'de Arap Baharı'yla birlikte güçlenerek Yemen'deki çatışmalarda önemli bir aktör haline gelmesinde İran rejiminin oynadığı rol ele alınacaktır. Ayrıca İran'ın ekonomik ve siyasi çıkarları doğrultusunda Yemen'de jeostratejik açıdan önem taşıyan enerji ve ticaret güzergâhlarında bulunan yerlerde Husiler aracılığıyla söz sahibi olmak istemesi üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda Yemen'de meşru hükümete destek veren bölgesel rakiplerine karşı Husileri destekleyerek vekâlet savaşını nasıl iç savaşa çevirdiği ortaya konmaya çalışılacaktır.

Son olarak da Günümüz İran ve Husi ilişkileri ele alınarak İran'ın bu vekil gruplar aracılığıyla gerek Yemen'de gerekse bölgede amaç ve sonuçlarını otaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İran, Husiler, İran-Husi İlişkisi, Yemen

Abstract

In this paper, we will examine in depth the relationship of the Houthis, whose name has been frequently mentioned in Yemen, which is one of the oldest civilization centers of humanity and where crises, conflicts and struggles have always existed throughout history, starting from the Khomeini period to the present day, when the Houthis pursued an expansionist foreign policy through Shiite geopolitics for their benefit since the ancient Persian Empire.

First of all, in our statement; The Houthis, a tribal group belonging to the Zaydi branch of the Shia sect, which is a religious sect, constitutes about 2% of the Zaydi population in Yemen, which is about 30% of the current population.

Secondly, it's not like we're The Khomeini-Houthi relationship will be discussed within the framework of the religious or Islamic patented foreign policy adopted by Iran, which has undergone radical changes in its foreign policy with the Islamic Revolution of Iran in 1979, to influence the Islamic world in particular and the Shiite population in particular.

Thirdly, you can't do that. In addition to the religious identity instrumentalized in post-Khomeini foreign policy, it will be discussed how Iran's foreign policy, which has evolved from idealism to pragmatism, is reflected in the Relations between Iran and The Houthis of the post-Khomeini era.

Fourthly, you can't get the role played by the Iranian regime in the 2011 Arab Spring of the Houthis, who rose up against the central authority with socio-economic and political demands, will be discussed. It will also focus on Iran's economic and political interests, wanting to have a say through the Houthis in places along geostrategically important energy and trade routes in Yemen. It will also try to establish how Yemen has turned the proxy war into a civil war by supporting the Houthis against regional rivals who support the legitimate government.

Finally, by addressing today's Iranian and Houthi relations, we will try to establish Iran's objectives and consequences both in Yemen and in the region through these proxy groups.

Keywords: Iran, Houthis, Iran-Houthi Relationship, Yemen

Giriş

Arap Yarımadası'nın kilit bir noktasında konumlanan Yemen zayıf ve kırılgan yapısı nedeniyle sık sık çatışma ve müdahalenin yaşandığı bir bölge olarak kendisinden bahsettirmiştir. Özellikle bünyesinde barındırdığı mevcut nüfusun yaklaşık % 30 civarında olan Zeydi nüfusunun yaklaşık % 2' sini temsil eden Husiler nedeniyle yakın tarihte İran'ın ve bölgesel rakiplerinin nüfuz kapışma alanına dönmüştür (İnat ve diğerleri, 2016: 20). 1979'da Humeyni'nin İran'da İslam İnkılabı gerçekleşmesinden sonra yumuşak güç politikası bağlamında başlayan İran-Husi ilişkisi, Rafsancani öncülüğünde başlayan ve neredeyse günümüze kadar devam eden idealist dış politika söyleminden sonra bu ilişki çıkar ittifakına bağlı olarak sert güç politika zemininde devam etmiştir. Özellikle de 2004 yılında Husilerin Salih rejimine karşı kıyama geçtiği bu dönem, Tahran'ın Yemen'de uyguladığı yumuşak güç politikasının sert güç politikasına evrildiğinin ilk örneğine denk gelmektedir. Ancak İran'ın 2004' teki kısmi rolü ve Husilerle olan ilişkisi 2011'de Afrika Kıtası ve Ortadoğu coğrafyasında başlayan değişim rüzgârıyla birlikte hat safhaya çıkmıştır (İzmirli, 2019: 34-35).

Bu eksende Husiler 2014 yılında Tahran'la kurduğu bağ ve destek sayesinde Yemen'de başta başkent Sanaa olmak üzere birçok önemli noktada kontrolü ele geçirmiştir. Ayrıca Husi ve İran arasında günümüze kadar devam eden çıkara dayalı ilişki Yemen'de çatışma fay hatlarını derinleştirerek büyük bir insani krizin de yaşanmasına yol açmıştır. Özetle Humeyni döneminde başlayan İran-Husi ilişkisi İran'ın değişen dış politikası, 2011 yılındaki

Arap Baharı ve 2015 yılında Yemen ordusu ve Husiler arasında başlayan Yemen iç savaşı gibi bölgesel ve yerel siyasi olaylar çerçevesinde giderek güçlenip şekillenmiştir. Özellikle de İran'ın bölgesel rakibi olan Suudi Arabistan'ın izlediği tamahkâr ve mütecaviz politika İran-Husi ilişkisinin giderek güçlenmesine yol açmıştır. İran bölgesel rakibi Suudi Arabistan'ın desteklediği meşru hükümete karşı Husileri destekleyerek ve bu bağlamda da zaman zaman mezhep kartını kullanarak bölgesel rakibine karşı bir çevreleme politikası da uygulama fırsatı elde ediyordu. Aynı zamanda Basra'nın iki önemli gücü olan Tahran ve Riyad doğrudan savaşmak yerine vekil gruplar aracılığıyla ekonomik ve politik amaçlarına ulaşmayı da fırsat olarak değerlendiriyordu.

1. Yemen Tarihinde Husiler

Yemen tarihinde adı sık sık zikredilen Husiler İtikadî mezheplerden olan Şia'nın Zeydîlik koluna mensup bir gruptur. Aynı zamanda Zeydiliğin de alt kollarında biri olan Carudiliğe mensup aşiretlerden bir grup olarak geçmektedir (Tınas, 2020: 118). Zeydiler mevcut Yemen nüfusunun yaklaşık % 30 civarında olan bir kesimden oluşturmaktadır. Husiler ise Zeydi nüfusunu yaklaşık % 2'sini teşkil eden kısımdan oluşmaktadır (Semin, 2015: 88). Husiler Sünni ve diğer Şii grupların ikamet ettiği yerlerden farklı olarak Yemen'in kuzey kesimlerinde ikamet edip faaliyet göstermektedir. Zeydiler İslam lideri Hz. Muhammed'in ölümünden sonra İslam dünyasında ortaya çıkan ilk siyasi sorunla yüzleştiklerinde hilafetin Ehlibeyt soyundan gelenlerin hakkı olduğunu savunmaları hasebiyle de Şiiliğin diğer kollarından farklılık göstermektedir. Bu bağlamda Zeydiler imamlığın Hz. Hüseyin'in oğlu Zeyd b. Ali'nin hakkı olduğunu savunmaktadır. Zeydîlik aynı zamanda inanç prensipleri ve ayinleri açısından da Sünni ekole yakın mutedil bir Şii fırkasıdır. Zeydîlik İran'ın resmi mezhebiyle politik anlamda benzerlik göstermesine rağmen itikadî anlamda farklılık göstermektedir. Zeydiler daha çok Sünnilerle itikadî anlamda benzerlikler taşımaktadır. Sünnilerle politik ayrışmalarının temelinde ise daha çok iktidar kavgasının yol açmış olduğu sebepler yatmaktadır (Gökalp, 2017: 57-58).

İktidar kavgası Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Zeydi İmam Yahya liderliğinde kurulan imamet rejimi ve Yemenli cumhuriyetçiler arasında yaşanmıştır. Kavga 1962 yılında Albay Sallal cuntasının son İmam olan Bedir'in rejimine darbe girişiminde bulunmasıyla birlikte patlak vermiştir (Aydıntepe ve Artokça, 2018: 5). İmamet rejimi dönemin Suud kralı Faysal tarafından desteklenirken cumhuriyetçiler ise dönemin Mısır lideri Cemal Abdülnasır tarafından desteklenmiştir. Kralcılar ve cumhuriyetçiler arasında başlayan iktidar kavgası aynı zamanda 1968'kadar sürecek olan iç savaşın da fitilini ateşlemiştir (Pektaş, 2020: 110-111). Cumhuriyetçilere karşı daha fazla direnemeyen İmam Bedir direniş örgütlemesi için Kuzey'de yaşayan Zeydi aşiretlerden biri olan Husilere sığınmıştır. Husi ailesi İmam Bedir'in direniş hareketini destekleyerek tarafını belli etmiştir (Tınas, 2020: 120-121).

Ancak savaş Haşimi hanedanlığının sonu Cumhuriyetçilerin ise zaferiyle neticelenmesiyle birlikte Zeydiler yavaş yavaş Yemen tarih sahnesinden silinmeye başlanmıştır. Bu tarihten sonra Yemen siyasetinden uzaklaşan Husiler daha sonraları birer siyasi aktör olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca cumhuriyetçilerin zaferinden sonra Zeydilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde Yemen lideri Ali Abdullah Salih ile Suudi Arabistan

arasındaki pragmatist ilişkilerden dolayı Salih Suudi Arabistan'ın Selefiliği yayma politikasına göz yummuştur. Başka bir ifadeyle Zeydilere karşı bir tür kültürel marjinalizasyon başlatılmıştı. Zeydiler kimliklerini koruyabilmek adına 22 Mayıs 1990'da Kuzey Yemen ve Güney Yemen'in birleşmesinden sonra kurulan Zeydi Hak Partisinden ayrılan Hüseyin Bedreddin el-Husi liderliğinde 1992'de kurulan Şebâbü'l-Mü'min (İnançlı Gençler) adındaki bir örgüt etrafında birleşmiştir (Kaya, 2021). Böylece Zeydiler Yemen'de Vahabileştirme/Selefileştirme faaliyetlerine ve meşru hükümetin ötekileştirme politikalarına karşı siyasi bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenlere ek olarak imamet anlayışını yeniden tesis etmek ve Zeydi halkının ekonomik anlamda ilerlemesini sağlamak amacıyla da ortaya çıkmıştır. Kısaca Zeydi Husiler meşru hükümet tarafından kendilerine yapılan tüm ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasını talep etmeleri dolayısıyla Yemen gündemini işgal etmiştir (Cingöz, 2019: 10).

Merkezi Sade olan örgüt genç kesime Zeydi inançlarını öğretmeyi amaçlayarak faaliyetlerine başlamıştır (Tasken, 2019). Örgüt daha sonraları taraftar toplayarak tabanını iyice genişletmiştir (Tınas, 2020: 121). Birleşik Yemen ve çok partili dönemden sonra faaliyetlerini resmi kanallarla sürdürmüştür. Ancak Şebâbü'l-Mü'min Hareketi ilk başlarda bir kültür platformu iken 2004'te bu özelliğini yitirerek milis gücünü oluşturmuştur (Kaya, 2021). Meşru hükümete karşı da ilk olarak 2004'te "Ensarullah" adındaki örgütle huruç hareketine girişmiştir (Tamer, 2017). Bu dönemde örgütün liderliğini Husi ailesi üstlendiği için örgüt Husiler olarak zikredilmeye başlanmıştır (Kaya, 2021).

2. Humeyni Dönemi İran-Husi İlişkisi

İran ve Husi ilişkisini anlayabilmek için öncellikle Humeyni dönemi İran dış politikasına kısaca değinmekte fayda vardır. Bu minvalde İran'ın dış politika yapım sürecine, faaliyetlerine ve ayrıca dış politika analizi nasıl belirlenir kısaca değinmek gerekir. Çünkü İran'ın gerek bölgedeki ülkelerle gerekse sınırındaki ülke ve ülkelerdeki azınlık gruplarıyla ilişki kurmada dış politikasının etkisi göz ardı edilemez.

İran yüzyıllar boyunca Şii jeopolitiği üzerinden yayılmacı bir dış politika izlemiştir. Aslında kadim Pers İmparatorluğundan beri izlenen bu yayılmacı politika İran dış politikasında bir gelenek haline gelmiştir. Persler tarih boyunca hüküm sürdüğü bölgelerde sürekli olarak bir nüfuz kapışma mücadelesine girmiştir. Bu yüzden Humeyni dönemindeki yansımalarına da rastlanmak mümkün görünmektedir. Humeyni nüfuzunu genişletmek için Batı güdümünde bir dış politika izleyen halefi Muhammed Rıza Şah Pehlevi'den farklı olarak genelde İslam âlemini özelde ise Şii nüfusunu etkilemek için dini motifli ya da İslam patentli bir dış politika izlemiştir. Humeyni'nin İran'ı bu çerçevede nüfuzunu genişletmek için Şii azınlık nüfusuna sahip ülkelerdeki Şii gruplarla ittifak içeresine girmiştir. Elbette Humeyni dönemi İran dış politikasının şekillenmesinde 1979 yıllında Humeyni liderliğinde gerçekleşen İran İslam İnkılabının etkisi göz ardı edilemez (http://www.aljazeera.com.tr, 2015).

İnkılabının öncüsü Humeyni İslam lideri Hz. Muhammed'i örnek aldığını iddia ediyordu. Bu bağlamda Humeyni dış politika da farklı bir İslam anlayışı ya da "İran için İslam anlayışı" gibi alışılmamış söylemler benimsemiştir. Bu nedenle Humeyni'nin Velayet-i Fakih Doktrini (İran anayasanın beşinci maddesinde düzenlenen kayıp imam Mehdi'nin vekili olduğu anlayışı) İran dış politikasını büyük ölçüde etkilemiştir (Adıbelli, 2017: 36-37).

İslam İnkılabı'yla birlikte İran dış politikasında radikal değişiklikler yaşanmıştır. Devrim öncesi genelde Batı özelde ABD ekseninde bir politika izleyen İran, İslam inkılabından sonra ABD ve İsrail karşıtı bir dış politika benimsemiştir. Başka bir ifadeyle antiemperyalizm ve anti Siyonizm'in hat safhada olduğu bir dış politika benimsenmiştir (Yeğin, 2014: 1-2). İran " Ne Şark, Ne Garp, Fakat Cumhuri-yi İslami (Ne Doğu, Ne Batı Sadece İslam Cumhuriyeti) sloganıyla kendisini üçüncü bir yol olarak ön plana çıkarmıştır. İran devrimden sonra Batı blokundan koparak yavaş yavaş uluslararası sisteme karşı kendini yabancılaştırmıştır. Kısaca İslam devrimle birlikte bir izolasyona girmiştir. Ayrıca devrim sonrası yapılan anayasa değişikliği de İran dış politikasının değişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu çerçevede İran dış politikasını da anayasal olarak belirlemiştir. Humeyni İslam'ı ümmet olarak tanımlayıp sürekli olarak ümmet fikrine atıfta bulunmuştur. Dünyayı Doğu ve Batı olarak ayırmak yerine dünyayı mustazaflar (ezilenler) ve müstekbirler(ezenler) olarak ikiye ayırmıştır. Ezilenlerin de koruyuculuğunu üstlenmeyi kendine anayasal bir hak olarak görmüştür (Gündoğan, 2011: 94). İran anayasasının 154. Maddesinde mustazaflara ve müstekbirlere şöyle değinilmektedir;

"İran İslam cumhuriyeti beşeri toplumların tümünde insan saadetini kendi gayesi bilir ve istiklal, hürriyet ve hak ve adalet yönetimini, dünya insanlarının tümünün hakkı olarak tanır. Binaenaleyh, diğer milletlerin dahili işlerine, her nevi müdahaleden tam olarak çekinmekle beraber mazlumların zalimlere (mustazafinin müstekbirlere) karşı haklı mücadelelerini, dünyanın neresinde olursa olsun himaye eder." (Adıbelli, 2017: 238).

Humeyni başka bir açıklamasında ise; *"Mustazaflar kıyam etmelidir. Bütün kesimlerdeki, ülkelerdeki mustazaflar güçlü yumruklarıyla haklarını almalıdırlar. Onların, onlara hakkını vermelerini beklememelidirler. Müstekbirler hiç kimseye hakkını vermeye yanaşmaz."*

Elbette İran'ın bu fikrini dış politikada harekete geçirmek için de gerek devrimini gerekse de devletinin etkisini bölge ülkelere yayılması gerekmektedir. Bu eksende dış politikada sürekli olarak devrim ihraç politikalarına başvurmaktadır. Humeyni bu durumu da şöyle dile getirmektedir;

"İran, İslam'ı insanlığa sunmak ve diğer ülkelerde yayılmasını istemektedirler. Ulema bu konuda aktif olmalıdır ve İslam'ın doğru yolunu herkese açıklamalıdır. Şayet hükümetler İslam'ın ülkelerini kabul ederler ise, sizlerde onların çabalarına destek olmalısınız. Şayet olmazsa onlarla savaşınız ve Allah'tan başka hiçbir varlıktan korkmayınız."

Kısaca İran devriminin sadece İran'la sınırlı kalmayacağını bunu Müslümanların yaşadığı tüm bölgelere yayması gerektiğini ve mustazafların hakkını müstekbirlere karşı korunmasını da kendi vazifesi olduğunu dile getirmiştir. Bu çerçevede İran dini ve ideolojik temelli bir dış siyaset izleyerek benzer bir devrim ve siyasi yapının da bölge ülkelerde kurulmasını hedeflemiştir (Gündoğan, 2010). Bunu da o ülkede etki edebileceği azınlık gruplarının desteklenmesi şeklinde tezahür etmektedir. Humeyni dönemindeki İran ve Husi ilişkisinin de bu eksende başladığını söyleyebiliriz. Husi kabilesinin dini lideri Hüseyin Husi hem Humeyni'nin fikirlerinden hem de Devrimi'nden ilham almıştır. Hüseyin Husi Humeyni'yi kendine model alarak vaazlarında sıklıkla Humeyni'ye ver vermiştir. Kısa bir zaman sonra da fikirlerini Yemen'de faaliyete geçirmek amacıyla harekete geçti. Husi İran İslam Devrimi söylemlerinden yola çıkarak antiemperyalist ve antisiyonizm karşıtı fikirler

benimsemiştir. Bu çerçevede *"kahrolsun Amerika, kahrolsun İsrail"* sloganıyla ülkede taraftar toplamaya başlamıştır. Filistin'in meselesinin önemine değinerek hutbelerinde sürekli olarak Kudüs'e sahip çıkılmasını dile getiriyordu. Böylece İran devrimine duyulan hayranlık İran ve Husilerin sıcak ilişkiler içerisine girmesine yol açmıştır (http://www.aljazeera.com.tr, 2015).

Ayrıca Zeydiliğin de İran'ın resmi mezhebine yakın olması hasebiyle İran ve Husiler arasındaki sıcak ilişkilerin gelişmesine önayak olduğu söylenilebilir. Zeydiliğin de alt kollarından biri olan Carudiliğin Caferiliğe yakın olması nedeniyle Carudiliğin bulunduğu bölgelerde Caferilik kolayca yayılma imkânı bulmuştur. Husilerin de Carudiliğin koluna mensup bir grup olması dolayısıyla mezhepsel anlamda İran'ın dini merkezi Kum'dan ve buna ek olarak İran'ın siyasi merkezi Tahran'dan etkilenmemesi mümkün görünmemekteydi. Ancak Yemen'deki Husi din adamları bu mezhebi yakınlığı inkâr etmektedir. Sadece İran destekli Hizbullah'ın ABD ve İsrail'e karşı verdiği kıyam ve huruç prensibinden etkilediğini öne sürmüştür. İran'ın Zeydi direnişçiler için bir ilham kaynağı olduğunu ve bu çerçevede Tahran rejimiyle ortak noktada buluştuklarını dile getirmektedir. Ayrıca Zeydi ulema sınıfı İmamiyye' nin giderek Zeydiliğe daha baskın hale gelmesinden endişe duymaktadır (Şen, 2020: 324).

Bu duruma örnek olarak yine Zeydi medreselerinde İmamiyye derslerinin verilmeye başlanması Zeydiliğin Yemen'deki etkisinin giderek azalması Zeydi âlimlerinin endişelerini hat safhaya çıkarmıştır. Zeydilikten farklı olarak İmamiyye 'de takiyye metodu ve huruç doktrini uygulanmamaktadır. Fakat Zeydiyye 'ye göre zalime ve adaletsizliğe karşı huruçta bulunmak vaciptir. Öte yandan da Zeydiler İran ve İran destekli Hizbullah'ı ABD ve Siyonistlere karşı muhalefetinden dolayı takiyye metodunu uygulamadıklarını dile getirmektedir. İmam Humeyni'nin Velayet-i Fakih doktrinin esaslarına göre kayıp imam Mehdi'nin yokluğunda vesayet ve yönetim yetkisinin din âlimlerinin elinde olması gerektiğini ve din âlimlerinin de takiyye ve sessiz kalma metoduna uymalarına dikkat çekmiştir. Ancak bu gelenek Kum' da uygulanmamaktadır. Bu durum da Kum'daki İmamiyye'yi ile Yemen'deki Zeydilerin kolu Carudiliğin sıcak ilişkiler geliştirmesine yol açmıştır. Zeydi Husilerinin ileri gelenlerinden olan Bedrettin Husi, oğulları Hüseyin Husi ve Hüseyin Husi'nin kardeşi Abdülmelik Husi'nin 1979'daki rejim değişikliğinden kısa zaman sonra dini eğitim almak için Kum'a gittikleri bilinmektedir. Ayrıca Husilerin manevi babası olarak da bilinen Bedrettin Husi İslam Devriminden önce de İran'daki din âlimlerle sıcak ilişkiler geliştirdiği de bilinmektedir. İddialara göre Hüseyin Husi ve oğullarının İmanlı Gençlik Hareketi'ni kurmadan önce Humeyni'nin fikirlerinden esinlendiği ve Hizbullah'ı kendilerine model olarak aldıkları söylenilmektedir (Öztürk, 2019: 101-102).

İran da bu dönemde Husilerle kurduğu köprü vazifesiyle Yemen'de nüfuzunu genişletme fırsatı elde etmiş oluyordu. İran bu duruma kılıf olarak da dünyanın neresinde olursa olsun mustazafların haklarının korunmasının sorumluluğu olduğunu öne sürmekteydi (http://www.aljazeera.com.tr, 2015). Kısaca Humeyni Dönemi İran ve Husi ilişkilerinin başlamasında ve gelişmesinde İran rejimin yumuşak güç unsurları büyük ölçüde etkili olmuştu. Tabi ki de Yemen'deki kabilecilik yapısının da etkisi göz ardı edilemez. İran özellikle dini yumuşak güç unsuru haline getirerek Yemen'de ideolojik bir etki yaratmak istemiştir. Bu amaçla da belli başlı bazı dini politikalar geliştirmiştir. Bu politikalar ekseninde

de İran ilk olarak gençlerin ve din âlimlerin eğitim için veya dini vecibelerini yerine getirmeleri gerekçesiyle İran'ın şehirlerine götürüldükleri ve masraflarının yine İran tarafından karşılandığı görülmektedir. Gençlerin üniversite eğitimi için de aynı politikaların izlendiği görülmektedir. Aynı şekilde İran Husilerin yaşadığı bölgelerde altyapının gelişmesi için de destekler vermiştir. İran ideolojik etkisini güçlendirmek ve dinin kolayca yayılmasını amaçlamak için altyapının desteklenmesini gerekçe görmüştür. İran bu şekilde Husilerin siyasete bakış açılarının da değişmesinde önemli rol oynamıştır (Tamer, 2017). İran böylece Husilere verdiği destekle hem Yemen politikasına dâhil olmuş hem de Yemen'i dış politikasında araçsallaştırmış oldu.

3. Humeyni Dönemi Sonrası İran-Husi İlişkisi

Yukarıda da kısmen değinildiği gibi İran'ın dış politikası veya bölge ülkeleriyle olan ilişkileri yaşanan önemli siyasi olaylar, çıkarları ve aktörlerin de dış politikaya getirdiği değişiklikler çerçevesinde şekillenmektedir. Devrim önderi Humeyni'nin 1989'da ölmesi üzerine Ali Hamaney dini liderliğe Rafsancani de cumhurbaşkanlığına seçilerek İran'da İslam Devrimi'nden sonra ikinci cumhuriyet kurulmuş oldu. İkinci cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte İran dış politikasında geniş kapsamlı değişiklikler yaşanmıştır. İran bu dönemde ideolojiden pragmatizme geçilen bir sürecin içerisine girmiştir. Rafsancani, Batı kampından ayrılarak Batı'nın gerek kapitalist ilişkilerinden gerekse de jeopolitik ilişkilerinden koparak uluslararası sisteme yabancı kalan Humeyni'nin tersine dış politikada farklı bir siyaset izlemiştir. Rafsancani Humeyni dönemi dış politikayı terk ederek özellikle de devrim ihraç politikasını dış politikada önemli bir öncellik olmaktan çıkararak dışında kaldığı küresel sisteme angajman olma çabasına girmiştir. Özellikle de yaşadığı uluslararası yaptırımlardan hareketle ekonomik olarak dar boğazdan geçen ülkesini rahatlatmak amacıyla dünya ekonomisine yakınlaşarak belli politikalar izlemiştir. Ayrıca Rafsancani'nin yapıcı bir diplomasi ve komşularla yakın ilişkiler sürecine de girdiğini söyleyebiliriz (Karakaya, 2016: 197-198).

Öte yandan da bu dönemde dış politikada dini kimlik araçsallaştırılmıştır. Bu eksende Humeyni dönemi " İslam için İran anlayışı" yerine " İran için İslam anlayışı" ilkesi benimsenmiştir. Kısaca Humeyni sonrasında siyasi iktidarda rasyonelleşme arayışının başlandığı bir döneme girilmiştir. Başka bir ifadeyle bu dönemde İran dış politikası daha çok çıkarları çerçevesinde şekillenmiştir. Bütün bunlardan hareketle İran bu dönemde neo-liberal politikalar ve kalkınmaya yönelik devlet politikası izlemiştir. Böylece daha teknokratik ve ihtiyaçlara cevap veren bir döneme girdiğini söyleyebiliriz. Ancak Rafsancani, Hatemi, Ahmedinejad ve sonrasında gelen seçmenlerin her ne kadar İran iç ve dış siyasetinde doğrudan veya dolaylı olarak etkin bir konumda olsa da dini lider hem teokrasiye hem de siyasi sisteme hâkim olduğu için seçmenlerin söz hakkı seçimden seçime değişiklik göstermektedir. Genel olarak dini lider sistemin en tepesinde oturduğunu ve bu çerçevede de tüm siyasette etkin bir konumda olduğunu görmekteyiz. Fakat Humeyni sonrası yapıcı diplomasi sürecinin Arap Baharı ya da İran'ın ifade ettiği şekliyle İslami Uyanış sürecine kadar devam ettiğini söyleyebiliriz (Adıbelli, 2017: 86-94).

Bu değişiklikler bağlamında İran'ın Humeyni sonrası değişen dış politika anlayışı ve Husilerle olan ilişkilerine bakacak olursak; Rafsancani'nin iktidara geldiği dönemde dünyada

iki kutuplu sistemin çökmesi sonrası oluşan yeni dünya düzeninin Rafsancani'nin siyasi kimliğiyle paralellik göstermesi hasebiyle yumuşak güç politikasını dışarda daha etkili bir biçimde kullanma fırsatı yakalamış oldu. Bu süreci avantaja çevirmek isteyen Rafsancani yapıcı bir diplomasi anlayışıyla komşularıyla yakın ilişkiler geliştirmeye başladı. Husilerin manevi babası Hüseyin el Husi'nin de 1990'lardan sonra İran'da ikamet etmeye başlaması iki aktörün yakınlaşmasını sağlamıştır. Yine o yıllarda iddialara göre Zeydi Husiler tarafından kurulan partilerin İslam İnkılabından ilham alınarak kurulduğu öne sürülmüştür. Husiler tarafından kurulan İmanlı Gençler hareketinin Tahran rejimiyle koordineli hareket eden Hizbullah'la benzer özellikler taşıdığı da yine iddialar arasındadır. (Çomarlı, 2020: 72).

Mümin Gençler hareketi Yemen'de Zeydilere karşı başlatılan Vahabileştirme politikasına ve Yemen lideri Ali Abdullah Salih'in Zeydilere uyguladığı ötekileştirme politikalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır. İlk kurulduğunda kültürel faaliyetlerde bulunan örgüt zamanla bu özelliğinden uzaklaşarak daha çatışmacı bir dil ve eylem stratejisi benimsemiştir. Hareket ayrıca İran İslam devriminden hareketle anti-Amerikancılık ve antisiyonizme olan öfkesini *"Allah yücedir, Amerika'ya ölüm, İsrail'e ölüm, Yahudilere Lanet, İslam'a Zafer!"* gibi sloganlarla gündeme gelmiştir. Husiler bir nevi hedef ve ideolojisini de belirtmiş oldu (Tınas, 2020: 121). Ayrıca İran devrimden sonra Irak'la arasında Şatt-ül Arap bölgesi nedeniyle patlak veren yıpratma savaşındaki haklılığını 1990 yıllında Irak'ın Kuveyt işgaliyle kendisini Arap dünyasına kanıtlama fırsatı elde etmiş oldu. Aynı şekilde Arap dünyasıyla da temasa geçme fırsatını elde etmiş oldu (Tamer, 2017: 21).

Yine o yıllarda İran ve Irak arasındaki savaştan hareketle iki ayrı devlet olarak varlığını sürdüren Yemen'in Kuzeyi Irak hükümetini desteklerken Güney'i ise İran hükümetini desteklemiştir. Mayıs 1990'da Kuzey Yemen ve Güney Yemen yeni bir cumhuriyet altında birleştikten sonra Rafsancani'nin İran'ı için de yeni bir nüfuz alanı doğmuş oldu (Şahin, 2020: 96). Bu süreçte İran Yemen'deki meşru hükümetle temasa geçmek yerine devrim ideolojisine hizmet edeceğine inandığı Şii Husilerle bağlantıya geçmiştir. Bu nenenle Husiler 2004'te sosyoekonomik sorunlardan merkezi otoriteye karşı ayaklanmalarına rağmen İran bu durumun aksini iddia ederek devrim ideolojisinin Yemen'de karşılık bulduğunu dile getirmiştir. Tahran hükümeti yaşananlardan hareketle Husilerin yaşadıkları bölgelere finansal destekte bulunmuştur. Ayrıca Husilerin örgütlenmesi amacıyla yumuşak güç unsurlarını kısmen olsa ikinci plana atarak sert güç unsurlarına başvurmuştur (Tamer, 2017: 22).

Öte yandan Yemen'deki mezhebi gerginlik veya mezhepler arası çatışmalarda yavaş yavaş gün yüzüne çıkmış oldu. Husiler ve merkezi otorite arasında başlayan çatışma Husilerin lideri Hüseyin El Husi'nin ölümüne ve çatışmanın da 2010 yılına kadar uzamasına neden olmuştur (Tınas, 2020: 122). Ancak Husiler ve meşru hükümet arasında başlayan altı rauntlık Saada Savaşı boyunca örgütün kendini Ensarullah (örgütün askeri kanadı) olarak adlandırmasına rağmen, medya onlardan "Husiler" şeklinde bahsetmiştir (Tamer, 2017: 34). Salih iktidarını ayakta tutabilmek için Riyad rejiminden destek alırken Husiler de Yemen'de sempatizanlığını kazandığı halkın desteğine ek olarak Tahran rejiminden destek aldığı iddia edilmektedir. (Tınas, 2020: 128). Ancak bu iddialar daha sonra Yemen ordusu tarafından doğrulanmıştır. Yemen ordusu Husilerle çatışma esnasında İran'a ait silahlar ele geçirdiğini ayrıca Husi militanların devrimle birlikte kurulan Devrim Muhafızları Ordusu'ndan askeri destek aldığını kanıtlamıştır (http://www.aljazeera.com.tr, 2014).

Kısaca İran'ın 1990'lı yıllarda Yemen hükümetiyle çok samimi ilişkiler içerisine girdiğini söyleyemeyiz. Bu durum daha çok Yemen lideri Salih'in pragmatist politikalar izlemesinden kaynaklanmaktaydı. Ayrıca İran bu dönemde Şiilerin hamiliğine soyunarak bölgede nüfuz kapma mücadelesine de girmediği için Yemen hükümeti tarafından tehdit olarak algılanmamıştır. Ancak 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgal edip Saddam rejimini devirmesiyle birlikte İran'ın Irak'ta işgal sonrası başlayan mezhep çatışmasında Şiileri desteklemesi İran rejiminin Yemen hükümeti tarafından tehdit olarak algılandığı döneme denk gelmektedir. Saddam'ın devirmesinden sonra Irak'ta Sünni, Şii ve Kürtlerden oluşan bir siyasi yapı öngörüldü. Irak nüfusunun yaklaşık % 60-65 'inin Şii olmasının dolayısıyla Tahran rejimi Irak'ı kendine alan açabileceği önemli bir mevzi olarak görüp değerlendirmiştir (Çelik, 2019: 3-8).

Yine Tahran rejiminin Yemen'le ilişkilerinin tam olarak ne zaman başladığını ve Yemen politikasına ne zaman müdahil olduğunu 2004 yılında Husilerin askeri kanadı Ensarullah örgütüne verdiği destekle başladığını söyleyebiliriz. Tahran bu dönemde Salih rejimine karşı ayaklanan Husileri destekleyerek Yemen siyasetine kısmen de olsa müdahil olmuştur. 2004'ten sonra da Salih hem Tahran'ın Husilere finansal destek verdiğini hem de Tahran hükümetine yönelik endişelerini dile getirmiştir. Öte yandan 2006'da İsrail'in Hizbullah iddiasıyla Lübnan'a saldırması ve Tahran rejiminin çatışma boyunca ve çatışma sonrasında da Hizbullah'a olan desteğini sık sık dillendirmesi Yemen hükümetinin endişelerini tırmandırmıştır. Ayrıca Tahran rejimi 2008'den sonra Yemen'deki Zeydi Husilere verdiği desteği artırarak Husilerle ilişkilerini geliştirmesi Yemen hükümetini giderek endişelendirmiştir. 2008 yılından sonra da Yemen hükümeti Tahran rejiminin Husileri desteklemekle itham ederek bu çerçevede sıkı tedbirler almıştır (Çomarlı, 2020: 88). 2010 yılında da ise Tunus'ta başlayıp Ortadoğu ve Afrika kıtasında domino etkisi yaratan halk ayaklanmalarıyla birlikte Yemen'de yeni bir dönemin kapısı aralamış oldu. İran ve Husi ilişkileri de bu dönemle birlikte yeniden şekillenmiştir.

4. Arap Baharı Döneminde İran-Husi İlişkisi

2011 yılında mesleğini icra edemeyen Tunuslu bir seyyar satıcının kendisini yakmasıyla birlikte Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasında başlayan değişim rüzgârları Yemen'deki krizin de fitilini ateşlemiştir. Arap Baharı diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi Yemen'de de halkın otoriter rejimlerin nepotist politikalarını engellemeye çalışmak, demokrasi, onur, barış ve ekonomik refah gibi taleplerin karşılanması doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Yemen'in iç dinamiklerinden kaynaklı zayıf ve kırılgan yapısının da bu duruma müsait olması hasebiyle Arap Baharı'nın üçüncü durağı Yemen olmuştur (Gün, 2012).

Arap Baharı sürecini avantaja çeviren ve uzun zamandır Yemen iç siyasetinden dışlanan Zeydi Husiler de sosyo-ekonomik ve politik taleplerle merkezi otoriteye karşı ayaklanarak krizi farklı bir boyuta taşımıştır. 33 yıldır Yemen'i demir yumrukla yöneten Ali Abdullah Salih muhaliflere karşı koyabilmek ve iktidarını koruyabilmek için ittifak arayışlarına yönelmiştir. Salih bu bağlamda ilk olarak Yemen siyasetinde önemli rol oynayan büyük aşiretlerle ittifak içerisine girmiştir (Koca, 2021: 229). Salih aldığı güçle Husilerin de dâhil olduğu büyük kitlesel gösterileri şiddet yoluyla bastırmaya çalışması üzerine halk nezdinde prestijinin darbe almasına ve meşruiyetinin sorgulanmaya başlamasına yol açmıştır. Salih

gösterileri önleyebilmek için Yemen'de yapılacak olan seçimlere kendisinin ve cumhurbaşkanı olarak hazırladığı oğlunun aday olmayacaklarını dile getirse de bu girişimi gösterileri engelleyememiştir (Arı, 2015: 2).

Salih Körfez İşbirliği Konseyi öncülüğünde başlatılan barış görüşmeleri neticesinde liderlik koltuğunu Cumhurbaşkanı yardımcısı Abid Rabbu Mansur Hadi'ye bırakmıştır. Hadi 2012'de tek adam olarak girdiği seçimden zafer olarak çıkmıştır. Hadi seçimden sonra ülkedeki çetrefilli krize son vermek için tüm kesimden olan siyasi taraftarları "Ulusal Diyalog Konferansı" şemsiyesi altında bir araya getirmek için çalışmalara başladı. Hadi'nin bu barışçıl girişimi Yemen'deki birçok kesim tarafından desteklenmiştir (Sinkaya, 2015: 60). Ancak Husiler istikrarı henüz Hadi tarafından sağlanamayan Yemen'deki güç boşluğunu doldurmak için artan petrol fiyatlarını boykot ederek yeniden ayaklanmaya başlamıştır (Arslan, 2020: 29). Husiler 2014 yılında başta başkent Sanaa olmak üzere birçok önemli noktada denetimi ele geçirerek hem çatışmanın seyrini değiştirmiş hem de Yemen'i siyasi bir çözüm üretmekten giderek uzaklaştırmıştır. 2015 yılında da Husilerin askeri kanadı olarak bilinen Ensarullah Hareketi Yemen'deki krizi iç savaşa çevirerek daha da derinleşmesine yol açmıştır (Telci, ve diğerleri, 2020: 5).

Ancak Yemen'de giderek güç kazanan Husilerin tarihsel bir bağ içerisinde olduğu İran'la olan ilişkisi ve İran'ın da Husiler aracılığıyla Yemen'de oynayacağı rol dikkat çeken faktörlerden biri olmuştur. İran ilk olarak Yemen'de iç savaşın patlak vermesinden kısa bir zaman sonra sert güç politikasını kullanarak sahadaki yerini almıştır. İran bu bağlamda Husilerin Yemen'de başarı yakalayabilmesi için yüklü miktarda silah yardımı yapmıştır. Hatta İran'ın Husilere yaptığı silah ve diğer savaş malzemelerinin desteği BM raporlarıyla doğrulanmıştır (Kızılay, 2021: 15). Ayrıca Yemen hükümeti Husilere silah ve askeri mühimmat yardımı yapan "Cihan 1" adlı bir geminin İran'a ait olduğunu tespit ettiklerini açıklamıştır. İran tüm bu destekleri Yemen'de Husileri bölgesel rakibi Suudi Arabistan'ın desteklediği meşru hükümete karşı savunmak için yapmaktadır. Ortaya atılan iddialar ABD tarafından da doğrulanmasına rağmen Tahran hükümeti tarafından bu iddialar kabul edilmemiştir. Ancak Husiler İran'ın yönlendirmeleri doğrultusunda hareket etmediklerini fakat İran rejiminden silah desteği aldığını belirterek İran ve Husiler arasındaki ilişkiyi netleştirmiş oldu (Kurt, 2019: 318).

İran özellikle de Husilerin 2015'te Yemen'de büyük oranda kontrolü ele almasından sonra meşru hükümeti hiçe sayarak Husilerle bir dizi anlaşmalar imzalamıştır. İran bu hamleyle hem Yemen'de hem de uluslararası alanda Husilerin varlığına ve iktidarına meşruiyet kazandırmayı amaçlamıştır (Kızılay, 2021: 15). Ayrıca Tahran milletvekilli Ali Rıza Zakai Husilerin Yemen'de meşru hükümete karşı başarı sağlamasından sonra *"Üç Arap ülkesi İslam devrimine bağlanarak İran'ın kontrolüne girmiştir. Sanaa, İran devrimine katılan dördüncü Arap başkenti oldu"* şeklinde açıklamada bulunmuştur (http://www.aljazeera.com.tr, 2014). Bir başka açıklama da İran Genelkurmay Başkanı Muhammed Bakıri'den gelmiştir. Bakıri Husi milislere Devrim Muhafızları Ordusu'nun aracılığıyla *"askeri danışmanlık ve fikri destek"* sağladıklarını dile getirerek ve *"İşgali sona erdirmeleri için sonuna kadar Yemen halkının yanında duracağız."* şeklinde açıklamada bulunmuştur (https://www.hurriyet.com.tr, 2019). Aynı zamanda İran Husileri destekleyerek Yemen politikalarına dâhil olduğunun da altını çizmektedir.

Kısaca 2011 yılında başlayan halk hareketleri kısa sürede İran'ın Husileri Suudi Arabistan'ın ise meşru hükümeti destekleyerek Yemen'deki krize müdahil olmasına ve çatışmaya farklı bir boyut kazandırmalarına davetiye çıkardığını söyleyebiliriz. Başka bir ifadeyle Tahran ve Riyad Yemen'deki iç savaşa yerel uzantıları aracılığıyla müdahil olarak iç savaşı vekâlet savaşına evrilmiştir. Ancak Suudi Arabistan Husileri Yemen'de istedikleri yönetime zorlama ve İran'ın buradaki etkisini kırmak için 26 Mart 2015 yıllında müttefikleriyle birlikte düzenlediği "Kararlılık Fırtınası" adı altındaki askeri operasyonla hem çatışmanın seyrini değiştirmiş hem de Yemen'de yalnız kalan Husilerin İran'la olan ilişkilerini güçlendirmesine yol açmıştır (Arslan, 2015: 31). Ayrıca Suudi Arabistan Husileri İran'ın Şii Hilali Projesi dolayısıyla da tehdit olarak algıladığı için Yemen'in kuzeyine sık sık olarak müdahale etmek istemektedir. Suudi Arabistan bu girişimle güvenlik kaygılarını ön planda tutarak Şiilerin etkinlik alanını daraltmayı hedeflemektedir. İran da bölgesel rakibine benzer bir politika izleyerek Sünni kesimlerin etkisini kırmaya çalışmaktadır. Kısaca Tahran ve Riyad hem güvenlik ikilemi problemini gidermek hem de maksimalist taleplerine ulaşmak için mezhep kartını araç olarak kullanarak çatışmaya mezhebi bir boyut kazandırmak istemektedir (Oktav ve Plan, 2007: 10). Özellikle İran bu politikalara sık sık başvurmaktadır. Çünkü ekonomik ve siyasi çıkarları doğrultusunda Yemen'de jeostratejik açıdan önem taşıyan enerji ve ticaret güzergâhlarında bulunan yerlerde Husiler aracılığıyla söz sahibi olmak istemektedir. Bu stratejik açıdan önemli yerlerin başında da dünya enerji naklini büyük oranda sağlayan Babül Mendep Boğazı gelmektedir. İran Hürmüz Boğazı'nın kendisine sağladığı avantaja ek olarak Husiler aracılığıyla Babül Mendep Boğazı'nda da denetimi sağlarsa bölgesel ve küresel rakiplerine karşı büyük bir zafer elde etmiş olur. Aynı zamanda rakiplerini de bu sayede dengelemiş olur. Özellikle de ABD'nin kendisine uyguladığı ekonomik yaptırımlara karşı bir kalkan olarak kullanabilecektir (Öztürk, 2019: 91).

5. Günümüz İran-Husi İlişkisi

Yukarıda değindiğimiz gibi Yemen zayıf ve bölünmüş yapısı nedeniyle 2011 yılında başlayan halk hareketleri öncesinde de sonrasında da bir türlü istikrara kavuşamamıştır. Aksine Yemen'deki durum 1917 Bolşevik İhtilali'nde kullanılan slogan örneğini hatırlarcasına "ekmek, adalet ve istibdat düzenine son vermek" gibi bir dizi taleplerle başlayan halk ayaklanmalarını iç savaşla neticelendirmiştir. Üstelik iç savaş ideolojik ve kültürel faaliyetlerini icra etmek için hegemonik güç mücadelesine girişen bölgesel rakiplerin de müdahalesine davetiye çıkararak mevcut krizin bir hat safhaya taşımasına neden olmuştur. Savaşa meşru hükümete destek vermek amacıyla mütecaviz bir politikayla dâhil olan Suudi Arabistan buna karşılık Zeydi Husileri savunan bölgesel rakibi İran'la Yemen topraklarında karşı karşıya gelmiştir. Riyad'ın izlediği politika hasebiyle güçlenen İran ve Husi ilişkisi günümüzde İran'ın bu vekil gruplar aracılığıyla gerek Yemen'de gerekse bölgede amaç ve çıkarlarının da şekillenmesine yol açmıştır. Husiler ise İran sayesinde Yemen'de iktidarı ele geçirmek, 1962'de yıkılan imamet rejimini yeniden canlandırmak ve buna ek olarak askeri, lojistik ve finansman ihtiyaçlarını karşılama fırsatı yakalamış oldu (http://www.aljazeera.com.tr, 2015). Kısaca Husiler ve İran günümüze kadar devam eden aralarındaki güçlü bağ sayesinde fırsatları kazanımlara çevirmeye çalışmaktadır. Bu da uzun bir dönem boyunca Yemen'deki savaşın devam edeceğini işaret etmektedir. En çok dikkat çeken faktör de günümüze kadar devam eden krizde ve neredeyse siyasi açmazın mümkün

olmadığı Yemen'de İran'ın yerel uzantısı Husiler aracılığıyla hem Yemen'de hem de bölge coğrafyasında neyi amaçladığını ve ne sonuçlar elde ettiğidir. Yukarı da kısmen değindiğimiz gibi İran'ın amaçları şu şekilde sıralanabilir;

∗ Tahran Yemen'de girdiği jeopolitik mücadele sayesinde küresel ve bölgesel güçlere karşı savaş ve savunma kapasitesini ölçme fırsatı yakalayacaktır (https://www.ankasam.org, 2017).

∗ Yemen'nin Asya, Afrika ve Ortadoğu'nun kritik kesişme noktasında konumlanması hasebiyle Tahran'ın çıkarları açısından önem arz etmektedir (Açıkalın ve diğerleri, 2010: 17).

∗ Yemen'de Husiler aracılığıyla politik amaçları için izlediği mezhep temelli politikayla kendisine yönelik tehditleri bertaraf ederek bölgesel rakibi Suudi Arabistan'ı kuşatmayı hedeflemektedir (Şen, 2020: 331-337).

∗ Husilerin denetimindeki bölgelerin güvenliğini garantiye alarak Husilerin etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu hamleyle de Suudi Arabistan'a karşı caydırma stratejisi uygulamayı ve savaşta daha az hasarla çıkmayı planlamaktadır (https://iramcenter.org, 2020).

∗ Yemen'de yeni kurulacak olan iktidar sisteminde Husilerin de yer almasını sağlamak istemektedir (https://www.ankasam.org, 2019).

∗ Tahran Husiler aracılığıyla Yemen'de Şii Hilali ve devrim ihraç projesini uygulayarak Yemen'de Şii Hilali'nin başka bir ayağını oluşturmak istemektedir. Tahran bu amaçla da hem Yemen'de dini ideolojisini ayakta tutabilecek hem de ekonomik ve politik çıkarlarını hayata geçirebilecektir (Pektaş, 2020: 187-218).

∗ Özellikle de İran ve Suudi Arabistan arasındaki rekabeti kızıştıran ve stratejik öneme haiz olan Babül Mendep Boğazı'na hâkim olma Tahran'ın öncellikli hedefleri arasındadır. Tahran dünya enerji akışı açısından önem taşıyan Babül Mendep Boğazı'nı Husiler aracılığıyla denetim altına almak istemektedir. Ayrıca Kızıldeniz ve Aden Körfezi arasında köprü konumunda bulunan Boğaz dünya petrollerinin Kızıldeniz ve Aden Körfezi üzerinden dünya piyasalarına transfer edilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır (Kocatepe, 2017: 83). Diğer yandan da İran, İslam İnkılabıyla birlikte ABD'ye karşıt bir dış politika izlemeye başlaması dolayısıyla ABD'nin ekonomik yaptırımlarına karşı Boğaz'ı dengeleyici bir unsur olarak kullanabilecektir (Pektaş, 2020: 187-218).

∗ Ayrıca 2015 yılından sonra Husilerin kontrolüne geçen ve stratejik konuma sahip olan Hudeyde Limanı Tahran'ın Husileri Yemen'de ayakta tutabilmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü Tahran Husilere yapacağı her türlü desteği Hudeyde Limanı üzerinden gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda Liman Yemen'e gelecek olan gıda yardımı, savunma malzemeleri ve ticari malların girişi açısından da önem teşkil etmesi nedeniyle Tahran'ın bölgesel rakiplerine karşı elini güçlendirmektedir (Domazeti, 2018: 16-17).

∗ Son olarak Tahran Husiler sayesinde kazandığı bölgesel gücü dış dünya tanınan Husi öncülüğünde kurulan bir devletle taçlandırmayı hedeflemektedir (https://www.ankasam.org, 2017). Çünkü Tahran Batı güdümünde bir siyaset izlemekten uzak olan Husiler vasıtasıyla Kızıldeniz, Hint Okyanusu hatta Akdeniz'de bile jeopolitik kazanımlar elde edebilecektir (Demir, 2020: 89-90).

Ancak Tahran Husilerle kurduğu çıkar ilişkisi aracılığıyla bu nihai hedeflerine ulaşabilmesi için uzun bir dönem boyunca Yemen topraklarında savaşması gerekmektedir. Bu

da çatışma fay hatlarının giderek derinleşeceğini ve beraberinde ağır bir istikrarsızlık, gıda ve insani krizi de getireceğini işaret etmektedir. Ayrıca sağlık altyapısının çökme noktasına geleceğine işaret etmektedir (https://insamer.com/tr, 2020).

Ayrıca İran destekli Husiler şu an bile Yemen'in yeraltı kaynakları bakımından zengin ve önemli olan Marib kentinde büyük saldırılar gerçekleşmektedir. Marib kenti başta Suudi Arabistan olmak üzere Tahran'ın diğer bölgesel rakipleri açısından da ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü Marib Riyad ve Yemen'deki meşru hükümetin tutunduğu son nokta olması nedeniyle kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle İran destekli Husiler Marib'te kesin bir zafer elde ederse savaşın kaderini büyük ölçüde İran belirlemiş olacaktır (https://www.aa.com.tr, 2021). Ancak Marib'teki saldırılar insani krizi derinleştirdiği için İran destekli Husilerin askeri çözüm yerine diplomasiye ağırlık vermeleri yerinde olacaktır.

Sonuç

İran 1979 İslam Devrimiyle birlikte Batı kampından ayrılarak dış politikasında Batı'ya karşı alışılmamış söylemler benimseyerek yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. Bu dönemde Batı'ya karşı sert bir dil kullanan İran'ın dış politikası daha çok " Ne Doğu Ne Batı yalnızca İslam Cumhuriyeti" anlayışı ekseninde şekillenmiştir. Humeyni bu dönemde emperyalizme karşı mücadele ederek mustazafların koruyuculuğunu ve buna ek olarak da devrim ideolojisi fikrinin Müslümanların yaşadığı tüm bölgelere yaymayı kendisine vazife olarak görmüştür. Başka bir ifadeyle Humeyni devrimle birlikte müteşekkil olan dini-mezhepsel yapının bölge ülkelerde de inşa edilmesini amaçlamıştır. Bu yapının oluşabilmesi için de İran rejimi bölge ülkelere karşı yumuşak güç unsurunu etkili bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Özellikle Humeyni'nin Devrimi ve dış politika söylemleri uzun zamandır Yemen lideri Salih'in pragmatist ve ötekileştirme politikaları nedeniyle Yemen iç siyasetinin dışlanan Husiler için ilham kaynağı olmuştur. Bu bağlamda İran, Devrim'den sonra kendisiyle bağlantıya geçen Husilere karşı dini yumuşak güç unsuru olarak kullanıp Yemen'de ideolojik etki yaratmıştır.

Özetle Humeyni döneminde yumuşak güç unsurları ekseninde başlayan İran-Husi çıkar ilişkisi sert bir politika zemininde günümüze kadar devam etmektedir. Özellikle 2000'li yıllarda Husilerin sosyo-ekonomik ve politik taleplerle merkezi otoriteye karşı ayaklanması ve sonrasında başlayan halk ayaklanmaları, Yemen iç savaşı ve Suudi Arabistan'ın uyguladığı yanlış politikalar hasebiyle vekâlet savaşı alanına dönen Yemen'de İran-Husi ilişkisi giderek güçlenmiştir. Ayrıca Tahran rejimi bu süreçte Husiler aracığıyla ekonomik ve politik çıkarlarına ulaşmak için mezhep kartını etkili bir unsur olarak kullanmıştır. Husiler de Tahran'ın uyguladığı yumuşak ve sert güç politikası sayesinde bölgesel tabanını giderek genişletmiştir. Sonuç olarak İran-Husi Yemen'de derinleşen insani krize rağmen siyasi ve diplomatik çözüm yerine askeri çözümü tercih ederek aralarındaki ilişkinin daha da güçlendirmesini sağlamıştır. Sonuç olarak Husiler ise % 2'lik bir oranla Yemen'de başarı sağlaması mümkün değilken İran'dan aldığı destekle ve Arap Baharı sonrasında patlak veren iç savaşta meşru hükümete destek vermek amacıyla yanlış politikalar izleyerek müdahil olan Suudi Arabistan ile ülkenin bölünmüş yapısından kaynaklanan güç boşluğu sayesinde etkili bir siyaset izleyerek tabanını genişletip meşru hükümete karşı güç kazanmıştır.

KAYNAKÇA

Açıkalın, S., Coşkun, G., & Laçiner, S. (2010). *Yemen Dosyası, Fakirlik ve terör kıskacında bir ülke* (Vol. 41). USAK Books.

Adıbelli, B. (2017). Pax Persıca: İran Jeopolitiği, İstanbul: Kültür ve Sanat Yayıncılık.

Arı, T. (2015). *Yemen'de Arap Baharı'ndan Husi Darbesine: Bir Demokrasi Denenmesinden Başarısız Devlete Mi* ?, Stratejik Düşünce Enstitüsü.

ARSLAN, H. (2020). Vekâlet Savaşları Bağlamında Suudi Arabistan-Husi Çatışmasının ve Aramco Saldırısının Bölgesel ve Küresel Güvenliğe Etkileri. *Anadolu Strateji Dergisi*, *2*(1), 19-32.

Arslan, I. (2015). Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel Küresel Güç Mücadelesi. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 17-48.

Aydıntepe, M. ve Artokça, İ. (2018). Yemen (No: 55). TASAM.

Cingöz, M. (2019). Yemen Krizinin Kökeni.

Çelik, A. (2019). *ABD işgali sonrası Irak'ın siyasi durumu ve Türkmenler* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Çomarlı, E. (2020). İ*ran ve Suudi Arabistan Rekabetinin Ortadoğu'daki Çatışmalar Üzerindeki Etkisi: Yemen Örneği.* Ankara Yıldırım Bayezid Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Demir, L. (2020). *Arap Baharı Sonrası İran Dış Politikasında Vekâlet Savaşları: Irak, Suriye ve Yemen*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Domazeti, R. (2018). *Yemen Raporu: Çöken Devletin Enkazında Barışı Arayan Bir Halk,* Araştırma 84, İNSAMER.

Gökalp, Y. (2007). Zeydiyye mezhebinin doğuşu, teşekkül süreci ve tarihçesi. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7 (2), 55-93.

Gün, M. S. (2012). Yemen'de Arap Baharı. *Yasama Dergisi*, (22).

Gündoğan, Ü. (2010). İran ve Ortadoğu, 1. Baskı, Ankara, Liberte.

Gündoğan, Ü. (2011). Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme. *Ortadoğu Analiz*, *3*(29), 93-99.

İnat, K., KURT, V., Yeğin, A., GÜRLER, R. T., Özdemir, Ö., Özdemirci, A., & Akdoğan, İ. (2016). İran-Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları.

İzmirli, M. S. (2019). *Yemen İç Savaşında İran'ın Rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Karakaya, S. (2016). İran. H. Öztürk (Ed.), *Modern Ortadoğu Siyasi Tarihi* (181-205). İstanbul: BİLGESAM Yayınları.

Kızılay, Ş. (2021). İran'ın Yemen'deki Adı Husiler mi?. *Dsjournal*, 13.

Koca, N. (2021). Yemen'de Çatışmalı Süreç ve Dinamikleri. *Hacettepe University Journal of Economics & Administrative Sciences/Hacettepe Üniversitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *39*(2).

Kocatepe, D. (2017). Suudi Arabistan-İran Rekabeti: Mezhep Görünümlü Çıkar Çatışması. Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 1(2), 67-101.

Kurt, V. (2019). Arap isyanları sonrasında Ortadoğu'da vekâlet savaşları: Yemen örneği. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, *7*(1), 307-326.

Oktav, Ö. Z., & Plan, T. A. (2007). Suriye Krizi Sürecinde Suudi Arabistan'ın Değişen Stratejileri ve Arap Dünyasında Değişen Dengeler. *Middle East Journal, 61*, 629.

ÖZTÜRK, S. (2019). Nedenleri Ve Sonuçları Bağlamında Yemen Savaşı. *Avrasya Etüdleri, 55*(1), 83-98.

Öztürk, S. (2019). Zeydiliğin Tarihsel Süreçte Oluşumu ve Zeydiliğin İmamiyye ve İran ile İlişkisi. *Liberal Düşünce Dergisi, 24*(94), 89-106.

Pektaş, A. K. (2020). *Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Rekabeti: Arap Baharı Sonrası Yemen'deki Güç Mücadelesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Semin, A. (2015). Yemen Krizi, Husiler ve İran-Körfez Güç Mücadelesi. *İstanbul: Bilgesam*.

Sinkaya, B. (2015). İran-Yemen İlişkileri ve Ensarullah Hareketi. Ortadoğu Analiz, 7(67), 60-62.

Şahin, M. (2020). *Dış Aktörlerin İç Savaş Dinamiklerine Etkisi: Yemen Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü.

Şen, A. (2020). *İran'ın Şiî Politikaları Bağlamında Ortadoğu'daki Vekâlet Savaşları: Irak, Suriye, Lübnan Ve Yemen Örneği. (*Yayımlanmış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Ortadoğu Ve İslâm Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

TAMER, C. (2017). İran'ın Kara Hâkimiyeti Teorisi Bağlamında Yemen Politikası. Ankasam, Ankara.

Telci, İ. N vd. (2020). *Yemen İç Savaşı: Bölgesel ve Küresel Aktörler, Yerel Unsurlar ve Çatışmanın Geleceği*, ORSAM, No:9.

Tinas, M. (2020). Yemen İç Savaşı'nda Husiler: Vekâlet İlişkisinin Karmaşık Yapısı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(1), 117-136.

Ünal, B. (2016). Yemen. H. Öztürk (Ed.), *Modern Ortadoğu Siyasi Tarihi* (181-205). İstanbul: BİLGESAM Yayınları.

Yeğin, A. (2014). Devrimin 35. Yılında İran Dış Politikası. *SETA Perspektif, 32*, 1-4.

Kaya, (2021). Vekalet Savaşları Gölgesinde İran'ın Vekil Güçleri Ve Türkiye-İran İlişkileri, https://baudegs.com/vekalet-savaslari-golgesinde-iranin-vekil-gucleri-ve-turkiye-iran-iliskileri/

Tamer (2017). Yemen Husileri ve İran: Mezhep Savaşı Ülkenin Kaçınılmaz Kaderi mi? https://www.ankasam.org/yemen-husileri-ve-iran-mezhep-savasi-ulkenin-kacinilmaz-kaderi-mi/

Hürriyet Gazetesi, "İran Husilere Askeri Danışmanlık Hizmeti Verdiğini Açıkladı", 1 Ekim 2019, https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iran-husilere-askeri-danismanlik-destegi-verdigini-acikladi-41341437 (Erişim Tarihi: 20.07.2021).

Yaser Ez Zeatira, "İran'ın Elindeki Dördüncü Arap Başkenti", Aljazeera Turk, 27 Eylül 2014, http://www.aljazeera.com.tr/gorus/iranin-elindeki-dorduncu-arap-baskenti, (Erişim Tarihi: 20.07.2021).

Tasken, C. (2017). Yemen'deki iç savaş ve Husiler

Alim, E. E. (2015). İran ile Husiler arasındaki ilişkiye dair bir analiz için, "Husi-İran İlişkisi: Mezhep Kılıflı Çıkar İttifakı", http://www.aljazeera.com.tr/gorus/husi-iran-iliskisi-mezhep-kilifli-cikar-ittifaki. (Erişim Tarihi: 20.07.2021).

Tamer, C. (2017). İran'ın Yemen'deki Faaliyetleri, https://www.ankasam.org/iranin-yemendeki-faaliyetleri/

Tamer, C. (2019). İran'ın Yemen Politikasının Geleceği, https://www.ankasam.org/iranin-yemen-politikasinin-gelecegi/ (Erişim Tarihi: 20.07.2021).

Caner, Deniz, C. (2020). "Beş Yılın Ardından Yemen İç Savaşı", İran Araştırmaları, https://iramcenter.org/bes-yilin-ardindan-yemen-ic-savasi/ .(Erişim Tarihi: 20.07.2021).

Yemen'de İnsani Kriz Derinleşiyor. https://insamer.com/tr/yemende-insani-kriz-derinlesiyor_3339.html .(Erişim Tarihi: 20.07.2021).

Biçeroğlu, E. (2021). Yemen hükümetine bağlı güçler, Husilerin saldırı altında tuttuğu Marib'e destek kuvvetleri gönderdi, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemen-hukumetine-bagli-gucler-husilerin-saldiri-altinda-tuttugu-maribe-destek-kuvvetleri-gonderdi/2166934.

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE VATANDAŞ İLE DEVLET ARASINDAKİ PERDELERİ ARALAMAK: İÇ İŞLERİ BAKANLIĞI AÇIK KAPI PROJESİ EDİRNE VALİLİĞİ ÖRNEĞİ

TAKE THE LID OFF BETWEEN THE CITIZENS AND THE STATE IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION: THE MINISTRY OF INTERIOR OPEN DOOR PROJECT AND THE CASE OF THE GOVERNOR OF EDIRNE

Arş. Gör.Dr. Emre Akcagündüz
Trakya Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
ORCID: 0003-2829-0794

Özet

Türkiye'de kamu yönetimi tarihi incelendiğinde, kamu yönetiminin sahip olduğu en belirgin sorununun dışa/halka kapalılık olduğu görülmektedir. Kamu yönetiminin halkı dışlayan, katı bürokratik yapısı 1933 yılından itibaren yerli ve yabancı uzmanlarca hazırlanan reform araştırmalarında açıkça görülmektedir. Türkiye'de kamu yönetiminin sahip olduğu sorunlar her ne kadar belirli periyotlarda hazırlanan araştırma raporlarında belirtilse de bu sorunların çözümü için uzun bir süre gerekli adımlar atılamamıştır. Fakat 2002 yılı sonrası (Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yapılan genel seçimler sonrası iktidarı devralması ile) kamu yönetiminde reform alanında somut adımlar atılmaya başlanmıştır. İlkin 2003 yılında tartışmaya açılan "Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı" ile Türkiye'de kamu yönetiminin daha hesap verebilir ve daha şeffaf olması için somut öneriler getirilmiştir. Sonraki süreçte sırasıyla 2003 yılında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, yine aynı yıl Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile kamu yönetiminin çeşitli aşamalarında yönetişim anlayışı çerçevesinde halka daha yakın ve açık, hesap verebilir bir kamu yönetimi yapısı hazırlanmaya çalışılmıştır. Yönetişim yaklaşımı, yönetim sürecine bütün paydaşların katılmasını öngören bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temel felsefesi birlikte yönetimdir. Birlikte yönetim ile kast edilen kamu politikası hazırlama sürecinde, konu ile ilgili bütün paydaşların sürece dâhil edilmesidir. Türkiye'de klasik Weberyan kamu yönetimi yapısının daha şeffaf, hesap verebilir, katılımcı, demokratik ve halka yakın olması için atılan önemli adımlardan birisi de "İç İşleri Bakanlığı Açık Kapı Projesidir."Bu projenin sloganı "Kamu hizmetinde yeni anlayış"tır. Burada vurgulanan "yeni" klasik Weberyan düzenin aksine halka her anlamda en yakın ve en şeffaf idari yapının kurulmasıdır. Bu çalışmada Edirne valiliği özelinde Açık Kapı uygulaması incelenmiştir. Çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. İlk bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi olan "Yeni Kamu İşletmeciliği" anlayışı ve "Yönetişim" kavramları tanımlanıp açıklanmıştır. İkinci bölümde "Açık Kapı" projesi incelenmiştir. Bu bölümde projenin amacı ve gelişimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde de Edirne Valiliği Açık Kapı biriminden alınan veriler çerçevesinde, Edirne özelinde projenin mevcut durumu tartışılmıştır. Sonuç bölümünde de projenin daha etkin çalışabilmesi için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Açık Kapı, Yönetişim, Bürokrasi, Şeffaflık

Abstract

When the history of public administration in Turkey is examined, it is seen that the most obvious problem of public administration is intimacy to the public. The strict bureaucratic structure of the public administration, which excludes the public, is clearly seen in the reform studies prepared by local and foreign experts since 1933. Although the problems of the public administration in Turkey are stated in the research reports prepared periodically, the necessary steps have not been taken for a long time to solve these problems. However, with the Justice and Development Party's takeover of power after the general elections in 2002, concrete steps were taken in the field of reform in public administration. With the " Public Administration Fundamental Law Draft", which was first discussed in 2003, concrete suggestions were made to make the public administration more accountable and more transparent in Turkey. In the following process, a public administration structure that is closer to the public, open and accountable was tried to be prepared within the framework of the understanding of governance at various stages of public administration with the Law on the Right to Information in 2003 and the Law on Public Financial Management and Control in the same year. The governance approach is an approach that envisages the participation of all stakeholders in the management process. The basic philosophy of this approach is co-management. What is meant by co-management is the inclusion of all relevant stakeholders in the public policy preparation process. One of the important steps taken to make the classical Weberian public administration structure more transparent, accountable, participatory, democratic and close to the public in Turkey is the Open Door Project of the Ministry of Internal Affairs." The slogan of this project is "New understanding in public service". " Contrary to the classical Weberian order, it is the establishment of the closest and most transparent administrative structure to the public in every sense. In this study, the Open Door application was examined specifically for the Edirne governorship. The study was designed in three parts. In the first part, the concepts of “New Public Management” and "Governance", which are the theoretical frameworks of the study, were defined and explained. In the second part, "Open Door" The "Door" project was examined. In this section, the purpose and development of the pruje was examined. In the third section, the current status of the project in Edirne was discussed within the framework of the data obtained from the Edirne Governorship Open Door unit. In the conclusion section, suggestions were made for the project to work more effectively.

Keywords: Open Door, Governance , Bureaucracy, Transparency, New Public Management

GİRİŞ

Türkiye’de kamu yönetiminin sorunları ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular birbirlerine benzemektedir. Örneğin, Mamur Işıkçı ve Kocaoğlu (2020), Şimşek İmren ve Güven (2007), Eryılmaz (2014), Yayman (2016), Eken (1994), Akıllıoğlu (1990) yazmış oldukları eserlerde Türkiye’de kamu yönetiminin ortak sorunun “gizlilik ve halka kapalılık” olduğunu belirtmişlerdir. Hâlbuki devlet aygıtı, kamu hizmetlerinin halka en etkin ve en verimli şekilde sunulması ile yükümlüdür. Kamu yönetimi bilimi de kamu hizmetlerinin halka nasıl daha etkin ve verimli bir şekilde sunulabileceğini

araştıran bilim dalıdır. Türkiye'de kamu yönetiminin iyileştirilmesi için yapılan idari reformların tarihine bakıldığında, 1933 yılından beri çeşitli dönemlerde yerli ve yabancı uzmanlarca araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların sonuçlarında da Türk kamu yönetimi yapısının halka mesafeli ve kapalı olduğu belirlenmiştir (Yayman, 2016; Avaner, 2020). Her ne kadar 1933 yılından beri yapılan araştırmaların sonuçlarında önemli raporlar yayımlansa da Türkiye'de kamu yönetiminin halka daha yakın ve şeffaf bir görünüm sergilemesi için atılması gereken somut adımlar gecikmiştir. Farklı dönemlerde, farklı isimlerde Türk kamu yönetiminde reform yapmak için girişimlerde bulunulsa da istenilen amaçlara uygun sistemli bir reform süreci uzun yıllar hayata geçirilememiştir.

Türkiye'de kamu yönetiminin sahip olduğu sorunların giderilmesi için kapsamlı bir dönüşüm sürecinin 2002 yılı sonrası Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin iktidara gelmesi ile hayata geçirildiği savunulabilir. Bu görüşü destekleyen en önemli kanıt, AKP'nin iktidara geldikten sonra ilk iş olarak (2003 yılında) Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı'nı tartışmaya açmasıdır. Bu tasarı, kuramsal açıdan "Yeni Kamu İşletmeciliği[1] (New Public Management) ve "Yönetişim" anlayışlarına dayanmaktadır. Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim yaklaşımlarının sahip olduğu temel ilkeler genel olarak şu şekilde sıralanabilir: Kamu yönetiminin sunduğu hizmetler yeniden tanımlanmalıdır; kamusal hizmetlerin sunumunda halka yakın ve şeffaf yöntemler uygulanmalıdır; idarenin katı, sert ve halktan uzak yapısı yerine halka daha yakın olması sağlanmalıdır; kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlik, verimlilik, tasarruf ve performans ölçütlerine yer verilmelidir; kamu yönetimin denetiminde halka söz hakkı verilmelidir; kamu yönetimine halkın katılımı artırılmalıdır; kamusal hizmetlerin sunumunda odak nokta halk olmalıdır; halk ile kamu yönetimi arasındaki ilişkiler iyileştirilmelidir, kamu yönetimi yapısı hesap verebilir olmalıdır (Al, 2006: 183-184). Kanun tasarısı baştan sona analiz edildiğinde Türk kamu yönetiminde derinlemesine değişimler getiren pek çok maddeyi barındırdığı görülmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu'ndan yerel yönetimlerin güçlendirmesine kadar pek çok maddeyi içeren kanun tasarısı, farklı nedenlerle yasalaşamamıştır. Fakat daha sonraki yasal düzenlemelerle bu kanun tasarısı içerisinde bulunan pek çok reform düzenlemesi hayata geçirilmiştir.

Yeni Kamu İşletmeciliği anlayışının sahip olduğu temel ilkelerle örtüşen ve 2002 yılı sonrası yapılan kamu yönetimi reform sürecine etki eden bir başka kuramsal anlayış yönetişimdir. Yönetişim anlayışı temel olarak yönetim sürecine, yönetim süreci ile ilgili olan bütün aktörlerin katılmasını öngören bir anlayıştır. Literatürde Yeni Kamu İşletmeciliği anlayışı ile yönetişim anlayışı sık sık birbirine karıştırılmaktadır. Fakat bu iki kurumsal zenginliğin birbirlerinden temel bazı noktalarda farklılıkları mevcuttur[2] (Tek Turan, 2013). Yönetişim anlayışının sahip olduğu bazı temel ilkeler vardır. Bu ilkeler: şeffaflık, hesap verebilirlik, halk katılımı, hukukun üstünlüğü, verimlilik, etkinlik olarak sayılabilir (Özer,

[1] Literatürde "New Public Management" kavramının farklı çevirileri mevcuttur. Örneğin Al (2006) kavramı "Yeni kamu Yönetimi Anlayışı" olarak kullanılmıştır. Yine farklı kaynaklarda (örneğin, Ömürgönülşen, 2003; Özgür, 2013) "New Public Management" kavramı, Yeni Kamu İşletmeciliği olarak kullanılmıştır.

[2] Bu farklılıklar uzun bir tartışmayı gerektirdiği için çalışmaya alınmamıştır. Zira bu tartışmanın çalışmaya eklenmesi, çalışmanın ana amacından uzak bir görünüme sahip olmasını sağlayacağı için yazar böyle bir karar almıştır. Tartışma için Hande Tek Turan'ın (2013) çalışmasına bakılabilir.

2006: 66). Bu ilkelerin hemen hemen tamamını Yeni Kamu İşletmeciliği anlayışının da benimsediği savunulabilir.

Bu çalışmanın temel amacı, 2002 yılından itibaren Türk kamu yönetiminde yaşanan dönüşümün bir başka uygulaması olan "İç İşleri Bakanlığı Açık Kapı Uygulaması Projesini" Edirne ili özelinde incelemektir. Çalışma genel olarak nitel araştırma tekniği çerçevesinde oluşturulmuştur. Nitel araştırma tekniği *"Gözlem, görüşme ve doküman analizi (ses, içerik vb.) gibi nitel veri yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların rasyonel veriler ile doğal ortamda ve gerçekçi veriler ile bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik araştırma sürecidir."* (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39). Çalışmada nitel araştırma yöntemi çerçevesinde doküman analizi yapılmıştır. Öncelikli olarak genel bir literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili yazılan akademik makale, kitap ve tezler taranmıştır. Öncelikle Google Scholar, Web of Science, Acar İndeks, EBSCO, TÜBİTAK Tr Dizin gibi indekslerdeki eserler taranmıştır. Sonrasında Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi (tez.gov.tr) taranmıştır. Yapılan taramada konu ile ilgili iki adet makaleye rastlanmıştır. Makalelerden ilki "Bir Yönetişim Reformu Olarak Devletin Gülen Yüzü: "Açık Kapı" Uygulaması" adlı Tahsin Güler ve Abdullah Yılmaz tarafından kaleme alınan 2019 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinde yayımlanan makaledir. Bir diğer makale ise "İyi İdare Hakkı" Bağlamında İçişleri Bakanlığı "Açık Kapı Uygulaması" başlıklı Abdullah Yılmaz ve Duru Şahyar Akdemir (2019) tarafından Ombudsman Akademik dergisinde yayımlanan makaledir. 2019 yılında hazırlanan bu iki makalenin de ortak paydaşı İç İşleri Bakanlığı Açık Kapı Projesinin vatandaş ile devletin bürokratik mekanizmaları arasında var olan perdelerin aralanacağıdır. Fakat bu iki eserden "Bir Yönetişim Reformu Olarak Devletin Gülen Yüzü: "Açık Kapı" Uygulaması" adlı eser bu eserin hazırlanmasında önemli oranda yol gösterici olmuştur. Çünkü bu eserde Balıkesir ili özelinde Açık Kapı Projesi incelenmiş ve irdelenmiştir. Özellikle bu çalışmada Açık Kapı Projesinin geliştirilmesi için verilen öneriler oldukça değerli ve yol göstericidir. Bu çalışmada da farklı bir il örneği olan Edirne Valiliği Açık Kapı birimi özelinde bir inceleme yapılmıştır.

Çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. İlk bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi olan "Yeni Kamu İşletmeciliği" anlayışı ve "Yönetişim" kavramları tanımlanıp açıklanmıştır. İkinci bölümde "Açık Kapı" projesi incelenmiştir. Bu bölümde projenin amacı ve gelişimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde de Edirne Valiliği Açık Kapı biriminden alınan veriler çerçevesinde, Edirne özelinde projenin mevcut durumu tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise projenin daha etkin çalışabilmesi için öneriler sunulmuştur.

1. KURAMSAL ARKA PLAN: YENİ KAMU İŞLETMECİLİĞİ VE YÖNETİŞİM ANLAYIŞI ÜZERİNE

2000'li yılların başından itibaren Türkiye'de yaşanan kamu yönetimi alanındaki değişimin kuramsal temellerini anlamak için 1980'li yıllardan itibaren dünyada kamu yönetimi alanında yapılan tartışmalara bakmak gerekmektedir. 1970'lerde yaşanan petrol krizleri sonrası ortaya çıkan eleştiriler ve Keynesçi politikaların tartışılması süreci, kamu yönetimi alanında farklı yönetsel yapılanmaların gerekliliğine vurgu yapmıştır. Keynesçi ekonomik politikaların, kamu yönetimine etkisi, devletin organizasyonel anlamda büyümesi ve giderek örgütsel anlamda hantallaşması ile sonuçlanmıştır. Bu süreçte artan kamu

harcamaları, bütçe açıkları ve stagflasyon yeni yönetim arayışlarını hızlandırmıştır. Yeni yönetim anlayışının, mevcut sistemin sahip olduğu aşırı hantal-şişkin bürokrasi, kamu kaynaklarının israfkar harcanması, kapalılık ve halktan uzak yönetim anlayışını çözmesi gerekmekteydi (Ömürgönülşen, 2003:3-5). 1980'li yıllardan sonra özellikle başta İngiltere olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'nde de etkili olan "Yeni Sağ" siyaset tarafından, üç temel zihinsel birikimden etkilenerek devletin (ve tabiki kamu yönetiminin) yeniden dizayn edilmesi gerektiğini savunulmuştur. Bu üç temel zihinsel birikim: kamu tercihi teorisi, neo-liberalizm ve yeni muhafazakârlıktır (Aksoy, 2003: 546). Yeni Sağ siyasetin düşünsel zeminini hazırlayan bu üç faktör çerçevesinde Keynesçi refah devleti uygulamaları ile iyiden iyiye işlemez hale gelen klasik Weberyan kamu yönetimi anlayışından özel sektörün kurallarının geçerli olduğu, özelleştirme ve minimal devlet odaklı yaklaşıma doğru bir geçiş süreci yaşanmıştır. Yapılan tartışmalar ve ortaya konulan çözüm önerilerinin başında, yönetsel yapının daha şeffaf, piyasa odaklı, hesap verebilir, etkin, verimli ve tasarruflu olması gerektiği gelmiştir. Dünyada yönetsel yapıların revizyonu tartışmaları süre gelirken yaşanan değişimden küreselleşmenin de etkisi ile Türkiye de nasibini almıştır. 1980'li yıllarda yaşanan değişim süreci sınırlı da olsa Türkiye'de Turgut Özal tarafından (özellikle, özelleştirme, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, liberal politikaların uygulanması ve bürokrasinin azaltılması konusunda) uygulanmıştır (Bilgiç, 2013: 39).

1980'li yıllardan itibaren başlayan kamu yönetimindeki sorunların çözümüne dair düşünsel tartışmalar sonucunda çeşitli fikirler ortaya konulmuştur. Bu fikirler içerisinde yeni kamu işletmeciliği (new public management) ve yönetişim (governance) Türkiye'de 2002 sonrası yapılan kamu yönetimi reform çalışmalarının kuramsal çerçevesini oluşturmuştur. 2002 yılı sonrası Adalet ve Kalkınma Partisi'nin işbaşına gelmesi ile kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ile ilgili somut adımlar atılmaya başlanmıştır. 2002 yılından sonra Adalet ve Kalkınma Partisi, iktidara gelir gelmez kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması için 2003 tarihli "Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısını" hazırlamış ve kamuoyu nezdinde tartışmaya açmıştır. Kanun tasarısı, dönemin konjonktüründe yapılan sert tartışmalar çerçevesinde yasalaşamamıştır. Fakat her ne kadar bu kanun yasalaşamamışsa da ilerleyen süreçte içerisinde bulunan reform düzenlemeleri parça parça hayata geçirilmiştir. Kamu yönetiminde önemli değişiklikler getiren kanunların bir kaçı şu şekilde sıralanabilir:

- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (2003 tarihli)
- Kamu Mali Denetimi ve Kontrolü Kanunu (2003 tarihli)
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2004 tarihli)
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004 tarihli)
- İl Özel İdaresi Kanunu (2005 tarihli)
- Belediye Kanunu (2005 tarihli)
- Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (2012 tarihli)
- 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012 tarihli)

Yukarıda sayılan kanunların içeriğine bakıldığında (özellikle gerekçe kısımlarına) yönetişim ve yeni kamu işletmeciliği yaklaşımlarından ne kadar fazla şekilde yararlanıldığı açıkça görülmektedir. Kanunların içeriklerinden örnekler verip analiz yapmadan önce yönetişim ve yeni kamu işletmeciliği yaklaşımlarına kısaca değinmek gerekmektedir.

Yeni kamu işletmeciliği esasında (yukarıda da belirtildiği gibi) 1980'li yıllarda dönemin konjonktürel kamu yönetimi sorunlarına bir çözüm olarak ortaya atılmış, temelinde kamu kurumlarına özel sektör mantığının yerleştirilmesi ilkesini savunan bir kuramdır. Bu kuram esasında 1980 sonrası kamu kurumlarında kendisini açık ve net bir şekilde hissettiren değişim isteğinin bir ürünüdür. 1970'li yıllardaki petrol krizleri, stagflasyon ve Keynesçi sosyal refah devleti uygulamaları sonrası ortaya çıkan sorunların; minimal devlet, özelleştirme, performansa dayalı kamu personel sistemi, vatandaş memnuniyeti, maliyetlerin azaltılması, etkinlik ve verimlilik gibi ilkelerle giderilebileceğini (Madakbaş Gülener, 2015: 81) savunan yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı, klasik kamu yönetimi anlayışına bir alternatif olarak sunulmuştur. Fakat burada bir noktaya değinmek gerekmektedir. Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı sadece yönetenlerce savunulup uygulanması için destek bulan bir yaklaşım değildir. Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımının temel değerlerinin ortaya çıkmasında vatandaşlardan gelen taleplerin de önemli etkisi vardır. Vatandaşların kamu hizmetlerinin sunumunda karşılaştıkları zorluklar (gecikme, zaman kaybı, memurların kötü davranışları vb.) yönetsel yapının değişmesi için kuvvetli bir talep oluşmasına neden olmuştur (Hatipoğlu, 2015: 155).

Yeni kamu işletmeciliği kuramının sistemli olarak irdelenişi Kenneth Kraemer ve James Perry "Public Management: Public and Private Perspectives" adlı 1983 yılında yayımladıkları eserle olmuştur. Sonrasında 1991 yılında "Yeni Kamu İşletmeciliği" kuramı ilk kez Christopher Hood'un "A Public Management for All Seasons" adlı makalesinde belirtilmiştir. Son olarak 1992 yılında Osborne ve Gaebler tarafından yayınlanan "Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector" isimli kitap kuramın gelişmesine yardımcı olmuştur. Kuram ilk olarak İngiltere ve Yeni Zelanda'da uygulanmaya başlanmıştır (Karcı, 2008: 44-47).

Yeni kamu işletmeciliğinin bazı temel özellikleri vardır. Bu özellikler, kuramın anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu özellikler şunlardır (Karcı, 2008: 52-54; Huges, 2014: 143-189):

- Mali saydamlık
- Hesap verebilirlik
- Profesyonellik
- Verimlilik ve işlevsellik
- Stratejik yönetim ve stratejik planlama
- Özelleştirme
- Minimal devlet
- Müşteri memnuniyeti/vatandaş odaklılık

Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı genel hatlarıyla incelendikten sonra Türk kamu yönetimini etkileyen bir diğer kuram olan yönetişime bakılmalıdır. Yönetişim kavramının kullanım/kökeni ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Fakat terimin kökeninin Fransızcadan geldiği üzerine bir uzlaşı mevcuttur (Yüksel, 2000; Hughes, 2014). Yönetişim kavramının

günümüzdeki kullanımı (kamu yönetimi açısından) ilk defa sistemli olarak 1989 yılında Dünya Bankası tarafından yayımlanan bir raporda geçmiştir (Sobacı, 2007). Yönetişim kavramının sözlükte geçen tanımı şu şekildedir: "*bir siyasal-toplumsal sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu bir yapı ya da düzen"* (Bozkurt vd., 2014: 274). Kısacası yönetişim; yönetim sürecine yönetimle alakalı bütün aktörlerin dâhil edilmesidir. Yönetişim kavramının bazı temel özellikleri mevcuttur. Bu özellikler şu şekildedir (Özer, 2006: 79-81):

- Saydam ve Denetimi Açık Bir Kamu Hizmeti
- Yönetim Sürecine Paydaşların Aktif Katılımı
- Hesap verebilirlik
- Hukukun Üstünlüğü
- Yerelleşme
- Cevap Verebilirlik
- Stratejik Vizyon
- Etkinlik
- Eşitlik

Bu iki kuram genel hatlarıyla incelendikten sonra, kuramların Türk kamu yönetimine olan etkisi üzerine birkaç örnek vermek gerekmektedir. Öncelikle 2002 sonrası yapılan kamu yönetimi reformlarının ana çerçevesini oluşturan "Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma 1: Değişim Yönetimi İçin Yönetimde Değişim" raporuna bakılması gerekmektedir. Zaten bu rapor aynen Kamu Yönetimi temel Kanun Tasarısı olarak da meclise sunulmuştur. Raporun 29. sayfasında Türkiye'de kamu yönetimi yapısının "*saydam, katılımcı, hesap verebilir, etkin ve verimli, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, öngörülebilir, esnek ve süratli olmalı, belirsizliğe ve ayrımcılığa izin vermemeli ve hukukun üstünlüğünü"* (Dinçer ve Yılmaz, 2003, 29) ilkeleri çerçevesinden yeniden dizayn edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dikkat edilirse raporda belirtilen ilkeler yönetişim ve yeni kamu işletmeciliği kuramlarının sahip olduğu özelliklerin birebir aynısıdır. Yine aynı şekilde Bilgi Edineme Hakkı[3] ve Kamu Mali Yönetimi[4] kanunlarının amaç kısmında da benzer ilkeler vardır. Bu kanunlardan sonra çıkarılan ve yukarıda da belirtilen 2002 sonrası reform kanunlarının tamamının amaç kısmında yönetişim ve yeni kamu işletmeciliğinin sahip olduğu temel ilkeler, ilgili kanunların amacı olarak belirtilmiştir.

İç İşleri Bakanlığı Açık Kapı Projesi de yeni kamu işletmeciliği ve yönetişim kuramları çerçevesinde ortaya çıkan bir uygulamadır. Bu projenin incelendiği ikinci bölümde de açıkça görüldüğü gibi projenin amacı, kamu hizmetlerinin sunumunda vatandaş memnuniyetini en süt seviyede tutmaktır. Zaten projenin sloganı olan "Kamu hizmetlerinde yeni anlayış" ifadesi

[3] Kanunun 1. maddesinde amacı şu şekilde belirtilmiştir: *"Demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir."*

[4] Kanun 1. maddesinde amacı şu şekilde belirtilmiştir: "*Kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemektir."*

de projenin kamu hizmetlerinin daha etkin, verimli ve hesap verebilir olması için hayata geçirildiğini vurgulamaktadır.

2. İÇ İŞLERİ BAKANLIĞI AÇIK KAPI PROJESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Açık Kapı Projesi yapılan çeşitli mevzuat düzenlemeleri ile hayat geçirilmiştir. Açık Kapı Projesi ile ilgili mevzuat düzenlemeleri iki ana başlıkta sınıflandırılabilir. İlki 2017 tarihinde yayımlanan "Açık Kapı Kuruluş, Çalışma, Usul ve Esasları Yönergesi" dir. Bir diğeri ise 4 Nisan 2020 tarihinde resmi gazetede yayımlanan "Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" tir. Bu yönetmelikle "Valilik Ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev Ve Çalışma Yönetmeliğinin" 10. maddesinin birinci fıkrasına, d bendinden sonra "Açık Kapı Şefliği" ibaresi eklenmiştir. Yine aynı yönetmeliğin 24. maddesine "Açık Kapı Şube Müdürlüğünün Görevleri" başlığı eklenmiştir. Bu gelişmelerden sonra https://www.acikkapi.gov.tr, uzantılı bir internet sitesi kurulmuştur. Ayrıca İç İşleri Bakanlığı "Açık Kapı Projesi Yardım Dokümanı[5]" adlı bir belge hazırlamış ve internette yayımlamıştır. Bu belgeler çerçevesinde açık kapı uygulaması incelenebilir.

Proje ilk olarak 2017 yılının aralık ayında 15 pilot il seçilerek başlatılmıştır. Sonrasında proje 2018 yılının Şubat ayında 47 il genelinde uygulanmıştır. Sonrasında başarılı sonuçlar alınınca proje bütün illere yayılmıştır (Yılmaz ve Güler, 2019: 365) . 2021 itibariyle 81 ilde açık kapı uygulaması faaliyet göstermektedir.

4 Nisan 2020 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 24/A maddesinde, Açık Kapı Şube Müdürlüğü'nün görevleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Vatandaşların valilikler ve kaymakamlıklara bizzat yaptıkları başvuruları incelemek ve vatandaşların istek ve taleplerini en hızlı ve etkin şekilde yerine getirmek
- Vatandaşların başvuru sürecinde talep ettikleri bilgileri sağlamak, her türlü istek ve dilekleri ile ilgili soruları ayrıntısına kadar cevaplamak
- Açık Kapıya başvuran vatandaşların, başvuru sürecinin her aşamasında talep ettikleri bilgileri sağlamak
- Vali tarafından ayrıca verilen diğer görevleri yerine getirmek
- Proje kapsamında bizzat ya da elektronik ortamda başvuru yapan vatandaşların, başvurularının kaydedilmesi, ilgili birime yönlendirilmesi, süresinde cevaplanması, sonuçlanıncaya kadar takip edilmesini sağlamak
- Elektronik ortamda başvuru yapmak isteyen fakat zorlanan vatandaşlara gerekli desteğin sağlanması
- Başvurular sonucunda ilgili hizmet birimlerinden gelen cevapları kontrol etmek, uygun olamayan cevapları ilgili mülki amire bildirmek ve gerekli düzeltmelerin yapılmasını sağlamak

[5] Bu belgede sistemin nasıl kullanılacağı resimli örneklerle açık açık gösterilmiştir. Belge için bkz. http://www.tokat.gov.tr/kurumlar/tokat.gov.tr/Genel/Dokumanlar/2018/Nisan/acik-kapi-kilavuz.pdf

- 65 yaş üstü vatandaşlara, şehit yakınlarına, engellilere, hamilelere, gaziler ve yakınlarına danışmanlık ve kılavuzluk yapmak, alacakları hizmetlerde sorun yaşamalarını engellemek
- Mülki idare amirleri önderliğinde yılda iki kez (Ocak ve Temmuz aylarında) değerlendirme toplantısı yapmak. Toplantı sonucu oluşan bilgileri rapor haline getirip İç İşleri Bakanlığı'na göndermek
- İlde bulunan Açık Kapı Projesi kapsamındaki birimler arasında koordinasyonu sağlamak
- Açık Kapı Projesi kapsamında yapılan başvurularla ilgili istatistiki bilgileri (sorunlar, aksayan kamu hizmetleri vb.) tutmak bu konuda raporlar hazırlamak

Şekil.1 Açık Kapı Projesi Teşkilat Yapısı

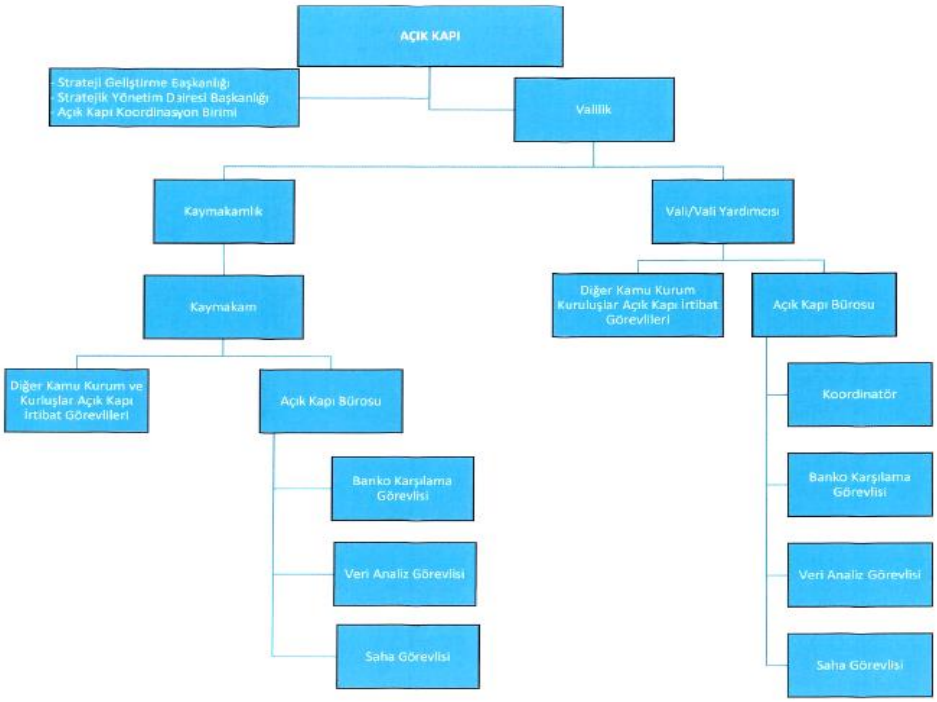

Kaynak: Açık Kapı Kuruluş, Çalışma, Usul ve Esasları Yönergesi, 2017

Açık Kapı Kuruluş, Çalışma, Usul ve Esasları Yönergesinde, projenin uygulanması sürecinde valilik ve kaymakamlıklarda hangi birimlerin kurulacağı, nasıl ve kaç kişi ile çalışacağı, projenin genel teşkilat yapısı (şekil.1) açıkça belirtilmiştir. Yönergeye göre, Açık Kapı aracılığıyla yönlendirilen talep, soru ve istekler, yönlendirilen birimin yöneticisinin bilgisi dâhilinde yedi gün içinde cevaplandırılacaktır. Valiliklerde ve kaymakamlıklarda Açık Kapı Büroları oluşturulacaktır. Bu bürolar, bankoda ve raporlama biriminde bir koordinatör olmak üzere en az beş kişilik ekiplerden oluşacaktır (Yönerge md. 5):

Açık Kapı Bürolarının görevleri şunlardır (Yönerge md. 6):

- Valilik ve kaymakamlıklara Açık Kapı Projesi kapsamında başvuran vatandaşlara güler yüzlü, güven verici, ihtiyaçlara odaklanan, sorun çözücü bir şekilde davranmak

- Vatandaşlarca bizzat ya da elektronik ortamda yapılan başvuruları kaydetmek ve ilgili birimlere iletmek
- Başvuru sürecinin her aşamasında vatandaşlara gerekli bilgi ve desteği sağlamak
- Veri tabanında biriken başvuruları analiz etmek
- Açık Kapı Projesi kapsamında yapılan başvurularla ilgili istatistiki bilgileri (sorunlar, aksayan kamu hizmetleri vb.) tutmak bu konuda raporlar hazırlamak
- 65 yaş üstü vatandaşlara, şehit yakınlarına, engellilere, hamilelere, gaziler ve yakınlarına danışmanlık ve kılavuzluk yapmak, alacakları hizmetlerde sorun yaşamalarını engellemek
- Valilik ya da kaymakamlıkça verilen diğer görevleri yapmak

19 Aralık 2020 tarihinde İç İşleri Bakanlığı'nın resmi web sitesinde (www.icisleri.gov.tr) bazı önemli istatistiki bilgiler paylaşılmıştır. Bu bilgilere göre 2017 yılı Aralık ayında hayata geçirilen Açık Kapı Projesinde Türkiye genelinde 1000 personel çalışmaktadır. Proje kapsamında 81 il valiliği ve 221 kaymakamlık bulunmaktadır. Proje kapsamında yapılan başvuru sayısının 4 milyon 830 bini aştığı belirtilmiştir. Yapılan başvuruların ise %99'una geri dönüş yapılmıştır. Açık Kapı projesi kapsamında yapılan ve çözüme kavuşturulan bazı örnekler şu şekildedir[6] (www.icisleri.gov.tr):

- Kimlik Mağduriyeti ile ilgili yaşanan sorunlar: "*Eskişehir'de yaşayan 70 yaşındaki kanser hastası N. E. kimliğini kaybettikten bir süre sonra evine gelen haciz ihbarlarıyla sarsıldı. Dolandırıcılar tarafından Kocaeli'nde adına açılan şirketler sebebiyle büyük mağduriyet yaşayan hatta kanser ilaçlarını alamayan, engelli maaşı bağlatamayan N.E.'nin sorunu, Eskişehir ve Kocaeli Açık Kapı birimlerinin koordinasyonu ve ısrarlı takibiyle çözüldü. Sonrasında engelli maaşı da bağlanan N. E., haciz korkusundan kurtulduğu gibi artık ilaçlarını rahatlıkla alabiliyor.*"

- Uyuşturucu kullanımı ile ilgili sorunlar: *"Muşta ikamet eden İstanbul Valiliği Açık Kapı birimine "beni bu illetten kurtarın" diyerek şahsen başvuran C. K. yaklaşık 1 yıldır uyuşturucu madde kullandığını anlatıp yardım istedi. Sonrasında tedavi süreci başladı. İstanbul Valiliğinin bizzat takibi ve ilgili kurumları koordine etmesiyle üç aylık bir çalışmanın sonucunda C. K., iyileşmiş ve bağımlılıktan kurtulmuş olarak Muş'a geri döndü. Üniversiteyi bitirip KPSS'den 79 puan aldı."*

- Kadına Şiddette konusunda yaşanan sorunlar: *"Kadına yönelik şiddet vakalarında da Açık Kapı birimleri başvuru alıp, takip yapabiliyor. Yine Eskişehir'de evli olduğu eşinden şiddet gören kadın, valilik bünyesindeki Açık Kapı birimine başvurarak yardım talep etti. Bu talebin karşılığında kendisine barodan avukat sağlandı, şiddet uygulayan eşine uzaklaştırma kararı alındı. Aynı zamanda şiddet mağduru kadına valilik imkanlarıyla gerekli maddi yardımlar yapıldı."*

Sonuç olarak yukarıda kuruluşu, teşkilat yapısı ve faaliyetleri aktarılan Açık Kapı Projesi'nin gelişerek ve büyüyerek hizmet sunmaya devam ettiği savunulabilir.

[6] Örnekler ve istatistiki bilgi için bkz. https://www.icisleri.gov.tr/sorunlarin-cozumu-acik-kapida

3. AÇIK KAPI PROJESİ EDİRNE İLİ ÖRNEĞİ

Çalışma kapsamında veri toplamak için iki yöntem denenmiştir. Öncelikle Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'nden (CİMER) veriler talep edilmiştir. Ayrıca Edirne Valiliği Açık Kapı birimine bizzat gidilerek yetkililerle görüşülmüş ve fikir alış verişinde bulunulmuştur.

Çalışma kapsamında öncelikle 23 Şubat 2021 tarihinde CİMER'den aşağıda belirtilen soruların cevapları talep edilmiştir:

1. Kuruluşundan bu yana (varsa yıl yıl) Edirne Valiliği Açık Kapı Projesine kaç kişi başvurmuştur?

2. Başvuruların içeriğine dair bir istatistik var mıdır, var ise paylaşabilir misiniz?

3. Edirne Valiliği Açık Kapı Projesinin vatandaş neslinde memnuniyet düzeyine dair herhangi bir araştırma yapılmış mıdır ya da herhangi bir veri var mıdır?

4. Edirne Valiliği Açık Kapı Projesinin sağlamış olduğu faydalar nelerdir?

11 Mart 2021 tarihinde İç İşleri Bakanlığınca istenilen bilgiler gönderilmiştir. Gönderilen bilgiler şu şekildedir:

1. Kuruluşundan bu yana (varsa yıl yıl) Edirne Valiliği Açık Kapı Projesine kaç kişi başvurmuştur?

Edirne Açık Kapı Şube Müdürlüğü 03.02.2018 tarihinden itibaren faaliyete geçmiştir. 03.02.2018 tarihinden 04.03.2021 e kadar olan başvuru sayılarımız aşağıda belirtilmiştir.

- 03.02.2018-31.12.2018 tarihleri arasında "623" başvuru alınmıştır.
- 01.01.2019-31.12.2019 tarihleri arasında "570" başvuru alınmıştır.
- 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında "10.244" başvuru alınmıştır.
- 01.01.2021-04.03.2021 tarihleri arasında "415" başvuru alınmıştır.

2. Başvuruların içeriğine dair bir istatistik var mıdır, var ise paylaşabilir misiniz?

Tablo.1'de bu sorunun cevabı bulunmaktadır. Tablo.1 incelendiğinde en çok başvuru yapılan konunun sosyal hizmetler (%41,37) olduğu görülmektedir. İkinci sırada valilik hizmetleri (%16,32), üçüncü sırada ise valilik ve kaymakamlık sosyal hizmetleri (14,32), dördüncü sırada enerji (%9,59) olduğu görülmektedir.

Tablo.1 Edirne Açık Kapı Projesine Kapsamında Yapılan Başvuruların Niteliği

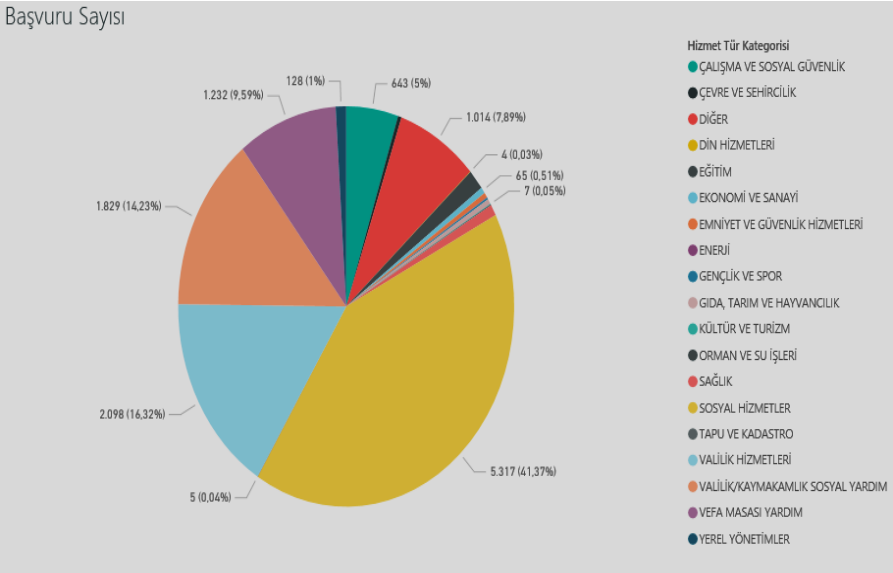

3. Edirne Valiliği Açık Kapı Projesinin vatandaş neslinde memnuniyet düzeyine dair herhangi bir araştırma yapılmış mıdır ya da herhangi bir veri var mıdır?

Bu soru öncelikli olarak Edirne Valiliği'ndeki Açık Kapı Birimi'nde bulunan yetkili kişilere sorulmuştur. Yetkili kişiler kendilerinin böyle bir araştırma yapmadıklarını bu nedenle ellerinde herhangi bir veri olmadığını belirtmişlerdir. Sonrasında yetkili kişi bu konuda İç İşleri Bakanlığı Açık Kapı Şube Müdürlüğü'nün bir çalışması olabileceğini, bilgi edinme hakkı kanunu çerçevesinde bu birime başvurulabileceğini belirtmiştir. Bu çerçevede 11 Mart 2011 tarihinde CİMER'e *"Edirne Valiliği Açık Kapı birimi ile ilgili vatandaşların memnuniyetlerini ölçen bir anket yapılıp yapılmadığını, yapılıyor ise Edirne özelinde vatandaşların bu uygulamadan ne kadar memnun olduklarını gösteren verilerin tarafıma iletilmesini talep ediyorum."* isteği İç İşleri Bakanlığı'na iletilmek üzere gönderilmiştir. 10 Mayıs 2021 de İç İşleri Bakanlığı Açık Kapı Şube Müdürlüğünce şu cevap verilmiştir: *"Edirne Valiliği Açık Kapı Şube Müdürlüğü olarak Müdürlüğümüze başvuru yapan vatandaşlarımızın memnuniyetlerini ölçen herhangi bir anket yapılmamaktadır. Bilgilerinizi rica ederiz."* Sonuç olarak 3. sorunun cevabına ulaşılamamıştır.

4. Edirne Valiliği Açık Kapı Projesinin sağlamış olduğu faydalar nelerdir?

Cevap olarak maddeler halinde aşağıdaki bilgiler gönderilmiştir:

- Vatandaşlarımızın başvurularının birebir alınıp, açık kapı sistemine kaydının yapılarak sorunlarının hızlı bir şekilde çözülmesine aracılık etme
- Vatandaşlarımızın http://www.acikkapi.gov.tr adresinden başvurularını online olarak yapabilmeleri ve mobil uygulama ve sms yoluyla başvuru durumlarını takip edip başvuru sonucunu öğrenebilmelerini sağlama
- Veri tabanında biriken başvuruları analiz etmek ayrıca Açık Kapı Projesi kapsamında yapılan başvurularla ilgili istatistiki bilgileri (sorunlar, aksayan kamu hizmetleri vb.) tutmak bu konuda raporlar hazırlamak
- Hazırlanan istatistiki bilgilerin il bazında uygulanacak politikalarda veri kaynağı oluşturması
- 65 yaş üstü vatandaşlara, şehit yakınlarına, engellilere, hamilelere, gaziler ve yakınlarına danışmanlık ve kılavuzluk yapmak, alacakları hizmetlerde sorun yaşamalarını engellemek

Çalışma sürecinde hem CİMER'den (Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında) hem de Edirne valiliğine bizzat gidilerek elde edilen veriler yukarıda belirtilmiştir. Bu şekilde Edirne valiliği özelinde Açık kapı projesinin adeta bir "röntgeni" çekilmiştir. Çalışma sürecinde bazı gözlemlerde bulunulmuştur. Bu gözlemler sonucunda hem Açık Kapı Projesi'nin uygulama aşamasında bazı sorunlar tespit edilmiştir hem de projenin daha etkin nasıl çalışabileceği üzerine düşünülmüştür. Bu tespit ve öneriler, çalışmanın sonuç kısmında tartışılmıştır.

SONUÇ

Çalışma sürecinde yapılan araştırmalar ve gözlemler sonucunda bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle Açık Kapı Projesi'nin Güler ve Yılmaz'ın da (2019: 371) belirttiği gibi bazı önemli faydaları bulunmaktadır. Yazarların belirttiği gibi bu proje ile birlikte CİMER'in yüklenmiş olduğu görevler bir nebze de olsa hafiflemiştir. Halk ile idare arasındaki perdeler

kalkmış, halkın idare ile olan bağı güçlenmiştir. Vatandaşlar, yüz yüze idare ile bizzat muhatap olarak sorunlarına çözüm bulabilmiştir. İl ya da ilçe ölçeğinde idarenin fark edemediği, vatandaşların bizzat tespit ettiği sorunlar, idareye bizzat aktarılmıştır. Güler ve Yılmaz'ın yapmış olduğu bu tespitler kesinlikle doğrudur. Açık Kapı Projesi ile vatandaş ile idare arasındaki bağlar kuvvetlenmiş, vatandaşların yönetsel sürece katılmaları desteklenmiştir.

Çalışma sürecinde Açık Kapı Projesi'nin daha etkin çalışması için bazı tespitlerde bulunulmuştur. Bu tespitler şunlardır:

- Çalışma sürecinde, Trakya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi 3. sınıf öğrencileri başta olmak üzere pek çok kişiye (çalışma yazarının çevresinden belirlediği 73 vatandaşa) Açık Kapı Projesi'nin ne olduğu ile ilgili sorular sorulmuştur. Fakat öğrenciler ve vatandaşlar dâhil soru sorulan kitleden hiç kimse Açık Kapı Projesi'nin tam anlamı ile ne olduğunu açıklayamamıştır. Bu gözlem Proje'nin, yeterince tanıtılamadığını göstermektedir. Bu konuda her ne kadar İç İşleri Bakanlığı, kamu spotu ve broşür gibi tanıtıcı faaliyetler yapsa da bu faaliyetlerin yeterli olmadığı görülmektedir. Proje'nin tanıtımı için özel televizyon kanalları ve diziler dâhil, en çok izlenen programlar ve saatleri belirlenip Proje'ni tanıtımı yapılmalıdır. Ayrıca üniversiteler ile iş birliği yapılıp projenin derslerde tanıtımının yapılması sağlanmalıdır.
- Açık Kapı projesi henüz (26.07.2021 tarihi itibariyle) Türkiye'nin bütün ilçelerindeki kaymakamlıklarda örgütlenememiştir. Proje'nin bürolarının 922 ilçe kaymakamlığında da olması gerekmektedir. Burada görevlendirilen personel, halka gitmeli, projeyi onlara yüz yüze anlatmalıdır.
- Açık Kapı Projesi'ni kullanan vatandaşların, bu projeden memnun kalıp kalmadıklarına dair araştırmalar yapılmalıdır. Ayrıca Açık Kapı Projesi'nin kullanımı, memnuniyet oranı, hangi konularda Proje'ye başvuru yapıldığı vb. bilgiler, il ve ilçe bazında Açık Kapı Projesi için hazırlanan web sitesine her yıl konulmalıdır.
- Açık Kapı Projesi'nin geliştirilmesi konusunda valilik ve kaymakamlıklar, üniversitelerle ortak çalışmalar yapmalıdır. Özellikle üniversitelerin Kamu Yönetimi bölümleri ile Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümleri Proje'nin geliştirilmesi konusunda önemli bir destek sağlayabilirler.
- Proje'nin tanıtımı için İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleriyle iş birliği yapılıp, okullarda bu konuda tanıtım etkinlikleri yapılabilir.

Kaynakça

Açık Kapı Kuruluş, Çalışma, Usul ve Esasları Yönergesi (Aralık, 2017). Erişim adresi: http://www.eskisehir.gov.tr/acik-kapi-kurulus-calisma-usul-ve-esaslari.

Akıllıoğlu, T. (1990). Yönetimde açıklık-gizlilik ve bilgi alma hakkı, *I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, İkinci Kitap Kamu Yönetimi*, ss.1-12, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/38240.

Aksoy, Ş. (2003). Yeni sağ ve devletin değişimi. Burhan Aykaç, Şenol Durgun, Hüseyin Yayman (Ed.), *Türkiye'de Kamu Yönetimi* içinde (ss.545-559), Ankara: Yargı Yayınevi.

Al, H. (2006). Kamu yönetimi temel kanunu tasarısı. *Liberal Düşünce Dergisi*, *33*, 183-197.

Avaner, T. (2020). Türk kamu yönetiminde reform süreci: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri, Emre Akcagündüz, Ömür Aydın (Ed.), *Kamu Yönetiminde Güncel Sorunlar Tartışmalar ve Çözüm Önerileri* içinde (ss.119-157). Ankara: Nobel Yayınları.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (2003, 24 Ekim), *Resmi Gazete* (Sayı: 25269) https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4982&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5.

Bilgiç, V. (2013). Yeni kamu yönetimi anlayışı, Asım Balcı, Ahmet Nohutçu, Namık Kemal Öztürk ve Bayram Coşkun (Ed.), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* içinde (ss.27-46), Ankara: Seçkin Yayınları.

Bozkurt, Ö., Ergun, T. & Seriye Sezen (2014). *Kamu yönetimi sözlüğü*, Ankara: TODAİE Yayınları.

Dinçer, Ö. ; Yılmaz, C. (2003). *Değişimin yönetimi için yönetimde değişim*. Ankara: T.C. Başbakanlık Yayınları.

Eken, M. (1994). Kamu yönetiminde gizlilik geleneği ve açıklık ihtiyacı. *Amme İdaresi Dergisi, 27*(2), 25-54.

Eryılmaz, B. (2014). *Kamu yönetimi: düşünceler yapılar fonksiyonlar politikalar*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Eryılmaz, B. & Biricikoğlu, H. (2011). Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve etik. *Turkish Journal of Business Ethics, 4*(7), 19-45.

Güler, T , Yılmaz, A . (2019). Bir Yönetişim reformu olarak devletin gülen yüzü: "açık kapı" uygulaması . *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(3), 359-374.

Hatipoğlu, İ. (2015). Bütünleşik kamu yönetimi: yeni kamu işletmeciliğinin parçalatıcı doğasına yönelik bir inceleme, Özer Köseoğlu ve M.Zahid Sobacı (Ed). *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları: Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi,* içinde (ss.153-170), Bursa: Dora Yayıncılık.

Hughes, O. E. (2014*). Kamu işletmeciliği & yönetimi*. Ankara: Bigbang Yayınları.

Kamu Mali Yönetimi ve Denetimi Kanunu (2003, 10 Aralık), *Resmi Gazete* (Sayı: 25326) Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf.

Karcı, Ş. (2008). Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımının temel değerleri üzerine bir inceleme. *Akdeniz İİBF Dergisi, 8*(16), 40-64.

Madakbaş Gülener, E. (2015). Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımına feminist yaklaşımlar. Özer Köseoğlu ve M.Zahid Sobacı (Ed). *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları: Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi*, içinde (ss.75-96), Bursa: Dora Yayıncılık.

Mamur Işıkçı, Y. Kocaoğlu, M.(2020). Kamu yönetimi ve bürokrasi: mevcut durum sorunlar ve çözüm önerileri, Emre Akcagündüz, Ömür Aydın (Ed.), *Kamu Yönetiminde Güncel Sorunlar Tartışmalar ve Çözüm Önerileri* içinde (ss.301-328). Ankara: Nobel Yayınları.

Ömürgönülşen, Uğur (2003), Kamu sektörünün yönetimi sorununa yeni bir yaklaşım: yeni kamu işletmeciliği. Acar, M. ve H. Özgür (Ed.), *Çağdaş Kamu Yönetimi* I içinde (ss.3-43, Ankara: Nobel.

Özer, M. (2006). Yönetişim üzerine notlar. *Sayıştay Dergisi*, 63, 59-89 .

Özgür, H. (2003). Yeni kamu yönetimi hareketi. Acar, M. ve H. Özgür (Ed.), *Çağdaş Kamu Yönetimi* I içinde (ss.183-224), Ankara: Nobel.

Sobacı, M. Z. (2007). Yönetişim kavramı ve Türkiye'de uygulanabilirliği üzerine tartışmalar. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *5*(1), 195-208.

Sorunların Çözümü Açık Kapı'da! (2020). https://www.icisleri.gov.tr/sorunlarin-cozumu-acik-kapida, Erişim tarihi: 27.06.2021.

Şimşek İmren, E. & Güven, A . (2007). Demokratik ve şeffaf yönetimi anlamlandıran bir hak: 'bilgi edinme hakkı'. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 257-272.

Turan, H. T. (2013). "Yönetişim ve Yeni Kamu Yönetimi", http://www.academia.edu/9112448/yonetisim_ve_yeni_kamu_yonetimi.

Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (4 Nisan, 2020), *Resmi Gazete* (Sayı: 31089) Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/06/20200604-2.htm.

Yayman, H. (2016). *Türkiye'de devlet reformu ve başkanlık sistemi*. İstanbul: Doğan Kitap Yayıncılık.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. & Şahyar Akdemir, D. (2019). İyi idare hakkı" bağlamında içişleri bakanlığı "açık kapı uygulaması" üzerine notlar. *Ombudsman Akademik, 6*(11), 17-38.

Yüksel, C. (2007). Kamu yönetiminde etik davranış kuralları. Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve Lütfi Şen (Ed.), *Kamu yönetimi yazıları* içinde (ss. 582-607). Ankara: Nobel Yayınevi.

HOME ECONOMİCS: A SUBJECT REQUİRED TO OPT AT INTERMEDİATE LEVEL

Dr. Sadia Farooq
HEC Supervisor
Department of Interior & Environmental Design
University of Home Economics, Lahore, Pakistan

Abstract

Home economics is an exclusive, professional, day to day as well as skill-based subject which deals with our life phases. In actuality, people are not considering it valuable just because of its perception, joined to home activities. The focus of the research is to determine student, teacher and mother related factors influencing to adopt home economics as a subject at intermediate level. The research design is descriptive and questionnaires is filled by the students who are studying Home Economics at Intermediate level, teachers who teach them and mothers who has studied this subject at any level selected for the research. The study concluded that lack of adequate facilities and finance issues in institutions, not having trained and up to date teaching staff and very extensive syllabus make students not to choose this subject but they know its carrier opportunities. On the other hand, teachers do not consider it most useful subject at Intermediate level but consider it helps girls at homes. Mothers are agreed to have creative teachers for this subject then it is useful at intermediate level which deals with every day skills, learnt by an average girl.

Keywords: Home Economics, Issues, Intermediate level, Skill based

I Introduction

Home Economics, a subject of diversity and relationship which has depth and capability to deal with our personal and social life matters. Even the subject name has now changed in most countries, it adopted the new term of "family and consumer science" or “Home Sciences” to reflect the fact that the field covers aspects outside of home (Chang, Singh, Mo F, 2007). The scenario is to view why it is not a growing subject as others like medicine, business, marketing etc., not only in our country but all over the world.

According to Ellen Richards, the first President of Home Economic Association, “ Home Economics aims at freedom of home from dominance of things and their due subordination to ideals; the simplicity in material surroundings which will free the spirit for the more important and permanent interests of the home and society, the ideal home life for today unhampered by the past.”

It is being chosen in schools and colleges till graduate level (Alice H. Lichtenstein, 2010) but have very limited number of students who select it for higher studies. For a young student, Home Economics opens up a vast array of career choices.

Instead of keeping pace with other subjects, in present day, the prevalence of home economics courses has declined. In Intermediate level, grade eleven and twelve, focus is more on courses that prepare one for university rather than life skills. Also, homemaking and home economics courses have developed a negative connotation because of not mentioned or

stream lined professional importance. The research was focused at intermediate level to opt Home Economics. The subject is chosen because of its necessary in our modern society where everyone is so busy in life to cater their relationships, love and belongings, the need is to raise cultural values and give importance to human beings instead of just earning or demanding for rights only. The girls are listening and looking on our faces that what we want them to be, they are growing and innocent, its our duty to talk to them, to show them, to teach them that how the world is altering but the way they have to opt the variations.

Even in this industrialized era if we have to live in organic world it is mandatory to some extend to raise the skills for natural living which is enjoyable. So, it is not like to let vanish this skill based subject but to modernize it. Secondly its importance must be emphasized like other subjects and to upgrade its career opportunities.

The subject must have appreciation from the public, we must spread that Home Economics make students well equipped to make good decisions in life and solve problems in their academic and professional careers as well as their personal lives. It is seemed that some very intelligent students may get highest percentage in studying difficult subjects but may fail to decide how to organize them in studies and household responsibilities.

Enrollment in these subjects has been low as compared to the other academic oriented subjects, at Intermediate level, Home Economics is an optional subject and can help in adopting professional fields of study that deals with the economics and management of the home and community. Home Economics deals with the relationship between individuals, families, and communities, and the environment. As a subject of study. It prepares students for homemaking or professional careers, or to assist in preparing to fulfill real-life responsibilities at home. It molds oneself into a responsible person who can handle day to day challenges. It teaches rights and duties as a consumer.

The field represents many disciplines including consumer science, nutrition, food preparation, parenting, early childhood education, family economics, human development, interior design, textiles, apparel design, as well as other related subjects. The increase in home economics enrollment must be initiated for the welfare of the society (Lauglo, 2005).

Various factors have been identified as barriers to successful inclusion of Home economics for instance, there have been general complaints from parents and teachers that Home Economics is an expensive subject (Sifuna, Kaime 2007). As a result, many parents have found it difficult to contribute towards Home Economics expenses, and only students who can afford opt for the subject, while others enroll in other optional subjects (O'Donnell 2001). It is also noticed that lack of adequate facilities does not let the student enrolment stable in Home Economics subject. The teachers also need training in this field (Maina and Kitainge, 2018).

This has affected inclusion of Home Economics in one way or the other at Intermediate level. Once you get your degree in Home Economics, you can opt for Masters and Ph.D. Therefore, the researcher's intention was to document the factors hindering Home Economics studies at Intermediate level. Depending on specialization, the option of working is available as a dietitian, food scientist, textile designer, interior designer, apparel designer, family counsellor, teacher, researcher and social worker (Bickman, 1998).

The woman of the 21st century is balancing her full-time career besides managing her home and family. In an ideal situation, where the woman is also working, the husband must chip in with the household responsibilities such as cooking food and taking care of the needs of the children. Unfortunately, that is not the case in most homes, even if they are nuclear families. It is the woman has to cook meals, teach the children, manage the household expenses, do the laundry, and ensure that she has enough energy to focus on her job (Ndiga, 2004).

Given this challenge of the modern-day woman, it is good if some academicians are of the opinion that introducing Home Economics as a compulsory subject in the syllabus. The conclusion is, if we want to save this professional skill-based subject it must be preferred at Intermediate level.

II Objectives

to determine factors related to students to opt home economics at intermediate level
to determine factors related to teachers to opt home economics at intermediate level
to determine factors related to mothers to opt home economics at intermediate level

III Research Methodology

The research has used quantitative method in which a structured questionnaire was used to gather data. The design was adopted from Aming'a questionnaire model used in her study in Kenya after amendments according to research requirement.

Intermediate level was chosen because it is the base line for majority of the youngsters to choose any career.

The sample was purposefully selected as 100 students who were studying this subject at intermediate level and 30 teachers who are teaching this subject at intermediate level, 40 mothers who studied this subject at any level of their education and they have girls in schools, to know their expression about to choose the subject for their girls.

The test and retest techniques were used to test the validity and reliability of the questionnaire. After editing and coding data, it was entered into Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) and analyzed using descriptive statistics.

IV Results and Discussion

Student Related Factors

Attitude of students towards the subject is important to study, especially if they are studying the subject at intermediate level because they also escort to their juniors. In the analysis, three-point Likert scale Agree=1, Disagree=2, Not Sure= 3 **(Table 1)** was used.

Statements measuring attitude of students	1	2	3	Total (N)
Career opportunities in Home Economics make students not to choose the subject.	30%	60%	10%	100
Lack of adequate facilities make students not to enroll in the subject	75%	20%	5%	100
Home Economics has cooperative staff to teach.	40%	60%	0%	100
Home Economics is more important than other subjects in the curriculum.	40%	50%	10%	100
Home Economics is a practical subject that develops skills relevant to daily life.	80%	15%	5%	100
Home Economics encourages self-development	65%	30%	5%	100
Home Economics has a promise of financially rewarding career.	50%	25%	25%	100
Home Economics should be compulsory at Intermediate level.	15%	65%	20%	100
Home Economics syllabus is too wide to cover adequately.	60%	30%	1%	100
Home Economics is having solutions to our difficulties.	65%	15%	20%	100
Home Economics must be selected because it deals with real situations.	55%	15%	30%	100
Home Economics do not have trained staff to teach.	65%	5%	30%	100
Home Economics laboratories need more facilities to help in learning.	80%	5%	15%	100
Home Economics need to update its laboratories apparatus and equipment.	85%	0%	15%	100

Table 1: Attitude of students towards Home Economics.

The results presented in **Table 1** shows that, majority of students as 60% disagree that career opportunities in Home Economics made them not to choose the subject, but lack of adequate facilities make students not to enroll in the subject as answered by 75% of the students.

60% students disagree to have cooperative staff to teach, 50% also disagree to consider it more important than other subjects in the curriculum. But 80% consider it as a practical subject that develops skills relevant to daily life and 65% agree that it encourages self-development. 50 % students agree that Home Economics has a promise of financially rewarding career but along that they disagree it should be compulsory at Intermediate level, 60% agree that its syllabus is too wide to cover adequately and 65% consider it to have solutions to our difficulties. 55% students say that Home Economics must be selected because it deals with real situations, 65 % agree that Home Economics do not have trained staff to teach, 80 % says that Home Economics laboratories need more facilities to help in learning and 85 % consider that Home Economics need to update its laboratories apparatus and equipment.

The survey concluded the overall attitude of students for the willingness to study Home Economics was to opt it but with contemporary alterations such as revision of syllabus, provision of facilities, training to teachers with latest equipment for conduction of the practicals.

Teacher Related Factors

Teachers were also included in the study to find out how positive or negative they are to teach and encourage students to opt this subject or to highlight hurdles in adopting Home Economics at intermediate level. A three-point Likert scale was used where 1=Agree, 2=Disagree, 3=Not Sure **(Table 2)**.

Statements measuring attitude of teachers	1	2	3	Total (N)
Home Economics is the most useful subject at Intermediate level.	23%	77%	0%	30
Home Economics is an easy subject to teach.	23%	43%	33%	30
Home Economics curriculum is wide to cover adequately.	83%	17%	0%	30
Home Economics need creativity to teach it.	50%	33%	17%	30
Home Economics has appropriate content at Intermediate level.	33%	63%	3%	30
Home Economics needs syllabus to be revised.	63%	10%	27%	30
Lack of Home Economics equipment makes teaching almost impossible.	83%	17%	0%	30
Home Economics faculty needs training to enhance their skills.	43%	53%	3%	30
Lack of facilities makes students not to enroll in Home Economics.	50%	27%	23%	30
The content the students are supposed to cover cannot be covered within available time.	73%	7%	20%	30

Table 2: Attitude of teachers towards Home Economics.

The results presented in **Table 2** shows that; majority of the teachers (77%) disagreed with the statement that it is the most useful subject at Intermediate level and 43 % disagree that it is an easy subject. But 83% agree that its curriculum is wide to cover adequately, 50% agreed that it need creativity to teach it, 63% disagree that it has appropriate content at Intermediate level. 63% agreed that syllabus needs to be revised and 83% agreed that lack of Home Economics equipment makes teaching almost impossible. But 53% disagreed that Home Economics faculty needs training to enhance their skills, 50% agreed that lack of facilities makes students not to enroll in Home Economics, 73% agreed that the content the students are supposed to cover cannot be covered within available time. The overall attitude of teachers showed that they were a little reluctant to recommend this subject because of their experiences and lack of opportunities for them to teach it.

Parent Related Factors

Mothers (parents) are also stakeholders of the subject who can demand better situation in the subject or to remove deficiencies from the subject to adopt this for their girls.

Statements measuring attitude of parents	1	2	3	Total (N)
Home Economics is the most useful subject at Intermediate level.	63%	38%	0%	40
Home Economics is an easy subject to study by average girls.	45%	33%	23%	40
Home Economics is not carrier oriented.	30%	45%	25%	40
Home Economics need creativity to teach it so that more girls adopt this subject.	48%	35%	18%	40
Home Economics has capability to make girls creative.	63%	30%	8%	40
Home Economics taught every day skills to girls.	65%	20%	15%	40
Home Economics is helping subject to deal with life problems.	58%	25%	18%	40
Home Economics trains girls to enhance their skills.	65%	25%	10%	40
Home Economics is an expensive subject.	58%	20%	23%	40
Lack of facilities makes girls not to enroll in Home Economics.	80%	13%	8%	40
Home Economics is helping subject in our daily problems.	70%	25%	5%	40

Table 3: Attitude of teachers towards Home Economics.

The results presented in **Table 3** shows the attitude of mothers towards Home Economics, 63% agree that it is the most useful subject at Intermediate level but only 45%

agreed to consider it an easy subject to study by average girls, 45% disagree that it is not carrier oriented, 48% agreed that Home Economics need creativity to teach it so that more girls adopt this subject, 63 % agreed that it has capability to make girls creative, 65% agreed that it taught every day skills to girls. 58% agreed that Home Economics is helping subject to deal with life problems, 65% agreed that Home Economics trains girls to enhance their skills but 58% also said that it is an expensive subject, 80% agreed that lack of facilities makes girls not to enroll in Home Economics and 70% agreed to have it a helping subject in our daily problems. The overall attitude of mothers was positive and they were willing to choose Home Economics for their girls but with some improved surrounding conditions. That was because they wanted to make their daughters creative with enhanced skills which help in their lives.

V Conclusion and Recommendations

The attitude of students, teachers and mothers showed that they knew the career opportunities but lack of adequate facilities like laboratories, apparatus and equipment make students not to enroll in the subject. They satisfied with staff but need syllabus to be revised and know it develops skills relevant to daily life and encourages self-development. But both disagreed that it should be compulsory at Intermediate level and mothers also consider it an expensive subject. The researcher recommends that the subject needs to be followed from primary to higher level but the intension must be given on highlighting its value, syllabus revision, practical importance. The research would open the new horizons in front of our curriculum development authorities, educational administration, parents and even for students to think for the need of the day to opt a subject which can deal with their roles and responsibilities. The subject has an openness for everyone to look upon for getting solutions of their problems and to make life comfortable and smooth.

References

1. Chang H, Singh T, Mo F (2007) Supply and demand analysis of industrial teacher education faculty. Journal of Industrial Teacher Education 40: 60-73.

2. International Federation for Home Economics (IFHE): Position Statement in: *International Journal of Home Economics*; Volume 1, Issue 1,

3. Lau K, Roeser D (2002) An Investigation of Teaching-Learning Practices and Teacher-Student Readiness. Internet Journal of e-Language Learning Teaching 2: 16-25.

4. Ndiga B (2004) Challenge of Enrolment in Technical Subjects in Secondary Schools (Case of Home science in Limuru Division Kiambu District Kenya)Educational Administration and Planning University of Nairobi.

5. Lauglo J (2005) Vocationalised secondary education revisited Springer Netherlands, pp: 3-49.

6. Maina, A. R, & Kitainge, K (2018) Improving Home Economics Education: A Review of Factors Militating Inclusion of Home Economics Studies in Kenyan Secondary Schools. Arts Social Sci Journal 9:338, Vol 9(2) DOI: 10.4172/2151-6200.1000338

7. Science Education Department, School of Education, University of Eldoret, Kenya

8. Sifuna DN, Kaime JG (2007) The effect of in-service education and training (INSET) programmes in mathematics and science on classroom interaction: a case study of primary and secondary schools in Kenya Africa Education Review 4: 104-126.

9. O'Donnell S (2001) Curriculum Review: An International Perspective International Review of Curriculum and Assessment Frameworks Accessed in August 2009 from NFER.

10. Bickman L, Rog DJ (1998) Handbook of applied social research methods Sage.

11. Alice H. Lichtenstein, (2010) Bring Back Home Economics Education, JAMA, Vol 303, Issue 18, DOI 10.1001/jama.2010.592

ÇOK PARTİLİ HAYAT ÖNCESİNDE CHP'DE MUHALEFET GİRİŞİMLERİ

Gültekin Kâmil BİRLİK
Doç.Dr. Atılım Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-8568-2263

Özet

Çok partili hayata geçiş öncesinde, Cumhuriyet Halk Partisi içindeki ilk muhalefet girişimi olarak "Dörtlü Takrir (Önerge)" gösterilmektedir. Oysa Dörtlü Takrirden yaklaşık bir yıl önce, Cumhuriyet Halk Partisi içinde ilk kez olarak bütçeye yönelik eleştiriler dile getirilmiştir. Atatürk Döneminin son başbakanı Celal Bayar 22 Mayıs 1944'de Meclisteki konuşmasında, kendi dönemi ile kendinden sonraki dönemi kıyaslamış ve bütçe aleyhinde eleştiriler dile getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinde beliren bu ilk muhalefete, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşmelerinde başka milletvekilleri de katılmıştır. 14 Mayıs 1945'deki Kanun görüşmelerinde, özellikle aşırı bir istimlak öngördüğü söylenen 17. Madde, başta Adnan Menderes ve Refik Koraltan olmak üzere bazı milletvekilleri tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler Kanunun, Anayasadaki ve Medeni Kanun'daki özel mülkiyet hakkına aykırı olduğu yönündedir. Bu eleştirilere rağmen, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu 11 Haziran 1945'te kabul edilmiştir.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'ndan hemen sonra yapılan 1945 Yılı Bütçe Kanunu görüşmelerinde ise muhalefetin varlığı açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Meclisteki daha önceki oylamalarda görülmedik bir şekilde, 1945 Yılı Bütçe Kanunu görüşmelerinde, başta ekonomi kararları olmak üzere hükümet eleştirilmiştir. Bu eleştiriler sonucunda Adnan Menderes, Celâl Bayar, Hikmet Bayur, Emin Sazak başta olmak üzere toplam beş milletvekili tarafından 1945 bütçesi aleyhinde oy kullanılmıştır.

Anayasal hakların kullanımıyla ilgili olarak, bazı demokratik açılımların yapılabilmesi için 7 Haziran 1945'te Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından Cumhuriyet Halk Partisi grubuna "Dörtlü Takrir" verilmiştir. Takrir sahiplerine göre, İkinci Dünya Savaşı yıllarında gündeme gelmeyen anayasal haklar üzerindeki kısıtlamaların, artık savaşın bitmesiyle birlikte kaldırılması gereklidir. Dörtlü Takrir ile Meclisin hükümet üzerindeki denetiminin, Anayasanın şekline ve içeriğine uygun bir şekilde yapılması, vatandaşların Anayasadaki siyasi haklarını kullanabilmeleri ve Cumhuriyet Halk Partisinin çalışmalarının bu esaslar çerçevesinde yeniden düzenlenmesi istenmiştir. Ancak 12 Haziran 1945'te Cumhuriyet Halk Partisinin Meclis Grubunda bu takrir reddedilmiştir. Eleştirilerin basın üzerinden de yapılmaya devam edilmesi üzerine, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü Partiden ihraç edilmiş, Celal Bayar ise Partisinden istifa etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhalefet, çok partili hayat, demokrasi.

Abstract

Before the transition to the multi-party system, the "Quartet Decision" is shown as the first opposition initiative within the Republican People's Party. However, about a year before the Quartet, the criticisms towards the budget were voiced for the first time in the Republican People's Party. Celal Bayar, the last prime minister of the Atatürk era, in his speech at the Parliament on May 22, 1944, compared his period with the period after him and expressed

criticism against the budget. Other MPs participated in the negotiations of the Law on Landing the Farmers to this first opposition that appeared in the Republican People's Party. During the law negotiations on May 14, 1945, Article 17, which was said to envisage an excessive expropriation, was criticized by some MPs, especially Adnan Menderes and Refik Koraltan. These criticisms are that the Law is against the private property right in the Constitution and the Civil Code. Despite these criticisms, the Farmer Landing Law was passed on June 11, 1945.

In the negotiations of the Budget Law of 1945, which were held immediately after the Farmer Landing Law, the presence of opposition was clearly revealed. The government, especially due to its economic decisions, was criticized in the 1945 Budget Law negotiations in an unprecended way. As a result of these criticisms, a total of five deputies, including Adnan Menderes, Celâl Bayar, Hikmet Bayur and Emin Sazak, voted against the 1945 budget.

Regarding the use of constitutional rights, in order to make some democratic initiatives, "Quartet Decision " was given to the Republican People's Party group on June 7, 1945 by, Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan and Fuat Köprülü. According to the owners of the discretion, the restrictions on constitutional rights, which were not brought to the agenda during the years of the Second World War, should now be lifted with the end of the war. With the Quartet, it was requested that the Parliament's control over the government be made in accordance with the form and content of the Constitution, citizens can exercise their political rights in the Constitution and the work of the Republican People's Party is determined within the framework of these principles. However, this decree was rejected in the Assembly Group of the Republican People's Party on June 12, 1945. As criticisms continued to be made through the press, Adnan Menderes, Refik Koraltan and Fuat Köprülü were expelled from the Party and Celal Bayar resigned from his Party.

Keywords: Opposition, multi-party life, democracy.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan ilk parti olmamakla birlikte, 1950 seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Partinin kurulmasıyla Türkiye'de çok partili hayatın başladığı kabul edilebilir. Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü Demokrat Partiyi kurmadan yaklaşık bir yıl önce, Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili olarak, Parti içinde çeşitli konularda muhalefet yapmaya başlamıştır. Bu çalışmayla, çok partili hayat öncesinde Cumhuriyet Halk Partisinde muhalefetin ne zaman ve kimler tarafından başlatıldığının, hangi konulara muhalefet edildiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın diğer bir amacı da, muhalefetin Cumhuriyet Halk Partisinde nasıl karşılandığı ve ne gibi değişikliklere yol açtığının belirlenmesidir.

Bu amaçları ortaya koyabilmek için, Cumhuriyet Halk Partisinde ilk muhalefet edilen konular olan 1944 ve 1945 bütçe görüşmeleri incelenmiştir. Daha sonra da, diğer muhalefet konuları olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile Dörtlü Takrir (Önerge) ele alınmış, yapılan muhalefetin içeriğinin ve getirilen demokratikleşme tekliflerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Çalışmada yöntem olarak, yapılan muhalefetin kimler tarafından dile getirildiği

ve ne gibi eleştiri ile öneriler içerdiği konuları incelenmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin bu eleştiri ve önerileriler karşısındaki tutumu da incelenen diğer bir konuyu oluşturmuştur.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ İÇİNDE MUHALEFETİN ORTAYA ÇIKIŞI

Çok partili hayata geçiş öncesinde, Cumhuriyet Halk Partisi içindeki ilk muhalefet girişiminin Dörtlü Takrir olduğu yönünde genel bir kanı bulunmaktadır. Oysa Dörtlü Takrirden yaklaşık bir yıl önce Cumhuriyet Halk Partisi içinde, Atatürk Döneminin son başbakanı Celal Bayar tarafından ilk kez olarak 1944 Yılı Bütçesine yönelik olarak eleştiriler dile getirilmiştir. Bu eleştirileri anlayabilmek için, dönem içinde yaşanan ekonomik gelişmelere bakmakta yarar bulunmaktadır.

Türkiye İkinci Dünya Savaşına girmemekle birlikte, savaşın neden olduğu ekonomik sorunlardan çok büyük oranda etkilenmiştir. Türkiye'de savaşın en olumsuz etkisi özellikle ekonomi alanında görülmüş, savaş süresince yüksek bir enflasyon yaşanmıştır. Savaş döneminin ilk başbakanı olan Refik Saydam sorunları çözmek için katı bir fiyat kontrolü yöntemi uygulamış, bu amaca yönelik olarak Ocak 1940'da Milli Korunma Kanunu çıkarılmıştır. Refik Saydam Hükümeti zamanında alınan bu tedbirlerle piyasayı denetleme çabaları sonuçsuz kalmış, yüksek bir enflasyonla birlikte karaborsa da ortaya çıkmıştır. Temmuz 1942'de başbakanlığa atanan Şükrü Saraçoğlu döneminde farklı bir yöntem izlenerek, piyasaya uygulanan sıkı kontrol mekanizması gevşetilmiş ve gıda maddeleri üzerindeki fiyat denetimi hafifletilmiştir. Ancak bu uygulamalar genel fiyat seviyesinde % 90'a varan artışa neden olmuştur. Bunun sonucu olarak, 1942 ve 1943 yıllarında savaş yıllarının en yüksek enflasyonu görülmüştür (Boratav, 2007, 81-85; Ortaylı, 2012, 90, 91).

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki çok partili hayata geçiş sürecinde, Cumhuriyet Halk Partisi içindeki ilk muhalefet girişimi, 1944 Yılı Bütçesinin Meclisteki görüşmeleri sırasında gerçekleşmiştir. 25 Ekim 1937'de İsmet İnönü'nün istifası sonrasında Başbakanlığa atanan ve İsmet İnönü döneminin hemen başında, 25 Ocak 1939 tarihinde istifa eden Celal Bayar, bütçe görüşmeleri sırasında Mecliste yaptığı konuşmasında, daha önce dile getirilmemiş bir şekilde kötüye gidiş olduğunu belirtmiş ve ekonomi konularında eleştirilerde bulunmuştur.

Celal Bayar 1944 Yılı Bütçesinin Meclisteki görüşmeleri sırasında 22 Mayıs 1944'te yaptığı konuşmasında yaşanan yüksek enflasyon üzerinde durarak, 1938 yılında piyasadaki toplam para miktarının 194.000.000 lira olduğunu, 1944 yılı Mayıs ayı ortasında ise bu miktarın 890.000.000 liraya çıktığını, üretimin bu para miktarından çok daha az olması nedeniyle, Türkiye'de enflasyon yaşandığını söylemiştir. Enflasyonun cesaretle söylenmesi durumunda güven yaratılabileceğini ve sorunun çaresinin bulunabileceğini, sorunun olduğu gibi söylenmemesi durumunda ise, paranın dayandığı emniyet unsurunun zedeleneceğini ve soruna çözüm bulunmasının zorlaşacağını belirtmiştir (TBMM ZC, 1944, 148).

Bu dönemde enflasyona paralel olarak iç ve dış borçlarda da büyük artışlar yaşanmıştır. 1939 yılında 620 milyon lira olan iç borç 1,5 milyar liraya yükselmiştir. Dış borç da 1946 yılı sonunda yaklaşık olarak 65 milyon sterline ulaşmıştır (Turan, 1999,165). Celal Bayar'ın bütçe görüşmelerinde üzerinde durduğu diğer bir konu da Hükümetin borcu hakkında olmuş, 1938 yılında 534.000.000 lira olan borcun 1943 yılında 1.480.000.000 liraya çıktığını açıklamıştır. 1938 yılındaki borcun 210.000.000 lirasının dalgalı, kısa vadeli ve vadesiz borçlardan oluşurken, 1943 yılındaki toplam borcun 887.000.000 lirasının dalgalı, kısa vadeli

ve vadesiz borçtan oluştuğunu, bütçenin düzeni açısından bunu ciddi bir sorun olarak gördüğünü belirtmiştir. Ayrıca, 40.000.000 lira olarak belirlenen dalgalı borcun bütçe dışında bırakıldığını, bunun nedeninin Maliye Vekili tarafından açıklanmasını istemiştir. Celal Bayar'ın 1944 Yılı Bütçesine yönelik açıklamaları ve eleştirileri sırasında, Maliye Vekili Fuat Ağralı'nın hepsine birden cevap vereceğini söylemesine rağmen, bütçe görüşmeleri sırasında herhangi bir cevap vermediği görülmüştür (TBMM ZC, 1944, 147, 149). Bu eleştiriler sonrasında 392 kabul oyuna karşın, Celal Bayar tarafından 1944 bütçesine red oyu verilmiştir (Turan, 1999, 204).

Cumhuriyet Halk Partisinde Celal Bayar'ın ortaya koyduğu ilk muhalefete, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşmelerinde başka milletvekilleri de katılmıştır. Kanunu'nun görüşmeleri sırasında, Mecliste muhalefet belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısı ilk olarak, büyük çiftlik ya da toprak sahipleri olan İzmir milletvekili Rahmi Köken'in komisyon başkanı, Aydın milletvekili Adnan Menderes'ın raportör, Adana milletvekili Cavit Oral ve Eskişehir milletvekili Emin Sazak'ın da üye olduğu, toplam 32 milletvekilinden oluşan Meclis Komisyonunda görüşülmüştür (Turan, 1999, 171). Komisyondaki görüşmelerde, bazı maddelerinde değişiklik yapılmakla birlikte, tasarının ana ilkeleri değiştirilmemiştir. Bununla birlikte, Başbakan Şükrü Saraçoğlu komisyonun toplantısına katılmış ve bazı itirazlara rağmen başbakanın istekleri kabul edilerek 17. Madde olarak tasarıya ilave edilmiştir (Goloğlu, 1974, 322, 323).

Kanun ile arazisi hiç olmayan ya da yeterli miktarda bulunmayan çiftçiler ile çiftçilik yapmak isteyenlerin, aileleri ile birlikte geçimini sağlayacak kadar bir araziye sahip olmaları amaçlanmıştır. Ayrıca toprakların boş kalmasının önlenmesi ve sürekli olarak işlenmesinin sağlaması da diğer bir amacı oluşturmuştur (Turan, 1999, 171). Bu amaçla ihtiyaç duyulan toprakların Hazine, vakıf ve belediyelere ait topraklar ile 5.000 dönümden büyük çiftliklerden istimlak yoluyla elde edilmesi öngörülmüştür. Bunların yeterli olmaması durumunda, 2.000 dönüme kadar olan topraklar da istimlak edilebilecekti. Şükrü Saraçoğlu'nun isteğiyle gerçekleşen 17. Madde ile nüfus yoğunluğu fazla olan bölgelerde Hazine, vakıf ve belediyelere ait topraklar yeterli olmazsa, yarıcılar, ırgatlar ve kiracılar tarafından işletilen 2.000 dönümden daha az olan topraklar da istimlak edilebilecekti (Karpat, 1996, 112).

Mecliste 14 Mayıs'ta başlayan görüşmelerde (Timur, 2001, 215), Kanunu savunanlar bu düzenlemenin Anayasada yer olan halkçılık ilkesinin bir gereği olduğunu, toplumsal adaleti sağlayan bu Kanunun milli bir ihtiyacı karşıladığı ve milyonlarca köylüyü, toprak sahibinin yarıcısı ya da ırgatı olmaktan kurtaracağını savunmuştur. Eleştirenler ise, Kanunun Anayasadaki ve Medeni Kanundaki özel mülkiyet haklarına aykırı olduğunu ileri sürmüş, toprağın bölünmesi yerine ziraat usullerinin geliştirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Çoğu büyük toprak sahibi olan milletvekilleri tarafından, özellikle aşırı bir istimlak içeren 17. Madde eleştirilmiştir (Karpat, 1996, 112, 113).

Kanuna karşı en şiddetli eleştiriler, Refik Koraltan ve Adnan Menderes tarafından dile getirilmiştir. Refik Koraltan'a göre çağdaş bir toplumda en öncelikli olması gerekenlerden biri mülkiyet hakkıdır. Adnan Menderes ise Başbakan Rüştü Saraçoğlu'nu, görüşmeler bittikten sonra Komisyona müdahale ederek 17. Maddeyi usule aykırı bir şekilde Kanuna koydurduğu için eleştirmiştir. Adnan Menderes'e göre Türkiye'de büyük toprak mülkiyeti bulunmamaktaydı. Toprak yetersizliği, ziraata uygun arazilerin işletmeye açılmamasından

kaynaklanıyordu. Bununla birlikte, 17. Madde hariç olacak şekilde, Kanunu desteklediğini de açıklamıştır (Karpat, 1996, 114-116). Adnan Menderes ayrıca, tasarının yasalaşması durumunda toprak mülkiyetinin artık güvence altında olmayacağı, toprakların dağıtması yerine birleştirmesinin gerekli olduğunu da savunmuştur (Turan, 1999, 172). Bir reform niteliği taşıyan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu 11 Haziran 1945'te kabul edilmiştir (Karpat, 1996, 112).

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'ndan hemen sonra yapılan 1945 Yılı Bütçe Kanunu görüşmelerinde muhalefetin varlığı artık açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Halk Partisinde ortaya çıkan bu muhalefette Adnan Menderes, Celâl Bayar, Hikmet Bayur, Emin Sazak, başta ekonomi kararları olmak üzere hükümeti eleştirmiştir (Çavdar, 2008, 454). Mayıs 1945'deki Hükümetin yedi aylık bütçesinin görüşmeleri sırasında, genellikle sessiz geçiştirilen bütçe görüşmelerinden farklı olarak, Mecliste hareketli bir dönem yaşanmış, bazı milletvekilleri uzun eleştirilerde bulunmuş ve bütçe hakkında takrir vermiştir (Bayar, 1986, 30).

Demokrat Partinin kurucuları olan Adnan Menderes, Celâl Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü ile birlikte Emin Sazak da, 1945 bütçesi aleyhinde oy kullanmıştır (Karpat, 1996, 130). 77 milletvekili görüşmeye katılmamakla birlikte, 368 kabul oyuyla 1945 Yılı Bütçesi yasalaşmıştır. Mecliste Adnan Menderes önderliğinde ortaya çıkan bu muhalefet hareketini İstanbul basını detaylı bir şekilde kamuoyuna duyurmuştur (Goloğlu, 1974, 344, 352).

Cumhuriyet Halk Partisi içinde görülen bu muhalefet üzerine, iktidar partisi bir takım yeni uygulamalar yapma gereğini hissetmiştir. Bunların ilki, 1945 bütçesine getirilen eleştiriler nedeniyle, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun hükümet için Meclisten güvenoyu isteğinde bulunmasıdır. Yusuf Hikmet Bayur ile Recep Peker'in de 1945 bütçesine red oyu veren 5 milletvekiline katılmasıyla, toplam 7 milletvekili hükümete karşı güvensizlik oyu kullanmıştır (Turan, 1999, 205). 1945 bütçesine yönelik olarak yapılan eleştirilerden sonra, 31 Mayıs 1945'te Ticaret Vekili Celal Sait Siren de istifa etmiştir (Heper, 1999, 172). Bu da ilk olarak yaşanan bir gelişme olarak dikkat çekmektedir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 19 Mayıs 1945'de, İkinci Dünya Savaşının gerekli kıldığı tedbirler ortadan kalktıkça, siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensiplerinin daha geniş bir ölçüde uygulanacağını açıklamıştı (Turan, 1999, 208). İsmet İnönü'nün bu konuşması, savaş nedeniyle zorunlu olarak durdurulan siyasi açılımlara artık yeniden başlanacağı anlamı taşımıştır (Heper, 1999, 171). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin çıkarları Batı ile birlikte olmasını gerekli kılmıştı. Buna karşın Batıdan gelen mesaj, Türkiye'nin politik sisteminin daha demokratik bir yapıya kavuşmadıkça, Batının desteğini göremeyeceği yönündeydi (Karpat, 1996, 127, 128).

Bu gelişmeler sonrasında, 7 Haziran 1945'te Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubuna, Adnan Menderes, Celâl Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından Dörtlü Takrir verilmiştir. Bu, Meclisteki muhalefetin artık iyice belirginleştiği anlamını taşımıştır (Karpat, 1996, 131). Dörtlü Takrir ile muhalefet ekonomi alanındaki eleştirileri sonrasında bu kez, siyasi yapının da demokratikleşme zamanının artık geldiğini savunmuştur (Kongar, 1994, 159).

Dörtlü Takrir ile TBMM'nin yaptığı denetimin Anayasanın yalnızca şekline göre değil, ruhuna göre de yapılması; vatandaşların Anayasada belirlenen siyasi hak ve hürriyetlerini kullanabilmeleri; Cumhuriyet Halk Partisinin çalışmalarının bu doğrultuya uygun olarak tekrar belirlenmesi istenmiştir. Bu isteklerin Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubunun açık bir oturumunda görüşülmesi talep edilmekle birlikte, Takrir kapalı bir oturumunda görüşülmüştür (Turan, 2003, 284, 285; Turan, 1999, 213; Gologlu, 1974, 367). 12 Haziran 1945'de yedi saat süren Takrir görüşmesinin sonunda Başbakan Şükrü Saraçoğlu yaptığı konuşmasında, Cumhuriyet Halk Partisinin Takrirde yazıldığı gibi demokratik bir ıslahata ihtiyacı olmadığını söylemiş ve Takririn geri çekilmesini tavsiye etmiştir. Takririn geri alınmaması üzerine yapılan oylamayla Takrir reddedilmiştir (Bayar, 1986, 33, 34; Ağaoğlu, 1972, 85, 86).

Reddedilmekle birlikte, Dörtlü Takrir ve takrir sahipleri kamuoyu tarafından olumlu bir şekilde karşılanmıştır. Vatan gazetesinde başbakanı ve bazı antidemokratik kanunları eleştiren yazılar yazan Adnan Menderes ve Fuat Köprülü 21 Eylül 1945'te Cumhuriyet Halk Partisinden ihraç edilmiştir. Refik Koraltan'ın bunu eleştirmesi üzerine, o da partiden çıkartılmıştır. Basın Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi için hazırladığı tasarının Cumhuriyet Halk Partisi Grubunda reddedilmesi sonrasında Celâl Bayar, 30 Eylül 1945'te milletvekilliğinden, 2 Aralık 1945'te de Cumhuriyet Halk Partisinden istifa etmiştir (Uran, 1959, 435; Ahmad, 2007, 126; Çavdar, 2008, 455).

Takrir reddedilmekle birlikte, Cumhuriyet Halk Partisi Takririn ruhuna uygun olarak, seçimlerde daha demokratik usullerin uygulanması yönünde önemli bir adım atmıştır. 17 Haziran 1945'te İstanbul, Kocaeli, Zonguldak, Burdur, Sivas ve Çorum'da yapılacak olan seçimlerde, Cumhuriyet Halk Partisi aday belirlememiş, (Heper, 1999, 172) böylece halkın istediği adayların seçilmesinin önünü açmıştır.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Cumhuriyet Halk Partisinde başlayan ilk muhalefet, 1944 yılında eski başbakan Celal Bayar'ın bütçeye yönelik olarak başlattığı eleştirilere, diğer birkaç milletvekilinin de katılımıyla başlangıçta ekonomi alanında görülmüştür. Genel ekonomik durumun olumsuz olduğu bir dönemde başlayan bu muhalefet kısa bir sürede, Cumhuriyet Halk Partisinde siyasal alanda demokratikleşme taleplerine dönüşmüştür.

1944 yılı bütçesine karşı getirilen eleştirilere ve cevap istenen sorulara karşı Maliye Vekili Fuat Ağralı'nın bir cevap vermezken, 1945 yılı bütçesine getirilen eleştiriler sonrasında Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun hükümet için Meclisten güvenoyu isteğinde bulunması, Ticaret Vekili Celal Sait Siren'in ise istifa etmesi, ortaya çıkan muhalefetin Cumhuriyet Halk Partisinde demokratik uygulamaların başlamasına sebep olduğuna işaret etmektedir.

Demokratikleşme taleplerinin dile getirildiği Dörtlü Takrir 12 Haziran 1945'de reddedilmekle birlikte, yaklaşık bir hafta sonra 7 şehirde yapılacak olan seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisinin aday göstermeyerek, halkın istediği kişilerin milletvekili seçilebilmesinin önünü açması, Parti içinde gösterilen muhalefetin demokratikleşme yönünde adımlar atılmasını zorunlu kıldığını göstermektedir. Bununla birlikte, muhalefet eden Adnan Menderes, Celâl Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün Cumhuriyet Halk Partisinden

çıkarılması ya da çıkmak zorunda bırakılması, muhalefetin Parti içinde istenmediği anlamını da taşımıştır. Bu durumun, Cumhuriyet Halk Partisinde siyaset yapma imkanı bulamayarak ayrılmak zorunda kalan bu dört milletvekilinin, Demokrat Partiyi kurmalarına sebep olduğunu söylemek de mümkündür.

KAYNAKÇA

Ahmed, F. (2007), *Modern Türkiye'nin oluşumu*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Ağaoğlu, S. (1972), *Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri, Bir Soru*, İstanbul: Baha Matbaası.

Bayar, C. (Der. İsmet Bozdağ) (1986), *Başvekilim Adnan Menderes*, İstanbul: Tercüman Yayınları.

Boratav, K. (2007), *Türkiye İktisat Tarihi (1908-2005)*, Ankara: İmge Kitapevi.

Çavdar, T. (2008), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, Ankara: İmge Kitapevi.

Heper, D. (1999), *İsmet İnönü*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Goloğlu, M. (1974), *Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, Ankara: Turhan Kitapevi.

Karpat, K. H. (1996), *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Afa Yayınları.

Kongar, E. (1994), *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Ortaylı, İ. (2012), *Türkiye'nin Yakın Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, (1944), Devre:7, Cilt:10, İçtima:1, 22 Mayıs 1944, 58. İnikad, 1. Celse, Ankara; T.B.M.M. Matbaası.

Timur, T. (2001), *Türk Devrimi ve Sonrası*, Ankara: İmge Kitapevi.

Turan, Ş. (1999), *Türk Devrim Tarihi IV*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Turan, Ş. (2003), *İsmet İnönü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Uran, H. (1959), *Hatıralarım*, Ankara: Künyesiz.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE TÜRKİYE'NİN EKONOMİ ALANINDAKİ KALKINMA GİRİŞİMLERİ*

Gültekin Kâmil BİRLİK
Doç.Dr. Atılım Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-8568-2263

Özet

Avrupa'da revizyonist ve antirevizyonist grupların iyice belirginleşmesi sonrasında, Atatürk 1937 yılından itibaren yakın çevresine, iki yada üç yıla kadar bir dünya savaşının çıkacağını açıklamıştır. Gelişmiş ülkeler ile Türkiye arasında ekonomi sahasında önemli mesafenin olduğunu vurgulayan Atatürk, bu açığın kapatılması için süratle atılım yapılmasını gerekli görmüştür. Böyle bir ortamda İsmet İnönü 25 Ekim 1937'de başbakanlık görevinden istifa etmiş ve bu göreve ekonomi alanında başarılı sonuçlar elde etmiş olan İktisat Vekili Celal Bayar getirilmiştir. Atatürk'ün yeni dönemde başbakanlığa bir iktisatçı görevlendirmesi, ekonomi alanında yapmak istediği hamleyi göstermesi bakımından önemlidir. Başbakanlıkta yaşanan bu değişim basında ve kamuoyunda, siyasi ve sosyal alandaki devrimlerin artık tamamlandığı ve sıranın ekonomi alanındaki başarıya geldiği şeklinde algılanmıştır.

Atatürk, başbakan atamasında tercihini bir iktisatçıdan yana kullandığı gibi, kamuoyuna yaptığı konuşmalarda da ekonomi konularına öncelik vermiştir. 1 Kasım 1937'deki Meclis açılış konuşmasının yaklaşık olarak dörtte üçünü ekonomi konularına ayırmıştır. Geçmiş yıllardaki Meclis açış konuşmalarında daha çok dış siyaset konuları üzerinde dururken bu kez ekonomi konularından bahsetmesi, Atatürk'ün bu dönemdeki önceliğini göstermektedir. 1938 yılı Meclis açış konuşmasında da benzer bir şekilde, ekonomi konuları ağırlığını korumuştur. Bu şekilde, kamuoyunda ekonomik kalkınma için bilinç yaratmak da arzulanmıştır.

Celal Bayar'ın 8 Kasım 1937'de güvenoyu aldığı hükümet programı incelendiğinde, programının yaklaşık olarak dörtte üçünün ekonomi konularıyla ilgili olduğu görülmektedir. Celal Bayar başbakanlık döneminde, bu programına uygun olarak ekonomi sahasında önemli girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda, Aralık 1937'de Üç Yıllık Maden Planı kabul edilmiş, gemi inşası, liman işletmesi ve deniz taşımacılığı gibi alanlarda faaliyet göstermek üzere 27 Aralık 1937'de Denizbank kurulmuştur. Benzer şekilde, tarım ürünlerini değerlendirmek için 24 Haziran 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisi oluşturulmuştur.

Atatürk, çıkacağını öngördüğü dünya savaşı öncesinde gelişmiş ülkeler ile ekonomi alanındaki açığı kapatabilmek için, sadece hükümetin girişimlerinin yeterli olamayacağını da açıklamıştır. Benzer şekilde, bütçe formalitelerine bağlı kalınmayarak, kişilerin ve şirketlerin de ekonomi alanında önemli fonksiyonlar üstlenmesini istemiştir. O güne kadarki en büyük bütçe olan 1938 yılı bütçesinde, Atatürk'ün bu görüşüne uygun olarak, sadece hükümetin değil Ziraat Bankasının da girişimde bulunması öngörülmüştür. Bu kapsamda, Çukurova'nın

*Yeni ilave ve düzenlemelerle, Milli Mücadeleden Cumhurbaşkanlığına Kadar Celal Bayar (1919-1950) isimli tezden türetilmiştir. Birlik, G. K. (2011), *Milli Mücadeleden Cumhurbaşkanlığına Kadar Celal Bayar (1919-1950),* Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.

sulanması için, bütçenin yaklaşık olarak % 10'una karşılık gelecek şekilde, Ziraat Bankasının 30 milyon liralık yatırım yapması öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Ekonomi, İkinci Dünya Savaşı.

Abstract

After the revisionist and antirevisionist groups became more prominent in Europe, Atatürk announced that a world war would break out in his close circle, up to two or three years, from 1937 on. Emphasizing that there is an important distance between Turkey and developed countries in the field of economy, Atatürk deemed it necessary to make a rapid breakthrough in order to close this gap. In such an environment, İsmet İnönü resigned from his position as prime minister on 25 October 1937 and Deputy Economics Celal Bayar was appointed to this position, who achieved successful results in the field of economy. Atatürk's appointment of an economist to the prime ministry in the new period is important in terms of showing the move he wants to make in the field of economy. This change in the Prime Ministry has been perceived in the press and public opinion as the revolutions in the political and social sphere are now complete and it was now the time for success in the field of economy.

Just as Atatürk preferred an economist in his appointment as the prime minister, he also gave priority to economic issues in his speeches to the public. The Assembly on 1 November 1937 devoted approximately three quarters of its opening speech to economic issues. The fact that he talked more about foreign policy issues in the opening speeches of the Assembly in the past years, and this time on economic issues, shows Atatürk's priority in this period. Similarly, in the opening speech of the Parliament in 1938, economic issues were dominant. In this way, he also wanted to create awareness regarding the economic development in the public opinion.

When the government program, in which Celal Bayar received the vote of confidence on November 8, 1937, is examined, it is seen that approximately three-quarters of this program is related to economic issues. During his prime ministry, Celal Bayar made important initiatives in the field of economy in line with this program. In this context, the Three-Year Mine Plan was accepted in December 1937, and Denizbank was established on December 27, 1937 to operate in areas such as shipbuilding, port management and maritime transportation. Similarly, the Turkish Grain Board was established on June 24, 1938 to act in the agricultural area.

Before the world war he predicted, Atatürk declared that the government's initiatives alone would not be sufficient to close the economic gap with the developed countries. Similarly, he wanted individuals and companies to undertake important functions in the field of economy, without adhering to budgetary formalities. In the budget of 1938, which is the largest budget in the history of the Republic, it was envisaged that not only the government but also Ziraat Bank would take action in accordance with Atatürk's opinion. In this context, it is envisaged that Ziraat Bank will invest 30 million lira for irrigation of Çukurova, corresponding to approximately 10% of the budget.

Keywords: Atatürk, Economy, Second World War.

GİRİŞ

Atatürk, iki ya da üç yıla kadar başlayacağını öngördüğü İkinci Dünya Savaşı öncesinde, ekonomi alanında gelişmiş ülkelerle Türkiye arasındaki mesafenin kapatılması için girişimlerde bulunulmasını, bu kapsamda bütçe sınırlamalarına bağlı kalınmayarak, kişilerin ve kuruluşların da yatırım yapmasını istemiştir. Atatürk'ün düşüncelerini açıkladığı bu dönemde, İktisat Vekili Celal Bayar Başbakanlığa atanmıştır. Bu çalışmayla, Atatürk'ün düşüncelerinin yeni hükümet döneminde uygulanıp uygulanmadığı, uygulandıysa bu amaçla nelerin yapıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın kapsamı, İkinci Dünya Savaşı öncesinde Atatürk'ün ekonomi alanında yapmak istediklerinin neler olduğu ve yeni kurulan hükümette bu isteklerin nasıl karşılık bulduğu konularıyla sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda, yeni hükümetin programında ekonomi konularının ağırlığının ne kadar olduğu ve ekonomi alanında ne tür planlar uygulanarak, hangi kurumların oluşturulduğu incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak, Atatürk'ün düşünceleri çerçevesinde hükümetin yaptığı girişimlerin neler olduğu ve nasıl sonuçlandığı konularının araştırılması esas alınmıştır.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE TÜRKİYE'NİN EKONOMİ ALANINDAKİ KALKINMA GİRİŞİMLERİ

İsmet İnönü 25 Ekim 1937'de başbakanlık görevinden istifa etmiş ve bu göreve ekonomi alanında başarılı sonuçlar elde etmiş olan İktisat Vekili Celal Bayar getirilmiştir. Ekim 1929'daki dünya ekonomi buhranı Türkiye'yi de olumsuz bir şekilde etkilemiştir. 1930'lu yılların başında Atatürk, uygulanan ekonomi politikalarını beğenmeyerek, Eylül 1932'de Celal Bayar'ın iktisat vekilli olmasını sağlamıştır. Celal Bayar 1932 ile 1937 yılları arasında ekonomi yönetiminde başarılı olmuş ve olumlu sonuçlar elde etmiştir. Bu başarının, Celal Bayar'ın başbakanlığa atanmasında önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı öncesinde başbakanlığa iktisat vekilini ataması, ekonomi alanında yapmak istediği hamleyi göstermesi bakımından önemlidir. Başbakanlıkta yaşanan bu değişim basında ve kamuoyunda, siyasi ve sosyal alandaki devrimlerin artık tamamlandığı ve sıranın ekonomi alanındaki başarılara geldiği şeklinde algılanmıştır. İsmet İnönü'nün bir buçuk ay süreyle izne ayrıldığı ve Celal Bayar'ın başbakan vekili olarak tayin edildiği 20 Eylül 1937 tarihindeki resmi açıklamayla duyurulmuştu (Ayın Tarihi, 46, 10). Tan gazetesi 26 Eylül 1937'deki yazısında başbakan değişikliği ile ilgili olarak, büyük bir asker ve diplomata ihtiyaç gösteren makamın, artık yeni devrede bir iktisatçıya ihtiyaç gösterdiğini yazmıştır. Bir iktisatçının doğrudan doğruya işbaşına getirilerek, memleketin sorunlarıyla yeni bir tarzda mücadele edilmesi yolunun tercih edildiği şeklinde yorum yapılmıştır (Uyar, 1999, 334). Mahmut Goloğlu, askeri ve hukuksal bağımsızlık için İsmet İnönü tercih edilmişken, ekonomik bağımsızlık için Celal Bayar'ın tercih edildiğini (Goloğlu, 1974, 272), Ahmet Hamdi Başar da Atatürk'ün yaptığı sosyal devrimlere bir ekonomik devrim ekleme imkânını bulamadığını, bu nedenle 1937 yılında Celal Bayar'ın tercih edildiğini belirtmiştir (Başar, 2007, 632).

Celal Bayar'ın kurduğu hükümet programında dikkati çeken konu, yapılacaklarla ilgili olarak esas aldığını söylediği Atatürk'ün sözlerinin, Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Kasım 1937'deki açış konuşmasından alınmış olmasıdır (Zabıt Ceridesi, 1937,

19-34). Atatürk'ün bu konuşmasının büyük bir çoğunluğunu, ekonomi konuları oluşturmuştur (Ayın Tarihi, 48, 13-23). Geçmiş yıllardaki Meclis açış konuşmalarında daha çok dış siyaset konuları üzerinde dururken bu kez ekonomi üzerinde durması, Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemde önceliğini göstermesi bakımından önemlidir. Atatürk'ün 1 Kasım 1937'deki konuşmasına paralel olarak, Celal Bayar'ın hükümet programındaki ekonomi konularının ağırlığı yaklaşık olarak % 80 civarında olmuştur (Zabıt Ceridesi, 1937, 19-34). Hükümet programında böylesine yüksek bir oranda ekonomiden bahsedilmesi, gelecek dönemde ağırlık verilecek konunun ekonomi olacağının da bir işaretidir.

Celal Bayar hükümet programı hakkında konuşurken, Atatürk'ün Türkiye'nin endüstrileşmesi için söylediği şu sözlerini hatırlatmıştır: " *Endüstrileşmek, en büyük milli davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük, küçük her çeşit sanayii kuracağız ve işleteceğiz. En başta, vatan müdafaası olmak üzere, mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan en ileri ve refahlı Türkiye idealine ulaşabilmek için bu bir zarurettir.*" (Zabıt Ceridesi, 1937, 25).

Celal Bayar, sanayi hamlesine başlanırken, ziraatın ve ticaretin bundan olumsuz yönde etkileneceği yönünde kaygılar duyulduğunu, ancak sanayi planlarının uygulanmasıyla birlikte, ziraatın daha gelişmiş ve daha modern usullerle üretime ihtiyaç duyacağını belirtmiştir. Sanayi ve ziraatın ayrı ayrı düşünülemeyeceğini, bunların birlikte ele alınması gerektiği, sanayideki ilerlemenin ziraatı ve ticareti de ilerleteceğini vurgulamıştır (Akşam, 21 Ağustos 1938, 4).

Celal Bayar, hatırlattığı bu sözleriyle, Atatürk'ün ortaya koyduğu hedefe ulaşmak için kullanacağı yol hakkında, fert tarafından yapılabilecek işlerin fertlerce yapılmasını himaye ve teşvik edeceklerini, bunun için sanayiyi teşvik siyasetlerine devam edileceğini, fakat ferdi çalışma veya sermayenin henüz yeterli olmadığı işlerde, milli korunmanın gerekli olduğu konularda, milli emniyeti ve genel çıkarı sağlamak, ferdi çalışma ve sermayenin çeşitlenip büyümesini kolaylaştırmak için devletin faaliyette bulunulacağını açıklamıştır (Zabıt Ceridesi, 1937, 25).

Celal Bayar'ın hükümet programının okuması sonrasında söz alan milletvekilleri, hükümet programı üzerinde fazlaca bir değerlendirme bulunmadan, İsmet İnönü'nün başarılı bir başbakan olarak tarihe geçeceği yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Celal Bayar hakkında da, iktisat başta olmak üzere başarılı bir geçmişe sahip olduğu, Atatürk'ün yanında yetiştiği ve onun tercihiyle başbakanlığa atandığı, dolayısıyla başarılı olacağına inanıldığı ifade edilmiştir. Milletvekillerinin konuşmaları sonrasında hükümet için 8 Kasım 1937'de yapılan güven oylamasında, oylamaya katılan 364 milletvekilinin tamamı hükümete güvenoyu vermiştir (Zabıt Ceridesi, 1937, 33-38).

Celal Bayar'ın 10 Kasım 1937 tarihinde evinde verdiği küçük davete katılan Atatürk, hükümet programı ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "*Millete yepyeni bir program bildirdiniz. Bu program benim millete vaat ettiğim hususlardır. Celal Bayar ve arkadaşları benim millete vadettiklerimi yapacaklarını bana ve millete vaat ettiler. Ben milletle beraber Celal Bayar ve arkadaşlarının programının nokta nokta tatbik edildiğini takip edeceğim. Daha iyi izah edeyim: Ben Türkiye Reisicumhuru Atatürk ve Türk milleti başvekil Celal Bayar'ın ve onun hükümetinin programını takip ediyoruz ve fiili neticesini görmek istiyoruz.*" (Ulus, 11 Kasım 1937, 1; Ayın Tarihi, 48, 63). Atatürk'ün bu konuşması, onun hükümet

programını kendi düşüncelerine çok yakın bulduğunu ve ne kadar çok benimsediğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Celal Bayar başbakanlık döneminde, hükümet programında verdiği ağırlığa paralel bir şekilde, ekonomi sahasında önemli girişimlerde bulunmuştur. Aralık 1937'da kamuoyuna açıklanmış olan Üç Yıllık Maden Planıyla, hükümetin kurduğu müesseseler aracılığıyla yer altı zenginliklerinin incelendiği, bu inceleme sonucunda ekonomik olduğu değerlendirilen bakır, kurşun, demir, altın ve gümüş madenlerinin işletilmeye açıldığı, ayrıca kömür havzasının da geliştirilen yeni planlarla işletilmeye açılacağı duyurulmuştur. Eskiden devralınan veya varlığı bilinmekte beraber cinsi bilinmeyen pek çok madenin incelenmesinin programın ikinci aşaması içinde yer alacağı, Maden Tetkik Arama Enstitüsünün gerekli jeolojik tetkikleri yaptıktan sonra bu madenleri işleteceği açıklanmıştır. Yapılan bu çalışmalarla, üç yılın sonunda ekonomi alanında 14 milyon liralık artış yaşanacağı da vurgulamıştır (Ayın Tarihi, 49, 27, 28).

Bu dönemde ekonomi alanıyla ilgili olarak ele alınan diğer konu denizcilik alanında olmuştur. 27 Aralık 1937'de kabul edilen 3295 sayılı Denizbank Kanunu'nun gerekçesinde, mevcut denizcilik örgütlenmesinin bir birlik gösteremediği, bu yüzden denizcilik işlerinin bir elde toplanmasının yararlı olacağı vurgulanmıştır. Kredi ve finansman işlerini sağlayabilmek için yeni kuruluşun bir banka şeklinde örgütlenmesi öngörülmüştür. Kanunla, eski Seyrisefainin sahip olduğu kurumlar ile birlikte, liman işletmeleri de Denizbank'a intikal etmiştir. Kanunda Denizbank'ın yapacağı başlıca işler olarak şunlar sıralanmıştır: Kuruluşuna geçen inhisar (tekel) ve imtiyazları işletmek; İnhisar gerektirmemek şartıyla deniz, göl, nehir ve limanlarda ve bunların kıyılarında deniz ticareti, denizcilikle ilgili sanayi ve inşaat işleri yapmak; Bakanlar kurulu kararı ile iskeleler veya şehirlerarasında karayolu nakliyesinde bulunmak; Denizcilik işleri için kredi açmak; Her türlü bankacılık işlerinde bulunmak (Boratav, 2006, 275, 276). Basında, Denizbank'a verilen görevlerin ağırlığına dikkat çekilerek, Denizbank'a en az bir bakanlık kadar büyük bir müessese denilebileceğini, çünkü denizcilikle ilgili bir bakanlık kurulmak istenseydi, ona da ancak Denizbank kadar görev ve yetki verilebileceği belirtilmiştir (Ayın Tarihi, 50, 40, 41).

Bu dönemde ekonomi alanıyla ilgili olarak ele alınan diğer bir konu da Toprak Mahsulleri Ofisi olmuştur. 24 Haziran 1938'de kabul edilen Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu'yla, başta buğday olmak üzere hububat fiyatlarının düzenlenmesi, alım ve satım işlemlerinin yapılması, yurt dışına satılabilme imkânlarının arttırılması, bazı uyuşturucu maddelerin üretilmesinin denetlenmesi amaçlanmıştır (Mazıcı, tarihsiz, 105).

1934 ile 1938 yılları arasında uygulanan ve başarılı sonuçlar alınan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planından sonra, İkinci Programı görüşmek üzere 1936 yılında Ankara'da Sanayi Kongresi yapılmış ve ulaşılan sonuçlar ışığında hazırlanan İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı başbakanlığa sunulmuştu (Tezel, 2002, 305). Atatürk'ün bu dönemde yaptığı konuşmalar incelendiğinde, yakında bir dünya savaşı çıkacağı öngörüsünde bulunduğu ve Türkiye'nin ekonomi alanında geri kalmış olduğunu söylediği, bu nedenle savaştan önce ekonomi planlarının gerçekleştirmesini istediği görülmektedir. Afet İnan, Atatürk'ün ekonomiye çok önem verdiğini, hasta olduğu dönemde Celal Bayar ile konuşurken, Dünyanın ikinci savaşa doğru gitmekte olduğu bir ortamda yapılması gerekeni şu sözlerle açıkladığını nakletmiştir: "… *Asıl mesele ekonomik planlarımızı tam manası ile uygulamak ve bunları bir an evvel*

yetiştirmektir." (Kal, tarihsiz, 23). Kılıç Ali de benzer bir şekilde Atatürk'ün ikazını şu şekilde nakletmiştir: "*Çocuğum, ne yapılacaksa çabuk yapılmalı. İki yıllık bir zamanınız var. Behemehal (her durumda) dünya bir savaşa gidiyor. Bu durum karşısında bütçe görüşlerine ve formüllerine uyarak hareketsiz kalmak doğru değildir... Büyük bir kusurumuz cihandan geri kalmaktır.*" (Turgut, 2005, 653).

Celal Bayar, Atatürk'ün çok hasta olduğu dönemde İkinci Planı kendisine açıklarken, Atatürk'ün dünyadaki savaş tehlikesini ve Türkiye'nin geri kalmışlığını şu sözlerle açıkladığını anlatmıştır: "*Bu işleri yapmak için ancak ve ancak iki üç sene vademiz var. Ne yaparsak, bu sırada yapabiliriz. Dünyamız tehlikeli bir istikamettedir ve medeni milletlerle aramızda çok mesafe vardır.*" (Bayar, 1965, 12).

Atatürk, gelişmiş ülkeler ile Türkiye'nin arasındaki ekonomik mesafenin kapanabilmesi için uygulanmasını gerekli gördüğü ekonomi prensiplerini şu şekilde izah etmiştir: "*En büyük kusurumuz dünyadan geri kalmaktır. Gerçekten de bütün gelişme hamlelerinde maalesef biz geri bırakılmışızdır. Bunu telafi etmek, medeni dünyanın seviyesine erişmek için bütçe veya buna paralel birtakım formalitelere ve prensiplere iltifat edilemez. Fertler yapacak, şirketler yapacak, hükümet yapacak, velhasıl (kısaca) işler hiçbir engele uğramaksızın yapılacak. Ancak aynı seviyeye geldikten sonradır ki formalitelere, bütçe ahkamına (hükümlerine) tabi olmak zarureti hasıl olacaktır (ortaya çıkacaktır).*" (Turgut, 2005, 653)

Celal Bayar 29 Haziran 1938'de Mecliste yaptığı konuşmasında, Atatürk'ün bu düşüncesine uygun olarak düzenleme yapıldığını, ayrıca 1938 bütçesinin o zamana kadar yapılan en büyük bütçe olduğunu ve en yüksek payın da milli savunmaya ayrıldığını duyurmuştur. Celal Bayar konuşmasında Atatürk'ün düşüncesine uygun bir şekilde, Adana ovasının sulanması için gerekli olan ve bütçenin yaklaşık olarak % 10'una karşılık gelen 30 milyon liranın, bütçenin üzerinden alınarak, Ziraat Bankasının sorumluluğuna bırakıldığını açıklamıştır. En önemli uğraşlarının mali işler olduğunu söyleyen Celal Bayar, imar işlerinde yapılması öngörülenlerin sadece bütçe imkânları ile sınırlı tutulmayarak, mevcut müesseseler aracılığıyla içerden ve dışarıdan bulunan kredilerle de işlerin yapılmasının sağlandığını belirtmiştir (Zabıt Ceridesi, 1938, 504, 505).

Celal Bayar bu kapsamda İngiltere'den alınan 16 milyon sterlin hakkında da bilgi vererek, 10 milyon sterlinin sanayi ve ticaret işlerinde, 6 milyon sterlinin de askeri harcamalarda kullanılacağını söylemiştir. Celal Bayar, İngiltere'de askeri malzemeler için kredi kullandırılmasının serbest olmamasından ötürü, İngiliz Meclisinden çıkartılan bir kanunla kredinin sağlandığını da açıklamıştır. Yaklaşık 100 milyon lira tutarında olan İngiliz kredisinin, 1938 yılı bütçesinin 306 milyon lira olduğu (Zabıt Ceridesi, 1938, 504, 505) gerçeğinden hareketle, bütçenin yaklaşık üçte birine karşılık gelen önemli bir miktar olduğu görülmektedir.

Celal Bayar konuşmasında, yabancılara ait imtiyazlı müesseselerin satın alınarak millileştirilmesi üzerinde de durmuştur. Yabancı sermayeye karşı olmadıklarını, karşı oldukları sermaye şeklinin, ciddi bir iş görmeyecek olan ve ufak bir farkla veya komisyonla tekrar gidecek olan sermaye olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında normal şartlar altında gelen sermayeye ve kurulmuş müesseselere karşı olmadıklarını özellikle vurgulamıştır. (Zabıt Ceridesi, 1938, 506, 507)

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, Eylül 1938'de bazı değişiklikler yapılarak, dört yıllık olarak yeniden düzenlenmiştir (Tokgöz, 1999, 71). Celal Bayar 18 Eylül 1938 tarihinde Dört Yıllık Üç Numaralı Planı[7] hazırladıklarını kamuoyuna duyurmuştur. Celal Bayar, Atatürk'ün 1937 yılındaki Meclis açış konuşmasında verdiği direktif doğrultusunda hazırlandığını belirttiği bu Plan hakkında bilgi vererek, Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamındaki faaliyetlerin ve askeri ihtiyaçların yeni Plan içinde yer almadığını, 1937 yılında açıklanan Üç Yıllık Maden Planının ise kısmen dâhil edilerek genişletildiğini söylemiştir. Yapılacak işler kapsamında, Karadeniz'de modern bir kömür ve demir limanı ile Trabzon limanının yapımını da saymıştır (Akşam, 19 Eylül 1938, 1, 7).

1 Kasım 1937'deki açılış konuşması gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Kasım 1938'deki açılış konuşmasında da Atatürk'ün daha çok ekonomik konular üzerinde durduğu, Dört Yıllık Üçüncü Plan kapsamında yapılacak yatırımlar hakkında açıklamalarda bulunduğu görülmektedir. Atatürk bu Plan kapsamında, Üç Yıllık Maden Planının genişletileceğini, şeker sanayine ilaveler yapılacağını söylemiş, ayrıca makine, kimya, gıda maddeleri, toprak ve su mahsulleri, liman, nakliye ve deniz işlerini çalışma alanları olarak sıralamıştır (Cumhuriyet, 2 Kasım 1938, 1, 7; Akşam, 2 Kasım 1938, 1, 6).

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı (Dört Yıllık Üçüncü Plan) birinciye oranla daha ayrıntılı mühendislik, maliyet ve piyasa araştırmalarına dayandırılmıştı. 1938'de uygulamaya konulan Plan o günkü koşullar ve önceki sanayileşme deneyimlerine göre bir hayli geniş kapsamlı olarak ele alınmış, kömür ve linyit ile diğer madencilik sektörlerinde, demiryolu ve deniz taşımacılığında iç talebi büyük ölçüde arttırmayı, madencilik, imalat, enerji ve ulaştırma alanlarında önemli yatırımlar yapmayı öngörmüştü. Yatırımlar gerçekleştiği takdirde yeni kurulacak imalat ve madencilik alanlarındaki sanayi tesislerinin yıllık üretim değerlerinin 100 milyon lira olacağı, bunun üçte birinin ihraç edileceği ve 45 bin kişiye istihdam sağlayacağı hesaplanmıştı (Tezel, 2002, 305-307).

Celal Bayar, Üç Numaralı Planda asıl zor olan tarafın mali konuların karşılanması olduğunu, bununla birlikte mali konuların yapılan girişimlerle çözüme kavuşturulduğunu söylemiştir (Akşam, 13 Aralık 1938, 1, 11). Atatürk de Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Kasım 1938'deki konuşmasında Celal Bayar gibi programın mali kaynakları üzerinde durmuş, bütün bu yatırımların 85-90 milyon liraya mal olacağını ve gerekli kredinin sağlandığını vurgulamıştır (Cumhuriyet, 2 Kasım 1938, 1, 7; Akşam, 2 Kasım 1938, 1, 6). Ancak daha sonra, Eylül 1938'deki kararnameyle yürürlüğe konulan Üçüncü Planın gerçekçi maliyet hesaplarının olmadığı, 1936 ve daha önceki yıllara dayanan maliyet hesabının 200 milyon liraya yakın harcama gerektirdiği, hükümetin gerekli harcamaları karşılayacak iç ve dış kaynakların bulunması konusunda aşırı iyimser bir havaya girdiği ifade edilmiştir (Tezel, 2002, 309-312).

Atatürk'ün ölümü ve İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olması ile gerekli harcamalar için iç ve dış kaynakların bulunması yönündeki iyimser hava kaybolmuş, Planın uygulanabilirliği tartışılmaya başlanmıştır. Bu ortamda 1939 yılı Ocak ayında Celal Bayar istifa etmiş, 13 Mart 1939'daki gizli bir kararname ile Eylül 1938'de yürürlüğe konulan İkinci Beş Yıllık Sanayi Planında (Dört Yıllık Üçüncü Planda) öngörülen projelerin çoğu,

[7] Celal Bayar İkinci Beş Yıllık Sanayi Planını 'Dört Yıllık Üç Numaralı Plan' olarak adlandırmıştır.

uygulamaya konulma tarihinden altı ay sonra iptal edilmiştir. İptal edilmeyen projelerde ise İkinci Dünya Savaşının etkileri nedeniyle büyük güçlükler yaşanmıştır (Tezel, 2002, 309-312). İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde, İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı (Dört Yıllık Üçüncü Planı) yerine, 5 Nisan 1939'da İktisadi Savunma Planı hazırlanmıştır (Tokgöz, 1999, 71).

SONUÇ

İki ya da üç yıla kadar bir dünya savaşının çıkacağını öngören Atatürk, ekonomi alanında gelişmiş ülkeler ile Türkiye arasındaki mesafeyi kapatabilmek için girişimlerde bulunmayı zorunlu görmüştür. 25 Ekim 1937'de İsmet İnönü'nün istifası sonrasında, ekonomi alanında başarılı sonuçlar elde etmiş olan İktisat Vekili Celal Bayar'ı bu gerekçeyle başbakanlığa atamıştır. Atatürk, gelişmiş ülkeler ile aradaki mesafeyi kapatabilmek için, bütçe sınırlamalarının engel oluşturmadan, kişilerin ve kuruluşların da yatırımda bulunmasını gerekli görmüştür.

Celal Bayar, yaklaşık olarak % 80'ini ekonomi konularına ayırdığı hükümet programını, Atatürk'ün bu görüşlerine uygun olarak düzenlemiştir. 1938 Bütçesinin yaklaşık olarak % 10'una karşılık gelecek miktarda Ziraat Bankasının yatırım yapacak olması, yine 1938 bütçesinin yaklaşık üçte birine denk gelecek şekilde İngiltere'den alınan krediyle başta sanayi olmak üzere yatırımda bulunulacak olması, Atatürk'ün bütçe dışından da kaynak sağlanarak girişimde bulunulması düşüncesinin hükümet tarafından tam olarak uygulandığını göstermektedir.

Kasım 1937'de güvenoyu aldıktan sonra, Atatürk'ün görüşleri doğrultusunda çalışılarak, Aralık 1937'de Üç Yıllık Maden Planının uygulamaya konulması ve Denizbank'ın kurulması, Haziran 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisinin kurulması, hükümetin gelişmiş ülkelerle aradaki mesafenin kapatılması için yoğun bir gayret içinde olduğuna işaret etmektedir. Hükümetin bu kapsamdaki en önemli girişimi ise şüphesiz, Eylül 1938'de uygulamaya koyduğu İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı (Dört Yıllık Üçüncü Plan) olmuştur. Bu Plan, geçmiş deneyimlerinin de etkisiyle, önemli bir sanayileşme hamlesini amaçlamıştır. Ancak Atatürk'ün ölümü sonrasında, gerekli kaynak bulma konusunda sıkıntı yaşandığı belirtilerek, büyük oranda bu Planın uygulaması durdurulmuştur. Bütün bunların sonucunda, Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı öncesinde gelişmiş ülkelerle ekonomi alanındaki farkı kapatmak için yapmak istedikleri, eksik kalan bir girişim olarak kalmıştır.

KAYNAKÇA

Akşam, 21 Ağustos 1938.
Akşam, 19 Eylül 1938.
Akşam, 2 Kasım 1938.
Akşam, 13 Aralık 1938.
Ayın Tarihi, 1-31 Eylül 1937, Sayı: 46, Ankara: Basın Genel Direktörlüğü.
*Ayın Tar*ihi, 1-30 Kasım 1937, Sayı: 48, Ankara: Basın Genel Direktörlüğü.
Ayın Tarihi, 1-31 Aralık 1937, Sayı: 49, Ankara: Basın Genel Direktörlüğü.
Ayın Tarihi, 1-30 Ocak 1938, Sayı: 50, Ankara: Basın Genel Direktörlüğü.
Boratav, K. (2006), *Türkiye'de Devletçilik*, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

Başar, A. H. (Yay. Haz. Murat Koraltürk) (2007), *Ahmet Hamdi Başar'ın Notları-1 "Gazi Bana Çok Kızmış"*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bayar, C. (1965), Atatürk ne Sosyalistti ne de Liberal, *Meydan*, Sayı: 16, İstanbul.

Cumhuriyet, 2 Kasım 1938.

Goloğlu, M. (1974), *Tek Partili Cumhuriyet-2 (1931-1938)*, Ankara: Goloğlu Yayınları.

Kal, N. (tarihsiz), *Atatürk ile Yaşayanlar-Celal Bayar (Anılar)*, Künyesiz: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Kültür Yayınları.

Mazıcı, N. (tarihsiz), *Celal Bayar Başbakanlık Dönemi 1937-1939*, İstanbul: Der Yayınları.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, (1937), Devre:5, Cilt:20, İçtima:3, 8 Kasım 1937, 3'ncü İçtima, 1'inci ve 2'nci Celse, Ankara: T.B.M.M. Matbaası.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, (1938), Devre:5, Cilt:26, İçtima:3, 29 Haziran 1938, 83'ncü İçtima, 2'nci Celse, Ankara: T.B.M.M. Matbaası.

Tezel, Y. S. (2002), *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tokgöz, E. (1999), *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi*, Ankara: İmaj Yayıncılık.

Turgut, H. (Der.) (2005), *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ulus, 11 Kasım 1937.

Uyar, H. (1999), *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, İstanbul: Boyut Kitapları.

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİM SÜRECİNDE İŞLETMELERDEKİ ÖRGÜTSEL BAĞLILIĞIN İŞSİZLİK ÜZERİNDE ETKİLERİ

EFFECTS OF ORGANIZATIONAL COMMITMENT IN ENTERPRISES ON UNEMPLOYMENT IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PROCESS

Dr. Nuran VARIŞLI
Sosyal Güvenlik Kurumu, Ankara
ORCID: 0000-0002-0657-756X
Dr. Münevver BAYAR
Sosyal Güvenlik Kurumu, Ankara
ORCID: 0000-0002-8077-2160

Özet

Günümüzdeki küreselleşmenin bir sonucu olan işletmelerdeki insan kaynaklarının öneminin birlikteliğinde insan kaynaklarının verimli bir şekilde çalışması örgütsel rakiplere karşı önemli derecede bir avantaj sağlamaktadır. İnsan kaynaklarının işletmeler üzerindeki güven duygusunun oluşmasıyla birlikte örgütsel bağlılığın ortaya çıkması ise önem teşkil etmektedir.

İşletmelerdeki önemli etken olarak yönetimdeki ana kaynak olan insandır. Yönetimin temel amacı ise insanlar ile var olmasıdır. İşletmelerdeki bireylerin ise sürekli iş paylaşması, sorumluluk içerisinde olması örgütsel hedeflerin yerine getirilmesinde kişisel alandan gereksinimlerin karşılanması hedefiyle çalışmaktadırlar. Yönetimdeki ana beklenti iş görenlerin çabalarıyla uyumlu olarak iş birlikçi işletmenin hedeflerine yönlendirilmesi gerçekleşmektedir.

Günümüzdeki salgın hastalık nedeni ile bu süreçte oluşan yeni durumların analiz edilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan yönetim alanıyla örgütlerinde daha etkin şekilde yeniden yapılandırılmasından gerek örgütsel açıdan gerekse toplum açıdan etkin yapıya dönüşmesinde olanak sağlamaktadır. İnsan kaynaklarının ise önemli görevlerinden birisi olan işe alım süreci olmasıyla birlikte bu süreçte işten çıkarma görevi de yine insan kaynaklarına düşmektedir.

Artış gösteren rekabet ile değişim ortamındaki işletmelerin örgüt performansını artırması için iş ortamındaki çalışanların nasıl algı gösterdiği ise dikkat edilmesi gereken unsurlardandır. Çalışanların örgüt içerisinde iş ortamında olumsuz algılarının, tutum ile davranışlarındaki değişim göstermesi ise engel yaratmaktadır. Bu durumda ise örgütsel bağlılık üzerinde işsizliğe neden olmaktadır.

Yapılan çalışmanın genel amacı olarak işletmelerdeki insan kaynakları yönetim sürecindeki, örgütsel bağlılık ile işsizlik üzerindeki etkilerini incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: İnsan kaynakları, Yönetim, İşletme, Örgütsel Bağlılık, İşsizlik

Summary

The efficient operation of human resources in the combination of the importance of human resources in enterprises, which is a result of today's globalization, provides a significant advantage over organizational competitors. The emergence of organizational commitment is important with the formation of a sense of trust in human resources over Enterprises.

As an important factor in enterprises, it is the person who is the main resource in management. The main goal of management is that it exists with people. Individuals in enterprises, on the other hand, constantly share work, be responsible, work to meet personal needs in fulfilling organizational goals. The main expectation in management is to direct the business to its goals in accordance with the efforts of the employees.

In this respect, it is necessary to analyze and evaluate the new situations that occur in this process due to today's epidemic. Which allows it to become an effective structure both from an organizational point of view and from a social point of view, from a more effective restructuring of its organizations with the field of management. Although human resources are one of the important tasks of the recruitment process, the task of dismissal in this process also falls on human resources.

In order for enterprises in an environment of increased competition and change to improve the performance of the organization, how employees in the business environment perceive is one of the elements that should be considered. Negative perceptions of employees in the business environment within the organization, the change in attitude and behavior creates obstacles. In this case, it causes unemployment on organizational commitment.

The general purpose of the study is to examine organizational commitment in enterprises and their impact on unemployment.

Keywords: Human Resources, Management, Business, organizational commitment, unemployment

1. GİRİŞ

İşletmelerde yönetimin ana kaynağı olan insan olmasının yanı sıra, yönetimin hedefleri de insanlar ile var olmasıdır. İşletmelerdeki bireylerin, sürekli olarak iş paylaşımını, sorumluluk içerisindeki örgüt hedeflerinin de yerine getirmedeki kişisel gereksinimlerin karşılanmasıyla hedefleri yönünde çalışmaktadırlar. Yönetimde ana beklenti iş görenlerin çabaları ile uyumlu iş birliği sağlayıp işletme hedeflerine yönlendirilmesidir.

Örgütlerdeki önem teşkil eden savaşlarından birisi ise günümüzdeki yaşanan hızlı rekabetin varlıklarıyla sürdürülebilmektedir. Rekabet ortamındaki yaşamların devam ettirilmesi ise çalışan tüm işletmelerle, iş dünyasındaki rekabetin modern düşüncede bir yapısına sahip olması, kurumsal hareket etmekte olan varlıklar şekline dönüşmektedir. Küresel alanda rekabetin yaşam üzerinde devam etmesinde de önemli rol oynamaktadır. Günümüzde küresel ortamda faaliyet gösteren işletmelerin rekabet üstünlüğü sağlamada elde tutabilecekleri insan kaynağı bilgisinin, yeteneğinin ayrıca yüksek düzeyde fayda sağlaması, çalışanlarında motivasyonlarını üst düzeye ulaştırmaktadır. İşletmelerin insan kaynakları yönetimindeki uygulamalarında işletme içerisinde çalışanların amaçları ile hedeflerine kolay ulaşabilmesini sağlamaktadır.

İşletmelerin ayakta kalabilmek ayrıca rekabet üstünlüğünü sağlayabilmeleri için, insan kaynağını sağlamada derece ile ilgilidir. İşletmelerin rekabet karşın direnmesi, küresel ortamda geride kalmamasının yanı sıra hayatta kalabilmesi içinde değişim zorunluluğu olması farklı bir stratejik bakış açısına sahip olmaktadır.

İnsan kaynakları yönetiminde çalışmalar ve çalışanlara verilen değerin örgüte karşın geri bildirimi, örgütsel bağlılığı da ortaya çıkarmaktadır. Beklenti ile isteklere karşılık bulması, rahat çalışma ortamını sağlaması ise çalışanların örgütlerine karşın önemli derecede bağlılık duyması, işletme içerisindeki motivasyonla başarının artmasını sağlamaktadır. Çalışanların işletmedeki gereken motivasyon ile başarının sağlanmamasında ise işsizlik durumu yaşanmaktadır. Bu durum örgütsel bağlılıkla alakalı yüksek işsizlik ortamındaki çalışan bireylerin örgütsel bağlılık davranışının duygusal yönde, normatif ile devam bağımlılığı arasındaki üç boyutla alakasının da olmasıdır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İnsan Kaynakları Yönetimi

İnsan Kaynakları Yönetimi başlangıçta personel veya insan yönetimi olarak bilinmektedir. Geçmişteki rolü oldukça sınırlıdır. Herhangi bir şirket veya kuruluşta İKY, insanları yönetmenin resmi bir yoludur. Herhangi bir organizasyonun ve yönetiminin temel bir parçasıdır (Groeschl, 2003: 67; Othman, 2009: 3)..

Personel departmanının ana sorumlulukları, çalışanların işe alınması, değerlendirilmesi, eğitimi ve ücretlendirilmesini içermektedir. İnsan kaynakları departmanı, personelin bir kuruluş içindeki çalışma kapasitelerinde karşılaştıkları sorunlarla ilgilenmektedir. İK, belirli iş uygulamalarıyla ve bunların kuruluşun performansını nasıl etkilemesinde de önemli bir sorumluluğa sahiptir (Aladwan, Bhanugopan & D'Netto, 2015: 472).

Günümüzdeki insan kaynakları yönetiminin ilgilendiği unsurlar (Minbaeva, 2005: 126):

- Bir şirket veya kuruluş içindeki insanları yönetmekle ilgili herhangi durumların yanı sıra, çalışanları yönetmek için kullanılan kararlar, stratejiler, ilkeler, işlemler, uygulamalar, işlevler, faaliyetler ve yöntemler anlamını taşımaktadır.
- İnsanların iş yerlerinde sahip oldukları ilişkilerin türü ve bu ilişkileri olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen faktörlerle ilgilenmektedir.
- Çalışanların istihdam koşullarından memnun olmalarını sağlamak ayrıca, daha iyi hizmet ve mal üretimine yol açar ve şirketin başarısına yardımcı olur.

Bir iş durumunda insan kaynakları hakkında konuşulan iş gücü, yani bir şirketin çalışanları ve hangi beceri ve enerjiyi getirdikleri anlamına gelmektedir. Bu, çalışanların yanlarında getirdikleri ve kuruluşun başarılı olmasına yardımcı olmak için kullandıkları her türlü fikir, yaratıcılık, bilgi ve yetenekleri de içermektedir. Başka bir deyişle, bir kişinin sahip olduğu kaynaklar veya yıllar içinde geliştirilen bilgi ve deneyimdir (Hassan, 2002: 57).

2.2. Örgütsel Bağlılık

Örgütsel bağlılık, yönetimde önemli bir kavramdır ve üzerinde kapsamlı araştırmaların bulunduğu bir yapıdır. Birçok farklı tanımları bulunan örgütsel bağlılığın ortak bir noktada bulunabilmesi yönünde tam bir çözüm bulunulamamıştır. Bu çalışma, yüksek işsizlik

ortamında çalışanların örgütsel bağlılığın (duygusal, normatif ve devam bağlılığı) üç boyutunun ilişkisini ele almaktadır (Huang, Ma & Meng, 2018: 346).

Duygusal bağlılık yönünde, çalışanların çalışmış oldukları örgüte karşın duygusal anlamda bağlılığını ifade etmektedir. Bir örgütün üyesi olmalarındaki etmenler çalışanların ile örgütsel alandaki isteklerinin karşılanması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çalışanların çalıştıklarının sonucunda ise hak etmiş olduklarını aldıkları düşüncesi ile kendilerine verilen değerin örgüt değeriyle örtüşmesi olduğuna inandıklarında ise duygusal yönde bağlılığı oluşturmaktadır.

Normatif bağlılık ise, kuralcı bağlılığı ifade etmektedir. Kurumdaki bağlılığın sosyal boyutuyla alakasının olması, çalışan bireyin örgütte kalmasındaki sorumluluk duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu yöndeki bağlılık hissi, çalışanların yapmış oldukları ahlaki ile doğru olduğuna inançlarının olmasından dolayı belirlemiş oldukları davranışsal eylemi sergilemektedir (Wright & Nishii, 2005: 4).

Devam bağımlılığında ise çalışan bireyin örgütte kalması soncundaki kazanacağının yanı sıra örgütten ayrılmasında kendisine kaybettireceklerinin kıyaslamasında ortaya çıkan bağlılığı ifade etmektedir. Örgütten ayrılma durumunda bireyin getirecek yükün farkında olması ayrıca bu yükü kaldıramayacak olmasının verdiği endişeyle örgüt üyeliği devam ettirilmesindeki durumdur (Wright ve Nishii, 2005: 4).

Yüksek işsizliğin benlik kavramının bireysel düzeyden ilişkisel ve kolektif düzeylere kaydırılması üzerindeki etkisini analiz ederek, işsizliğin örgütsel bağlılık boyutlarının her biri üzerindeki etkisindeki farklılıkları öngörmektedir (Ihionkhan & Aigbomian, 2014: 11).

Örgütsel bağlılık kavramını araştırmak için çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, bu rekabetçi dünyada bağlılık, örgütsel davranış üzerinde büyük bir etkisi olduğu için hala örgütsel yönetim için en zorlu kavram olmaya devam etmektedir (Wright & Nishii, 2005: 4).

3. İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ VE ÖRGÜTSEL BAĞLILIK

Belirsiz ve çalkantılı ortamda, sürdürülebilir rekabet avantajları yaratmak için stratejik ve benzersiz bir varlık olarak kabul edilen insan kaynaklarını korumak ve geliştirmek çok önemlidir. İnsan Kaynakları Yönetimi bir rekabet avantajı kaynağı olarak kabul edilmiştir. Bu anlamda, İnsan Kaynakları Yönetimi, küresel pazarlarla yüzleşmek için rekabet yeteneklerini geliştirmek için şirketlerin ihtiyaçlarına göre büyük değişiklikler geçirmiştir (Gürbüz & Bekmezci, 2012: 191).

Bu nedenle, ekonomik değişiklikler, değişen bir piyasada başarı ve istikrar elde etmek için teknik ve finansal kaynakların işçilerin rolüyle birleştiğinde önemini vurgulamaktadır. Fiziksel görevlerin hakim olduğu ve seri üretime dayalı eski ekonomiden bilgi yoğun organizasyonlar ve ağlar ile karakterize edilen yeni ekonomiye geçiş, maddi olmayan varlıkların önemini vurgulamıştır (Huang, Ma & Meng, 2018: 346).

İKY uygulamaları, tutum ve davranışların yönetimine ve rehberliğine yardımcı olan araçlardır, aynı zamanda örgütsel hedeflere ulaşmak için insan kaynaklarının performansına da yardımcı olmaktadır. İnsan kaynaklarının stratejik olarak yönetilmesi gerektiğini ve bazı uygulamaların örgütsel bağlılık üzerinde performansı iyileştirmek için çok önemli olduğunu

göstermektedir. Birçok işveren, işgücünün yaşlanmasıyla ilgili sorunların farkındadır, ancak yalnızca birkaçı bu sorunları çözmek için her türlü önlemi almıştır (Zhou, 2003: 415).

4. ÖRGÜTSEL BAĞLILIĞIN İŞSİZLİK ÜZERİNE ETKİLERİ

Hızlandırılmış teknolojik ilerleme nedeniyle sadece rekabetçi değil aynı zamanda çok hızlı değişen günümüz ortamında, kuruluşlar sürdürülebilir üretkenlik ve kuruluşa bağlı çalışanlara sahip olma konusunda yeni zorluklarla karşı karşıyadır. Günümüz ortamında, her bir çalışan kurumsal hedeflere bağlı kalmadıkça hiçbir kuruluş en üst düzeyde performans göstermemektedir. Bu nedenle, taahhüt kavramını ve uygulanabilir sonucunu anlamak önemlidir (Gürbüz & Bekmezci, 2012: 192).

Organizasyon performansının büyümesinde çalışan bağlılığı büyük rol oynadığından, organizasyonda giderek daha değerli bir varlık haline gelmektedir. Günümüz ortamında her kuruluş, piyasa güçleriyle etkin bir şekilde yüzleşmek için performansını artırmak istemektedir. Çalışan bağlılığı, kuruluşa bu amaçta yardımcı olmaktadır. Aslında, örgütsel başarıda çok önemli ve kilit bir unsurdur. Konuyla ilgili birçok çalışma, çalışan bağlılığı ile verimlilik arasında pozitif bir ilişki olduğunu kanıtlamıştır. Ancak yönetim için, yetkin ve elinden gelenin en iyisini yapmaya hazır çalışanları örgütün amaçları doğrultusunda görevlendirmek kolay bir iş olmamıştır ve yönetim bu konuda sık sık sorunlarla karşılaşmaktadır (Van De Voorde & Beijer, 2015: 6).

Çalışanların bağlılıkları yüksek olduğunda, maksimum enerjilerini ve zamanlarını örgütsel amaç ve hedeflere ulaşmak için harcadıkları evrensel olarak bilinmektedir. Bu aynı zamanda çalışanlara bir memnuniyet duygusu sağlar ve bu memnuniyet duygusu onları ellerinden gelenin en iyisini yapmaya motive eder. Bu nedenle örgütün, çalışanların örgüte bağlı kalmasını sağlamak için en iyi yöntemleri benimseyerek çalışanın bağlılığını geliştirmesi gerekir. Bunun için örgüt yönetimi, çalışanların örgüte karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak için çeşitli teknikler benimsemektedir (Albrecht, 2012: 847).

Çalışan bağlılığı, çalışanların örgütlerine bağlılık duygusu kazanmalarına da neden olmaktadır. Çalışanlar, örgütü kendi örgütü gibi görmeye başladıkları için memnuniyet ve bağlılık düzeyleri artmaktadır. Çalışanlar yüksek performanslı çalışanlar haline gelir. Kuruluş, çalışanların verimliliğinden ve çalışanların verdiği çıktının kalitesinden yararlanır. Bu nedenle, örgütsel yönetim, çalışanları bağlı kılan tüm uygulamaları takip etmektir (Brunetto & Farr-Wharton, 2004: 523).

Bağlılık yalnızca bir insan ilişkisi kavramı değildir, aynı zamanda insan enerjisinin üretilmesini ve insan zihninin harekete geçirilmesini içerir. Taahhüt olmadan, yeni fikirlerin ve girişimlerin uygulanması tehlikeye girer. Bağlılık, adalet koşullarında doğru davranışsal hareketi sürdürmek için hareket eden sabitleyici güç olarak tanımlanır ve bağlılığın psikolojik durumu, bireyin örgüte olan bağlarıdır (Allen & Helms, 2002: 118).

Çalışan bağlılığının işsizlik üzerindeki etkisi, bireylerin örgütsel faaliyetlere katılımıyla birlikte tüm organizasyona ve çalışanların organizasyona olan bağlılık derecesine karşı etkili bir tepkidir (Acar, 2007: 55). Temel olarak çalışanların örgüte karşı tutumudur. Bireylerin örgütle ilişkilerini tanımlayan ve örgütte üye olarak devam etmesi için çağrışımları olan psikolojik bir derecedir. Bireylerin örgüte güçlü bağlılıklarının derecesidir. Çalışan bağlılığı her kurum için önemlidir. Çünkü yüksek düzeyde çalışan bağlılığı kuruma çeşitli şekillerde

fayda sağlamaktadır. Bağlılık stratejisi, örgütsel insan kaynakları uygulamalarına, işe alım, seçim, performans ve değerlendirmeye bağlanabilse de psikolojik bağlantılar geliştirmek için de kullanılabilir (Handel & Gıttleman, 2004: 68).

Organizasyon, yetkin ve kararlı çalışanlar dahil edildiğinde hedeflerine ulaşmaktadır. Çalışanlar, örgütle ilişkilerini sürdürmeye istekliyse ve örgütsel hedeflere ulaşmak için önemli çabalar harcarlarsa, örgüte bağlı olarak kabul edilirler (Gül, 2002: 38). Örgütsel bağlılığı yüksek çalışanların gösterdiği yüksek düzeyde çaba hem bireysel hem de örgütsel düzeyde daha yüksek performans ve etkinlik düzeylerine yol açmaktadır. Burada çalışan performansı, bazı durumlarda performans gösteren çalışanların becerilerine sahip eylemlerin elde edilen sonucu olarak tanımlanmaktadır (Allen ve Meyer, 1990: 2).

SONUÇ

İşletmeler genel olarak çalışanların firma performansına bağlı kalmalarını beklemektedir. Bununla birlikte, bireysel eylemler nadiren ortalamanın üzerinde organizasyon düzeyinde sonuçlara yol açmaktadır. İşletme performansının gerçekleşmesi için toplu eylemler açıkça gereklidir. Bu nedenle kuruluşlar, yetkinlik, yetenek ve motivasyon geliştirmeye odaklanan ve tüm kuruluş için faydalı olan çalışan davranışları için uygun koşulları yaratan insan kaynakları yönetimi (İKY) uygulamalarına yatırım yapmaktadır. İşletmeler için değerlerini haklı çıkarmaya çalışan İKY uygulayıcıları, zamanlarını ve çabalarını, kurumsal sonuçlara ulaşmayı hedefleyen özlü, bütünsel bir İKY uygulamaları seti geliştirmeye yatırmaktadırlar. İKY uygulaması, performans seviyelerinde önemli bir artışa yol açmazken, akademisyenler, en iyi uygulama perspektifi, durumsal ve konfigürasyon teorileri ve sistemlerin seviye yaklaşımı ile bitirme dahil olmak üzere çeşitli teorik yaklaşımlara odaklanmışlardır. İnsan kaynakları yönetimi sistemindeki bir gelişmişlik derecesinin çalışan başına piyasa değerini nasıl etkilediğini gösteren çığır açan birçok çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çeşitli teoriler arasında, araştırmacıların özellikle son zamanlarda İKY uygulamalarının bireysel yetenek ve motivasyon geliştirmeye odaklanması gerektiği ve örgütsel bağlılık düzeydeki sonuçlar amacıyla bu yetenek ve motivasyonu kullanan koşulları geliştirmelerine yardımcı olması gerektiği sonucuna varmışlardır.

Günümüzdeki iş dünyasında ise işletmelerin örgütsel bağlılık konusunda, kurumlarca önemli bir yere sahiptir. Günümüzde iş yaşantısı değişkenliğinin, yüksek orandaki işsizlik oranlarının ise örgütsel bağlılıkla ilişkilendirmek mümkün olmaktadır. Yüksek işsizlik ortamında duygusal ve normatif boyutların tam istihdam ortamındakine benzer davranışa sahip olduğunu göstermektedir. Yine de devam bağlılığı boyutu, yüksek işsizlik bağlamında önemli ölçüde artar. Bu sonuçlar ve işsizlik üzerindeki örgütsel bağlılıktaki önemi, örgütsel bağlılık boyutları arasındaki ilişkiler ve bunların çalışanların davranışları üzerindeki bireysel etkileri de bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

Acar, A. C. (2007). İşletmelerde ücret yapısının oluşturulması ve bir uygulama. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Aladwan, K., Bhanugopan, R., & D'Netto, B. (2015). The effects of human resourcemanagement practiceson employees'organisational commitment. International Journal of Organizational Analysis, 472-492.

Albrecht, S. (2012). The Influence of Job, Team and Organizational Level Resources on Employee Well-Being, Engagement, Commitment and Extrarole Performance: Test of a Model. International Journal of Manpower, 33(7), 840-853.

Allen, N., & Meyer, J. (1990). The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. Journal of Occupational Psychology(63), 1-18.

Allen, R., & Helms, M. (2002). Employee perceptions of the relationship between strategy, rewards and organizational performance. Journal Business Strategies, 19(2), 115-139.

Brunetto, Y., & Farr-Wharton, R. (2004). Does the talk affect your decision to walk: A comparative pilot study examining the effect of communication practices on employee commitment post managerialism. Management Decision, 42(3/4), 579-600.

Groeschl, S. (2003). Cultural implications for the appraisal process. Cross Cultural Management:An International Journal, 10(1), 67-79.

Gül, H. (2002). Örgütsel bağlılık yaklaşımlarının mukayesesi ve değerlendirmesi. Ege Akademik Bakış Dergisi, 37-56.

GÜRBÜZ, S., & BEKMEZCİ, M. (2012). İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ UYGULAMALARININ BİLGİ İŞÇİLERİNİN İŞTEN AYRILMA NİYETİNE ETKİSİNDE DUYGUSAL BAĞLILIĞIN ARACILIK VE DÜZENLEYİCİLİK ROLÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İŞLETME FAKÜLTESİ DERGİSİ, 41(2), 189-213.

Handel, M., & Gıttleman, M. (2004). Is there a wage payoff to innovative work practices? Industrial Relations, 43(2), 67-97.

HASSAN, A. (2002). ORGANIZATIONAL JUSTICE AS A DETERMINANT OF ORGANIZATIONAL COMMITMENT AND INTENTION TO LEAVE. ASIAN ACADEMY OF MANAGEMENT JOURNAL, 7(2), 55-66.

HUANG, Y., MA, Z., & MENG, Y. (2018). HIGH-PERFORMANCE WORK SYSTEMS AND EMPLOYEE ENGAGEMENT:EMPIRICAL EVIDENCE FROM CHINA. ASIA PACIFIC JOURNAL OF HUMAN RESOURCES, 341-359.

IHIONKHAN, P., & AIGBOMIAN, E. (2014). THE LINK BETWEEN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PRACTICES AND ORGANISATIONAL COMMITMENT. INDIAN JOURNAL OF MANAGEMENT SCIENCE, 10-17.

Minbaeva, D. B. (2005). HRM practices and MNC knowledge transfer. Personnel Review, 34(1), 125-144

Othman, A. E. (2009). Strategic HRM practices: perspectives of Malaysian and Japanese owned ompanies in Malaysia. Global Business and Management Research: An International Journal, 1(1), 1-22.

VAN DE VOORDE, K., & BEIJER, S. (2015). THE ROLE OF EMPLOYEE HR ATTRIBUTIONS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH-PERFORMANCE WORK SYSTEMS AND EMPLOYEE OUTCOMES. HUMAN RESOURCE MANAGEMENT JOURNAL, 25(1), 62-68.

WRIGHT, P., & NISHII, L. (2005). STRATEGIC HRM AND ORGANIZATIONAL BEHAVIOR: INTEGRATING MULTIPLE LEVELS OF ANALYSIS. CORNELL UNIVERSITY: ITHACA,USA.

ZHOU, J. (2003). WHEN THE PRESENCE OF CREATIVE COWORKERS IS RELATED TO CREATIVITY: ROLE OF SUPERVISOR CLOSE MONITORING, DEVELOPMENTAL FEEDBACK, AND CREATIVE PERSONALITY. JOURNAL OF APPLIED PSYCHOLOGY, 88(3), 413-422.

TÜRKİYE'DE 2000-2020 YILLARI ARASINDA ÖRGÜTSEL YARATICILIK ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF GRADUATE THESIS ON ORGANIZATIONAL CREATIVITY BETWEEN 2000-2020 IN TURKEY WITH CONTENT ANALYSIS

Betül BALKAN AKAN
Öğr. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Hayrabolu Meslek Yüksekokulu,
ORCID: 0000-0001-6028-4592

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda 2000 ve 2020 yılları arasında yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin değerlendirilmesidir. Çalışma kapsamında Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) tez tarama merkezinde örgütsel yaratıcılık konusunda yapılmış 30'u yüksek lisans, 12'si doktora olmak üzere toplam 42 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Çalışmada örgütsel yaratıcılık konusu kavramsal açıdan irdelenmiş ve niteliksel araştırma yöntemi olan içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Böylece son yirmi bir yılda gerçekleştirilen tez çalışmalarının ortak noktaları belirlenmiştir. Araştırmadaki tezler; tez çalışmalarının yapıldığı yıllar, anabilim dalları, danışman unvanları, enstitüler, tez türü, araştırmanın yapıldığı bölgeler ve üniversiteler, üniversitenin türü, ilişkilendirildiği konu/konular ve araştırmacının cinsiyeti açısından incelenmiştir. Veriler MS. Excel programı kullanılarak tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır. Örgütsel yaratıcılık konusu ile ilgili az sayıda tez çalışmasının yapıldığı tespit edilmiştir. İncelenen çalışmaların çoğunluğunun eğitim bilimleri ve işletme alanında gerçekleştiği diğer alanlarda ise çalışmaların sınırlı kaldığı görülmüştür. Konunun en çok doçentler ve profesörler tarafından yürütüldüğü ve araştırmaların çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaların Marmara Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan üniversitelerde yoğunlaştığı ayrıca Türkiye'deki tüm bölgelerde örgütsel yaratıcılık konusunda lisansüstü tez çalışmalarına yer vermiş olan üniversiteler bulunduğu görülmüştür. Örgütsel yaratıcılık konusunun devlet üniversitelerinde daha çok çalışıldığı tespit edilmiştir. Konunun genel olarak liderlik ve yenilikçilik konularıyla ilişkilendirilerek araştırıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında örgütsel yaratıcılık konusu; özerklik, özyeterlik, psikolojik sermaye, öğrenen örgüt, örgütsel iklim, örgütsel sinizm, duygusal zeka, problem çözme becerileri, örgüt kültürü, bireysel yenilikçilik, dönüşümcü liderlik tarzı, merak duygusu, örgütsel bağlılık, etik iklim, motivasyon, personel güçlendirme, bireysel yaratıcılık, örgütsel iletişim, örgütsel değişim, hata yönetimi kültürü, işe cezbolma, örgütsel adalet, örgütsel sessizlik, demokratik liderlik, örgütsel muhalefet, yönetsel inovasyon, paternalist liderlik davranışları, ürün ve süreç yeniliği, performans, yenilikçilik, örgütsel öğrenme konularıyla birlikte araştırılmıştır. Örgütsel yaratıcılık konusu örgütsel davranış, yönetim ve organizasyon ve örgütsel iletişim alanlarında yer alan konular ile ilişkilendirilmiştir. Özellikle psikolojik sermaye, personel güçlendirme, bireysel yaratıcılık, liderlik ve yenilikçilik konuları hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde ortak olarak ele alınmıştır. Mevcut konunun araştırmacıları cinsiyet açısından değerlendirildiğinde sayılarının

birbirine çok yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda örgütsel yaratıcılık konusunun öneminin anlaşılabilmesi için araştırmaların artırılması ve farklı konular ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, örgütsel yaratıcılık, içerik analizi.

Abstract

The aim of this study is to evaluate the master's and doctoral theses on organizational creativity made between 2000 and 2020 in Turkey. Within the scope of the study, a total of 42 postgraduate theses, 30 of which were master's and 12 of which were doctoral, on organizational creativity were reached in the thesis screening center of the Council of Higher Education (YÖK). In the study, the subject of organizational creativity was examined conceptually and analyzed with content analysis method, which is a qualitative research method. Thus, the common points of the thesis studies carried out in the last twenty-one years have been determined. Theses in research; The thesis studies were examined in terms of the years, departments, advisor titles, institutes, thesis type, the regions and universities where the research was conducted, the type of university, the subject/subjects associated with and the gender of the researcher. The data were interpreted by turning them into tables using the MS. Excel program. It has been determined that few thesis studies have been conducted on the subject of organizational creativity. It has been observed that the majority of the studies examined are in the field of educational sciences and business administration, and the studies in other fields are limited. It has been determined that the subject is mostly carried out by associate professors and professors and the researches are mostly at the master's level. It has been observed that the researches are concentrated in the universities in the Marmara Region and Central Anatolia Region, and there are universities in all regions of Turkey that have included postgraduate thesis studies on organizational creativity. It has been determined that the subject of organizational creativity is studied more in state universities. It has been determined that the subject is generally researched in relation to leadership and innovation issues. In addition, the subject of organizational creativity; autonomy, self-efficacy, psychological capital, learning organization, organizational climate, organizational cynicism, emotional intelligence, problem solving skills, organizational culture, individual innovativeness, transformational leadership style, sense of curiosity, organizational commitment, ethical climate, motivation, personnel empowerment, individual creativity, organizational communication, organizational change, error management culture, work engagement, organizational justice, organizational silence, democratic leadership, organizational opposition, managerial innovation, paternalistic leadership behaviors, product and process innovation, performance, innovation, organizational learning. Organizational creativity is associated with issues in organizational behavior, management and organization, and organizational communication. In particular, psychological capital, personnel empowerment, individual creativity, leadership and innovation are discussed jointly in both master's and doctoral theses. When the researchers of the current subject were evaluated in terms of gender, it was determined that their numbers were very close to each other. In this context, in order to understand the importance of organizational creativity, research needs to be increased and associated with different subjects.

Keywords: Creativity, organizational creativity, content analysis.

1.GİRİŞ

Lisansüstü tezler, pek çok alanda araştırmacıların bilgi elde etmesini, bu bilgilerin aynı ya da başka alanlardaki farklı çalışmacılar tarafından kullanılmasını ve daha güncel bilgilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Tez çalışmaları, akademik kariyer, özel sektörde çalışıp bilgisini artırmak isteyenlere katkı sağlamakta ve ilgili literatürü de desteklemektedir (İnce vd., 2017: 114). Farklı alanlarda ve konularda lisansüstü tez çalışmalarını inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır (Dinç ve Karakök, 2021; Dolmaz ve İlhan, 2020; Oğuz Hataç ve Demir, 2019; Dilek vd., 2018; Koşar, 2018; Yılmaz, 2018; İnce vd., 2017; Gündoğdu vd., 2016; Bolat, 2016). Tez çalışması yapılan alanlardan biri de örgütsel yaratıcılıktır. Örgütsel yaratıcılık konusu örgütlerin rekabet gücünü arttırmasında kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle örgütsel yaratıcılık konusu farklı disiplinler tarafından çalışan ve örgüt açısından incelenmesi gereken önemli bir konudur. Örgütsel yaratıcılık konusunda gerçekleştirilen akademik araştırmaların trendlerinin belirlenmesinde lisansüstü tezler veri kaynağı olarak görülebilir. Literatürde yaratıcılık kavramı ile ilgili olarak birçok çalışma olmasına rağmen örgütsel yaratıcılıkla ilgili çalışmaların yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle yapılan bu çalışmanın örgütsel yaratıcılık kavramına ilişkin bir farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada 2000-2020 yılları arasında Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin içerik analizi kullanılarak genel eğilimlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışmadaki esas amaç; incelenen lisansüstü tez çalışmalarının içerik analizi yöntemi vasıtasıyla özetlenmesi, ortak noktalarının belirlenmesi ve gelecekteki araştırmalara yol gösterilmesidir (Yılmaz, 2018: 3333). Nitel verilerin nicel terimlere indirgendiği bir yöntem olan içerik analizi; mevcut olan verileri özetlemek, standardize etmek, karşılaştırma yapmak ya da yapılan araştırmayı farklı bir hale getirerek aktarılmasını sağlamaktadır (Öğülmüş, 1991: 215). Buna göre örgütsel yaratıcılıkla ilgili lisansüstü tezlerin hangi yıllarda, hangi üniversite, enstitü ve anabilim dallarında, nasıl konularda yoğunlaştığını ve hangi konularla ilişkilendirildiği incelenmiştir. Konuya ilişkin lisansüstü tezleri bir arada görmeye imkân yaratan bu çalışmanın, gelecekte örgütsel yaratıcılık konusunda çalışacak araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir.

2.LİTERATÜR TARAMASI

Yaratıcılık, insanoğlunun var olduğu ilk günden bu yana hep ilgi odağında olan ve değer kazanması beklenen bir beceridir (WEF, 2018: 12). Bir insanı insan yapan temel niteliklerden biri olan yaratıcılık kavramı, tüm insanların doğuştan sahip olduğu bir içgüdü ve düşünme biçimidir. Yaratıcılık kavramı aynı zamanda fiziksel, biyolojik ve psikolojik yönden de bir ihtiyaçtır. Günlük yaşamda artan problemlere farklı çözümler üretebilmek adına yeni fikir ve çözüm önerilerine gereksinim duyulmaktadır. Yaratıcılık kavramı doğrudan yaşamla alakalı olduğu için yaratıcılığa önem verilen alanlarda güncel hayatta karşılaşılan sorunlara daha rahat çözümler getirilebilir (Dolmaz ve İlhan, 2020: 61-74).

Örgütlerde yenilikçi potansiyelin temelini oluşturan yaratıcılık bir sonuçtan ziyade devam eden bir süreçtir (Rice, 2006: 233) ve örgütlerin uzun ömürlü olmasında büyük bir paya sahiptir (Kratzer vd., 2008: 269). Yaratıcılık, tüm sektörlerde yeni ve yararlı bilgilerin

üretilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Amabile vd., 1996: 1154). Örgütler başarıya ulaşmak ve rekabetçi şartlara ayak uydurmak adına yaratıcı olmak isterler ve yaratıcı olmaları da gerekmektedir (Koch vd., 2018: 251).

Örgütsel yaratıcılık örgütteki bütün çalışanların toplamından oluşmamaktadır. Buradaki yaratıcılık kavramı bağımsız olup, kompleks bir sosyal örgüt içerisinde bireysel çalışmalarla süreç, fikir, hizmet, faydalı yeni ürün ve bir değerin yaratılması söz konusudur. Örgütsel yaratıcılık örgütsel iklim, liderlik tarzı, örgütsel kültür, kaynaklar ve beceriler, örgütün yapısı ve sistemi olarak beş unsurun bir araya gelmesinden oluşmaktadır (Andrianopoulos, 2001: 835; Khorshidi vd., 2013: 1215-1219).

Yaratıcılık ile ilgili olarak yapılan tanımlamalar bir bütün olarak ele alınırsa bu kavramın öncelikle risk almak, sıra dışı fikirler üretmek, yenilikçi olmak durumunu ifade ettiği söylenebilmektedir. Yaratıcılık kavramı örgütsel yaratıcılık açısından değerlendirilirse, tüm bu durumların diğer çalışanlarla paylaşılması ve ortak şekilde alışılmışın dışında, farklı şeylerin ortaya konulması olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcılık sürecinde alışılmış şeylere, yapılan şeylerin tekrardan yapılmasına, sınırlamalara ve kurallara yer verilmemektedir. Örgüt bilgi, entelektüel yetenek, düşünce tarzı, motivasyon, kişilik ve çevre gibi faktörleri baz alan kaynaklara yatırım yaparsa yaratıcı bir örgüt olabilmesi mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda yaratıcılığın, örgütlerde kaynaklar doğru kullanıldığında kolay ve ucuz bir şekilde elde edilebilen ve elde edildiğinde örgütün kazançlı çıkmasına olanak sağlayan bir kavram olduğu söylenebilir (Balkan-Akan vd., 2017: 82-85).

Literatürdeki bu bilgiler ışığında örgütsel yaratıcılığın kompleks yapısı nedeniyle literatüre katkı sağlamak için incelenmesi gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel makaleler, kitaplar, bildiriler ya da lisansüstü tez çalışmalarının taranmasıyla ilgili yapılmış pek çok araştırma bulunmaktadır (Pir Özkan, 2018; Bal ve Karakuş, 2018; Çelik, 2016: 30). Bu çalışmada Türkiye'de örgütsel yaratıcılık ile ilgili lisansüstü tezlerinin incelenmesi amaçlandığı için geçmişte yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilmiştir. Literatürde Türkiye'de örgütsel yaratıcılıkla ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmayla örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerinin mevcut durumu ortaya konulacak olup çalışma önerileri ile literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

3.YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, 2000-2020 yılları arasında örgütsel yaratıcılık alanında yapılan lisansüstü tezlerin mevcut olan bazı özelliklerini ortaya koymaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin yıllara ve anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?

2.Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin yıl/danışman ve enstitülere göre dağılımı nasıldır?

3.Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin enstitü ve tez türüne göre dağılımı nasıldır?

4.Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin bölge/üniversite ve tez türüne göre dağılımı nasıldır?

5.Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin üniversite türüne göre dağılımı nasıldır?

6.Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin ilişkilendirildiği konu/konular ve tez türüne göre dağılımı nasıldır?

7.Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin cinsiyet ve tez türüne göre dağılımı nasıldır?

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, metinlerdeki değişkenleri tarafsızlık esasıyla sistematik bir biçimde sayısal olarak ölçmeye dayanmakta olup bu analiz yöntemiyle metinlerden teorik neticeler elde edilebilmektedir (Yılmaz, 2018: 3335). Araştırmanın evreni, Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan tüm lisansüstü tezleridir. Araştırmanın örneklemi ise, Türkiye'de örgütsel yaratıcılık konusunda 2000 yılı itibariyle erişim izni olan lisansüstü tezlerdir. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar için son tarih 31 Aralık 2020 olarak belirlenmiş, örneklem Türkiye ile sınırlandırılmıştır. Bu tezlere ulaşabilmek için Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) ulusal tez merkezinden yararlanılmıştır. Öncelikle YÖK'ün ulusal tez merkezine girilmiş olup dizin bölümüne "örgütsel yaratıcılık" yazılmıştır. Tezler aranırken yalnızca dizin bölümüne konu girilmiş, yıl, tezin türü gibi alanlarda herhangi bir seçim yapılmamıştır. Tarama neticesinde "örgütsel yaratıcılık" ile ilgili 45 adet teze ulaşılmıştır. İkinci olarak sırasıyla tez adı, özet ve tümü kısmına "örgütsel yaratıcılık" yazılarak tezler tekrar taranmıştır. Konu, tez adı kısmına yazıldığında 34; özet kısmına yazıldığında ise 46, tümü kısmına yazıldığında ise 67 adet teze ulaşılmıştır. Bu taramalar sonucunda, mevcut çalışmada YÖK'ün tez tarama merkezinde örgütsel yaratıcılık konusunda 2000 ve 2020 yılları arasında gerçekleştirilmiş 30'u yüksek lisans, 12'si doktora olmak üzere erişime açık toplam 42 lisansüstü teze ulaşılmıştır. 2000 yılından önce örgütsel yaratıcılık konusuyla ilgili lisansüstü tez çalışması tespit edilmemiştir. Ulaşılan tezler incelenmiş olup bu tezlerin ortak noktaları belirlenmiştir. Araştırmaların yapıldığı yıllar, araştırma yapılan üniversitenin bulunduğu bölge, araştırmayı yürüten danışmanın unvanı, araştırmanın yapıldığı ana bilim dalı, enstitü, üniversitenin türü, ilişkilendirildiği konu ve araştırmacının cinsiyeti baz alınarak incelenmiştir. Özetlenen veriler MS. Excel programı kullanılarak tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır.

4. UYGULAMA VE BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde içerik analiziyle elde edilen veriler MS. Excel programı ile tablolar haline getirilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1. 2000-2020 Yılları Arasında Örgütsel Yaratıcılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Yıllara ve Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Ana Bilim Dalı	Yıllar																					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam
Eğitim Bilimleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2	1	2	3	2	3	15
İşletme	1	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3	2	-	2	14
Turizm İşletmeciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3
İşletme Yönetimi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2
Beden Eğitimi ve Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	2
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2
Bilgi ve Belge Yönetimi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Hemşirelik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Hemşirelikte Yönetim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Eğitim Yönetimi ve Planlaması	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Toplam	1	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	6	2	2	6	6	7	6	42

Tablo 1'de örgütsel yaratıcılık konusu ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde; ilk çalışma 2000 yılında yapılmış olup Türkiye'de bu yıl öncesinde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Son 21 yıl içerisinde gerçekleştirilen örgütsel yaratıcılık ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalarında homojen bir dağılım görülmemektedir. Son yıllara bakıldığında ise özellikle son 4 yılda düzenli çalışmalar yapıldığı ve çalışma sayısında artış olduğu görülmektedir. Örgütsel yaratıcılık konusu ana bilim dalı açısından incelendiğinde; en çok eğitim bilimleri ve işletme ana bilim dallarında çalışmalar yapıldığı en az ise bilgi ve belge yönetimi, hemşirelik, hemşirelikte yönetim, eğitim yönetimi ve planlaması ana bilim dallarında çalışma gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2. 2000-2020 Yılları Arasında Örgütsel Yaratıcılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Yıl/Danışman ve Enstitülere Göre Dağılımı

Yıllar/ Danışman Unvan		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Öğr. Gör. Dr.	Dr.Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof Dr.
Enstitüler	Sosyal Bilimler	1	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	3	-	1	3	4	6	3	1	5	10	11
	Eğitim Bilimleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	3	1	1	2	-	2	6	3
	Sağlık Bilimleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	1	3
	Toplam	1	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	6	2	2	6	6	7	6	1	7	17	17

Tablo 2'ye göre; 2000-2020 yılları arasında örgütsel yaratıcılık ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarından 4 tanesi sağlık bilimleri enstitüsünde, 11 tanesi eğitim bilimleri enstitüsünde gerçekleşmiş olup 27 çalışma ise sosyal bilimler enstitüsünde gerçekleştirilmiştir. Bu tez çalışmalarının 7'si doktor öğretim üyeleri; 17'si doçentler ve 17'si de profesörler tarafından yürütülmüştür. Bu tez çalışmalarından yalnızca 1 tanesi ise öğretim görevlisi doktor tarafından yürütülmüştür.

Tablo 3. 2000-2020 Yılları Arasında Örgütsel Yaratıcılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Enstitü ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Tez Türü	Enstitüler			
	Sosyal Bilimler	Eğitim Bilimleri	Sağlık Bilimleri	Toplam
Yüksek Lisans	18	8	4	30
Doktora	9	3	-	12
Toplam	27	11	4	42

Tablo 3 incelendiğinde; 2000-2020 yılları arasında sosyal, eğitim ve sağlık bilimleri enstitülerinde toplam 30 adet yüksek lisans tez çalışması ve sosyal ve eğitim bilimleri enstitülerinde toplam 12 adet doktora tez çalışması yapıldığı görülmektedir.

Tablo 4. 2000-2020 Yılları Arasında Örgütsel Yaratıcılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Bölge/Üniversite ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Üniversite Bölgeleri	Üniversiteler	Tez Türü		
		Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Marmara	Yıldız Teknik Üniversitesi	1	-	1
	Trakya Üniversitesi	-	1	1
	İstanbul Teknik Üniversitesi	1	-	1
	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	-	1	1
	Marmara Üniversitesi	2	-	2
	Haliç Üniversitesi	1	-	1
	İstanbul Arel Üniversitesi	-	1	1
	Balıkesir Üniversitesi	2	-	2
	Bahçeşehir Üniversitesi	1	-	1
	Maltepe Üniversitesi	1	-	1
	Nişantaşı Üniversitesi	1	-	1
Karadeniz	Karabük Üniversitesi	1	-	1
	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	-	1
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	-	1
İç Anadolu	Erciyes Üniversitesi	1	-	1
	Gazi Üniversitesi	1	-	1
	Hacettepe Üniversitesi	1	2	3
	Selçuk Üniversitesi	1	3	4
	Ankara Üniversitesi	1	-	1
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	-	1	1
Ege	Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	-	1
	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	2	-	2
	Dumlupınar Üniversitesi	2	-	2
Akdeniz	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	1	1	2
Doğu Anadolu	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2	-	2
	Atatürk Üniversitesi	1	-	1
	Fırat Üniversitesi	-	1	1
Güneydoğu Anadolu	Harran Üniversitesi	1	-	1
	Gaziantep Üniversitesi	1	-	1
	Dicle Üniversitesi	-	1	1
	Siirt Üniversitesi	1	-	1
Toplam		30	12	42

Tablo 4'e göre; Marmara Bölgesi'nde 10 adet yüksek lisans tez çalışması ve 3 adet doktora tez çalışması; Karadeniz Bölgesi'nde de 3 adet yüksek lisans tez çalışması; İç Anadolu Bölgesi'nde 5 adet yüksek lisans tez çalışması ve 6 adet doktora tez çalışması; Ege Bölgesi'nde 5 adet yüksek lisans tez çalışması; Akdeniz Bölgesi'nde 1 adet yüksek lisans tez çalışması ve 1 adet doktora tez çalışması; Doğu Anadolu Bölgesi'nde 3 adet yüksek lisans tez çalışması ve 1 adet doktora tez çalışması; Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde de 3 adet yüksek lisans tez çalışması ve 1 adet doktora tez çalışması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5. 2000-2020 Yılları Arasında Örgütsel Yaratıcılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

Üniversite Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Devlet	26	11	37
Vakıf	4	1	5
Toplam	30	12	42

Tablo 5'e göre; 2000-2020 yılları arasında vakıf üniversitelerinde 4 adet yüksek lisans tez çalışması ve 1 adet doktora tez çalışması; devlet üniversitelerinde ise 26 adet yüksek lisans tez çalışması ve 11 adet doktora tez çalışması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. 2000-2020 Yılları Arasında Örgütsel Yaratıcılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İlişkilendirildiği Konu/Konular ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Tezin İlişkilendirildiği Konu/Konular	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Özyeterlik, özerklik	1	-	1
Hata yönetimi kültürü, işe cezbolma	-	1	1
Özyeterlik inançları	1	-	1
Örgütsel adalet, örgütsel sessizlik	-	1	1
Psikolojik sermaye	1	-	1
Öğrenen örgüt algıları	1	-	1
Demokratik liderlik, örgütsel muhalefet	-	1	1
Örgütsel iklim, örgütsel sinizm	1	-	1
Duygusal zeka	1	-	1
Problem çözme becerileri	1	-	1
Yönetsel inovasyon	-	1	1
Örgüt kültürü	1	-	1
Psikolojik sermaye, işgören güçlendirme	-	1	1
Bireysel yenilikçilik düzeyleri	1	-	1
Liderlik	1	-	1
Dönüşümcü liderlik tarzı, yenilik stratejileri	1	-	1
Paternalist liderlik davranışları, örgütsel muhalefet	-	1	1
Müşteri memnuniyeti algılamaları	1	-	1
Merak duygusu	1	-	1
Ürün ve süreç yeniliği, performans	-	1	1
Liderlik tipleri, yenilikçi kültür, firma performansı	-	1	1
Liderlik davranışı, örgütsel bağlılık	1	-	1
Personel güçlendirme, yenilikçilik	-	1	1
Bireysel yaratıcılık, örgüt iklimi	1	-	1
Bireysel yaratıcılık, iş çevresinin düzenlenmesi	-	1	1
Yenilik	1	-	1
Örgüt iklimi	3	-	3
Etik iklim	1	-	1
Personel güçlendirme, örgütsel öğrenme	-	1	1
Çalışan motivasyonu	1	-	1
Personel güçlendirme, yenilikçi iş davranışları	1	-	1
Örgütsel iletişim algıları	1	-	1
Liderlik tarzı algısı, örgütsel değişim	1	-	1
Örgüt yapısı	1	-	1
Örgütsel Yaratıcılık (Tek Başına Araştırılmıştır)	5	1	6
Toplam	30	12	42

Tablo 6'da örgütsel yaratıcılık kavramının ilişkilendirildiği konu/konular açısından lisansüstü tezler incelendiğinde; örgütsel yaratıcılık konusunun yüksek lisans çalışmalarında 5 kez ve doktora araştırmalarında 1 kez tek başına araştırma konusu olduğu, 3 kez ise sadece örgüt iklimi konusu ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Bunun yanında yüksek lisans çalışmalarında özerklik, özyeterlik, psikolojik sermaye, öğrenen örgüt, örgütsel iklim, örgütsel sinizm, duygusal zeka, problem çözme becerileri, örgüt kültürü, bireysel yenilikçilik, bireysel yaratıcılık, dönüşümcü liderlik tarzı, merak duygusu, örgütsel bağlılık, etik iklim, motivasyon, personel güçlendirme, örgütsel iletişim, örgütsel değişim gibi konularla örgütsel yaratıcılık kavramı ilişkilendirilmiştir. Doktora çalışmaları ise hata yönetimi kültürü, işe cezbolma, örgütsel adalet, örgütsel sessizlik, demokratik liderlik, örgütsel muhalefet, yönetsel inovasyon, psikolojik sermaye, personel güçlendirme, bireysel yaratıcılık, paternalist liderlik davranışları, ürün ve süreç yeniliği, performans, yenilikçilik, örgütsel öğrenme gibi konularla ilişkilendirilmiştir. Psikolojik sermaye, personel güçlendirme, bireysel yaratıcılık, liderlik ve yenilikçilik konularının hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde ortak olarak ilişkilendirilmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 7. 2000-2020 Yılları Arasında Örgütsel Yaratıcılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Cinsiyet ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Cinsiyet	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Kadın	15	4	19
Erkek	15	8	23
Toplam	30	12	42

Tablo 7'ye göre ilgili yıllarda örgütsel yaratıcılık konusunda lisansüstü tez çalışması hazırlayan öğrencilerin 19'u kadın, 23'ü erkektir. Örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlerin cinsiyet ve tez türü açısından homojen bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

5. SONUÇ

Lisansüstü tezler yazıldığı alana dair gelişmeleri, konunun nereye evrildiğini ve yeni trendleri ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Tezlerin incelenmesiyle ilgili alanda bilgi edinmek mümkün olmaktadır ve güncel konuların belirlenmesi sonucu araştırmacılara yol göstermektedir. Yapılan bu araştırmada YÖK'ün ulusal tez merkezinde yer alan örgütsel yaratıcılık konusu ile ilgili lisansüstü tezler içerik analiziyle incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, YÖK'ün ulusal tez merkezinde örgütsel yaratıcılık ile ilgili olarak yazılan ilk tez 2000 yılına aittir. Bu nedenle çalışmada örgütsel yaratıcılık konusu ile ilgili 2000-2020 yılları arasında gerçekleştirilen lisansüstü tezler ele alınmıştır. Araştırmada son 21 yıl içerisinde gerçekleştirilen örgütsel yaratıcılık konusu üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların sınırlı sayıda konuyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Konu ile ilgili çalışmaların buna rağmen son 4 yılda artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Çalışmaya ait bulgular şu şekildedir;

- Çalışmaların en çok eğitim bilimleri ve işletme ana bilim dallarında gerçekleştiği görülmüştür.

- Çalışmaların en çok sosyal bilimler enstitüsünde gerçekleştiği görülmüştür.
- Örgütsel yaratıcılık konusuna ait tez çalışmalarının en çok doçentler ve profesörler tarafından yürütüldüğü görülmüştür.
- Konu ile ilgili sosyal, eğitim ve sağlık bilimleri enstitülerinde olmak üzere en çok yapılan tez çalışmasının yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmüştür.
- Araştırmalar Marmara Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan üniversitelerde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki tüm bölgelerde örgütsel yaratıcılık konusunda lisansüstü tez çalışmalarına yer vermiş olan üniversiteler bulunmaktadır.
- Örgütsel yaratıcılık konusu devlet üniversitelerinde vakıf üniversitelerine oranla daha çok çalışılmıştır.
- Örgütsel yaratıcılık konusu ile ilgili olarak incelemeye konu olan çalışmalardan elde edilen bulgular neticesinde kavramın genel olarak liderlik ve yenilikçilik konularıyla ilişkilendirilerek araştırıldığı görülmüştür. Bunun yanında örgütsel yaratıcılık konusunun özerklik, özyeterlik, psikolojik sermaye, öğrenen örgüt, örgütsel iklim, örgütsel sinizm, duygusal zeka, problem çözme becerileri, örgüt kültürü, bireysel yenilikçilik, , bireysel yaratıcılık, dönüşümcü liderlik tarzı, merak duygusu, örgütsel bağlılık, etik iklim, motivasyon, personel güçlendirme, örgütsel iletişim, örgütsel değişim, hata yönetimi kültürü, işe cezbolma, örgütsel adalet, örgütsel sessizlik, demokratik liderlik, örgütsel muhalefet, yönetsel inovasyon, paternalist liderlik davranışları, ürün ve süreç yeniliği, performans, yenilikçilik, örgütsel öğrenme konularıyla birlikte araştırılmıştır. Örgütsel yaratıcılık konusu örgütsel davranış, yönetim ve organizasyon ve örgütsel iletişim alanlarında yer alan konular ile ilişkilendirilmiştir. Özellikle psikolojik sermaye, personel güçlendirme, bireysel yaratıcılık, liderlik ve yenilikçilik konuları hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde ortak olarak ele alınmıştır.
- Örgütsel yaratıcılık konusunda çalışan araştırmacılar cinsiyet açısından değerlendirildiğinde sayıları birbirine çok yakındır.

Örgütsel yaratıcılık konusunda yapılan lisansüstü tezlere perspektif yaratma niteliğinde olan bu çalışmanın, geçmişteki çalışmaları toplu olarak ortaya koymasının yanında gelecek çalışmalara da yol göstererek örgütsel yaratıcılık literatürünün geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırmada yalnızca YÖK'ün ulusal tez merkezinde bulunan ve erişimine izin verilen lisansüstü tezler yer almaktadır bu nedenle araştırma kısıtlara sahiptir. Erişim izni olmayan tezlerin erişime açıldığında çalışmaya dahil edilmesi ile araştırma tekrarlanabilir. Konu aynı zamanda hangi sektörde uygulandığı, hipotez durumu, model olup olmadığı, ana kütle hacmi, örneklem sayısı, örneklem türü, veri toplama metodu, araştırma metodu ve kullanılan analiz yöntemine göre de detaylandırılabilir. Ayrıca konuyla ilgili bildiriler, farklı veri tabanlarında bulunan makaleler de farklı yöntemlerle değerlendirilerek, ayrıntılı analizler yapılabilir. Sonuç olarak örgütsel yaratıcılık örgütlerde başarının sağlanması için önemli bir anahtar olup konuya gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Amabile, T. M., Conti, R., Coon, H., Lazenby, J. ve Herron, M. (1996). Assessing the Work Environment for Creativity. Academy of Management Journal, *39*(5), 1154-1184.

Andrianopoulos, C. (2001). Determinants of Organisational Creativity: A Literature Review. *Management Decision*, *39*(10), 834–840.

Bal, C. G. ve Karakuş, F. N. (2018). Farklılıkların Yönetimi Konusu Üzerine Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarına Yönelik Bir İçerik Analizi: 2003-2017 Dönemi. *İşletme Bilimi Dergisi*, *6*(2), 99-113.

Balkan-Akan, B., Ünsar, A. S. ve Oğuzhan, A. (2017). *Personel Güçlendirme ve Örgütsel Öğrenmenin Örgütsel Yaratıcılığa Etkisi: Konu ile İlgili Bir Araştırma*. Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale.

Bolat, Y. (2016). Türkiye'de 2005-2015 Yılları Arasında Mesleki ve Teknik Eğitim Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, *3*(8), 151-167.

Çelik, N. (2016). Yenilikçilik Konusunda Yapılan Doktora Tezlerinin İçerik Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *2*(1) , 29-42.

Dilek, A., Baysan, S. ve Öztürk, A. A. (2018). Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Yüksek Lisans Tezleri: Bir İçerik Analizi Çalışması. *Turkish Journal of Social Research/Turkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi*, *22*(2), 581-602.

Dinç, A., Karakök, H . (2021). Türkiye'de Ekoturizm Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (2000-2020) . Journal of Humanities and Tourism Research, *11*(1) , 241-255.

Dolmaz, M. ve İlhan, G. O. (2020). Trends of Graduate Theses with the Subject of Education and Training Conducted on Creativity. *World Journal of Education*, *10*(5), 61-79.

Gündoğdu, K., Yüksel, S., Akyol, B. ve Vural, R. A. (2016). Hayat Boyu Öğrenme Konusunda Yayımlanan Tez ve Makalelere İlişkin Bir İçerik Analizi: 2000-2015. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(2), 1491-1513.

İnce, M., Gül, H. ve Bozyiğit, S. (2017). Türkiye'de Turizm Pazarlaması Konusunda Yazılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi: 1990-2016. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *6*(5), 113-130.

Khorshidi, S. A. M., Abdoli, F. ve Khorshidi, S. A. (2013). Identify Factors Affecting Organizational Creativity: A Literature Review. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, *4*(5), 1214-1220.

Koch, J., Wenzel, M., Senf, N. N. ve Maibier, C. (2018). Organizational Creativity As An Attributional Process: The Case of Haute Cuisine. *Organization Studies*, *39*(2-3), 251-270.

Koşar, D. (2018). Türkiye'deki Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Konulu Tezlerin İncelenmesi: Bir İçerik Analizi Çalışması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *38*(2), 777-800.

Kratzer, J., Leenders, R. T. A. ve Van Engelen, J. M. (2008). The Social Structure of Leadership and Creativity in Engineering Design Teams: An Empirical Analysis. *Journal of Engineering and Technological Management*, *25*(4), 269–286.

Oğuz Haçat, S. Ve Demir, F. B. (2019). Eğitim Alanında Okuryazarlık Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Analizi. *The Journal of Anatolian Cultural Research (JANCR), 3*(2), 116-145.

Öğülmüş, S. (1991). İçerik Çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 24*(1), 213-228.

Pir Özkan, E. (2018). Mobil Pazarlama Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerine Yönelik İçerik Analizi. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR), 5*(31), 4833-4840.

Rice, G. (2006). Individual Values, Organizational Context, and Self-Perceptions of Employee Creativity: Evidence From Egyptian Organizations. *Journal of Business Research, 59*(2), 233-241.

World Economic Forum (2018). The Future of Jobs Report. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf, Erişim Tarihi: 16.07.2021.

Yılmaz, F. (2018). İçerik Analizi ile 2001-2017 Dönemi Lisansüstü Tezlerinde İç Girişimciliğin İncelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research, 5*(28), 3332-3340.

FERGANA VADİSİ VE ENERJİ POLİTİK ÖNEMİ

FERGHANA VALLEY AND ITS ENERGY POLITIC IMPORTANCE

Prof. Dr. A. Beril TUĞRUL
İstanbul Teknik Üniversitesi – Enerji Enstitüsü
ORCID: 0000-0001-6426-6850

Özet

Bu çalışmada, Fergana vadisi, kendine has özellikleri ile tanıtılmaktadır. Coğrafi ve siyasi olarak Orta Asya ve Türk Dünyası açısından önemi üzerinde durulmakta ve demografik olarak eksklavik yapıları ele alınmaktadır. Bu bağlamda bölgenin enerji-politik açıdan konjüktürel yapısı irdelenmektedir. İlaveten, 21. Yüzyılda bir dünya projesi olarak ortaya konan "Bir Kuşak Bir Yol (One Belt One Road)" bir başka deyişle Modern İpek Yolu projesi açısından da Fergana Vadisinin siyasi ve enerji-politik boyutu üzerinde durulmaktadır. Son dönemlerde bölgede yaşananlar da yorumlanmaktadır. Öz olarak, halen yaşanan çatışmalı olaylarla beraber önümüzdeki süreçte daha çok dünya gündemine gelmesi muhtemel Fergana Vadisinin önemi farklı açılaradan ele alınarak irdelenmekte ve değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enerji Politikaları, Fergana Vadisi, Modern İpek Yolu, Türk Dünyası.

Abstract

In this study, Ferghana Valley is introduced with its specifications in details. It is analyzed of the importance of the Valley via geography and politics. It is evaluated for Central Asia and Turkish World with the demographic and exclave zones constitutions. Therefore conjectural structures scrutinize in the view of energy-politics. Additionally, Ferghana Valley examines according to "One Belt - One Road" or "Modern Silk Road" Project that has introduced in 21st century in the viewpoint for politics and energy politics concepts. Thus the last events that have lived in the region are evaluated with the backgrounds. Consequently, it can be said that the Ferghana Valley conflict may be seen probably in the near future and can be drawn revived in the world politics. Therefore it is scrutinized in the different points of view before the disclosure the regional conflicts.

Key Words: Energy Policy, Ferghana Valley, Modern Silk Road, Turkish World

Giriş

Bilindiği üzere, Orta Asya'nın kalbi olarak nitelenen "Fergana Vadisi"; dağlarla çevrili bir bölgede Merkezi Asya'da önemli bir nehir olan Seyhun (Sir-i Derya) nehrinin açtığı bir vadi bölgesidir (Şekil 1) [1]. Burada şunu hemen belirtmek gerekir ki; Fergana Vadisi, sarp ve fazla geçit vermeyen dünyanın en yüksek ve genç dağ silsilesi olan Himalaya Dağları'nın önemli bir geçiş bölgesi durumundadır. Bu bağlamda söz konusu bu vadi, Orta Asya için mühim bir transit bağlantı alanı olup tarihte de olduğu gibi günümüz için de stratejik bir öneme haizdir [2].

Şekil 1 Fergana Vadisi [1]

Tarihsel olarak bakıldığında bölge, kalkolitik çağa (taş devrine) kadar dayanan eski bir geçmişe sahip bulunmaktadır. Bronz çağa tarihlenen tarım ve hayvancılık yapıldığına ilişkin izler bulunmaktadır. Ancak ilk yazılı buluntular M.Ö. 5. yy.a ait olduğu ifade edilmektedir. Bölge kültürü, göçebe karakterine sahip olup, bir Saka kültürü türü olarak betimlenmektedir. Makedon Kralı Büyük İskender bu bölgeye kadar gelmiş olup MÖ 329'da (günümüzde Tacikistan'da Hucend adıyla anılan) İskenderiye Eskhate adıyla stratejik öneme sahip bir şehri Fergana vadisinin güneyinde kurmuştur. M.S. 6-7 inci yüzyıllarda ise Türk Hakanlıklarının bölgeye hâkim olduğu gözlenmektedir. Bununla beraber yerel hükümranlıklara da rastlanmaktadır. M.S. 8. yüzyıl başlarında Arap akınlarıyla bölgede başlayan İslamiyet'e girişler, 9. yy.da Müslümanlığı kabul ediş olarak netleşmiştir. Bu arada bir Çin istilası da söz konusu olmuştur. Büyük Selçuklu İmparatorluğu da buraya hâkim olmuş daha sonra 13. yy.da Moğollar, takiben de Timur İmparatorluğu'nun etkin olduğu görülmektedir. 20. Yüzyılda ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) içinde kalmış bir sahadır.

Gerçekte Fergana vadisi, tüm Orta Asya'nın coğrafyasının % 5 kadarını temsil etmesine karşın, toplam nüfusun dörtte birini içinde barındırmaktadır. Bu bağlamda Orta Asya'nın nüfusu en yoğun bölgesi durumundadır. Nitekim "Orta Asya'nın Kalbi" olarak nitelenmektedir. Bu bağlamda, Fergana Vadisi Türk Dünyası için de büyük önem taşımaktadır.

Halen Fergana Vadisi; üç ülke arasında paylaşılmış durumdadır. Bu ülkeler; Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan olup, bu üç ülkenin sınırları birbirine sarmal biçimde bölümlemeli bir yapı göstermektedir (Şekil 2).

Şekil 2 Fergana Bölgesinin Özbekistan-Kırgızistan ve Tacikistan Arasındaki Yeri [2-4]

Demografik olarak incelendiğinde; bölgede hemen hepsi Müslüman olan Özbekler, Kırgızlar ve Taciklerin yaşadığı görülmektedir. Ancak söz konusu bu grupların dağılımı karmaşık bir yapı göstermekte ve Eksklavik durumlar gözlenmektedir. Bilindiği üzere; Eksklav tabiri ile bir devletin topraklarının bir bölümünün, bir başka devletin toprakları nedeniyle ayrılmış olması durumunu betimlemektedir [5]. Dolayısıyla bölgede farklı ülke içinde öbeklenme şeklinde etnisite oluşturan coğrafi ve siyasi yapılar bulunmaktadır.

Günümüzde Fergana Vadisi'nde 8 Eksklasav bölge yer almaktadır. Fergana Vadisi siyasi yapılanması içinde Eksklavları gösteren harita Şekil 3'de ve Eksklavlara ilişkin bilgiler Tablo 1'de görülmektedir. Bölgede yaşanan çekişmeli çatışmalarla sınırlar değişebilmektedir ve dolayısı ile kimi zaman eksklav sayısı da değişebilmiştir [6,7].

Şekil 3 Fergana Vadisi Eksklavları

Tablo 1 Fergana Vadisi Eksklavlarına İlişkin Bilgiler [4]

Eksklav	*Alan (km2)*	*Nüfus*	*Ülke*	*Sınırdaş Ülke*	*Yaşayan Nüfus*
Sokh	325	50,000	Özbekistan	Kırgızistan	Tacik
Shakhimardan	90	5,000	Özbekistan	Kırgızistan	Özbek
Vorukh	90	30,000	Tacikistan	Kırgızistan	Tacik
Kalacha	2	1,000	Özbekistan	Kırgızistan	Tacik
Barak	1	700	Kırgızistan	Özbekistan	Kırgız
Kairagach	1.5	190	Tacikistan	Kırgızistan	Özbek
Sarvak	15	1,300	Tacikistan	Özbekistan	Özbek
Jangy-Aiyla	1	300	Özbekistan	Kırgızistan	Kırgız

Bu eksklavlar içinde üç tanesi öne çıkmaktadır. Bunlar; Tacikistan'ın Kırgızistan toprakları içinde bulunan 30 bin nüfuslu Woruch (Voruh) eksklavı ile Özbekistan'a ait yine Kırgızistan sınırları içinde bulunan 50 bin nüfuslu So'x (Soh) ekslavı ile 5 bin nüfuslu Shohimarden (Şahimerdan) eksklavıdır. Diğer eksklavları daha küçük ve az nüfusludurlar (Tablo 4). Bu siyasi yapılanma, siyasi açıdan bölge istikrarını tehdit eden unsur

durumundadır Bu bağlamda, bölge ülkeler arasındaki anlaşamazlıklarla beraber birçok kez sınır değişiklikleri yaşanmış bulunmaktadır. Günümüzde, tam anlamıyla mutabakat sağlanmış olduğu söylenemez.

Nitekim Woruch eksklav bölgesinde, Mart 2019'da Tacik ve Kırgızlar arasında tartışmalı gerginlik yaşanmış ve ortaya çıkan olaylar sırasında hayat kaybı da olmuştur [8]. Genellikle yol geçirme ve su yolları üzerinden sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, 2021 yılında Nisan sonu Mayıs başında Tacikistan-Kırgızistan sınırında silahlı çatışma yaşanmış çok sayıda ölüm olduğu bildirilmiştir [9]. Halen de zaman zaman böylesi olaylar gözlenmektedir [10]. Bu bağlamda 30 yılı aşkın süredir çözülemeyen sorunlar, günümüz konjüktürü çerçevesinde yeniden gündeme gelmiş bulunmaktadır.

Enerji Politik Değerlendirme

Coğrafi açıdan Fergana Vadisi, Orta Asya'nın verimli topraklarına sahip, öne çıkan bir bölgesi olmakla beraber aynı zamanda yer altı kaynakları açısından da zengin bir alanı ifade etmektedir. Yeraltı kaynakları arasında; kömür, petrol, doğal gaz, demir, cıva, bakır, gümüş, bizmut, tuz, boksit, antimon cevherleri dikkat çekmektedir [11]. Tarımsal ürünler arasında ise, önemli ürün pamuktur, bununla beraber ipekçilik, sebzecilik ve çiçekçilik de gelişmiştir. Bir başka deyişle, Fergana Vadisi için; tarımsal açıdan olduğu kadar fosil yakıtlar açısından da önemli bir alandır denebilir. Söz konusu bu zenginlikler bölge devletleri arasında paylaşılmış olup söz konusu bu ülkelerin envanterinde yer almaktadırlar. Hemen anlaşılacağı üzere; bilhassa yer altı kaynakları ekonomik olduğu kadar enerji-politik açıdan da son derece önem arz etmektedirler.

Bunlardan ayrı olarak bölge; fiziki ve coğrafi özellikleri bağlamında önemli bir geçiş bölgesidir. Bu durum ticarete uygunluk göstermekte olup ekonomik açıdan öne çıkan hususu oluşturmaktadır. Nitekim Fergana Vadisi, geçmişte de "Tarihi İpek Yolu"nun geçiş güzergâhı üzerinde yer almaktadır. Bu bağlamda vadi, tarihsel çağlar boyunca ticaret kervanları için tercih edilen geçiş mahalleri arasında yer almış bulunmaktadır.

Global ölçekte 21yy.ın projesi olarak nitelenen ve "Tarihi İpek Yolu"nu canlandırma projesi olan Bir Kuşak-Bir Yol (One Belt One Road-OBOR) veya "Modern İpek Yolu" Programı [12-14] için de güzergah üzerinde Fergana Vadisi'nin yer alacağı anlaşılmaktadır. Şekil 4'den hemen görüldüğü üzere Fergana Vadisi Modern İpek Yolu Projesi'nin ana geçiş arteri üzerinde bulunmaktadır.

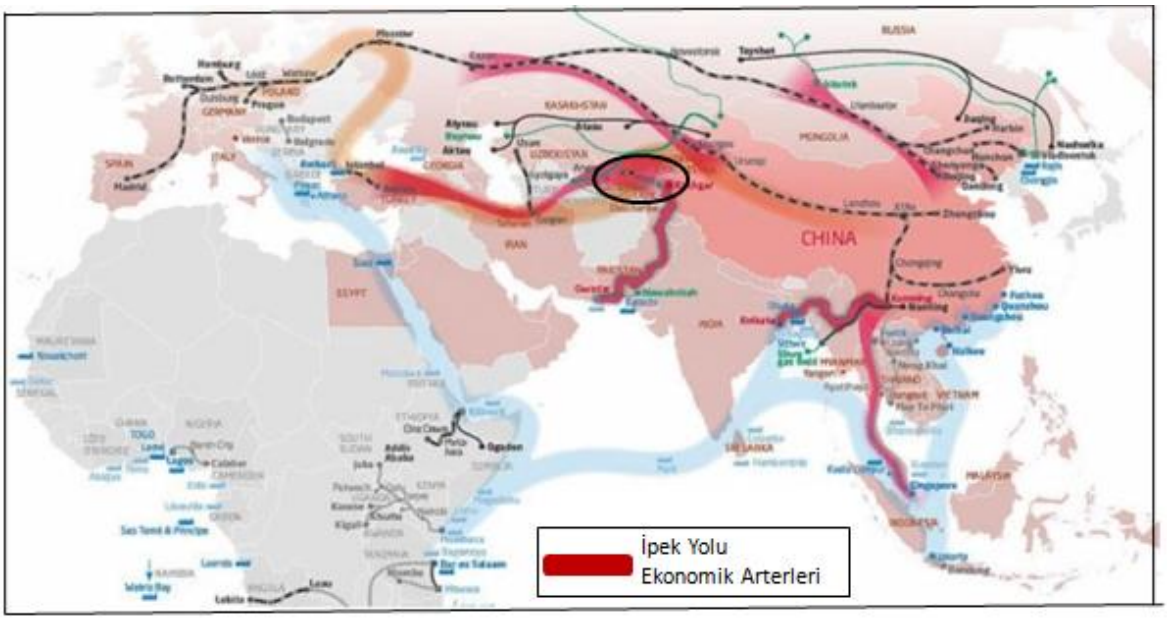

Şekil 4 Fergana Vadisi ve İpek Yolu Güzergah Üzerindeki Yeri

Fergana Vadisi'nin aynı zamanda fosil yakıt rezerv bölgesi olması nedeni ile sadece geçiş bölgesi olmayacak ve enerji hatlarının bir dağılım bölgesi olacaktır. Dolayısıyla "Bir Kuşak-Bir Yol Projesi"nin Kuşak betimlemesi bağlamında farklı bir veçhesinin odak ve dağılım mahalli olabilecektir. Bu bağlamda enerji kaynağı transportu için de önem arz edecektir.

Fergana Vadisi'nde bölgesel önemli bir sorun da "Sınır Aşan Sular" meselesidir. Zira Fergana Vadisi Orta Asya'nın en önemli nehirlerinden biri olan Seyhun (Sir-i Derya) nehrinin vadisi durumundadır. Sir-i Derya (Seyhun) nehri ile birlikte Amu Derya (Ceyhun) nehri Orta Asya'nın en önemli su kaynaklarıdır. Söz konusu nehirlerin doğduğu ülkeler Kırgızistan ve Tacikistan olmaktadır. Buna karşın, bölgede geniş tarımsal alanları bulunan ve dolayısıyla büyük ölçüde suya gereksinimi olan ülkeler Özbekistan ve Türkmenistan olmaktadır. Bir başka deyişle, nehirlerin doğduğu "yukarı çığır" ülkeleri ile nehirlerin suladığı "aşağı çığır" ülkeleri arasında su sorunları oluşmaktadır. Yukarı çığır ülkeleri su kaynaklarının beşte dördüne sahip bulunmaktadır. Oysa özellikle Özbekistan önemli pamuk üreticisi olarak büyük ölçüde suya gereksinimi bulunmaktadır. Yukarı çığır ülkeleri nehirler üzerine barajlar ve sarnıçlar inşa ederek kontrolü ellerinde tutma stratejisi uygulamaktadırlar.

Hidroelektrik santralar ile ilişkili olarak su sorunları tırmanan bir nitelik kazanmaktadır. Bir başka deyişle, sorun sadece tarımsal ve coğrafi değil enerji-politik yönüyle giderek önem kazanan bir mesele haline gelmektedir. Bu bağlamda yaşanan sorunlar söz konusu bu konuyla ilgili olmaktadır (Şekil 5)

Şekil 5 Fergana Vadisi ve Çevresi Su Sorunları [4,15].

Nitekim, Nisan 2021 sonunda, su kaynaklarının kullanımı ve dağıtımı ile hidrolik güç kullanımı bağlamında çatışma çıkmıştır. Önce sınır polisleri üzerinden yaşanan çatışmalara silahlı kuvvetlerin de müdahil olmasıyla olaylar daha da büyüyerek her iki taraftan toplam 50'ye yakın kişi ölmüş, çok sayıda yaralanma yaşanmış ve binlerce kişinin bölgeden tahliye edilmesi söz konusu olmuştur. Takiben sükûnet sağlanmış görünse de Temmuz 2021'de tekrar çatışmalı olaylar yaşanmıştır. Burada tüm yaşanan bu çatışmalı ve kayıp veren olayların arkasında esas itibariyle enerji politik ve ekonomik çıkarların yer aldığı söylenebilir.

Sonuç

Yukarıda belirtilen tüm bu hususlar göz önüne alındığında Fergana Vadisi; stratejik olarak sahip olduğu konum nedeni ile tarihi çağlar boyunca çoğu kez çatışmaların yaşandığı ve çoğu kez sınır değişimleri ile hegomonyanın el değiştirdiği kritik bir bölge niteliği taşımıştır. Halen de söz konusu bu vadi, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasında

paylaşılamayan bir yapı göstermektedir. Burada şunu da özellikle belirtmek gerekir ki; sadece bölge ülkeleri değil, bölge dışı aktörlerin de olaylara ve sorunlara müdahil olduğu görülmektedir. Bölge dışı aktörler arasında özellikle Çin, Rusya ve ABD öne çıkan ülkeler olmaktadır.

Günümüzde, suların adil paylaşımı ve ekonomik ve enerji politik açıdan sınırlar üzerinden açmaza düşmeden çözümlenmesi pek de kolay görülmemektedir. Dış aktörlerin müdahalesi ise olayları daha karmaşıklaştırmaktadır.

Rusya; Sovyetler Birliği döneminde bölgenin üç ülkesinin sınırlarının çizilmesinde önemli rol oynamış ülke olarak, yaşananların alt yapısını oluşturacak şekilde bölgenin biçimlenmesinde etkin olmuştur ve günümüzde de etkinliğini sürdürmek istemektedir.

Çin, Bir Kuşak-Bir Yol (Modern İpek Yolu) projesi kapsamında bölgeye büyük ilgi duymaktadır. Zira belirtildiği üzere Fergana Vadisi Orta Asya'nın önemli bir bölgesi olup Modern İpek Yolu için de önemli bir geçiş bölgesidir. Fazla olarak Vadinin sahip olduğu enerji kaynağı rezervleri açısından, Çin bu kaynakların önemli bir müşteri potansiyeli taşıdığından bölgeyle ayrıca ilgilenmektedir.

ABD ise, Orta Asya enerji kaynaklarının açık denizlere ulaştırılması bağlamında, Afganistan'ı işgal ettiği halde güvenli geçiş arterini oluşturmakta yeterli olamadığından yeni arter arayışında olması çok muhtemeldir. Geçiş bölgesi olarak Fergana Vadisi potansiyel oluşturmaktadır. Son olarak, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi sürecinde Taciklerle anlaşması gündeme gelmiştir. Bu bağlamda enerji-politik anlamda farklı bir güzergâh arayışı içinde olduğu söylenebilir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki; Orta Asya enerji kaynaklarının Hint Okyanusu'na bağlantısı için Fergana Vadisi ve/veya Keşmir üzerinden yeni bir güzergâh oluşturulmasının gündeme gelebileceğini düşündürmektedir.

Türkiye için de, bölge son derece önem arz etmektedir. Fergana Vadisi "Bir Kuşak-Bir Yol" Projesinin (Türkiye'ye yünlenen) "Orta Koridor" güzergahı üzerinde önemli bir transit bölgesi olabilecek niteliğe sahiptir. Karabağ sorununun çözüme ulaşmasıyla bu bölge "Orta Koridor" için daha da öne çıkabilecektir. Fazla olarak Fergana Vadisi enerji kaynaklarının Akdeniz'e ulaştırılması gündeme geldiğinde de durum Türkiye için ayrı ir önem taşıyacaktır. Bu bağlamda konuya etken olmak önem taşıyacaktır.

Bunlardan ayrı olarak, 2021 yılında Türk Konseyi (Türk Keneşi)'nin organize olması bağlamında önemli gelişmeler yaşanmış ve yakın bir gelecekte daha da önemli gelişmeler söz konusu olması beklenmektedir. Fergana Vadisi bölgesinde yer alan (ve ikisi Türk Devleti olan) ülkeler arasında yaşananlar ise üzerinde durulması gereken stratejik ve konjüktürel durumu oluşturmaktadır. Türkiye, bölge sorunlarının çözülmesi ve/veya uzlaşımı için rol oynayabilecek bir ülke konumunda olabilir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Fergana Vadisi'nde 30 yıldan fazla süredir devam eden bölgesel meselelerin ekonomik ve enerji-politik açıdan daha da önem kazanabileceği ve hatta global ölçekte cesamet kazanabileceği öngörülebilir. Dolayısıyla Fergana Vadisi'nin sorunlarının uluslararası ve karmaşık bir nitelik kazanması olasıdır.

Öz olarak ifade edilmek istenirse; Fergana Vadisi, malik olduğu kendine has konjüktürel durum ve stratejik karakter sebebiyle günümüzde potansiyel risk bölgesi olma niteliği taşımakta olup, uzak olmayan bir gelecekte gündemde daha çok yer alması muhtemel görünmektedir.

Kaynaklar

[1] http://mandalaprojects.com/ice/ice-cases/ferghana.htm , (Erişim Tarihi: 29.05.2021)

[2] A.B. Tuğrul, "Fergana Vadisi İçin Ekonomik ve Enerji Politik Bir Değerlendirme", Enerji Dünyası, Haziran 2021, Sayı: 102, s: 6-7

[3] http://www.hgk.msb.gov.tr

[4] L. Demirci, "Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın Kesişimindeki Sorunlu Vadi: Fergana", Savunma Bilimleri Dergisi (The Journal of Defense Sciences) Kasım/November 2012, Cilt/Volume 11, Sayı/Issue 2, 33-69. ISSN: 1303-6831

[5] Rollan, F. (2004), Learning to live with frontiers: New frontiers in Central Asia. Unisci Discussion Papers. (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2012) http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/114799/ichaptersection _singledocument/2739c073-4630-4132-b2d4-43e828f71aee/en/disc_ 05. 06.pdf

[6] Çalışkan, B. (2019). Özbekistan ve Kırgızistan Arasındaki Problemleri Çözmek Mümkün mü? https://insamer.com/tr/ozbekistan-ve-kirgizistan-arasindaki-sinir -problemlerini-cozmek-mumkunmu_1918.html

[7] Alaeddin YALÇINKAYA ve Khusan ABIDZHANOV "Özbekistan ve Kırgızistan'daki Anklav/Eksklav Alanlarının Çözüm Süreci", MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı: 4, s: 2653-2667, 2020, ISSN: 1694-7215.

[8] A. Isakov, "Kırgızistan-Tacikistan Sınır Sorunları" ANKASAM (Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi), 2021. https://www.ankasam.org/kirgizistan-tacikistan-sinir-sorunlari/ (25.03.2019)

[9] O. Tuna, "Kırgız-Tacik Savaşı: Etnik Çatışmadan Jeopolitik Çekişmeye, Gergedan Dergisi, https://gergedan.press/kirgiz-tacik-savasi-etnik-catismadan-jeopolitik-cekismeye-9378/ (05.05.2021)

[10] İHA, Kırgızistan-Tacikistan Sınırında Silahlı Çatışma, https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kirgizistan-tacikistan-sinirinda-silahli-catisma- (08.07.2021)

[11] İ. Cingöz, Fergana Vadisi'nden Türk Birliğine https://www.medyavatan.com/yazar-fergana-vadisi-nden-turk-birligine-843.html (05.05.2021)

[12] A.B. Tuğrul, "Modern İpekyolu Projesine Enerji Politik Bir Bakış" Euro Newsport, Temmuz-Ağustos 2018, Sayı: 80, s: 22-30.

[13] A.B. Tuğrul, Modern İpek Yolu İçinde Orta Koridorun Önemi", Uluslararası Asya Modern Bilimler Kongresi-V", 1-2 Haziran 2021, Nahçıvan-Azerbaycan, Bildiri Kitabı, s: 1012-1019.

[14] A.B. Tuğrul, İpekyolu ve Enerji Yolları İlişkisi, Medeniyet Çalışmaları Dergisi, Ocak
2018, s: 12-20, DOI: <doi>10.26899/inciss.43</doi>
[15] http://maps.grida.no/go/graphic/water_issues_in_the_ferghana_valley (2011).

MÜSLÜM GÜRSES–THE FATHER OF ARABESQUE CULTURE: A THEMATIC ANALYSIS INTO HIS SONGS

Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM
Mersin University, Department of English Language Teaching
https://orcid.org/0000-0001-7685-6356

Abstract

Arabesque music is a concept produced by Turkish singers. This music genre was especially famous in Turkey between 60s and 90s. Further, arabesque music and its characteristics have evolved in time. The themes in arabesque music tend to focus on melancholy, longing, strife, pain, and love matters. The bond between a singer and his music kind has been the subject of many scholars. If not actual adoration of the music type, it certainly is the destiny shared between a singer and the listeners internalizing the stories beyond the songs, heading for a common destination. Who and what else can replace this bond? Here, I see the arabesque song lyrics all reflecting the taste and psyche of the singer, and inevitably of the listeners. Thematic analysis is a research method of examining qualitative data and it is generally applied to a set of texts. In thematic analysis, the researcher closely examines the data to identify common themes – topics, ideas and patterns of meaning that come up repeatedly. This study aims to introduce a thematic analysis into arabesque songs uttered by Müslüm Gürses, the father of the sufferer, the poor, and the loser, based on the assumption that the content of lyrics would be representing the inner worlds of both the singer and his listeners. The most famous songs of the singer provided the source for this study. The common themes were categorized based on the frequency of occurrence. With its findings, the study yields valuable results regarding emotions, feelings, values, and beliefs the singer and his listeners hold to themselves. Various psychological portrayals, harboring feelings such as grief, pain, dejection, rejection, love, disappointments, anger, etc., all represented through lyrics was also surfaced in this paper. Lastly, this study will stand as a beneficial source for sociologist, anthropologists, and the scientists in the related field of study.

Keywords: lyrics, song lyrics, textual analysis; culture, culture and texts

Introduction

With the beginning of the feeling of the industrial revolution in the society, the phenomenon of migration from village to city has occurred. The gaining momentum of the modernization caused the peasants who started to live in cities to create a different structure with their own internal dynamics. Thus, the arabesque culture came into being. Arabesque culture that comes to life through music has become a way of life owned by people over time (Işık & Erol, 2002). It is possible to suggest many factors in the emergence of arabesque culture in Turkey. In Turkey, arabesque emerged with the Turkish adaptation of songs from Egyptian films released in the mid-1930s. Egyptian films were screened for weeks in villages and towns throughout Turkey, especially between 1936 and 1948, and these films attracted great interest. As the name suggests, both traditional Arabic music and eastern instruments

are used in the songs (Büyük Larousse, 1986). Turkish Arabesque style is a concept framed by Turkish musicologists in that it refers to an Arabic kind of music produced in Turkey. The genre was peculiarly famous in Turkey between 1960s and 1990s. Throughout years, both Arabesque and its aesthetics have matured. Though rhythms and melodies are mainly Arabic impacted, it bears characteristics from other dimensions of music such as oriental and baglama music. Arabesque music includes themes such as melancholy, longing, strife, and love matters. In its initial years, male singers ruled the genre. However, female singers gave way to Arabesque stream during its climax of fame. Orhan Gencebay is regarded as the founder of Arabesque music in Turkey. Then, other Arabesque singers such as Ferdi Tayfur, Müslüm Gürses, İbrahim Tatlıses, and Hakkı Bulut predominated the genre. Further, the mere Arabesque album "The Lady of Pains" by the female singer Bergen was the most popular album in Turkey in 80s and this may be interpreted as one of the classic of the Arabesque genre. Other famous Arabesque figures who passed away were Azer Bülbül, Selahattin Özdemir, Hüseyin Altın, and Fikret Sebas. Just like Müslüm Gürses, all these figures lived a painful life and died accordingly. The most usual theme in Arabesque music is the exaggerated and tearing love image and longing, besides unanswered love, agony and mental suffering. The followers of Arabesque genre were mainly the working class and the lower class of the society living in the suburbs of big cities (Arabesque, 2009).

Figure 1. Unfortunate Humans

Figure 2. Rebellious

Figure 2. Breaking Down and Down

This music was not liked by the administrators who wanted to westernize and the elite of the society although the public showed great interest in it and censors were accordingly applied by TRT (The Institution of Turkish Radio and Television). However, the prohibitions did not stop listeners from following this kind of music (Berdibek, 2017). The connection between Arabesque music and the slum can be clearly seen in the minibuses. It is possible to see this relationship in films accompanied by Arabesque songs and starring Arabesque Music singers. The synthesis of Arabesque music and minibus can be understood from the Arabesque songs played in the minibuses and the decorations with arabesque symbols. Even when Arabesque songs were banned in minibuses, it was observed that the interiors of the

vehicles were filled with stickers containing messages from arabesque songs (Stokes, 2016). Slums, minibuses and arabesque are socio-cultural and socio-economic phenomena that have a common point. What they have in common is that they can offer a popular response to the needs that the state cannot meet. When the state could not meet the housing needs arising from immigration in the cities, the people who needed housing responded to this deficiency by building slums. When the state could not meet the public transportation needs of the large population, the public responded by establishing a minibus system. Arabesque is also a response to the efforts of becoming a Western culture which cannot meet the cultural needs of people (Eğribel, 1984). The formation and spread of Arabesque culture in Turkish society is a result of the intertwined conditions in political, economic and social terms. In fact, the process leading to the perception of Arabesque style, which can even affect Western Classical Music, as minibus and shanty music, should be interpreted as an interaction of these political, economic and social conditions (Kaymal, 2017). The films of Arabesque singers make Arabesque music appeal to people who have settled in big cities due to immigration and are stuck between two identities. The fatalistic approach of these film genres and their music is quite suitable for the audience they are addressing. Great loves, sick and disabled, bad ways, crushes, poverty, humiliation are generally the subject of Arabesque culture. The scenes of Arabesque movies are quite emotional and depressing. These films do not promise rosy worlds to their viewers. The followers of Arabesque find something from themselves in Arabesque music or films (Yıldıran Önk, 2011). Therefore, this research paper aims to introduce a thematic analysis into Arabesque songs uttered by Müslüm Gürses, the father of the sufferer, the poor, and the loser, based on the assumption that the content of lyrics would be representing the cognitive and emotional inner worlds of both the singer and his listeners.

Methodology

The data for this study was collected from 421 song lyrics of the father of Arabesque− Müslüm Gürses (see appendix). The related song lyrics were examined with a special focus through a content analysis which was carried out in order to define the nature of the texts, diversity of this nature, messages transmitted, and diversity of such messages. In this thematic analysis, SPSS (v22.0) was utilized for frequency of emerging themes.

Findings and Results

The findings of the study involve the themes derived from the Arabesque song lyrics. The related frequencies and percentages are represented in Table 1.

Table 1

The Themes from the Arabesque Song Lyrics by Müslüm Gürses

Item	f	%
Suffering the pangs of love	342	81.43
Reproaching God	13	3.10
Faith	8	1.90
Mourning	8	1.90
The world of mortality	6	1.43
Bewailing bad fate	6	1.43
Fake friendship	6	1.43
Loneliness	6	1.43

Life Difficulty	6	1.43
Love drunk	3	0.70
Regret	3	0.70
Yearning	2	0.48
Human virtues	2	0.48
Patience	2	0.48
Infidelity	1	0.24
Death wish	1	0.24
Having an eye out	1	0.24
Incurability	1	0.24
The grief of a losing child	1	0.24
The grief of a losing mother	1	0.24
Patriotism	1	0.24
Total	420	100.00

As it is clearly observed from Table 1, the theme *Suffering the pangs of love* (81.43%) is observed to be occurring with the highest percentage. Further, *Reproaching God* (3.10%) is the next highest emerging theme just before the themes *Faith* (1.90%), *Mourning* (1.90%), *The world of mortality* (1.43%), *Bewailing bad fate* (1.43%), *Fake friendship* (1.43%), *Loneliness* (1.43%), and *Life Difficulty* (1.43%). However, such themes as Love drunk(0.70%), Regret (0.70%), Yearning (0.48%), Human virtues (0.48%), Patience (0.48), Infidelity (0.24%), Death wish (0.24%), Having an eye out (0.24%), Incurability (0.24%), The grief of a losing child (0.24%), The grief of a losing mother (0.24%), and Patriotism (0.24%).

Discussion and Conclusion

This study aimed to focus on the analysis of Arabesque culture and the songs composed by Müslüm Gürses who has been an icon and iconoclast since 1970s. Arabesque culture is a very dominant element in the context of Turkey. After the songs were analyzed, 22 themes were unraveled. The findings show that the songs were mostly related to suffering the pangs of love and reproaching God. In Turkish culture, love is perceived as a painful process especially in suburbs and places at a disadvantage. The singer Müslüm reflected these painful processes and addressed their problems. Therefore, culturally Arabesque culture represents melancholy, longing, strife, pain, and love matters (Abraham, 1993). He denoted the marginalized groups and losers in love and life. Implicitly he brought a radical criticism to the elites who ignored these marginalized people. On a political level, his songs resisted the discourses of the elites that led luxurious lives. Therefore, suffering has been an indispensable part of lives of the losers in love and life. Being abandoned and left alone were the main components of his songs. The beloved could not be reached, and therefore the loser suffered the pangs of love. The beloved was even synonymous with God because this love was unreachable. The sociology of these songs and their representations has been long ignored. Feeling marginalized has been a normalized discourse. Discursive practices of these songs need to be critically analyzed (Bacchi & Bonham, 2014). This study shows that these songs and discursive representations are not merely the voices of the losers and the marginalized communities and groups. Rather, they resist the political and cultural

discourses. Therefore, the songs have both cultural and political aspects that need to be examined critically.

Arabesque culture has been sociologically long humiliated by the elites that have ignored this culture (Yılmaz, 2017). The society has been marginalized. The low class has been confined to suffering and melancholy. In addition, these songs may have had healing factors considering the depression, stress, anxiety and distress that they have been experiencing in Turkish society. These marginalized groups have been forgotten and neglected because of the political and economic decisions. Their situations have not been enhanced and developed. Rather, in Maslow hierarchy, they have been represented as the one who have been unable to reach self-realization and therefore who have been marginalized. The subalterns have been unable to express their voices. Their voices have been heard through these songs. This political voice has also been disregarded by the political and academic elites. The sociology of these marginalized communities has been culturally distorted. Loneliness, life difficulties, pain, depression, suffering, mourning, melancholy and anxiety have been attributed to these marginalized groups. The political elites have not been able to develop constructive and transformative discourses regarding these groups. The dominance of neoliberalism after 1980s has produced more severe problems for these groups that have sought comfort in Müslüm's songs. The elites have not provided space for them to express their concerns and problems on various platforms where they could have produced counter-discourses (Karam, 2008). The normalization of these discourses has been the main locomotive of the society on a sociological level.

The problems and concerns that these marginalized groups have experienced have been disregarded because of neoliberal and political discourses. This relationship can be conceptualized within the framework of power relations. The deposed groups have found a way by listening to the songs composed and sung by Müslüm Gürses who radically developed counter-discourses. However, critical resistance has not been taken into consideration by the elites. Academic elites have also humiliated and ignored this culture. Future research should focus on the discourses that Müslüm Gürses developed and ought to take new discourses into consideration. Power relations can be criticized based on these discourses. In addition, Gürses' songs should be dealt with on a political level in order to provide new space for new discourses that deconstruct the discourses of the elites.

References

Abraham, R. H. (1993). Human fractals: the arabesque in our mind. *Visual Anthropology Review*, 9(1), 52-55.

Arabesque (2009). Arabesque (Turkish music). Retreived on the 17th of June, 2021 from https://en.wikipedia.org/wiki/Arabesque_(Turkish_music)

Bacchi, C., & Bonham, J. (2014). Reclaiming discursive practices as an analytic focus: Political implications. Foucault studies, 179-192.

Berdibek, M. (2017). Belki de Dilimden Bu Şarkı Düşmez: Arabeskin Anlatılmamış Hikayesi. İstanbul: Profil Kitap.

Büyük Larousse (1986). Cilt: 2, İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları.

Eğribel, E. (1984). *Niçin arabesk değil*. Ankara: Süreç Yayınları.

Işık, C. & Erol, N. (2002). Arabeskin Anlam Dünyası, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Karam, J. T. (2008). *Another arabesque: Syrian-Lebanese ethnicity in neoliberal Brazil*. Philadelphia: Temple University Press.

Kaymal, C. (2017). Kırdan Kente Göçün Kültürel Sonuçları: Gecekondulaşma ve Arabesk. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 1499-1519.

Stokes, M. (2016). *Türkiye'de Arabesk Olayı*. Çev. Hale Eryılmaz, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yıldıran, Önk, Ürün. "Türk Sineması'nda Türler Üzerine Bir İnceleme". *Journal of Yasar University*, 23-6, (2011): 3866- 3877.

Yılmaz, Ö. (2017). Modernization in Turkey, popular culture and arabesque. *Journal of Academic Social Science Studies*, (58), 511-522.

Appendix

Song in Turkish	Song in English	Song Theme
1. A Canım	Oh my sweetheart	suffering the pangs of love
2. Acılı Sevda	Painful love	suffering the pangs of love
3. Açılsın Meyhaneler	Let the taverns open	love drunk
4. Acımasız Dünya	Brutal world	suffering the pangs of love
5. Acımıyorsan	If you don't mercy	suffering the pangs of love
6. Adalet Yerini Bulsun Yarabbi	May justice be done, lord	suffering the pangs of love
7. Adını Sen Koy	You name it	suffering the pangs of love
8. Affet	Forgive	suffering the pangs of love
9. Ağır Yaralı	Seriously hurt	suffering the pangs of love
10. Ağlama Gözlerim	Do not cry my eyes	suffering the pangs of love
11. Ağlamaklıyım	I am tearful	suffering the pangs of love
12. Ağlamanın Faydası Yok	There's no use crying	suffering the pangs of love
13. Ağlanmaz mı Sensiz Geçen Günlere	Wouldn't one cry for the days off you	suffering the pangs of love
14. Ağlattı Kader	Fate made cry	suffering the pangs of love
15. Ağlıyor Gözlerim	My eyes are crying	suffering the pangs of love
16. Ah Gülüm	Oh my rose	suffering the pangs of love
17. Ah Hüseyin Vah Hüseyin	Oh Hussein oh Hussein	faith
18. Ah Neyleyim Gönül	Oh what I should do my heart	suffering the pangs of love
19. Ah Oğlum	Oh my boy	the grief of losing a child
20. Ahu Gözlerini Sevdiğim Dilber	The girl whose eyes I love	suffering the pangs of love
21. Aklı Yok	No mind	suffering the pangs of love
22. Akşam Olur Gizli Gizli Ağlarım	Secretly crying at night	suffering the pangs of love
23. Aldana Aldana	Being deceived and deceived	fake friendship
24. Aldanma Çocuksu Mahzun Yüzüne	Don't be deceived by her childlike face	suffering the pangs of love
25. Aldatılanlar	Those deceived	suffering the pangs of love
26. Ali Sevilmez mi	Isn't Ali loved	faith
27. Alışacağım	Will get used to it	suffering the pangs of love
28. Alışırım	Get used to it	suffering the pangs of love
29. Alışmışım Bir Kere	Get used to somehow	suffering the pangs of love
30. Allah Muhtaç Etmesin	Hope God doesn't pauperize	suffering the pangs of love
31. Altın Hızma	Golden nose stud	suffering the pangs of love
32. Anlasana	Understand	suffering the pangs of love
33. Anlatamadım	Couldn't tell	bewailing one's bad fate
34. Anlatamıyorum	Can't tell	the world of mortality
35. Annem	My mother	the grief of losing the mother
36. Arkadaş Kurbanıyım	I'm the victim of a friend	fake friendship
37. Arkadaşım	My friend	suffering the pangs of love

38. Artakalan	Remainder	suffering the pangs of love
39. Artık Gözüm Korktu Senden	Scared of you from now on	suffering the pangs of love
40. Asi Ve Mavi	Rebellious and blue	suffering the pangs of love
41. Aşığım Bir Kuluna	Loving a servant of God	suffering the pangs of love
42. Aşk Bir Ateş	Love is a fire	suffering the pangs of love
43. Aşk Bu	This is love	suffering the pangs of love
44. Aşk Tesadüfleri Sever	Love likes coincidences	suffering the pangs of love
45. Aşka Tövbeler Olsun	Get repentance in love	suffering the pangs of love
46. Aşkımız Güme Gitti	Our love has died	suffering the pangs of love
47. Aşkımız Öldü Sevgilim	Our love is dead darling	suffering the pangs of love
48. Aşkın Bende Bir Ömür	Your love is eternal for me	suffering the pangs of love
49. Aşkın Şartı	Must of love	suffering the pangs of love
50. Aşklarda Pazarda Satılır Oldu	Even love is sold in the bazaar	suffering the pangs of love
51. Ayırdılar Sevenleri	Separated lovers	suffering the pangs of love
52. Ayrılık Acı Bir şey	Breakup is painful	suffering the pangs of love
53. Ayrılık Gelip Çatınca	Once the separation comes and crashes	suffering the pangs of love
54. Ayrılık Rüzgarı	Wind of separation	suffering the pangs of love
55. Ayyaş	Drunk	love drunk
56. Bağrıyanık	Heartsick	suffering the pangs of love
57. Bakma	Don't Look	suffering the pangs of love
58. Bakma Bana Öyle	Don't look at me that way	suffering the pangs of love
59. Bana Göre Değil	Not for me	suffering the pangs of love
60. Beni Yücelerden Seyreden Dilber	The girl watching me above	suffering the pangs of love
61. Bebeğim	My baby	suffering the pangs of love
62. Bekle Sevgilim	Wait darling	suffering the pangs of love
63. Belalım	My troubled	suffering the pangs of love
64. Ben İnsan Değil miyim?	Am I not a human	suffering the pangs of love
65. Ben mi İstedim	Did I want it	reproaching God
66. Ben Razıyım	I'm consent	suffering the pangs of love
67. Ben Senin Kulun muyum	Am I your servant	suffering the pangs of love
68. Ben Yitirdim Ben Ararım	I lost, I search	suffering the pangs of love
69. Benim Kaderim	My destiny	suffering the pangs of love
70. Benim Meselem	My matter	suffering the pangs of love
71. Beterin Beteri Var	The worst of worst	mournfulness
72. Beyaz Gülüm	My white rose	suffering the pangs of love
73. Bilemem	Can’t know	suffering the pangs of love
74. Bilmeden Gitti	Gone without knowing	suffering the pangs of love
75. Bir Anda	In a moment	suffering the pangs of love
76. Bir Anlatsam	Let me tell you	suffering the pangs of love
77. Bir Avuç Gözyaşı	A handful of tears	suffering the pangs of love
78. Bir Bahar Akşamı	A spring evening	suffering the pangs of love
79. Bir Bilebilsen	If you could only know	suffering the pangs of love
80. Bir Damla Yaş	A drop of tear	suffering the pangs of love
81. Bir Fırtına Kopacak	A storm will break	suffering the pangs of love
82. Bir Gönül Arıyorum	Looking for a heart	suffering the pangs of love
83. Bir Gülsen Yeter	A smile is enough	suffering the pangs of love
84. Bir Gün Sen de Öleceksin	One day you will die too	the world of mortality
85. Bir Gün Yalnız Kalırsan	If you're alone one day	suffering the pangs of love
86. Bir Güzel Sevmiştim	Loved a beautiful girl	suffering the pangs of love
87. Bir Kadeh Daha Ver	Give another glass	love drunk
88. Bir Kadın Tanıdım	I met a woman	suffering the pangs of love
89. Bir Lokma Ekmek	A loaf of bread	infidelity
90. Bir Mana Var Sözlerinde	Her words have a meaning	suffering the pangs of love
91. Bir Ömür Yetmez	A life is not enough	suffering the pangs of love
92. Biz Babadan Böyle Gördük	This is how we have seen from the father	human virtues

93. Boş Hayaller	Empty dreams	suffering the pangs of love
94. Bu Akşam	Tonight	suffering the pangs of love
95. Bu Ayrılık Neden Oldu	Caused this breakup	suffering the pangs of love
96. Bu Başımda Bu Sevda Nedir	What is this love in my head	suffering the pangs of love
97. Bu Şehirde Yaşanmaz	Can't live in this city	suffering the pangs of love
98. Bugün Ağlayacağım	I will cry today	suffering the pangs of love
99. Bülbülün Kanadı Sarı	The nightingale's wing is yellow	suffering the pangs of love
100. Bulunur Elbet	Sure to be found	suffering the pangs of love
101. Bunca Gamı Bunca Derdi	That much grief that much trouble	suffering the pangs of love
102. Canım Dediklerim	Those I call my dear	suffering the pangs of love
103. Canımı Vereceğim	I will give my life	suffering the pangs of love
104. Çare Sende Allah'ım	You have the remedy, my Lord	faith
105. Çaya İner Ağlarım	Crying down the stream	suffering the pangs of love
106. Çaykaram	Caykaram	suffering the pangs of love
107. Çekemez Oldum	Couldn't tolerate	suffering the pangs of love
108. Cennet Bahçesi	Garden of Eden	faith
109. Çok Sevdim	Loved it so much	suffering the pangs of love
110. Daha Ne Uyuyon Eşşek Kafalı	Why still sleeping, donkey head	having an eye out
111. Dalgalandım da Duruldum	Rippled and stopped	suffering the pangs of love
112. Damla Damla	Drip Drip	suffering the pangs of love
113. Dayan Yüreğim	Keep resisting my heart	suffering the pangs of love
114. Değişmem Seni	Never change you	suffering the pangs of love
115. Değmezmiş Sana	Not worth you	suffering the pangs of love
116. Deli Poyraz	Mad Poyraz	suffering the pangs of love
117. Demek ki	Thus	suffering the pangs of love
118. Denedim	I tried	suffering the pangs of love
119. Derdimi Kimlere Desem	To whom should i tell my problem?	suffering the pangs of love
120. Dertler İnsanı	Man of troubles	suffering the pangs of love
121. Diley Diley	Diley Diley	suffering the pangs of love
122. Dinleyin Geceler	Listen nights	loneliness
123. Dokunmayın	Don't touch	regret
124. Dön Beri	Come back	suffering the pangs of love
125. Dön Sevgilim	Return my darling	suffering the pangs of love
126. Döndür Yolumdan	Revert my way	suffering the pangs of love
127. Dönmeliyiz	Must return	suffering the pangs of love
128. Dönmeyeceksin	You will not return	suffering the pangs of love
129. Dost Çukuru	Pit of friends	fake friendship
130. Dostum Senin Aşkına	For your love my man	suffering the pangs of love
131. Duman Duman Olmuş	Become smoky	poverty
132. Dünya	World	suffering the pangs of love
133. Dünya Boştur	The world is vain	suffering the pangs of love
134. Dünya Ne Hale Gelmiş	What the world has turned out	fake friendship
135. Düşmanlara Ne Gerek var	No need of enemies	suffering the pangs of love
136. Düştün Gözümden	Fell into disfavor	suffering the pangs of love
137. Duyduğum Sensin	It's you that I hear	suffering the pangs of love
138. Ecele Sitem	Reproaching fate	reproaching God
139. Ela Gözlüm	My hazel eyes	suffering the pangs of love
140. Elimde Değil	Can't help	suffering the pangs of love
141. Engel Çıktı Aramıza	An obstacle between us	suffering the pangs of love
142. Ervah-ı Ezelden	Ervah-ı Ezelden	bad fate
143. Erzurum Dağları	Erzurum Mountains	incurability
144. Esrarlı Gözler	Mysterious Eyes	suffering the pangs of love
145. Evlat	Son	human virtues
146. Ey Zalim	Oh Cruel	suffering the pangs of love
147. Flu Gibi	Seems blurred	suffering the pangs of love
148. Gazla Şoför	Punch it driver	suffering the pangs of love

149. Geliver Yanıma Güldür Yüzümü	Come, make me smile	suffering the pangs of love
150. Gençliğim	My youth	suffering the pangs of love
151. Giden Gidene	Everyone leaves	suffering the pangs of love
152. Gitme	Don't go	suffering the pangs of love
153. Gitme Diyemem	I can't say don't go	suffering the pangs of love
154. Gitmeyin Yıllar	Years don't pass	suffering the pangs of love
155. Gitti	Gone	suffering the pangs of love
156. Gitti Gideli	Since has gone	suffering the pangs of love
157. Gittin	You're gone	suffering the pangs of love
158. Gökyüzü	Sky	suffering the pangs of love
159. Gönül	Heart	suffering the pangs of love
160. Gönül Nikahı	Marriage of the soul	suffering the pangs of love
161. Gönül Rüzgarı	Wind of the heart	suffering the pangs of love
162. Görmüyorsun Kör Gibi	You don't see like a blind	suffering the pangs of love
163. Gözlerime Bir Baktın	You looked into my eyes	suffering the pangs of love
164. Gözümde Yaş Bağrımda Taş	Tears in my eyes, stones in my heart	suffering the pangs of love
165. Güldür Yüzümü	Make me smile	suffering the pangs of love
166. Güle Güle Git	Go Goodbye	suffering the pangs of love
167. Gülom	Gülom (My Rosy)	suffering the pangs of love
168. Gün Doğmuyor Pencereme	The sun doesn't rise on my window	suffering the pangs of love
169. Günahkar	Sinful	suffering the pangs of love
170. Günahkar mı Doğdum	Was I born as a sinner?	reproaching God
171. Haberimiz Yok	Unaware	suffering the pangs of love
172. Habibimsin	You are my darling	suffering the pangs of love
173. Hakkını Helal Eyle	Give your blessing	suffering the pangs of love
174. Hangimiz Sevmedik	Which of us didn't love	suffering the pangs of love
175. Hasret Rüzgarları	Winds of longing	suffering the pangs of love
176. Hasret Şarkısı	Song of longing	suffering the pangs of love
177. Hayat Arkadaşı	Life partner	suffering the pangs of love
178. Hayat Berbat	Life terrible	bewailing one's bad fate
179. Haydar Haydar	Haydar Haydar	faith
180. Her Şey Gönlünce Olsun	All the best	suffering the pangs of love
181. Her Şey Yalan	Everything is fake	the world of mortality
182. Huma Kuşu	Huma Bird	suffering the pangs of love
183. Hüsnün Senin Ey Dilber	Your honor oh girl	suffering the pangs of love
184. İbadet	Worship	suffering the pangs of love
185. İbadetim Oldun	You became my worship	suffering the pangs of love
186. İçelim Unutalım	Let's drink and forget	suffering the pangs of love
187. İçer İçer Ağlarım	Drinking and crying	suffering the pangs of love
188. İçi Seni Dışı Beni Yakar	Burns you inside and me out	suffering the pangs of love
189. İçmek Çare Değilmiş	Drinking wasn't a remedy	suffering the pangs of love
190. İçmesem Olmuyor	Can't help drinking	suffering the pangs of love
191. İki Damla Yaş	Two drops of tears	suffering the pangs of love
192. İkiye Böldün Beni	Cut me into two	suffering the pangs of love
193. İnkar Etme	Do not deny	suffering the pangs of love
194. İnsaf	Mercy	suffering the pangs of love
195. İp Attım Ucu Kaldı	Threw a rope and saved the tip	suffering the pangs of love
196. Islanmışsın	You are wet	suffering the pangs of love
197. İstanbul Sokakları	Streets of Istanbul	suffering the pangs of love
198. İstanbul'a Elveda	Goodbye to Istanbul	suffering the pangs of love
199. İşte Gidiyorum Çeşmi Siyahım	Here i go my blacked eye	suffering the pangs of love
200. İsyanım Var	Have a revolt	reproaching God
201. İsyankâr	Rebellious	suffering the pangs of love
202. İsyanlardayım	In the riot	suffering the pangs of love
203. İtirazım Var	Have an objection	reproaching God
204. Kaç Kadeh Kırıldı	How many glasses have been broken	suffering the pangs of love

205. Kaçamam ki Kaderimden	Can't run from my fate	suffering the pangs of love
206. Kader Ağı	Web of Destiny	suffering the pangs of love
207. Kaderi Ben mi Yarattım	Was it me creating the fate?	bewailing one's bad fate
208. Kadınım	My lady	suffering the pangs of love
209. Kahretmişim Hayatıma	Damn my life	suffering the pangs of love
210. Kalbim	My heart	suffering the pangs of love
211. Kalbimdeki Resim	The picture in my heart	suffering the pangs of love
212. Kalbime Gömdüm Seni	Buried you in my heart	suffering the pangs of love
213. Kalbini Mahşere Götür	Take your heart to the apocalypse	suffering the pangs of love
214. Kalenin Dibinde	At the bottom of the castle	faith
215. Kalleş Dünya	Treacherous world	suffering the pangs of love
216. Kar Tanesi	Snowflake	suffering the pangs of love
217. Karadır Kaşların	Your black eyebrows	suffering the pangs of love
218. Karşılıksız Aşk	Unrequited love	suffering the pangs of love
219. Kaybolan Günler	Disappearing days	suffering the pangs of love
220. Kederliyim İçiyorum	Drinking from grief	suffering the pangs of love
221. Kim bilir Kaç Kişi	Who knows how many	suffering the pangs of love
222. Kimde Kabahat	Who is at fault	suffering the pangs of love
223. Kimsem Kalmadı	Have no one left	loneliness
224. Kış Oldum	I became winter	suffering the pangs of love
225. Kısmetim Kapanmış	My destiny is closed	suffering the pangs of love
226. Kıyak Bitti	The favor is over	suffering the pangs of love
227. Kız Niye	Why the girl	suffering the pangs of love
228. Kolay	Easy	suffering the pangs of love
229. Kolay mı Sandın	You thought it was easy?	suffering the pangs of love
230. Konuşsana Birtanem	Speak, my sweetheart	suffering the pangs of love
231. Köşe Kapmaca	Puss-in-the corner	life difficulty
232. Kul Kuldan Beter	Man worse than man	reproaching God
233. Kullarına Kul Yaratmış	The Lord has created servants for his servants	suffering the pangs of love
234. Küllere Dönsem de Ateşim Sen Ol	Even if I become ashes, be my fire	mournfulness
235. Küllü Harap	Ashy destroyed	mournfulness
236. Küskünüm	I'm offended	suffering the pangs of love
237. Layık Değilsin	You are not worthy	suffering the pangs of love
238. Layık Olan Kim	Who is worthy	reproaching God
239. Mahsun Kul	Mournful servant	suffering the pangs of love
240. Maziden Biri	Someone from the past	suffering the pangs of love
241. Merhaba	Hello	suffering the pangs of love
242. Merhamete Gel Sevgilim	Come to Mercy, Darling	suffering the pangs of love
243. Mest Oldum	Rapturous	suffering the pangs of love
244. Mucize	Miracle	faith
245. Mühür Gözlüm	My Sealed Eyed	suffering the pangs of love
246. Nazar	Evil Eye	suffering the pangs of love
247. Ne Fayda	What Use	suffering the pangs of love
248. Ne Hale Düştüm	What happened to me	regret
249. Ne Yapsın	What he does	suffering the pangs of love
250. Ne Yazar	What happens	suffering the pangs of love
251. Neden Saçların Beyazlamış Arkadaş	Why you are white haired, friend	suffering the pangs of love
252. Nedense	For some reason	bewailing one's bad fate
253. Nerden Bilsinler	How should they know	suffering the pangs of love
254. Nerede O Günler	Where are those days	reproaching God
255. Nereden Sevdim O Zalimi	How I loved that harpy	suffering the pangs of love
256. Nerelerdesin	Where are you	suffering the pangs of love
257. Nilüfer	Nilüfer	suffering the pangs of love
258. O Sen Değilsin	It's not you	suffering the pangs of love

259. Öğrenemedim	I couldn't learn	reproaching God
260. Olan Bana Oldu	All happened to me	suffering the pangs of love
261. Öldürdüğün Yetmedi mi?	Isn't it enough you killed?	suffering the pangs of love
262. Ölmeden Öldürdün Beni	You killed me before i died	suffering the pangs of love
263. Ölürdüm Uğrunda	I would die for you	suffering the pangs of love
264. Ölürüm O Zaman	Then I die	suffering the pangs of love
265. Ölüyorum Kederimden	I'm dying from my sorrow	loneliness
266. Ömrüme Verilen Bu Ceza Niye	Why this punishment given to my life	reproaching God
267. Ömür Biter Aşk Bitmez	Life ends love never ends	suffering the pangs of love
268. Öpmek İstedim	I wanted to kiss	suffering the pangs of love
269. Paramparça	Shattered	suffering the pangs of love
270. Pencereden El Eder	Hands through the window	suffering the pangs of love
271. Rahat Bırak	Get off	suffering the pangs of love
272. Rakı Şarap Fark Etmez	Raki or wine doesn't matter	mournfulness
273. Rüzgar Söylüyor	The wind speaks	suffering the pangs of love
274. Sabah	Morning	suffering the pangs of love
275. Sabah İle Sabah İle	With the morning with the morning	suffering the pangs of love
276. Sabrıma Borçluyum	Owe to my patience	yearning
277. Sadece	Just	suffering the pangs of love
278. Sahte Dostlarım	My fake friends	fake friendship
279. Sana Benziyor	Looks like you	suffering the pangs of love
280. Sana Yandım	Mad at you	suffering the pangs of love
281. Sandalcı	Boatman	loneliness
282. Şansım Olsa	If I had a chance	suffering the pangs of love
283. Şansıma	Luckily	suffering the pangs of love
284. Sarıl Bana	Hug Me	suffering the pangs of love
285. Şarkılar Senin İçin	Songs for you	suffering the pangs of love
286. Sebahat Abla	Sebahat Sister	yearning
287. Sefil Aşk	Miserable love	suffering the pangs of love
288. Seko Seko	Seko Seko	suffering the pangs of love
289. Sen İstedin	You wanted	suffering the pangs of love
290. Sende Kalmış	Left to you	suffering the pangs of love
291. Senden Vazgeçmem	I won't give up you	suffering the pangs of love
292. Seneler	Years	regret
293. Seni Ben Ellerin Olsun Diye mi Sevdim	Did I love you for your belonging to strangers?	suffering the pangs of love
294. Seni Kalbime Gömdüm	Buried you in my heart	suffering the pangs of love
295. Seni Sevmeye Devam	Keeping loving you	suffering the pangs of love
296. Seni Yazdım	Wrote you	suffering the pangs of love
297. Senin Gibiler	People like you	suffering the pangs of love
298. Seninle Yaşamak İstemiyorum	Don't want to live with you	suffering the pangs of love
299. Sensiz Olmaz	Not without you	suffering the pangs of love
300. Sensiz Olmuyor	Can't stand without you	suffering the pangs of love
301. Sessiz Gemi	The silent ship	the world of mortality
302. Sev Beni	Love me	suffering the pangs of love
303. Sev Seveceksen	If you will love	suffering the pangs of love
304. Sev Yeter	Love is enough	suffering the pangs of love
305. Sevda Bir Peridir	Love is a fairy	suffering the pangs of love
306. Sevda Yolu	Love path	suffering the pangs of love
307. Sevdiğim İçin	As I love	suffering the pangs of love
308. Sevdiğim Sensin	You are the one I love	suffering the pangs of love
309. Sevdim İşte	Already loved	suffering the pangs of love
310. Sevenin Ne Günahı Var	What sin has a lover	suffering the pangs of love
311. Sevenlerin Hepsi Pişman	All lovers regret	suffering the pangs of love
312. Sevgisiz Yaşamak	Living without love	suffering the pangs of love
313. Sevmek İstiyorum	Want to love	suffering the pangs of love

314. Sevmemeli	Shouldn't love	suffering the pangs of love
315. Sigara	Cigarettes	suffering the pangs of love
316. Silemezler Gönlümden	Can't erase from my heart	suffering the pangs of love
317. Silinmeyen Hatıralar	Inerasable memories	suffering the pangs of love
318. Sitem	Reproach	suffering the pangs of love
319. Sır Olmuşsun	Have been a secret	suffering the pangs of love
320. Son Sevgilim	My last lover	suffering the pangs of love
321. Sonuna Kadar	Until the end	suffering the pangs of love
322. Sorma	Don't ask	suffering the pangs of love
323. Sorma Gitsin	Let's not ask	suffering the pangs of love
324. Söz Vermiştin	You promised	suffering the pangs of love
325. Şu Dağlarda Kar Olsaydım	If I were snow on those mountains	suffering the pangs of love
326. Sultanım	My Sultan	suffering the pangs of love
327. Sus	Be quiet	suffering the pangs of love
328. Susuyorum	I'm quiet	suffering the pangs of love
329. Taht Kurmuşsun Kalbime	You have a throne in my heart	suffering the pangs of love
330. Taksici	Taxi driver	suffering the pangs of love
331. Talihsizler	The unfortunate	suffering the pangs of love
332. Tanrı İstemezse	If God doesn't want	suffering the pangs of love
333. Taş Kalplinin Birisin	You have a heart of stone	suffering the pangs of love
334. Tatlı Dillim	My sweet tongue	suffering the pangs of love
335. Tek Başımayım	Alone	loneliness
336. Terkedemem	Can't Leave	suffering the pangs of love
337. Terket	Leave	suffering the pangs of love
338. Topraklara Gömeceğim	I will bury into the ground	suffering the pangs of love
339. Topraktan Bedene	From earth to body	suffering the pangs of love
340. Tövbe Etmek	Repentance	faith
341. Tövbe Ettim	Repented	suffering the pangs of love
342. Tövbeler Tövbesi	Repentance of repentance	suffering the pangs of love
343. Tutamıyorum Zamanı	Can't keep time	suffering the pangs of love
344. Tutku	Passion	suffering the pangs of love
345. Ümit Ver Artık	Give hope now	suffering the pangs of love
346. Umut Yoksulun Ekmeği	Hope is the bread of the poor	suffering the pangs of love
347. Umutsuz Hayat	Hopeless life	reproaching God
348. Unutamadım	Couldn't forget	suffering the pangs of love
349. Unutamayız	We Can't Forget	suffering the pangs of love
350. Unutamazsın	You Can't Forget	suffering the pangs of love
351. Unutmadın mı	Didn't you forget	suffering the pangs of love
352. Unuttum	I forgot	suffering the pangs of love
353. Unuttum Bilsin	She knows that I forgot	suffering the pangs of love
354. Unutulmak	To be forgotten	suffering the pangs of love
355. Unutursun Biliyorum	You forget I know	suffering the pangs of love
356. Unutursun Diye	In case you forget	suffering the pangs of love
357. Usandım	Tired	reproaching God
358. Usandım Gecelerden	Tired of nights	weary of life
359. Usta	Master	weary of life
360. Üstüme Düşme Benim	Don't fall upon me	suffering the pangs of love
361. Üstüme Fazla Düşme	Don't fall upon me too much	suffering the pangs of love
362. Uyanma Zamanı	Time to wake up	suffering the pangs of love
363. Uykuda mısın	Are you asleep	suffering the pangs of love
364. Üzgün Bakışlar	Sad glances	suffering the pangs of love
365. Vatanım	My homeland	patriotism
366. Vazgeçtim	I gave up	suffering the pangs of love
367. Veda Et Yeter	Just say goodbye	suffering the pangs of love
368. Vefasız Alem	The unfaithful realm	suffering the pangs of love
369. Vefasızlar Yolu	The way of the unfaithful	suffering the pangs of love

370. Vesaire	And so	suffering the pangs of love
371. Vicdan Azabı	Regret	suffering the pangs of love
372. Vurgun	Hit	suffering the pangs of love
373. Ya Benim Olursun Ya Hiç Kimsenin	You're mine or nobody's	suffering the pangs of love
374. Yalan Dünya	Fake world	the world of mortality
375. Yalan Oldu	It turned to be a lie	suffering the pangs of love
376. Yalancı	Liar	suffering the pangs of love
377. Yalnız Kaldım	Left alone	suffering the pangs of love
378. Yalnızlar Rıhtımı	Solitary wharf	loneliness
379. Yanar Ağlarım	Extremely suffering	suffering the pangs of love
380. Yanarım Aşkın Elinde	Burning in the hands of love	suffering the pangs of love
381. Yanlış Yaptın	You did wrong	suffering the pangs of love
382. Yanmış Bir Yürek Var	There's a ruined heart	suffering the pangs of love
383. Yaprak Dökümü	Leaf fall	suffering the pangs of love
384. Yar Yar Yar	Lover lover lover	suffering the pangs of love
385. Yarab Al Canımı	Lord, take my life	reproaching God
386. Yaram Sızlar	My wound aches	mournfulness
387. Yaranamadım	Couldn't make up to	fake friendship
388. Yardan Oldum Candan Oldum	Lost the lover lost the soul	suffering the pangs of love
389. Yaşadın da Ne Gördün	You lived and so	the world of mortality
390. Yaşamak İçin	To live	patience
391. Yaşamalısın	You must live	patience
392. Yaşamanın Kuralı	The rule of life	life difficulty
393. Yaşamaya Çalıştım	Tried to live	life difficulty
394. Yaşamaya Hasret Bıraktın	You made me longed for life	suffering the pangs of love
395. Yaşayamadım	Couldn't live	suffering the pangs of love
396. Yaz Demedim	Didn't say summer	suffering the pangs of love
397. Yazık	Pity	suffering the pangs of love
398. Yazımı Baştan Yaz Benim	Rewrite fate again	reproaching God
399. Yazmalı Gelin	Bride with a headscarf	suffering the pangs of love
400. Yeşil Ördek Gibi	Like a green duck	suffering the pangs of love
401. Yeter Sevgilim	Enough darling	suffering the pangs of love
402. Yitik Aşk	The lost love	suffering the pangs of love
403. Yıkıla Yıkıla	Tearing down and down	mournfulness
404. Yıkıldım Sevgilim	I am ruined, darling	suffering the pangs of love
405. Yıllar Utansın	Years to be ashamed	suffering the pangs of love
406. Yıllardır Neredeydin	Where have you been for years	suffering the pangs of love
407. Yoğurt Koydum Dolaba	I put yoghurt in the cupboard	suffering the pangs of love
408. Yol Ver Dağlar	Give me way, Mountains	suffering the pangs of love
409. Yolcu	Passenger	suffering the pangs of love
410. Yolcu İle Arabacı	Passenger and driver	suffering the pangs of love
411. Yüreğimde Yangın Var	There is fire in my heart	suffering the pangs of love
412. Yüreğimden Vurdun Beni	You shot me in the heart	suffering the pangs of love
413. Yürek Dayanmaz	The heart can't endure	bewailing one's bad fate
414. Yuvasız Kuş	The bird without a nest	death wish
415. Zahide	Zahide	suffering the pangs of love
416. Zalim	Cruel	suffering the pangs of love
417. Zalim Aldı Götürdü	The cruel got and gone	suffering the pangs of love
418. Zalimsin Yar	You are cruel, darling	suffering the pangs of love
419. Zavallım	My poor	suffering the pangs of love
420. Zincirlikuyu	Zincirlikuyu Cemetery	suffering the pangs of love
421. Zülüf Dökülmüş	Earlock Spilled	mournfulness

TÜRK TİPİ BAŞKANLIK SİSTEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME[1]

AN EVALUATION ON THE TURKISH TYPE PRESIDENTIAL SYSTEM

Muhammet Yasin BAŞKAN
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Yüksek Lisans öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Orcid no:0000-0003-4954-3949.
Doç. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Orcid no: 0000-0001-7132-3833

Özet

Tarihsel süreç içerisinde veya belirli bir dönemde üretilmiş olan farklı yönetim biçimleri, toplumun daha verimli bir şekilde yönetilmesini amaçlamaktadır. İktidarın göksellikten ayrışıp halk arasına girmesi, verimlilik arayışlarını daha da güçlendirmiştir. Başkanlık sistemi de Amerika kıtasında ortaya çıkarılan, tarihsel süreçte değil, düşünsel bir sürecin sonunda oluşturulan bir iktidar biçimdir. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de zaman zaman başkanlık sistemine geçilmesiyle ilgili söylemler ortaya atılmıştır. Türkiye tarihinde farklı isimler başkanlık sistemini övmüş ve geçilmesi gerekliliğinin üzerinde durmuştur. Bu geçiş talebinin arkasında yatan önemli etkenlerden biri, parlamenter sistemle yönetilme sürecinde kurulan koalisyon hükümetleri dönemlerinde yaşanan birtakım sıkıntılardır. Hükümet istikrarsızlığı ve ekonomik problemler bu talepleri güçlendirmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin başkanlık sistemini öne sürerken kullandığı en önemli argüman olan istikrar vurgusu tam da bu sıkıntıların çözümü olarak öne sürülmüştür. Uzun bir süre ülkeyi koalisyonlardan uzak bir yönetimle ilerleten Adalet ve Kalkınma Partisi, hükümette istikrar vurgusunu başkanlık sistemiyle birleştirmiştir. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında daha hızlı karar alınabilecek bir mekanizmanın kurulmak istenmesi de başkanlık sistemini ulaşılması gereken bir hedef konumuna koymuştur. Her ne kadar ABD'deki başkanlık sistemi örnek olarak gösterilse de Türkiye'deki uygulama biçimi, ABD'deki uygulama biçimi ile farklılıklara sahiptir. Diğer yandan, başkanlık sisteminin pek çok farklı ülkede, farklı şekillerle uygulanıyor olması, bu sistemin Türkiye'de de farklı yorumlanmasının olağan bir durum olduğunu göstermektedir. Başkanlık sisteminin köklerine kısaca bakıldıktan sonra, bu çalışmada ele alınan konu başlıklarından birini oluşturan seçili ülkelerde başkanlık sistemi uygulama biçimleri, seçili üç ülkedeki uygulama farklılıklarını ortaya koymaktadır. Ardından Türkiye siyasetinde yer etmiş üç farklı siyasetçinin başkanlık sistemi hakkındaki söylemleri ele alınarak, sistemin Türkiye'deki gelişim sürecine bakılmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin savunduğu değişime ilişkin hususlara getirilen olumlu ve olumsuz yaklaşımlarla Türk tipi başkanlık sisteminin Türkiye'de nasıl tartışıldığı ele alınmıştır. Son olarak da başkanlık sisteminin öncesi ve sonrasına dair bir takım ekonomik ve yönetsel verilere yer verilerek, bu sistemin Türkiye'ye katkısı değerlendirilmiştir.

[1] Bu çalışma, Muhammet Yasin Başkan'ın yüksek lisans tezi ile ilgilidir.

Anahtar Kelimeler: Başkanlık Sistemi, Türkiye, Referandum.

Abstract

Different forms of management, which have been produced in the historical process or in a certain period, aim to manage the society more efficiently. The separation of the power from the celestial and entering among the people further strengthened the search for efficiency. The presidential system is also a form of power that emerged in the Americas, not in a historical process, but at the end of an intellectual process. As in many countries, from time to time discourses have been put forward in Turkey about the transition to the presidential system. In the history of Turkey, different names have praised the presidential system and emphasized the necessity of passing it. One of the important factors behind this transition demand is the problems experienced during the coalition governments established in the process of governing with the parliamentary system. Government instability and economic problems have strengthened these demands. The emphasis on stability, which is the most important argument used by the Justice and Development Party while putting forward the presidential system, has been put forward as the solution to these problems. The Justice and Development Party, which has been advancing the country for a long time with an administration far from coalitions, has combined the emphasis on stability in the government with the presidential system. The desire to establish a mechanism that can take decisions faster after the coup attempt of 15 July 2016 has also put the presidential system in a position to be reached. Although the presidential system in the USA is shown as an example, the way of implementation in Turkey has differences with the way of implementation in the USA. On the other hand, the fact that the presidential system is implemented in different ways in many different countries shows that it is normal for this system to be interpreted differently in Turkey. After looking briefly at the roots of the presidential system, the way of applying the presidential system in selected countries, which is one of the topics covered in this study, reveals the differences in practice in the three selected countries. Then, the discourses of three different politicians, who have taken place in Turkish politics, about the presidential system were examined, and the development process of the system in Turkey was examined. It has been discussed how the Turkish type presidential system is discussed in Turkey with the positive and negative approaches brought to the issues regarding the change advocated by the Justice and Development Party and the Nationalist Movement Party. Finally, some economic and administrative data about the pre- and post-presidential system were included, and the contribution of this system to Turkey was evaluated.

Keywords: Presidential System, Turkey, Referendum.

Giriş

Başkanlık sisteminin tanımı ve oluşumu sürecine baktığımızda ABD'nin ilk ve doğrudan etkisinin olduğu görülmektedir. Bağımsızlık Savaşı'nın ardından 1787'de yapılan anayasa, ülkeyi federatif bir yapıyla donatırken aynı zamanda başkanlık sisteminin yolunu açmıştır (Kuzu, 2017: 20). Madde 2/10'da *"Yürütme yetkisi Amerika Birleşik Devletler Başkanı'na verilecektir…"* ifadesi yer almaktadır. Bu durum, parlamenter sistemde yürütme yetkisine sahip olan bakanlar kurulundan yetkinin alınıp tek bir şahsa devrini

tanımlamaktadır. Yürütme gücüne sahip olan mekanizma bir kurul olmaktan çıkıp tek bir kişiye devrolunmuştur. Sistemin oluşturulduğu dönemlerde insanlığın sahip olduğu en güçlü ve en büyük yetkilere sahip devlet başkanlığı rejimi olarak nitelendirilmekteydi (britannica.com). Halk tarafından doğrudan veya halkın seçtiği seçiciler kurulu tarafından seçilebilen devlet başkanları, başkanlık sisteminde "devlet başkanı" sıfatı almalarının yanında "icra kurulu başkanı" sıfatını da üstlenmektedirler (Szılagyı, 2009: 308). Her ne kadar bakanlar kuruluna benzer bir kurul bulunsa da herhangi bir icrai faaliyette bulunma yetkisi başkana aittir. İcra hususundaki her türlü eylemden devlet başkanı sorumludur. Bu noktada bakanların konumu bir nevi "sekreterlik" veya "danışmanlık" olarak nitelendirilmektedir. Başkanın alacağı kararlarda, başkanın danışacağı, fikir alacağı kişilere dönüşen bakanlar, alanında uzman kişiler tarafından seçilmek durumundadır. Bakanların yürütmeye doğrudan bir etkisi bulunmasa da, başkana aktarılacak fikir ve beyanlarla başkanın kararlarını biçimlendirmesinde etkili olmaktadırlar.

Başkanlık sistemini niteleyen en önemli konulardan biri sert kuvvetler ayrılığıdır. Kuvvetler ayrılığına ilişkin modern anlamda ilk çalışmaların Montesquieu ve Locke'a ait olduğu bilinmektedir (Duvan, 2019: 35). Diğer yandan Aristoteles de devlet yönetiminden bahsederken üçlü bir ayrıma değinmektedir (Aristoteles, 1975: 132-133). Bu ayrım, günümüzdeki "3Y" mekanizmasının da temellerini oluşturmaktadır. Müzakere ve tartışmayı amaçlayan bir meclis, meşveret sistemi, yani yasama; yönetim ve idarenin incelendiği, ayrıca ulusu ilgilendiren kararların irdelendiği yapı, yani yürütme; adaleti yerine getirme amacı güden ve bu yoldaki araç olan sistem, yani yargı (Akipek, 1952: 168-169). Bahsi geçen kuvvetler ayrılığı mekanizmasının, mevcut hükümet biçimleri düşünüldüğünde en etkin bir şekilde uygulandığı yapının başkanlık sistemi olduğu görülmektedir. Her bir organ birbirinden teori bazında ayrı olarak nitelendirilmektedir. Fransız düşünür Montesquieu, 18. yüzyılda gittiği İngiltere'de katı yönetim potansiyelinin nasıl dizginlenmeye çalışıldığını keşfetmiştir. İktidarın tek bir merkezde toplanmayıp krallık, parlamento ve mahkeme tarafından gücün bölüşüldüğünü görmüş ve bundan etkilenerek kuvvetler ayrılığı prensibini geliştirmiştir (Akyılmaz, 1995: 30). Diğer düşünür Locke ise kuvvetleri tanımlarken yasama, yürütme ve konfederatif kuvveti işaret eder. Yasama ve yürütme kurumlarına aşinalık olmasından dolayı bu ikisini açıklamayı bir kenara bırakarak, konfederatif kuvveti açıklamak daha yerindedir. Bu kuvvet, bugünün modern devletinde meclise ve hükümete ait olan birtakım yetkileri içermektedir; savaşa ve barışa karar verme, devletlerarası anlaşmalar yapma yetkisini kapsamaktadır (Çınar, 2019: 93).

Yürütmenin yasamadan çıkmadığı bir sistem olan başkanlık sistemi, devlet başkanına yasama üyesi olma zorunluluğu getirmemektedir. Ancak ABD'de -tıpkı birçok ülkede olduğu gibi- devlet başkanları bir partinin üyesi konumundadırlar ama yasama faaliyetlerine katılmamaktadırlar. Yasamaya bizzat dahil olmayan başkan, mecliste çoğunluk konumunda olmayan farklı bir siyasi partinin mensubu olabilir (Benwell ve Gay, 2011: 3). Ancak bu noktada şu ayrıma dikkat edilmelidir: Parti mensubu olmak, başkana, yasama organında faal olma görevini yüklememektedir. Nitekim tam bir kuvvetler ayrılığından bahsediliyorsa, başkanın yasama içerisinde aktif olması beklenmemelidir. Buna ek olarak, parti üyesi olmakla parti yöneticisi olmak arasındaki fark da gözden kaçırılmamalıdır. Kuvvetler ayrılığının sert olduğu bir sistem olan başkanlık sisteminde, devlet başkanının aynı zamanda

mecliste çoğunluğu sağlayan partinin de başkanı olması, kuvvetler ayrılığını ve denge-denetleme mekanizmasını zedeleyecek koridoru açma fırsatı sunmaktadır. Bir partinin en üst yetkilisi olmak, özellikle "lider partilerinde", parti üyeleri üzerinde tahakküm kurulmasını sağlamaktadır. Böylesi durumlarda üyeler, en üst yetkiliye karşı gelmemek adına, kendi tercihi yerine en üst yetkilinin tercihini koşulsuz kabul edilebilme potansiyeli taşımaktadır.

1. Başkanlık Sistemi ile Yönetilen Seçili Ülkelerin Durumu

Başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerin hangileri olduğuna baktığımız zaman içlerinde öne çıkan devletin ABD olduğu görülmektedir. Diğer yandan Brezilya, İran, Meksika gibi önde gelen ülkelerde de başkanlık sistemi mevcuttur. Bunların haricinde ekonomik ve demografik açıdan küçük sayılabilecek pek çok ülke bu sistemi benimsemiştir. Ancak büyük çoğunluğunun Amerika ve Afrika kıtasında olduğunu belirtmek gerekir. Bu başlık altında başkanlık sistemi ile yönetilen seçili ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal birtakım verileri aktarılmaya çalışılacaktır.

1.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD anayasası 200 yıldan daha eski bir anayasadır. İç savaşın ardından bütünlüğünü sağlayan, bir ucu Hawaii diğer ucu Alaska'ya uzanan geniş yüzölçümlü bu devlet, Dünya'nın en güçlü demokratik sisteminin çıkış noktası olarak değerlendirilmektedir (Vile, 2007: 1). Bu yakıştırmanın nedeni, ABD'deki sistemin bir uzlaşı yoluyla yaratılmış olmasıdır. Uzlaşının, ortak fikrin ve aklın bir ürünü olarak değerlendirilen başkanlık sistemi, oluşum aşamasındaki mevcut durumlar neticesinde ve belirli şartlara göre şekillenmiştir (Kuzu, 2017: 15). Dolayısıyla, tarihsel süreçte değil, belirli bir dönemde belirli ihtiyaçlar ve belirli isteklere göre şekillenen bir sistemden söz edilmektedir. ABD'de başkanlık sisteminin bir unsuru olarak devlet başkanı dört yıl için halk tarafından seçilmekte ve senato ile temsilciler meclisinden oluşan kongre ise yasama görevini üstelenmektedir. Bu noktada halkın başkanı doğrudan değil dolaylı bir yolla seçtiğini belirtmek gerekmektedir. Halk öncelikle "electoral collage/seçiciler kurulu" adı verilen delegeleri seçmektedir (Belenky, 2016: 2). Bu delegeler, devlet başkanının seçilmesinde etkili olmaktadırlar. Diğer bir deyişle, halk, seçiciler kurulunu belirlemekte ve bu delegeler de başkanı seçmektedirler. Kongredeki toplam koltuk sayısı 538'dir ve bundan dolayı seçiciler kurulunun maksimum sayısı 538'dir. Bir eyalette en çok oyu alan parti, o eyaletin maksimum delege sayısını kongreye gönderen parti olmaktadır. Örneğin Los Angeles'in toplam delege sayısı 8'dir. Bu eyalette en yüksek oyu alan parti 8 delegenin tamamına sahip olmaktadır. Herhangi bir parti 270 kişiyi seçiciler kuruluna gönderirse çoğunluğu yakalanmış olur ve çoğunluğu yakalayan partinin üyeleri başkanı belirlemektedir (euronews.com, 31.05.2021). Nihayetinde ABD başkan adayları en fazla oyu almak suretiyle değil, en fazla seçici kurul delegesi kazanmak suretiyle başkan seçilmektedirler.

ABD'de siyaset sahnesinde temelleri çok eskiye dayanan iki parti bulunmaktadır. Bunlar Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti'dir. Bu iki köklü ve kurumsal nitelikteki parti, ülke tarihinde devlet başkanı çıkarabilmiş partilerdir. Bunların dışında, şimdiye kadar hiçbir seçimi kazananmış ancak yine de seçimlerde aday gösterip yarışan fakat oldukça az oy alan partiler de mevcuttur. Liberal Parti, Anayasa Partisi, Yeşil Parti gibi küçük partiler zayıf oy oranlarına rağmen siyasal yaşamdaki varlıklarını devam ettirmektedirler (Gallo, VOA, 2016).

ABD'nin ekonomik göstergelerinden öncelikle GSYİH'nın durumuna bakacak olursak, sürekli yukarı yönlü bir süreç dikkatimizi çekmektedir. 1960 yılında 543 Milyar dolar olan GSYİH, 1980'de 2.857 Trilyon dolara dayanmıştır. Bu miktar 2000 yılında 10 Trilyon dolar ve 2019 yılında 21 Trilyon dolar şeklinde gerçekleşmiştir. Bu durumda ABD'nin neredeyse son 10 yılda iki kat büyüdüğü görülmektedir. Kişi başı gelir ise 1960'ta 3.000 dolar, 1980'de 12.574 dolar, 2010'da 48.467 dolar, 2019'da 65.297 dolar, 2020'de ise 63.543 dolar olarak gerçekleşmiştir (dünya bankası). Gelir dağılımındaki adalete ilişkin gösterge olan "Gini Katsayısı" 2019 yılında 0.39 olarak hesaplanmıştır (oecd.org).

1.2. Brezilya

Federal bir yapıda ve başkanlık sistemi ile yönetilen bir ülke olarak Brezilya, Portekiz'den bağımsızlığını 1822 yılında kazanmıştır (Gökçe, 2012: 6). ABD'ye benzer bir şekilde her eyaletin kendi yasama organı ve kendi hükümeti bulunmaktadır. Devlet başkanı, eyalet valileri ve belediye başkanları halk tarafından seçilmektedir. Bu seçimlerde %50'yi aşabilen bir aday olmazsa, en yüksek oyu alan iki aday, ikinci turda yarışır ve en yüksek oyu alan aday devlet başkanı, vali veya belediye başkanı seçilir (Mainwaring, 1990: 5). Yasama görevini yürüten 81 üyeli bir Senato ve 513 üyeli Temsilciler Meclisi bulunmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı). Brezilya, tarihinde pek çok askeri darbe bulunan ülkelerden birisidir ve bu darbelerin içerisinde 1964 yılında gerçekleştirilen askeri darbe yaklaşık 20 yıllık bir askeri yönetimi dayatmıştır (Hekimoğlu, 2010: 184). 1980'lerde demokratikleşme sürecine giren Brezilya, bu tarihlerden başlayarak demokratik başkanlık sisteminin tesisinde hız kazanmıştır (Küçük, 2016: 28). Başkanlık sistemlerinin temellerinde yer alan uzlaşı, müzakere, yetki paylaşımı gibi denge-denetleme mekanizmasının niteliklerinin, demokratik hükümet biçiminin Brezilya'ya geri dönmesinde etkili olduğu değerlendirmesi yapılmaktadır (Linz, 1990: 68). Güçlü bir başkanlık tecrübesine nazaran zayıf bir parti geçmişine sahip olan Brezilya'da 1964'te gerçekleşen darbenin ardından tüm siyasi partiler kapatılmıştır. Askeri hükümet 1980 sonrası Türkiye'sinde yapılmak istenene benzer bir şekilde iki partili denebilecek bir yapıyı uygulamaya koymuştur. Buna göre, hükümet partisi olarak Ulusal Yenileme İttifakı ve muhalefet partisi olarak Brezilya Demokratik Hareketi adlı iki parti kurulmuştur. Ancak bu ikili yapının 1979'da bozulduğu görülmektedir; Liberal Cephe Partisi, Brezilya Sosyal Demokrat Partisi, Brezilya Demokratik Hareketi, İşçi Partisi gibi majör partiler kurulmuş ve bu partileri takip eden pek çok parti siyasal hayatta faal olmaya başlamıştır (Nunes ve Melo, 2015; britannica.com).

Brezilya'nın ekonomik göstergelerine bakıldığında GSYİH'nın durumu 1982 yılında 183 Milyar dolar, 1990'da 461 Milyar dolar, 2000'de 655 Milyar dolar, 2019'da 1.87 Trilyon dolar olduğu görülmektedir. GSYİH'nın 2002 yılında ciddi bir atak göstererek 2011'de 2.2 Trilyona ulaştığı görülse de, 2011'den sonra kademeli bir düşüş gözlenmektedir. Kişi başı milli gelir ise 1982'de 1.452 dolar, 2000'de 3.749 dolar, 2019'da 8.987 dolar, 2020'de 6,796 dolar olarak gerçekleşmiştir (dünya bankası). Gelir eşitsizliğine ilişkin Gini Katsayısı ise 2020 yılında 0.62 olarak gerçekleşmiştir (ticaret.gov.tr).

1.3. Meksika

Başkanlık sistemlerinde yürütme erki olarak yalnızca devlet başkanı öne çıkmaktadır. Bu sistemde, parlamenter sistemde olduğu gibi bakanlar yürütme görevini yerine getirmezler; daha dar kapsamlı bir yetki alanları bulunmaktadır ve bu kabaca devlet başkanına yardımcılık

yapmak olarak tarif edilmektedir (Gallardo, 2010: 120). Meksika'daki sistem de tıpkı diğer başkanlık sistemlerinde olduğu gibi bu kapsamda değerlendirilmektedir. Latin Amerika ülkelerinin tarihlerine bakıldığında, başkanlık sisteminin istikrarlı ve süreklilik taşıdığı başat ülkenin Meksika olduğu görülmektedir. 1824 yılında kabul edilen başkanlık sistemi, bugüne değin korunmuştur (Tunçkaşık, 2017: 9). Elbette bu istikrarın arkasında yatan etmenlerden biri olarak 1929-2000 yılları arasında ülkede tek parti rejiminin uygulanmasının etkisi büyüktür. 2000'li yıllarla birlikte pek çok siyasi parti kurulmuş ve mevcut başkanlık sistemi sekteye uğramdan devamlılığını yine sağlayabilmiştir (Hekimoğlu, 2010: 187). 71 yıl boyunca ülkeyi idare eden Kurumsal Devrimci Partisi (*Partido Recolucionario Institucional - PRI*) nispi temsil sistemine giden yolu açınca, çok partili hayatın yolu da açılmıştır (Çakmaz, 2018: 268). Bugün mecliste yer alan 8 partiden biri olan PRI, 500 koltuğun 205 adedini elinde tutan birinci parti konumundadır. ABD ve Brezilya'dan farklı olarak, devlet başkanının tek turda seçildiği Meksika'da, tek turda en çok oyu alan aday altı yıllığına başkan olarak seçilmektedir (Miş vd., 2016: 40). Mevcut devlet başkanı Andres Manuel Lopez Obrador mecliste dördüncü parti konumundaki Ulusal Yenilenme Hareketi'nin eski başkanıdır.

Meksika'da devlet başkanının meclise yasa sunma yetkisi bulunmaktadır. 1990'lı yıllara kadar, devlet başkanının partisi mecliste çoğunluğu sağlamış ise devlet başkanı oldukça kolay bir şekilde yasa çıkarabilmiştir. 1990'lı yıllarla beraber gerçekleştirilen demokratikleşme çalışmalarında devlet başkanının yasa sunma yetkisi ancak bütçe konusuyla sınırlandırılmıştır (Miş vd., 2016: 57). Devlet başkanının sadece altı yıldan oluşan tek bir dönem için görev yapabildiği ve bir daha seçilme hakkının olmadığı Meksika tipi başkanlık sisteminde, başkan yardımcılığı adında bir makam da yoktur. 128 üyeli bir Senato ve 500 üyeli bir Vekiller Meclisi bulunmaktadır. Senato dış politikalarla ilgili konularda etkili olurken Vekiller Meclisi daha çok iç politikalara ilişkin çalışmalar gerçekleştirmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı; Hekimoğlu, 2010: 188-190).

Meksika'nın ekonomik göstergelerinden GSYİH'ya bakıldığında 1960 yılında 13 Milyar dolar, 1980 yılında 205 Milyar dolar, 2000 yılında 707 Milyar dolar ve 2019'da 1.269 Trilyon dolar olduğu görülmektedir. Kişi başı gelir ise 1962 yılında 378 dolar, 1980 yılında 3.027 dolar, 2000 yılında 7.157 dolar, 2019'da 9.946 dolar, 2020'de ise 8.346 dolar olarak gerçeklemiştir (dünya bankası). Gini katsayısı ise 2018 yılında 0.47 olarak belirlenmiştir (statista.com).

2. Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmaları

2.1. Turgut Özal

1980 askeri darbesinin ardından hazırlanmakta olan yeni anayasa için çalışmalarının yürütüldüğü bir dönemde Özal, başkanlık sisteminin daha doğru bir yapı olduğunu belirtmiştir (Özdemir, 2019: 195). Parlamenter sistemin bir engel, bir yol tıkayıcı olduğunu düşünen Özal, toplumsal ve siyasal hayata dair pek çok reformun önündeki temel kısıtlayıcının ortadan kalkmasının yolu olarak başkanlık sistemini görmekteydi. 1971 muhtırasının ardından Amerika'da, Dünya Bankası'nda çalışmaya başlayan Özal, buradaki gözlemleriyle şekillenen başkanlık sistemi anlayışını Türkiye'de mevcut kılmak için sık sık söylem bazında girişimlerde bulunmuştur (İçener, 2015: 315-316). Şüphesiz ki başkanlık sistemleri kararların hızlı alınabildiği, hükümetin istikrarlı olduğu bir yapı sunmaktadır.

Özal'ın böylesi bir sistemi istemesinin arkasında yatan temel nedenlerden biri de şahsının "reformist" yanıdır. Bu yanı nedeniyle hem hızlı kararlar alabilmek hem de kendi zihnindeki Türkiye imajını uygulamaya geçirebilmek amacıyla başkanlık sistemini her zaman övmüştür (Çolak ve Uzun, 2017: 209). Her ne kadar bu isteğini gerçekleştiremese de cumhurbaşkanlığı makamındaki Özal, parlamenter sistemin özelliği olan sembolik konumunu aşmış ve adeta başkan gibi davranma eğilimi göstermiştir (Fendoğlu, 2012: 55). Gerçekleştirdiği faaliyetler sonucu sık sık eleştirilen Özal, yetkilerini aştığı yönünde ikazlarla karşılaşmıştır. Özellikle Demirel, Özal'ın aktif ve etkin faaliyetlerini yetki aşımı olarak eleştirmiştir. Ancak Demirel de cumhurbaşkanlığı makamına ulaştığında hareket alanının kısıtlı olduğunu belirtmiş ve yetkilerinin genişletilmesi gerektiğini söylemiştir.

Özal, parlamenter sistemlerde var olan ve siyasal hayatın tartışma alanının tam ortasında duran koalisyonlardan şikâyet etmiştir. Ülkenin çoğunluğunun desteğini almış bir devlet başkanının Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısına daha uygun olduğunu söylemiştir. Heterojen yapının olduğu bir toplum olarak değerlendirdiği Türkiye'nin başkanlık sistemiyle daha bütüncül ve birleştirici olacağını düşünmüştür (Yılmaz, 2012). 1993 yılında katıldığı bir TV programında bakanların parlamento içerisinden çıkmasının sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Çünkü seçim kaygısı olan bir bakanın uygun ve verimli olmayacağını düşünmektedir (32. Gün). Beş yıl süreyle halk tarafından seçilen bir cumhurbaşkanını ve onun atayacağı bakanlardan oluşan bir yapıyı savunan Özal, ABD tipi başkanlık sisteminden yana olduğunu belirtmektedir (Doğan, 2018: 121). Parlamenter sistemin partizanlığı arttırdığını ifade etmiştir. *"Başkanlık sistemi, toplum yapısı biraz daha mozaik olan ülkeler içindir.*" diyerek sistemin Türkiye için uygun bir sistem olduğunu belirtmiştir (Milliyet, 17.11.1992). Bunu söylerken, aklında, başkanlık sisteminin bütünleştirici bir yanı olduğu fikri yatmaktadır. Parlamenter sistemde %30 gibi oy oranlarını yakalayan genel başkanlar, başbakanlık görevini üstlenebilmektedir. Oysa başkanlık sisteminde %50'nin aşılması gerekmektedir. Bu durumun farkında olan Özal, mozaik toplum yapısının parlamenter sistem tarafından daha da ayrıştırılacağını, başkanlık sisteminin ise daha birleştirici olduğunu savunmuştur. Özal'a karşı olanlar, başkanlık sistemiyle beraber tek bir kişiye geniş yetkiler tanınmasının otokratik bir düzene sebebiyet verebileceği düşüncesiyle eleştirirken diğer yandan da Özal'ın bahsettiği sistemin ilerleyen dönemlerde diktatörlüğe kayabileceği endişesiyle karşı söylemler geliştirmişlerdir. Özal'ın başkanlık sistemi değil "başkancı sistem" getirmeye çalıştığı da savunulmuştur (Milliyet, 16.06.1990).

Pek çok konuda olduğu gibi dış politika konularında da cumhurbaşkanı ile başbakan farklı fikirlerde olabilmektedir. Bundan dolayı Özal, parlamenter sistemin niteliklerinden biri olan bu iki başlılığı doğru bulmamaktadır. Cumhurbaşkanı Özal, Ermenistan'ın Karabağ bölgesini işgal etmesi üzerine Türkiye'nin bölgede aktif bir rol oynamasını istemiştir. Başbakan Demirel ise bunu doğru bulmayarak karşı durmuştur. Böylesi bir olayın yaşanması, dış politika gibi ulusal bütünlük gerektiren bir alanda Türkiye'nin direncini ve etkinliğini zedelemiştir (Fendoğlu, 2012: 52). Özal'ın başkanlık sistemine olan yanlılığının nedenlerinden biri de iki başlılığın getirdiği çatışma halidir.

2.2. Süleyman Demirel

Türkiye, tarihinin ciddi bir bölümünü siyasal istikrarsızlıklar içerisinde geçirmiştir. İstikrasızlığın ve kimi sistemsel eksikliklerin çözümü olarak zaman zaman başkanlık

sistemine dair söylemlerde bulunan siyasetçiler olmuştur. 2007 yılında nispeten yarı başkanlık sisteminin benimsenmesi ve 2018 yılında başkanlık sisteminin açıkça benimsenmesi, siyasal istikrasızlığa bir çözüm olarak öne sürülmüştür (Özdemir, 2019: 191). Farklı zamanlarda ve farklı dönemlerde bir siyasi değişim olarak dillendirilen başkanlık sistemine ilişkin en ciddi ve en geniş katılımlı tartışmaların 2007 ve sonrasında yapıldığını söylemek mümkündür. Diğer yandan, bu tarihten önce de sisteme dair kimi söylem ve talepler bulunmaktadır. Süleyman Demirel de söylemleri olan isimlerden birisidir.

Süleyman Demirel, iktidarın güçlü olması gerektiğini düşünen bir liderdi. Askeri müdahale ile iki defa başbakanlıktan uzaklaştırılmış olması ve siyasetin neredeyse her kademesini tecrübe etmiş olması nedeniyle güçlü bir iktidar fikrinin zihninde gelişmiş olabileceği düşünülmektedir (Çolak ve Uzun, 2017: 206). Yaşanan ekonomik ve siyasi sorunların istikrarsız bir yönetimden kaynaklandığını düşünen Demirel, 1973 yılında cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanan kriz sırasında cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine yönelik bir öneride bulunmuştur (İçener, 2015: 328). Böylece Türkiye siyasetinde başkanlık sistemine ilişkin ilk somut gelişme ortaya çıkmıştır. Bu önerinin kalıcı olmadığı aşikardır. Bir diğer seçim krizi olan 1980 yılı cumhurbaşkanlığı krizinde harekete geçen Demirel ve partisi AP, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine ilişkin tek maddelik bir anaysa değişikliği teklifi vermiş ancak reddedilmiştir (Eken ve Doğan, 2021: 3). 1989 yılına gelindiğinde oy oranı gittikçe azalan bir parti olarak ANAP, mecliste hala çoğunluğu elinde bulundurmaktaydı. Bu noktada Demirel, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi hususunu taktiksel bir hareket olarak yine gündeme getirmiştir. Halk desteğini kaybetmekte olan Özal, mecliste ANAP'ın milletvekili sayısının fazla olması nedeniyle cumhurbaşkanı seçilebilecekti. Bunu engellemek isteyen Demirel, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi tezini öne sürmüştür (Çolak ve Uzun, 2017: 207). Özal'la olan çekişmeyi bir kenara bırakırsak, kendisinin sistem değişikliği yönündeki talebinin arkasında yatan etmen, parlamenter sistemin devleti aksattığı fikridir (İpek, 2017: 73). Parlamenter sistemin halkın iradesini yansıtmada mahir olmadığını düşünen Demirel, zaman zaman söylem değişikliğine de gitmiştir. Bir yandan 1973 ve 1980 dönemlerinde sistemin değişmesi yönünde beyanlarda bulunurken, diğer yandan 1990'a varıldığında başkanlık sisteminin ABD dışında ihtilallere yol açmakta olduğunu belirtmiş ve *"Cumhurbaşkanını halk seçsin ama bu bir başkanlık sistemi olmamalıdır. Türkiye bunu götüremez."* demiştir (Milliyet, 02.12.1990). 1994 yılına gelindiğinde dönemin cumhurbaşkanı olan Demirel, bir nevi yarı başkanlığa özgü yetki genişlikleri talep etmiştir. Meclisi feshedebilme hakkının olması gerektiğini düşünen Demirel'in istekleri gerçekleşmemiştir (İpek, 2017: 71). 1 Ekim 1999'da da cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve cumhurbaşkanına meclisi fesih yetkisinin verilmesi isteklerini meclis açılış konuşmasında dile getirmiştir (Meclis Tutanaklar, 01.10.1999). "Yönetimde istikrar" düşüncesi ile parlamenter sistemden vazgeçilmesi gerektiğini düşünen Demirel, sistem tartışmaları konusunda ciddi bir alan açamamış, cumhurbaşkanı olduğu bir dönemde dört yılda üç hükümet onayladığını dile getirerek parlamenter sistemin istikrarsız bir yönetim olduğunu vurgulamış ve artık bu sistemden vazgeçilmesi gerektiğini dillendirmiştir (Ayten, 2018: 73). Farklı zamanlarda gelen bu farklı yaklaşımlar Demirel'in *"dün dündür, bugün bugündür"* sözünü akla getirmektedir. Demirel'in bu söylemlerinden hareketle Mesut Yılmaz, Türkiye'de kendi tabiriyle

"demokratik kültürün gelişmediğini" düşünerek başkanlık sisteminin ülkemizde başarılı olamayacağını aktarmıştır (Erbay, 2018: 96).

2.3. Recep Tayyip Erdoğan

Türkiye siyaset sahnesinde başkanlık sistemine yönelik en kesin ve en net cümleler Erdoğan döneminde kurulmuştur. Sadece kendi şahsıyla sınırlı kalmayan bu söylemler, Adalet ve Kalkınma Partisi mensubu veya taraftarı olan pek çok kişi tarafından da dillendirilmiştir. Erdoğan, ilk olarak 1993 yılında Refah Partisi'nin İstanbul il başkanı iken kendisiyle yapılan bir röportajda, geçmişte Özal, Demirel ve başka liderlerin de tartıştığı başkanlık sistemini *"ABD emperyalizminin tavsiyesi…"* diyerek eleştirmiş, başkanlık arzusunun bir özenti olduğunu belirtmiştir (radikal.com, 14.05.2012). Başbakan seçildikten kısa bir süre sonra da katıldığı bir televizyon programında başkanlık sistemini gündeme getirmiş ve bu sistemi uygulamaya koymanın ülkeye faydalı olacağını aktarmıştır: *"…benim için ideali Amerikan modelidir."* (Milliyet, 21.04.2003). Bu hususta ilk siyasi hamlenin 24. yasama döneminde geldiği görülmektedir. Bu dönemde Adalet ve Kalkınma Partisi, anayasa değişikliği ve başkanlık sisteminin getirilmesi hakkında komisyonda çalışma yürütmüştür (Dertlioğlu ve Yılmaz, 2020: 279). Erdoğan'ın başkanlık sistemine ilişkin taleplerine gerekçe olarak öne sürdüğü önemli bir düşünce, bürokratik oligarşidir (Fendoğlu, 2012: 47). Başkanlık sisteminde çok daha hızlı karar alınabildiğinden, parlamenter sisteme nazaran daha verimli olabileceği düşünülmektedir. Ancak söz konusu istekler muhalefet partilerinin reddiyle karşılaşmış ve böylece başkanlık sistemi hakkında bir gelişme yaşanmamıştır (İba, 2018: 59).

2007 yılında yaşanan 367 olayı, Türkiye'yi başkanlık sistemine götüren ciddi bir araç görevi görmüştür. Bilindiği üzere 367 olayı, cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili ortaya atılmış bir durumdur. Yargıtay Onursal Başsavcısı Sabih Kanadoğlu tarafından ortaya atılan 367 sayısı, mecliste ciddi bir tartışma yaratmıştır. Buna göre, mecliste toplantı yeter sayısı olarak 367 değerlendirilmiş ve bu rakamın altında gerçekleşecek oylama oturumunun geçersiz olacağı aktarılmıştır (Gözler, 2019). Mecliste o dönem Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 354 vekili bulunmaktaydı. ANAP'ın 20 DYP'nin ise 6 vekili bulunmaktaydı. Ana muhalefet partisi haricindeki bu partiler oylamaya katıldıkları taktirde 367 iddiasının üstesinden gelinebilecekti. Ancak ANAP ve DYP beklenmedik bir şekilde oylamaya katılmayınca sistem kilitlendi ve Türkiye bir erken seçimle yüz yüze kaldı. Yapılan erken seçimde meclise giren MHP'nin cumhurbaşkanlığı oylamasına katılmasıyla birlikte 367 krizini aşılmıştır (Çolak ve Uzun, 2017: 204). Bu kriz, Türkiye'yi 2007 anayasa değişikliği referandumuna götürmüştür. İlgili değişiklik maddelerine bakıldığında cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi öne çıkmaktadır. Böylece Türkiye Cumhuriyeti yarı başkanlığa benzer bir yönetime geçmiştir.

2014 yılında gerçekleşen seçimlerde cumhurbaşkanı seçilen Erdoğan, halk tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanı sıfatını taşımaktadır. Bunun yanında, halk tarafından seçilmenin verdiği meşruiyeti de fazlasıyla vurgulayarak pasif ve sembolik bir cumhurbaşkanlığı değil, aktif ve etken bir cumhurbaşkanlığı yürütmüştür. Esasında bu durum başkanlık sistemini çağrıştırmaktadır. Zaten ilerleyen süreçte başkanlık sistemi daha ciddi bir şekilde dillendirilmiştir. Mayıs 2016'da yaptığı konuşmasında başkanlık sisteminin yeni bir şey olmadığını ve parlamenter sistemden çok daha faydalı olacağını dile getirmiştir (tccb.gov.tr).

15 Temmuz'da gerçekleşen darbe girişiminin ardından kararların hızlı alınabildiği bir sistem olan başkanlık sistemine olan arzu daha da öne çıkmıştır. Yaptığı bir konuşmada Erdoğan, başkanlık sistemine yönelik talebini şu şekilde belirtmiştir: *"Türkiye'ye yakışan Türk tipi bir başkanlık sistemini devreye sokalım. Bu, Türkiye'ye çok daha hızlı bir şekilde kalkınma fırsatı verecektir, onun için bunu savunuyorum."* (Trthaber.com, 11.11.2016).

2017 yılına gelindiğinde halkın önüne sunulan yeni anayasa değişikliği referandumu Türkiye'yi artık tamamıyla başkanlık sistemine ulaştırmıştır.

3. Türk Tipi Başkanlık Sistemi

Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından yayınlanan "Daima Millet Kararımız Evet" adlı kitapçık, gerek başkanlık sistemine yönelik talebin gerekse değişime konu maddelerin detayları hakkında bilgi vermektedir. Değişime ilişkin temel konular ana başlıklarıyla şunlardır: Bağımsız ve tarafsız yargı için anayasaya yargının tarafsızlığına dair bir ibare eklenmesi, milletvekili sayısının 550'den 600'e çıkarılması, milletvekili seçilme yaşının 25'den 18'e düşürülmesi, meclis ve cumhurbaşkanı seçimlerinin aynı gün yapılması ve her ikisinde de görev süresinin 5 yıl olması, cumhurbaşkanının görev süresinin 2 dönemle yani 10 yılla sınırlanması, 100 bin imza ile cumhurbaşkanlığına aday olunabilmesi, cumhurbaşkanının parti üyesi olabilmesi, cumhurbaşkanının herhangi bir suç iddiasıyla soruşturulabilmesi, meclisin 3/5 oyla, cumhurbaşkanının da kendi kararıyla erken seçimin yapılabilmesi, askeri yargının kaldırılması, anayasa mahkemesinden askeri üyelerin çıkarılması ve anayasa mahkemesi üye sayısının 15 olarak belirlenmesi, HSYK'nın adının HSK olarak değiştirilmesi ve yapısında bir takım değişikliklerin gerçekleştirilmesi, cumhurbaşkanının meclise sunabileceği kanunların bütçe konusuyla sınırlanması, güvenoyu ve gensorunun kaldırılması, yürütmeye ilişkin konularda cumhurbaşkanının kararname çıkarması, yazılı soru uygulamasında soruya 15 gün içerisinde cevap verme mecburiyetinin getirilmesi.

Bahsi geçen bazı değişikliklere olumlu ve olumsuz yaklaşımlar bulunmaktadır. İlk olarak olumlu değerlendirmelere yer verilecektir.

a) Olumlu Yaklaşım

Yapılan çalışmalara bakıldığında, olumlu değerlendirme yapan akademi ve yazılı basın mensuplarının ciddi bir bölümünün parlamenter sistemin zaaflarına odaklandığı görülmektedir. Parlamenter sistemin uygulandığı süreç boyunca yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik problemlerin başkanlık sisteminde yaşanmayacağı düşüncesi hakimdir; koalisyon hükümetlerinde yaşanan siyasi istikrarsızlık, koalisyonlara dahil olan farklı görüşlerdeki partilerin hükümet içerisinde uyuşmazlık yaşaması gibi nedenler bahsedilen problemlerin ana kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Tek partinin iktidarda olduğu dönemlerde Türkiye'nin pek çok alanda ciddi gelişmeler kaydettiği ancak koalisyon hükümetleri döneminde 1970, 2000-2001 krizlerinin yaşandığı değerlendirmesi yapılmaktadır (Gür, 2017: 2). Cumhurbaşkanının bir parti üyesi ya da genel başkanı olmasının tarafsızlığa etki edip etmeyeceği hususundaki değerlendirmelerde, parlamenter sisteme özgü olan tarafsız devlet başkanlığı figürünün başkanlık sisteminde bulunmadığı belirtilmektedir (Gül, 2018: 247). Yani devlet başkanı, halkın onayı ile taraflı olabilecektir. Referandumun "evet" ile sonuçlanması, halkın taraflı devlet başkanlığı fikrine de "evet" demesi olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla başkanlık sisteminin taraflı bir yanı olduğu görülmektedir.

Bununla beraber, parlamenter sistemdeki başbakanlık makamı, başkanlık sisteminde devlet başkanlığı makamında yer ettiği için, parlamenter sistemde başbakanın tarafgirliği nasıl ki normal karşılanıyorsa, başkanlık sisteminde devlet başkanının tarafgirliği de bu ölçüde normal karşılanmaktadır. Partili devlet başkanlığı fikrinin Atatürk ile başladığına dair gazete haberleriyle bu sistemdeki taraflılık vurgusunun ülkeye zarar vermeyeceğinin üzerinde durulmaya çalışılmıştır (Şafak, 23.06.2016).

Başkanlık sistemine gösterilen rağbetin önemli nedenlerinden biri de parlamenter sistemdeki iki başlılık sorunudur. Adalet ve Kalkına Partisi iktidarı boyunca, özellikle de Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte başbakan ile cumhurbaşkanı arasındaki uyumsuzluk konusu ciddi derecede ortadan kalkmıştır. Bunun en önemli nedeni her iki makamdaki ismin de aynı siyasi düşünceden ve aynı siyasi partiden olmasıdır. Ancak Türkiye, tarihi boyunca pek çok defa iki başlılıklardan kaynaklı gündemlerle meşgul olmuştur. Dolayısıyla önerilen başkanlık sisteminin bu iki başlılığı ortadan kaldırıcı bir yönünün olması, hükümette istikrar olarak değerlendirilmektedir (Kara, 2019: 227). Diğer yandan, başkanlık sisteminin koalisyonları bitirici yönünün olması da bu sistemi savunanların temel argümanlarından biri olmuştur. Parlamenter sistemin Türkiye'de koalisyonları zorunlu kıldığı düşünülmektedir (Güler, 2018: 309). Başkanlık sistemi propagandaları sırasında da sık sık vurgulanan koalisyon dönemlerine dair olumsuz anılar, başkanlık sisteminin koalisyonların sonunu getireceğini fikrini zihinlerde canlandırmaktadır.

Parlamenter sistemde bakanlar kurulu olarak adlandırılan aygıtın mecliste güvenoyu alması gerekmektedir. Bu gereklilik zaman zaman uzun süreli hükümetsizlik ortamına sebep olmakta ve hatta ülkeyi erken seçime götürebilmektedir. Türk tipi başkanlık sisteminde bakanlara güvenoyu mecburiyeti ortadan kaldırılmaktadır. Böylece hem hükümetin kurulamaması gibi bir risk ortadan kalkmakta hem de güvensizlik oyu ile hükümet düşürülememektedir (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 928). Ayrıca bakanların meclis dışından seçilebilir oluşu, teknokratlarla çalışmayı kolaylaştırmaktadır.

Görüldüğü üzere başkanlık sistemine dair genel söylemler büyük oranda parlamenter sistemin zaafları noktasında gelişim göstermektedir. Buradan hareketle, Türkiye'de başkanlık sisteminin bir nevi parlamenter sistemin anti-tezi olarak öne sürüldüğü anlaşılmaktadır.

b) Olumsuz Yaklaşım

Başkanlık sisteminin Türkiye'ye getireceklerini olumsuz olarak okuyan görüşler, büyük çoğunlukla sistemin baskıcı ve otoriter rejimlere kayabileceği düşüncesinden doğmaktadır. Meclisin yetkilerinin azalacağı, eyalet sistemine geçileceği, keyfi yönetimlerin olacağı, yargının iktidar denetimine geçeceği yönündeki endişeler başkanlık sistemine karşı getirilen eleştirilerin temel noktalarını oluşturmaktadır (Aydınlık, 2017). Cumhurbaşkanının tek başına ülkeyi seçime götürebilme hakkının olması, meclis iradesinin yok sayılması olarak değerlendirilmektedir. Meclis tarafından hazırlanıp cumhurbaşkanının onayına sunulan kanun metninin cumhurbaşkanı tarafından reddedilmesi halinde yeniden meclise geri dönmesi ve aynı metnin cumhurbaşkanının önüne çıkabilmesi için gereken oy oranının yükseltilmesi; Anayasa Mahkemesi'nin 15 üyesinden 12'sinin atanmasında cumhurbaşkanının etkili olmasının yargı bağımsızlığını zedelemesi gibi konularda ciddi eleştiriler getirilmiştir (SP, 2017).

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin sistem tartışmalarına ilişkin ilk söylemlerinde ABD'deki yapıyı örnek gösterdiği bilinmektedir. Bu sebepten, Türk tipi başkanlık sisteminde, ABD'deki sistemle zıtlık teşkil eden hususların bulunması, önemli bir itiraz kaynağı olmuştur; en önemlisi de kuvvetlerin birliği ve ayrılığı yönündeki itirazlardır. Türkiye'de kurumsal nitelikten çok, liderlerle öne çıkan partiler baskın olduğundan, partili bir cumhurbaşkanının sert kuvvetler ayrılığını gerçekleştirme yolunda verimli olamayacağı düşünülmektedir. Bilindiği üzere Türkiye'de milletvekilleri, genel merkezin onayı ile seçimlere katılabilmektedirler. Dolayısıyla milletvekilleri, tekrar milletvekili olabilmek için genel merkezlere bağlılıklarını gösterme ihtiyacı hissetmektedirler. Böylesi bir durum, bir partinin genel başkanının aynı zamanda cumhurbaşkanı olması, cumhurbaşkanının partisinin mecliste çoğunluğu elde etmesi halinde, cumhurbaşkanının meclisi kontrol altına alabileceğini göstermektedir. Kuvvetler ayrılığının zedeleneceği düşüncesinin temelinde yatan görüşlerden birisi budur (Demir, 2013: 860).

Yeni anayasa ve yeni sistem ile birlikte Türkiye'de bir "başkanlık sistemi" değil "kuvvetler birliği sistemi"nin kurulmaya çalışıldığı da üzerinde durulan bir görüştür. Cumhurbaşkanının; meclisi feshedebilmesi, pek çok yargı mensubunu atayabilmesi, pek çok idari makama -herhangi bir denetimden geçmeden- istediği kişiyi atayabilmesi gibi hususlar, kimi noktaların cumhurbaşkanının kontrolünde olacağına işaret etmekte ve bunun da kuvvetler birliğine sebep olacağı düşünülmektedir (Gözler, 2016: 21). ABD'de devlet başkanının yasama organınca -impechmnet haricinde- görevden alınması, seçimlerin yenilenmesi gibi bir durum söz konusu değildir; ayrıca ABD'de devlet başkanının yasama organını fesih yetkisi de yoktur; bakanların ve yüksek hakimlerin ataması ABD'de Senato onayına bağlıdır ve pek çok üst düzey kamu görevlisinin atanmasında Senato'nun onayı alınmak durumundadır; ABD'de bütçe yetkisi Kongre'ye aittir ve başkan, bütçe olmadığı taktirde iş yapamaz hale geleceğinden Kongre ile uzlaşma sağlanması gerekmektedir; parti üyeliği konusunda ise ABD'de devlet başkanı partinin genel başkanı değildir (Gözler, 2017: 10-19). Tüm bunlar düşünüldüğünde ABD'de kuvvetlerin birbirlerine mukavemet edemeyeceğini ortaya koyan sistemdeki süreçler ile Türk tipi başkanlık sistemindeki farklılıklar birer eleştiri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Önemli eleştiri hususlarından biri de yeni sistem ile birlikte kararnamelerle düzenlenen konulardaki istikrarsızlıktır. Kemal Gözler'in dikkat çektiği bu husus rektör atamalarında 3 yıllık profesörlük şartının kaldırılıp 2 ay sonra tekrar geri getirilmesi, Adalet Akademisinin kapatıldıktan 10 ay sonra yeniden açılması, Genelkurmay Başkanlığının Cumhurbaşkanlığına bağlanmasının ardından sadece 5 gün sonra Genelkurmay Başkanlığının Milli Savunma Bakanlığına bağlanması, 2019-2020 eğitim yılına ilişkin katkı payları ve öğrenim ücretlerine ilişkin kararın 6 ay gecikmeli olarak çıkması gibi olaylardan dolayı Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde daha önce eşine rastlanmayan istikrarsız idari yapılanma ve gecikmeler olduğu düşünülmektedir (Gözler, 2019). Bu sorunların temelinde teknik personelin yetersizliği, eksik planlama ya da plansızlık yatmaktadır. Ancak bu sistemin yeni işlemeye başladığı dönemlerde yaşanan birtakım sıkıntıların geçiş sürecinin sıkıntıları olarak yorumlanabilmesi de mümkündür.

4. Türk Tipi Başkanlık Sistemi Öncesi ve Sonrasına Dair Göstergeler

Referandumdan "evet" kararının çıkmasının ardından 2018 Haziran ayında yapılacak olan seçimler için hazırlanan beyannamede Adalet ve Kalkınma Partisi, pek çok konuda vaatlerini sıralamıştır. Hazırlanan beyanname incelendiğinde geçmişte yaşanan olumsuz durumlar sıkça vurgulanmış ve Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarlarının faaliyetleri tekraren aktarılmıştır. Gerek başkanlık sistemi referandumu öncesi gerekse cumhurbaşkanı ve meclis seçimi öncesi sıralanan vaatlerin temel çizgisinin birbirine benzediği görülmektedir. Fiiliyatta başkanlık sistemine geçilen tarihin Temmuz 2018 olduğunu kabul ederek, bu tarihten itibaren birtakım ekonomik göstergelerin seyrine bakılacaktır.

4.1. Ekonomik Veriler

Öncelikle, ekonomik açıdan pek çok vaat verilmiştir. Bunlardan ilki kur, faiz ve enflasyonla mücadele konusudur. Başkanlık sistemiyle birlikte karar alma sürecinin hızlanacağına, hükümetin daha kuvvetli olacağına dair inanç kur, faiz ve enflasyonla daha etkin mücadele edilmesine olanak sağlayacağı söylemlerine zemin hazırlamıştır. Seçili yıllara ilişkin faiz tablosu aşağıdaki gibidir. Siyahla gösterilen çizgi başkanlık sistemine resmen geçildiği dönemi ifade etmektedir.

Tablo 1. Türkiye'de Belirli Yıllara Göre Faiz

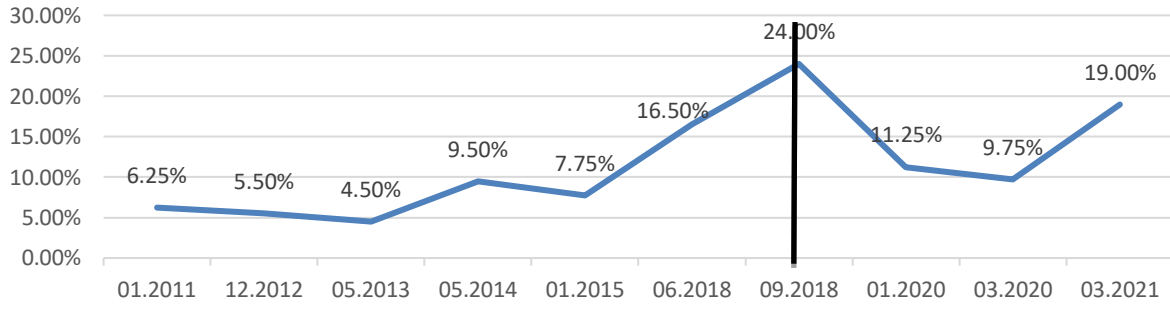

Kaynak: TCMB Politika Faizi

2010 sonrasında dalgalı bir seyir izleyen faiz, başkanlık sistemiyle birlikte ciddi bir düşüş yaşasa da son dönemde yeniden yükselme eğilimde gözükmektedir. Bu yükseliş büyük ölçüde dövizi baskılamak adına atılan siyasi hamlelerdir.

Diğer etkin mücadelenin gerçekleşeceğinin vaat edildiği alan olan enflasyonda ise durum aşağıdaki gibidir. Yine siyah ile gösterilen bölge başkanlık sistemine resmen geçildiği tarihi ifade etmektedir.

Tablo 2. Türkiyede Belirli Yıllara Göre Enflasyon

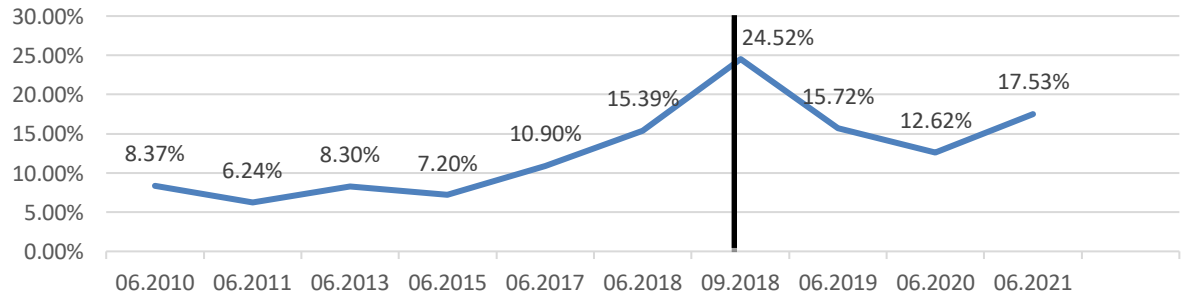

Kaynak: TCMB TÜFE

Enflasyon 2012-2017 arasındaki süreçte tek haneli rakamlarla gerçekleşirken, 2017'nin ikinci ayı itibariyle çift hanelere demir atmış vaziyettedir. 2017'den bugüne kadar yalnızca 3 ay haricinde (07.2017, 09.2019, 10.2019) tüm aylarda enflasyon çift haneli gerçekleşmiştir. Dolayısıyla enflasyon son dört, dört buçuk yıldır hayatın bir parçası haline gelmiştir denilebilir (TCMB TÜFE).

Son etkin mücadele hususu ise kur konusudur. Amerikan doları ve Euro'nun akıbeti aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir. Kur oranları belirlenirken her yılın temmuz ayının ilk iş günü dikkate alınmıştır. Siyah çizgi, başkanlık sistemine resmen geçilen tarihi göstermektedir.

Tablo 3. Türkiye'de Belirli Yıllara Göre ABD Doları ve Euro

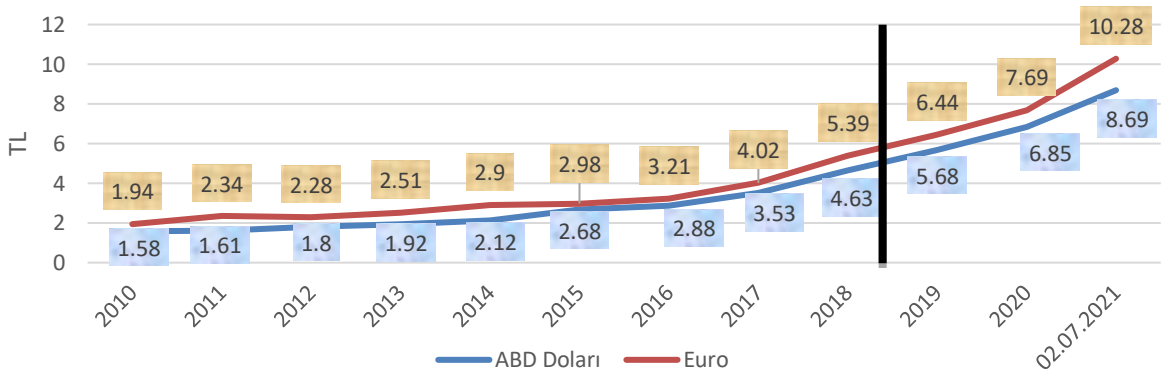

Kaynak: TCMB Kurları

Referandum propaganda sürecinde ve başkanlık ile genel seçimler propaganda sürecinde kişi başı gelirin arttırılacağına yönelik vaatler verilmiştir. Özellikle 2023 yılına değin kişi başı gelirin 25.000 dolar olacağı pek çok defa vurgulanmıştır. 2020 sonu itibariyle kişi başı gelir 8.599 Amerikan doları olarak gerçekleşmiştir (TÜİK).

Bir diğer ekonomik gösterge ise dış ticaret kalemindeki göstergedir. Bu hususta elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. Türkiye'de Belirli Yıllara Göre Dış Ticaret

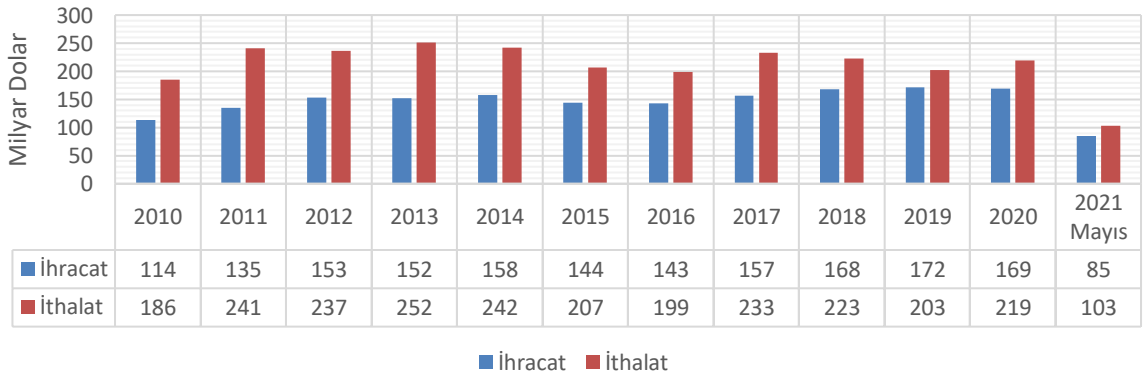

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 Mayıs
İhracat	114	135	153	152	158	144	143	157	168	172	169	85
İthalat	186	241	237	252	242	207	199	233	223	203	219	103

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri; blngumruk.com

Başkanlık sistemiyle birlikte dış ticaret toplamlarında ciddi bir artış veya azalış gözlemlenmemektedir. 2010- 2020 arasındaki dış ticaret dengesinin ortalama -70.636.363 dolar olduğu görülmektedir. Yani, son 10 yıllık süreçte ithalattan yıllık ortalama 70 milyon dolar daha az ihracat yapılmaktadır.

Önemli başka bir gösterge de asgari ücretin dolar karşısındaki durumudur. Buna ilişkin grafik aşağıdaki gibidir.

Tablo 5. Türkiye'de Belirli Yıllara Göre Asgari Ücret (TL*-Dolar**)

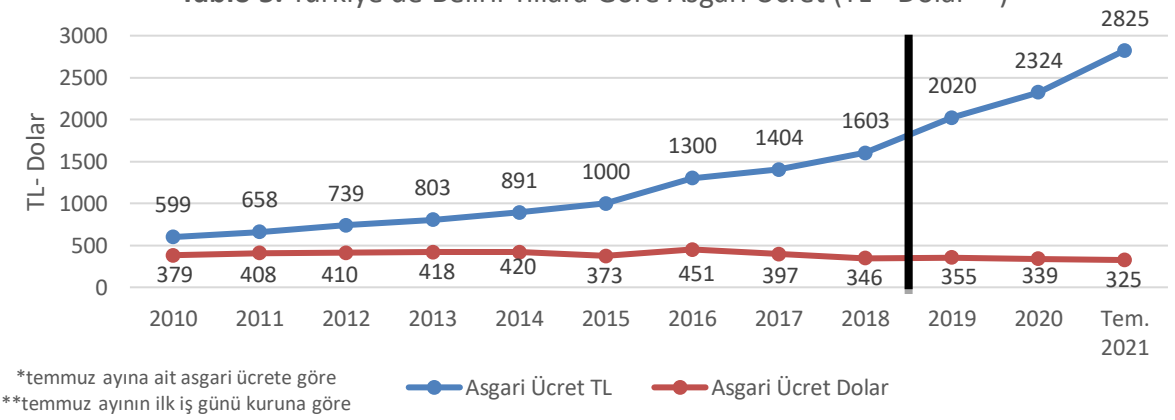

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve TCMB Kurlarından derlenmiştir

Asgari ücretin son 10 yıllık süreçte TL bazında 4.7 kat büyüdüğü görülmektedir. Dolar bazında ise asgari ücret 0.85 kat küçülmüştür.

4.2. Yönetsel Veriler

Resmen 9 Temmuz 2018'de uygulanmaya başlanan başkanlık sistemi sürecinde çıkarılan Cumhurbaşkanı kararı, Cumhurbaşkanı kararnamesi, TBMM kararı ve TBMM tarafından yapılan kanunların sayısı aşağıdaki gibidir.

Tablo 6. Türkiye'de Başkanlık Sistemi Sürecindeki İlk 3 Yılda Çıkarılan Kanun, Kararname ve Kararlar (10.07.2018 - 01.07.2021)

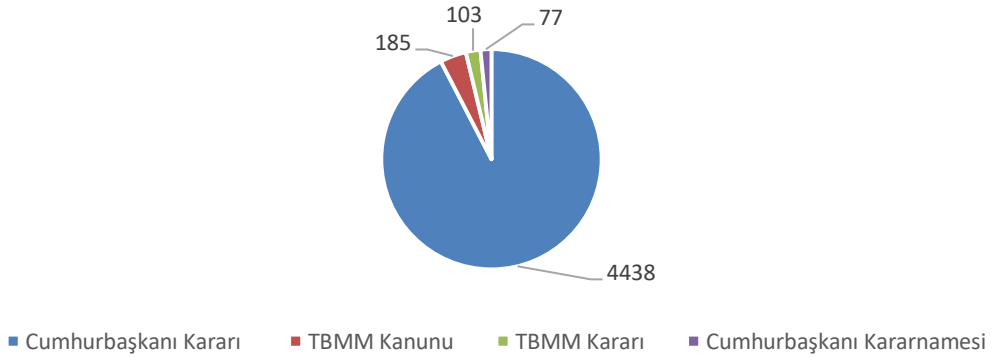

Kaynak: Resmî Gazete'den Derlenmiştir

Cumhurbaşkanı kararlarının ciddi bir bölümü acele kamulaştırma ve atamalardan oluşmaktadır. TBMM kararlarının ciddi bir bölümü ise Cumhurbaşkanının onayladığı uluslararası anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunması hakkındadır.

Aşağıdaki grafikte ise başkanlık sisteminden önceki son 3 yılın verileri bulunmaktadır.

Tablo 7. Türkiye'de Başkanlık Sisteminden Önceki Son 3 Yılda Çıkarılan Kanun, Kararname ve Kararlar (09.07.2015 - 09.07.2018)

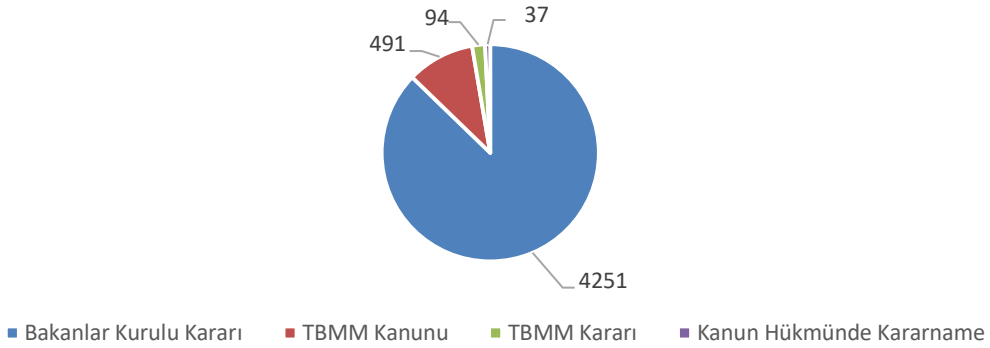

Kaynak: Resmî Gazete'den Derlenmiştir

TBMM kararlarının büyük bölümü bir konuda hükümete izin/yetki verme, hükümet tarafından imzalanan bir milletlerarası anlaşmanın uygun bulunması, çeşitli devlet kurumlarına üye atanması, araştırma komisyonlarının kurulması hakkındadır.

Her iki pasta grafiğe bakıldığında, 3'er yıldan oluşan her iki dönemde de yürütme organı tarafından alınan kararların sayısında dikkat çekici bir yakınlığın olduğu görülmektedir. Diğer yandan, başkanlık sistemi ile birlikte meclisin kanun yapma oranında yaklaşık 2.65 katlık bir düşüş meydana gelmiştir (491/185= 2.65). Ayrıca başkanlık sistemiyle birlikte, alınan tüm kararların içerisinde meclis kanunlarının payı 2.61 kat azalmıştır [(4803/185)/(4873/491)=2.61]. Başkanlık sisteminden önceki son 3 yılda meclis, neredeyse alınan her 10 karardan birinin mimarı iken (4873/491= 9,92), başkanlık sistemi ile birlikte meclis, neredeyse alınan her 26 karardan birinin mimarı konumuna gelmiştir (4803/185= 25,96). Nihayetinde son 6 yıllık verilere bakıldığı taktirde, meclisin ülke yönetimindeki etkisinin belirli bir oranda azalmış olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Her yapı, belirli bir tarihsel ve buna ek olarak düşünsel süreçlerin neticesinde meydana gelmektedir. Bir yapı sadece tarihsel olmayacağı gibi sadece düşünsel de olamamaktadır. Tarihsel süreç içerisinde elde edilen tecrübeler, yaşanan olaylardan çıkarlan dersler ve toplumsal geri dönüşler neticesinde bir sistem ortaya çıkabilmekte ya da mevcut sistem şartlara göre güncellenebilmektedir. Yeni bir toplumsal yapının kurulması aşamasında tarihsel deneyimlerle birlikte düşünsel bir ilerleyiş yürütülmekte ve böylece yapı, tarih ile harmanlanmış bir düşüncenin dışa vurumu olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanoğlunu geliştirdiği başkanlık sistemi adındaki bu yapı da böylesi bir sürecin sonunda bugüne gelmiştir.

Türkiye, meclis hükümeti, parlamenter sistem, gayri resmi de olsa yarı başkanlık ve son olarak başkanlık sistemini deneyimleyen bir ülkedir. Tüm bu deneyimler bilgi birikimi sağlamış, büyüyen birikim yenilik arayışlarını meydana çıkarmıştır. Başkanlık sistemi Türkiye'ye tanıtılırken parlamenter sistemin aksayan noktalarına dikkat çekilmiş ve daha yetkili ve etkili bir yürütme organının varlığı halinde daha hızlı bir karar verme mekanizmasının hayata geçeceği belirtilmiştir. Gerçekleşen değişime ilişkin üç yıllık süre içerisinde pek çok eleştiri getirilmiştir. Bu eleştirilerin önemli bir kısmı başkanlık sisteminde

yürütmenin sahip olduğu yetkilerin sınırı konusu, yetişmiş personel sıkıntısı ve meclisin zayıfladığı düşüncesidir. Gelişmeye devam etmekte olan başkanlık sistemi elbette süreç ilerledikçe yeni güncellemelerle kendini yenileyecektir. Birtakım ekonomik ve yönetsel göstergelerin daha olumlu seyretmesi için tarihin her döneminde olduğu gibi bu döneminde de sistem içerisinde güncellemelere gidilebilir. Bu yönüyle düşünüldüğünde 2023 seçimleri sadece devlet başkanının ve milletvekillerinin seçileceği bir seçim olmanın ötesinde, başkanlık sisteminin ve parlamenter sisteme dönüşe ilişkin söylemlerin de oylanacağı bir seçim olacaktır.

KAYNAKÇA

- ABD Gini Katsayısı. *OECD.* Erişim Adresi: https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm Erişim Tarihi: 10.06.2021
- ABD Gini Katsayısı. *Statista.* Erişim Adresi: https://www.statista.com/statistics/219643/gini-coefficient-for-us-individuals-families-and-households/ Erişim Tarihi: 01.06.2021
- ABD GSYİH. *Dünya Bankası* https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=US Erişim Tarihi: 09.06.2021
- ABD Verileri. *Dünya Bankası* https://data.worldbank.org/country/united-states Erişim Tarihi: 09.06.2021
- ABD'de Seçim Sistemi Nasıl İşliyor? *Euronews.* Erişim Adresi: https://tr.euronews.com/2020/11/04/abd-de-secim-sistemi-nasil-isliyor Erişim Tarihi: 31.05.2021
- Akçakaya, M. ve Özdemir, A. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Siyasal İstikrar. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi,* 53(3), s. 922-944.
- Akipek, İ. (1952). Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesinin Doğmasında Amil Olan Fikirler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi,* 9(1), s. 167-182.
- Akyılmaz, B. (1995). Tarihi Gelişim İçinde ve Özellikle Montesquieu'de Kuvvetler Ayrılığı. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* s. 43-60.
- Anayasa Değişikliği Ne Getiriyor, Ne Götürüyor?. *Saadet Partisi,* Erişim Adresi: https://serdargunes.files.wordpreshttps//serdargunes.files.wordpress.com/2012/11/saadetnediyor_2017.pdfs.com/2012/11/saadetnediyor_2017.pdf Erişim Tarihi: 08.06.2021
- Aristoteles. (1975). *Politika* (Birinci Baskı). (Tuncay, M. Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ayten, Y. (2018). *Türkiye'nin Siyasi Sistem Arayışı Üzerine Başkanlık Sistemi, ABD-Türkiye Kıyaslaması ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Başkanlık Sistemi Birleştiricidir. (1992, 17 Kasım), *Milliyet, s.19*
- Başkanlık Sistemi Bizim için Yeni Değil Gelenekseldir. (2016, 06 Mayıs), *TCCB.* Erişim Adresi: https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/43880/baskanlik-sistemi-bizim-icin-yeni-degil-gelenekseldir Erişim Tarihi: 07.06.2021

- Başkanlık Sistemi Türkiye'ye Daha Hızlı Kalkınma Fırsatı Verecektir. (2016, 11 Kasım), *TRT Haber*. Erişim Adresi: https://www.trthaber.com/haber/turkiye/erdogan-baskanlik-sistemi-turkiyeye-daha-hizli-kalkinma-firsati-verecektir-281911.html Erişim Tarihi: 07.06.2021
- Belenky, A. (2016). *Who Will Be the Next President?* (Second Edition). Switzerland: Springer.
- Benwell, R. ve Gay O. (2011). The Separation of Powers. UK Parliament *House of Commons Library*.
- Brazil, Political Parties. *Britannica*. Erişim Adresi: https://www.britannica.com/place/Brazil/Political-parties. Erişim Tarihi: 03.06.2021
- Brezilya Gini Endeksi. *T.C. Ticaret Bakanlığı*. Erişim Adresi: https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/brezilya/brezilyanin-gini-endeksi-0-628de-sabit-kaldi Erişim Tarihi: 03.06.2021
- Brezilya Gini Katsayısı. *Statista*. Erişim Adresi: https://www.statista.com/statistics/1040573/income-distribution-gini-coefficient-mexico-state/ Erişim Tarihi: 04.06.2021
- Brezilya Künyesi. *T.C. Dışişleri Bakanlığı*. Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?df53c4da-9d8c-8c21-9c89-df45d3d1f53a Erişim Tarihi: 03.06.2021
- Brezilya Verileri. *Dünya Bankası*. Erişim Adresi: https://data.worldbank.org/country/brazil Erişim Tarihi: 03.06.2021
- Cumhurbaşkanını Halk Seçsin ama Bu Bir Başkanlık Sistemi Olmamalıdır, Türkiye bunu Götüremez. (1990, 02 Aralık), *Milliyet, s.6*
- Çakmaz, E. (2018). Meksika Birleşik Devletleri Başkanlık Sistemi. *Sosyal Bilimler Dergisi,* (23), s. 253-273.
- Çınar, F. (2019). Kuvvetler Ayrılığı İlkesi ve Anayasa Mahkemesinin Yorumu (Karşılaştırmalı Anayasa İncelemesi). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi,* (5), s. 89-100.
- Çolak, Ç. ve Uzun A. (2017). Türk Siyasal Hayatında Başkanlık Sistemini Gündeme Getiren Liderler: Türkeş, Demirel, Özal ve Erdoğan. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 10(50), s. 196-214.
- Daima Millet Kararımız Evet. *Adalet ve Kalkınma Partisi*. Erişim Adresi: http://www.akparti.org.tr/media/272101/degisen-anayasa-maddeleri.pdf Erişim Tarihi: 09.06.2021
- Demir, F. (2013). Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi,* 8 (özel sayı), s. 831-876.
- Dertlioğlu, B. ve Yılmaz, B. (2020). Başkanlık Sisteminde Siyasal Partilerin Rolü ve Türkiye Örneği. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi,* 3(4), s. 273-283.
- Doğan, S. (2018). *Türkiye'de Hükümet Sistemi Tartışmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.

- Eken, M. ve Doğan, M. (2021). Yol Ayrımı: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş. E. Akman (ed.), *Farklı Boyutlarıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi* (Birinci baskı) içinde (1-23). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Erbay, A. (2018). *Türkiye'de Hükümet Sistemi Olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Değerlendirmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Bursa.
- Erdoğan Başkanlık İstiyor. (2003, 21 Nisan), *Milliyet, s.19*
- Erdoğan Başkanlık Sistemine Karşıymış. (2012, 14 Mayıs), *Radikal*. Erişim Adresi: http://www.radikal.com.tr/politika/erdogan-baskanlik-sistemine-karsiymis-1087946/ Erişim Tarihi: 07.06.2021
- Fendoğlu, H. T. (2012). Başkanlık Sistemi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 2(2), s. 39-60.
- Gallo, W. (2016, 20. 04). ABD'de Siyasi Partiler. *VOA*. Erişim Adresi: https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-de-siyasi-partiler/3293625.html Erişim Tarihi: 01.06.2021
- Gökçe, A. F. (2012). Başkanlık Sistemi Uygulamaları: ABD, Venezuela, Meksika, Arjantin, Brezilya. *Akademik Bakış Dergisi,* (30), s. 1-17.
- Gözler, K. (2016). Elveda Kuvvetler Ayrılığı, Elveda Anayasa: 10 Aralık 2016 Tarihli Anayasa Değişikliği Teklifi Hakkında Bir Eleştiri. Erişim Adresi: : http://www.anayasa.gen.tr/elveda-anayasa-abd.pdf Erişim Tarihi: 12.06.2021
- Gözler, K. (2017). Cumhurbaşkanlığı Sistemi Mi, Başkanlık Sistemi Mi, Yoksa Neverland Sistemi Mi? 16 Nisan'da Neyi Oylayacağız? Erişim Adresi: http://www.anayasa.gen.tr/neverland.pdf Erişim Tarihi: 12.06.2021
- Gözler, K. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Uygulamadaki Değeri: Bir Buçuk Yıllık Bilanço. Erişim Adresi: www.anayasa.gen.tr/cbhs-bilanco.htm Erişim Tarihi: 12.06.2021
- Gözler, K. (2019). Hukukun Siyasetle İmtihanı-2. Erişim Adresi: www.anayasa.gen.tr/ysk-imtihan.htm Erişim Tarihi: 07.06.2021
- Gül, C. (2018). Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Dinamikleri ve Yürütmenin Yeni Konumu. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 13(2), s,235-262.
- Güler, T. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Kamu Yönetimine Etkiler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 21(39), s.99-322.
- Gür, N. (2017). Cumhurbaşkanlığı Sistemi Türkiye Ekonomisine Ne Vaat Ediyor? *SETA Perspektif,* (170). Erişim Adresi: https://www.setav.org/cumhurbaskanligi-sistemi-turkiye-ekonomisine-ne-vaat-ediyor/ Erişim Tarihi: 08.06.2021
- Hayır'ın Ayak Sesleri. (2017, 15 Nisan). *Aydınlık Gazetesi,* s.1
- Hekimoğlu, H. B. (2010). Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Kamu Yönetimi Lisans Programı Ders Notları, İsranbul.
- İba, Ş. (2018). Türkiye'de Yeni Anayasa Arayışları ve Parlamento'nun Rolü. *Yasama Dergisi,* (34), s. 47-61.
- İçener, Z. (2015). Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmalarının Yakın Tarihi: Özal ve Demirel'in Siyasi Mülahazaları. *Bilig Dergisi,* (75), s. 313-340.

- İpek, S. (2017). *Başkanlık Sisteminin Türk Siyasal Sistemi ve Siyasal Sistemin Çeşitli Aktörleri Temelinde İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kara, T. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Siyasal ve Bürokratik Dönüşüm. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* 3(2), s. 218-234.
- Kuzu, B. (2017). *Her Yönüyle Başkanlık Sistemi* (Birinci Baskı). İstanbul: Babı Ali Kültür Yayıncılık.
- Küçük, A. (2016). Ak Parti'nin Başkanlık Sistemi Modelinin ABD'deki Başkanlık Sistemi Modelinden Farklılık Arz Eden Yönleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 6(1), s. 25-64.
- Linz, J.J. (1990). The Perils of Presidentalism. *Journal of Democracy,* 1(1), s. 51-69.
- Mainwaring, S. (1991). Politicians, Parties and Electoral System: Brazil in Comparative Perspective. *The Helen Kellog İnstitute for İnternational Studies,* 24(1), s. 21-43.
- Martine-Gallardo, C. (2010). Inside the Cabinet: The Influence of Ministers in the Policymaking Process. C. Scartascini, E. Stein, ve T. Marianı (ed.), *How Democracy Works?* içinde (119-146). Cambridge: İnter-American Develoment Bank.
- Meksika Verileri. *Dünya Bankası.* Erişim Adresi: https://data.worldbank.org/country/mexico Erişim Tarihi: 04.06.2021
- Meksika'nın Siyasi Görünümü. *T.C. Dışişleri Bakanlığı.* Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.trmeksika-siyasi-gorunumu.tr.mfa Erişim Tarihi: 31.05.2021
- Miş, N., Aslan, A., Ayvaz, E. ve Duran, H. (2016). Dünya'da Başkanlık Sistemi Uygulamaları. İstanbul: SETA.
- Nunes, F. ve Melo, C. R. (2015). Political Parties: The Case of Brazil. G. Passarelli (ed.), *The Presidentialization of Political Parties – Organizations, Institutions and Leaders.*
- Özal Diktatörlüğü Mü? (1990, 16 Haziran), *Milliyet, s.11*
- Özdemir, A. (2019). *Hükümet Sistemleri Politiği: Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özkan Duvan, A. (2019). Devlet Teorisinde Kuvvetler Ayrılığının Doğuşu: Locke ve Montesquieu. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi,* (1), s. 35-60.
- Presidency of the United States of America, Historical Development. *Britannica.* Erişim Adresi: https://www.britannica.com/topic/presidency-of-the-United-States-of-America/Historical-development Erişim Tarihi: 31.05.2021
- Resmi Gazete
- Süleyman Demirel, *Meclis Tutanakları.* (1999, 01 Ekim). Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil2/bas/b001m.htm Erişim Tarihi: 06.06.2021
- Szılagyı, I. M. (2009). Presidental versus Parliamentary System. *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science,* 8(2), s. 307-314.
- Şafak, E. (2016, 23 Haziran). Partili Cumhurbaşkanı Atatürk ile Başladı. *Sabah Gazetesi.* Erişim Adresi: https://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2016/06/23/partili-cumhurbaskani-ataturk-ile-basladi Erişim Tarihi: 12.06.2021

- Tunçkaşık, H. (2017). Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik ve Tartışmalar. S. Gökçimen (ed.), *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Başkanlık Sistemi ABD, Arjantin, Azerbaycan, Brezilya ve Nijerya Örnekleri.* (İkinci Baskı) içinde (1-16). Ankara: TBMM Basımevi.
- Turgut Özal 32. Günde. *32. Gün Arşiv.* Erişim Adresi: https://www.youtube.com/watch?v=YQvs1YLdiOo Erişim Tarihi: 06.06.2021
- Türkiye'de Asgari Ücret, *T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.* Erişim Adresi: https://www.aile.gov.tr/media/35787/yillar-itibariyle-net-brut-asgari-ucretler.pdf Erişim Tarihi: 03.07.2021
- Türkiye'de Döviz Kurları, *TCMB*. Erişim Adresi: https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html Erişim Tarihi: 03.07.2021
- Türkiye'de Enflasyon, *TCMB.* Erişim Adresi: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri/Tuketici+Fiyatlari Erişim Tarihi: 30.06.2021
- Türkiye'de Faiz, *TCMB.* Erişim Adresi: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Merkez+Bankasi+Faiz+Oranlari/1+Hafta+Repo Erişim Tarihi: 30.06.2021
- Türkiye'de Kişi Başı Gelir, *TÜİK.* Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2020-37180 Erişim Tarihi: 03.07.2021
- Vile, M.J.C. (2007). *Politics in the USA* (Sixth Edition). New York: Routledge.
- Yılmaz, S. (2012). Başkanlık Sistemi: ABD, Türkiye'ye Örnek Olabilir Mi? *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü.* Erişim Adresi: https://www.21yyte.org/tr/merkezler/baskanlik-sistemi-abd-turkiyeye-ornek-olabilir-mi Erişim Tarihi: 06.06.2021

BİR "NAKIS VÜCUT" İLE BİR "ÇİRKİN VÜCUD"UN IZDIRABI SAMİPAŞAZÂDE SEZAİ'NİN *"PANDOMİMA"* VE HALİT ZİYA UŞAKLIGİL'İN *"MÖSYÖ KANGURU"* ADLI HİKÂYELERİNİ KARŞILAŞTIRMALI OKUMA DENEMESİ

THE PAIN OF A "NAKIS BODY" AND AN "UGLY BODY"
A COMPARATİVE READİNG EXPERİMENT OF SAMİPAŞAZÂDE SEZAİ'S "PANDOMİMA" AND HALİT ZİYA UŞAKLIGİL'S "MONSİEUR KANGAROO"

Dr. Öğr. Üyesi Selami ÇAKMAKCI
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-3350-0373

Özet

Samipaşazâde Sezai, Tanzimat ikinci kuşağı; Halit Ziya Uşaklıgil ise Servet-i Fünûn Dönemi'nin sanatçılarındandır. Sezai ve Uşaklıgil, edebiyatımızda modern öykünün ilk örneklerini veren sanatçılardır. *Pandomima* ve *Mösyö Kanguru* hikâyelerinde insanın iç dünyasının ele alınması modern Türk hikâyeciliği açısından bir yeniliktir. Samipaşazâde Sezai'nin *Pandomima* ve Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mösyö Kanguru* adlı hikâyeleri farklı yıllarda yazılmasına rağmen aralarında büyük benzerlikler vardır. Bu hikâyeler, olay eksenli olmakla beraber başkişilerinin ruh durumlarının ön planda olması, gerilim ve heyecan unsurlarını taşıması, başkişilerinin komik ve trajik olanı birlikte yaşaması, olumsuz sonla noktalanmaları söz konusu benzerliklerdir.

Bu hikâyelerin başkişileri, fiziksel çirkinlikten dolayı ızdırap içerisindedir. Çirkinlikleri bir aşağılık kompleksine dönüşmüş, acı çekmek ise kimliklerinin bir parçası haline gelmiştir. Çaresiz, umutsuz ve çözümsüz kalmış melankolik kişilikleri ile dikkat çeken Paskal ve Mösyö Kanguru içe dönük, yalnız, mutsuz, dışlanmış, sosyal çevreleriyle kopuk kişilerdir. Sanat, ızdıraplardan kurtulmak veya maskelemek için ikisi için de bir sığınma kapısı olmuştur. Sığınma kapısı olarak gördükleri sanatta başarılı olmalarına rağmen, aşkta hayal kırıklığı yaşarlar. Aşk, Paskal ve Mösyö Kanguru için mutluluk yerine acı veren bir duygudur. Bir kadın tarafından sevilmemiş olmak ikisinin de ortak kaderidir. Sevgi açlığı yaşayan bu iki kusurlu insan, ruhsal yaralarını ancak bir aşk yoluyla sağaltabileceklerine inanmaktadır. Bedensel olarak kusurlu olmanın verdiği ezikliği, aşka sığınarak yenmeye çalışan *Pandomima*'daki Paskal, kendi tiyatrosundaki bir izleyiciye, *Mösyö Kanguru*'daki başkişi ise birlikte çalıştığı sirkteki oyunculardan bir kıza âşık olur. Paskal, yüreğinde neler olup bittiğini ortaya koymak için sözcükler yetersiz kaldığında kendi hayatına son verir. *Mösyö Kanguru* hikâyesinin başkişisi ise ailesi ve toplum tarafından dışlanmışlığın ve sevilmemiş olmanın ızdırabından kurtulmak için yapabildiği şey sanata sığınmaktır. "Çocuksu gurur"a sahip olmalarıyla dikkat çeken iki karakterin hayatında komik ile trajik olan yan yanadır. Karşılaştırmalı olarak ele aldığımız bu çalışmada amaç hikâyelerin benzerliklerini tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Yüz, maske, komiklik, çirkinlik, aşk, ızdırap.

Abstract

Samipaşazâde Sezai is the second generation of the Tanzimat and Halit Ziya Uşaklıgil is one of the artists of the Servet-i Fünûn Period. Sezai and Uşaklıgil are the artists who gave the first examples of modern story in our literature. The handling of the inner world of the human being in the Pandomima and Monsieur Kangaroo stories is an innovation in terms of modern Turkish storytelling. Although Samipaşazâde Sezai's Pandomima and Halit Ziya Uşaklıgil's Monsieur Kangaroo were written in different years, there are great similarities between them. Although these stories are event-oriented, the main characters' moods are at the forefront, they carry the elements of tension and excitement, the protagonists live the funny and the tragic together, and they end with a negative ending, which are the similarities.

The protagonists of these stories suffer from physical ugliness. Their ugliness has turned into an inferiority complex, and suffering has become a part of their identity. Paskal and Monsieur Kangaroo, who draw attention with their helpless, hopeless and unresolved melancholic personalities, are introverted, lonely, unhappy, excluded, disconnected from their social environment. Art has been a shelter for both to escape or mask suffering. Although they are successful in the art they see as a shelter, they experience disappointment in love. For Pascal and Monsieur Kangaroo, love is a feeling of pain rather than happiness. Not being loved by a woman is their common destiny. These two imperfect people who are hungry for love believe that they can only heal their spiritual wounds through love. Paskal in Pandomima, who is trying to overcome the loss of being physically defective, by taking shelter in love, falls in love with an audience in his own theater, and the protagonist in Monsieur Kangaroo falls in love with a girl from the circus he works with. Pascal ends his own life when words are insufficient to reveal what is going on in his heart. The protagonist of the Monsieur Kangaroo story, on the other hand, is to take refuge in art, to get rid of the anguish of being ostracized and unloved by his family and society. The funny and the tragic are side by side in the lives of the two characters who draw attention with their "childlike pride". In this comparative study, the aim is to determine the similarities of the stories.

Keywords: Face, mask, funny, ugliness, love, suffering.

GİRİŞ

Tanzimat Dönemi Türk edebiyatının ikinci kuşağında yer alan Sâmipaşazâde Sezai *Sergüzeşt adlı* romanıyla tanındığı gibi "*küçük hikâyeleri*" ile devrinin dikkat çeken yazarları arasındadır. Tiyatro, hâtıra, seyahat türündeki eserleriyle de bilinen Sezai, *"modern anlamda kısa hikâyenin başlangıcı kabul edilmiştir."* (Kahraman, 2015, s. 37). Yazarın, 1891 yılında yayımladığı ve gerçek yaşamından izler taşıyan *Küçük Şeyler* adlı hikâye kitabının *Servet-i Fünûn* hikâyesine katkısı büyüktür. Bu dönemin en önemli hikâyecisi olarak bilinen Halit Ziya Uşaklıgil'in yazarlık serüveninde onun payı büyüktür. Uşaklıgil, Sezai'nin kendisi üzerindeki etkisini; "*Küçük Şeyler beni çıldırttı. Sanat heyecanlarımın içinde bu kitaptan duyduğum zevke ve neşâta yetişebilecek bir tahassüs bilmiyorum. Bu, bana yeni bir ufuk, memleketin nesir ve sanat semasında vaatlerle dolu parlak bir maşrık göstermiş oldu.*" (Uşaklıgil, 2008, s. 583) şeklindeki cümlelerle dile getirir. Ahmet Hamdi Tanpınar da Uşaklıgil'i*, "yeni Türk hikâyeciliğinin kurucusu*" (Güven, 2014, s. 30) olarak görür. Maupassant tarzı hikâyeciliğin örneklerini veren "*Uşaklıgil, öykülerinde çevreye, kişisel*

dramlara, kıyıda köşede kalmışların dünyaya bakışlarına yer vermiş(tir)." (İleri, 2013, s. 6). Sezai'nin *Pandomima* ve Uşaklıgil'in *Mösyö Kanguru* adlı hikâyeleri olay hikâyesi olmaları ve kişisel bir dramı konu almaları bakımından benzerlik gösterirler. İki hikâyede de en dikkat çeken şey "*acı çekmenin kusurlu bireyin işareti haline gelmiş olmasıdır."* (Illıouz, 2013, s. 216). Bu hikâyelerdeki başkişilerin "acı çekme" ve "melankolik kişilik" özelliği daha sonra yazılan aşk romanlarındaki karakterlerin kişiliğine bir örneklik oluşturmuştur.

1. KOMIK OLANIN TRAJIK HIKÂYESI

Pandomima, yazarın *Küçük Şeyler*[1] adlı hikâye kitabının içinde yer alan yaklaşık yedi sayfalık bir hikâyedir. *Pandomima* bir olay hikâyesi olmakla birlikte, metinde öne çıkarılan daha çok başkişinin ruh halidir. Tanpınar'a göre; "*vaka, daima bir karakterin şahsiyetinin ifadesidir*." (Güven, 2014, s. 120). Bu küçük hikâyede okurun odaklandığı şey, vakadan çok başkişi Paskal'ın ruh halidir. Hikâye, Paskal adlı bir tiyatrocunun, kendi oyununu izlemeye gelen Eftalya adlı bir genç kıza duyduğu imkânsız aşkını konu alır. Hikâye kısaca şöyledir:

Paskal otuz üç yaşında, yalnız ve kimsesiz biridir. İstanbul'un Haseki semtindeki çıkmaz sokaklardan birinde yaşlı bir Rum hizmetçisiyle birlikte yaşamaktadır. Fiziksel olarak "*nakıs bir vücut*"a sahip olan Paskal, cuma ve pazar günleri oyunlar sahnelemekle meşguldür. Annesiyle birlikte her hafta Paskal'ın oyunlarını izlemeye gelen Eftalya adında bir kız, onun kendisine duyduğu saplantılı aşktan habersizdir. Eftalya'nın Paskal'ın oyunlarına olan ilgisinin nedeni, yaptığı başarılı taklitlerdir. Genç kızın, oyundaki taklitlere kendisini kaptırarak gülücüklerle Paskal'ı alkışlaması genç tiyatrocunun dikkatini çeker. Bu ilgiden memnun kalan Paskal ise, genç kızı daha fazla eğlendirmek için sıklıkla oyununu onun karşısına geçerek oynamaya çalışır. Hâlbuki Eftalya, onun hareketlerini önceden ölen sevgili köpeğine ve bir maymuna benzettiği için sever. Pascal yine de genç kızın gülüşünden anlamlar çıkararak umutlanır. Genç kız, beğenisini bir oyun sırasında ona çiçek atarak daha çok belli eder. Bu ilgiyi bir aşk işareti olarak yorumlayan Paskal, kendi bedensel kusurunu ve ekonomik şartlarını düşünerek Eftalya'ya olan duygularını hiçbir şekilde açığa vuramaz. Paskal, genç kızın iki hafta oyununu izlemeye gelmemesi üzerine meraklanır. İki hafta aradan sonra kocasıyla birlikte oyununu izlemeye geldiğini görünce hem şaşırır hem de boşuna hayaller kurduğunu anlar. Paskal, kocasıyla birlikte izlediği oyunda Eftalya'yı son kez güldürür. Genç kızın evlenmesini kabullenemeyen Paskal, ruhuna inen bu darbeden sonra, hızla çıkıp evine gider, kendisini bir odaya kilitler. Eftalya'ya duyulan aşkın imkânsızlığının ruhunda açtığı yarayı sağaltamadığı için ölümü seçer.

Görüldüğü gibi hikâye başkişi Paskal'ın dramı üzerine kuruludur. Kişisel dramının en büyük sebebi ise "*nakıs vücud*"a sahip olmanın verdiği farkındalıkla Eftalya'ya duyduğu aşkın imkânsızlığıdır. Ayrıca toplumsal ve ekonomik olarak daha üst sınıftan biri olduğu anlaşılan Eftalya'nın Paskal'ı sevmesini imkânsız hale getirmektedir. Paskal'ın, oyunlarında herkesi güldürmesinde bir etken olan bu "nakıs vücut", aynı zamanda genç kıza olan aşkının önündeki en büyük engeldir. Bu "nakıs vücut" âdeta bir nesne haline gelmiştir. "*Bize nesne izlenimi veren bir şahsa her vakit güleriz."* (Bergson, 2013, s. 47). Oyun sırasındaki "*fiziksel gariplik*" Paskal'ın en dikkat çeken özelliği olduğu gibi oyunlarındaki başarısının da

[1] Çalışmadaki alıntılarda; Küçük Şeyler, İstanbul, Eflatun Yayınları, 2. baskı kullanılmıştır.

kaynağıdır. Herkesi güldüren Paskal'ın, dış dünyasıyla iç dünyası arasında büyük bir zıtlık vardır. Dış dünyada ne kadar komik ve eğlenceli ise iç dünyasında bir o kadar mutsuzdur. Hikâyedeki bir başka zıtlık, Paskal'ın "*nakıs vücud*"u ile âşık olduğu kızın "*kemal-i hilkat"* denilen güzelliği arasındaki uçurumdur:

"Arkadan bakılınca omuzlarıyla belinin genişliği bir derecede bulunacak kadar şişman olan otuz üç yaşındaki bu adamın enli ama pek kısa bacakları üzerindeki yükü bu kaldırımların arasında istediği tarafa götürmekte zorluk çektiği görünüyordu." (s. 64)

Paskal, genç kıza aşk duymaya başladığı andan itibaren bu zıtlığı hissetmiştir. Bu zıtlığın farkında olduğundan iç dünyasında âdeta kan ağlamaktadır Yazar, metinde başkişisinin ruhsal dramını yansıtmak için mekân unsurundan da yararlanır. "*İnsan çevresiyle bir bütündür. O, kendini saran havadan, sudan, bitkiden, topraktan kısaca mekândan ve diğer insanlardan ayrı düşünülemez."* (Göka, 2001, s. 25). Paskal'ın oyunlarını sahnelediği mekân kendi ruhuna uygun tasvir edilir. "*Paskal'ın meşhur pandomiması*" denilen oyun sahnesi aynı şekilde kendi bedeni gibi kusurludur. Yazar, onun fiziksel durumu ile mekânın hali arasında kurduğu paralellikle, Paskal'ın kişisel dramına ayna tutar. *"Meşhur Paskal'ın Pandomiması"* adı verilen oyun sahnesi; "*o harap kalelerin yanında o asırların zir-i pay-ı azametinde, ince tahtalarla inşa edilmiş ve yıkılmamak için etrafına destekler vurulmuş bir bina"*dır. Hikâyenin başında Paskal'ın evinin bir mezar sessizliğine bürünmüş olarak tasvir edilmesi, olayın sonunun olumsuzlukla/ölümle sonuçlanacağını sezdiren bir işarettir. Paskal'ın yaşadığı evin durumu ile kendi bedenindeki kusur âdeta birbirini tamamlamaktadır:

"*Haseki taraflarında bir çıkmaz sokağın içinde yalnız duran üç odalı bu ev, bir mezar gibi sükûnet-i ebediye ile muhat idi. Bir hâl-i nisyan ve metrukiyette bulunuyordu… Çatısında kopan bir tahta, damından uçan bir kiremit, duvarından yuvarlanan bir taş, senelerce düştüğü yerde kalır*." (s. 63).

Başkişi Paskal'ın psikolojisinin ipuçlarını veren bu ev, simgesel değerler düzleminde karşı değerleri temsil eder. Paskal'ın içe dönük kişiliği ve kusurlu bedeni ile yaşadığı evin fiziki özelliği arasındaki sıkı ilişki onun ızdıraplı yaşamının bir yansımasıdır. Yine, onun sorunlu psikolojisine ayna tutan sokaklar algısal olarak "*dar mekân*" özelliği gösterir. Paskal'ın böyle bir mekânda mutlu olabilmesi imkânsızdır.

Paskal'ın amacı bir aşka kavuşmaktan çok, duygusal bir sığınak bulmaktır. Çünkü aşk, yalnız, kimsesiz ve ruhsal bakımdan sıkışmış Paskal'ın tutunabileceği tek dal olarak kalmıştır. Aşk, kişisel değer duygusu kazanmak ve varoluşsal güvene ulaşabilmek için kişinin arzuladığı bir duygudur ve karşı cinsin kişiliğini ele geçirmek istediği bir güçtür. Paskal, iç dünyasında doğup büyüyen ve karşı koyulamayan bu güce Eftalya'yı görür görmez teslim olmuştur. Genç kızı gördükten sonra, zaaflarından dolayı kişisel değerini ve toplumsal onay görmeyi aşk üzerine kurar. Oyunları sırasında bütün yaşam enerjisini bu aşktan alır. Ancak bu enerji, genç kızın evlendiğini anlamasıyla önce bir hayal kırıklığına, sonra da ruhsal acıya neden olur. Paskal'ın ruhsal acısının asıl kaynağı çirkinliğidir. Kendi çirkinliğinin farkında olması, bu aşk konusundaki ümitsizliğini ve endişesini besler. "*Endişesiz ümit yoktur*." (Sponville, 2019, s. 249). Bu ümitsizlik onun en büyük dramıdır. "*Sevgi, dışsal bir nedenin fikrinin eşlik ettiği sevinçtir*." (Sponville, 2019, s. 75). Sevgi yoluyla yalnız dünyasına bir kişi katmak isteyen Paskal, içe dönük bir karakter olmakla beraber, karşılıksız aşkın öznesi konumundaki Eftalya dışa dönük biridir.

İnsan dünyaya hangi şartlarda gelirse gelsin, temel amacı hayatta kalmaktır. İnsan doğasındaki duygulardan biri olan aşk, insanı hayata bağlayan ve hayatta kalma gücü veren bir amaç ve değerdir. Başkalarıyla hiçbir iletişimi olmayan Paskal, sadece aşkın büyülü dünyasında yaşamakla birlikte aşka kapılarak sefaletini daha çok büyütür ki, aşk onu ölüme götürür. Aşk yoluyla hayatına renk katmayı amaçlasa da, aşkın kendisini ölüme sürüklediğinden habersizdir. Âşık olmak büyük bir zihinsel acı çekmek durumuna girmek demektir ki, bilincimizin gelişmesi üzerinde kısıtlayıcı, yoksunlaştırıcı ve felce uğratıcı bir etki yapar. (Gasset, 2011, s. 32). Eftalya'nın, Paskal'ın oyununa kocasıyla gelmesi onu ruhsal olarak sarsar. Bu şaşırtıcı karşılaşma, onun tek taraflı yaşadığı aşk ilişkisinin kırılma anıdır. Bu kırılma anıyla birlikte Paskal, ruhsal bakımdan daha çok acı çekmeye başlar. "*Acı çekmek, dünyada aşk hakkındaki edebiyatın en eski mecazlarından biridir. (...) Acı çekmek açık bir şekilde erkeğe özgü kahramanlık, sadakat, güç ve bir kadına bağlanmayı yücelten birey anlatısının bir parçasıdır.*" (Illıouz, 2013, s. 210). Paskal'ın yaşadığı hayal kırıklığı yaşam enerjisinin kaybolmasına neden olduğu gibi aşk acısı da artık onun karakterini tehdit eder duruma gelir.

Paskal, komik, trajik, patetik ve trajikomik olmak üzere birçok karakter özelliği gösteren biridir. Akıl ve duygu çatışması içerisindeki Paskal'ın bu durumu "*patetik yanılgı*" kavramıyla açıklanabilir. "*Pathos" sözcüğünden gelen "patetik yanılgı" kavramı "acıklı", "dokunaklı", "hazin", "yürek paralayıcı" gibi anlamlarda kullanılır. Ama trajikten farklı olarak "patetik" daha çok haksız yere çekilen, çaresizce kabullenilmiş acıyı belirtir. "Pathos", zavallıların, güçsüzlerin, talihsizlerin alanıdır."* (Gürbilek, 2008, s. 59). Paskal, komik bir kişilikten trajik bir kişiliğe geçer ve trajikomik bir olayla hayata veda eder. Onu trajik sona götüren şey psikolojisidir. Mehmet Kaplan'a göre Sezai'nin hikâyede telkin etmek istediği aşk değil acıma duygusudur. (2014, s. 26). Yazar bu duyguyu, "*kendisinden beklenilen yalnız güldürmek"* ve *"hayatında herkesi güldürdüğü hâlde mematında kimseyi ağlatmayan zavallı*" ifadeleri ile açığa vurur. Böylece yazar, sıradan insanların gündelik hayat içerisindeki ilk bakışta fark edilmeyen ızdıraplarını görmememizi ister. Metinde okur Paskal'a acıma duygusuyla bakarken, Eftalya'ya karşı hiçbir bir nefret duymaz.

Aşkta trajik boyut kazanan "*kavuşamamak*" durumu, başkişinin ölümü seçmesine sebep olur. Yazar, olayın sonunda önce aşkı öldürür, sonra aşkı karşılıksız kalan başkişiyi öldürerek hikâyeyi trajikomik bir şekle büründürür. Paskal'ın, seyircisini en çok güldüren hareketini ölüme giderken yapması ironiktir. İroni, en küçük bir söze veya karakterin davranışına büyük bir mesaj ya da fikir sığdırmaktır. "*Açık övgüyü ve ya da eleştiriyi gizleyen dolaylı bir anlatım yolu olan ironide, izleyiciyi/okuru sarsmak hedeflenir ve insanın gerçek karşısındaki kayıtsızlığına vurgu yapılır.*" (Tosun, 2014, s. 281). Paskal'ın, ruhu acı içerisindeyken komedi oynaması, ölürken dilini dışarıda bırakması ironiktir.

"Odaya girer girmez herkes gülüşmeye başladı. Zira Paskal asılmış bir adam taklidi yaparak o meşhur maharetiyle dilini çıkarmıştı. Hayatında herkesi güldürdüğü hâlde mematında kimseyi ağlatmayan zavallı Paskal'ın bu seferki hâli taklit değil, ölüm gibi hakikat idi." (s. 69)

İmkânsız hale gelen aşkın karamsarlığından kurtulmak isteyen Paskal, aşkının büyüklüğünü hissettirmek için kendi yaşamına son verir. Paskal, öfkesini kendisine yönelterek, kendi cinayetini kendisi işler. Çünkü kendisini hayata bağlayacak en büyük

değerden yoksun kalmasıyla, her şey anlamsızlaşmıştır. Yaşamanın tek anlamı olarak kabul ettiği aşk ölünce, kendisi de ölümü seçer. "*Aşk ve ölüm, içsel arzular ile dışsal gerçeklere dair sorular uyandırıyor doğal olarak, ilki var oluşa, ikincisi ise yokluğa inanmaya yönlendiriyor bizi*." (Botton, 2005: 110). Kurgu gereği, hikâyedeki gerilimin sonlanması için Paskal'ın aşkının ölmesi veya aşktan ölmesi gerekmektedir. Ayrıca Samipaşazade Sezai, onun gerçeğini daha etkili kılmak için metnin sonunda ironiye başvurur. Paskal, ölmeye karar verdikten sonra ruhundaki yaradan habersiz olan çevresine bir tavır olarak dilini dışarıda bırakması ironik bir tavırdır. Okuru şaşırtan hikâyenin sonundaki bu durum, duygularını ifade edemeyen Paskal'ın Eftalya'ya söyleyeceği bütün sözleri içermektedir. Genç kıza bir öfke duymamakla birlikte sadece bu yolla anlaşılmayı isteyen yoğun bir mesaj vermek ister. Paskal'ın kendisiyle bir hesaplaşması olarak görülebilecek bu sahne okuru sarsmakla beraber, topluma bir ders vermeyi amaçlamaktadır. Paskal'ın dilini çıkararak hayata veda etmesi; insanı bugün güldürebilen bir şeyin yarın ağlatabileceği gerçeğini içermektedir.

2. MÖSYÖ KANGURU'NUN SEVILMEK ARZUSU

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mösyö Kanguru*[2] adlı hikâyesi *Solgun Demet* adlı kitabının ikinci metni olup yirmi altı sayfadan oluşmaktadır. Hikâyede başkişi Mösyö Kanguru isimli bir soytarı olmakla birlikte gerçek adı belirtilmemiştir. Mösyö Kanguru fizikî olarak doğuştan "çirkin"dir. Babası ve annesi, oğullarının çirkinliğinden dolayı ona hiçbir sevgi ve ilgi göstermemişlerdir. Annesi komşu dairenin küçük kızı Alis'e gösterdiği sevgiyi oğlundan esirgemiş, babası da aynı şekilde Pazar günleri yaptığı gezintilerde oğlunu yanında götürmekten çekinmiştir. Mösyö Kanguru, çirkinliğinden dolayı okul hayatında da dışlanmıştır. Okuldaki arkadaşları ona farklı hayvan isimleriyle seslenirler. En sonunda bir arkadaşı ona sınıftaki tabloda bir hayvanı göstererek "*işte siz. Mösyö kanguru!.."* (s. 29) deyince bütün dünyası kararır. O günden sonra evde anne ve babasından uzaklaştığı gibi okuldaki arkadaşlarına da küserek iyice yalnızlaşır. Bir gün okulundaki görevlilerden birinin kendisine "*pis kanguru"* diye seslenmesi sonucunda ise okuldan ayrılmaya karar verir. Okula gitmek istemediğinden sabah evden çıkarak gün boyu sokakları dolaşır ve akşam eve döner. Anne ve babası oğullarının okula gitmediğinin farkındadırlar ancak nedenini bilmemektedirler. Çocuk, okulda kendisine takılan "*Mösyö Kanguru*" isminin verdiği eziklikten dolayı okula gitmediğini söyleyince babası da onun bu isimle anılmasını doğru bulur. Böylece ikinci kez dışlanmış olmanın ızdırabını yaşar. İç dünyasına kapanır ve çareyi bulunduğu çevreden kaçmakta bulur. Bir trene binerek Paris'ten ayrılır. Saint Cloud Panayırı'ndaki sirkte oyunları izler. İlk dikkatini çeken şey bir soytarıdır. Bu soytarının yaptığı oyunlar ilgisini çekince, kendisi de bir soytarı olmaya karar verir. Başarılı bir oyuncu olan Mösyö Kanguru sirkte boyanmış çehresi ile yaptığı oyunlara kadınların gösterdikleri ilgiyi, oyun bittikten sonra göstermemelerine üzülür. Panayırda bir at üstünde dans yapan on altı yaşında bir kızın kendisine gösterdiği ilgiden dolayı ona âşık olur. At cambazı bu genç kızdan beklediği sevgi karşılıksız kalınca yeniden içine kapanır. Bu ilgisizliğin intikamını kızı öldürerek almak ister. Bir gün genç kızın odasına maskesiz girince kız korkusundan

[2] Çalışmadaki alıntılarda; Solgun Demet, İstanbul, Özgür Yayınları adlı baskı kullanılmıştır.

bayılır. Genç kızı bir çatıdan aşağı atarak insanlardan intikamını almak istese de ona kıyamaz. Ardından hüngür hüngür ağlamaya başlar. Hikâye, Mösyö Kanguru'nun bu ağlama sahnesiyle son bulur.

Metin, "*Bilinmeyen bir günahın cezasının damgası olan çirkinlik, onu bütün hayatında takip ediyordu."* şeklinde başkişiyi suçlayan bir cümleyle başlar. Bu giriş, Mösyö Kanguru'nun mutsuzluğunun nedenini işaret ettiği gibi, hikâyedeki temel çatışmayı oluşturan "çirkinlik- güzellik" arasındaki diyalektik ilişkiyi de belirler. Mösyö Kanguru'nun, hayatını alt üst eden çirkinlik, ailesi, toplum ve okul arkadaşlarıyla kendisi arasında imkânsız bir uçurum açmış ve aralarına bir duvar örmüştür. Öyle ki Mösyö Kanguru, hayatın farkına varmadan çirkinliğinin farkına varmıştır. Bu durum, onu iç dünyasına kapalı ve yalnız bir kişiliğe itmiş olduğu gibi diğer arkadaşlarından "uzak"laşmasına neden olmuştur:

"*Teneffüs zamanlarında uzağa çekilir, seçtiği bir erik ağacına dayanarak katılmak istemediği oyunlara bakardı. Bu çocuklara manevi olarak uzak olduğuna, aralarında daima bir uzaklık bulunacağına -çocukluk zamanından itibaren- o zaman henüz içeriği açıklık kazanamayan bir his ile anlamıştı*." (s. 28).

Okuldaki arkadaşının kendisini benzettiği "kanguru" ismini duyunca gün boyu bu isim kulaklarında yankılanmıştır. Eve gelince ilk yaptığı şey aynaya bakmak olur. Aynaya bakınca gerçekten kanguruyla kendi yüzü arasında bir benzerlik bulur:

"*O gün eve gelince doğru aynaya koştu, kendisini gözden geçirdi, kulaklarında hala bir ses hala mösyö kanguru tahkirini tekrar ederken o sivri kafasına, dışarıya çıkık çenesine, yüksek elmacıklarından çukurlaşarak, çukurlaştıkça yeşile benzer kararan bir gölge altında kalan yanaklarına, ilki tarafında kenarları düz uzun ve sarkık kulaklarına baktı; bu yüz ile o levhada görülen kanguru resmi arasında bir benzerlik buldu*." (s. 30)

Mösyö Kanguru'nun bedenindeki bu kusur zamanla ruhunda yara açar. Onun, çirkinliğinden kaynaklanan dışlanma yarasının kapanması için sevgiye gereksinimi vardır. Sevilmek isteği karşılıksız kalınca; en başta ailesinden, daha sonra sosyal çevresinden uzaklaşır. Dışlanmış olmak, onu nefes almak imkânı verebilecek başka mekânlara sığınma arzusuna iter:

"*O gece yatağın içinde uyuyacağı sırada aklına bir şey geldi: Kaçmak: bu evden, Paris'ten kaçmak… Bu çarenin üzerine uyudu*." (s.32)

Beklediği sevgiyi göremeyince evden kaçan Mösyö Kanguru'nun başka sığınaklar araması kendi kendisinden kaçmak amacı da taşımaktadır:

"Birden bu soytarı Onun nazarından başka türlü göründü. O da böyle bir yere çıkıp herkesin tahkirine sebep olan çirkin çehreyi kırmızıya siyaha boyadıktan sonra şu maskaralık maskesi altında herkesle eğlenmek için bir şiddetli istek duydu.

Artık kararını vermişti. O da soytarı olacaktı, o da kanguru çehresini böyle boyadıktan sonra halkın karşısına çıkarak nikabın bahşedeceği hak ile eğlenerek buna karşılık herkesten alkışlar toplayacaktı." (s. 34).

Başka türlü bir yol bulamadığından "*sefil bir soytarı*" olarak yaşamını sürdürmeye karar veren Mösyö Kanguru'nun tutunabilecek bir yol ararken sanatı seçmesinin asıl amacı fiziki çirkinliğini gizlemektir. Çünkü türlü boyalarla maskelediği yüzü ile çevresine gerçek yüzünü unutturacak ve böylece başkalarınca kabul görecektir. Ancak çirkin yüzünü maskeleyerek toplumun kendisini dışlamasını engellemesi, kanayan yarasına yapılmış bir

pansuman gibidir. Mösyö Kanguru oyunlarıyla büyük beğeni alsa bile huzursuzluğu devam etmektedir. Sirkte çalışmak istemekle birlikte "gerçek yüzü"nün görünmesi kendisini huzursuz etmektedir. O, "*cambazhane müdürü*"nün yaptığı bir yıllık teklifi kabul etmeyerek sadece iki aylık bir sözleşme imzalar. Bunun nedeni kendisine güveninin olmaması ve maskelediği yüzünün altındaki çirkinliğin fark edilmesinden duyduğu kaygıdır.

Ailesi ve sosyal çevresi tarafından varlık alanı sınırlandırılmış olan Mösyö Kanguru'nun en büyük ızdırabı yaşamı boyunca hiçbir kadın tarafından sevilmemiş olmasıdır. Bu nedenle "*mahlûk*" diye nitelendirdiği kadınlara büyük düşmanlık duyar: Kadınlar tarafından sevilmemek, onlara düşman gözüyle bakmasının nedenidir:

"*Sevilmemek… Onu hiç kimse bizzat nefsi için sevmemişti; ne validesi, ne pederi, ne refikleri ve bilhassa hiçbir kadın…*

O hayat-ı sanatkâranesinde bütün kadınlara âşıktı ve o zaman, yalnız o zaman bütün kadınlar da onu severlerdi; lakin ona lazım olan şey, ruhunu ezen ihtiyaç bunlardan yalnız bir tanesine sevilmekti. Sevilmek ümidinin yokluğu sevmek için de imkân bırakmıyordu. Lakin bir defa." (s. 43).

Görüldüğü gibi sevgi açlığı, Mösyö Kanguru'nun temel problemidir. İnsanın yaşamsal tüm çabalarını sürükleyen ve besleyen bir güç olan "*sevgi gereksinmesi en içe dönük gereksinmelerden biridir."* (Gasset, 2011, s. 64). Çünkü "*sevilmiyorsak tam anlamıyla yaşıyor olamayız*." (Botton, 2005, s. 128). Aşk, onun için yalnızlığını sonlandırmak ve yalnızlığına bir çare bulmak için yaşamı anlamlı daha anlamlı hale getiren bir duygudur. Âşık olma arzusunun altında yatan temel neden toplumsal onaylanmadır. *"Aşk olmadan, doğru dürüst bir kimlik edinme yeteneğimizi yitiririz, aşk olduğunda ise benlik bir bakıma sürekli onaylanır*." (Botton, 2005, s. 128). O halde "*benlik imgesi, başkaları tarafından devamlı olarak desteklenmeye muhtaç olduğundan onaylanma başkalarının taleplerinin ve konumlarının hem bilişsel hem de duygusal düzeyde kabul edilmesini ve desteklenmesini gerektirir. Onaylanma, kişinin toplumsal değerinin başkalarıyla ilişkileri içerisinde ve ilişkileri boyunca sürekli olarak oluşturulduğu bir süreçtir.* " (Illıouz, 2013, s. 200). Mösyö Kanguru'nun, yaşamında hiçbir kadın tarafından sevilmemiş olması, kendisine ilk yakınlık gösteren kadına âşık olmasını sağlamıştır. Panayırda bir at üstünde dans yapan on altı yaşında bir kız çocuğu ona ilk defa değer veren kişidir. Genç kız bir oyundan sonra attan inerken soytarı rolünü oynayan Mösyö Kanguru'nun yardımıyla yere indikten sonra başarılı olmanın verdiği duyguyla ona gülümseyerek "*teşekkür ederim*" der ve elini sıkar. Genç kızın başkalarına benzemeyen saflığı ve samimiyeti onu olabildiğince şaşırttığı gibi oldukça mutlu eder:

"Oh! Bu söz, bu teşekkür, bu samimi teşekkür sesi, bir yara açarak yakarken uyuşturan bir zehir seli tesiriyle soytarının sanatçı giysisini deldi, geçti, ta içeride Mösyö Kanguru'nun ruhunu buldu ve onu ağlatmak isteyen bir saadetle sıktı." (s. 46).

Bu özel dakikalar Mösyö Kanguru'nun yıllardır yoksun kaldığı sevgiyi hissetmesini sağlamış ve sorunlu yaşamına kısa süreliğine bir renk katmıştır. O, bu iltifattan sonra mutlu saatler geçirir ve kendisini bir hayvana benzetenlerin aşağılamalarını unutarak "insan" olmanın onurunu duyar. Yaşamında ilk defa insanlara karşı bir sevgi, bir sıcaklık oluşur:

"*Bu, yirmi dört saat içinde, iki oyun arasında, müthiş, vahşi, galebe çalınamaz, önüne geçilemez bir aşk oldu*." (s. 47)

Bir aşk arzusuna ihtiyaç duyan Mösyö Kanguru için "*aşk, evrensel bir ruh yapısının ifadesi haline gelmiştir*." (Illıouz, 2013, s. 263). Bu arzunun kaynağında kimlik olma, varoluşsal güvensizliği yenme, bedensel kusurunun verdiği yarayı sarma, geçmişin acı hatıralarından kurtulmak ve toplumsal onay görme çabası saklıdır. Toplumsal ve bireysel duyguları gerektiği gibi yaşayamadığından onların yerine aşk duygusunu koymak ister. Ancak bu aşkın imkânsız olduğunu anlamasıyla birlikte, aşk yerini kadınlardan intikam alma duygusuna bırakır. Genç kızın başka bir gösteride kendisine ilgisiz kalarak elini sıkmaması ve arkadaşlarından birisine; "*Nedir bilmiyorum, fakat bu adam beni üşütüyor…"* şeklinde bir söz söylemesi karşısında yeniden kendi çirkinliğini hatırlar. Ardından "*Mösyö Kanguru! Zavallı Mösyö Kanguru!…*" şeklinde kulaklarında tekrar yankılanan sözler, yeniden suçluluk duygusu yaşamasına ve kaygıya kapılmasına yol açar. Genç kızdaki mükemmeliyet, kendisinde aşağılık kompleksinin canlanmasına neden olunca genç kıza düşmanlık beslemeye başlar:

"*Biliyordu ki bu genç kız kendisini sevmeyecek, bütün kadınlar gibi o da kendisinden kaçacaktı.*

O kendisini sevemeyecek, istemeyecek, bu kesindi. Fakat o, nihayet o mağlup olmuştu; o bu genç kızı istiyordu; ona temellük etmeye, uzun uzun bir hayatın mahrumiyetlerini bu on altı yaşında zayıf çocuktan çıkarmaya dayanılamaz hale getiren, gücünü tüketen bir ihtiyacı vardı ki, onu hummalarla kavuruyor, kâbuslarla çıldırtıyordu." (s. 48-49).

Mösyö Kanguru, geçmişte çözümsüzlük yaşadığı olaylarla yeniden baş başadır. Genç kız tarafından horlanmak, ilgisiz bırakılmak, geçmişte ailesi ve okuldaki arkadaşlarının yaşattığı yeni bir travmadır. Çevresine aşamayacağı bir duvar örüldüğünü anlar. Bu ilgisizlikten sonra tuvalet hücresine girerek saatlerce ağlar. Mösyö Kanguru'nun, umutsuz, çaresiz ve çözümsüz kaldığı bu durumun ardından yaşanılan olay hikâyedeki gerilimin zirvesidir. Bir gece genç kızın odasına maskesiz girer. Genç adamın maskesiz yüzünü gören at cambazı kız korkusundan bayılır. Mösyö Kanguru, genç kızı odasından kaçırdıktan sonra onu yüksekten atarak öldürmek ister. Çünkü "*Mösyö Kanguru'nun tutkusu, imkânsızlık duvarına çarpınca, öç almaya doğru evrilir."* (Kahraman, 2015, s. 37). Mösyö Kanguru, bir bakıma "*öç almak için kurban arayışı içerisindedir."* (Deveci, 2014, s. 130). Etrafında yeniden ürpertici bir sessizlik duyar. İnsanlara duyduğu büyük kine rağmen yine de genç kıza kıy(a)maz ve onu öldürmekten vazgeçer. Maske tak(ın)manın verdiği usanç, Mösyö Kanguru'nun çekemeyeceği bir yük haline geldiğinden yapabileceği tek şey çaresizce ağlamaktır.

3. *PANDOMIMA* VE *MÖSYÖ KANGURU* HIKÂYELERININ KARŞILAŞTIRILMASI

Pandomima ile *Mösyö Kanguru* hikâyeleri, farklı zaman dilimlerinde yazılmış olmalarına rağmen, başkişilerinin kişilik özellikleri oldukça birbirine benzerdir. *Pandomima* hikâyesi kısa olmasına rağmen, bir hikâye için gerekli olan gerilim, merak ve heyecan unsurlarını taşır. Olay hikâyelerindeki merak unsuru ve şaşırtıcı son bu hikâyenin de bir özelliğidir. Başlıkla hikâyenin içeriği arasındaki uyumun dikkat çektiği hikâyede "*çıkmaz sokak*" ve "*yalnız duran ev*" ifadeleri Paskal'ın toplum tarafından dışlanmış, unutulmuş ve ötekileştirilmiş bir insan olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Paskal'ın, mezar

sessizliğinin hâkim olduğu bir evde yaşaması, onun başkalarınca önemsenmeyen ve sıradan biri olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde Mösyö Kanguru da merak ve gerilim unsurlarına sahip bir hikâyedir. İki hikâyenin başkişileri metinde ruhsal kişilikleri ile ön plandadır. Acı çekmek iki karakterinin kimliğinin bir parçası haline gelmiştir. Paskal'ın ve Mösyö Kanguru'nun yaşadığı ruhsal süreç, toplumla ve sosyal çevreleri ile olan ilişkileri, sevgiye olan ihtiyaçları birbirine benzer.

İki hikâyedeki başkişinin ortak kaderi fiziksel olarak kusurlu olmalarıdır. Bedensel olarak başkalarıyla olan eşitsizlik, ikisinin de ruhsal yarasıdır. "*Palyaço veya soytarılar için tarihin derinliklerine doğru uzanan klasik algı, "çirkinlik" temellidir. Bu açıdan baktığımızda, her iki hikâyecinin de kahramanlarını ete kemiğe büründürürken bu genel algıya yaslandıklarını, aslında insanlığın ortak bir "hikâye"sini yeniden yazdıklarını da söyleyebiliriz."* (Kahraman, 2015, s. 36). Ruhsal güzelliğe sahip iki insanın bedenlerinin güzellikten yoksun olmaları toplumla çatışma yaşamalarının nedenidir. Bu durum, bedenle ruhu birbirinden ayırmanın imkânsız olduğunun bir kanıtıdır. Paskal ve Mösyö Kanguru ne kadar beden olarak kusurlu ise sevdikleri kızlar o kadar güzeldirler. Kısa boylu, kısa bacaklı, kurbağa bakışlı gözleri ile "*sakat bir vücut*"a sahip Paskal, "*yaradılışın görkemli güzelliği*"ne sahip Eftalya'ya âşıktır. Mösyö Kanguru da çirkin bir vücuda sahip olduğu halde sirkteki at cambazı kız güzellik olarak kusursuzdur. Kadınların "*okşayıcı bakışlarına*" muhtaç bu iki karakter, ne yazık ki kadınlardan bir ilgi göremezler. Yazar, Paskal'ın aşka olan arzusunu; *"ömründe bir kadının okşayan bakışlarına, hiç kimsenin gönül alıcı davranışına ulaşamamıştı*." (s. 67) şeklindeki cümleyle ifade ederken; Mösyö Kanguru'nun da; *"hayatında bir azim noksan vardı ki itmam-ı saadetine mani oluyordu: Sevilmemek…"* (s. 43) diyerek dile getirir. İki karakter, sevilmek arzusundan yoksun kalınca zamanla yalnızlaşarak iç dünyalarına kapanmalarına sebep olur ki bu zamanla bir melankoliye dönüşür.

Yalnız olduğu görülen bu iki hikâyedeki başkişiler, kendi bendelerinin farkında olmakla beraber kendi duygularından haberi olmayan bir çevrede yaşarlar. İki karakter için bedensel çirkinlik, yalnızlığın verdiği baskıyla birlikte daha büyük bir soruna dönüşür. Ailesi ve sosyal çevresi tarafından dışlanmış olmanın ızdırabıyla yaşamakta olan Mösyö Kanguru uzak ve yabancı bir sosyal çevrede olmasına rağmen, çirkinliğinin bir gün fark edileceği korkusunu duyar. Fiziksel olarak çirkinliğinin farkında olan Paskal da bedensel olarak kusurlu olmasının, arzu duyduğu aşkı imkânsızlaştırdığını bilir.

Sorunlarla mücadele edebilmek ve ayakta kalabilmek için başka insana dayanma isteği duyan Paskal ve Mösyö Kanguru'nun bir diğer ortak özelliği kimsesiz olmalarıdır. Paskal'ın Rum hizmetçisinden başka kimsesi yoktur. Mösyö Kanguru da çirkinliğinden dolayı en yakını olan annesi ve babası tarafından nefret edilen bir çocuktur. Başkalarını seven annesinin, kendisine bir sevgi ve şefkat göstermemesi onun yalnız ve kimsesizliğini gösterir. Yalnızlık ve kimsesizlikten dolayı bir kadının sevgisine ve ilgisine ihtiyaç duyarlar. Sevgisizlik, ikisinin de temel sorunudur. Sevilmek arzularının kaynağında çirkinliğin verdiği kompleks ve ızdıraptan kurtulmak amacı saklıdır. Başka bir kadının sevgisine duyulan arzunun nedeni; "*yalnız başına yaşamanın ağırlığından kurtulmak için, bizi destekleyecek ve bize yol gösterecek başka bir varlığa kendimizi aktarma çabalarıdır*." (Gasset, 2011, s. 52). Âşık olmak ve aşkta imkânsızlığı deneyimlemek hem Paskal'ın hem de Mösyö Kanguru'nun

ortak kaderidir. "*Aşk acısı çekmek, karakter oluşturmanın ruhsal ve ekonomik bir parçası*" (Illıouz, 2013, s. 216) olarak bu hikâyelerin dikkat çeken yönüdür. Sevgi açlığı, aşk acısı ikisinin de kaderini belirler. Sevilmediği gerçeğiyle yüzleşen Paskal, kabullenemediği gerçekle daha fazla yaşayamaz ve bu aşkın ruhsal sarsıntısından kurtulamayınca ölümü seçer. Mösyö Kanguru ise kendisiyle ilgili gerçekleri kabullenerek acıyı yüreğine gömer. İçli içli ağlamaktan başka yapabileceği bir şey yoktur.

Aşk, ikisinin de hayatta kalmak ve hayatı anlamlı hale getirmek için aradığı bir güçtür. Aşk yoluyla yalnızlığı sonlandırmak ve yalnız dünyasına bir kişi katmak isterler. Aşk, iki karakterde de büyülenmeyle başlar. Çünkü "*âşık olmak aslında bir büyülenmedir*." (Gasset, 2011, s. 43). Ancak sevilen özne tarafından onaylanmayan bu duygu, benliğin zar görmesine yol açar. Kişinin "*varoluşsal güven"*e ulaşma yönteminden başka bir şey olmayan aşk, Mösyö Kanguru'nun da Paskal'ın da özsaygısını artırabilecek bir değerdir. Ancak Mösyö Kanguru ve Paskal'ın aşk arzusu karşılıksız kalınca özsaygı oluşmadığından ikisinde de özgüven eksikliğine yol açarak kişisel değer duygusunun zayıflamasına neden olur.

Kadın sevgisinden yoksunluk ikisinin de ızdırabıdır. Kadın, iki hikâyede de olayın sonucunda etkilidir. *Pandomima*'da kadın karakter olayın sonucunu belirlerken, *Mösyö Kanguru* hikâyesinde olayın gidişatında etkili olur. Aşkla birlikte ölüm de bir sığınaktır. Paskal, aşkla yaşama tutunmayı başaramayınca en son sığındığı şey ölümdür. Paskal, bir işe yaramadığını, kendisini bu dünyaya bağlayacak bir amaç kalmadığını düşünerek intiharı seçerken, Mösyö Kanguru, ailesi ve sosyal çevresiyle mücadele edemediğinden yaşadığı mekândan kaçar. Onun asıl kaçışı kendi iç dünyasınadır.

İki hikâyede, başkişilerin en temel özelliği melankolik bir kişiliğe sahip olmasıdır. Bedensel olarak kusurlu olmanın verdiği suçluluk duygusu, sosyal çevre tarafından dışlanmış ve aşağılanmış olmak Paskal ve Mösyö Kanguru'nun melankolisini besler. "*Melankolinin pek çok belirtisi vardır. Ancak melankolik kişi rahatsızlıklarını sözlü olarak dile getir(e)mez. Sık sık ağlar. Melankolik kişi aynı zamanda derin bir hüzün içindedir. Kapıldığı yetersizlik, güçsüzlük, kendini aşağı ve değersiz göreme duygularıyla dünyadan uzaklaşmıştır. Ölüm duygusu ve ölüm arayışının belirtileri yemek yemeyi reddetmekten intihar girişimine kadar uzanır."* (Sağlık, 2014, s. 114). Paskal da Mösyö Kanguru da ızdıraplarını hiç kimseye hissettirmemeye çalışırlar. Paskal, her oyunun sonunda dakikalarca ağlar. Aynı şekilde Mösyö Kanguru da oyunlarını bitirdikten sonra kendi gerçeğiyle baş başa kalınca ağlamaktan başka yapabileceği bir şey yoktur:

"Cambazhanenin hücresinde boya kutularıyla, şişelerle, fırçalarla memlu tuvalet masasının karşısına geçince bu buhran-ı melal söner, bu hayat-ı mahrumenin üstüne güya o boyalar bir gışa-yı nisyan çekerek bir başka hayat ihya ederdi." (s. 37)

Görüldüğü gibi değer gören şey, Mösyö Kanguru'nun asli kişiliği değil maskesidir. Paskal da bu gerçeğin farkında olduğundan sadece oyun sırasında ızdırabını unutur. Mösyö Kanguru, sirkteki genç kızdan gelen nazik sözlerle, Paskal ise Eftalya'nın sahnedeyken kendisine attığı çiçeklerden dolayı geçici bir mutluluk yaşar. Ancak sevilmediği gerçeğiyle yüzleştiklerinde yeniden ızdıraba gömülürler. Paskal**,** Eftalya'nın kendisine çiçekler attığı oyundan sonra eve giderek odasına kapanır ve çiçekleri öptükten sonra ardından ağlamaya başlar. Mösyö Kanguru da sirkteki genç oyuncunun kendisini dışlamasıyla birlikte, tuvalet odasına giderek sessizce ağlar. "*Saplantılı aşk ya da aşk bağımlılığı vakalarında ortak payda*

öz değer eksikliğidir." (Illouz, 2013, s. 245). Ağlamak, bir bakıma ikisi için bir kaçış özelliği taşır. Olaylara yön veremediklerinden sürekli kaçış yolunu seçerler. Kaçış, genellikle sorunlarıyla başa çıkamayan insanların tavrıdır. Kaçış unsurları, önce sanat sonra kadındır. Bu ikisi de kendi zaaflarından kaçmak, ızdıraplarını unutmak, daha güçlü ve daha güzel olana sığınma güdüsünden kaynaklanır.

İki hikâyede temel çatışmayı oluşturan neden, "güzellik" ile "çirkinlik" arasındaki diyalektik ilişkide saklıdır. Paskal'ın ilk gördüğünde dikkat kesildiği Eftalya insanı kendine âşık eden bir güzelliğe sahiptir. "*Aşkı esinleyen şey her zaman belli bir büyülenmedir*." (Gasset, 2011, s. 43). *Pandomima'*da *"o içten, o masum, o çocukça, gülüşleri hayatın elemlerine avuntular veren genç kız"*ın güzelliği ile *"pek de çirkin, âlemin maskarası" "kurbağa bakışlı gözler"*e sahip Paskal'ın çirkinliği arasındaki zıtlık hikâyenin sonunu belirler. Kusursuz güzelliğe sahip bir kadın imgesi olan Eftalya ile Paskal arasındaki bu zıtlık, aşktaki imkânsızlığının nedenidir. Paskal'ın "*kemali hilkat*" dediği Eftalya âdeta "*sanat nesnesi*" görünümünde bir genç kızdır. Paskal, aşkın imkânsızlığını bildiğinden umutsuzca sevmek artık ona mutsuzluk vermeye başlar. Dolayısıyla Eftalya'nın attığı çiçekler onu mutlu edeceği halde daha çok yaralar. O, kanayan yarasını kimseye göstermemek için *"tiyatrosunun iç tarafındaki toprağın üzerine oturarak, hala güldürdüğü adamların kahkahaları sürerken içini çeke çeke ağlar."* Paskal'a göre kendisi; "*pek de çirkin, âlemin maskarası!"* bir insandır. Çirkinlik, genç kıza olan tutkulu aşkın önündeki temel engeldir. *"Aşkın büyüklüğüyle imkânsızlığının trajikliği hikâyenin hedeflediği bir şeydir."* (Tosun, 2014, s. 287). Oyun sonunda herkesin kahkahaları devem ederken Paskal'ın ağlaması komik ile trajik olanın yanyana olduğunu gösterir. Hikâyede yine Paskal'ın oyunda dilini dışarı çıkarırken gerçekleşen "gülme"lere karşılık, ölümünde dilini dışarıda bırakması komik ve trajiğin iç içe olmasıdır. Paskal, hem trajik hem komik bir insan olduğundan onu dönemi için bir tip kabul etmek mümkündür. Hilmi Yavuz, tipin, trajik ve komik olanın diyalektiği üzerine inşa edildiğini iddia eder. (Sağlık, 2014, s. 101). Paskal'ın da Mösyö Knguru'nun da hikâyesini oluşturan trajik ve komik olayların ve durumların tamamının metnin mesajına hizmet ettiği görülmektedir.

Sonuç

Hikâye, hayatı ve insanı ifade etmenin yollarından biridir. Samizpaşazade Sezai ve Halit Ziya Uşaklıgil modern Türk hikâyeciliğinde iki öncü sanatçıdır. *Pandomima* ve *Mösyö Kanguru* hikâyelerinde insanın iç dünyasının ele alınması modern Türk hikâyeciliğinde bir yeniliktir. Bu hikâyeler, olay eksenli olmakla beraber başkişilerinin ruh durumlarının ön planda olması, gerilim, heyecan unsurlarını taşıması, başkişilerinin komik ve trajik olanı birlikte yaşaması bakımından birbirine benzeyen metinlerdir. Söz konusu hikâyelerde olayın önemi, karakterlerin psikolojik durumunun oldukça gerisindedir. Bu iki hikâyede acıma duygusunun varlığı, metinlerin melodram boyutuna varmasına neden olmuştur. Hikâye başkişilerinin kusurlu bedene sahip olmaları, benliklerinin zarar görmesine neden olmuş ve onları sonu belli olmayan bir çıkmaza götürmüştür.

Hikâye başkişilerinin herkesi güldürürken kendilerinin gizli gizli ağlaması; komik ve trajik bir karakter olduklarını gösterir. Paskal'ın kendi cinayetini kendisi işleyerek intiharı seçmesi onu en sonunda trajikomik birine dönüştürür. Melankolik kişilikleri ile dikkat çeken

Paskal ve Mösyö Kanguru içe dönük, yalnız, mutsuz, dışlanmış, sosyal çevreleriyle kopuk kişilerdir. Bedensel çirkinlik onların yaşama küsmesine, sanata sığınmalarına neden olmuştur. Bu nedenle sanat, ızdıraplardan kurtulmak veya maskelemek için ikisi için de bir sığınma kapısı durumundadır. Aşk da, ikisi için varoluşsal bir güven bulmak, kişisel değer oluşturmak ve onaylanmak arzusu içeren bir sığınaktır. İkisi de hayatlarındaki bedensel kusurun verdiği dışlanma, aşağılanma ve yalnızlıktan kurtulmak için aşka sığınırlar. Paskal ve Mösyö Kanguru için evrensel bir ruh halinin ifadesi görünümündeki aşk, mutluluk yerine acı veren bir duygudur. Sanat yoluyla toplumsal, aşk yoluyla kişisel değer oluşturmak çabası taşırlar. Bir sığınma kapısı olarak gördükleri sanatta başarılı olmalarına rağmen, aşkta hayal kırıklığı yaşarlar. Aşk duygusunun hayal kırıklığı ile sonuçlanmasının nedeni çirkin olmalarının verdiği özgüven eksikliği ve dışlanmadır. İkisi de, yaşadıkları aşk acısının derinliğini ironi yoluyla hissettirir. Paskal'ın, ölüme sığınırken bile sahnedeyken insanları güldürdüğü hareketi yapması, yaşadığı aşk acısının dışa vurumudur. Bu, bir anlamda onların maskeli rollerine değer verirken, gerçek kişiliklerini önemsemeyen insanlara gösterilen bir tavırdır. Maskeledikleri kendi çirkin yüzleri değil kimsenin görmesini istemediği ızdıraplarıdır. Maske iki hikâyede de ironinin nesnesi konumundadır. Maske ile fiziki çirkinliklerini gizlerken asıl amaç iç dünyalarındaki ızdıraplarını gizlemektir.

KAYNAKÇA

Bergson, Henri (2013). Gülme. (Çev: Tolga Güner). İstanbul: Mitra Yayınları.

Deveci, Mutlu (2014). Halit Ziya Uşaklıgil'in Öykülerinde Yapı ve İzlek. Ankara: Akçağ

Yayınları.

Gasset, Jose Ortega Y. (2011). Sevgi Üstüne. (Çev: Yurdanur Salman). İstanbul: Yapı Kredi

Yayınları.

Göka, Şenol (2001). İnsan ve Mekân. İstanbul: Pınar Yayınları.

Gürbilek, Nurdan (2008). Mağdurun Dili, İstanbul: Metis Yayınları.

Güven, Güler (2014). Tanpınar'ın Ders Notları, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Illıouz, Eva (2013). Aşk Neden Acıtır. (Çev: Özge Çağlar Aksoy). İstanbul: Jaguar Yayınları.

İleri, Selim (2012). Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Sayı 286, 3. Baskı. s. 2-29.

Kahraman, Âlim (2015). Modern Türk Hikâyesi, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.

Kahraman, Alim (2015). "Karşılaştırmalı Okumalar: Samipaşazâde Sezai ile Reşat Nuri Arasında

Halit Ziya Hikâyesi" Türk Dili, Nisan 2015, S. 760, s.29-38.

Kaplan, Mehmet (2014). Hikâye Tahlilleri. İstanbul: Dergâh Yayınları. 26. Baskı.

Sağlık, Şaban (2014). Hikâye Anlatı/Yorum. Ankara: Hece Yayınları.

Sezai, Samipaşazade (2005). Küçük Şeyler. İstanbul: Eflatun Yayınları. 2. Baskı.

Sponville André Comte (2019). Cinsellik, Aşk ve Ölüm.(Çev: Canan Özatalay), İstanbul: İletişim

Yayınları, 3. Baskı.

Tosun, Necip (2014). Modern Öykü Kuramı. Ankara: Hece Yayınları.

Uşaklıgil, Halit Ziya (2008). Kırk Yıl. İstanbul: Özgür Yayınları.
Uşaklıgil, Halit Ziya (2006). Solgun Demet. İstanbul: Özgür Yayınları.

ALEKSANDR SUMAROKOV'UN *'MUTLU TOPLUM' RÜYASI* ÖYKÜSÜNDE ÜTOPYA İZLERİ

TRACES OF UTOPIA IN ALEXANDER SUMAROKOV'S PROSE THE DREAM OF 'HAPPY SOCIETY'

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin GÜRSOY
Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Balkan Dilleri ve Edebiyatları Bölümü,
Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0003-2103-3410

Özet

Ütopya türü, yaşadığı toplumdaki eksiklikleri gören, bu eksikliklere çözüm üretmek isteyen yazarların hayal dünyalarında kurdukları ideal ülkeleri, eserlerinde anlatmaları ile gelişimini sürdürmektedir. Rus edebiyatında ilk ütopik rüya eserini kaleme alan Aleksandr Petroviç Sumarokov (1717-1777), hayatını edebiyat çalışmalarına adamış, farklı türlerde eserler vermiş, hem yazar hem rejisör hem de müdürlük görevleriyle tiyatro sanatının gelişimine katkı sağlamış, Rusya'daki ilk özel dergi olan Trudolyubivaya Pçela'yı (Трудолюбивая пчела) kurmuş, Rus sanatının gelişimi için büyük emek sarf etmiştir. A. Sumarokov, 1759 yılında kendi kurduğu dergide yayımladığı *'Mutlu Toplum' Rüyası* (Сон "Счастливое общество") eseri ile bir ilke daha imza atar ve Rus ütopyasında rüya ile anlatım biçimini kullanır. Eser, anlatıcı yazarın uykuya dalması ile başlar, rüyasında gördüğü ülkedeki toplumun belirli özelliklerini anlatması ve ardından uyanması ile sonlanır. Sumarokov yaşadığı döneme değinmese de yönetimde gördüğü aksaklıklardan yola çıkarak her yönüyle ideal bir toplum kurgular. Bu toplumu yöneten 'büyük insan' ve ekibi adil, çalışkan olmaları ile öne çıkarılırken toplumun mutluluğu için manevi yönden güçlü ve inançlı olunması gerektiği vurgulanır. Toplumdaki her bireyin eğitimli olduğu özellikle belirtilir. Ayrıca cezalandırma sistemi, mahkemeler, bürokratik işler, ordu, ahlaki değerler ve toplumsal kurallara değinilmektedir. Bu bildiride A. Sumarokov'un *'Mutlu Toplum' Rüyası* öyküsünde anlattığı ideal toplumun özelliklerinden yola çıkılarak eserdeki ütopya unsurları gösterilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: ütopya, rüya ütopyası, Aleksandr Sumarokov, Mutlu Toplum Rüyası

Abstract

As a fiction, Utopia continues its development by telling the ideal countries that writers who see the shortcomings in the society in which they live and want to solve these shortcomings, in their works. Aleksandr Petrovich Sumarokov (1717-1777), who wrote the first utopian dream in Russian literature, devoted his life to literary studies, gave works in different genres, contributed to the development of theatrical art with both writer and director duties, founded the first Russian private journal Trudolyubivaya Pchela (Трудолюбивая пчела), and put great effort into the development of Russian Art. A. Sumarokov published his work *The Dream of Happy Society* in his own journal in 1759, and used the form of expression with dream in Russian utopia for the first time. The prose begins with the narrator

falling asleep. He tells the specific characteristics of the society in the country that sees in his dream, and then the prose ends with his awakening. Although Sumarokov does not refer to the period in which he lived, he constructs an ideal society in all aspects based on the failures that he saw in the management system. The 'great man' and his team who lead this society are distinguished by their egalitarian and hardworking nature. It is emphasized that for the happiness of society, it is necessary to be spiritually strong and faithful. It is specifically stated that every individual who makes up the society is educated. Also, the sentencing system, courts, bureaucratic affairs, the army, moral values, and social rules are mentioned. In this work, we try to show the elements of utopia in A. Sumarokov's *The Dream of Happy Society*.

Keywords: utopia, utopian dream, Aleksandr Sumarokov, The Dream of Happy Society

GİRİŞ

İnsanoğlu yerleşik hayata geçtiği andan itibaren ideal bir yönetim sistemi aramaya başlar. Zaman içinde farklı yönetim sistemleri değişerek ve gelişerek uygulanır, kimileri tamamıyla ortadan kalkarken diğerleri günümüzde de mevcudiyetini sürdürmektedir. Toplumun birliğini ve düzenini sağlamak için gerekli görülen yönetim, bu bütünün her parçasına aynı derecede hitap etmeyebilir. Yönetim sistemini beğenmeyen, onu eleştiren ve ona uymayan bireyler zamanla farklı arayışlar içine girerler. İdeal bir yönetim arayışı antik dönemlere kadar gitmektedir. İlk örneği, Platon'un ideal yönetim ve toplum düzenini anlattığı *Devlet* eseridir. Thomas More'un *Ütopya* romanı ise hem yazarın ideal ülkesini anlattığı eseridir hem de edebi türe adını verir. Antik çağlardan günümüze ütopya türü etkinliğini sürdürmekte ve yazarlara ideal devletlerini eserlerinde kurgulama fırsatı sunmaktadır.

Rus edebiyatında ütopya türü XVIII. yüzyılda görülmeye başlasa da ütopik unsurlar içeren ilk örnekler arasında eski Rus halk masalları, efsaneler, gezi yazıları bulunmaktadır. Rus tarihçi Dmitriy Bugrov (2001: 31) Rus ütopyasının ülkenin trajik kaderi ile bağlantılı olduğuna vurgu yapar. Yazarlar, yüzyıllarca emeğinin karşılığını göremeyen ve toprak kölesi olarak çalıştırılan halk için ideal bir devlet düzeni hayal etmek ve bu hayali dile getirmek isterler. Bu yazarlardan biri olan Aleksandr Sumarokov, kendi kurduğu "Trudolyubivaya Pçela" dergisinde *'Mutlu Toplum' Rüyası* (Сон "Счастливое общество") öyküsünü 1759 yılında yayımlar. *'Mutlu Toplum' Rüyası* kurgusunda rüya unsurunun kullanıldığı ilk ütopik eserdir. Bilinçdışı bir dünyanın kapılarını aralayan rüyalar, yazara düşüncelerini aktarırken özgür olma şansı verir. Bu çalışmada yazarın ideal devletini nasıl kurguladığı anlatılarak ütopik unsurlar ortaya çıkarılmaktadır.

'MUTLU TOPLUM' RÜYASI ÖYKÜSÜNDE ÜTOPİK İZLER

XVIII. yüzyıl Rus edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Aleksandr Sumarokov, farklı türlerdeki eserleriyle sanat ve edebiyat dünyasına büyük katkılar sunar. Bu katkılarından biri kuşkusuz Rus edebiyatının ilk ütopya örneklerinden biri olan *'Mutlu Toplum' Rüyası* öyküsüdür. Eserde aydınlanma dönemini temsil eden bir hükümdarın başında olduğu mutlak monarşi yönetimi resmedilmektedir (Titlina 2018: 10). Ayrıca yazarın dönemin entelektüelleri arasında oldukça yaygın olan masonluk hareketinde etkilendiği de

belirtilmektedir (Tarakanova 2009: 40). Eserde yazarın temel amacı halkın mutlu olabilmesi için gerekli koşulları ortaya koymak ve verdiği bilgiler ile yöneticilere yol göstermektir.

Ütopya türünün en temel özelliği var olmayan bir ülkenin eserde kurgulanması ve anlatılmasıdır. Bu açıdan bakıldığında A. Sumarokov'un *'Mutlu Toplum' Rüyası* öyküsü en temel şartı karşılamaktadır. Yazar, hacim olarak kısa olsa da öyküsünde hayali ülkesinin temel özelliklerini vermektedir. Ülkeyi yöneten devlet adamı, onun belirlediği kişilerden oluşan yardımcıları, yargı sistemi, askeri düzen, toplum hayatı ve ahlaki değerler eserde kısa ama net bir şekilde aktarılmaktadır.

Anlatım aracı olarak rüyayı kullanan yazar eserine doğrudan uykuya daldığı ve rüya gördüğünü belirterek başlar: "Vaktiyle bir gün uykuya daldım ve huzur dolu rüyamda refah içindeki toplumu gördüm" (Sumarokov 1986: 33). Bu noktada yazarın yaşadığı dönemin sorunlarına ve toplumun durumuna değinmediği için hangi noktalara eleştiri getireceği de öngörülememektedir. Rüyasını gözlemci bakış açısıyla aktarırken rüya unsuru yazara özgürlük tanımakta, fikirlerini rüyasındaki mutlu toplum aracılığıyla dile getirmektedir.

Sumarokov'un ütopik eserinde ilk değindiği konu yöneticiler ve yönetim sistemi olur. İdeal ülkenin başında "büyük adam" (великий человек) olarak tanımladığı bir lider bulunmaktadır. Diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de devlet lideri, cehalete ve gericiliğe savaş açmış, yeni kültürel gelişmeleri destekleyen adil bir yöneticidir (İnanır 2008: 160). "Büyük adam" suçluyu cezasız bırakmadığı gibi güçsüzlere karşı da affedicidir. Halkının çıkarlarını her zaman ön planda tutan ideal lider için ne iyi ne de kötü karşılıksız bırakılmamalıdır. Yazar, yönetimin tüm yükünü bir kişinin taşıyamayacağına vurgu yapmak için yardımcıları olduğunu da belirtir. Dürüst, makul ve yetenekli insanların bu görev için seçildiğini özellikle vurgular. İdeal devletin bir de danışma organı vardı. Danıştay olarak adlandırılan bu kurum ise tarafsızlığı ile ön plana çıkmaktadır.

Sumarokov'un üzerinde detaylı olarak durduğu bir diğer konu ise yargı sistemi ve yasalardır. Yasa kitabının hacim bakımından kendi çağındaki takvimden daha büyük olmadığına ve tüm halkın, bütün yasaları ezbere bildiğine dikkat çeker. Bu noktada yazarın vurgulamak istediği adil bir şekilde yönetilen, ahlaki değerlere bağlı mutlu toplumda suç unsuru taşıyan davranışlarla sık karşılaşılmadığı ve bu nedenle de yasalara ihtiyaç duyulmadığıdır. Yazar yasa kitabının ilk ve son cümlelerini büyük harflerle vererek aslında düzenin temelini oluşturan iki noktaya vurgu yapar: "Bu kitap şöyle başlıyordu: KENDİN İÇİN İSTEMEDİĞİNİ BAŞKASI İÇİN DE İSTEME. Ve bu şekilde bitiyordu: ERDEM İÇİN İYİLİK, SUÇ İÇİN İDAM" (Sumarokov 1986: 34). Bu noktada *mutlu halkı* düzende tutmak adına idam cezasına başvurulduğu görülmektedir. Yasaların az ve net olduğu bu ideal ülkede yargılama sistemi de bir o kadar hızlı ve adildir. En zor davaların bile tamamlanma süresi bir ayı geçmezken gereksiz bürokratik işlerin olmaması ve yargı sisteminin adilliğine karşı sağlanan güven toplumun mutluluğu için önemli görülmüş ve yazar tarafından ayrıntılı olarak aktarılmıştır.

Devletler için önem arz eden konular arasında hiç kuşkusuz kolluk kuvvetleri de ilk sıralarda yer alır. Bu durumu göz ardı etmeyen Sumarokov, ideal devletinde askeri birliklerin düzenine ve bu birliklerin oluşumuna da değinir. Orduyu oluşturan çeşitli rütbeleri tanımlarken rütbe sahiplerinin akıllı ve bilgili olması gerektiğini özellikle vurgular. Ordu barış zamanlarında bile her türlü duruma karşı sürekli olarak hazırdır. Askerler ve ordu ile ilgili altı

çizilen bir diğer nokta ise halkın ülkenin koruyucusu olarak gördükleri bu insanlara karşı duyduğu sevgi ve saygıdır.

Toplumun yapısına da değinen Sumarokov, halkın huzur içerisinde yaşaması için en temel unsurlar arasında öncelikle eşitlik kavramını göstermektedir. Köylü ya da asil ayrımı yapılmadan her birey eşit hak ve özgürlüklere sahiptir. Ahlaki değerler, toplumun iyiliği için yapılan eylemler ve ilerlemesi adına harcanan emek karşılığında her birey aynı derecede takdir edilmektedir. Alkolizm, kumar, aylaklık gibi kötü alışkanlıklar ise toplum tarafından hoş karşılanmamakta ve bu tür bağımlılıkları olan insanlar dışlanmaktadır. Toplumu bir arada tutan diğer önemli bir değer ise yazara göre inanç sistemidir. Batıl inançlardan uzak duran toplum manevi dünyaya önem vermekte, dindar insanlar toplumun örnek bireyleri olarak gösterilmektedir. Bu kişilerin günahsız, alçakgönüllü, ılımlı ve hümanist olmaları gerekmektedir (Tarakanova 2007: 288). Ayrıca din adamlarından oluşan bir zümreye de değinen yazar, halkla uyum içindeki bu grubun *mutlu toplum* için önemli bir unsur olduğuna vurgu yapar.

Eserin sonunda çan sesiyle uyanan yazar, gördüğü güzel rüyanın bitmesinden dolayı oldukça üzgündür. Aynı rüyayı daha birçok kişinin görmesini dileyerek eserini tamamlar.

SONUÇ

Aleksandr Sumarokov'un *'Mutlu Toplum' Rüyası* öyküsü üzerine yaptığımız inceleme sonucunda eserin ütopya özellikleri taşıdığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Eserin ana teması, var olmayan ama gerçekleşmesi hayal edilen bir toplumdur ve bu tema, ütopya türü için en temel özelliklerden biridir. Yazar, ideal devletin yönetim, adalet, yargı ve askeri sistemlerini detaylı olarak vermekte ve bu şekilde hayalinin gerçekleşmesi için gerekli olan unsurları aktarmaktadır. Ayrıca *mutlu toplum* olarak tanımladığı halkın temel özelliklerine değinmektedir. Ahlaki değerlere, dini inançlara ve emeğe değer veren bu insanları bir arada tutan en önemli unsur eşitliktir. Yazarın öykü boyunca üzerinde durduğu en temel nokta, yöneticisinden halkına tüm bireylerin adil ve eşit olduğu bir toplumun mutlu olabileceğidir. Eserin adında da yer alan rüya unsuru özellikle ütopya türünde yazarların sıklıkla başvurduğu bir tekniktir. Bu açıdan bakıldığında da eserin ütopya türünde önemli bir örnek olduğu anlaşılmaktadır. Rus edebiyatının ilk ütopya eserlerinden biri olan *'Mutlu Toplum' Rüyası* örnekleminde yaptığımız bu çalışma ile ütopya türünün özelliklerine bir kez daha değinilmiş olup özellikle ülkemizde bu konu üzerine çalışan araştırmacılara yeni bir eser daha tanıtılmıştır.

KAYNAKÇA

İnanır, Emine (2008). I. Petro ve II. Katerina'nın Kanatları Altında XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı. İstanbul: İskenderiye Yayınları.

Бугров, Дмитрий Витальевич (2001). "Утопия в России: к истории развития литературного жанра во 2-й половине XVIII — 1-й трети XX в.". Русская литература: национальное развитие и региональные особенности: Материалы международной научной конференции: В 2 ч. Ч. 1. 10–11 октября 2000 г. Екатеринбург: Уральский федеральный университет им. Б.Н. Ельцина. 31-40.

Егоров, Борис Федорович (2007). Российские утопии: исторический путеводитель. Санкт-Петербург: Искусство.

Сумароков, Александр Петрович (1986). “Сон “Счастливое Общество””. Русская литературная утопия. ред. Вячеслав Павлович Шестаков. Москва: Издательство Московского университета. 33-36.

Тараканова, Анна Дмитриевна (2007). “Утопический идеал в произведении А. П. Сумарокова «Сон. Счастливое общество»”. Дергачевские чтения – 2006. Русская литература: национальное развитие и региональные особенности: материалы международной научной конференции. 5-7 октября 2006 г. Екатеринбург: Издательство Уральского университета; Издательский дом «Союз писателей». 287-292.

Тараканова, Анна Дмитриевна (2009). “Русская литературная утопия второй половины XVIII века”. Ученые записки Казанского университета, Серия Гуманитарные науки, 151 (3): 39-46.

Титлина, Елена Юрьевна (2018). “Повесть А.П. Сумарокова «Сон “Счастливое Общество”» как явление русской утопической мысли середины XVIII в.”. Вестник Амурского Государственного Университета, Серия: Гуманитарные Науки, 80: 8-15.

TURİZM SEKTÖRÜNDE ENGELİ PERSONELİSTİHDAMI: ALAN ARAŞTIRMASI

EMPLOYMENT OF DISABLED STAFF IN THE TOURISM SECTOR: FIELD RESEARCH

Melike KURTARAN ÇELİK
Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi Turizm ve Otelcilik MYO
ORCID NO: 0000-0002-4152-9459
Fegan MUTLU
Öğr. Gör., Trabzon Üniversitesi Turizm ve Otelcilik MYO
ORCID NO: 0000-0002-2995-8840

Özet

Turizm milyonlarca insanı hem üretici hem de tüketici olarak son derece yakından ilgilendirmekte ve birçok dinamiği içinde barındırmaktadır. İstihdama katkısı ile de ekonomik gelişme sağlamak isteyen ülkeler için önemli bir sektör konumundadır. Ülkesel ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayan turizm sektöründeki işletmelerdeki dezavantajlı grup içinde yer alan engelli bireylerin istihdamı konusunda sürekli olarak yeni düzenlemeler yapılarak bu alana dikkat çekilmeye çalışılmaktadır.

Çalışmada Trabzon ilinde faaliyet gösteren turizm işletmelerinin engelli bireyleri istihdam etme kapasiteleri araştırılmış ve bölgede farkındalık yaratmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Trabzon ilinde faaliyet gösteren 4 ve 5 yıldızlı otel işletmeleri ve A Grubu Seyahat Acenteleri çalışma kapsamına alınarak toplam çalıştırdıkları engelli personel sayıları ve engelli personel çalıştırma yaklaşımları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda Trabzon ilindeki 5 yıldızlı otellerin çalışanlarının yaklaşık %2'lik kısmının, 4 yıldızlı otellerin ise çalışanlarının yaklaşık %1,5'luk kısmının engelli bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir. A grubu seyahat acentelerinde ise engelli istihdamına rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Sektörü, İstihdam, Engelli İstihdamı, Engelli Personel.

Abstract

Tourism concerns millions of people, both as producers and consumers, and includes many dynamics. It is an important sector for countries that want to provide economic development with its contribution to employment. It is tried to draw attention to this area by constantly making new regulations on the employment of disabled people who are among the disadvantaged groups in the enterprises in the tourism sector that contribute to national and regional development.

In the study, the capacity of the tourism enterprises operating in the province of Trabzon to employ disabled people was investigated and it was tried to create awareness in the region. For this purpose, 4 and 5 star hotels in Trabzon and Group A Travel Agencies were included in the scope of the study, and the total number of disabled personnel they employed and their approach to employing disabled personnel were determined. As a result of the study, it has been determined that approximately 2% of the employees of 5-star hotels in Trabzon and

1.5% of employees of 4-star hotels consist of disabled individuals. In the A group Travel Agencies, there was no employment of disabled people.

Keywords: Tourism Sector, Employment, Disabled Employment, Disabled Personnel.

Giriş

Turizm sektörü geçmişten günümüze hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler tarafından yoğun şekilde ilgi gösterilen özelliğini hala korumaktadır. Bunun en önemli nedeni ise, dünya genelinden en hızlı gelişen sektörlerden biri olmasıdır. Bu durum, turizm sektörünün ülke ekonomilerine katkılarını ön plana çıkarmıştır. Turizm sektörünü gelişmişliği, ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişmekte döviz kazancı ve yeni istihdam olanakları yaratabilmektedir. Turizm sektörü, tüm hizmet sektörü içerisinde, istihdam ve katma değer büyüklüğü bakımından ülkelerin bacasız sanayii olarak gördükleri, hizmet kalitesi üzerine kurulmuş, ekonomik anlamda istihdam sağlaması ve işsizlik oranını düşürmesi açısından da önemli bir yatırım sektörüdür (Kurtaran Çelik, Kurtaran, Mutlu, 2021).

İstihdama katkısı ile lokomotif sektörler arasında yer alan turizm, istihdam politikasına öncelik vermek isteyen hükümetler için ideal yatırım alanları arasında sıralanmakta ve turizmin, gelecek tahminlerinde dünya genelinde de istihdam yaratmada ilk sırada gelen sektör konumunu alması düşünülmektedir. (World Tourism Organization, 2010).

Yeni iş imkânları yaratılması suretiyle bölgelerarası gelir dağılımında olumlu etki yaratan turizm bölgelerde dengeli kalkınmaya da olanak sağlamaktadır. Turizm yatırımları bir ülkenin daha az kalkınmış bölgelerinde hız kazandığında bu yatırımların bölgede yarattığı yeni iş imkânları çalışan kesimin gelirlerini arttırmakla birlikte bölgenin gelir dağılımında da olumlu etkiler yaratmaktadır (Robert ve Goeldner, 2008).

Son zamanlarda engelli bireyler sanayi ve teknolojinin gelişmesi ile daha fazla sosyal hayatına girmeye başlamıştır. Bazen toplumun dezavantajlı grubu olarak görülmüş, bazen de toplumdan genel itibari ile soyutlanmaya çalışılmıştır. Oysa engelliler, normal yaşam şartlarına sahip insanlar gibi toplum içerisinde iç içe yaşamak istemekte ve her engelli bireyin yeteneği, bilgi, becerisi ve eğitimi doğrultusunda istihdama katkı sağlayabileceği birçok alan bulunmaktadır.

Dünya Engellilik Raporu'na göre engellik dünya nüfusunun yaklaşık % 15'inin yani bir milyardan fazla insanın bir tür engellilik yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu insanların yaklaşık 200 milyonu hayatlarını devam ettirme konusunda kayda değer zorluklar yaşamaktadır Türkiye'de de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29'dur. Yapılan araştırmalara göre, 2050 yılında tüm dünyadaki engelli ve yaşlı nüfusunun iki milyarı bulacağı öngörülmektedir (Dünya Engellilik Raporu, 2011).

Engellilerin toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanmasına yönelik hem kamusal alanda hem de özel alanda iyileştirmelerin yapılması, onların çalışan, kazanan ve kendilerine yeten bireyler olmaları için desteklenmeleri toplumsal yaşamın gereğidir (Yıldırım ve vd. 2011).

Engelli Kavramı Ve Türleri

Engelliğin her zaman her yerde geçerli ölçülerle tanımının yapılmasının bir hayli güç olmasından dolayı literatürde çok değişik tanımları yapılmaktadır ve genel olarak da engelli;

"yaralanma ya da fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlık nedeniyle bazı hareketleri, duyuları veya işlevleri kısıtlanan kişi" olarak ifade edilmektedir.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2008) göre engelli; doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir.

Yurt İçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Engelli; doğuştan ya da sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişilerden tüm vücut fonksiyon kaybının en az % 40 olduğu sağlık kurulu raporu ile belgelenen kişiler şeklinde tanımlanmaktadır (https://www.mevzuat.gov.tr)

Dünya Sağlık Örgütü'nün engellilik tanımına yaklaşımı daha çok tıbbi yöndedir. Bu örgüt, hastalık sonuçlarına dayanan ve sağlık yönüne ağırlık veren bir tanımlama ve sınıflandırma yaparak engelliliği üç ayrı kategoride ele almıştır (WHO, 2011): Noksanlık, Özürlülük ve maluliyet gibi.

• *Noksanlık (Impairment):* Psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlık veya dengesizliği ifade eder.

• *Özürlülük (impairment):* Kişinin fizyolojik, psikolojik, anatomik yapı ya da işlevlerindeki herhangi bir eksiklik ya da anormallik durumunuz ifade eder.

• *Maluliyet (Handicap):* Bir hastalık veya kaza sonucu vücut bütünlüğünde oluşan yetersizlik, kısıtlılık, azalma durumudur. Ya da vücudumuzdaki organ ve sistemlerin tam yetersizlik veya özürlülük sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini engelleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'a göre engellilik ise doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiyi olarak tanımlanmaktadır. (www.resmigazete.gov.tr).

Engelliliğin tanımlarında görüldüğü gibi en çok dikkat edilmesi gerekli husus engellilerin özel durumları yani bakımı, muhtaçlık, çalışabilirlik, sosyal hayata uyumun sağlanabilmesi, ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik gibi özelliklerin yer alınmasıdır.

Engelli Türlerini İse Şöyle Sıralayabiliriz:

Ortopedik Engelli; Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası dönemde kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişidir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, serabral palsi, spastikler ve sipina bifida olanlar bu gruba girmektedir. Bu engellilere korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerini verilmesi gerekir (www.saglik.ibb.istanbul)

Görme Engelli; Doğumsal veya sonradan olan sebeplerden dolayı tıbbi olarak düzeltilemeyecek şekilde görme keskinliğinde anlamlı azalma olan ve bu nedenle yaşamını desteksiz sürdüremeyen kişiler 'Görme Engelli' olarak tanımlanır. Yani tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişidir (https://edremit.bel.tr)

İşitme Engelli; Duyma yetisini tamamen ya da kısmen kaybetmiş kişilere "İşitme engelli" denir. Ya da Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişidir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba girmektedir.(https://manavgatram.meb.k12.tr/meb_)

Dil ve Konuşma Engelli: Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişidir. Ya da işittiği halde konuşamayan, gırtlağı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir (http://www.egesesterapi.com)

Zihinsel Engelli: İnsan vücudunun en karmaşık olan organı beyin, gelişimini tamamlayamaması veya hastalık ya da kaza sonucu düzenli işleyişini yitirmesi. (https://tr.wikipedia.org) Ya da Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişidir. Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), Down Sendromu, Fenilketonüri (zeka geriliğine yol açmışsa) bu gruba girer.

Süreğen Hastalık: Kronik ya da süreğen, müzmin, vücudun herhangi bir parçasında var olan, uzun süreli devam eden, kimi zaman hayat boyu düzelmeyen ve tedavi imkânları daha sınırlı kabul edilen hastalık türüdür. (https://www.evdedestekprojesi.com) ya da Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV)

Zedelenme – Sapma: Bireyin psikolojik, sosyolojik, fizyolojik, anatomik yapısında geçici ya da kalıcı türden bir kayıp, yapı veya işleyiş bozukluğu sonucunda organların işlevlerini ve görevlerini yerine getirmede zorlanmasıdır (işitme engeli, zekâ geriliği, felçli olma durumu, bedensel engel vb.).

Yetersizlik: Yetersizlik, zedelenme ya da sapmalar sonucu bir insanın normal durumlarda yapması gereken bir etkinliği yerine getirememesi, sınırlanması (bacaklarındaki sakatlıktan dolayı yürüyememe, koşamama, işitme kaybından dolayı duyamama, iletişim kuramama, zihinsel engelden dolayı algılayamama vb.) durumudur. Yetersizlik geçici, kalıcı, giderilebilir-giderilemez, etkisi durumdan duruma değişebilen bireysel özellikler göstermektedir (https://ayselkubat.wordpress.com).

Engellilerin Başlıca Sorunları

Engellilerin en temel sorunu eğitimdir. Engellilerin eğitimsizliği, toplumla bütünleşmesinin önündeki en önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın 2002 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre, genel nüfusun göstergeleriyle özürlü nüfusun göstergeleri arasında çok büyük uçurumlar olduğu gözlenmiştir (www.engelsiz.haccettepe.edu.tr).

Engellilerin karşılaştıkları diğer bir sorunlar yoksulluk, eğitim, ulaşım, fiziksel çevre, konut ve iyileştirme gibi konular gelmektedir. Yapılan araştırmalar, dünyanın her yerinde

engellilerin çok büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiğini ve yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Eğitimdeki eksiklik de yoksullukla endeksli olarak ortaya çıkmaktadır. Engelli ailelerinin maddi sıkıntılarından dolayı engelli çocuklarını okula göndermeleri güçleşmektedir (Genç, 2015).

Bu nedenle engellilerin bakım, ekonomik sıkıntı ve psikolojik sorunları ortaya çıkmaktadır. Çalışmadığı için büyük bir çoğunluğunun (%96) maddi sorun yaşaması beklenen bir sonuçtur. Devletin verdiği evde bakım parasının engelli ve ailelerini ciddi bir şekilde rahatlattığını söyleyebiliriz. Ayrıca bazı engelli ve aileleri toplumsal baskı gördüklerini, topluma çıkamadıklarını ve çevreleri tarafından çok duyarsız davranıldığını ifade etmişlerdir. Sosyal dışlanma sendromu önemli bir sorundur. Sosyal dışlanma; bireyin toplumun dışına itilmesi, yaygın gelenekçi kültüre hapsedilmesi ve yeniliklerden uzak tutulmasıdır (Genç ve Seyyar, 2010). Sosyal dışlanma; ekonomik, sosyal, siyasal, hukuki, kültürel ve davranışsal boyutları olan; nesnel olduğu kadar öznel değerlendirmelere de açık; gerekçe, biçim ve sonuçları itibarıyla girift bir süreç bütünüdür (Genç ve Dalkılıç, 2013,). Bu sorunların haricindeki önemli bir sorun ise ailelerin ve çevredeki insanların engellilere bakış açılarıdır.

Engelli İstihdamı Sorunu

Üretmek, kazanmak, yaşamak ve hayata katılmak, bunları yapabilmenin tek yolu ise ekonomik özgürlüğün sağlanmasından yani iş sahibi olmaktan geçer. İşte bu nokta engelliler için çok önemlidir. Çünkü çalışmak, bir iş sahibi olmak ve kariyer yapmak engellilerin sosyal yaşam içinde aktif olarak hiç kimseye ihtiyaç duymadan bağımsız ve özgür olabilmelerinin en önemli gereğidir. İş sahibi olmayan bir engelli aynı zamanda üreten değil tüketen durumunda olur. Engelliler de çalışmaya/üretmeye istekli bireylerdir.

Engeli istihdamı; elli ve üzeri çalışanı bulunan özel sektör iş yerlerinde en az %3, kamuda %4 engelli personel çalıştırılması zorunludur. %3'lük yasal kotanın üzerinde engelli personel çalıştıran özel şirketlerin fazladan çalıştırdıkları engelli personele ait sigorta primlerinin tamamı Hazinece karşılanmaktadır (www.işkur.gov.tr).

Engeli istihamı, kamu ve özel işletmelerde engelli çalıştırma zorunluluğu şu kanunlarla belirlenmiştir:

• 4857 Sayılı İş Kanunu kapsamındaki 50 ve üzeri işçi çalıştıran kamu işyerlerinde %4, özel sektör işyerlerinde %3 olarak engelli çalıştırma oranı belirlenmiştir.

• 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; kurum ve kuruluşlar çalıştırdıkları personele ait kadrolarda %3 oranında engelli personel çalıştırmak zorundadır. %3'ün hesaplanmasında ilgili kurum veya kuruluşun (taşra teşkilatı dâhil) toplam dolu kadro sayısı dikkate alınır.

• Ayrıca Deniz İş Kanunu kapsamına giren işyeri ve gemilerde de %3 engelli çalıştırma zorunluluğu vardır.

Engeli istihdamı konusunda Türkiye İstatistik Kurumu'nun Aralık 2019 verilerine göre engellilerin ülkemizde işgücüne katılma oranı erkeklerde %72,0, kadınlarda %34,4, toplamda ise %53,0'dur. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Avrupa Birliği üye ülkeleri ile eş zamanlı olarak idari kayıtlara dayalı geniş kapsamlı bir örneklem araştırması şeklinde 2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması'na göre en az bir engeli olan nüfusun işgücüne katılma oranı erkeklerde %35,4, kadınlarda %12,5, toplamda ise %22,1'dir (www.ailevecalisma.gov.tr/).

Engellilerin İstihdamına İlişkin Görevli ve Yetkili Kurumlar

Engellilerin istihdam süreçleri; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından takip edilmektedir.

Sorumlu Genel Müdürlük; Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür.

Kamuda istihdam ile ilgili görevli olan kurum; Devlet Personel Başkanlığıdır. Başkanlık; kamu kurum ve kuruluşlarının engelli memur çalıştırma yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin takip ve denetiminden sorumludur. Ayrıca, KPSS ve Kura usulü atanma için sınav ve tercihler; ÖSYM tarafından yapılmaktadır.

İşçi olarak istihdamları Türkiye İş Kurumu tarafından yapılmaktadır. Kamu ve özel sektör işverenlerinin engelli işçi çalıştırma yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin takip ve denetiminden İş-Kur sorumlu ve yetkilidir.

Engelli Bireylerin İstihdam ve Çalışma Haklarına Yönelik Mevzuat

Çalışma hayatına, engelli bireylerin diğer bireylerle eşit ve tam olarak katılımlarını sağlayacak ulusal ve uluslararası mevzuatlar bulunmaktadır. Bu mevzuatların neler olduğunu, hükümlerin ne anlama geldiğini bilmek önemlidir. Aksi halde engelli çalışanlar, haklarını bilmeyecek ya da kulaktan dolma bilgilerle öğrenmeye çalışacaklardır. Bu da onların çalışma hayatında daha fazla engellenmelerine, ayrımcılığa maruz kalmalarına ve mobbinge uğramalarına neden olacaktır. Her engelli çalışanın, tabi oldukları personel kanunlarına ilişkin hükümleri, engellilik ile ilgili doğrudan ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatı, okuması ve bir fikir sahibi olması gerekir (www.mevzuat.gov.tr).

Engelli Bireylerin İstihdam ve Çalışma Haklarına Yönelik olarak bilgi alabilecekleri kaynaklar şöyle sıralanabilir:

1. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi
2. TC. Anayasası (ilgili hükümler)
3. Engelliler Hakkında Kanun
4. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (5510 sayılı)
5. Devlet Memurları Kanunu
6. İş Kanunu (ilgili hükümleri)
7. TSK Personel Kanunu
8. Diğer personel kanunları e bu kanunlar esas alınarak hazırlanan yönetmelik, tüzük, yönerge, genelge ve iç yazışmalar.
9. Uluslararası sözleşmeler ve belgeler gibi.

Meslek Eğitim Edindirme Kursları

Mesleki eğitim, sadece bir mesleğe hâkim olmanın değil, aynı zamanda sosyal uyum, eğitim ve işçi kolektiflerine, topluma entegrasyon sorunlarını çözmek için tasarlanmış bir eğitimdir.

Türkiye İş Kurumu (İŞ-KUR) ve Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü Engellilere yönelik meslek edindirme kursları düzenlemektedir. Bu kursları bitiren engellilere iş yerleştirmelerde öncelik tanınmaktadır.

Halk eğitim merkezleri ve Türkiye İş Kurumu kursları için bulunulan yerleşim yerindeki müdürlüklerinden bilgi alabilmektedir.

İş-Kur meslek sertifikası olanlar, İş-Kur'un engellilere verdiği hibeden yararlanabilirler. İş-Kur ve KOSGEB hibelerinden emekli olanlar yararlanamamaktadır.

Bunların dışında; ülkemizde engellilere yardımcı olmak amacıyla Engelliler Dernekleri Federasyonu (EDF) Engelli ve Engelli Ailelerine Destek Sağlamak Üzere 27 Mayıs 2011 Tarihinde 7 Derneğin İşbirliği ile Ankara'da Kurulmuştur. Engelli Dernekleri Federasyonunun amacı; Engellilere ve ailelerine eğitim, kültürel etkinlikler, sosyal amaçlı geziler, bilgilendirme toplantıları ile yardımcı olmak, onların yaşamlarını kolaylaştırmak ve sosyal hayata dahil olmalarına imkanları ölçüsünde katkı sağlamaktır. EDF Misyonu Engellilerin ve Ailelerinin Yaşamlarını Kolaylaştırmak ve Engellileri Yaşama Dâhil Etmek Vizyonu ise; Engellilere ve Ailelerine Yönelik Ürettiği Hizmetler ve Projeler ile Ülkenin ve Avrupa'nın İtibarlı Uluslararası Bir Sivil Toplum Örgütü Olmaktır. EDF tarafından AB destekli projeler, MESGEP ve İŞKUR destekli kurslar verilmektedir (www.mevzuat.gov.tr).

Engellilerin İşyerinde Çalıştırılmayacağı İşler

Yer altı ve su altı işlerinde engelli işçi çalıştırılamaz. Eğer engeli işçinin, sağlık kurulu raporunda çalıştırılamayacakları işler belirtilmişse, bu işlerde çalıştırılamaz. Bu nedenle işverenler, işyerlerini engellilerin çalışmalarını kolaylaştıracak ve işin engelli çalışana uygunluğunu sağlayacak şekilde hazırlamak, sağlıkları için gerekli tedbirleri almak, mesleklerinde veya mesleklerine yakın işlerde çalıştırmak, işleriyle ilgili bilgi ve yeteneklerini geliştirmek, çalışmaları için gerekli araç ve gereçleri sağlamak zorundadır.

Türkiye'deki Engelli Verileri

Engellilerin Sorun ve Beklentileri Araştırmasına göre, en az %20 engelli oranı olan 280.014 kişiden %8,4'ü görme, %5,9'u işitme, 0,2 'si dil ve konuşma, 8,8'i ortopedik, 29,2'si zihinsel, 25,6'sı süreğen hastalık, %18'i ise çoklu engellidir (TÜİK, 2010). Türkiye Sağlık Araştırması 2016 verilerine göre nüfusun %8,6 görme, %5 işitmede, %8,9 yardım almadan veya araçsız yürüyememekte, %12,4 merdivenden inip çıkmada, %7,8 öğrenmede zorluk yaşamaktadır (TÜİK, 2017).

Buna göre; yapılan araştırmada Türkiye genel nüfusunun % 13'ü okuma yazma bilmiyorken, engelli nüfusun % 36'sının okuma yazma bilmediği görülmüştür. Özürlülerin % 41'i ile süreğen hastalığı olanların yaklaşık % 47,1'i ilkokul mezunudur. İlkokul sonrası eğitim düzeyi ise oldukça düşüktür. Yüksekokula devam eden özürlü (bedensel, görme engelliler, işitme ve konuşma) oranı % 2,24, kronik hastalığa sahip olanlarda ise % 4,23'tür.Sonuç olarak, okuryazarlığı olmayan ve eğitim seviyesi düşük bir engelli kitlesinin varlığından söz edilebilir (www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/).

Engellilerin Turizm Sektöründe İstidamı

Dünyada bir milyardan fazla insan herhangi bir tür engellilik ile yaşamakta, bu insanların yaklaşık 200 milyonu hayatlarını devam ettirme konusunda zorluklar yaşamaktadır. Birçok insanın eğitim, istihdam, ulaşım gibi temel hizmetlere ulaşma imkânı ile engelli kişilerin bu tip imkânlara ulaşması arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

Dezavantajlı grubunda yer alan engelli bireylerin istihdamını arttırmaya yönelik dünyada farklı uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar; (Gökbay, Ergen ve Özdemir, 2012).

- *Düzenlemeler;* iş gücü pazarının talep tarafını engelli işçi çalıştırmaya yöneltmek üzerine kurulu uygulamalardır.

- *Dengeleme;* dengeleme politikaları işe alınan engelli çalışanların ekstra maliyetlerini azaltmak ve verimliliği arttırmak amacıyla, ücret sübvansiyonları, mesleki rehabilitasyon,

işyeri ulaşım desteği ve destekli istihdamdan oluşmaktadır (örneğin, işyeri koçlarının kullanılması).

- *İkame;* engelli bireylerin tam olarak işgücü pazarına katılamayacakları görüşü üzerine korumalı istihdam veya kamu/özel sektörde özel ayarlanmış işleri içermektedir.

- *Tazmin edici politikalar;* sosyal yardım ödemelerini ekonomik bütünleşmeye tercih etmektedir. Bu politikalar geniş sayıda engelli bireye sürekli sosyal yardım sağlamakta, istihdam seviyesini düşürmektedir.

- *Bütünleşik politikalar* ise düzenlemeler ile istihdamı desteklemeyi ve engelli çalıştırma maliyetlerini kısmayı hedeflemektedir.

Lokomotif sektör konumunda olan turizm sektörü istihdama katkısıyla istihdam politikasına öncelik vermek isteyen hükümetler için ideal yatırım alanları arasındadır ve gelecek tahminlerinde turizmin dünya genelinde de istihdam oluşturmada ilk sırada gelen ektör konumunu alması düşünülmektedir. (World Tourism Organization, 2010:14).

Turizm sektörü, kendi içerisinde geniş alanlara ayrılır. Bu alanlar içerisinde özellikle hizmet kalitesi anlamında konukla birebir iletişim kuran ve emek- yoğun bir şekilde çalışan işletmeler Konaklama (otel) işletmeleri, Gastronomi/yiyecek içecek işletmeleri, Seyahat acenteleri, Tur Operatörleri, Rekreasyon Kurumları, Eğlence Kurumları ve Ulaştırma Kurumlarıdır. Bu işletmelerin ortak hedefleri; misafirlere sağlıklı, kaliteli hizmet sunmak ve onların beklenti ve isteklerinin karşılayarak iyi vakit geçirmelerini sağlamaktır.

Turizm sektörünün en önemli amacı nitelikli, işini seven personel ile kaliteli hizmetler sunmak ve böylece müşteri memnuniyetlerini artırmaktır. Turizm sektöründe de diğer çalışanlar gibi engelli işgören istihdamına yer verilmektedir. Çünkü bu bireyleri hem kamuda hem de özel sektörde özel haklara sahip olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca turizm emek yoğun özelliğiyle en büyük sorunumuz olan işsizliğin giderilmesinde etkin rol oynayan, ülkeler açısından da önemli bir ekonomik etkinliktir

Turizm sektörlünde engelli iş görenlerin istidamı sağlanırken engelli iş görenin mesleki bilgi ve becerisine yer verilmeli ve hangi departmanlara daha uygun olduğu tespit edilerek istihdam edilmelidir. Örneğin konaklama sektörünün kat hizmetleri departmanında temizlik görevlisi, çamaşırhane görevlisi, ütücü personeli olarak istidam edilebilir. Ayrıca yiyecek içecek departmanında ise mutfak çalışanı olarak aşçı yardımcısı, servis elemanı satın alma personeli olarak çalışma imkanına sahip olabilirler. Bu nedenle engelli bireylerin toplum hayatında çalışmalarına imkân sağlanmalıdır.

Turizm sektöründe Engellilerin bireysel becerilerinin yetersiz kaldığı yerlerde ise sektör uzmanları tarafından desteklenmelidir. Böylece onların başarı düzeylerini artıracak, toplumsal yaşamdan uzak kalmaya iten unsurlardan arındıracak toplumla iç içe olmaları sağlanarak hayata daha çok bağlayacaktır.

Çalışmanın Amacı, Yöntem Ve Bulgular

Çalışmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı Trabzon ilinde turizm sektöründe faaliyet gösteren Konaklama işletmeleri ve Seyahat Acentelerinde çalışan engelli sayısını tespit etmek ve turizm sektöründe engelli istihdamı konusunda farkındalık yaratmaktadır. Bu amaçla Trabzon ilinde yer alan 4 ve 5 yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acenteleri çalışma kapsamına alınmıştır.

Veri ve Yöntem

Bu çalışma nitel araştırmanın olgubilim türüne göre yapılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre olgubilim (fenomonoloji) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Yaşadığımız dünyada olgular; olaylar, deneyimler, algılar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilirler. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşabiliriz. Fakat bu tanışıklık olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Olgubilim, bize tam olarak yabancı olmayan aynı zamanda tamamen kavrayamadığımız olguları araştırmak için uygun bir zemin oluşturur.

Çalışma kapsamına Trabzon ilinde yer alan 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmeleri ve A grubu seyahat acenteleri dahil edilerek insan kaynakları bölümlerinde yetkili olan kişiler ile birebir görüşerek veriler toplanmıştır.

Trabzon ilinde 4 tane 5 yıldızlı otel ve 16 tane de 4 yıldızlı otel bulunmaktadır. Toplam 20 otel ile yapılan görüşmelerden 5 yıldızlı olan 4 otelden tam bilgi alınabilmiş fakat 4 yıldızlı olan 16 otelden sadece 12 tanesinden bilgi toplanabilmiştir.

Elde edilen veriler Tablo 1'de yer almaktadır. Buna göre Trabzon'daki 4 adet 5 yıldızlı otel işletmelerinde toplam 395 kişi çalışmaktadır ve bunun 7 kişisini engelli bireyler oluşturmaktadır. Yani 5 yıldızlı otellerde çalışan engelli oranı yaklaşık % 2'dir.

Trabzon'da faaliyet gösteren ve verilerine ulaşabildiğimiz 12 adet 4 yıldızlı otel işletmesinde ise toplam çalışan sayısı 354 kişidir ve bunun 6'sı engelli bireylerden oluşmaktadır ve 4 yıldızlı otel işletmesinde çalışan engelli bireylerin oranı %1,5'tur.

A grubu seyahat acentelerinin çoğunda ise 2-3 kişi çalışmakta ve yasal olarak belli bir çalışan sayısını aşmadıkları için engelli istihdamı da zorunlu olmadığı için, ulaştığımız acentelerde engelli istihdamı olmadığı görülmüştür. Fakat görüşmelerimiz sırasında özellikle masa başı faaliyetlerinde engelli istihdam edebileceklerini fark etmişlerdir.

Tablo1: Trabzon'da Yer Alan 4 ve 5 yıldızlı Otel İşletmelerindeki ve A Grubu Seyahat Acentelerindeki Engelli Personel İstihdamı

İşletme Türü	İşletme Sayı	Ulaşılan İşletme Sayısı	Çalışan Sayısı	Engelli çalışan Sayısı	Engelli Bireylerin Çalıştığı Departmanlar
5 Yıldızlı Otel	4	4	395	7	- Personel karşılama, satın alma (masa başı) - Teknik servis - Kat hizmetleri - Muhasebe
4 Yıldızlı Otel	16	12	354	5	- Personel karşılama, satın alma (masa başı) - Teknik servis - Kat hizmetleri
A grubu Seyahat Acentası	180	126	312	-	
Toplam	**200**	**142**	**1062**	**12**	

Sonuç Ve Öneriler

Birleşmiş Milletler ve Çevre Programı ile Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan sürdürülebilir turizm raporunda, sürdürülebilir turizmin 12 hedefi içerisinde, istihdam kalitesi başlığı altında, ırk, cinsiyet ve engellilik gibi konularda ayrımcılığa yer vermeden, turizm tarafından oluşturulan yerel istihdamın sayısının ve kalitesinin arttırılması, dezavantajlı bireyler için farkındalık yaratması açısından önemlidir (World Tourism Organization ve United Nations Environment Programme, 2005).

Engellilerin fiziksel ve ruhsal işlevlerinde bir bozulma ya da eksiklik olabilir. Onların bu niteliklerini dikkate alan uygun bir eğitim ve rehabilitasyon programı almaları sağlanarak çalışmaları ve üretime katılabilmelerine imkân verilebilir. Çünkü engelli bireyler çalışmaya ve üretmeye oldukça istekli bireylerdir.

Turizm sektörünün ihtiyacı olan alanlarda Engellilerin istidamın sağlamak amacıyla MESGEP ve İŞKUR destekli mesleki eğitim kursları verilmektedir. Örneğin; Aşçı Çırağı, Servis (garson), elemanı, yiyecek içecek alanı aşçı yardımcısı, Turistik hediyelik eşya yapımı gibi. İstihdama yönelik kurslar verilmektedir.

Turizm, diğer sektörlerin de gelişmesini sağlayan bacasız sanayi olarak görülen bir sektördür. Turizm ulusal ve Uluslarasın ülkelerin döviz rezervlerini artıran, ayrıca işsizlik oranlarını düşüren kaliteli hizmetler üzerine kurulmuş bir sektördür. Turizm ekonomik anlamda istihdam sağlaması ve işsizlik oranını düşürmesi açısından da önemli bir yatırım sektörüdür. Turizm sektöründe kaliteli hizmetlerin ancak nitelikli iş görenler tarafından yapılır. Kaliteli hizmetleri amacı ise müşteri memnuiyetinin oluşmasına katkı sağlamaktır.

Turizm sektöründe diğer çalışanların yanında mutlaka engeli personelde yer verilmelidir. Engelliler çalışmak, üretmek ve işgücü piyasasında yer edinmek istemektedirler. Engellik insanlık tarihi boyunca toplumların birer parçası olmuş ve hemen her dönem toplumda dışlanma riski yaşamışlardır. Engellilerin çalışma isteği hem üretime katkı ve hem de mesleki bilgi ve beceri rehabilitasyon unsuru olarak değerlendirilmektedir. Çalışma ortamı ise sosyalleşme ve sosyal içerme için önemli bir imkân olarak görülmektedir. Böylece yaşadıkları toplumla kaynaşmaları tartışma konusu olmuştur. Engellilerin bireysel becerilerinin yetersiz kaldığı yerlerde ise sektör uzmanları tarafından desteklenmeli başarı düzeylerini artırılmalıdır. Böylece Engellilerin psiko-sosyal yapıları üzerinde olumlu gelişmeler sağlayarak topluma kazandırılmalıdır. Turizm sektöründe. İstihdam alanlarının açılması engellilerin sosyal içerme düzeylerine önemli katkılar sağlamaktadır.

Kaynaklar

- Çenç, Y. (2015), Engellilerin sosyal sorunları ve beklentileri, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 15 (35/2): 65-92.
- Dünya Engellilik Raporu (2011) ,T.C. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, DSÖ Kütüphanesi ve Yayın Kataloğu Verileri.
- Genç, Y. ve Dalkılıç, P. (2013). Yaşlıların sosyal dışlanma sendromu ve toplumsal beklentileri. The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science(JASSS), 6(4), ss. 461-482.

- Genç, Y. ve Seyyar, A. (2010). Sosyal hizmet terimleri (ansiklopedik "sosyal pedagojik çalışma" sözlüğü). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Kurtaran Çelik M, Kurtaran A. Mutlu. F. (2021). Alternatif Turizm ve Ekonomik Etkileri, Ankara, Gazi Kitapevi.
- Robert W.Mc Intosh, C.R.Goeldner (1990) Tourism Principles, Practices.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2008), Özürlüler kanunu ve ilgili mevzuat, 3. bs., Ankara, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13013&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 . Erişim Tarihi: 16.07.2020
- TÜİK (2010), https://www.tuik.gov.tr/ Erişim Tarihi:18.08.2020
- TÜİK (2017), https://www.tuik.gov.tr/ Erişim Tarihi:18.08.2020
- TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2014-2019
- World Health Organization (WHO) (2011). International Classification of Functioning, Disability and Health, Geneva, 2011
- World Tourism Organization (2010). UNWTO Annual report a year of recovery 2010, (https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/storageapi/sites/all/files/pdf/final_annual_report_pdf.pdf) Erişim tarihi:25.08.2019
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8. Baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, F., Z. Dökmen, N. Mamatoğlu ve diğ. (2011) "İşgücü Piyasasının Özürlüler Açısından Analizi", Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Kasım, Ankara.
- Zaim Gökbay, İ, Ergen, A, Özdemir, N . (2012). Engelli Bireylerin İstihdamına Yönelik Bir Vaka Çalışması: "Engelsiz Eğitim" - A Case Study To The Employment Of Disabled People: "Education Without Obstacles" . Öneri Dergisi, 9 (36) , 1-8 . Retrieved from
- https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.htm Erişim Tarihi:19.02.2021
- https://edremit.bel.tr/engelsizsiniz/gorme-engeli-nedir-gorme-engelli-kimdir Erişim Tarihi:21.05.2021
- https://manavgatram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/07/12/970601/dosyalar/2016_02/24091119_tmeblten.pdf Erişim Tarihi:27.04.2021
- http://www.egesesterapi.com/egeses.php?id=hizmetler&tur_id=153 Erişim Tarihi:22.04.2021
- https://ayselkubat.wordpress.com/ozel-egitimde-temel-kavramlar-2/ Erişim Tarihi:17.04.2021
- http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1184 Erişim Tarihi: 10/02/2020
- https://www.nedir.com/nitelikli-eleman Erişim Tarihi:27.04.2021
- http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/jBVT6%2BOzurluler_Idaresi_2010FAALIYETRAPORUSON_10_05_11.pdf. Erişim Tarihi:17.04.2021

- http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/belge/ozida.pdf Erişim Tarihi:24.05.2021
- https://www.iskur.gov.tr/isveren/engelli-istihdami/ Erişim Tarihi:27.04.2021
- https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/42250/istatistik-bulteni-2020-mart.pdf
- https://www.tuik.gov.tr/ Erişim Tarihi:27.04.2020
- https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf. Erişim Tarihi:27.04.2021
- http://engellifederasyonu.org/ Erişim Tarihi:27.04.2021

TURİZMDE ÜRÜN GELİŞTİRME: GASTRONOMİ DEĞERLERİ OLAN SOKAK LEZZETLERİ ve TRABZON ÖRNEĞİ

PRODUCT DEVELOPMENT IN TOURISM: STREET FOODS WITH GASTRONOMY VALUES AND THE CASE OF TRABZON

Melike KURTARAN ÇELİK
Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi Turizm ve Otelcilik MYO
ORCID NO: 0000-0002-4152-9459
Fegan MUTLU
Öğr. Gör., Trabzon Üniversitesi Turizm ve Otelcilik MYO
ORCID NO: 0000-0002-2995-8840

Özet

Ülke ekonomisinin önemli kalkınma araçlarından birisi olan turizm için artan rekabet şartlarında en önemli konulardan birisi sürdürülebilirliktir. Sürdürülebilirlik anlayışı yeni ürünlerin ve alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Günümüzde alternatif turizm türlerinden biri olarak kabul edilen gastronomi turizmin gelişmesine katkı sağlayan ve kültürel bir olgu olarak da karşımıza çıkan unsurlardan birisi "Sokak Lezzetleri"dir. Sokak lezzetleri tüm dünyada gastronomi ve turizme yönelik gelişimlerde olumlu katkılar sağlamakta, tüm yıla ve farklı destinasyonlara yayılarak sürdürülebilirliği de sağlamaktadır.

Sokak lezzetleri bir pazarda veya fuarda olduğu gibi bir sokakta veya halka açık bir alanda çeşitli yiyecek ve içeceklerin satıldığı ürünlerdir. Günümüzde, sokak lezzetleri gastronomi değeri olarak kabul edilmekte ve popüler olarak tercih edilen, zevkle yenilen hatta dünya ülkeleri tarafından üzerine festivaller ve sokak lezzetleri günleri gibi etkinlikler düzenlenen lezzetlerden oluşmaktadır. Sokak lezzetleri bir ülkeyi ve bir kültürü tanımanın en iyi yollarından biridir.

Bu çalışma ile gastronomi değeri olan sokak lezzetleri Trabzon açısından ele alınmış ve Trabzon Sokak Lezzetlerini özellikle Doğu Karadeniz Bölgesindeki turizm işletmelerine tanıtmak ve turizmde sürdürülebilirliği sağlayacak ürünler açısından farkındalık yaratmak amaçlanmıştır. Böylece yerli ve yabancı konukların ihtiyaçlarına daha iyi cevap verecek yeni ürünler turizm işletmeleri açısından tanınmış olacak ve turizm işletmelerinin müşteri memnuniyetleri artırılacaktır.

Çalışmada sokak lezzetlerinin tanımı, önemi, dünyada ve Türkiye'deki yapısı hakkında bilgiler verilmiş, daha sonra Trabzon ilinde sunulan sokak lezzetleri standart reçeteleri ile bir araya getirilerek tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, Gastronomi, Yerel Lezzetler, Sokak Lezzetleri, Ürün Geliştirme, Turistik Ürün, Trabzon

Abstract

One of the most important issues in the increasing competition conditions for tourism, which is one of the important development tools of the country's economy, is sustainability.

The understanding of sustainability leads to the emergence of new products and alternative tourism types. Street foods are one of the elements that contribute to the development of gastronomy tourism, which is accepted as one of the alternative tourism types today, and also appear as a cultural phenomenon. Street foods make positive contributions to the development of gastronomy and tourism all over the world, and also ensure sustainability by spreading to the whole year and different destinations.

Street foods are products where various foods and beverages are sold on a street or in a public place, such as at a market or fair. Today, street foods are accepted as a gastronomic value and consist of food that are popularly preferred, eaten with pleasure, and events such as festivals and street food days are organized by the countries of the world. Street foods is one of the best ways to get to know a country and a culture.

In this study, street foods with gastronomic value were discussed in terms of Trabzon and it was aimed to introduce Trabzon street foods to tourism businesses especially in the Eastern Black Sea Region and to create awareness in terms of products that will provide sustainability in tourism. Thus, new products that will better meet the needs of domestic and foreign guests will be recognized in terms of tourism enterprises and customer satisfaction of tourism enterprises will be increased.

In the study, information about the definition and importance of street foods, their structure in the world and in Turkey was given, and then the street foods offered in Trabzon were tried to be introduced by combining them with standard recipes.

Keywords: Alternative Tourism, Gastronomy, Local Flavors, Street Foods, Product Development, Touristic Product, Trabzon.

Giriş

Son yıllarda yerli ve yabancı turistlerin ilgi, beklenti ve isteklerinin hızlı değişmesi turizm türünün çeşitlenmesine olan ihtiyacın armasına neden olmuştur. Günümüzde alternatif turizm türlerinden biri olan "yeme- içme kültürü ve önemi" gastronomi turizmin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Gastronomi terimi, Yunanca gaster (mide) ve nomas (yasa) sözcüklerinden meydana gelmiştir. Gastronomi; ülke ya da bölge mutfaklarını birbirinden ayıran, bir ülkenin ya da bölgenin yiyeceklerini, yeme-içme alışkanlıklarını ve yiyecek hazırlama tekniklerini ifade etmektedir. "Yiyecek ve içecek kültürünün, bilime ve sanata dönüşmesi" olarak da söylenebilir (Kesici, 2012). Gastronomi; kültür ve yemek arasındaki ilişkiyi inceleyen bir disiplindir. Gastronomi turizminin kökeni tarım, kültür ve turizmde yatmaktadır. Bu üç unsur gastronomi turizminin bölgesel bir çekicilik ve deneyim olarak pazarlanmasına ve konumlandırılmasına fırsat sağlamaktadır (Cömert ve Özkaya, 2014) .

Gastronomi turizmi birçok ülke ve bölge için yeni bir turizm pazarını temsil etmekte ve turist destinasyonları ile bu destinasyonlardaki girişimciler için benzersiz bir rekabet avantajı sağlamaktadır (Horng ve Tsai, 2010). Gastronomi turizmi ürünleri destinasyonun ana ürünü ne olursa olsun, destinasyondaki ya da işletmelerdeki ek turizm faaliyetlerini oluşturarak turistleri bölgeye çekmeye yardımcı olmaktadır (Hjagaler ve Corigliano, 2000). Gastronomi turizminde yemek kültürü ve tarihi, insanların ve yerlerin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Böylece yemekler insanları keşif yapmaya yönlendirir ve yemekler sayesinde sadece yerel

tatları, lezzetler keşfedilmekle kalmaz, aynı zamanda temsil ettikleri kültürlerin nitelikleri de keşfedilir.

Sokak yiyeceklerinin tüketilmesi oldukça eskiye dayanan bir etkinliktir. Sokak yiyecekleri, farklı kültürlerde farklı roller ile hayatın içerisinde yer almaktadır (Dawson ve Canet, 1991). Sokak yiyecekleri, içerik, hazırlık, satış yöntemleri ve tüketim yolları ile birlikte (Campbell, 2011) ülkelerdeki yöresel yemek alışkanlıklarının sürdürülmesinde, kültürel ve sosyal mirasın korunmasında önemli bir rol oynamaktadır (Barro Nikiema, Ouattara, ve Traore, 2002; Buscemi, Barile, Maniaci, Batsis, Mattina ve Verga, 2011; Kok ve Balkaran, 2014; Sezgin ve Şanlıer, 2016).

Sokak lezzetleri tüm dünyada gastronomi ve turizme yönelik gelişimlere olumlu katkı sağlamaktadır. Günümüzde ise yerli ve yabancı turistler, ziyaret ettikleri bölgenin yerel lezzetlerini tatmak ve hatta bazen sadece bir bölgenin yeme-içme kültürünü deneyimlemek istedikleri için bile söz konusu bölgeleri ziyaret etmektedirler (Yüncü, 2010). Sokak lezzetleri yerli ve yabancı turistlere, bölge kültürünün bir parçası olabilme imkânı sağladığı için turizmin çeşitlendirilmesinde ve geliştirilmesinde her geçen gün daha fazla ön plana çıkmakta ve önemi artmaktadır.

Bir bölgenin sahip olduğu kendine has sokak yiyecekleri kültürünün, gastronomi turizminin geliştirilmesinde bir unsur olarak kullanılması, bölge kaynaklarının sürdürülebilirliği ve ekonomik kazanımlar açısından önem taşımaktadır. Ancak gerek kayıt dışı olması gerek modernleşmeyi engelleyici olarak görülmesi nedeniyle bu lezzetlere hem literatürde hem de sektörel planlama ve uygulamalarda gereken ilgi ve önemin verilmediği görülmektedir (Ballı, 2016).

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) yayımladığı 'Yemek Turizmi Küresel Raporu'na göre, destinasyonların turizm gelirleri içinde gastronominin payının yaklaşık % 30 olduğu tahmin edilmekte ve dünya turizm hareketine katılanların yüzde 88.2'si 'destinasyon seçerken yeme ve içmenin çok önemli' olduğunu söylediği belirtilmektedir (UNWTO, 2012). Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği'nin (TÜRSAB) 'Gastronomi Turizmi Raporu'nda da; 2014 yılında Türkiye'ye gelen 41 milyon 415 bin turistten elde edilen toplam 34.3 milyar dolar turizm gelirinin yaklaşık %19'luk -6 milyar 523 milyon dolar- kısmının gastronomik faaliyetlerden elde edildiği belirtilmektedir. Aynı raporda yurt dışına tatile giden Türklerin ise yeme içme için Türkiye'ye tatile gelenlerden 36.5 dolar daha fazla (194 dolar) harcadıkları ifade edilmektedir (TURSAB, 2015).

Sokak Lezzetleri

Sokak yemekleri sokakta satılan gıdalar, satıcılar tarafından halka açık kamusal alanlarda hazırlanan ve satılan hazır gıdalardan oluşur. Sokakta satılan yiyecek türleri, tüketicilerin sosyo-ekonomik durumuna ve yerel halkın yemek kültürüne göre değişiklik gösterir. Sokak lezzetleri genellikle kaldırımlar, okul çevresi, plajlar, garlar gibi yoğun kamusal alanlarda seyyar arabalar ve tezgahlarda satılmaktadır. Yoğun iş temposu nedeniyle yemek yapmaya veya kalabalık restoranlarda oturmaya yer bulamayan tüketicilerin ayaküstü, severek atıştırdıkları lezzetlerdir.

Sokak gıdası kavramı, basitçe tüketilen atıştırmalıklardan daha geniş tanımları ve anlamları kapsamaktadır (Kraig ve Sen, 2013). Sokak gıdalarının ilk resmi tanımı, 1986

yılında Endonezya'da düzenlenen FAO Asya Sokak Gıdaları Bölgesel Çalıştay'ında kabul edilmiştir (Winarno, 1986; Cardoso, Companion ve Marras, 2014). FAO, sokak gıdalarını "özellikle sokaklarda ve benzeri diğer yerlerde satıcılar tarafından hazırlanan ve / veya satılan hazır gıdalar ve içecekler" olarak tanımlamaktadır (FAO 1989; Winarno ve Allain, 1991).

Sokak yiyecekleri genelde ayaküstü ve enformel ortamlarda tüketilmekte; kapalı ortamda ve masada oturarak yiyecek tüketilen yerlere göre kişiler arası iletişim ve sosyal paylaşıma daha fazla olanak sağlamaktadır. Sokak lezzetlerinin bu şekilde tüketilmesi turistlere, bölgeye ait yerel lezzetleri ve yemek kültürünü tanıma imkânının yanında, bölge insanı ile iletişime girme, bölge kültürünü gözlemleme, yaşama ve bir anlamda bölge kültürünün bir parçası olma imkânını da sağlayabilmektedir. Bu nedenle sokak yiyecekleri bir bölgede turizmin çeşitlendirilmesinde ve geliştirilmesinde yeni bir enstrüman olarak her geçen gün daha fazla ön plana çıkmakta ve önemi daha fazla artmaktadır (Choi, Lee ve Ok, 2013). Bunun yanı sıra sokak yiyeceklerinin artık birçok seyahat yazarları, seyahat blogları ve gurmeler tarafından yerel lezzetleri arayan turistlere; bölgede tadılması, yapılması gerekenler arasında tavsiye edildiği görülmektedir. Örneğin Amerika sokaklarında sunulan 'hot-dog', Meksika'daki 'Taco', Hindistan'daki 'samosa, Joponya'daki 'takoyaki, ve Türkiye'deki 'kebap', bu ülkelere giden turistlere önerilenlerin başında gelmektedir (Streetfood, 2015).

FAO (Food and Agriculture Organization)'nın araştırmalarına göre her gün 2,5 milyar insan sokak yiyecekleri satıcılarından faydalanmaktadır. Bu satıcılara kaldırımlarda, sokaklarda, market ve okul yakınlarında, plajlarda, park gibi kamusal alanlarda sıkça rastlanmakta ve sokak yiyecekleri yerel ekonominin yapı taşlarından sayılmaktadır. Endüstri ve ticaretin uluslararası alanda gelişmesi ve turizm artışıyla birlikte sokak yiyecekleri satıcılarının sayılarında çoğalma gözlenmekte ve mekân açabilecek parası olmayan kişiler ve özellikle çiftçiler için sokak yiyecekleri ekmek kapısı olmaya devam etmektedir (Tuncer ve Biçer, 2009).

Her ülkenin, her bölgenin kendine özgü uzun yılların birikimiyle oluşmuş ve yerleşmiş bir mutfak kültürü ve aynı zamanda değişmeyen bir de sokak lezzeti kültürü bulunmaktadır.

Dünyada Sokak Lezzetleri

Bir bölgenin kültürünü, mutfağını, tarihini veya coğrafyasını tanımanın en iyi yollarından biri o bölgenin "Sokak Yemeği Kültürü "nü bilmektir. Sokak yemeği kültürü, farklı ülkelerde ve farklı şehirlerde yemek yemeği aramayı gerektirir. Bu da insanın tecrübe edebilmesi, yeni yerler görmesi ile mümkündür.

Dünyanın en iyi Sokak Yiyecekleri ile ünlü olan 20 Şehri şunlardır (https://blog.obilet.com):

1. Belçika / Brüksel: Sokak lezzetler arasında ketçap ve mayonezi bol bol koydurabileceğiniz külahta patates kızartması ayrıca üzerine pudra şekeri serpebileceğiniz, içi çikolata ve çilek dolgu meşhur wafflellar ve çeşit çeşit krepler gibi yemekler yer almaktadır.
2. Meksika / Mexico City en meşhur sokak yemekleri tacodur. Meksika usulü közlenmiş mısır ve churros isimli boru şeklindeki çörekler yer almaktadır.
3. Vietnam / Ho Chi Minh City: Ho Chi Minh City'nin her köşesinde denk gelebileceğiniz 'pho' adlı erişteli çorbalardır. Vietnam'da her çeşit ekmeğe adı verilen 'bahn'

aynı zamanda sokaklarda satılan bir sandviç çeşitti olarak satılmaktadır. Birde vazgeçilmez lezzeti de 'com tấm' adı verilen, pişmiş pirincin üzerine kızarmış yumurta ve biftek parçaları konularak hazırlanan bir yemeklerdir.

4. İtalya / Palermo: Şehrin sokaklarında rastlayabileceğiniz yemekler arasında içerisinde et sosu ve peynir bulunan pirinç topları, baharatlı patates kroketleriyle crocche, panelle olarak adlandırılan kızarmış nohut köftesi ve kızarmış enginar sapı olan cardoni gibi yemek bulunmaktadır.

5. Fas / Marakeş: Acısı ve eti bol tajine adındaki güveç benzeri kaplarda pişen etler sebze yemekleri ve kuskus ve patlıcanla gibi yemekler yapılıyor.

6. Endonezya/ Bali: Bali'de en çok tercih edilen sokak yemeği nasicampur. Bu yemek genellikle pilavla servis edilen ve içerisinde çeşitli aperatif yiyeceklerin olduğu karışık bir tabak olarak satılmaktadır.

7. Yunanistan / Atina Yunanistan denilince akıllara mezeler, sirtaki ve uzo gelse de sokak yemeği kültürü bakımından da oldukça gelişmiş bir ülke olduğunu söyleyebilir.

8. Çek Cumhuriyeti / Prag, Özellikle sandviç çeşitleri ve raclette adı verilen ürünler ziyaretçilerin damak zevkine sunuluyor. Ayrıca peynir, turşu, ekmek gibi aperatif ürünler satılan tezgahlara rastlamak da mümkün.

9. Tayland / Bangkok, Bangkok'ta tadabileceğiniz sokak lezzetleri arasında yer fıstığı, arpacık soğan, Şili biberi, şeker şurubu ve pilavla servis edilen satay, dana eti, tavuk eti, domuz eti ya da deniz mahsulleriyle hazırlanan, içerisine yeşilliklerin konulduğu sukiyaki adlı noodle, domuz kanı ile servis edilen domuz etinden yapılan Kuaytiew Ruea, çırpılmış yumurta ve balık sosunun yağda kızartıldığı Khao Khai Jiew ve pilav üstü domuz bacağı Khao Kha Moo gibi satılmaktadır.

10. İspanya/ Barselona: Sokak lezzetleri arasında en ünlü yemekler ise tomates secos, pau tomate ve patata, cou chorizo y escalivadadır. Ayrıca karidesten, midyeye, balık çeşitlerinden deniz kestanesine gibi deniz ürünün bulunmaktadır.

11. Türkiye/ İstanbul, Sokak lezzetleri arasında köfte ekmek, balık ekmek, kumpir, pilavlı nohut, tavuklu pilav, midye dolma, kokoreç, döner, tantuni, dürüm çiğ köfte, simit, bayoz, turşu suyu, boza, bici bici, kestane, bardak mısır, şambali tatlısı, halka tatlısı, lokma tatlısı, buzlu badem gibi yemekler yer almaktadır.

12. Hindistan /Mumbai; Mumbai'de en çok tercih edilen sokak yemeği ise Bhel Puri yemeğidir.

13. Japonya /Fukuoka; Fukuoka'da en çok tercih edilen yemek ise tonkotsu ramen adı verilen, kremalı, domuz kemiği suyu çorbasıdır. Bunun yanı sıra deniz kestanesi, dev istiridye gibi deniz mahsulleri de tercih edilen sokak yemekleri arasında bulunuyor.

14. Macaristan /Budapeşte; Bir pişi çeşidi olan Langos ise en çok tercih edilen sokak lezzeti. Kızarmış hamur üzerine dilerseniz sarımsaklı yağ sürdürebilir, onun üzerine de ekşi krema koydurtabilirsiniz.

15. Güney Kore/ Seul; Sokak yemekleri arasında en bilineni Tteokbokki. Peynirli ve ramyonlu gibi çeşitleri olan tteokbokki, aslında çiğ köfteye benzer bir yemek

16. Almanya / Berlin; Sokak lezzetlerinde currywust, en çok tercih edilen yemekler arasında yer alıyor. Pişirilen sosisler, körili ketçaba bulandıktan sonra üzerine yeniden köri serpiliyor ve kağıt tabaklarda servis ediliyor.

17. Haiti /Jacmel; Izgara kuzu dili, domuz gibi et çeşitlerinin yanı sıra patates, biber gibi ürünler kızartılarak müşterilerin damak tadına sunuluyor.

18. Uganda/ Kampala; Özellikle Mengo pazarında bulabileceğiniz kikomando tabağı, Uganda'da yiyebileceğiniz en lezzetli yemekler arasında bulunuyor.

19. Çin /Hong Kong; genellikle içerisinde domuz eti kullanılan ve bizim dönerimize çok benzeyen Rou Jia Mo, 100'den farklı çeşidiyle ünü dünyaları aşmış olan Çin mantısı dünyanın en çok tüketilen yemekleri arasındadır.

20. Ekvador / Quito: n çok tüketilen yemeklerinden bir tanesi olan "ceviche" adı verilen yemektir.

Sokak yiyeceklerinin tüketilmesi oldukça eskiye dayanan bir etkinliktir. Sokak yiyecekleri, farklı kültürlerde farklı roller ile hayatın içerisinde yer almaktadır (Dawson ve Canet, 1991). Sokak yiyecekleri, içerik, hazırlık, satış yöntemleri ve tüketim yolları ile dünya ülkelerinde yöresel yemek alışkanlıklarının sürdürülmesinde, kültürel ve sosyal mirasın korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemiz de kendine özgü dokusu, tarihi birikimi, coğrafi konumu, mevsimsel özellikleri ile birlikte geçmişten günümüze zenginleşen, değişen oldukça çeşitli sokak lezzetlerine sahiptir**.**

Trabzon'un Sokak Lezzetleri

Trabzon Doğu Karadeniz bölgesinin en gelişmiş ilerinden biridir. Tarihin her döneminde önemli bir kent olma özelliğini sürdüren ve koruyan, tarihi yapısı, eşsiz doğası, kültürel zenginliği, yeşilin her tonunu sergileyen bitki örtüsüyle her mevsim gezilip görülmeye değer özelliklere sahip bir kenttir. Trabzon'un Karadeniz bölgesinin bir parçası olması, bölgenin iklim yapısı ve coğrafik özellikleri kentin yaşam şeklini ve mutfak kültürünü şekillendirmiştir. Trabzon coğrafik konumu, sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile yüksek bir gastronomi potansiyeline sahiptir. Bu yemek kültürü içerisinde önemli bir yere sahip olan sokak lezzetleri de oldukça önemli bir gelir ve alternatif beslenme kaynağı oluşturmaktadır.

Trabzon; Muhteşem Tarihiyle 4000 yıllık tarihi geçmişiyle, Roma ve Bizans dönemlerini yaşayan, Fatih Sultan Mehmet'in Fethettiği, Yavuz Sultan Selim'in Valilik yaptığı, Kanuni Sultan Süleyman'ın doğduğu, Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün üç kez ziyaret ettiği şehirdir. Trabzon kent merkezi kuzeyde denizden, güneyde Boztepe'nin üzerine kadar düzgün olmayan teraslar halinde yükselir. Değirmendere, Kuzgundere (ya da Tabakhane) ve Zağnos dereleri yerleşimi güneyden kuzeye derin boğazlarla bölmüştür. Tabakhane ve Zağnos dereleri arasında kalan ve düzgün olmayan yüksek bir masa formundaki alan üzerinde, kentin bilinen en eski yerleşim kalıntıları tespit edilmiştir. İşte bu nedenle Trabzon adının eski Grekçe masa ya da trapez/yamuk biçimi karşılığı olarak "trapezos" kelimesinden geldiği görüşü ağırlık kazanmaktadır. Trabzon adına, Trapezos olarak ilk kez, Yunanlı komutan Kesnophon tarafından kaleme alınan, M.Ö. 4. Yüzyılda geçen olayların anlatıldığı "Anabasis" adlı antik kaynakta rastlanmaktadır. Yani Trabzon dünyanın en eski tarihin şehirlerinden biridir (https://trabzon.ktb.gov.tr)

Trabzon tarihi eserleriyle yeşilin her tonunun sergilendiği bitki örtüsüyle kıymetli bir hazine gibidir. Ayrıca Trabzon uluslararası ticaret merkezi olarak artan önemli bir köprü

görevi gören; Eşsiz tarihi, mimari yapısı, camileri, türbesi, müzesi, üniversiteleri (KTÜ, TRÜ ve AVRASYA), modern limanı, uluslararası hava alanı, serbest bölgesi ve turizm potansiyeli (yayla, deniz, kayak, termal kültür ve tarihi gibi), Trabzon sporu, horunu ve kol bastısı oyunları ile bölgenin en önemli güç kaynağıdır. Trabzon ve çevresinde geleneksel el sanatlarına oldukça önem verilir. Ülke ve aile ekonomisine katkı sağlayan başlıca el sanatları; Başta taş ve ahşap işçiliği olmak üzere, dokumacılık, hasır bilezik (altın ve gümüş) yapımı, kalaycılık, bakırcılık, bıçakçılık, yorgancılık, gümüş telkâri ve kazaziyecilik gibi ürünler yapılmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre Trabzon'un mutfak kültürü çevresindeki coğrafyalarla da etkileşim göstermiştir. Örneğin; Trabzon Mutfağında balık kültürü ve yemek çeşitlerinden bir kısmı Yunan kültüründen geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Doğu Karadeniz'de tüketilen yiyeceklerin bir kısmı ise, Gürcistan ve Kafkaslarla benzerlik taşımaktadır. Ayrıca Bölge yemeklerinde göçler nedeniyle Laz ve Gürcü etkileri de görülmektedir. Trabzon'un mutfak kültürü yiyeceklerin sınırlı olmasından dolayı lezzetli sağlıklı pratik bir özellik de göstermektedir. Trabzon'un doğal ve kültürel zenginliği, bölgede kent, köy ve yayla yaşantısının hala hâkim olduğu gibi nedenler Trabzon'un yaşam şekline mutfak kültürünü olumlu ve olumsuz yönden etkilemiştir (https://karadeniz.gov.tr).

Sokak lezzetleri, Trabzon'da yaşayan halkın gündelik, damak tadına uygun ve besleyici beslenme ihtiyacını karşılarken, farklı lezzetler arayan yerli ve yabancı turistlere için daha cazip daha ekonomik ve damak zevklerine uygun yiyecek alternatifi sunmaktadır. Ayrıca sokak lezzetleri, aynı zamanda çok sayıda kişi için de önemli bir geçim kaynağı yani istihdam oluşturmaktadır. Trabzon'un sokak lezzetleri simit başta olmak üzere, balık ekmek, Akçaabat köfte ekmek, kestane kebap, halka tatlısı, lokma tatlısı, mısır, gözleme, un helvalı dürüm, kâğıt helvalı beton helva, dürüm nohut, kanuni şerbeti ve kokulu üzüm (taflan) şurubu gibi yiyecekler oluşturmaktadır.

Trabzon'da geçmişten günümüze tüketilen sokak lezzetlerini ve bu lezzetlerin içeriğini şöyle sıralayabiliriz:

1. Simit

Simidin kökeni tam olarak bilinmemekte birlikte, narh defteleri ve Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nden hareketle İstanbul'da var olduğunu bilinmektedir. Bunun dışında Çelebi'nin simidi, Balkanlarda da bazı coğrafyalarda da karşılaştığı göz önüne alındığında bir Balkan ülkesi kökenli olduğu da düşünülebilir. Ancak Balkanlarda simide Türkçe gevrek sözcüğünden geçmiş olan "gjevrek" ya da "djevrek" denilmektedir. "Gevrek" sözcüğünün de 1072 – 1704 yılları arasında yazılmış olan Dîvânu Lugâti't-Türk'te "kewrek" şeklinde geçmekte ve "kırılgan bir bitki" anlamında bir karşılığı bulunmaktadır. Bu noktalar göz önüne alındığında "gevreğin" Balkanlara Türkler üzerinden gittiği düşüncesi akla uygun gözükmektedir. Bunun dışında simit ununun, ekmeğe göre daha pahalı olduğu ve o dönemde Anadolu'dan ziyade İstanbul'da tüketilmesi, simidin İstanbul kökenli bir lezzet olduğunu düşündürmektedir (https://midemuhendisi.blog/simit-nedir/)

Simit Balkanlarda olduğu kadar, Anadolu'nun birçok yerinde özgün ve farklı şekilde yapılmakta ve tüketilmektedir. Ülkemizde, İstanbul simidi, Hatay'ın büyük Antakya simidi, Kastamonu simidi, Rize simidi, samsun simidi, İzmir gevreği, Trabzon simidi gibi birçok simit türleri bulunmaktadır. Genelde yalnız tüketilen simit, kahvaltı için tercih edildiğinde

beyaz peynir, çay veya reçelle birlikte de yenebilir. Günümüzde ise simit, modern fırınlarda ve simit evlerinde hazırlanıp satıldığı gibi cadde ve sokaklarda satıcılık yapan seyyar satıcılar tarafından bir el arabası içinde de satılmaktadır.

Simitin kalorisi: 40 gramlık 1 simit yaklaşık 250-300 kaloridir. Simit karbonhidrat içerir, üzerindeki susam ise yağlıdır. Haliyle diyette simit yerken yanında protein olarak peynir veya ayran, bol lif kaynağı olarak da domates, salatalık, biber, maydanoz tüketmek gerekir.

Simidin yapılışı; Maya, bir su bardağı ılık suda eritilir. Kabarması için 2-3 saat kadar bekletilir. 1 su bardağı ılık su ile 2 kaşık pekmez karıştırılır. Un, hamur yoğurma kabına alınır. Ortası havuz gibi açıp eritilmiş maya ve tuz ilave edilir. Pekmezli su azar azar eklenerek kulak memesi yumuşaklığında bir hamur yoğurulur. Hamurdan parçalar koparılıp elde yuvarlanarak simit şekli verilir. Derin bir kapta kalan 1 bardak su 1 kaşık pekmezle karıştırılır. Susam, geniş bir tabağa yayılır. Hazırlanan hamurlar pekmezli suya batırılıp çıkarılır (bazı yörelerde bu su kaynatılır, kaynar suya atılan hamur dibe çöker, yüzeye çıktığında alınır), pekmezinin fazlası akıtılır, ve fazla kurumadan susama bulanır. Fırın tepsisi hafifçe yağlanıp, simitler aralıklı olarak tepsiye dizilir. Önceden ısıtılmış 200 dereceye ayarlı fırında yaklaşık 30 dakika pişirilir. Sıcak olarak servis yapılır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Simit).

Trabzon simidi; İstanbul simidine göre daha küçük boyutta olan taş fırınlarda pişirilen, içinde ekmek malzemesi haricinde başka bir katkı maddesi bulunmayan lezzetli bol susamlı bir yiyeceğimizdir. Trabzon simidi ISO 9001:22000 HACCP Kalite Yönetim Sistemi ve Gıda Güvenliği sertifikaları olan bir simittir (https://www.haber61.net).

Trabzon simidini özelliği; kendine has lezzeti olan hijyen koşullarda üretimi yapılan bir simittir. Yalnız bayatladığı zaman lastiksi bir yapı oluşur bu da fırında veya tost makinasında ısıtıldığı zaman o gevrekliğini tekrar kazanır. Trabzon simidi çok sevilerek yenilen özellikle uzun sokak girişinde kışın ve yazın simitçi büfelerinde taze olarak satılır.

2. Balık Ekmek

Balık; (Latince: pisces) poikloterm olan, neredeyse sadece suda yaşayan ve solungaçları ile solunum yapan, soğuk kanlı, yürekleri çift gözlü, çoğunun vücudu pullu, genellikle yumurta ile üreyen omurgalı hayvanlardır. Balıklar; vitamin, mineral bakımından oldukça zengin bir gıda olmakla birlikte beynin kullandığı omega yağ asitlerince de çok zengindir ve en önemlisi mevsiminde taze olarak tüketmektir. Balığın yapısında A, D, E, B2, B12, B3 ve kalsiyum, selenyum, folik asit ve fosfor bulunur. Vücudumuz için çok faydaları bulunur. Örneğin; Protein bakımından zengindir. Kan basıncının düşürülmesinde etkilidir. Beyin fonksiyonlarını geliştirir. Ritim düzensizliğini önler. Alzheimerı önlemeye yardımcı olur. Kolesterolün dengelenmesini sağlar. Antioksidan açısından zengindir. Astım hastalığına iyi gelir. Kilo verme ve zayıflamak isteyenler balık tüketmelidir. Yaşamı uzatır. Vücuttaki yağların birikmesini önler. Felç riskini azaltır. Balık tüketenler kansere yakalanma riski daha azdır. Yüksek tansiyonu önler gibi (www.konya.tarimorman.gov.tr).

Balık ekmek çok severek tercih edilen, genellikle her damak zevkine uygun özellikte, sağlıklı, lezzetli bir yiyecektir. Balık ekmek, sokak lezzetleri arasında da çok tercih edilerek tüketilir. Balık ekmek taze olarak hazırlanır ve Türk mutfağında oldukça yaygın olarak

tüketilir. Genellikle mega kentimiz olan İstanbul /Eminönü meydanında tekneden direkt olarak satılır.

Balık ekmek ülkemizde genellikle her yerde yapılır ama en iyisi deniz olan yerlerde yenir. Çünkü balık taze olarak tüketilmelidir. Balıkta pişirme yöntemi son derece önemlidir. Balık ekmek hazırlanırken; kızarmış taze balıkların taptaze ekmeğin arasına çeşitli yeşilliklerin (maydanoz, roka, taze soğan gibi) baharatların (kırmızı pul biber, tuz, karabiber ve kekik) konulması ile hazırlanır. Böylece balığın lezzetin arması insanların iştahının açılmasına ve açlığını gidermesini önlemiş olur. Balık ekmeğin uygun fiyatı ve damağınızda kalan tadıyla sokak lezzetlerinde aranan ve çok tercih edilmesini göstermektedir.

Günümüzde de balık ekmeğin Trabzon'da da özellikle sahil boyunca oldukça fazla tüketildiğini görmekteyiz. Sonbaharda ve kış aylarında öğrenciler, çalışanlar, dışarıda atıştırmak zorunda kalanlar tarafından tüketildiği kadar, özellikle ilkbahar ve yaz aylarında ise açık alanlarda yerli ve yabancı turistler için pratik, lezzetli ve besleyici bir sokak lezzeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Kestane Kebap

TÜBA'ya (2016) göre; kestane kışın yaprağını döken, nişastalı meyveleri yaban hayatı ve insanlar için besin kaynağı olan, odunu çok dayanıklı ve değerli, kuzey yarıkürede sekiz, ülkemizde bir türü yetişen uzun boylu orman ağacı" olarak tanımlanmaktadır.

Kestanenin sağlık açısından faydaları oldukça fazladır. Kestane, diğer çekirdek veya kuru yemişlere nispeten daha düşük kaloridirler ve yağ içerikleri daha düşüktür. Bunun yanında sağlık açısından faydalı olan mineral, vitamin ve fito-besinler bakımından çok zengindir. Uzun zaman aşırı miktarda hava ve neme maruz kaldığında, diğer kuru yemişlere oranla çok daha kolay çürüme eğilimindedir. Kabuğunun pürüzsüz yapısı nedeni ile bozulduğunu dışarıdan bakarak anlamak güçtür bu nedenle tazeliğini kontrol etmek için muhakkak keserek iç kısmına bakmak gerekir (https://www.bilgiustam.com). Kestane market veya evde kuru yemiş yerine sebze saklama koşullarında bulundurulmalıdır. Bu bağlamda düşük nem sağlayan buzdolaplarında saklanarak, taze kalma süresi birkaç haftaya uzatılabilir.

Kestane sokak lezzetleri arasında iyi bir enerji kaynağı olan ve kış mevsiminin başlaması ile genellikle mükemmel tadıyla çok tercih edilen bir yiyecektir. Havaların yavaş yavaş soğuduğu zamanlarda kestanenin mangal ateşinde ağır ağır pişerken çıkardığı kokusu iştah açıcı özeliği ile birçok şehirde olduğu gibi Trabzon'da da oldukça sevilerek aranan ve çok tüketilen bir sokak lezzetidir.

4. Halka Tatlısı ve Lokma Tatlısı

Halka Tatlısı ve Lokma Tatlısı ülkemizde sokak lezzetleri arasında çok tercih edilerek tüketilen ve Türk mutfağında yağda kızartılan tatlılardan biridir. Halka tatlısı diğer Türk tatlıları gibi şerbetli bir tatlıdır. Halka tatlısı da revani gibi yörelere göre yapılışı değişmektedir. Bazı yerlerde fiyonk gibi, bazı yerlerde almaguer gibi kimi yerde ise çember/simit şeklindedir ve özünde un, su ve şeker üçlüsünden yapılmaktadır.

Halka tatlısı bazı zamanlar İspanyol tatlısı olan Churros'a tatlısı ile şekil bakımından benzerlik gösterir. Fakat, İspanyol Churros tatlısının hazırlanma ve servis şekli aynı değildir. Churros tatlısı orjinalinde kızartıldıktan sonra üzerine toz şeker ve tarçın dökülerek tüketilen bir tatlı iken, halka tatlısı tamamen Türk icadı olan şerbet dökülerek tüketilir (https://halkatatlisi.com).

Lokma tatlısı, un, maya, tuz ve şekerle hazırlanan hamurun sıvı yağda kızartılmasıyla hazırlanıp koyu kıvamlı şerbetle tatlandırılarak servisi yapılan bir Türk tatlısıdır. Ülkemizde Lokma tatlısı İzmir ilinde 'İzmir lokması' adıyla coğrafi işaret almıştır.

Lokma tatlısının iki tipi vardır. Ortası delikli olacak şekilde yuvarlak veya küçük küre şeklinde hamurlardan yapılan bir tatlıdır (Yuvarlak şekilli olana İzmir lokması; küre şeklinde olana Saray lokması adı verilir). Lokma tatlısı ülkemizde bazı yörelerde şerbet dökülerek tatlı olarak yenilmesine rağmen, bazı yörelerde pişi gibi şerbetsiz peynir ile yenilmektedir. Ayrıca bonibon ve krema kullanılarak servis yapılan bir tatlıdır.

Halka ve Lokma tatlıları da Trabzon'da uzun yıllardan beri severek tüketilen sokak lezzetleri arasında sıralanmaktadır.

5. Mısır

Mısır, bir tahıl ürünü olup sokak lezzetleri arasında çok tercih edilerek tüketilir. Mısır haşlanarak, közlenerek ve bardak mısır olarak severek tüketilen sağlıklı sokak lezzetlerinin başında yer alır. Özellikle alışveriş caddelerinde AVM'lerde adım başı görebileceğiniz haşlanmış mısır, közlenerek ve bardakta mısır, vaz geçilmez sokak lezzetlerindendir.

Mısır bitkisinin tanesinde bulunan ham yağ yulaftan sonra en yüksek değere sahiptir. Mısır, dünyada buğday ve çeltikten sonra en fazla tarımı yapılan yüksek verimli bir tahıl bitkisidir. Mısır, Meksika ve Orta Amerika kökenli olup dünyanın birçok ülkesinde yetiştirilmektedir. Ülkemize mısırın bitkisi 1600 yıllarında Suriye yoluyla Mısır'dan İstanbul'a "Mısır buğdayı" ya da "Mısır darısı" adıyla girmiştir. Zaman içinde de kısaltılarak mısır adını almıştır.

Ülkemizde mısır tarımı en çok Akdeniz bölgesinde ve Doğu Karadeniz bölgesinde yapılmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesinde mısıra 'Laz otu' ya da 'Lazut' adı verilmektedir. Tarımının fazla yapıldığı Doğu Karadeniz Bölgesinde, özellikle de Trabzon'da mısırın haşlanmış hali, közlenmiş hali ve bardakta tüketimi çok fazla tercih edilen sokak lezzetleri arasındadır.

6. Akçaabat Köfte Ekmek

Trabzon'un en önemli sokak lezzetleri arasında yer alan köfte ekmek Akçaabat köftesinden yapılmaktadır. Akçaabat köfte ekmek çok severek tercih edilen, her damak zevkine uygun, kendine özgü özelliği ve lezzeti ile sokak lezzetleri arasında çok tercih edilerek tüketilen bir üründür.

Çok eski mutfak kültüründe yer alan köfte ekmek Orta Asya ve Mezopotamya'da ortaya çıkmış günümüzde ise Türkiye'nin her bölgesinde restoranlarında ve sokak lezzetleri arasında en çok tüketilen yemeklerden birini oluşturmaktadır.

Akçaabat köftesi, Türk mutfağında bir önemli köfte çeşididir. 1930 lu yıllarda Trabzon'un Akçaabat ilçesinde Akçaabatlı lokantacılar tarafından yapılmaya başlamıştır. Malzeme olarak kıyma haline getirilen öküz ve dana etleriyle bunlara ilave edilen ekmek ve sarımsak kullanılmıştır. Özenle yoğrulan bu karışım, belirli büyüklüklerde oval hale getirilip, ızgaralı ocaklarda pişirilmiş ve insanların damak zevkine sunulmuştur.

Akçaabat köfte yapımında yörenin otuyla beslenmiş dana ve öküzlerin özenle seçilen; sinir ve ekstra yağ bulunmayan etleri kıyma haline getirilerek kullanılır. Bu kıyma, bir gün dolapta bekletilir ve köfte ocağında pişirildikten sonra servis yapılır. Akçaabat köftesi, 2009 yılında Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından Akçaabat yöresine ait olduğu tespit

edilerek, coğrafi işaret tescili verilmiş ve 22 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Ak).

Akçaabat köfte ekmek; hazırlanırken; taze ekmeğin içine Akçaabat köftesi közlenmiş biber, soğan, patates ve çeşitli yeşilliklerin koyulmasıyla hazırlanır. Özel tadı olan Akçaabat köfte ekmek Sokak lezzetleri arasında en popüler lezzetlerinden birini oluşturmaktadır.

7. Gözleme

Sokak lezzetleri arasında olmazsa olmazlardan birisi olan gözleme ince olarak açılmış yufkanın çeşitli içlerle doldurulduktan sonra sac üzerinde odun ateşinde pişirilmesiyle hazırlanan bir çeşit Türk böreğidir.

Gözleme; bazı bölgelerde içine sebze konularak pişirilmiş pide olarak belirtilmekte (Aksoy, 2009). Bu şekilde yapılan gözleme Gümüşhane Gözlemesi olarak bilinmekte ve "Lames" olarak da adlandırılmaktadır. Lames sebzeli sağlıklı ve lezzetli bir gözlemedir.

Lamesin yapılması için 1 kilo un, bir su bardağı su, küçük kaşık tuz, bir bağ pazı veya (karalahana) bir baş büyük soğan, isteyene baharat, bir de tereyağı, gerekiyor. Hamuru hazırlamak için derin bir kap içerisinde bir kilo unu su ile karıştırılarak ekmek hamuru haline getiririlir. Sini üzerinde hamur küçük yuvarlak parçalar halinde ayrılır. Parçalar oklava ile yufka haline getirilir. Daha sonra yıkanmış ve doğranmış pazılar veya kara lahanalar küçük küçük doğranarak bir kap içerisinde normal bir kıvamda yarı dinç şekilde haşlanır. Haşlanmış pazılar veya karalahanalar kevgirde süzüldükten ve soğuk sudan geçirilir. Sonra tavada tereyağı ve soğan ile karıştırılarak kavrulur. İsteğe göre baharatlanır. Pazılar veya karalahanalar hafifçe soğuduktan sonar önceden açılan yufkaların arasına yapılan bu harç konularak "D" şeklinde olacak şekilde el yordamı ile kapatılır. Uçları tırnaklanır. Kapatılan hamurlar saç üzerine şimdi Teflon tavalar var yağsız serilerek pişirilir. İsteğe göre üzerine tereyağı sürülerek servis edilir" (https://ziganadogaokulu.org).

Gözlemenin birçok çeşidi daha yapılır. Örneğin, peynirli, kıymalı, ıspanaklı, közlenmiş patlıcanlı sucuklu, salamlı, kaşarlı, pırasalı, otlu, pazılı, patatesli, kavurmalı, ballı, tahinli, tarhanalı ve pastırmalı gibi. Trabzon'un sevilen sokak lezzetlerinden biri olan gözlemeler/lames çoğunlukla sebzeli (pazılı, karalahanalı, otlu patatesli) olarak hazırlanıp servis edilmektedir.

8. Un Helvalı Dürüm

Lezzetli ve birçok çeşidi olan sokak lezzetlerinden biri de un helvalı dürümdür. Trabzon'un sokak lezzetleri arasında sevilerek tercih edilen bu yiyecek hazırlanırken önce un helvası hazırlanır. Un helvası ünlü Türk tatlısıdır ve bazı bölgelerde "Höşmerim" olarak adlandırılır.

Un helvası için; ölçülü un, şeker, tereyağı ve süt veya su ile hazırlanır. Bir kap içerisinde su ve şeker eriyinceye kadar güzelce karıştırılır. Başka bir tencerede tereyağı eritilip üzerine azar azar un ilave edip pembeleşene kadar kavurulur. Daha sonra şekerli su veya süt ekleyip kıvam alıncaya kadar pişirilir. Hazırlanan un helvası temiz bir servis tabağına doldurulur.

Daha sonra dürüm yapmak için yufkalar hazırlanır. Yufkayı hazırlarken ölçülü un, su ve tuz ile hamur hazırlanır (1 kilo un, bir su bardağı su, küçük kaşık tuz, derin bir kap içerisinde bir kilo unu su ile karıştırılarak ekmek hamuru haline getirilir). Sonra sini üzerinde hamur küçük yuvarlak parçalar halinde ayrılır. Parçalar oklava ile yufka haline getirilir.

Açılan yuvarlak hamurlar saç üzerine pişirilir. Üzerine hazırlanan un helvasından 2 yemek kaşığı serilerek yufka dürüm haline getir isteğe göre servis edilir.

9. Kâğıt Helva arası Trabzon'un Beton Helvası

Helva, halk arasında çok tüketilen lezzetlerin başında gelen, farklı yörelerde değişik tariflerle kültürün bir parçası olmayı sürdüren bir lezzettir. Osmanlı döneminden beri Türk mutfağında önemli bir yer edinen bu yiyecek, yörelere özgü halleriyle sofraların vazgeçilmezi olmaya devam etmektedir. Adeta helva zengini olan Türkiye'de yöreden yöreye yapılışları ve lezzetleri farklı birçok helva çeşidi üretilmektedir (www.hurriyet.com.tr). . Türk mutfağında özellikle un helvası, irmik helvası yaygındır. Temel malzemeleri un ya da irmik, yağ, şeker, süt, kaymaktır.

Beton helva ise ülkemizde Trabzon ilinde yurtiçi ve yurtdışına hem adını hem de tadını taşıyan ve ustası tarafından üretilen bir lezzetli helva türüdür. (www.trabzon.bel.tr). Beton helva fabrikasyon özelliği olmayan yendiği zaman ağızda güzel bir damak tadı veren saf glikoza yakın bir tatlı türüdür. Halk arasında beton helvaya "taş helva" adı da verilir. Özellikle kahvaltı ve hamsi balığı yemeklerinde çok tercih edilir. Sade, kakaolu, cevizli, fıstıklı ve meyveli çeşitleri bulunmaktadır.

Beton helva hazırlarken ölçülü tereyağı, un ve pudra şekeri kullanılır. Yapılırken; tencerede tereyağının yarısını eritip içerisine unu koyulur. Unu tereyağında pembeleşene kadar kavrulur. Daha sonra kavrulmuş unu derin bir kaba alınır. Geriye kalan tereyağını eritilir pudra şekeri ile una ilave ederek iyice karıştırılır. Bu karışımı streçle kaplanmış bir borcama düzgünce yerleştirilir. Elde edilen beton helva 2 saat dinlendirip servis edilir (https://betonhelva.com).

İki katlı olan kağıt helva ise Türk yemek kültüründe geleneksel bir sokak yiyeceğidir ve bu lezzet farklı şekillerde de tüketilebiliyor. Ortadan katlanıp arasına dondurma konularak, sade veya içine beton helva konularak yenebilen bu yiyecek Trabzon'da da beton helva ile çok severek tüketilmektedir.

10. Hamsi Kuşu (Hamsili Köfte/Hamsi Midye Tava)

Hamsi ülkemizin her yöresinde kızartma, buğulama ve fırınlama teknikleriyle pişirilerek tüketilmesine karşın Karadeniz Bölgesi'nde bir kültür haline gelerek farklı şekillerde kullanılmaktadır. En popüler ve sevilen tarif ise hamsi kuşudur. Hamsi kuşu tarifinde tamamen ayıklanıp fileto haline getirilen hamsiler, mısır unu ve yumurtayla bulanıp yağda kızartılır (www.hurriyet.com). Hamsi kuşu Doğu Karadeniz Bölgesinde sevilerek tüketilmektedir ve Trabzon'da da oldukça popüler olan yiyeceklerdendir.

11. Nohut Pilav

Sokak lezzetlerinden en çok sevilen lezzetlerden biri de sokak pilavcılarıdır. Sokak pilavcıları ülkemizin hemen hemen her bölgesinde karşımıza çıkan küçük büfelerdir. Ülkemizde pilav 15. yy. beri yapılmaktadır. Pilav önceleri sade, tereyağlı olarak yapılmış daha sonraları domatesli, şehriyeli, etli, balıklı, tavuklu, patatesli gibi çeşitlerle yapılmaya başlanmıştır.

Nohutlu pilav ölçülü pirinç, tereyağı, tuz ve haşlanmış nohut ile hazırlanır. Nohutlu Pilavın 100 gramında 169 kcal kalori, ayrıca 1 Porsiyon yani 110 gram Nohutlu Pilavda 186 kalori bulunmaktadır. https://www.kaloriver.com/nohutlu-pilav-n4141 Yani nohutlu pilav yeterli ve dengeli beslenme için oldukça önemli faydalar sağlamaktadır.

Nohutlu pilav sokak pilavcıları tarafından yapılan sağlıklı besin değeri yüksek her pilavcı için kendine has bir tarifi mevcuttur. Günümüzde ev yemeği olan nohutlu pilav sokak pilavcıları sayesinde Türkiye'de birşok şehirde olduğu gibi Trabzon'da da sokak lezzeti olarak tüketilmekte ve oldukça lezzetli sağlıklı bir şekilde hazırlanıp, taze ayran ile servis sıcak servis edilmektedir.

12. Nohut Dürüm

Sokak lezzetlerinden birisi de nohutlu dürümdür. Nohut dürümü aslında Gaziantep'in sokak lezzetlerinden biridir. Günümüzde her bölgede yapılmaktadır. Nohut dürümü normalde vegan bir lezzettir. Yani içinde hiçbir hayvansal ürün olmayan bir yiyeceğimizdir. Nohutlu dürümün özelliği bol baharatlı ve ekşili olmasıdır. Genellikle lavaşla hazırlanır. Lavaş, su, un ve tuzla imal edilen bir çeşit ekmektir. Yufkadan kalın, pideden incedir. Dürüm için kullanılır. Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ve İran'da yaygın olarak yenir. Saçta odun ateşinde pişirilir. https://tr.wikipedia.org/wiki/Lava%C5%9F

Nohutlu dürüm; Tavada ısıtılmış Lavaş ekmeği ve haşlanmış nohut ile hazırlanır. Nohutlar önceden haşlanır. Derin bir kabın içerisine alınır içerisine ince doğranmış kuru soğan, taze soğan, maydanoz, yeşil biber, kırmızı biber (kapya), baharatlar (tuz, kimyon, karabiber, sumak, pul biber) nar ekşisi ve zeytinyağı konularak iyice karıştırılır. Daha sonra Lavaşlar tavada ısıtılır. Hazırlanan nohutlu içten 2-3 yemek kaşığı konulur sarılarak dürüm yapılır. Genellikle ayran ile servis edilir (www.hurriyet.com.tr).

13. Kanunu Şerbeti

Şerbet, şekerli, ballı, güllü, baharatlı veya meyve aromalı ferahlatıcı içecek veya tatlı yapımında kullanılan şekerli sıvılara verilen addır. Şerbet kelimesi, içmek anlamına gelen Arapça Şariba kelimesinden gelir. Şerbet, şarap ve şurup, Arapça aynı kökenden gelen kelimelerdir. Batılı dillerde kullanılan şerbet kelimesi ise Türkçeden geçmiştir. Şerbetin Batı'ya yayılışı ise, büyük oranda Osmanlı İmparatorluğu zamanında gerçekleşmiştir. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eerbet

Demirhindi meyvesi Afrika, Mısır, Güney Afrika ve Karayip topraklarında kendine can bulan tropikal özellikler taşıyan bir ağacın meyvesidir. Tropik topraklarda yetiştiği gibi ülkemizde Güney Anadolu bölgesinde de yetişmektedir. Demirhindi meyvesinden çok lezzetli bir şerbet yapılmaktadır.

Bu şerbetin bir de hikayesi vardır: "Hikâyeye göre Kanuni Sultan Süleyman, bir gün gezintilerinde yeniçerilerden su istemiş. Yeniçeriler de Kanuni Sultan Süleyman'a bir tas içinde buz gibi serinleten şerbet ikram etmişler. Şerbetten bir iki yudum alan Kanuni, şerbeti çok beğendiğini söylemiş. Beğenmesine karşılık şerbetin ikram edildiği tası altınla doldurup göndermiş. O günden sonra bu şerbet daha kıymetli ve duyulur hale gelmiş." Yani demirhindi şerbetin adı kanuni şerbeti olmuştur (www.topragizbiz.com).

Demirhindi Meyvesi besin değeri bakımından oldukça sağlıklı bir meyvedir. Demirhindi, besin bileşenleri nedeniyle dünyadaki çok değerli bir üründür. Bunlar arasında C vitamini, E ve B, kalsiyum, demir, fosfor, potasyum, manganez ve diyet lifi bulunmaktadır. Ayrıca demirhindiyi güçlü bir antioksidan ve anti-enflamatuar ajan yapan organik bileşikler barındırmaktadır (www.milliyet.com.tr).

Demirhindi meyvesinden hazırlanan demirhindi şerbeti geleneksel şerbetlerin en kalitelisi ve lezzetlisidir. Demirhindi şerbeti hazırlanırken 40 çeşit baharat kullanılarak ve

tamamen doğal olarak yapılmaktadır. 40 farklı çeşit baharat aynı kapta önce yüksek ateşte daha sonra da orta ve kısık ateşte toplam 6 saat kaynatılır. Kaynayan şerbetin içine tamamen doğal bal ilave edilerek şerbet 2 saat daha kaynatılır daha sonra soğumaya bırakılır ve soğuk olarak servis edilir.

Demirhindi şerbeti hazırlanırken kullanılan malzemeler; Demirhindi, zencefil kök, zerdeçal kök, kabuk tarçın, karanfil, yenibahar, muskat cevizi, kakule, havlucan, vanilya, hünnap kurusu, ufak bir parça udi hindi kök, kızarmış şeker, saf gül suyu, rezene, anason, kebabiye, kına kına, bal ve su gibi. Demirhindi şerbeti yapmak için çekirdekleri alınmış demirhindi meyvesi akşamdan şekerin yarısı ile kullanılarak ıslatılır. Şekerin geri kalanı ve baharatlar kaynatılır ve kaynama işleminden sonra bir tülbent yardımı ile süzülür. Süzülen şerbete bal ya da şeker ilave edilerek tekrar kaynatılır, süzülür ve şişelere doldurularak soğuk olarak içilir.

14. Karayemiş (Taflan) Şurubu

Karayemiş ilk olarak 1546 yılında Fransız Pierre Belon tarafından Trabzon'dan toplanmış ve Cerasus trapezentuna (Trabzon Kirazı) olarak adlandırılmıştır. Bitkiye ülkemizde değişik yöresel adlar verilir. Bunlar arasında en yaygın olarak kullanılan "Taflan"dır. Laurocerasus officinalis'e "taflan" dışında, özellikle Ordu'nun doğusunda "Gürcü Kirazı", "Karayemiş", "Laz kirazı", "Laz üzümü", "Laz yemişi", Giresun'da "Tanal", Artvin'de "tçkoo" gibi yöresel adlar verilir. Bitkinin yapısı ve özelliği; Zeytin (yuvarlakça) biçimindeki, tek çekirdekli (düzgün, sivri, çarpık yumurta biçimli) az-çok sulu mayhoş-buruk (olgunlaşmış mahlep tadına benzer) meyveleri; 8-10 mm boyunda, önceleri yeşil, olgunlaşınca siyaha yakın (koyu mor) bir renk alır. Sarı kırmızı alacalı olanları da vardır. Taflan bitkisi Doğu Karadeniz bölgesinde, Trabzon ve çevresinde bol miktarda yetiştirilmektedir.

Taflan meyvesi meyve olarak yenmekte olup, yaprakları çay gibi demlenerek sinir bozukluklarına karşı, öksürük dindirici ve spazm kesici olarak kullanılmaktadır. Taflan meyvelerinin sindirimi kolay ve taze olarak ya da kurutulduktan veya kavrulduktan sonra yenir ve insanı tok tutar. Tek başına veya fındık ve cevizle birlikte çerez olarak yenen taflan meyveleri, pasta, kek ve özellikle hoşaf ve kompostolara koku ve tat kazandırmak için ilave edilir. Reçel ve turşuda hazırlanmaktadır. Meyveler genellikle yetiştiriciler tarafından tüketilirse de bazen semt pazarlarında veya yakın şehirlerde manavlarda satılır. (www.arastirma.tarimorman.gov.tr)

Sokak lezzetleri arasında sevilen tatlardan olan karayemiş (taflan) hoşafı veya şurubu hazırlarken ölçülü Taflan (Karayemiş), soda, tozşeker ve su gibi malzemeler kullanılır. Bol suda yıkanmış taflanları bir örtü üzerine serpip güneşte 3 gün kurumaya bırakılır ve sonra tekrar yıkanıp bir gece sodanın içinde bekletilir. Kullanmadan önce bol su ile birkaç kez daha yıkanıp süzülür. Şeker ve su ile kaynatarak bir şurup hazırlanır ve taflanları içine atılarak 5 dakika kaynatılır. Soğuk servis yapılır.

15. Kokulu Üzüm Şurubu

Karadeniz Bölgesi'nde yetiştirilen kokulu üzüm, farklı aroması ve kokusuyla insan sağlığı üzerinde sayısız fayda bulunan bir meyvedir. Kokulu üzümün yapısı ve özelliği ise; Karadeniz bölgesinde yetişen bu kara üzüm Mayıs- Temmuza aylarında çiçek açar. Eylül - Ekim aylarında meyve vermeye başlar. Kokulu üzüm siyah bir renge sahiptir.

Vücut sağlığı için oldukça faydaları vardır. Başta astım olmak üzere solunum yolu enfeksiyonlarını düzenler ve karaciğer hastalıklarına ve kansızlığa iyi gelir. İçerisinde bulunan mevte asitleri ve lifli yapından dolayı mideye zarar vermeden böbrek ve bağırsak sisteminin düzenli çalışmasını düzenler, kanın temizlenmesine yardımcı olur (www.milliyet.com.tr/kokulu). Kokulu üzüm birçok alanlarda kullanılır Örneği hamur işlerinde, komposto yani şurup yapımında, sirke ve pekmez yapımında kullanılır.

Kokulu Üzüm kompostosu veya şurubu sokak lezzetleri arsında sevilerek tüketilen içerisinde katkı maddesi olmayan gazsız bir içecektir. Kokulu üzüm kompostosu yapılırken kullanılan malzemeler: ölçülü oranda kokulu üzüm, toz şeker, limon, birkaç yaprak nane ve su kullanılarak hazırlanır. (İlk olarak üzümleri dalından ayırıp yıkanarak tencereye alınıp su eklenir. Şekerini de ilave edilip şeker eriyinceye kadar karıştırılır. Kaynayınca limon suyunu sıkılır ve limon posasıyla birlikte içerisine bırakılır. Üzüm iyice rengini verene kadar ara ara karıştırılarak kaynatılır. Şerbet oda ısısında soğumaya bırakılır ve soğuyunca süzülerek soğuk servis yapılır.

Sokak lezzetleri arasında sevilen tatlardan olan kokulu üzüm şurubunun doğal bir meyve olması vücudumuz için önemli faydaları bulunması gibi özelliklerinden dolayı sevilerek tüketilen bir meyve türüdür.

16. Trabzon'un Sarı Kurabiyesi

Trabzon'un sokak lezzetleri arasında yer alan ve Trabzon'da oldukça fazla tüketilen "Trabzon kurabiyesi" veya "sarı kurabiye", Türk mutfağında yer alan bir bisküvi veya kurabiye türüdür. Oldukça sert olan bu kurabiye Trabzon'un geleneksel mutfağında yer alan lezzetli bir kurabiyedir. Trabzon kurabiyesi doğal yayla tereyağı kullanılarak yapılır. Sarı rengini daha çok mısır ununda alır. Bu kurabiye Trabzon'un bazın yörelerinde "Gorobiya" şeklinde telaffuz edilir.

Sarı kurabiye Trabzon mutfağında 70 yıldan beri üretilen Türkiye'nin başka bir yerinde üretimi yapılmayan bir kurabiye türüdür. Trabzon mutfağına özel bu lezzetin en büyük özelliği, bölgede çok sevilen mısır ununda yapılmasıdır. Bazı yerlerde gıda boyası ile de renklendirme yapılmaktadır. Diğer un kurabiyelerinden farklı olarak, diş kıracak sertlikteki dolgunluğuyla ve ağızda bıraktığı farklı tadı ile hafif ve hoş bir kurabiye olmasıdır. Bu kurabiye kolay bayatlamaz ve çaya batırılarak da tüketilir. Bu kurabiyenin en önemli püf noktası ise, hazırlanırken hamurunun ele yapışmamasını sağlayan eşsiz kıvamıdır.

Bu konuda yapılan araştırmalara göre; Sarı kurabiye üreticilerinden olan Miraç Uğur Celaloğlu'na göre 1946 yılından beri sarı kurabiye üretimi yapılmaktadır ve Türkiye'de başka hiçbir şehirde üretilmemektedir. Bir dönem lokum, şekerleme kültürünün yerini sarı kurabiye üretimi alarak içerisinde herhangi bir katkı maddesi kullanmaması ve 70 yıllık standart reçeteyi bozmamak bu ürünün tercih sebebi olmuş (https://www.yenisafak.com).

Meşhur Trabzon Sarı kurabiyesi yapmak için; 200 gram tereyağı, 1 su bardağı toz şeker, 2 adet yumurta, 1/2 su bardağı sıvı yağ, 1/2 su bardağı süt, 1 su bardağı ince mısır unu, 3-4 su bardağı kadar elemiş beyaz un, 1 paket vanilya, 1 paket kabartma tozu gibi malzemeler gereklidir. Önce tereyağı ve şekeri krema oluncaya kadar çırpılır. Sıvı yağı ve yumurtaları tek tek ilave edilerek karışıma yedirilir ve geri kalan kalan bütün malzeme katılarak hepsi iyice yoğurulur. El ile cevizden büyük parçalar alınarak uzun şerit şekli verilir. Yağlı kâğıt serilmiş

fırın tepsisine dizilerek 180 derecede ısıtılmış fırında pişirilip biraz soğuduktan sonra servis yapılır.

Sonuç ve Öneriler

Sokak lezzetleri her ülkenin en önemi gastronomi değerleri arasında yer alan, yemek kültürünü tanıtan, her yaş grubu insanın beslenme ihtiyacına katkı sağlayan sağlıklı yiyeceklerden oluşmaktadır.

Sokak lezzetleri renkli ve her zaman erişilebilen, maliyeti düşük, hazırlık aşaması hızlı pratik olması, çeşitliliği ve taşıdığı kültür özelliği ile turizm sektörü için önemli bir çekicilik alanı kazandırmaktadır. Günümüzde sokak lezzetleri, yerel lezzetleri tanıtma imkânı sunması yöre insanı ile iletiş kurması gibi özelliklerinden dolayı ve çok tercih edilmektedir. Hatta birçok ülkede sokak lezzetlerin önemini ortaya çıkarmak amacıyla bazı ülkede festivaller ve sokak lezzetleri günleri gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Bu festivallerde etnik lezzetleri bulmak isteyen gerek yerel halk için gerekse yerli ve yabancı turistler için yeni bir çekim unsuru oluşturmaktadır. Böylece gastronomi turizmin ekonomik gelişmesinde katkı sağlamaktadır.

Sokak lezzetleri temel ekonomi, tarım, kültür, iletişim, yönetim, gıda güvenliği ile doğrudan ilişkilidir. Sokak yiyecek satıcıları genelde resmi kayıtlar olmadan, herhangi bir yönetmeliğe, belgelendirmeye tabi olmadan çalışmaları, buna rağmen yarattıkları gelir ve istihdam ile ekonomiye de olumlu katkılarda bulunmaktadır. Bu anlamda planlama ve düzenlemelerde sokak yiyeceklerine gereken yer verilerek hem bölgesel turizm hem de bölgesel ekonomiye olan olumlu etkileri artması sağlanabilecektir.

Yerel gıda ürünlerinin üretiminin artması, bu gıdaların bölge halkı tarafından da tüketilmesini arttırmaktadır. Gastronomi turizmi hareketleri esnasında turistlerin yerel mutfağa olan ilgisi yerel halkın da kendi mutfak kültürüne olan ilgisini arttırmakta ve bu durum bölgenin yerel mutfak kültürün devam etmesini sağlamaktadır. Gastronomi turizminin, uluslararası turizmde gelişmeler kaydetmiş ve kaydetmeye çalışan bölgelerdeki uygulamalarına bakıldığında da; Fransa, İtalya, İspanya, Tayland, Çin gibi ülkelerde, bölgesel kalkınma sağlamada yerel gastronomi kültürünün harekete geçirildiği, bu sayede bölgenin gelirlerinin ve kalkınmışlık düzeyinin artmasının sağlandığı görülmektedir (Ballı, 2016). Örneğin; Sokağın sesine kulak veren Beef&Fish Dergisi tarafından İstanbul'da düzenlenen Sokak Lezzetleri Festivali 29- 30 Nisan 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kentin yaşayan yüzünü yansıtan, Türk yeme-içme kültüründe önemli bir yere sahip olan sokak yiyeceklerini tatmak için 25 bin kişinin ziyaret ettiği festivalde köfte, tavuklu pilav, kömürde kokoreç, balık-ekmek, midye dolma, döner, içli köfte, sucuk-ekmek, pamuk şeker, mısır ve diğer sokak lezzetlerini bir arada tüketicilerle buluşturulmuştur (Turizm Report, 2017).

Bu çalışma ile Doğu Karadeniz bölgesinin gelişmiş illerinden bir olan Trabzon'un sokak lezzetlerinin gastronomik anlamda değerli kabul edilmesi ve bölgede gastronomi turizmin gelişmesine katkı sağlaması amacıyla, sokak lezzetleri araştırılmıştır. Burada sunulan sokak lezzetlerinin sayısının daha da artırılması, bu doğrultuda festivaller düzenlenmesi, belirli haftalarda sokak lezzetleri etkinlikleri yapılması gibi çalışmalarla gastronomi turizme ve yerel halkın ekonomik gelişimine ve bölge insanının istidam imkanlarının arttırılması anlamında katkıları olacağı şüpesizdir. Ayrıca yiyecek içecek işletmelerinin ve konaklama işletmelerinin menülerinde bu lezzetlerin bulunması ürün

çeşitlendirmesi ile müşteri memnuniyetini artırarak turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

- Aksoy, A. (2009). İstanbul'un Seçimi. Erişim: 19 Kasım, 2016, http://eprints.lse.ac.uk/33335/1/Istanbul_kesisimler_sehri_2009.pdf
- Ballı, Erdinç (2016). Gastronomi Turizmi Açısından Adana Sokak Lezzetleri, "Journal of Tourism and Gastronomy Studies" 4/Special issue1 (2016) 3-17.
- Barro, N., Nikiema, P., Ouattara, C. A. T., Traore, A. S. (2002). Evaluation de l'hygiene et de la qualite microbiologique de quelques aliments rue et les caractéristiques des consommateurs dans les villes de Ouagadougou et de Bobo-Dioulasso. Rev Sci Tec Sci Sante, 25, 7-21.
- Buscemi, S., Barile, A., Maniaci, V., Batsis, J. A., Mattina, A., Verga, S. (2011). Characterization of street food consumption in Palermo, possible effects on health. Nutrition Journal, 10: 119.
- Campbell, P. T. (2011). Assessing the knowledge, attitudes and practices of street food vendors in the city of Johannesburg regarding food hygiene and safety. Erişim tarihi: 25 Aralık 2017, http://etd.uwc.ac.za/xmlui/bitstream/handle/11394/1827/Campbell_MPH_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Cardoso, R. C. V., Companion, M., Marras, S.R. (2014). Street food culture, economy, health and governance. Milton Park: Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group.
- Choi, J., Lee, A., Ok, C. (2013). The effects of consumers perceived risk and benefit on attitude and behavioral ıntention: a study of street food. Journal of Travel & Tourism Marketing, 30, 222–237.
- Cömert, M. ve Durlu Özkaya, F. (2014). Gastronomi Turizminde Türk Mutfağının Önemi, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 2(2), 62-66.
- Dawson, R. J., Canet, C. (1991). International activities in street foods. Food Control, 135-138.
- Dawson, R. J., Canet, C. (1991). International activities in street foods. Food Control, 135-138.
- FAO. (1989). Street foods. A summary of FAO studies and other activities relating to street foods. Rome: FAO.
- Harrington, R. J. Ve Ottenbacher, M. C. (2010). Culinary Tourism – A Case Study of the Gastronomic Capital, Journal of Culinary Science & Technology, 8(1), 14-32.
- Horng, J. S. Ve Tsai, C. T. (2010). Culinary Tourism Strategic Development: An Asia-Pacific Perspective, *International Journal of Tourism Research*, doi: 10.1002/jtr.834
- Kesici, M.(2012). Kırsal Turizme Olan Talepte Yöresel Yiyecek ve içecek kültürünün Rolü, KMÜ Sosyal ve Ekonomik araştırmalar Dergisi, 14(23): 33-37.
- Kok, R., Balkaran, R. (2014). Street food vending and hygiene practices and ımplications for consumers. Journal of Economics and Behavioral Studies, 6(3), 188-193.

- Kraig, B., Sen, C. T. (2013). Street Food around the World. California: ABC-CLIO, LLC.
- Sezgin, A. C., Şanlıer, N. (2016). Street food consumption in terms of the food safety and health. Journal of Human Sciences, 13(3): 4072-4083.
- Streetfood (2015). Street food life: Countries. http://streetfood.org/index.php?option=com_content&task=view&id=37&Itemid=52 (Erişim Tarihi: 21.06.2020)
- Tuncer, B. ve Biçer, S. (2009). Seyyar Yemekçiler, Seyyar Kent Heykelleri. [www.streetfood.org] (Erişim Tarihi: 11.07.2020).
- Turizm Report. (2017). Sokak Lezzetleri Festivali Başlıyor. [https://turizmreport.com/sokak-lezzetleri-festivali-basliyor/] (Erişim Tarihi: 10.04.2020).
- TÜBA, 2016. Mühendislik Terimleri Sözlüğü. http://www.tubaterim.gov.tr/
- TÜRSAB, (2015), Gastronomi Turizmi Raporu. http://www.tursab.org.tr/dosya/12302/tursab-gastronomi-turizmi-raporu_12302_3531549.pdf. [Erişim Tarihi: 19.05.2020]
- UNWTO, (2012). Global Report on Food Tourism.
- Winarno, F. G. (1986). Proceedings: regional workshop on street foods in Asia, Jogjakarta, Indonesia, Bogor: Institut Pertanian, Food Technology Development Centre.
- Winarno, F. G., Allain, A. (1991). Street foods in developing countries: Lessons from Asia. Food, Nutrition and Agriculure, 1(1), 11-18.
- YÜNCÜ, H. (2010). Sürdürülebilir Turizm Açısından Gastronomi Turizmi ve Perşembe Yaylası. 10. Aybastı-Kabataş kurultayı: Yerel değerler ve yayla turizmi içinde (s. 28-34). Şengel, S. (Edt.) Detay Anatolia Akademik Yayıncılık, Ankara.
- https://blog.obilet.com/dunyanin-sokak-yemekleri-ile-meshur-20-sehri/
- https://trabzon.ktb.gov.tr/TR-212974/tarihcesi.html
- https://karadeniz.gov.tr/yemek-kulturu-6/
- https://karadeniz.gov.tr/fiziki-ve-tarihi-cevre-/#nesne
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Simit
- https://midemuhendisi.blog/simit-nedir/
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Simit.
- https://www.haber61.net/yasam/trabzon-simiti-dunya-ya-aciliyor-h29162.html
- https://konya.tarimorman.gov.tr/Belgeler/liflet/baliktuketme.pdf
- https://www.bilgiustam.com/kestane-nedir-faydalari-nelerdir/
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Halka_tatl%C4%B1
- https://halkatatlisi.com/halka-tatlisi-nedir
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Ak%C3%A7aabat_k%C3%B6ftesi.
- https://ziganadogaokulu.org/2020/06/07/lames-nedir-ve-tarifi/
- https://www.trabzon.bel.tr/fck-sayfalar.aspx?id=4453
- https://betonhelva.com/
- https://www.kaloriver.com/nohutlu-pilav-n4141
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Lava%C5%9F

- https://www.hurriyet.com.tr/lezizz/nohut-durumu-tarifi-41302879
- https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eerbet
- https://www.topragizbiz.com/konular/serbet-nedir-osmanlidan-gunumuze-serbet-kulturu-ve-serbetler.10982/
- https://www.milliyet.com.tr/pembenar/demirhindi-nasil-yenir-2688561
- https://www.milliyet.com.tr/pembenar/kokulu-uzum-nedir-ve-faydalari-nelerdir-2740300
- https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hamsi-kusu-nedir-hamsi-kusu-nasil-yapilir-40973116

DECONSTRUCTING THE MORAL CODE IN SOCIAL LIFE: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF LOLA SHONEYIN'S THE SECRET LIVES OF BABA SEGI'S WIVES

Ayodélé A. Allagbé[1],
Franck Amoussou[2],
ORCID No: https://orcid.org/0000-0003-2298-9529
N. Béatrice M'po Kouyinampou[3]
[1]Département d'Anglais, Faculté des Lettres et Sciences Humaines (FLSH), Université de Zinder (UZ), République du Niger,
Unité de Recherche en Sciences Sociales, Humaines, et de l'Education (UR_2SHE).
[2,3] Département d'Anglais, Faculté des Lettres, Langues, Arts et Communication (FLLAC), Université d'Abomey-Calavi (UAC), République du Bénin.

Abstract

Lola Shoneyin, in her debut novel entitled The Secret Lives of Baba Segi's Wives (2015), critically re-examines the postmodern Yorùbá society's moral code with regards to how it polices, constrains and sanctions the female body and sexuality. Her critical re-examination perceptibly deconstructs this moral code while encoding the trope of sexual liberation (Chukwuemeka, 2019) in the novel. This paper aims to examine and demonstrate how the writer uses language to represent this new social experience in the social world of her fictional text. It draws its theoretical underpinnings from Critical Language Studies (henceforth CLS) (Fairclough, 1989/2001), Critical Linguistics (henceforth CL) (Fowler, 1986; Simpson, 1993), Critical Discourse Analysis (henceforth CDA) (Fairclough, 1995; Van Dijk, 2001b) and Feminist Critical Discourse Analysis (henceforth FCDA) (Lazar, 2007) and the qualitative method of data collection. Underpinning these linguistic traditions is the view that every instance of language use (whether spoken or written) is imbricated by power and ideology. The findings reveal that the main female protagonists (Iya Segi, Iya Tope, Iya Femi and Bolanle) in the fiction have employed the dual cognitive process of imaginative thought and rational thinking to deconstruct the set moral code in their society.

Keywords: CDA, deconstruction, imaginative thought and rational thinking, moral code, Yorùbá society.

1. Introduction

Lola Shoneyin, in her debut novel entitled The Secret Lives of Baba Segi's Wives (2015), critically re-examines the postmodern Yorùbá society's moral code with regards to how it polices, constrains and sanctions the female body and sexuality. Her critical re-examination perceptibly deconstructs this moral code while encoding the trope of sexual liberation (Chukwuemeka, 2019) in the novel. This paper aims to examine and demonstrate how the writer uses language to represent this new social experience in the social world of her fictional text. It draws its theoretical underpinnings from Critical Language Studies

(henceforth CLS) (Fairclough, 1989/2001), Critical Linguistics (henceforth CL) (Fowler, 1986; Simpson, 1993), Critical Discourse Analysis (henceforth CDA) (Fairclough, 1995; Van Dijk, 2001b) and Feminist Critical Discourse Analysis (henceforth FCDA) (Lazar, 2007) and the qualitative method of data collection.

Proponents of the aforementioned linguistic traditions arguably have an overt political emancipatory agenda. This emancipatory agenda fundamentally emphasizes change- change in discursive practices as part of wider processes of social and cultural change (Fairclough, 1995, p. 15). In their attempts to unravel change in discursive practices, they generally posit that every instance of language use (whether spoken or written) is imbricated by power and ideology. Further, they adopt a critical praxis in their analyses of texts or discourses with a view to identifying such social problems as gender inequality, power abuse, domination, sexist exploitation, objectification or oppression, etc., therein. Following this, this article holds that the postmodern Yorùbá society's moral code is an instance of language use undergirded by power and ideology.

In the subsequent section, the present study addresses the following epistemological question in the light of critical language studies (henceforth CLS): 'Who set the moral code (in the postmodern Yorùbá speech community) in the first place and why?' According to Fairclough (1989, p. 5), "CLS analy[z]es social interactions in a way which focuses upon their linguistic elements, and which sets out to show up their generally hidden determinants in the system of social relationships; as well as hidden effects they may have upon that system." After this section, it revisits some empirical works which adopt a critical praxis to the reading of contemporary African literature. Then, it qualitatively displays how the writer uses language to deconstruct the postmodern Yorùbá society's moral code and encode the trope of sexual liberation in her novel.

2. The Post-modern Yorùbá Society's Moral Code: Who set it in the First Place and Why?

The postmodern Yorùbá society's moral code, Adebanjo (2017) submits, basically seeks to regulate people's code of conduct in society. He also adds that without a moral code in society, life would be almost meaningless, chaotic, disorderly and uninteresting. Hence, he goes on to posit that on the basis of a moral code, people's acts can be deemed morally right or wrong. Further, he points out that "Moral rights create positive social effects, while moral wrongs are adverse […]. To the Yorùbá, morality is summed up by the word 'Iwa' which can be translated as character. Iwa is seen as a very essential ingredient that defines a man [or a woman]" (p. 18). His study of Shoneyin's The Secret Lives of Baba Segi's Wives actually highlights Iwa; i.e. the character of the personae (male and female alike) therein. The findings prove ostensibly that, in this novel, most female characters provide justification for their sexual escapades outside their matrimony. He then concludes that Shoneyin sanctions moral vices, especially adultery, within the context of constant threat, as a result of inability to have children.

While Adebanjo's reading of Shoneyin's fictional text provides very insightful clues on the social roles played by the major male and female characters therein, drawing on the

Yorùbá moral code to check whether these roles are morally right or not, it consciously or/and un-problematically eschews the generative impulses that motivated Shoneyin to write her literary text on the one hand, and deliberately legitimizes the social structures which determine or predetermine the roles ascribed unto or/and assigned to the two sex categories and the ideologies which underpin the moral code in question, on the other. For this scholar, when people abide by the set moral code in society, this suffices to make life keep and sustain its normal course. While this assumption obviously sounds true, it should not be taken for granted. The current paper contends that Adebanjo, in his study, intentionally takes the Yorùbá society's moral code for granted. This is to say, this scholar, in his attempts to advocate (the authority of) the moral code established in the postmodern Yorùbá society, purposely avoids to take a critical stance towards it; i.e. he fails to acknowledge that this moral code is not essentially given or is ideologically invested.

Needless to say, a moral code, irrespective of the society and epoch in which it is set or/and observed, is invariably informed by a given ideology. From a critical linguistic perspective, the moral code observed in the postmodern Yorùbá society can be hypothesized to be ideologically informed by phallocentrism or patriarchy or institutionalized sexism or/and androcentrism (Simpson, 1993). This implies, de facto, that the moral code observed in the contemporary Yorùbá society, as represented in Shoneyin's The Secret Lives of Baba Segi's Wives, is forcefully ideologically-driven. From a critical linguistic perspective, an 'ideologically-driven' moral code is one which forcefully encodes "the system of beliefs, values, and categories by reference to which a person or a society comprehends the world" (Fowler, 1986, p. 130). It can also be considered as a code embedded in "the matrix of beliefs [social groups] use to comprehend the world and to the value systems through and by which [they] interact in society" (Simpson, 1993, p. 78). It follows from the foregoing claims to posit that an ideologically-driven moral code dialectically embodies the basic social representations of social groups (Van Dijk, 2001b).

As it clearly appears in the aforementioned claims, the postmodern Yorùbá social world is unquestionably replete with phallocentric or/and androcentric ideologies. These ideologies are naturally systematized or/and normalized by means of various semiotic signs including language with a view to dialectically shaping people's perception, attitudes and (gender) identities in society. Oyewùmí (2005) highlights the central role that gender plays in the organization of a postmodern patriarchal society. As a social construct, it determines or predetermines the social roles, attributes and traits the two sex categories (male and female) take on in social life (Allagbé & Allagbé, 2015; Allagbé & Amoussou, 2018). "From a feminist perspective, the prevailing conception of gender is understood as an ideological structure that divides people into two classes, men and women, based on a hierarchical relation of domination and subordination, respectively." (Lazar, 2007, p. 146). Oyewùmí also emphasizes the centrality of the mind in a postmodern patriarchal society. According to her, the mind often associated with a man logically presupposes rationality. Unlike the mind, the body, she claims, often related to a woman is biologically or/and socio-culturally seen as a trap; a trap from which every rational man needs to escape.

From a phallocentric or/and androcentric perspective, it is normal or normative to have the body, and presumably the female body and sexuality, policed, constrained and sanctioned

in social life by means of a moral code. But feminists, advocates of gender equality, critical linguists and critical discourse analysts cogently advocate a critique of discourse, language use or social practice which discloses and challenges the workings of patriarchy which perpetuate and sustain asymmetrical relations of power or domination in society. It follows from the foregoing to argue that the established moral code in the postmodern Yorùbá society is phallocentrically gendered; i.e., it essentially seeks to serve male interests, male chauvinism or ensure some patriarchal dividends for men. Unfortunately, it is on the basis of this highly controversial and problematical moral code that Adebanjo (2017) reads Shoneyin's The Secret Lives of Baba Segi's Wives; a reading which intentionally falls short to critique the gendered social structures or/and practices which encode and sustain unequal power relations in the postmodern patriarchal Yorùbá society. In fact, by falling short to critique the workings of patriarchy in his study of the novel, this scholar dialectically sanctions or/and legitimizes its negative effects on the powerless social group- the Yorùbá womenfolk.

In connection with the preceding observation, this paper cogently argues that the Yorùbá society's moral code undergirded by phallocentric or/and androcentric ideologies is discursively or/and socio-culturally geared towards sustaining an established social order or a status quo in society. In fact, the phallocentric or/and androcentric ideologies arguably aim to inhibit female self-realization or/and self-expression and self-governance. Therefore, these ideologies as well as the framework (the moral code) which serves to convey them need to be deconstructed so as to ensure a social change in the Yorùbá society. The foregoing constitutes, as Achebe (2012, p. 63) rightly points out, a moral obligation for the creative writer, and it is, as this paper will show, the same for the (literary) critic or/and critical discourse analyst. Before examining how Shoneyin uses language to deconstruct the established moral code and encode the trope of sexual liberation in the social world of her aforementioned novel under scrutiny, it is indispensable to review some recent empirical works which study the language of some contemporary African literary pieces, demonstrating "[…] the complex, subtle, and sometimes not so subtle, ways in which frequently taken-for-granted gendered assumptions and hegemonic power relations are discursively produced, sustained, negotiated, and challenged in different contexts and communities." (Lazar, 2007, p. 142).

3. Literature Review

The idea that language use (or discourse or social practice) (and presumably a potent cultural object- literary text) serves or can serve to produce or reproduce and resist/challenge or deconstruct such social problems as gender inequality, power abuse, domination, sexist exploitation, objectification or oppression is one of the major tenets held by second-wave feminists, critical linguists, advocates of gender equality and most especially (feminist) critical discourse analysts. In fact, scholars using CDA as a theoretical or/and methodological framework often seek to identify social problems or wrongs that a particular social group of the society is confronted with and draw its attention to the available social resources which it

can employ to solve these problems or wrongs. The recent works reviewed below convincingly confirm the foregoing claim.

Amoussou & Djimet (2020) examine how the female characters in Chimamanda Ngozi Adichie's Purple Hibiscus (PH) and Sefi Atta's Everything Good Will Come (EGWC) shift from established ideologies with regards to gender portrayal. Drawing their theoretical insights from three distinct but complementary disciplines, viz., Gender Studies, Critical Discourse Analysis (CDA) and Feminist Critical Discourse Analysis (FCDA), these scholars show systematically how these writers use language to represent institutionalized discourses (Motherhood, Male Violence, and Woman's Submissiveness in PH and Woman's Subjugation, Institutionalized Marriage and Rape in EGWC) and De-constructed Orders of Discourses (Ideological Effects in PH and Woman's Liberation, Assertiveness and Affirmation of Identity in EGWC) at the same time. They infer from this analysis that Adichie and Atta have shown in their fictional narratives that despite the (tiny) roles patriarchal society assigns to women, they can actually blossom provided they commit themselves to changing their fate. However, they note that women cannot change their fate if they do not seek to challenge or deconstruct the established social order.

Allagbé & Amoussou (2020a) demonstrate how institutional social power is deployed to naturalize ideologies as common sense or common knowledge in a sample text drawn from a contemporary feminist novel, notably Sefi Atta's Everything Good Will Come (2006). Using CDA as a theoretical yardstick, these researchers unravel how, through discursive structures and properties, the womenfolk resist or/and transgress the established sociocultural norms and conventional ideologies as regards gender, role assignment and power. Finally, they advocate for the 'restructuring' of power relations between men and women for a fair social justice and peaceful society.

In another very insightful paper, Allagbé & Amoussou (2020b) study how the phenomenon of power game- empowering and disempowering gendered characters- is discursively enacted in Daniel Mengara's Mema (2003) from a sociolinguistic perspective. Assuming that language and context co-constitute each other; i.e. language contextualizes and is in turn contextualized- implying thus that an individual's language would naturally vary along with the context of use, they argue that there is no such thing called an absolute powerful/powerless person, sex/gender or social group in social life, given that it is the role that a person, a sex/gender or a social group takes on or is assigned in a given context that exudes if s/he/it truly holds or exercises social power or not. The findings reveal that the male and female characters in the four discourses selected from the novel are alternately empowered and dis-empowered. This denotes the writer's departure from and subscription to mainstream ideologies of gender positioning and representation.

In the same token, Allagbé & Amoussou (2018) explore how the two facets of gender- masculinity and femininity- are discursively enacted in Mema. Drawing on theoretical underpinnings from Hallidayan Systemic Functional Linguistics and Butlerian Performativity Theory, these researchers examine eight discourses (wherein male and female characters are represented) with a view to unveiling the ideology that underpins gender performances and gender positioning therein. The findings exude a subversion of language use, hegemonic

power relations and most importantly taken-for-granted gendered assumptions, ideologies and gender roles. These findings actually confirm Allagbé & Allagbé's discoveries.

Actually, Allagbé & Allagbé (2015) attempt a critical reading of the same fiction, using theoretical perspectives of/about gender from Language and Gender Studies, Feminism and Queer Theory. Their analysis indicates that "While women (Ntsame Minlame or Mema, Akoure Okang, etc.) are depicted in roles, attributes or traits stereotypically meant for men, men are delineated in roles, attributes or traits traditionally destined for women (Sima Okang or Pepa, the village catechist, etc.). In addition, most (not to say all) of these characters are represented as transgendering. This is to say, these gendered characters swing pendulously from the masculine to feminine." (p. 392). From these findings, they infer that "[…] gendered identities as portrayed in Mema are intricate, and that in most cases the portraiture of both sexes counters the expectations of African culture." (Ibid).

Koussouhon, Akogbéto & Allagbé (2015a) analyze gender relations and mood choices in two extracts from Amma Darko's The Housemaid (1998). Using Systemic Functional Linguistics, these researchers study how the language of the writer's fictional text encodes or depicts gender relations. They initially observe the asymmetrical representation of gender (role, power, ideology and voice) characteristic of pioneering or early male-authored African novels. They then postulate that given the rise of feminism in the 1970s (Lakoff, 1975) and its pervasive character in contemporary African literature, contemporary African writers (male and female alike) have made a shift in their fictional oeuvres from the phallocentric perspective to the woman-centered perspective or to a blend of both, otherwise called the human-centered perspective. The analysis exudes that the gender relations depicted in the two extracts are not represented one-sidedly or asymmetrically. It also shows that both male and female experiences are symmetrically portrayed in the extracts. However, as the analysis unveils, there is a variability of the relations of role and power in/across the two extracts. From these findings, the scholars deduce that while the writer of this fictional text puts in relief social practices that metaphorically or literally mirror the relations between men and women in contemporary African literature (and by extension society), she in fact challenges existing conventional ideologies of gender positioning and representation.

In the same token, Koussouhon, Akogbéto & Allagbé (2015b)'s feminist linguistic analysis of four of Darko's prose works, viz. Beyond the Horizon (BH) (1995), The Housemaid (TH) (1998), Faceless (F) (2003) and Not Without Flowers (NWF) (2007) unveils that she overtly counters existing conventional ideologies of gender positioning and representation. In fact, the analysis shows that Darko names or labels most of her male characters. However, she uses the anonymous male characters in the four novels to illustrate samples of good as well as bad men in contemporary Ghana and Germany. Further, via the named or labelled characters, Darko evaluates male activities negatively. This is to say, she portrays the named or labelled male characters in roles that represent them as brutish, exploitative, eccentric, materialistic, lustful, greedy, deceitful, reckless and heartless. This is demonstrated with male characters like Mara's father and Akobi Ajaman (Cobby), Mara's husband in BH and Maa Tsuru's father and Maa Tsuru's first man, Kwei in F.

However, as the analysis reveals, there is a slight change or progress in the other two novels in that the writer portrays the men therein in dual roles. These men are depicted as

exploiters/exploited, predators/preys, independent/dependent individuals, responsible/irresponsible fathers, husbands or men, etc. This is illustrated by Tika's father and Tika's boyfriend, Owuraku in TH and Pa, Ma's husband, Idan and Pesewa in NWF. In the same way, drawing on theoretical insights from three distinct but complementary disciplines: literary onomastics, gender studies and linguistics, Allagbé (2016) explores how Darko names or labels her male characters in the aforementioned four fictional texts. The findings reveal that she obviously demeans the male image via the narrative technique of character naming in that the male characters are literally or/and rhetorically depicted through names and naming labels as well as roles, attributes and traits that denote or/and connote negative semantic imports or onomastic implications.

Allagbé, Zossoungbo & Alou (2020) examine how gender is represented in The Secret Lives of Baba Segi's Wives by Lola Shoneyin (2015). These researchers employ Judith Butler's gender performativity theory (Butler, 1988; 1990/1999; 1993; 2004) and the gender representation taxonomies proposed by Koussouhon & Agbachi (2016b). They select and qualitatively analyze seventy-seven utterances or textual snippets from the novel wherein male and female characters are represented with a view to finding out whether or not or to what extent the writer reproduces male-dominance and its underlying traditional social structure called patriarchy or institutionalized sexism (Koussouhon, Akogbéto & Allagbé, 2015b). The findings reveal that Shoneyin represents both male and female characters somewhat fairly; i.e., she represents them as career persons, assertive, powerful, powerless and independent individuals, which denotes her intention to deconstruct/subvert/disarticulate the patriarchal status quo in her fiction. It also denotes change; a social change brought about by modernism and globalization. However, Shoneyin depicts only male characters as heirs, whereas she portrays only female characters as housewives, submissive/nonviolent, dependent persons and sexual objects, which clearly indicates her will to preserve/perpetuate/maintain some traditional gender roles, attributes and stereotypes.

In another very insightful paper, Allagbé, Alou and Chinade (forthcoming) examine the tropes of (sexually) objectified or/and oppressed men in selected contemporary African prose works. Drawing on Feminist Critical Discourse Analysis (Lazar, 2005; 2007) for theoretical underpinnings, Systemic Functional Linguistics (Eggins, 2004; Halliday & Webster, 2009; Fontaine, 2013) for grammatical tools and qualitative method, these scholars analyze how contemporary feminist writers like Amma Darko, Daniel Mengara, and Lola Shoneyin employ language in their fictional texts The Housemaid (1998), Mema (2003) and The Secret Lives of Baba Segi's Wives (2015) respectively to represent the phenomenon of (sexually) objectified or/and oppressed male characters. Proponents of Objectification Theory (OT) surreptitiously assume that patriarchal culture is pervasive in society and sexually objectifies the female body or gender alone. This study critically challenges that theoretical assumption by demonstrating systematically and inter-textually how the language of the aforementioned literary texts represents male characters as (sexually) objectified or/and oppressed individuals. The findings reveal that the three authors intentionally use language to depict their male personae as (sexually) objectified or/and oppressed individuals with a view to challenging the established social order in social life and establishing a certain balance in the representation of gender or/and power relations in African literature.

The empirical works reviewed above clearly show that contemporary African writers (male and female alike) have represented the social problems or wrongs in their various societies. These social problems or wrongs mainly affect or are related to women. The social problems the women in the aforementioned literary pieces are confronted with actually include such taken-for-granted gendered or/and ideological assumptions as: a woman is the weaker sex, womanhood equates motherhood, marriage is every woman's dream, only women are barren/prostitutes/sex objects, power is exclusively a male prerogative, man is the head/master/breadwinner of/in the family; he is physically stronger/more powerful/intelligent than a woman; he controls a woman, her sexuality and perception, only men rape, oppress/objectify and exercise violence on women, etc. Further, the empirical works exude that the literary writers have not only reproduced the patriarchal status quo with regards to mainstream ideologies of gender positioning and representation but they have also critiqued it with a view to challenging and transforming the established social order in their societies. It follows from the foregoing to emphasize that it is the critical praxis of the theories that the researchers have employed in their studies which has yielded the aforementioned findings.

4. Deconstructing the Moral Code in Social Life: Doing Justice to Women

The current paper cogently argues that the moral code set in the postmodern Yorùbá society contains an element of authoritarianism and coercion in that it robes a social group, women to be precise, the right to agency, personhood, voice, freedom of speech, etc. This moral code does not tolerate a counter-opinion, view-point and thought. In fact, while this moral code condones men's deviant behavior like power abuse, domination, sexist exploitation, objectification, oppression, etc., it severely represses women if they attempt to exhibit such behavior. It is paradoxical! In the second section of this article, it is assumed that Adebanjo's (2017) reading of Shoneyin's novel consciously or/and un-problematically eschews the generative impulses that motivated the novelist to write her literary text on the one hand, and deliberately legitimizes the social structures which determine or predetermine the roles ascribed unto or/and assigned to the two sex categories and the ideologies which underpin the moral code in question, on the other. It is time to prove this assumption.

Shoneyin, a third-generation writer like Ama Darko, Sefi Atta, Chimamanda Ngozi Adichie, etc., has certainly read works by first-generation and second-generation writers like Chinua Achebe, Elechi Amadi, Flora Nwapa, just to name but a few, and has obviously seen how the male authors have misrepresented their female characters. To illustrate the aforementioned male authors' androcentric tendency, let us look at some prior studies of their works. For instance, Ijem and Agbo's critical discourse analysis of language and gender representation in Achebe's Things Fall Apart (2019) clearly captures the culture of the pre-colonial Igbo society; a culture which places men and women in uneven positions. In fact, the writer's literary language represents the foregoing reality perfectly. For instance, in the novel, as the study exudes, the male protagonist Okonkwo is portrayed as wealthy, hard-working, brave, polygamous, etc., and as someone who controls his wives and decides for them. In the same vein, Udumukwu and Igbokwe's sociolinguistic functional stylistic study of Emecheta's The Joys of Motherhood (2016) exudes such age-long African cultural practices as

polygamy, levirate, single parenthood, etc.; these cultural practices are, in the scholars' words, male chauvinistic tendencies meant to restrict the female gender in social life.

In contrast, Ogunyemi's critical reading of Nwapa's oeuvres, namely: Efuru, Idu, Never Again, One is Enough, Women are Different and The Lake Goddess, shows how the writer constructs by means of language some female characters (Efuru, Ojiugo, Amaka, etc.) who resist the rabid sexism in their society. Efuru, for example, is depicted as someone who resists and recovers from the trauma caused by the jilting of two husbands and the deaths of her daughter and her father. Amaka, also, is represented as a person who resists societal pressure and humiliation as a result of her being barren, and who subsequently rejects the marriage offer made to her by the priest that fathers her twins. From a psychological perspective, the unconscious is posited to influence an individual's behavior. Relating this claim to Shoneyin, it is obvious that her reading of the aforementioned authors and many others has certainly shaped her perception of reality in a way that makes her challenge or/and deconstruct the established social order in social life, and, no wonder this pattern is strikingly repeated in her fiction.

For instance, Shoneyin's female protagonist Labake (or Iya Segi) is represented as someone who is psychologically attached to making money, rather than to bearing children. Labake's mother discussing the possibility to give out Labake in marriage to her best friend's son, Ishola, has this to say about her daughter: "'Money has taken over her senses. She does not even care about bearing children.'" (Shoneyin, 2015, p. 99). Note that the foregoing sentences are statements. These statements made about Labake are actually an inference drawn from an infinitesimal observation of how she behaves naturally. Note also that Labake's mother like her friend, Iya Ishola, has raised up her daughter all alone as a result of the untimely death of her husband. The same Labake, before she gets married to Ishola, has all her money taken away from her by her mother. In fact, Labake's mother gives the money to Ishola's mother, who in turn gives it to her son to start a business with.

Given Labake's chronic psychological attachment to money, one can rightly posit that it will not be easy for her to love and accommodate a man in her life. In fact, she only accepts to marry Ishola because she knows quite well that he has her money: "'I will follow you anywhere, my lord.' … I would follow my money anywhere." (Shoneyin, 2015, p. 103). In the preceding text, the use of the modal verbs (will and would) denotes certainty, promise and futurity. Likewise, the use of the token 'my money' as a substitute for the token 'you, my lord' encodes objectification (Allagbé, Alou, Y. & Chinade, forthcoming). After their wedding, they expect the seed of the womb in vain for some time. Ishola and his entourage, as expected, keep on pressurizing young Labake. For them, she is the cause of the couple's inability to have children. Their recurrent pressure finally pushes her into looking for a fertile male seed elsewhere; i.e. outside their marital home. She actually finds the desired seed in Taju, her husband's driver (pp. 217-224).

Consider this young woman's innovative decision in the preceding text; it is an extreme decision taken in a context replete with a constant pressure, repeated threat or/and humiliation and an increasing moral and psychological torture and trauma. This decision can only be read, interpreted and understood in that context. A woman who constantly bears the dual yoke of being tagged a 'barren' and accused as being the cause is likely to make recourse to

imaginative thought in order to work out her way and save her marriage. Recall that this woman is the root of Baba Segi's (Ishola's) becoming rich. If she has to fold her arms in a context wherein children (preferably male children) are the sole guarantee of a woman's stay under a man's roof, it is obvious that she will lose her husband; her money (in her words) (Shoneyin, 2015, p. 103). In this perspective, her attitude is logically grounded and understandable.

Actually, a married woman, according to the postmodern Yorùbá's moral code, is not allowed to desire or date another man, let alone marry another man. However, this same code condones and even legitimizes polygamy, rape, jilting, sexual objectification and sexist exploitation, all of which are the manifest workings of patriarchy. For example, in the novel under study, Labake's (or Iya Segi's) husband, Ishola (or Baba Segi), when he becomes rich, feels he has the wherewithal to collect women of his choice and taste. In addition to Labake (the woman whose money he has used to set out in business), Baba Segi marries, in a short time, three other women (Iya Tope, Iya Femi and Bolanle). Baba Segi's change of marital status, from a monogamous marriage to a polygamous one, truly triggers another challenge which deserves Iya Segi's drawing on **rational thinking**.

To conceal the secret of her motherhood, Iya Segi needs to embark her rivals in the game. It is necessary to recall here that only two of Iya Segi's rivals (Iya Tope and Iya Femi) are involved. For instance, in the subsequent text, she attempts to convince Iya Femi, emphasizing that bedding another man to have children is not a choice but a necessity. Iya Femi narrates this in these terms: "One night when Baba Segi was busy pummelling Iya Tope, Iya Segi came to my room and told me how children were born in Baba Segi's household. She said it as if the solution wasn't out of choice but necessity." (italics ours) (Shoneyin, 2015, p. 132). As the preceding text exudes, Iya Femi like Iya Tope needs to follow Iya Segi's steps, using **imaginative thought** to solve her problem of childlessness. The point made here is that if the younger rivals refused to follow Iya Segi's steps, they would surely not bear children as their husband cannot inseminate a woman, and society would unquestionably hold them responsible for that. Put in another way, if the younger rivals refused to follow Iya Segi's steps, the secret of her motherhood would be discovered as her husband cannot impregnate a woman. This is what actually happens towards the end of the fiction wherein Bolanle, who is (wrongly accused of being) unable to conceive, and Baba Segi are examined medically. It follows from the medical examination that Baba Segi cannot impregnate a woman (pp. 189-196) as a result of a disease he has contracted in his childhood days. While it is true that these women's constant recourse to **imaginative thought** to solve their problem of childlessness (and **rational thinking** to justify their choice) encourages, from the perspective of the Yorùbá society's moral code, what one can term social deviance (telling lies, fornication, etc.) (to borrow sociological terms), it actually alleviates each of them of the yoke of being constantly called a 'barren' and the pressing risk of losing their marriage and the psychological torture and trauma that go with it.

Shoneyin also represents Iya Femi and Bolanle as victims of such entrenched oppressive social practices as rape, jilting and sexual objectification which are not sanctioned by the Yorùbá society's moral code. Iya Femi, for instance, while working in the Adeigbe's household, is raped by Tunde, Grandma's son. She recounts this sad experience in the

following text: "It was Tunde, Grandma's only son, who first climbed between my legs. […] On this particular night, he came in drunk as usual. He said he'd had a bad night and I should have mercy and let him fuck me. I didn't scream like Grandma's daughters did when they brought men home on hot afternoons; I lay down quietly and hid the pain beneath my skin. When he had finished, he embraced me and told me that my body was worth paying for." (italics ours) (Shoneyin, 2015, p. 124). The italicized sentence in the preceding passage clearly indicates that Iya Femi is helplessly raped by Tunde. The last sentence in the text further shows Tunde's condescending attitude towards the young woman, and perhaps towards women, in general. The narrator's reporting of Tunde's speech "[…] my body was worth paying for." plainly suggests sexual objectification. In addition, Tunde continues to sleep with Iya Femi until she gets pregnant, and even when she informs him about her getting ready to marry Baba Segi, he obviously shows no concern at all: "He didn't seem surprised at all. He just smiled. 'It can only make our time sweeter,' he said." (p. 32).

In a much similar way, Bolanle is brutalized and raped by Thomas who offers to give her a ride home on a rainy day (Shoneyin, 2015, pp. 111-116). When she is raped, she is only fifteen years old. Later, she dates a nineteen-year-old man called Segun, who sleeps with her several times (p. 117). When she gets pregnant, Segun takes her to a clinic where she undergoes abortion. After this sad experience, which could have cost her her life, she is later jilted by Segun. In fact, when Segun dumps Bolanle, she actually suffers from a psychological pathology called 'low self-esteem' in Freudian terms (Pourya, 2014, p. 2). As a result, she undergoes the processes of loss or/and grief, melancholia or depression, whose features are "[…] a profoundly painful dejection, cessation of interest in the outside world, loss of the capacity to love, inhibition of all activity and a lowering of the self-regarding feeling to a degree that finds utterance in self-reproaches and self-reviling" (Freud, "Mourning" 3042, cited in Pourya, 2014, p. 2).

Bolanle's reaction to the aforementioned psychological pathology is highly surprising. She actually adjusts herself to it by means of the dual cognitive process of **imaginative thought** and **rational thinking**. This is to say, Bolanle draws on the dual cognitive process to undermine the effects of the rape, abortion and jilting experience on her life. Besides, she makes recourse to the dual cognitive process to challenge her family's (mainly her mother's) expectation of her getting married to a literate, unmarried man, rather than to an illiterate, polygamous man (Baba Segi) that she has chosen. In her attempts to convince her mother of the relevance of her choice, consider how she goes about this rationally in the text below:

'I [Bolanle] wasn't seduced. That buffoon [Baba Segi] was prepared to take me as I was. He didn't ask me any questions. Neither did he know a past he could compare my present with. I was lost and didn't want to do anything with my life. He was satisfied with who I was. All he wanted was for me to be his wife. Imagine how appealing that was to me!' (pp. 150-151).

Still in a bid to represent patriarchal workings as male chauvinistic tendencies restricting the female gender in social life, Shoneyin depicts Iya Tope as a victim of sexist exploitation. Aged 23 and still considering herself as a child, her father (who works on Baba Segi's cassava farmland) decides, against her will, to give her out in marriage to Baba Segi. In fact, she is used to compensate Baba Segi for the year's bad harvest. While concluding the

marriage deal with Baba Segi around a bottle of Schnapps, Iya Tope's father describes his daughter, extolling her in these terms: "'She is not a great beauty,' […] 'But she is as strong as three monkeys. And thorough too. What she loses in wit, she gains in meticulousness. This is a great virtue in a woman. I have three wives so I speak from experience.'" (Shoneyin, 2015, pp. 81-82).

5. Conclusion

This paper has examined and demonstrated how Shoneyin uses language to deconstruct the postmodern Yorùbá society's moral code and encode the trope of sexual liberation in her debut novel entitled The Secret Lives of Baba Segi's Wives (2015). It has drawn its theoretical underpinnings from an eclectic linguistic tradition and the qualitative method of data collection. The article has also argued that this moral code is an instance of language use imbricated by power and ideology. This is to say, it encodes power inequalities in social life. The qualitative analysis has demonstrated why it is necessary to deconstruct the moral code in order to bring about social change in the postmodern Yorùbá society.

Change can never be effective without a critical analysis of social practice. In this perspective, we consider that "[…] there are things that people are doing that they are unaware of - and the potential social impact of critical analysis [is to serve] as a means of raising people's self-consciousness." (Fairclough, 1989, p. 41). The change that Shoneyin seems to advocate via her gender representation is one which balances the equation between the two sex categories. In fact, as the analysis has revealed, she has exuded the forces and mainly the weaknesses of the Yorùbá society's moral code. In other words, she has shown the ways in which the moral code favors the male sex and disfavors the female one. In a bid to represent such patriarchal workings as polygamy, rape, jilting, sexual objectification and sexist exploitation as male chauvinistic tendencies meant to restrict the female gender in social life, she has diligently ascribed or/and assigned various linguistic choices, discursive strategies, and mainly cognitive processes to her main female protagonists (Iya Segi, Iya Tope, Iya Femi and Bolanle), all of which have been duly displayed in this study. In conclusion, this paper has critically proven that Shoneyin's literary work does not ultimately aim to sanction or legitimize moral vices as Adebanjo (2017) seems to suggest, it rather aims to critique the one-sided, male chauvinistic character of the moral code set in the postmodern Yorùbá society; a critique meant to do justice to women.

References

1. Achebe, C. (2012). There Was A Country: A Personal History of Biafra. First Edition. New York: The Penguin Press.

2. Adebanjo, N. (2017). Moral Issues in Recent Nigerian Novels: Reading of Lola Shoneyin's The Secret Lives of Baba Segi's Lives. In Review of Arts and Humanities, Vol. 6, No. 2, pp. 18-22.

3. Allagbé, A. A. (2016). Character Naming and Authorial Attitudes in Contemporary African Literature. In Research on Humanities and Social Sciences, Vol. 6, No. 4, pp. 20-28.

4. Allagbé, A. A. & Allagbé, M. Akinola (2015). A Cross-Examination of Female

Masculinities and Male Femininities in Mema by Daniel Mengara. In Studies in English Language Teaching, Vol. 3, No. 4, 384-394.

5. Allagbé, A. A. Alou, Y. & Chinade, I. S. (in press). A Feminist Critical Discourse Analysis of the Tropes of (Sexually) Objectified or/and Oppressed Men in Selected Contemporary African Prose Works.

6. Allagbé, A. A. & Amoussou, F. (2020b). (Dis)Empowering Gendered Characters in Discourse: A Sociolinguistic Study of Daniel Mengara's Mema (2003). In Sumerianz Journal of Education, Linguistics and Literature, Vol. 3, No. 6, pp. 96-106.

7. Allagbé, A. A. & Amoussou, F. (2020a). Patriarchal Ideologies and Female Unfemininities in Contemporary Feminist Writings: A Gender-Oriented and Critical Discourse Analysis Perspective. In International Journal of Language, Literature and Gender Studies (LALIGENS), Bahir Dar-Ethiopia,Vol. 9 (1), Serial No 19, pp. 13-27.

8. Allagbé, A. A. & Amoussou, Y. C. (2018). Analyzing Discourses of Masculinity and Femininity in Daniel Mengara's Mema (2003) from Hallidayan and Butlerian Perspective. In Revue Internationale de Linguistique Appliquée, de Littérature et d'Education, Volume 1, Pp. 249-280.

9. Allagbé, A. A., Zossoungbo, E. & Alou, Y. (2020). Gender Representation in Lola Shoneyin's The Secret Lives of Baba Segi's Wives (2015). In Territoires, Sociétés et Environnement (Presses Universitaires de Zinder), N° 015, pp. 1-26.

10. Amoussou, F. & Djimet, I. (2020). De-Structuring Social Orders for Social Change: A Feminist Critical Discourse Analysis of Excerpts from Two Contemporary Literary Artifacts. In International Journal of Arts, Humanities and Social Studies (IJAHSS), Volume: 2, Issue 5, pp. 140-148.

11. Chukwuemeka, D. (2019). A Wetness in Dry Places: Sex and Taboo in Abubakar Ibrahim's Season of Crimson Blossoms. In Humanities Bulletin, Volume 2, Number 2, pp. 145-157.

12. Fairclough, N. (2001). Language and Power. Second Edition. New York: Pearson Education Limited.

13. Fairclough, N. (1995). Language and Social Change. First Edition. Cambridge: Polity press.

14. Fairclough, N. (1989). Language and Power. First Edition. London: Longman.

15. Fowler, R. (1986). Linguistic Criticism. First Edition. UK: University Press.

16. Ijem, B. U. & Agbo, I. I. (2019). Language and Gender Representation in Chinua Achebe's Things Fall Apart. In English Language Teaching, Vol. 12, No. 11, pp. 55-63.

17. Koussouhon, A. L., Akogbéto, A. P. & Allagbé, A. A. (2015b). Portrayal of Male Characters by A Contemporary Female Writer: A Feminist Linguistic Perspective. In International Journal of Advanced Research, Volume 3, Issue 12, 314-322.

18. Koussouhon, A. L., Akogbéto, P. & Allagbé, A. A. (2015a). Gender Relations and Mood Choices: A Systemic Functional Analysis of Amma Darko's The Housemaid. In Revue Internationale de Sciences Humaines, Sociales et Techniques, pp. 148-171.

19. Lakoff, R. (1975). Language and Woman's Place. New York: Harper & Row.

20. Lazar, M. M. (2007). Feminist Critical Discourse Analysis: Articulating a Feminist Discourse Praxis. In Critical Discourse Studies, 4(2), 141-164.

21. Ogunyemi, C. O. (1995). Introduction: The Invalid, Dea(r)th, and the Author: The Case of Flora Nwapa, aka Professor (Mrs.) Flora Nwanzuruahu Nwakuche. In Research in African Literatures, Volume 26, Number 2, pp. 2-16.

22. Oyewùmí, O. (2005). African Gender Studies: A Reader. Palgrave Macmillan: New York.

23. Pourya, M. A. (2014). The Shadow of Freudian Core Issues on Wuthering Heights: A Reenactment of Emily Brontë's Early Mother Loss. In Advances in Language and Literary Studies, Vol. 5, No 2, pp. 1-9.

24. Shoneyin, L. (2015). The Secret Lives of Baba Segi's Wives. Third Edition. Abuja: Cassava Republic Press.

25. Simpson, P. (1993). Language, Ideology and Point of View. Routledge: London and New York.

26. Udumukwu, O. & Igbokwe, I. C. (2016). Language, Polygamy and Motherhood in Emecheta's The Joys of Motherhood: A Stylistic Critical Approach. In African Research Review: An International Multi-disciplinary Journal, Ethiopia, Vol. 10(2), Serial No.41, pp. 283-294.

27. Van, Dijk, T. A. (2001b). "Multidisciplinary Critical Discourse Analysis: a plea for diversity". In Wodak, R. & Meyer, M. (Eds.), Methods of Critical Discourse Analysis (pp. 95-120). London: Sage.

UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE EĞİTİM FAKÜLTESİ OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ

OPINIONS OF PRE-SCHOOL TEACHER STUDENTS OF THE FACULTY OF EDUCATION ON THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION

Zekeriya ARSLAN
Kadriye ÖZYAZICI
Oğuz EMRE
Ayşegül ULUTAŞ KESKİNKILIÇ

Özet

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi eğitim öğretmeni adaylarının 2020-2021 eğitim öğretim yılında uzaktan eğitim süreci boyunca yaptıkları uygulamalar hakkında görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma okul öncesi öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim *(fenomenoloji)* deseninde planlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Okul Öncesi Öğretmenliği eğitimine devam eden 23 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Nitel araştırma modelinde yapılandırılan araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkındaki görüşlerini belirlemek için yöneltilen ilk soruya öğretmen adaylarının 19'u (%83.6) doğrudan etkileşim eksikliği, çocukların gelişim özellikleri, çocukların dikkat süresi, çocukların bireysel ihtiyaçları, yaparak yaşayarak öğrenme eksikliği, dönüt eksikliği, veli ilgisi, yeterli iletişim eksikliği, teknolojik araç ve internet yetersizliği, çocuğun aktif katılım eksikliği, okul öncesi kullanılan yöntemler nedenleri ile okul öncesi dönemde uzaktan eğitimin etkili olmayacağını; öğrencilerin 3'ü (%13) etkinlik türü, teknolojik yeterlilik, veli işbirliği, öğretmen yeterliliği, pandemi sürecinde olunması nedenleri ile uzaktan eğitimin kısmen etkili olabileceğini; 1'i (%4.34) öğretmen yeterliliği, nedeni ile uzaktan eğitimin etkili kullanılabileceğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayı, Uzaktan Eğitim, Okul Öncesi Eğitim

Abstract

The purpose of this research; The aim of this study is to examine the opinions of pre-school education teacher candidates about the practices they made during the distance education process in the 2020-2021 academic year. The research was planned in the phenomenology pattern, which is one of the qualitative research methods, in order to examine the views of pre-school teacher candidates on the distance education process. The study group of the research consists of 23 senior students who continue their pre-school education education. In the study, which was structured in the qualitative research model, a semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data collection tool. The obtained data were analyzed by content analysis method. According to the findings of the study, 19 (83.6%) of the pre-service teachers answered the first question to determine the

views of 4th grade preschool teachers about distance education, lack of direct interaction, developmental characteristics of children, attention span of children, individual needs of children, learning by doing and experiencing. Distance education in preschool period will not be effective due to lack of feedback, lack of parental interest, lack of adequate communication, lack of technological tools and internet, lack of active participation of the child, methods used in preschool; 3 of the students (13%) stated that distance education may be partially effective due to the type of activity, technological competence, parent cooperation, teacher competence, being in the pandemic process; 1 (4.34%) stated that distance education can be used effectively due to teacher proficiency.

Keywords: Teacher Candidate, Distance Education, Pre-School Education

Giriş

Bir öğretim uygulaması, öğretmen adaylarına sınıflarda öğretim için özgün ve uygulamalı deneyim imkanı sağlamaktadır. Erken çocukluk eğitiminde, uygulamalar öğretmen adaylarına, çocukların gelişimi ve müfredatın içeriği hakkındaki bilgilerini uygulama fırsatları sunmaktadır. Etkili bir okul öncesi öğretmeni olmak ancak öğretme becerilerinin gelişimini desteklemekle mümkündür (Johnson ve ark 2017 ; NAEYC 2009).Okul öncesi eğitim öğretmenliği programlarının ders akreditasyonunda genellikle bir dizi öğretim uygulamasının tamamlanması gerekmektedir. ABD'nin New York Eyalet Eğitim Departmanı, farklı erken çocukluk ortamlarında Pre/Kindergarten, Kindergarten ve ilkokul sınıflarında, üniversite denetiminde, öğretmen adaylarının öğretim deneyimleri için imkanlar sağlanmaktadır (nysed.gov).

Ancak 2020 yılı mart ayından itibaren Çin merkezli başlayıp kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan covid 19 pandemisi sebebiyle dünyada olduğu gibi Türkiye'de de eğitim kademelerinin tamamında aksamalar meydana gelmiştir. Politika yapıcılar farklı alternatif eğitim süreci üzerinde çalışmalar yapmış ve kısa sürede tüm eğitim kademelerinde çevrim içi eğitim modeli benimsenmiştir. Olağanüstü şartlarda alınan bu karar mecburiyet noktasında oluşmuş olsa da birçok eğitim kademesinde özellikle de uygulamalı eğitimin şart olduğu bilim dallarında birçok zorluk ve geleceğe dair sorun teşkil eden durumlarda oluşturmuştur. Bunlardan bir tanesi de öğretmen eğitimi ve özellikle okul öncesi eğitim öğretmenliği alanıdır.

Çevrimiçi öğrenme, İnternet üzerinden gerçekleşen bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır. Hem çocuklar hem de yetişkinler için eğitime uzak yerlerden erişmeleri için veya çeşitli nedenlerle bir okula, meslek yüksekokuluna veya üniversiteye gidemeyen öğrencilere öğrenme deneyimleri sağlayan bir uzaktan eğitim şeklidir. Uzaktan eğitim, coğrafi mesafeyle ilgili sorunlara değil, aynı zamanda derslere yüz yüze katılımı engelleyen diğer birçok nedenden ötürü ele alınmaktadır (Hrastinski 2008 ; Moore ve diğerleri 2011 ; Singh ve Thurman 2019 ; Watts 2016 ; Yılmaz 2019).

Tüm dünyada eş zamanlı olarak çevrim içi eğitime geçilme nedenleri bu sefer küresel salgın haline dönüşen covid 19 hastalığı sebebiyle gerçekleşmiştir. Salgın sürecinde Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okulların kapatılması sebebiyle öğretmenlik uygulamaları da uzaktan eğitim ile yürütülmeye başlanmıştır (Özer, 2020;YÖK, 2020a,b,c,d). Öğretmenlerin mesleğinin gereklerini uygularken bir sınıfta öğrenmeyi etkileyen en önemli

faktörlerin başında öğretmenlerin öğretimi planlama ve uygulama yeterlikleri ve etkili öğretim sunabilme becerilerinin geldiği bilinmektedir. Bu yeterliklerin kazanılması sürecinde uygulama yapılan sınıfın öğretmeni, en etkili rol modeldir. Ayrıca öğretmen adaylarının fakültede aldıkları ders içerikleri ve derslerin uygulamaya ne düzeyde yansıtıldığı da etkili birer faktördür (Conderman, Morin ve Stephens, 2005).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de dijitalleşme, teknolojinin aktif kullanımı her kesimden rağbet görmektedir. Özellikle bu süreçle birlikte eğitimlerini dijital araçlarla alan ve mesleki hayatlarındaki başarıyı arttırmak için teknolojinin eğitime entegrasyonuna ihtiyaç duyan öğretmenler için daha da önemli bir hal almıştır. Pandeminin de etkisiyle uzaktan eğitimin verimliliği, kullanılabilirliği, faydalılığı vb. konularda son zamanlarda alan yazında birçok çalışma yapılmıştır. Bu hususta öğrencilerin yaş grubunun küçüklüğü ve dikkat sürelerinin daha az olması okul öncesi eğitimin hassasiyeti gibi nedenlerle okul öncesi öğretmen adaylarının online eğitim hakkındaki görüşlerinin ilgili alanda önemli olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle bu araştırmada, okul öncesi eğitim öğretmeni adaylarının 2020-2021 eğitim öğretim yılında uzaktan eğitim süreci boyunca yaptıkları uygulamalar hakkında görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmen adaylarının okul öncesi eğitimde;

1) Çevrimiçi öğrenmenin gerçekleştirilmesi konusundaki görüşleri nelerdir?

2) Çevrimiçi eğitim uygulamalarını kullanma yeterliliği hakkında görüşleri nelerdir?

3) Çevrimiçi eğitim sürecinde eğitim programının gerçekleştirmesine ilişkin görüşleri nelerdir?

Öğretmenlik uygulamasının online olarak yapılması hakkındaki görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma okul öncesi öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim *(fenomenoloji)* deseninde planlanmıştır. Olgu bilim deseni ile yaşanmış deneyimleri açıklamaya ve ortaya çıkarmayı amaçlanmaktadır (Miller, 2003). Olgular, katılımcıların bir olguya ilişkin algıları, yönelimleri, yaşantılarını belirleyerek bireylerin olguya yükledikleri anlamları açıklayabilmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu; Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören 23 okul öncesi öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışmanın katılımcıları kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ile seçilmiştir. Katılımcıların gerçek isimleri yerine öğretmenlere Ö1'den Ö23'e kadar kodlar verilmiştir. Araştırmanın katılımcıları çalışma başlamadan konu ile ilgili bilgilendirilmiş ve gönüllü olanlar çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim öğretim yılı okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 23 okul öncesi öğretmen adayıdır. Öğretmen adayların 5'i (%21.7) erkek, 18'i (%78.3) kadındır.

Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı

Araştırmada alan yazın incelenerek araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan sorular için üç alan uzmanın görüşü alınmıştır. Uzman görüşüne ek olarak bir okul öncesi öğretmeni ile pilot çalışma yapılmıştır. Uzman görüşü ve pilot çalışma neticesinde sorular nihai halini almıştır. Araştırma sorularının birinci bölümde çalışmanın amacı ve demografik bilgilerle ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde eğitim programına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 5 açık uçlu soru bulunmaktadır.

Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış öğrenci görüşme formu soruları;

1. Okul öncesin eğitimde uygulanan online eğitim hakkında neler düşünüyorsunuz? (Okul öncesi eğitimde etkin kullanılabilir mi?, Neden?)

2. Ekran süreleri dikkate alındığında online eğitimin okul öncesindeki etkisi neler olabilir? (sağlık, eğitim vb açıdan etkisi neler olabilir?)

3. Okul öncesi eğitimde uygulamaları (eba, zoom, teams vb.) kullanma yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz? (Pandemi sonrasi bazı etkinlikler özelinde kısmi uzaktan eğitim olsa bu uygulamalarda beceri kazandınız mı?)

4. Bir öğretmen adayı olarak baktığınızda okul öncesi eğitimin online olarak yapılmasında planları uygulayabilme(aylık plan ve etkinlik planı) hakkında ne düşünürsünüz?(kolaylık, zorluk açısından)

5. "Öğretmenlik Uygulaması" dersini online olarak sürdürmek ile ilgili ne düşünüyor sunuz? (Verimli mi?, Yüz yüze öğretmenlik uygulaması yapmamış olmak ile ilgili ne düşünüyorsunuz?)

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde nitel veriler derinlemesine çözümlenerek kodlamalar yapılır, kodlamalara bağlı olarak temalar oluşturulur, temalara ilişkin maddelerde frekans ve yüzde değerlerine yer verilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013).

Bulgular

Tablo 1: Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkında görüşleri

Kategorileri	f	%	Alt temalar	f	%
Etkili değil	**19**	83.60	Doğrudan etkileşim eksikliği	2	4.5
			Çocukların gelişim özellikleri	12	27.3
			Çocukların dikkat süresi	8	18.2
			Çocukların bireysel ihtiyaçları	1	4.5
			Yaparak yaşayarak öğrenme eksikliği	1	4.5
			Dönüt eksikliği	1	4.5
			Veli ilgisi	1	4.5
			Yeterli iletişim eksikliği	1	4.5
			Teknolojik araç ve internet yetersizliği	3	6.8
			Çocuğun aktif katılım eksikliği	3	6.8
			Okul öncesi kullanılan yöntemler	3	6.8
Kısmen etkili	**3**	13.04	Etkinlik türü	1	4.5
			Teknolojik yeterlilik	1	4.5
			Veli işbirliği	3	6.8
			Öğretmen yeterliliği	1	4.5
			Pandemi süreci	1	4.5
Etkili	**1**	4.34	Öğretmen yeterliliği	1	4.5
Toplam	**23**	100		44	100

Tablo 1'e göre okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 19'u (%83.6) doğrudan etkileşim eksikliği, çocukların gelişim özellikleri, çocukların dikkat süresi, çocukların bireysel ihtiyaçları, yaparak yaşayarak öğrenme eksikliği, dönüt eksikliği, veli ilgisi, yeterli iletişim eksikliği, teknolojik araç ve internet yetersizliği, çocuğun aktif katılım eksikliği, okul öncesi kullanılan yöntemler nedenleri ile okul öncesi dönemde uzaktan eğitimin etkili olmayacağını; öğrencilerin 3'ü (%13) etkinlik türü, teknolojik yeterlilik, veli işbirliği, öğretmen yeterliliği, pandemi sürecinde olunması nedenleri ile uzaktan eğitimin kısmen etkili olabileceğini; 1'i (%4.34) öğretmen yeterliliği, nedeni ile uzaktan eğitimin etkili kullanılabileceğini ifade etmişlerdir.

Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde etkili bir yol olmadığını düşünen okul öncesi öğretmenliği öğrencileri Ö3 *"Okul öncesi eğitimde uzaktan eğitimin verimli geçeceğini kesinlikle düşünmüyorum. Çünkü yetişkinlerin bile verim alamadığı uzaktan eğitimden dikkat süreleri çok düşük olan küçük yaştaki çocukların verim alması beklenemez. Çocukların yaşları gereği yaparak yaşayarak etkileşim içinde eğitim alması gerekir. Bazı çocukların teknolojik araç ve eksikliği durumlarını da göz önünde bulundurmamız gerekirse imkansızlıktan ve ailelerin umursamazlıklarından dolayı kimi çocukların derslere giremedikleri veya derslere gereken önemi veremedikleri görülebilir. Uzaktan eğitimin okul öncesi çocukları için yeterli ve verimli olduğunu düşünmüyorum.",* Ö11 "*Okul öncesinde eğitim de aktif katılım önemli olduğu için çocukların dikkat süresi uzaktan eğitimde daha az aktif olacağını düşünüyorum.".* Ö12 "*Etkin kullanılabileceğini düşünmüyorum çünkü erken çocukluk, çocuğun en hareketli olduğu dönemlerden biri bu da çocuğun ekrana dikkatini vermesini zorlaştıracak ve etkin öğrenmenin gerçekleşmesine engel olacaktır."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde kısmen etkili bir yol olduğunu düşünen öğretmenlerden Ö5 *"Yüz yüze eğitim uzaktan eğitime göre daha etkindir. Ancak uzaktan eğitimi de etkin kullanmak mümkündür bunu büyük ölçüde sağlayacak öğretmendir. Öğretmen etkinlik seçimlerini dikkatli yapmalı ve aillerden yardım almalıdır. Bu şekilde uzaktan eğitime etkin bir şekilde gerçekleşebilir.",* Ö10 *"Çocuğun kendi ailesinin de desteği olursa kullanılabilir."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde etkili bir yol olduğunu düşünen öğretmenlerden Ö14 *"Pandemi nedeniyle uzaktan eğitim artık hayatımıza girmiş bulunmaktadır. Okul öncesi eğitim yüz yüze eğitimle devam ettiği için uzaktan eğitimin diğer eğitim kademelerine nazaran planlı ilerletildiğini düşünmüyorum ancak okul öncesi eğitimde de etkin kullanılabilir bence çünkü pandeminin hayatımızdan ne zaman çıkacağını bilmiyoruz ve çocuklarımızı bu duruma adapte etmeliyiz. Okul öncesi eğitimde de uzaktan eğitim ile ilgili bazı okullarda eğitim süreci gerçekleştirilmiş olsada bunun genel tüm okullar için yaygınlaştırılması gerekli olmalıdır. Bunun için donanımlı öğretmenler planlı bir çalışma yapılarak tüm çocukların ulaşabileceği şekilde bir uzaktan eğitim gerçekleştirilebilir."* şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 2: Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin, uzaktan eğitimin çocukların ekran sürelerine etkisi hakkında görüşleri

Kategorileri	f	%	Alt temalar	f	%
Ekran süresi çocukları olumsuz etkiler	18	78.26	Dikkat süresi	4	8
			Göz sağlığı	12	24
			Postür bozukluğu	2	4
			Zihinsel gelişim	2	4
			Sosyal gelişim	3	6
			Motor gelişim	5	10
			Kemik gelişimi	1	2
			Sağlık problemleri	4	8
			Teknolojik araçlara erişim	1	2
			İletişim becerileri eksikliği	1	2
			Güdülenme eksikliği	2	4
			Etkin öğrenme	1	2
			Teknoloji kullanım süresinde artma	5	10
Ekran süresi çocukları olumsuz etkilemez			Etkinlik süresi	4	8
			Eğitime devam etme	1	2
			Teknolojik araçları etkin kullanma	2	4
Toplam	**23**	100		50	100

Tablo 2'ye göre okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencileri 18'i (%78.26) dikkat süresi, göz sağlığı, postür bozukluğu, zihinsel gelişim, sosyal gelişim, motor gelişim, kemik gelişimi, sağlık problemleri, teknolojik araçlara erişim, iletişim becerileri eksikliği, güdülenme eksikliği, etkin öğrenme, teknoloji kullanım süresinde artma nedenleri olumsuz etkileneceklerini düşünmektedirler. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 3'ü (%13) ise ekran süresinin çocuklar üzerinde etkinlik süresi, eğitime devam etme, teknolojik araçları etkin kullanma nedenleri ile uzaktan eğitimin olumlu etkili kullanılabileceğini ifade etmişlerdir.

Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde çocukların ekran sürelerini olumsuz etkileyeceğini düşünen okul öncesi öğretmenliği öğrencileri Ö8 *"Çocukların tablete ve telefona olan bağlılığını artıracağını düşünüyorum iletişim becerilerini de olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.",* Ö17 "*Ekran başında oturmanın çocukların hatta tüm insanların sağlığı açısından tehlike oluşturduğu sürekli gündem olan bir konudur. Oturma bozukluğu, görme bozukluğu, kemik ve kas gelişimine olumsuz etkileri gibi çok çeşitli zararları vardır. Çağımızın teknoloji çağı olduğu sıkça belirtilir, çocukların teknoloji ile iç-içe olması ve çoğu etkinlikte etkili bir biçimde kullanılması önemlidir fakat teknolojinin etkili bir biçimde kullanılması çocukları ekran başına hapis etmek anlamına gelmez.".* Ö22 "*Öğrenciler vakitlerini masa başında geçirdikleri için hareketsiz kalırlar bu sağlık problemleri ortaya çıkarabilir Ayrıca uzun süre ekrana bakmak göz sağlığı açısından da iyi olmaz."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde çocukların ekran sürelerini olumsuz etkileyeceğini düşünen okul öncesi öğretmenliği öğrencileri Ö18 *"Ekran süreleri maksimum 40 dakika olarak biliyorum ve bu çocuğu kötü etkilemez. Aksine teknolojiyi eğitim amacıyla da kullanabileceğinin farkına varır. Sağlık açısından da bir sorun olacağını düşünmüyorum çünkü ekran süreleri o kadar uzun değil.",* Ö20 *"Ekran süreleri maksimum 40 dakika olarak biliyorum ve bu çocuğu kötü etkilemez. Aksine teknolojiyi eğitim amacıyla da*

kullanabileceğinin farkına varır. Sağlık açısından da bir sorun olacağını düşünmüyorum çünkü ekran süreleri o kadar uzun değil." şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 3: Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin, eba, zoom, teams vb. uygulamaları kullanma yeterlikleri hakkındaki görüşleri

Kategorileri	f	%
Yetersiz	9	39.13
Yeterli	14	60.86
Toplam	23	100

Tablo 3'e göre okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencileri 9'u (%39.13) eba, zoom, teams vb. uygulamaları kullanmada kendilerini yetersiz olarak görmektedirler. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 14'ü (%13) ise eba, zoom, teams vb. uygulamaları kullanma kendilerini yeterli olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Uzaktan eğitimin uygulamalarını kullanmada kendini yetersiz gören okul öncesi öğretmenliği 4. Sınıf öğrencileri Ö6 *"Uygulamaları kullanma da yeterli olduğumu düşünmüyorum"*, Ö13 "*Uzaktan eğitim uygulamalarını kullanma konusunda yetersiz olduğumu düşünüyorum. Hayır kazanamadım."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin uygulamalarını kullanmada kendini yeterli gören okul öncesi öğretmenliği 4. Sınıf öğrencileri Ö4 *"Pandemi süreci gereği mecburi olarak uzaktan eğitime geçmek zorunda kaldık. Eba, zoom veya teams uygulamaları bu eğitim için kurtarıcı oldular. Pandemi sonrası aile katılımı sürecinde bu uygulamaların kullanılmasının güzel ve etkili olabileceğini düşünüyorum. Bu uygulamaların bazı etkinliklerde kullanılması konusunda kendimi yeterli görüyorum.."*, Ö19 *"İlk kullanmaya başladığım zamanlar bir bocalama ve öğrenme sürecine girsem de şimdi yeterliliğimin yüksek olduğunu görüyorum. Çoğu uygulamalarda önce öğrenme sürecine girdim şimdi ise yeterliliğim yüksek."* şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 4: Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin, uzaktan eğitim sürecinde planların (aylık plan ve etkinlik planı) uygulanması hakkında görüşleri

Kategorileri	f	%	Alt temalar	f	%
Uzaktan eğitimde planlar etkili uygulanamamaktadır	22	95.65	Yaş grubu gelişim özellikleri	6	18.2
			Etkinlik planlarını hazırlamakta zorluk	1	3.03
			Çocukların dikkat süresi	6	18.2
			Öğretmenin müdahale edememesi	1	3.03
			Öğretmen merkezli olması	1	3.03
			Çocukların pasif olması	1	3.03
			Kısıtlı eğitim süresi	3	9.1
			İşbirliğine, büyük grup etkinlikleri, alan gezileri eksikliği	2	6.1
			Uzaktan eğitime uygun etkinlik hazırlama	5	15.2
			Materyal eksiği	1	3.03
			İletişim eksiği	2	6.1
			Yüz yüze eğitimde sağlanan yakınlık eksikliği	3	9.1
Uzaktan eğitimde planlar etkili uygulanmaktadır	1	4.3	Öğretmen yeterliliği	1	3.03
Toplam	23	100		33	100

Tablo 4'e göre okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencileri 22'si (%95.65) yaş grubu gelişim özellikleri, etkinlik planlarını hazırlamakta zorluk, çocukların dikkat süresi, öğretmenin müdahale edememesi, öğretmen merkezli olması, çocukların pasif olması, kısıtlı eğitim süresi, işbirliğine, büyük grup etkinlikleri, alan gezileri eksikliği, uzaktan eğitime uygun etkinlik hazırlama, materyal eksiği, iletişim eksiği, yüz yüze eğitimde sağlanan yakınlık eksikliği nedenleri ile uzaktan eğitim sürecinde planları etkili bir şekilde uygulanmanın (aylık plan ve etkinlik planı) mümkün olmayacağını ifade etmişlerdir. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 1'i (%4.3) ise öğretmen yeterliliği nedeni ile uzaktan eğitim sürecinde planları etkili bir şekilde uygulanmanın (aylık plan ve etkinlik planı) mümkün olacağı ifade etmiştir.

Uzaktan eğitimin planları etkili bir şekilde uygulanmanın mümkün olmayacağını düşünen okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencileri Ö1 *"Uzaktan eğitim ile birlikte kazandırılmak istenilen kazanımların yeterli düzeyde kazandırılamaması, çocukların dikkatlerini çekmenin zor olması, etkinlik sırasında öğretmenin müdahale edememesi gibi çok sayıda zorlukla beraber plânların uygulanması konusunda çok zorlanıldığını düşünüyorum.",* Ö2 "*Yuz yuze eğitimde uygulandığında çok güzel sonuçlar alınabilecekken uzaktan eğitimde ayni sonuca ulaşamıyoruz uzaktan eğitim daha çok öğretmen merkezli oluyor ve çocuk pasif kalıyor, tabi ki katıldığı etkinlikler de oluyor ama çoğunluk bu şekilde.",* Ö9 *"Yüz yüze eğitim kadar verimli olduğunu düşünmüyorum ,çocukların isteksiz olduğunu görüyorum bu yüzden de ailesinin yardımıyla görev ve sorumlulukları yerine getiriyorlar . Eğitim öğretim olarak değil de zorunluluk olarak gördükleri için sıkılarak derse katılan çocuklar olduğunu düşünüyorum. Üstelik maddi manevi imkânların çok fazla göz ardı edildiği bir süreç olmasından dolayı her çocuk derslere katılamıyor. Sınıf ortamında arkadaşlarını görerek onlardan etkilenerek öğrenmeye istekli olan çocuklar ekran başında bunu yapamıyorlar. Öğretmenler yüz yüze eğitimde olduğu kadar disiplin sağlayamadıkları için bir kargaşa havası hakim ve bu durum öğrenmeye istekli çocuklar üzerinde de olumsuz etkiye sebep vermektedir.", Ö15 "Yüz yüze eğitim kesinlikle daha verimli çünkü uzaktan eğitimde birçok aksaklıklar yaşanabiliyor. İnternet sorunu, çocukların yaş grubu, dikkat süreleri, internet erişimi sağlayamayan ve eğitimden mahrum kalan çocuklar gibi pek çok nedenler uzaktan eğitimden alınması hedeflenen verimin önüne geçebilmektedir.",* Ö20 *"Zor olduğunu düşünüyorum çünkü çocukların dikkat süreleri çok kısa olduğu için etkinliği yapmak, uygulamak zor oluyor.",* Ö23 *"Yüz yüze eğitim okul öncesi dönemi için çok daha verimli ve değerli."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin planları etkili bir şekilde uygulanmanın mümkün olduğunu düşünen okul öncesi öğretmenliği 4. Sınıf öğrencisi Ö14 *"Uzaktan eğitimde planları uygulamak yüz yüze eğitimde uygulamaya nazaran daha zor olduğunu düşünüyorum çünkü çocuklarla iletişimimiz daha zor olacak ve çocukların yaşı gereği dikkat süreleri bu durumu olumsuz etkileyecektir. Ancak yüz yüze eğitime göre daha zor olması bu eğitimi gerçekleştiremeyeceğimiz anlamına gelmemelidir. Bunun öğretmen kendini geliştirmeli ve uzaktan platformu çocuklar için nasıl etkili kullanabilirim diye düşünmeli ve bu şekilde hareket ederek eğitimin verimliliğini artırabilir."* şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 5: Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin, "Öğretmenlik Uygulaması" dersini uzaktan olarak sürdürmek hakkında görüşleri

Kategorileri	f	%	Alt temalar	f	%
Uzaktan Öğretmenlik Uygulaması	23	100	Verimsiz	8	14.1
			Çocuklar ile temas eksikliği	4	7.4
			Sınıf yönetimi becerisi eksikliği	2	3.7
			İletişim eksikliği	2	3.7
			Teorik bilgi	11	20.4
			Mesleğe başladığım zaman nelerle karşılaşacağım	3	5.6
			Motive etmemesi	1	1.9
			Sıkıcı gelmesi	1	1.9
			Uygulama eksiği	22	40.7
Toplam	23	100		54	100

Tablo 5'e göre çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencileri 23'ü (%100) verimsiz, çocuklar ile temas eksikliği, sınıf yönetimi becerisi eksikliği, iletişim eksikliği, teorik bilgi, mesleğe başladığım zaman nelerle karşılaşacağım, motive etmemesi, sıkıcı gelmesi, uygulama eksiği nedenleri ile Öğretmenlik Uygulaması dersini uzaktan olarak sürdürmenin uygulamadaki eksikliklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlik Uygulaması dersini uzaktan olarak sürdürmenin uygulamadaki eksikliğine dikkat çeken okul öncesi öğretmenliği 4. Sınıf öğrencileri Ö4 *"Yüz yüze yapmayı çok isterdim çünkü bir şeyi bilmek ile uygulamak arasındaki farkı görüyorum. Deneyim kazanmak isterdim yüz yüze yapmak etkinlikleri birebir gün boyu uygulamak isterdim..",* Ö7 *"Çocukların gözlerine bakarak onların eksiklerini ve yeterliliklerini görerek öğretmenlik uygulamasını geçirmek isterdim. Ancak bu dönem de bu çok mümkün değil.",* Ö16 *"Yüz yüze eğitimle bu dersi almak tabi ki de daha verimli. Şuan pandemi nedeniyle uygulama yapamıyoruz ve bu bence biz öğretmenler için büyük bir eksiklik. Verimi sadece planlar hazırlama, okul öncesi eğitim kurumuna dair bilgileri teorik olarak alıyoruz ancak mezun olup mesleğe başladığımızda uygulama eksikliğini fazlasıyla hissedeceğiz diye düşünüyorum.", Ö21 "Kesinlikle verimli değil. Öğretmenliğe başlayacağım zaman kendimi yetersiz hissedeceğim. Öğretmenlik teoride olan bir meslek değil uygulama olmadan birçok şey eksik kalıyor.",* Ö23 *"Yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime göre daha verimli olduğunu düşünüyorum. Yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim verimlilik açısından bence kesinlikle kıyaslanamaz. Uzaktan eğitimin bizim için bir seçenek olmadığı, pandemi süreci için de bir zorunluluk olduğu göz önünde bulundurularak kötünün iyisi şeklinde yorumlanabilir."* şeklinde ifade etmişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ile uzaktan eğitim sürecinde eğitim fakültesi okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin uzaktan eğitimin verimliliği, kolaylık zorluk düzeyi, kullanmada ki yetkinlikleri gibi başlıklarda görüşleri incelenmiştir. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkındaki görüşlerini belirlemek için yöneltilen ilk soruya öğretmen adaylarının 19'u (%83.6) doğrudan etkileşim eksikliği, çocukların gelişim özellikleri, çocukların dikkat süresi, çocukların bireysel ihtiyaçları, yaparak yaşayarak öğrenme eksikliği, dönüt eksikliği, veli ilgisi, yeterli iletişim eksikliği, teknolojik araç ve

internet yetersizliği, çocuğun aktif katılım eksikliği, okul öncesi kullanılan yöntemler nedenleri ile okul öncesi dönemde uzaktan eğitimin etkili olmayacağını; öğrencilerin 3'ü (%13) etkinlik türü, teknolojik yeterlilik, veli işbirliği, öğretmen yeterliliği, pandemi sürecinde olunması nedenleri ile uzaktan eğitimin kısmen etkili olabileceğini; 1'i (%4.34) öğretmen yeterliliği, nedeni ile uzaktan eğitimin etkili kullanılabileceğini ifade etmişlerdir.

Çevrimiçi öğrenmenin sınırlamaları, eğitmenlerin veya öğrencilerin çevrimiçi sitelere erişim ve bilgisayar kullanma konusundaki teknolojik yeteneklerine bağlı olarak değişebilir. Bu sınırlamalar, çevrimiçi erişimi olmayan veya bilgisayarlar gibi çevrimiçi öğrenme araçlarıyla sınırlı deneyimi olan küçük çocuklar veya okul çağındaki öğrenciler için daha belirgindir (Fedynich 2014 ; Wedenoja 2020). Dikkate alınması gereken ek bir sınırlama, küçük çocukların çevrimiçi öğreniminin yanı sıra çevrimiçi erişimin yetişkin gözetimi ve dolayısıyla yetişkinlerin erişilebilirliği ve katılımını da gerektirmesidir (Schroeder ve Kelley 2010 ; Youn vd., 2012). Dahası, çevrimiçi öğrenme, yetişkin öğrencilere kıyasla odaklanmaları ve öğrenmeleri için daha fazla etkileşime ve uygulamalı etkinliklere ihtiyaç duyan küçük çocukları dahil etmek için yeterli veya uygun fırsatlar sağlamayabilir. Bu tartışmalara rağmen, artık çevrimiçi araçları kullanan küçük çocukların sayısı, dokunmatik ekran teknolojileri ve İnternet erişilebilirliği nedeniyle hızla artmaktadır. Çağdaş eğitimde BİT, çocuklar için yaratıcı ve iletişimsel faaliyetler sağlama potansiyeli de sunmaktadır. Bu nedenle eğitimcilerin dikkatlerini, 21. yüzyılda çocuklara uygun olan güvenli ve sağlıklı çevrimiçi ortamların nasıl sağlanacağı, düşünme becerilerinin ve öğrenmeye yönelik teknoloji anlayışlarının geliştirilmesi konusunda bu konulara çekmek önemlidir (Edwards vd.,. 2018 ; Manches and Ploughman 2017 ; McPake vd., 2013).

Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin, uzaktan eğitimin çocukların ekran sürelerine etkisi hakkında görüşlerini belirlemek için yöneltilen diğer 2. soruya okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 18'i (%78.26) dikkat süresi, göz sağlığı, postür bozukluğu, zihinsel gelişim, sosyal gelişim, motor gelişim, kemik gelişimi, sağlık problemleri, teknolojik araçlara erişim, iletişim becerileri eksikliği, güdülenme eksikliği, etkin öğrenme, teknoloji kullanım süresinde artma nedenleri olumsuz etkileneceklerini düşünmektedirler. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 3'ü (%13) ise ekran süresinin çocuklar üzerinde etkinlik süresi, eğitime devam etme, teknolojik araçları etkin kullanma nedenleri ile uzaktan eğitimin olumlu etkili kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara benzer bir araştırma sonucu olarak okul öncesi eğitimde çocukların eğitimine yönelik öğretmenlerin EBA üzerinden genellikle video türünde içerikler paylaştıklarını, verilen süre içerisinde okul öncesi çocukların keyifli bir şekilde vakit geçirebilecekleri etkinliklerin olmadığı ifade edilmektedir. Okul öncesi eğitimde, çocukların oyun temelli öğrenmeleri göz ardı edilemez bir durum olduğu ve oyunun, bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemi olarak kabul edildiği vurgulanmaktadır. Bu yaş grubundaki çocukların oyun odaklı öğrenmelerinin daha kolay olduğu pek çok araştırma (Adıgüzel, 2012; Aral, Gürsoy ve Köksoy, 2001; Katlav, 2014; Koçyiğit ve Başara Baydilek, 2015) ile desteklenmiştir. Oyun ortamı içinde çocuklar, öğrenme sürecini deneyimsel ve katılım ilkesine göre gerçekleştirmektedir. Bu durum onların ekran bağımlılığının da önüne geçecek, belirli bir sürede tamamlayabilecekleri interaktif oyunlar, sesli okumalar, e-kitaplar gibi

çeşitli etkinliklerin olmasıyla birlikte içerik zenginleşeçektir. Bu nedenle tüm etkinliklerin oyun temelli düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir (MEB,2006; Çakmak Güleç, 2012).

Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin, eba, zoom, teams vb. uygulamaları kullanma yeterlikleri hakkındaki görüşlerini belirlemek için yöneltilen 3. soruya okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 9'u (%39.13) eba, zoom, teams vb. uygulamaları kullanmada kendilerini yetersiz olarak görmektedirler. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 14'ü (%13) ise eba, zoom, teams vb. uygulamaları kullanma kendilerini yeterli olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuca paralel bir araştırmada öğretmen adaylarının , öğretmenlik için gereken bilgi birikimi kadar becerileri de kazanmış olması beklendiğini vurgulamaktadır(Karakuş, vd., 2020). Bu sonuca karşıt bir araştırma sonucunda;erken çocukluk öğretmenlerinin teknoloji kullanımındaki tutum ve becerileri de çocukların motivasyonunu ve öğrenimini etkilediği, öğretmenlerin teknolojiyi genelde resimleri veya videoları göstermek için kullandıklarını çevrimiçi öğretimin etkin gerçekleştirilmesi için daha fazla rol almalarının gerekliliği ve teknoloji kullanımının zor olduğunu görebilecekleri ifade edilmektedir (Kalogiannakis 2010; Konca vd. 2016 ; Lindahl ve Folkesson 2012 ; Yurt ve Cevher-Kalburan 2011). Erken çocukluk öğretmenlerinin BİT kullanmadaki zorlukları, eğitim programlarında aldıkları dersler ile uygulamada kullanmaları beklenen BİT seviyesi arasındaki boşluktan kaynaklanıyor olabilir (Kalogiannakis 2010 ; Wetzel vd, 2004). Bu nedenle, iyi tasarlanmış kurslar öğretmenlerin motivasyonunu ve yeni teknoloji kullanımlarını artırabilir (Chen ve Chang 2006 ; Kerry ve Farrow 1996).

Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin, uzaktan eğitim sürecinde planların (aylık plan ve etkinlik planı) uygulanması hakkında görüşlerini belirlemek için yöneltilen 4.soruya okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 22'si (%95.65) yaş grubu gelişim özellikleri, etkinlik planlarını hazırlamakta zorluk, çocukların dikkat süresi, öğretmenin müdahale edememesi, öğretmen merkezli olması, çocukların pasif olması, kısıtlı eğitim süresi, işbirliğine, büyük grup etkinlikleri, alan gezileri eksikliği, uzaktan eğitime uygun etkinlik hazırlama, materyal eksiği, iletişim eksiği, yüz yüze eğitimde sağlanan yakınlık eksikliği nedenleri ile uzaktan eğitim sürecinde planları etkili bir şekilde uygulanmanın (aylık plan ve etkinlik planı) mümkün olmayacağını ifade etmişlerdir. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin 1'i (%4.3) ise öğretmen yeterliliği nedeni ile uzaktan eğitim sürecinde planları etkili bir şekilde uygulanmanın (aylık plan ve etkinlik planı) mümkün olacağı ifade etmiştir.

Eğer öğretmen adaylarının eğitimde zorluklarla başa çıkabilmeleri, içinde yaşadıkları toplumu daha üst basamaklara taşımada itici güç oluşturmaları amaçlanıyorsa, verilen eğitimin öğretmen adaylarındaki bağımsız düşünme, yaratıcılık, özdenetim, özgüven ve problem çözme potansiyellerini geliştirebilmesi lazımdır (Çetin ve Sönmez, 2009)

Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin, "Öğretmenlik Uygulaması" dersini uzaktan olarak sürdürmek hakkında görüşlerini belirlemek için yöneltilen 5. ve son soruya ise okul öncesi öğretmenliği 4. sınıf öğrencileri 23'ü (%100) verimsiz, çocuklar ile temas eksikliği, sınıf yönetimi becerisi eksikliği, iletişim eksikliği, teorik bilgi, mesleğe başladığım zaman nelerle karşılaşacağım, motive etmemesi, sıkıcı gelmesi, uygulama eksiği nedenleri ile Öğretmenlik Uygulaması dersini uzaktan olarak sürdürmenin uygulamadaki eksikliklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlik davranışları genellikle deneyim ve uygulamalarla kazanılmaktadır. Uygulamaya aktarılmayan bilgiler beceri haline gelmemekte, gerçek sınıf ortamındaki sorunları ve öğrenme üzerindeki etkilerini yakından gözleyememektedirler. Öğretmen yetiştirme anlayışının temel özelliği, adayların iyi bir eğitim almaları ve bu eğitimi sınıflarında uygulayabilecek öğretmenler olmalarıdır (Tosun, 2019). Öğretmenlik uygulamalarının gerçek ortamı okuldur. Gerçek ortamda uygulama yapıldığında aday gerekli deneyimleri kazanır. Öğretmenlik uygulama sürecinde adaylar mesleki yeterliklere ilişkin kendilerini değerlendirme ve eksikliklerini giderme fırsatı kazanırlar. Öğretmenlik uygulamasında karşılaşılan sorunlar aynı zamanda adayın eksiklerini de gösterebilmektedir. Aday, okul yaşamına ilişkin kapsamlı bir deneyim ve gözlem imkanı kazanır (Şimşek vd, 2013;Demir ve Çamlı, 2011; Gürbüztürk ve Çalış, 2019; Kocadere ve Aşkar, 2013;Kale, 2011; Yeşilyurt ve Semerci, 2012; İnan, 2013; Özdaş ve Çakmak, 2018;).

Kaynakça

Adıgüzel, Ö. (2012). Eğitimde yaratıcı drama. (2. baskı), Ankara, Naturel Yayınevi.

Aral, N., Gürsoy, F. ve Köksal, A. (2001). Okul öncesi eğitiminde oyun. İstanbul, Ya-pa Yayınları.

Chen, J. ve Chang, C. (2006). Erken çocukluk sınıflarında bilgisayar kullanımı: Öğretmenlerin tutumları, becerileri ve uygulamaları. Erken Çocukluk Araştırmaları Dergisi, 4 (2), 169–188

Conderman, G., Morın, J. & Stephens, T. (2005). Special education student teaching practices. *Preventing School Failure, 49*(3), 5-10. doi: 10.3200/PSFL.49.3.5-10

Çakmak Güleç, H. (2012). Okul öncesi eğitimin temel ilkeleri G. Haktanır (Edt.). Okul Öncesi Eğitime Giriş, (pp.111-140). Ankara, Anı Yayıncılık

Çetin, T., & Sönmez, Ö. F. (2009). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin amaç ve içeriğine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(3), 851-875.

Demir, Ö. & Çamlı, Ö. (2011). Öğretmenlik uygulaması dersinde uygulama okullarında karşılaşılan sorunların sınıf ve okul öncesi öğretmenliği öğrenci görüşleri çerçevesinde incelenmesi: Nitel bir çalışma. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(1), 117-139.

Edwards, S., Mantilla, A., Henderson, M., Nolan, A., Skouteris, H. ve Plowman, L. (2018). Oyun temelli öğrenme yoluyla küçük çocukların internet kavramlarını oluşturmak için öğretmen uygulamaları. Eğitim Uygulamaları ve Teorisi, 40 (1), 29–50.

Fedynich, LV (2014). Sınıf duvarlarının ötesinde eğitim: Siber öğrenmenin artıları ve eksileri. Journal of Instructional
Pedagogies, 13, 1. https://www.aabri.com/manuscripts/131701.pdf .

Gürbüztürk, O. & Çalış, N. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamasında karşılaştıkları sorunlar (İnönü Üniversitesi örneği). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6(12), 108-122.

Hrastinski, S. (2008). Eşzamansız ve eşzamanlı e-öğrenme. EDUCAUSE Üç Aylık, 4. https://er.educause.edu/articles/2008/11/asynchronous-and-synchronouselearning

İnan, C. (2013). Dicle Üniversitesi öğretim üyelerinin uzaktan eğitim konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi. Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(4), 66-72.

Johnson, AV, La Paro, J. ve Crosby, DA (2017). Erken uygulama deneyimleri: Erken çocukluk dönemi öğrencilerinin algılarını ve yeterlilik duygusunu önleyin. Erken Çocukluk Eğitimi Dergisi, 45, 229–236.

Kale, M. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinde karşılaştıkları sorunlar. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(2), 255-280.

Kalogiannakis, M. (2010). Eğiticinin bakış açısından ICT için ICT ile eğitim. Yerel bir BİT öğretmen eğitimi deneyimi. Eğitim ve Bilgi Teknolojileri, 15 (1), 3–17.

Karakuş, N., Ucuzsatar, N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N., & Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (19), 220-241. DOI: 10.29000/rumelide.752297

Katlav, S. (2014). Oyunun okul öncesi çocuklarda 3-5 yaş çocuklarının gelişimine etkileri.

International Journal of Social Science, 28(2), 253-273.

Kerry, T. ve Farrow, J. (1996). Başlangıç öğretmen eğitimindeki değişiklikler: Öğrencilerin okul temelli rehberliğin zaman içindeki etkililiğine ilişkin algıları. Eğitim Çalışmaları, 22, 99–110.

Kocadere, A. S. & Aşkar, P. (2013). Okul uygulama derslerine ilişkin görüşlerin incelenmesi ve bir uygulama modeli önerisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28(2), 27-43.

Koçyiğit, S., ve Başara Baydilek, N. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun algılarının incelenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 1- 26.

Konca, AS, Ozel, E. ve Zelyurt, H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerini (BİT) kullanmaya yönelik tutumları. International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 2 (1), 10–15.

Lindahl, MG ve Folkesson, AM (2012). Anaokulunda BİT: Dost mu düşman mı? Değişen bir uygulamada normların önemi. Uluslararası Erken Yıllar Eğitimi Dergisi, 20 (4), 422–436.

Manches, A. ve Ploughman, L. (2017). Çocukların ilk yıllarında bilgisayar eğitimi: Bir tartışma çağrısı. British Journal of Educational Technology, 48 (1), 191–201.

MEB (2006). Okul öncesi eğitimi genel müdürlüğü okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için) kitabı. T. Gürkan ve G. Haktanır (Edt.). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

McPake, J., Ploughman, L. ve Stephen, C. (2013). Okul öncesi çocukları evde dijital teknolojiler yaratıyor ve onlarla iletişim kuruyor. British Journal of Educational Technology, 44 (3), 421–431.

Moore, JL, Dickson-Deane, C. ve Galyen, K. (2011). E-Öğrenme, çevrimiçi öğrenme ve uzaktan öğrenme ortamları: Aynı mı? İnternet ve Yüksek Öğrenim, 14 (2), 129–135.

Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education ın the times of covıd-19. Kastamonu Education Journal, 28(3), 1124-1129. doi: 10.24106/kefdergi.722280

Özdaş, F. & Çakmak, M. (2018). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin metaforik algıları. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7(4), 2747-2766.

Schroeder, VM ve Kelley, ML (2010). Çocuklarda yürütme işleviyle ilgili olarak aile ortamı ve ebeveyn-çocuk ilişkileri. Erken Çocuk Gelişimi ve Bakımı, 180 (1), 1285–1298.

Singh, V. ve Thurman, A. (2019). Çevrimiçi öğrenmeyi kaç yolla tanımlayabiliriz? Çevrimiçi öğrenmenin tanımlarının sistematik bir literatür taraması (1988–2018). Amerikan Uzaktan Eğitim Dergisi, 33 (4), 289–306.

Şimşek, S., Alkan, V. & Erdem, A. R. (2013). Öğretmenlik uygulamasına ilişkin nitel bir çalışma. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34, 63-73.

Tosun, Ç. F. (2019). Öğretmenlik uygulamasının süre açısından incelenmesi ve bir çözüm önerisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 52(3), 839-869

Ulusal Küçük Çocukların Eğitimi Derneği (NAEYC). (2009). Erken çocuklukta profesyonel hazırlık için NAEYC standartları, pozisyon beyanı. https://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/ProfPrepStandards09.pdf .

Watts, L. (2016). Uzaktan eğitimde eşzamanlı ve eşzamansız iletişim: Literatürün gözden geçirilmesi. Uzaktan Eğitimin Üç Aylık İncelemesi, 17 (1), 23–32.

Wedenoja, L. (2020). Çevrimiçi dersler beklemediğinizde ne beklemelisiniz ? Rockefeller Hükümet Enstitüsü . https://rockinst.org/blog/what-to-expect-when-you-werent-expecting-online-classes/

Wetzel, K., Wilhelm, L. ve Williams, MK (2004). Teknolojiye giriş dersi: Teknoloji entegrasyonu için bir araç. Teknoloji ve Öğretmen Eğitiminde Güncel Sorunlar, 3, 453–465.

Yeşilyurt, E. & Semerci, Ç. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması öğretim programı bağlamında karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. International Journal Of Human Sciences [Online], (9)2, 475-499.

Yılmaz, AB (2019). Uzaktan ve yüz yüze öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik algıları: Karşılaştırmalı bir metaforik çalışma. Turkish Online Journal of Remote Education-TOJDE, 20 (1), 1302–6488. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1201959.pdf

Youn, MH, Leon, J. ve Lee, KJ (2012). Anne istihdamının çocukların öğrenme büyümesi üzerindeki etkisi ve ebeveyn katılımının rolü. Erken Çocukluk Gelişimi ve Bakımı, 182 (9), 1227–1246.

Yurt, Ö. Ve Cevher-Kalburan, N. (2011). Erken çocukluk dönemi öğretmenlerinin erken çocukluk eğitiminde bilgisayar kullanımına ilişkin düşünceleri ve uygulamaları. Procedia Computer Science, 3, 1562–1570.

Yükseköğretim Kurulu (2020a). Pandemi günlerinde Türk yükseköğretim Erişim adresi https://covid19.yok.gov.tr/sayfalar/haberduyuru/pandemi-gunlerinde-turk yuksekogretimi.aspx on the 04.07.2020.

Yükseköğretim Kurulu (2020b). Yükseköğretim covid-19 bilgilendirme. Erişim adresi https://covid19.yok.gov.tr/AnaSayfa on the 03.07.2020.

Yükseköğretim Kurulu (2020c). Koronavirüs (Covid-19) Yükseköğretim yol haritası, Erişim adresi https://covid19.yok.gov.tr/covid-19-yuksekogretim-yol-haritasi on the 3.07.2020.

Yükseköğretim Kurulu (2020d). Covid-19 bilgilendirme alınan kararlar, Erişim adresi https://covid19.yok.gov.tr/alinan-kararlar on the 7.07.2020.

http://www.nysed.gov/college-university-evaluation/general-and-program-specific-requirements-early-childhood-education

GÖRSEL İPUÇLARININ SİGARA İLE İLGİLİ ARANMA DAVRANIŞINA ETKİSİ: DAVRANIŞSAL AKTİVASYON/İNHİBİSYON SİSTEMLERİNİN ROLÜ

THE EFFECT OF THE VISUAL CUES ON SMOKING CRAVING: THE ROLE OF BEHAVIORAL ACTIVATION/INHIBITION SYSTEMS

Osman Fatih Çıtak[1]
Klinik Psikolog Osman Fatih Çıtak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü Gaziosmapaşa Sosyal Hizmet Merkezi Eğitim ve Danışmanlık Birimi, ORCID: 0000-0002-0122-4888.
Barış Özdemir
Dr. Öğr. Üyesi Barış Özdemir, Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ORCID: 0000-0002-0122-4888. ORCID: 0000-0002-5955-5030

Özet

Son dönemde yapılan araştırmalar, çağrışımsal ipuçlarının sigara aranma davranışı üzerinde ne dereceye kadar etkili olduğuna ve bu etkiyi farklılaştıran bireysel faktörlere odaklanmıştır (Özdemir, 2018; Saladin ve ark., 2012; Tong ve ark., 2007). Bu bağlamda, çağrışımsal uyaranlar karşısında davranışsal yanıtlarımızı yöneten nörobiyolojik sistemler olarak ileri sürülen davranışsal aktivasyon sistemi (DAS) ve davranışsal inhibisyon sistemi (DİS)'nin ipucunun tetiklediği aranma tepkilerindeki bireysel farklılıklardan sorumlu olabileceği ileri sürülebilir (Franken, 2002; Lovett ve ark., 2015). Bununla birlikte, literatürde sigara kullanıcılarıyla ilgili söz konusu ilişkiyi ortaya koyabilecek yeteri çalışma bulunmamaktadır.

Bu araştırmada, sigarayla ilişkili video ipuçlarının sigara içme istekliliği üzerindeki etkisi DİS/DAS'a bağlı motivasyonel kişilik özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, halen sigara kullanmakta olan 72 üniversite öğrencisi (40 kadın) oluşturmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 18-34 (Ort=22,01; Ss=2.91)'dir. Tüm katılımcılar, sigarayla ilişkili olan (ipucu) ve olmayan (nötr) iki video izlemiştir. Katılımcıların nikotin bağımlılık düzeyleri, Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi (FNBT) aracılığıyla ölçülmüştür. Tüm katılımcılar, DİS/DAS Ölçeğini doldurmuşlardır. Katılımcıların sigara içme istekliliği düzeyleri, sunulan her video öncesi ve sonrasında ölçülüp, video sunumuna bağlı ortaya çıkan aranma düzeyleri hesaplanmıştır.

Araştırmanın sonuçları, sigarayla ilişkili görsel ipuçlarının, öznel değerlendirme yoluyla ölçülen sigara içme istekliliğini artırdığını ortaya koymuştur. Önemli diğer bir bulgu, DAS dürtü boyutundan yüksek puan alan katılımcıların, düşük puan alan katılımcılara kıyasla, görsel ipuçları sonrasında daha yüksek düzeyde sigara içme istekliliği göstermiş olmasıdır. Buna karşın, DAS'ın diğer alt boyutları, toplam puan ve DİS açısından, gruplar

[1]Bu çalışma ilk yazarın "Sigara İçmeyle İlişkili Görsel İpuçlarının Sigara İçme İstekliliğine Etkisi: Davranışsal Aktivasyon Sistemi ve Davranışsal İnhibisyon Sisteminin Rolü" isimli tez çalışmasına dayalı olarak hazırlanmıştır.

arasında sigara içme istekliliği farkı gözlenmemiştir. Bu bağlamda, sigara kullanıcılarının DAS dürtü düzeyleri ile aranma davranışları arasındaki saptanan ilişki, önceki çalışmaların bulgularıyla kısmen tutarlılık arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Aktivasyon Sistemi, Davranışsal İnhibisyon Sistemi, Sigara İçme İstekliliği, Aranma, İpucu Etkisi

Abstract

Recent research has focused on the degree to which associative cues trigger nicotine craving, and the parameters about individuality which moderate the relation between these cues and the level of nicotine craving (Özdemir, 2018; Saladin et al., 2012; Tong et al., 2007). In this respect, behavioral inhibition/activation systems (BIS/BAS), postulated as the managing biological system for the behavioral responses for associative cues, is proposed to be responsible for individual differences on craving response differentiation which are triggered by the cues (Franken, 2002; Lovett et al., 2015). However, the existing data regarding the role of this factor among smokers is insufficient.

In this study, we aimed to explore how the effect of smoking-related visual cues on the urge of smoking differs in terms of individual differences in Behavioral Activation System (BAS) and Behavioral Inhibition System (BIS). For this purpose, we recruited a total of 72 current smokers (female 55.6%) aged 22.01 years (SD=2.91, range=18-34 years). The participants watched videos with (cue) and without (neutral) images related to smoking. Prior studies had confirmed the effectiveness of these videos (Özdemir, 2018; Tong et al., 2007). A combination of standardized questionnaires [Behavioral Inhibition System-Behavioral Approach System (BIS-BAS), Fagerstrom Test for Nicotine Dependence (FTND), Urge to Smoking Questionnaire] were used to measure psychological variables and smoking-related characteristics of the participants.

The results of the study revealed that smoking-related visual cues significantly increased the urge to smoke, which was measured through self-report (pretest and posttest). Crucially, we observed that for the participants with high BAS drive level, the urge to smoking increased significanlty more compared to those with low BAS drive level in the presence of smoking-related cues. In contrast, we observed no significant difference between the other BAS subscales and BIS scores in terms of cue-induced urge to smoking. Consistent with previous findings, our research provided further evidence for the association between individuals' BAS drive and their sensitivity to the reward cues.

Keywords: Behavioral Activation System, Behavioral Inhibition System, Urge to Smoke, Craving, Cue Reactivity

1. GİRİŞ

Sigara kullanıcılarının başarısız bırakma girişimlerine etki eden önemli faktörlerden biri çevresel ipuçlarının tetiklediği aranmadır (cue-induced craving). Son dönemdeki çalışmalarda, aranma tepkileri üzerindeki bireysel farklılıklara (örn. kişilik yapısı, cinsiyet) odaklanıldığı görülmektedir (Allen ve ark., 2008; Carpenter ve ark., 2009; Saladin ve ark., 2012; Özdemir, 2018; Waters ve ark., 2004). Bu bağlamda, çağrışımsal ipucu uyaranlar karşısında davranışsal yanıtlarımızı yöneten nörobiyolojik sistemler olarak ileri sürülen

Davranışsal Aktivasyon Sistemi (DAS) ve Davranışsal İnhibisyon Sistemi (DİS)'nin rolünün incelenmesinin, ipucunun tetiklediği aranma tepkilerinin oluşma mekanizmaları hakkında da bilgi verebileceği ön görülmektedir (Carver & White, 1994; Corr, 2004; Gray, 1990). Davranışsal Aktivasyon Sistemi (DAS), ödüllendirilme ya da cezalandırılmama ile ilişkili koşullu uyaranlar tarafından harekete geçirilmekte ve iştahlı bir yaklaşma motivasyonuyla ilişkilendirilmektedir. Pekiştirmeye Duyarlılık Teorisi'ne göre, DAS, mezolimbik dopaminerjik yolaklarla ilişkili olup bireyi olası ödül yaşantısına hazırlamak için ilgili uyaranlara duyarlılık gösteren ve yaklaşma davranışının ortaya çıkmasına zemin hazırlayan sistemdir. Bu sistem, söz konusu ödül sinyalleri karşısında olumlu duyguların oluşmasından sorumlu gösterilmektedir. Buradan hareketle, yüksek DAS aktivasyonuna sahip bireylerin dürtüsel davranışlarda bulunabileceği ileri sürülebilir. Diğer yandan, DİS'in, beyin sapı ve beyin sapının neokortikal projeksiyonlarını içeren septohipokampal yolakla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bireyin karşılaştığı yeni uyaranlara duyarlı olan DİS'in, özellikle anksiyete oluşturan ipucu sinyalleri karşısında verilebilecek yanıtları organize ettiği ileri sürülmektedir. Bu açıdan, bir ceza ihtimali ortaya çıktığında kaçınma davranışlarının düzenlenmesinde rol oynayan DİS, ceza sistemi olarak da tanımlanabilmektedir. Bu noktadan hareketle DİS, üzüntü, korku ve anksiyete gibi duyguların gelişimiyle ilişkilendirilmiştir (Corr, 2008; Gray, 1990; Şişman, 2012).

Bu kuramlar çerçevesinde düşünüldüğünde, yüksek DAS duyarlılığına sahip bireylerin sigarayı çağrıştıran ipuçları karşısında daha fazla aranma tepkisi verebileceğini düşünülebilir (Carver & White, 1994; Kambouropoulos & Staiger, 2004; Lovett ve ark., 2015). Nitekim, Franken'in çalışmasında (2002), alkolle ilişkili ipuçları karşısında yüksek DAS puanına sahip bireylerin daha yüksek alkol aranma tepkisi verdiği gösterilmiştir. Buna karşın, sigara ile ilgili görsel ipuçlarının kullanıldığı ve aranma üzerindeki DİS/DAS etkisinin benzeri şekilde incelendiği çok az sayıda araştırmaya rastlanmıştır (Masiero ve ark., 2019). Literatürdeki bu boşluğu doldurmak amacıyla, bu çalışmada, sigarayla ilişkili video ipuçlarının sigara içme istekliliği üzerindeki etkisi DİS/DAS'a bağlı motivasyonel kişilik özellikleri açısından incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini, halen sigara kullanmakta olan 72 üniversite öğrencisi (40 kadın) oluşturmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 18-34 (Ort=22,01; Ss=2.91)'dir. Halen sigara kullanıcısı olmak, tedavisine devam edilen bir sağlık sorununa sahip olmamak, psikiyatrik ya da nörolojik bir tanı almamış olmak, düzenli bir şekilde psikiyatrik ya da sigara bırakmaya yönelik bir ilaç ya da profesyonel destek almamak araştırmaya dahil edilme kriterleri olarak belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Öz değerlendirme ölçümleri

Katılımcıların nikotin bağımlılık düzeyleri, Uysal ve arkadaşları (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi (FNBT) aracılığıyla ölçülmüştür. Tüm katılımcılar, Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeğini (DİS/DAS Ölçeği) doldurmuşlardır. Bu ölçek, davranışsal inhibisyon ve aktivasyon

sistemlerini değerlendirmek üzere kullanılan ve 24 maddeden oluşan 4'lü Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin DİS ile ilgili alt ölçeği yoktur; DAS ile ilgili ise "ödüle duyarlılık (reward responsiveness)", "eğlence arayışı (fun seeking)" ve "dürtü (drive)" alt ölçekleri mevcuttur (Carver ve White, 1994). DİS/DAS Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması yapılmıştır (Şişman, 2012).

Katılımcılara, izledikleri her iki videonun öncesi ve sonrasında "Şu anda sigara içme isteğiniz ne düzeydedir, 0-100 arasında bir puan belirleyin" sorusu sorulmuş; buna cevaben verdikleri puanlar Sigara İçme İsteği Ölçümü (SİİÖ) olarak kabul edilmiştir. Sigara içme isteğinin düzeyine yönelik bu türden bir öz değerlendirme ölçümünün, ipucu manipülasyonuna duyarlı olduğu daha önce çeşitli araştırmalarda gösterilmiştir (Niaura ve ark., 1998; Özdemir, 2018; Sayette ve ark., 2000).

Dahil edilme kriterlerinden olan depresyon düzeyi, Beck Depresyon Envanteri (BDE) aracılığıyla ölçülmüştür.

2.2.2 Görsel uyaranlar

Tüm katılımcılar, biri sigara içme davranışı ile ilişkili olan (ipucu video), diğeri olmayan (nötr video) iki kısa video izlemişlerdir. İpucu videosunda sadece elleri görünen bir oyuncunun kapalı bir sigara paketini açışı, nötr videoda ise yine aynı oyuncunun aynı çevresel ortamda bir kağıdı katlayışı sahnelenmiştir. Video sunumuna bağlı olarak sigara aranma düzeyinin incelendiği daha önceki çalışmalarda benzeri içerikteki videoların kullanıldığı bildirilmiştir (Özdemir, 2018). İpucu videosu ve nötr videonun her ikisinin de süresi aynı olmakla birlikte (160 saniye) her ikisinin de başlangıç kısmında katılımcıların deneysel koşullara adaptasyonlarının sağlanmasına yönelik 40 saniyelik hareketsiz adaptasyon görüntüsü (masa üzerinde kapalı duran bir kap) yer almaktadır. Sunulan ipucu videosu ve nötr videonun sunum sırası, araştırma grupları arasında dengelenerek ilklik etkisiyle kaynaklanabilecek sigara aranma düzeyi farklılıklarının giderilmesi amaçlanmıştır.

Her ne kadar videolarda oyuncunun sadece eli görünse de, her iki video türü için de hem bir erkek hem de bir kadın oyuncunun yer aldığı ikişer video çekilmiştir (Böylece, erkek oyuncunun yer aldığı nötr ve ipucu videosu ile kadın oyuncunun yer aldığı nötr ve ipucu videosu olmak üzere toplam dört adet video hazırlanmıştır). Araştırma gruplarındaki katılımcıların hemcinslerinin ya da karşı cinsin yer aldığı videoları izlemelerinde dengeleme sağlanmıştır.

2.3. İşlem

Uygulamalar, rahatsız edici her türlü ses ve görüntüden yalıtılmış bir görüşme odasında her bir katılımcı için bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların uygulama öncesinde en son tükettikleri sigaranın zamanına göre araştırma gruplarına dengeli dağılması sağlanmıştır. Uygulamaya geçilmesiyle beraber katılımcının öncelikle bilgilendirilmiş onam formunu inceleyerek imzalaması ve demografik bilgi formunu doldurması istenmiştir. Ardından, sigara içme isteği düzeyini ölçen SİİÖ formu katılımcıya verilmiştir. Formun doldurulmasını takiben, katılımcıya ipucu ya da nötr videolardan biri izletilmiştir. Sunulan ilk videonun ardından katılımcıya tekrar SİİÖ verilmiştir. SİİÖ formunun doldurulmasının ardından, katılımcıya sırasıyla BDE ve DİS/DAS Ölçeği verilmiştir. Katılımcının bu formları tamamlamasının ardından sekiz dakikalık doldurma görev (Sayı Dizisi Öğrenme testi, SDÖT) uygulamasına geçilmiştir. Bu testin sunulmasında amaçlanan, sunulan iki video arasında

geçen sürenin uzatılması, böylece ilk videonun sigara içme isteğine olan etkisinin ikincisi üzerine sarkmasını ve katılımcının çalışmanın sigara ile ilişkili unsurlarına aşırı odaklanmasını önlemektir. Bu uygulamayı takiben, öncesinde ve sonrasında birer kez daha SİİÖ'nün verildiği ikinci videonun izlenmesi uygulaması yapılmıştır. Katılımcıya son olarak ise FNBT verilmiştir. Oturumun son kısmında katılımcının videolara ilişkin dikkatini değerlendirmek amacıyla üçer basit soru ("Sigara nereye söndürüldü? Sigaranın markası neydi? Kişi kağıtla ne yapıyordu?") sorulmuştur. Her üç sorudan en az ikisine yanlış cevap veren katılımcının araştırma dışı bırakılması planlanmış; ancak sorulara yanlış cevap veren katılımcı olmamıştır. Tüm uygulama yaklaşık 25 dakika sürmüştür.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcı özellikleri

Katılımcıların sigaraya başlama yaş ortalaması 17,21 (Ss=2,37, ranj=11-26), sigara kullanma yıl ortalaması 4,99 (Ss=3,63, ranj=0-18) ve günlük sigara tüketim ortalaması 12,51 (Ss=8,32, ranj=2-40) adettir. Katılımcıların FNBT skor ortalaması 2,54 (Ss=2,41, ranj=0-9) iken, FNBT'de belirtilen kesme noktalarına göre katılımcıların %71'i (n=51) düşük düzey bağımlı, %19'u (n=14) orta düzey, %10'u (n=7) ise yüksek düzey bağımlıdır.

Katılımcılar, DİS toplam, DAS toplam ile DAS alt ölçeklerinden her biri için (ödüle duyarlılık, eğlence arayışı ve dürtü) medyan puanlar baz alınarak (her ölçek puanı için ayrı ayrı, "düşük düzey" ve "yüksek düzey" olacak şekilde) iki gruba ayrılmıştır. Tablo 1'de dürtü düzeyine göre yapılan gruplandırmaya ilişkin sigara kullanımı ile ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 1. Sigara kullanım özelliklerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ve t testi karşılaştırmaları

	Dürtü düzeyi düşük			Dürtü düzeyi yüksek			
	N	Ort	Ss	N	Ort	Ss	*p*
FNBT	37	2,32	2,24	35	2,77	2,59	0,44
Günlük tüketim	37	11,08	7,99	35	14,03	8,51	0,13
Sigaraya başlama yaşı	37	17,59	2,43	35	16,80	2,27	0,16
Sigara kullanım yılı	37	4,62	3,64	35	5,00	3,11	0,64

3.2. DİS/DAS etkisi

Araştırmanın temel bağımlı değişkeni, izlenen video türüne bağlı olarak farklılaşan aranma düzeyini temsil eden SİİÖ fark puanlarıdır (izlenen videonun sonunda alınan SİİÖ skorundan, başında alınan skorun çıkarılmasıyla elde edilir). Katılımcılar DAS toplam puanları baz alınarak [M=43 puan; medyan altı alanlar düşük DAS düzeyi (n=36, Ort=38,78, Ss=3,58), medyan üstü alanlar yüksek DAS düzeyi (n=36, Ort=46,39, Ss=2,42) gruplarını oluşturacak şekilde] iki gruba ayrılmıştır. Düşük ve yüksek DAS düzeyi gruplarının, ipucu videosu ve nötr videonun sunumuna bağlı olarak oluşan SİİÖ fark puanı üzerinde, seyredilen videonun türüne bağlı olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını saptamak amacıyla, 2 (DAS düzeyi: düşük, yüksek) x 2 (Video türü: ipucu, nötr) son faktörde tekrar ölçümlü ANOVA kullanılarak istatistiksel analizler yürütülmüştür. Buna göre, SİİÖ fark puanlarının seyredilen video türünün temel etkisine bağlı olarak anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur

($F_{(1,70)}$=46,67, p<.001). Katılımcıların seyredilen ipucu videosu için hesaplanan SİİÖ fark puan ortalamasının (Ort=50,57, Ss=13,91), nötr video için hesaplanan SİİÖ fark puan ortalamasından (Ort=38,69, Ss=6,07) anlamlı şekilde yüksek olduğu gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, SİİÖ fark puanları üzerinde DAS düzeyinin temel etkisinin ve DAS düzeyi ile video türünün etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur (sırasıyla, $F_{(1,70)}$=1,28, p=0,26; $F_{(1,70)}$=1,66, p=0,2).

2 x 2 ANOVA analizleri, diğer gruplandırmalar (DİS toplam, DAS ödüle duyarlılık, DAS eğlence arayışı ve DAS dürtü alt ölçek puanlarına göre yapılan) temel alınarak tekrar edilmiştir. Diğer gruplandırmalara göre yürütülen edilen analizlerde video temel etkisi dışında anlamlı bir sonuç bulunamazken, DAS alt ölçeklerinden dürtü puanları baz alınarak [M=12 puan; medyan altı alanlar düşük DAS düzeyi (n=35, Ort=9,76, Ss=1,80), medyan üstü alanlar yüksek DAS düzeyi (n=35, Ort=13,74, Ss=1,31) gruplarını oluşturacak şekilde] yapılan analizlerde durum farklıdır (Tablo 2). Buna göre, video temel etkisine ek olarak, SİİÖ fark puanları üzerinde hem dürtü düzeyinin temel etkisinin, hem de dürtü düzeyi ve video türü etkileşim etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir (sırasıyla, $F_{(1,70)}$=6,16, p<,05; $F_{(1,70)}$=5,79, p<,05) (Tablo 3 ve Şekil 1).

Tablo 2. SİİÖ Fark Puanlarına Dürtü Düzeyinin (Düşük-Yüksek) ve Video Türünün (İpucu-Nötr) Etkisini Değerlendirmeye İlişkin 2 x 2 Son Faktörde Tekrar Ölçümlü ANOVA Analizi Tablosu

Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	*F*	η_p^2
Denek içi					
Video türü	5169,67	1	5169,67	50,27**	,42
Video türü x Dürtü düzeyi	595,62	1	595,62	5,79*	,08
Hata (Video türü)	7198,32	70	102,83		
Denekler arası					
Dürtü düzeyi	691,91	1	691,91	6,16*	,02
Hata	8402,82	70	120,04		

*Not: *p <,05, **p <,001.*

Tablo 3. Dürtü Düzeyi Gruplarının Nötr ve İpucu Video Sonrası Ölçülen SİİÖ Fark Puanları

	Dürtü düzeyi düşük			Dürtü düzeyi yüksek		
	N	Ort	Ss	N	Ort	Ss
Nötr video	37	38,54	6,25	35	38,86	5,95
İpucu video	37	46,46	13,19	35	54,91	13,50

Şekil 1. SİİÖ Fark Puanları Üzerinde Dürtü Düzeyi x Video Türü Etkileşim Etkisi

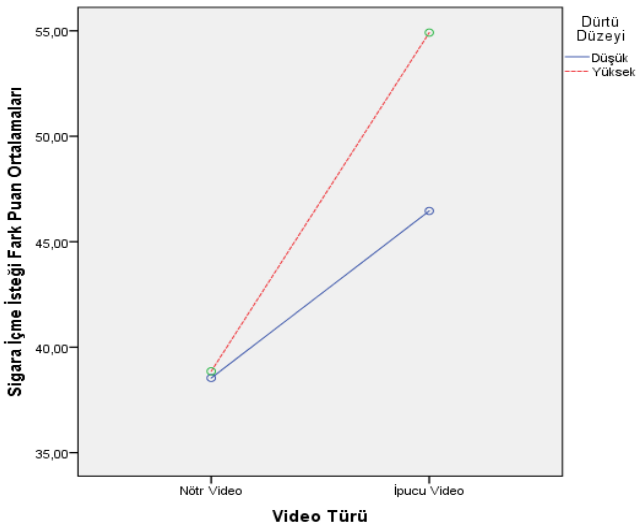

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Mevcut araştırmada sigarayla ilişkili oldukça kısa süreli (160 saniyelik) ipucu videolarının sunumunun artan aranma tepkilerine yol açması, yakın dönemde yapılan benzeri çalışmalarla uyumludur (Carpenter ve ark., 2014; Conklin ve ark., 2019; Özdemir, 2018; Tong ve ark., 2007).

Yapılan literatür taramasında, ipucu videosuna bağlı olarak manipüle edilen aranma tepkileri üzerinde DİS/DAS'ın etkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. DİS/DAS'ın daha çok alkolle ve diğer madde kullanımlarıyla ilişkili ipuçları bağlamında ele alınan bir faktör olduğu gözlenmektedir. Bu araştırmalardan birinde, DAS düzeyi yüksek bireylerin, düşük DAS düzeyine sahip bireylerle kıyaslandığında alkolle ilişkili ipuçlarının sunumunu karşısında daha tepkisel oldukları gösterilmiştir (Franken & Muris, 2006; Hundt ve ark., 2008). Hundt ve arkadaşlarının (2008) 273 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada ise, yüksek DAS düzeyinin madde ve alkol kötüye kullanımını yordadığı; düşük DİS düzeyinin ise yalnızca madde kötüye kullanımının bir yordayıcısı olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte gerek DİS gerekse DAS ile madde kullanımı arasında herhangi anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Bunlardan birinde, denetimli serbestlik programına dahil olan 150 katılımcının madde kullanım profilleri ile DİS ve DAS puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı raporlanmıştır (Tunca, 2016). Şişman-Bal ve arkadaşlarının (2018) yaptığı güncel bir çalışmada ise, halen sigara içen, sigarayı bırakmış ve hiç sigara içmemiş üç grup arasında DİS ve DAS açısından anlamlı bir farklılık olmadığı gösterilmiştir. Yine de, bağımlılık araştırmalarında DAS'ın görece daha etkili bir faktör olarak ele alınmaya başlandığı gözlemlenirken, DİS'in bağımlılıktaki etkinliğinin varlığına dair henüz güçlü deliller yoktur (Bijttebier ve ark., 2009; O'Connor ve ark., 2009).

Mevcut çalışmada, sigarayla ilişkili ipucu videosuna bağlı olarak ölçülen aranma artışının, medyan puanlarına göre belirlenen DAS alt ölçeklerinden dürtü, eğlence arayışı ve ödüle duyarlılık düzeyi yüksek olan gruplarda daha fazla olması beklenmiştir. Ne var ki, istatistiki olarak anlamlılık düzeyinde olan sadece dürtü alt ölçeği olmuştur. Bu araştırma bulgusuna benzer bir sonuca Franken'in (2002) araştırmasında rastlanmaktadır. Buna göre,

alkolle ilişkili resim ipuçlarına aranma yanıtı ile en güçlü ilişki DAS alt ölçeklerinden dürtü için bulunmuş; yüksek dürtü düzeyine sahip katılımcıların, düşük dürtü düzeyine sahip olanlara göre, alkolle ilişkili ipuçları karşısında daha fazla aranma tepkisi bildirdikleri raporlanmıştır. Benzer bir şekilde, yaşları 21 ile 69 arasında değişen 195 katılımcıyla gerçekleştirilen ve katılımcılara alkolle ilişkili olan ve olmayan resimlerin sunulduğu bir başka çalışmada ise, alkolle ilişkili ipucu karşısında gösterilen aranma tepkilerinin, DAS alt ölçeklerinden dürtü ve eğlence arayışı ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğu gösterilirken, ödüle duyarlılık için anlamlı bir ilişki raporlanmamıştır (Lovett ve ark., 2015). Yine alkolle ilişkili ipuçlarının (bira görme ya da koklama) sunulduğu başka bir çalışmada, alkol içme istekliliği ile DAS düzeyi arasında pozitif bir ilişki gözlenmiş, DİS düzeyleri açısından ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Zisserson & Palfai, 2007).

Genel olarak, yüksek bir DAS duyarlılığı, olası bir ödül ipucu karşısında olumlu tepki verme ile ilişkilendirilmiş ve DAS alt ölçeklerinden dürtü ve ödüle duyarlılık için bu ilişkinin daha belirgin olduğu vurgulanmıştır (Carver & White, 1994). Daha önce yapılan ilgili araştırmalarda, DAS alt ölçeği ödüle duyarlılık ve dürtü, alkolle ilişkili ipuçları karşısında artan alkol içme istekliliğiyle ilişkilendirilmiştir (Franken, 2002; Kambouropoulos & Staiger, 2001).

Mevcut araştırma bulgusunun, yukarıda bahis geçen araştırmaların sunduklarına kısmen destek sağladığı düşünülmektedir. Bu araştırmada, DAS alt ölçeklerinden ödüle duyarlılık puanı açısından özellikle kadınlarda olmak üzere, katılımcıların tavan puanda bir yığılma göstermesinin, ödüle duyarlılık ve DAS toplam puan düzeyleri açısından sonucu etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Bir diğer yandan, DİS/DAS'ın da, diğer bağımlılık özellikleri gibi, ipucu uyaran kaynaklı aranma üzerindeki açıklayıcı gücünün sınırlarının net olmadığı düşünülmelidir. Literatüre bakıldığında, ipucu kaynaklı aranmanın özellikle alkolle ilişkili ipuçlarına bağlı olarak oluşan aranma bağlamında incelendiği görülmektedir. Bu bağlamda, sigarayla ilişkili ipuçlarına bağlı olarak değişen aranma tepkilerinin DİS/DAS açısından incelendiği daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmaktadır. Sigarayla ilişkili ipucu kaynaklı aranma ortaya çıkaracak durumlar ile daha iyi baş edebilen ya da bu durumlardan kaçınabilen sigara kullanıcılarının sigarayı bırakabilme konusunda daha başarılı oldukları belirtilmektedir (Ferguson & Shiffman, 2009). Bu bağlamda, sigarayla ilişkili ipuçlarına bağlı olarak oluşan aranma tepkileri üzerinde etkili olan bireysel farklılıkların anlaşılmasına yönelik, ek faktörlerin ele alındığı daha fazla araştırma yapılmasının sigara bırakma tedavi ve yöntemlerinin geliştirilmesine katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Mevcut araştırmanın katılımcı grubunun öğrencilerden oluşuyor olması, yaş ortalamasının düşük olması, yüksek bağımlılık düzeyine ve uzun sigara kullanım süresine sahip katılımcılara ulaşılamaması gibi sınırlılıklara sahip olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, sadece halen sigara kullanıcısı olan katılımcılar araştırmanın örneklemini oluşturmuş olup, mevcut konunun ele alınacağı daha sonraki araştırmalarda sigara kullanımını bırakmış katılımcılarında araştırmaya dâhil edilmesiyle DİS/DAS'ın ortaya çıkarabileceği bireysel farklılıkların daha iyi anlaşılmasına olanak sağlanacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Allen, S. S., Bade, T., Hatsukami, D., & Center, B. (2008). Craving, withdrawal, and smoking urges on days immediately prior to smoking relapse. *Nicotine & Tobacco Research, 10*(1), 35-45.

Bijttebier, P., Beck, I., Claes, L., & Vandereycken, W. (2009). Gray's Reinforcement Sensitivity Theory as a framework for research on personality–psychopathology associations. *Clinical Psychology Review, 29*(5), 421-430.

Carpenter, M. J., Saladin, M. E., DeSantis, S., Gray, K. M., LaRowe, S. D., & Upadhyaya, H. P. (2009). Laboratory-based, cue-elicited craving and cue reactivity as predictors of naturally occurring smoking behavior. *Addictive Behaviors*, *34*(6-7), 536-541.

Carver, C. S., & White, T. L. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: the BIS/BAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, *67*(2), 319.

Conklin, C., McClernon, F., Vella, E., Joyce, C., Salkeld, R., Parzynski, C., & Bennett, L. (2019). Combined smoking cues enhance reactivity and predict immediate subsequent Smoking. *Nicotine and Tobacco Research, 21*(2), 241-248.

Corr, P. J. (2004). Reinforcement sensitivity theory and personality. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, *28*(3), 317-332.

Corr, P. J. (2008). Reinforcement sensitivity theory (RST): Introduction.

Ferguson, S. G., & Shiffman, S. (2009). The relevance and treatment of cue-induced cravings in tobacco dependence. *Journal of Substance Abuse Treatment*, *36*(3), 235-243.

Franken, I. H. A. (2002). Behavioral approach system (BAS) sensitivity predicts alcohol craving. *Personality and Individual Differences*, *32*(2), 349-355.

Franken, I. H., & Muris, P. (2006). BIS/BAS personality characteristics and college students' substance use. *Personality and Individual Differences*, *40*(7), 1497-1503.

Gray, J. A. (1990). Brain systems that mediate both emotion and cognition. *Cognition and Emotion, 4*(3), 269-288.

Hundt, N. E., Kimbrel, N. A., Mitchell, J. T., & Nelson-Gray, R. O. (2008). High BAS, but not low BIS, predicts externalizing symptoms in adults. *Personality and Individual Differences, 44*(3), 565-575.

Kambouropoulos, N., & Staiger, P. K. (2004). Personality and responses to appetitive and aversive stimuli: The joint influence of behavioural approach and behavioural inhibition systems. *Personality and Individual Differences, 37*(6), 1153-1165.

Lovett, D. E., Ham, L. S., & Veilleux, J. C. (2015). Psychometric evaluation of a standardized set of alcohol cue photographs to assess craving. *Addictive Behaviors*, *48*, 58-61.

Masiero, M., Lucchiari, C., Maisonneuve, P., Pravettoni, G., Veronesi, G., & Mazzocco, K. (2019). The attentional bias in current and former smokers. *Frontiers in behavioral neuroscience*, *13*, 154.

Niaura, R., Abrams, D. B., Pedraza, M., & Monti, P. M. (1992). Smokers' reactions to interpersonal interaction and presentation of smoking cues. *Addictive Behaviors*, *17*(6), 557-566.

O'Connor, R. M., Stewart, S. H., & Watt, M. C. (2009). Distinguishing BAS risk for university students' drinking, smoking, and gambling behaviors. *Personality and Individual Differences, 46*(4), 514-519.

Özdemir, B. (2018). Sigara ile ilgili görsel ipuçlarının aranma davranışı üzerindeki etkisi.
Maltepe Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2017, 131-165.

Saladin, M. E., Gray, K. M., Carpenter, M. J., LaRowe, S. D., DeSantis, S. M., & Upadhyaya, H. P. (2012). Gender differences in craving and cue reactivity to smoking and negative affect/stress cues. *Am. J. Addict.* 21, 210–220. doi: 10.1111/j.1521-0391.2012.00232.x

Sayette, M. A., Shiffman, S., Tiffany, S. T., Niaura, R. S., Martin, C. S., & Schadel, W. G. (2000). The measurement of drug craving. *Addiction, 95*, 189-210.

Şişman, S. (2012). Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 32*(2), 1-22.

Şişman-Bal, S., Ayçiçeği-Dinn, A., & Dinn, W.M. (2018). Sigara Kullanımı, Nöropsikolojik Performans ve Kişilik Özellikleri. *Nesne Psikoloji Dergisi, 6*(13).

Tong, C., Bovbjerg, D. H., & Erblich, J. (2007). Smoking-related videos for use in cue-induced craving paradigms. *Addictive Behaviors, 32*(12), 3034-3044.

Tunca, E. (2016). *Denetimli serbestlik programından yararlanan kişilerin kişilik özelliklerinin davranış inhibisyon sistemi/davranış aktivasyon sistemi ölçeği ve Eysenck kişilik envanteri-gözden geçirilmiş kısa formu üzerinden araştırılması* (Yayımlamamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Uysal, M. A., Kadakal, F., Karida, C., Bayram, N. G., Uysal, O., & Yılmaz, V. (2004). Fagerstrom test for nicotine dependence: reliability in a Turkish sample and factor analysis. *Tuberkuloz ve Toraks, 52*, 115-121

Waters, A. J., Shiffman, S., Sayette, M. A., Paty, J. A., Gwaltney, C. J., & Balabanis, M. H. (2004). Cue-Provoked Craving and Nicotine Replacement Therapy in Smoking Cessation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 72*(6), 1136-1143.

Zisserson, R. N., & Palfai, T. P. (2007). Behavior activation system (BAS) sensitivity and reactivity to alcohol cues among hazardous drinkers. *Addictive Behaviors, 32*(10), 2178-2186.

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE SİYASAL KATILIM

Dr. Öğr. Üyesi Turan ŞENER
Akdeniz Üniversitesi
ORCID: 0000-0003-2354-015X
Hatice SÖNMEZ
Akdeniz Üniversitesi
ORCID: 0000-0001-8195-0478

Özet

Siyasal seçimler, demokrasinin etkin bir şekilde ilerleyebilmesi için önemli bir unsurdur. Aksi halde demokrasinin varlığı ve işleyişi şüphe içinde olacaktır. Aynı şekilde siyasal seçimlerin etkin bir şekilde işleyebilmesi için siyasal katılımın sağlanması gerekmektedir. Siyasal katılım, genel olarak vatandaşların siyasi faaliyetlerde rol alması şeklinde ifade edilirken dar anlamıyla oy verme davranışı olarak ifade edilmektedir. Böylece seçimlerde gerçekleşen oy verme davranışı incelenerek ülkelerin siyasal katılım oranlarına ulaşılabilmektedir. Buradan yola çıkılarak çalışma kapsamında Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki seçimlerde gerçekleşen oy verme davranışları incelenerek ülkelerin siyasal katılımı hakkında veri elde edilecektir. Demokratik ülkelerde siyasal katılımın yüksek olduğu savından yola çıkılarak AB üyesi Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, İtalya ve İngiltere'de gerçekleşen siyasi seçimler incelenecektir. İncelenen ülkelerdeki ulusal ve ulus-üstü düzeyde gerçekleşen son üç seçim ele alınacaktır. Bu kapsamda ele alınan ülkelerde incelenen son üç seçimde toplam seçmen nüfusu, toplam oy ve seçime katılım oranı verilecektir. Çalışma kapsamında incelenen ülkelerin ulusal seçimlerin yanı sıra eş zamanlı olarak katıldıkları Avrupa Parlamentosu seçimleri değerlendirilecektir. Avrupa Parlamentosu doğrudan halk tarafından belirlenen bir organ olması sebebiyle çalışma kapsamında yer almaktadır. Avrupa Parlamentosu'nun son üç seçimi olan 2009, 2014 ve 2019 seçimlerine yer verilecektir. Ele alınan ülkelerde demokratik olarak gerçekleştirilen tüm siyasal seçimleri ele almak çalışma kapsamını aşacağı gerekçesiyle yaklaşık olarak on yıllık bir zaman dilimini içine alan son üç seçim tercih edilmiştir. Çalışmada öncelikli olarak siyasal katılım tartışmasına daha sonra da Avrupa Parlamentosu seçimlerine yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ele alınan ülkelerin ulusal ve Avrupa Parlamentosu düzeyinde gerçekleşen seçimlerinden yola çıkılarak bu ülkelerin siyasal katılımı hakkında değerlendirmede bulunulacaktır. Aynı zamanda Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) raporu temel alınarak incelenen ülkelerin, 2010-2019 yılları arasında gerçekleşen parlamento (parliamentary) ve Avrupa'nın ortak meclisi olan Avrupa Birliği Parlamentosu (EU Parliament) seçimlerine yer verilmektedir. Genel olarak ifade edilecek olursa çalışma kapsamında gelişmiş demokrasiye sahip ülkelerde gerçekleşen seçimler, siyasal katılım açısından incelenmektedir. Bu bağlamda çalışmada sayısal verilerden yararlanılmakta ve bu veriler doğrultusunda değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılım, Avrupa Parlamentosu, 2019 Seçimleri

Abstract

Political elections are an important element for the effective progress of democracy. Otherwise, the existence and functioning of democracy will be in doubt. In the same way, political participation must be ensured in order for political elections to function effectively. Political participation is generally expressed as citizens' involvement in political activities, while voting behavior is expressed in a narrow sense. Thus, the political participation rates of the countries can be reached by examining the voting behavior that takes place in the elections. Starting from here, data on the political participation of countries will be obtained by examining the voting behaviors in the elections in the European Union member states within the scope of the study. Based on the argument that political participation is high in democratic countries, political elections in EU member Germany, Austria, Belgium, Denmark, France, the Netherlands, Spain, Sweden, Italy, and the UK will be examined. The last three elections at the national and transnational levels in the countries examined will be discussed. In the last three elections examined in the countries covered in this context, the total voter population, total vote, and turnout will be given. The national elections of the countries examined in the study, as well as the European Parliament elections in which they participated simultaneously, will be evaluated. The European Parliament is part of the study because it is a body directly designated by the people. The last three elections of the European Parliament - the 2009, 2014, and 2019 - will be held. The last three elections, which cover a period of approximately ten years, were preferred on the grounds that addressing all democratic political elections in the countries discussed would exceed the scope of the study. The study primarily included the discussion of political participation and then the elections of the European Parliament. In the conclusion of the study, the political participation of the countries discussed will be evaluated based on the national and European Parliament-level elections. At the same time, the countries examined on the basis of the Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) report include the parliamentary, and European Parliament (EU Parliament) elections held between 2010 and 2019. Generally speaking, the elections in countries with developed democracies are examined in terms of political participation. In this context, numerical data are used in the study, and evaluation is made in line with these data.

Key Words: Political Participation, European Parliament, 2019 Elections

GİRİŞ

Siyasal seçimler demokrasilerin en temel araçlarından biriyken siyasal katılım da seçimlerin olmazsa olmazıdır. Siyasal katılım, seçmenin talep ve tavırlarını en somut bir halidir. En dar anlamıyla seçimlerde oy verme davranışı olan siyasal katılımın, demokrasisi gelişmiş ülkelerde yüksek olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle çalışmada gelişmiş bir demokrasiye sahip olan AB ülkelerindeki siyasal seçimlere yer verilecektir. İncelenen AB ülkelerinin hem ulusal hem de AP düzeyindeki seçim verileri incelenerek söz konusu ülkelerin siyasal katılım düzeyi hakkında değerlendirmede bulunulacaktır. Bu sebeple çalışmada seçimlerin geliştiği konjonktüre yer verilmiştir. Hem ulusal hem de AB düzeyinde gerçekleşen olaylar, seçimlerin seyrini ve katılımı etkilemiştir. Bu bağlamda çalışmaya

öncelikle siyasal katılım tanımlaması yapılarak başlanmakta ve sonrasında AP 2009,20014 ve 2019 seçimlerine yer verilmektedir.

1.SİYASAL KATILIM

Demokratik sistemin önemli unsurlarından bir tanesi vatandaşların alınan kararlarda etkin bir şekilde rol almasıdır. Birey varlığını devam ettirdiği toplumda kendisini ilgilendiren hemen her konuda son karar merci olmak istemektedir. Ayrıca sistemlerin tesisi de vatandaşın huzurlu bir biçimde hayatını devam ettirmesiyle paralel olarak görülürse siyasal katılım her açıdan demokratik sistemlerin en temel varlık sebebi olarak düşünülebilir. Bir başka ifadeyle siyasal katılım özellikle demokratik sistemlerin vazgeçilmez yapı taşı olarak tarif edilebilir.

Demokratik zeminin oluşmasından itibaren siyasal katılımın vatandaş lehinde artan oranda bir hak kazanımı olarak sürekli gelişmesi katılımın boyutlarının değişimine ve farklı türlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Siyasal katılım düzeyleri ve türleri ülkelerin sistemine, siyasal kültürüne ve demokrasi anlayışına göre değişiklikler göstermektedir. Avrupa merkezli ülkelerdeki siyasal katılım anlayışı ve türleri ile ABD veya Uzakdoğu ülkelerinde gerek vatandaşta gerekse kurumlarda siyasal katılım anlayışı, düzeyi ve türleri farklılıklar göstermektedir. Hangi türde hangi düzeyde olursa olsun başta siyaset alanında ülkelerin değerlendirilmesinde en önemli konulardan bir tanesinin siyasal katılım olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak söylenebilir.

Arstein (1969) siyasal katılımı vatandaşların gücüyle ilgili kategorik bir terim olarak tarif etmektedir. Ona göre siyasal katlım, siyasal ve ekonomik süreçlerin dışında bırakılan vatandaşların kasıtlı olarak geleceğe dâhil edilmesini sağlayan, gücün yeniden dağıtılmasıdır. Bilginin nasıl paylaşılacağını, hedeflerin ve politikaların nasıl belirleneceğini, vergi kaynaklarının nasıl tahsis edildiğini, programların nasıl işletileceğini ve çeşitli sosyal yardımlar vasıtasıyla kimlerin himaye altına alınacağı gibi faydaların nasıl dağıtılacağını belirlemek için güçsüz vatandaşların da katıldığı stratejidir. Kısacası, varlıklı toplumun faydalarından pay almalarını sağlayan, önemli sosyal reformları teşvik edebilecekleri araçlar olarak ortaya koymaktadır (s. 216). Bu açıklamanın yanında dar anlamda siyasal katılım, seçmenlerin yalnızca seçimlere katılımı olarak tarif edilebilir (Çukurçayır, 2011: 11).

Siyasal katılım geniş açıdan değerlendirildiğinde siyasi faaliyetler aracılığıyla vatandaşların farklı yollarla başta iktidar partilerine ve hükümete, onların yönetimindeki siyasi kurumlara baskı oluşturarak siyasi sürecin içinde etkin olması olarak da tarif edilmektedir (Özer ve Meder, 2008: 1).

Siyasal katılma, bireyin siyasal sistemle kurmuş olduğu ilgi ilişkileridir. Bu ilişkiler siyasal olayları izlemek ve bilgi edinmekten, siyasal eylemlerde bulunmaya, oy vermeye, adaylığa ve siyasal karar mekanizmalarında yer almaya kadar uzanan değişik biçim ve boyutlarda kendini gösterebilir (Gökçimen, 2008: 7). Bir başka ifadeyle siyasal katılım, doğrudan bir kamu politikasının yapımını veya uygulanmasını etkileyerek veya dolaylı olarak, bu politikaları yapan kişilerin seçimini etkileyerek, hükümetin eylemlerini yönlendirme niyeti veya etkisi olan faaliyetler olarak tarif edilebilir (Burns vd., 2001: 4).

Siyasal ortamın demokratik normlara uygun yürüdüğü her toplumda farklı derecelerde de olsa siyasal katılma ve katılımın en doğal hali olan oy verme şekli görülmektedir.

Demokratik sistemi oturmuş devletlerde siyasal katılım oldukça fazla görülmektedir (Özer ve Meder, 2008: 1).

Siyasal katılım, Lerner'in modernleşme modelinin temel göstergelerinden birisi olarak görülmektedir. Çalışmada modernleşmenin temel amacının iyileştirilmiş bir ekonomik ve siyasal katılım olarak kendini göstermektedir (Shah, 2011: 116). Pye (1968: 25) ise daha az gelişmiş ülkelerde, genişletilmiş siyasi katılımın ekonomik kalkınmayla çelişebileceğini vurgulamıştır. Bu ülkelerde siyasal katılımın yoğunluğunun, hükümetlerin varsayılandan daha fazla etkinliği ve rasyonelliğinden kaynaklanmayıp kültürel olarak oluşan güvensizlik ve şüphe ruhunun bir parçası olan gizli düşmanlık ve saldırganlık duygularından meydana geldiğini söylemiştir.

2.AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE SİYASAL KATILIM

Seçimle oluşturulan tek Avrupa Birliği (AB) kurumu olan Avrupa Parlamentosu (AP), 1952'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Ortak Asamblesi olarak kurulmuş ve 1962 yılında Avrupa Parlamentosu adını almıştır. AP parlamenterleri 1979 yılından beri doğrudan seçimler yoluyla belirlenmektedir. Parlamento günümüzde yasama, denetleme ve bütçe olmak üzere üç temel alanda görevli ve yetkilidir (Kiriş, 2020: 136). AP, AB kurumları arasında doğrudan halk tarafından seçilen organ olması dolayısıyla çok önemli bir yere sahiptir. 1979 yılında yapılan ilk doğrudan seçimle 410 parlamenter belirlenmiştir. Birlik 12 üyeden oluştuğu dönemde 518, 15 üye ile 626, 25 üye ile 732, Bulgaristan ve Romanya'nın üyeliği ile 785 parlamentere sahiptir. 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile parlamenter sayısı 751 ile sınırlandırılmıştır. Ülkelerin sahip olduğu parlamenter sayısı ise üye devletlerin nüfuslarına göre belirlenmektedir. Buna göre ülkelerin AP'de temsil edileceği üye sayısı en az 6, en fazla 96 olabilecektir (Boztürk, 2020: 518). Nüfusa oranla belirlenen AP parlamenterleri, demokratik bir temsil yapısına sahiptir.

AP parlamenterleri, 1979 yılından beri beş yılda bir doğrudan ve genel oy ilkesi çerçevesinde yapılan seçimlerle AB üyesi ülkelerin vatandaşları tarafından seçilmektedir. AP seçimleri nispi temsil yöntemine göre yapılmaktadır. Genel olarak oy verme yaşı 18 olmasına rağmen Avusturya'da 16'dır (Kiriş, 2020: 138). Ulus-üstü bir parlamento seçimi olan AP seçimlerine, üye devletlerdeki benzer ideolojiye sahip ulusal partilerin oluşturduğu siyasi parti grupları katılmaktadır. Başka bir ifadeyle parlamenterler, siyasi ideolojileri temsil eden siyasi gruplar aracılığıyla seçilmektedir (Akşemsettinoğlu, 2020: 164). Ayrıca parlamenterler ülkelerini değil, kendilerine oy veren Avrupa vatandaşlarının siyasi görüşlerini yansıtmaktadır (Boztürk, 2020: 519). Kısaca AP parlamenterleri ulusal değil, ulus-üstü bir temsiliyet sağlamaktadır. Böylece AP parlamenterleri, ulusal meclis parlamenterlerinden ayrılmaktadır.

Çalışma kapsamında AB üyesi ülkelerin siyasal seçimlere katılımını değerlendirmek amacıyla AP'nin son üç seçimi incelenmiştir. Bu bağlamda önceki seçimlere göre 2009 yılında yapılan seçimlerinde %42,97 ile en düşük siyasal katılım gerçekleştirilmiştir. Önceki seçimlerden farklı olarak 2009 seçimlerinde AB, Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla 27 üyeye ulaşmıştır. Ancak artan üye sayısına rağmen gerçekleşen düşük katılım, vatandaşların AB bütünleşme projesine olan ilgilerini kaybetmeye başladıkları yönünde yorumlanabilir. AB'de genel olarak halkın gelecek konusunda belirsizlikler yaşıyor olması ve hükümetlerinin

faaliyetlerinden memnun olmamaları katılımın düşük olmasının önemli sebepleri olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda anayasanın oluşturulma sürecine halkın dahil edilmemesi, halkta AB'nin bir elit projesi olduğu izlenimini uyandırmıştır. Ayrıca, ekonomik ve parasal birliğin tam olarak sağlanamamış olması da diğer sebepler arasında gösterilebilir. AP'de radikal grupların oy oranlarını artırmaya başlamaları, AB'de yaşanan değişimin göstergesi olmuştur (Akşemsettinoğlu, 2020: 175). Radikal grupların oy oranındaki artış, AP yapısında değişikliğe neden oluştur. Merkez sağ ve merkez sol siyasi gruplarda yaşanan sandalye kaybı, AB ülkelerinin sorunlara farklı yollardan çözüm aradığının göstergesidir. Parlamentoda yaşanan sandalye sayılarındaki değişiklik, AB vatandaşlarının sorun ve taleplerini yansıttığı gibi AB politika ve gündeminde de değişikliğe neden olmaktadır.

2008 krizinin etkileri 2014 seçimlerinde daha çok hissedilmiştir. 11 Eylül saldırıları sonucunda Avrupa vatandaşları arasında artan güvensizlik duygusu ve İslamofobi, 2008 ekonomik kriziyle destek bulmuştur. Ekonomik kriz nedeniyle AB'nin uyguladığı kemer sıkma politikaları, sosyal harcamaların kesintiye uğramasına ve işsizliğin artmasına sebep olmuştur. Bu durum da AB vatandaşlarının güvenlik, kimlik ve refah ile ilgili kaygılarını artmasına sebep olmuştur. Bu durum AB vatandaşları arasında mevcut siyasi partilere ve yöneticilerine karşı memnuniyetsizliğe neden olmuştur. AB vatandaşları bu konudaki tepki ve endişelerini aşırı sağ partilere yönelerek göstermiştir. Krizin etkisiyle 2014 seçimlerinde merkezdeki siyasi gruplar ciddi şekilde oy kaybetmiştir. Sosyal Demokratlar oy kaybetmeye devam ederken, en büyük düşüşü Hristiyan Demokratlar yaşamıştır. Bu seçimlerde Hristiyan Demokratların oyları, radikal/aşırı sağ partilere kaymıştır (Akşemsettinoğlu, 2020: 177). 2010 yılında başlayan Arap Baharı'nın etkisiyle düzensiz göçe maruz kalan Avrupa, bu göçün sorunlarıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu göçün sebep olduğu toplumsal, ekonomik ve siyasi kriz seçmenlerin davranışlarında değişikliğe neden olmuştur. Yabancı karşıtlığı ve İslamofobiye zemin hazırlayan bu göçler, AP'de aşırı sağ siyasi grupların sahip olduğu sandalye sayısındaki artışın en önemli nedeni olarak gösterilmektedir. 2008 kriziyle birlikte yaşanan göçlerin neden olduğu ekonomik sorunlar, AB vatandaşının siyasal tercihini etkilemiştir.

2014 Seçimlerinde %42,61 ile en düşük siyasi katılım gerçekleşmiştir. 2009 ve 2014 seçimleri farkı ekonomik ve siyasi ortama sahip olmalarına rağmen seçime katılım oranının değişmemesi dikkat çekmektedir. AB vatandaşlarının 2014 AP seçimlerinde oy kullanma nedeni, oy vermenin sürekli yapılıyor olması ve oy vermeyi bir görev olarak kabul etmeleri olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda vatandaşların AP seçimlerinde oy kullanmama nedeni olarak politika alanına olan güvensizlik, ilgisizlik ve oy vermenin herhangi bir sonucu olmayacağına dair inanç olduğu yönündedir (Aras, 2017: 8-11). İncelenen 2009 ve 2014 AP seçimlerinde görüldüğü gibi AB'nin konjonktürü siyasal katılımı ve dolayısıyla siyasal tercihleri etkilemiştir. Politik bir sistemde siyasal seçimlerin, vatandaşların talep ve davranışlarının en somut göstergesi (Vatandaş, 2019: 1) olması ele alınan seçimlerde de görülmektedir.

3.AVRUPA PARLAMENTOSU 2019 SEÇİMLERİ

Avrupa Parlamentosu'nun son seçimleri, 23-26 Mayıs 2019 tarihleri arasında 28 üye devlet arasında yapılmış ve AP'de 2024 yılına kadar görev yapacak parlamenterler

seçilmiştir. 2019 seçimleri öncesinde AB gündeminde Brexit müzakereleri, aşırı sağın güçlenmesi, göç sorunu, ekonomik sorunlar, ulusal hükümetlerin AB kurallarına aykırı tutum ve söylemleri ile çeşitli toplumsal hareketler ön plana çıkmıştır. 2004 yılındaki genişlemenin ardından 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz ve uygulanan kemer sıkma politikaları, 2014 seçimlerinde aşırı sağın güçlenmesine neden olmuştur. 2014 seçimlerinin ardından 24 Haziran 2016'da referanduma giden İngiltere'de halkın %51,9'u "AB'den ayrılma" (Brexit) yönünde çoğunluk sağlamıştır. Referandumun ardından da İngiltere-AB arasında Brexit müzakereleri başlamıştır. Müzakere sürecinde AB üyeliği devam eden İngiltere, 2019 seçimlerine katılmıştır. Seçimlerden sonra Brexit Anlaşması'nın 23 Ocak 2020'de İngiltere'de yasalaşmasının ardından, 31 Ocak 2020'de de İngiltere, AB'den resmen ayrılmıştır. AB üyesi ülke sayısı 27'ye düşmüştür. Avrupa'da yükselen aşırı sağ 2016'da Brexit kararına yol açarken, 2017'de Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere gibi ülkelerde yapılan ulusal seçimlerde aşırı sağın güçlenmesi dikkat çekmiştir. AP tarafından Nisan 2019'da yapılan kamuoyu araştırmasında da AB'nin en önemli sorununun göç ve terör olarak değerlendirilmesi, Avrupa'da aşırı sağın daha da güçleneceğini işaret etmektedir (Solak Tuygun, 2021: 157-158). Avrupa'da aşırı sağı yükselmesi de ayrılıkçı yaklaşımlara neden olmaktadır. Bu durum AB vatandaşının bütünleşmeye karşı tutum almasına ve kimlik odaklı siyasi gruplara yönelmesine yol açmaktadır.

2019 seçimleri Hindistan'dan sonra en fazla seçmenin oy kullandığı (374 milyon seçmenin %50,66'sı) bir seçim olmuştur. Katılımın %50'yi aşması Avrupa demokrasisi için önemli bir gelişmedir. Seçimlerde dikkat çeken konulardan biri de gençlerin seçimlere katılımındaki artış olmuştur. AP 2014 seçimlerinde gençlerin siyasi katılımı yaklaşık %28 iken, 2019 seçimlerinde bu oran %42 olarak görülmüştür. Gençlerin seçimlere katılma nedeni olarak vatandaşlık görevlerini yerine getirmek ve oy ile değişimi sağlayabilmek olduğu ifade edilmektedir. İklim değişikliği ve çevre gibi konular, gençlerin siyasal katılımını sağlayan diğer önemli sebepler arasında görülmektedir. Genel olarak AB vatandaşları ekonomik durum, iklim değişikliği ile insan hakları ve demokrasi gerekçesiyle siyasi katılım sağlamaktadır (Akşemsettinoğlu, 2020: 178). Avrupalı gençlerin mevcut sorunlar karşısında bilinçli olup bu sorunlara karşı duyarsız kalmamaları siyasal katılımı olumlu yönde etkilemiştir.

Seçimlerde 177 ulusal siyasi partiyi temsil eden yedi siyasi parti grubu yer almıştır. Bu seçim sonucunda merkez sağ ve merkez sol siyasi gruplar çoğunluğu kaybetmiştir. 1979 yılından beri merkez sağ ve merkez sol gruplar, parlamento çoğunluğuna sahiplerdi. 2019 seçimleriyle birlikte bu gelenek bozulmuş, Liberaller ve Yeşiller gibi alternatif gruplar büyümekte ve aşırı sağın etkisi AB düzeyinde değişim geçirmektedir. Aşırı sağ gruplarla iş birliğinin zor olması gibi sebepler nedeniyle Avrupa'yı Yeşil ve daha liberal bir siyaset anlayışı yönlendirmektedir yorumu yapılabilmektedir (Kiriş, 2020: 141). Aşırı sağ partilerin oluşturduğu bir siyasi parti grubu olan Kimlik ve Demokrasi, hiç olmadığı kadar fazla sandalyeye sahip olduğu için artışı dikkatte alınmaktadır. Ancak son seçimlerde çoğunluğu elde edemeyen merkez sağ ve merkez sol, AB bütünleşmesine ılımlı yaklaşan Yeşiller ve Liberaller'le birlikte parlamentoda hakim güç olmaya devam edeceklerdir.

2019 seçimleri, AP seçimlerine ilginin arttığını göstermesinin yanı sıra siyasal katılımı teşvik edici faaliyetlerin başarısı olarak da görülmektedir. Çünkü 2019 seçimlerine katılımı

teşvik etmek amacıyla "Bu Sefer Oy Kullanıyorum/ This Time I'm Voting" kampanyası düzenlenmiştir. Bu kampanyayla beraber vatandaşlara Avrupa'yı birlikte şekillendirme çağrısı yapılmıştır. Aynı zamanda Belçika, Lüksemburg, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan'da siyasal seçimlere katılımın zorunlu olması katılımı artıran bir faktördür. Bir başka görüşe göre artan katılım oranı ulusal sorunlarla ilişkilendirildiği için AB genelinde artan bir memnuniyetsizliğin göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ulusal düzeyde seçilen AP parlamenterleri, seçmenle doğrudan bağı olmayan siyasi gruplar içinde yer almaktadır. Aynı zamanda belirli bir Avrupa kamusal alanının olmaması, sorumlu bir iktidar odağının eksikliği sistemin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Solak Tuygun, 2021: 161). Bu nedenle AB vatandaşları AP seçimlerine daha az katılım sağlamaktadır.

2019 seçimlerine %50,66 katılım sağlayan AB vatandaşların çoğunun siyasete ortalama düzeyde (%48) ilgi duyduklarını, siyasete çok fazla ve çok az ilgi duyanların oranı %17'dir. Başka bir ifadeyle AB vatandaşları sırasıyla en çok ulusal, yerel ve sonra da Avrupa düzeyindeki politikalara ilgi duymaktadırlar. Benzer şekilde seçmenler ideolojik olarak kendilerini %33 oranında ortada, %29 oranında solda ve %19 oranında da sağda tanımlamaktadırlar. 2019 yılında yapılan araştırmaya göre AB vatandaşlarının %51'i bölgesel veya yerel otoritelere, %32'si ulusal hükümetlere ve %19'u siyasi partiler güvenmektedir. AB vatandaşlarının %43'ü, AB hakkında daha fazla bilgi sahibi olduklarında, seçimlere daha fazla katılım olacağını düşünmektedirler. Ayrıca kadınların daha fazla milletvekili adayı olmaları halinde halkın seçimlere katılımının artacağını düşünen vatandaşların oranı %31, gençlerin oranı ise %20'dir. Seçimlerle ilgili olarak olumsuz görüş bildiren AB vatandaşları, %61 oranında seçimlerin siber saldırılar yoluyla manipüle edildiğinin düşünmektedir. Bunu %59 ile dış güçlerin ve suç gruplarının seçimleri etkilediği görüşü izlemektedir. Aynı zamanda halkın yaklaşık %55'i seçim sonuçlarının manipüle edildiğini düşünmektedirler. AP seçimlerine düşük katılım olması, birinci sınıf (ulusal seçim) ve ikinci sınıf (AP seçimi) seçimler arasındaki farkla açıklanabilir. Birinci sınıf seçimlerde seçmenler, hayatlarına doğrudan etki edebilmektedirler. Bu nedenle ulusal seçimler AB vatandaşları tarafından daha önemli görülmektedir. İkinci sınıf seçimlerde ise seçim sonuçlarına göre bir hükümet değişikliği olmadığı için vatandaşların hayatına doğrudan bir etkileri yoktur. Ayrıca, seçmenler Avrupa düzeyindeki konulara, kendi ulusal konularına göre daha uzak olduklarından AP seçimlerini daha az önemli görmektedirler (Akşemsettinoğlu, 2020: 180-182). Kısaca ifade edilecek olursa parlamenterlerin seçmenle doğrudan bağı olmayan siyasi gruplar halinde örgütlenmesi, AP seçimlerine katılımın düşük seviyelerde seyretmesine neden olmaktadır. Ancak tüm bunlara rağmen 2019 seçimlerine katılım önceki dönemlere göre ortalamanın üzerindedir.

AP'de en yüksek seçime katılım oranı %61,99 ile 1979 yılında 9 üye devletin katılımıyla gerçekleşen ilk seçimdir. Genişleme dalgalarıyla üye sayısını 28'e çıkaran AB'de seçime katılım oranı zamanla düşerek %42,61'e kadar gerilemiştir. 2019 seçimlerinde ise siyasal katılım oranı artmış, 1994 seçimlerinden sonraki en yüksek katılım oranına ulaşmıştır. 2019 seçimlerinin Brexit sürecinde yapılmasına rağmen, katılım oranının büyük oranda artması bir değişim sürecine işaret etmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre, Brexit tartışmaları 2019 seçimlerinde seçmen davranışları üzerinde büyük oranda etkili olmuş ve seçmenleri çekimser kalmak yerine oy kullanmaya teşvik ettiği ortaya çıkmıştır (Solak

Tuygun, 2021: 159). Başka bir ifadeyle Brexit karşıtları 2019 seçimine büyük önem vermiş ve tercihlerini siyasal seçimlere katılmaktan yana kullanmışlardır.

AP 2019 seçimlerine katılımın en yüksek olduğu ülkeler, Belçika (%88,47), Lüksemburg (%84,24) ve Malta (%72,70) olmuştur. Buna karşın en düşük katılım oranları Slovakya, Slovenya, Çekya ve Hırvatistan'dadır. Üye on iki ülke ortalaması, katılım oranının üzerinde yer alırken on altı ülke ortalamanın altında bir katılım oranı göstermiştir. Bir önceki 2014 seçimine göre katılımda en fazla artış, Polonya (+21.85), Romanya (+18.76) ve İspanya'da (+16.92) yaşanmıştır. Brexit kararı alan İngiltere'de de önceki döneme göre katılım oranı artmıştır. İngiltere'de yaşanan bu artışta AB'den ayrılma karşıtı tarafın etkili olduğu düşünülmektedir. Seçime katılımın en düşük olduğu ülkeler ise Slovakya (%22,74), Çekya (%28,72) ve Slovenya (%28,89) olmuştur. 2019 seçimlerine katılım, bir önceki 2014 seçim dönemine göre %8,05 oranında artmıştır. Kamuoyu araştırmasına göre bu artışta, Avrupa yanlısı genç nüfusun seçime katılımı etkili olmuştur. Avrupalı genç nüfusun, 25 yaş altı siyasal katılımı %14 artarken, 25-39 yaş grubunda %12'lik bir artış yaşanmıştır. Bu seçimlerde, seçmenlerin %49,4'ü siyasi memnuniyetsizlik, güvensizlik, bilgi eksikliği, oy faydasızlığı, düzensiz oy verme eğilimi ve zamansızlık nedeniyle oy kullanmamıştır. Aynı zamanda Avrupa'da her 10 kişiden 3'ünün hiçbir zaman oy kullanmaması ve oy kullanmada kararsız olan bir kitlenin varlığı da dikkate değerdir (Solak Tuygun, 2021: 160; Kiriş, 2020: 138). Azımsanamayacak bir orana sahip olan bu kitle, AP'deki siyasal katılım seviyesini aşağıya çekmektedir.

AB'nin beş büyük üye devleti özelinde 2019 seçimleri incelendiğinde Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve İngiltere'deki siyasi partiler seçime yön vermiştir. Almanya'nın merkezdeki ulusal partileri büyük oranda güç kaybetmiş, Angela Merkel'in liderliğindeki merkez sağ parti 29 sandalye sahibi olurken, merkez sol partisi 11 sandalye kaybederek 16 sandalyeye düşmüştür. Son yıllarda terör saldırıları yaşanan Fransa'da yabancı düşmanlığı artmış, son seçimde aşırı sağ büyük bir zaferle çıkmıştır. Bu seçimde Fransa'da Marine Le Pen liderliğindeki aşırı sağ parti %23 oy alarak en yüksek orana sahip parti olmuştur. Göç hareketlerinin en çok etkilendiği üye devletlerden biri olan İtalya'da da aşırı sağ partilere eğilim olduğu görülmektedir. Özellikle göçmen karşıtı söylemlerle gündemde olan aşırı sağ Lig Partisi %34 oy oranı ile lider parti olmuş ve yine aşırı sağ bir başka parti %17 oy oranıyla üçüncü sırada yer almıştır. Tüm bu ülkelerinde yanı sıra İspanya'da gelenek bozulmamıştır. Sosyal Demokratlar %32 oy oranıyla parlamentoda 20 sandalye sahibi olurken, diğer merkez parti %20 oy oranıyla parlamentoda 12 sandalye sahibi olmuştur. İspanya'da seçimlere katılım %60 oranında genel ortalamanın üzerinde gerçekleşmiştir. İngiltere'de durum Brexit özelinde şekillenmiştir. İngiltere'de kurulan birlikten ayrılma yanlısı Brexit Partisi, Liberal Demokrat Parti'nin önüne geçerek %30 oy alarak birinci parti olmuştur. Seçimlere katılım oranı %36 olan İngiliz halkının seçimlere değil, AB'den ayrılma konusuna odaklandığı ve ayrılmanın gerçekleşmemesinin sorumlusu olarak gördüğü muhafazakar partiyi cezalandırdığı görüşü hakim olmaktadır (Akşemsettinoğlu, 2020: 178-179). Kısaca ulusal düzeyde gerçekleşen sorundan 2019 AP seçimlerini etkilemiş ve bu durum AP içerisindeki siyasi grupların sandalye dağılımını etkilemiştir. Bir başka ifadeyle yaklaşık 370 milyon kişinin katıldığı ve dünyanın ikinci en büyük seçimi olan AP seçimlerinde halkın verdiği

mesaj, Avrupa seçmeninin değişimden yana olduğudur (Vatandaş, 2019: 1). Değişimi talep eden halk bunu seçim sonuçlarında ifade etmiş ve AP sandalye dağılımını değiştirmiştir.

Genel olarak ifade edilecek olursa AB seçmenlerinin AP seçimlerine katılımı yaklaşık 20 yıldır AB'de demokratik meşruiyet tartışmalarını destekler nitelikte bir oran ile seyretmiştir. 1979 yılından bu yana sürekli olarak azalan ve 1999 yılı itibarıyla %50'nin altına düşen katılım oranı ilk kez 2019 seçimlerinde %50'nin üzerine çıkabilmiş ve 2014 yılında gerçekleşen seçime kıyasla önemli bir artış göstermiştir. Bu bilgiler doğrultusunda genç nesillerin siyasete katılımının yüksek olduğu ve ilk kez oy kullanan vatandaşların siyasete olan ilgisinin giderek arttığı çıkarımı yapılabilmektedir. Avrupa'da değişen siyasi konjonktürün ve AB politikalarına olan tepkinin de AP seçimlerine olan katılımın artmasına katkı sağladığı öne sürülmektedir. Ayrıca AP'deki siyasal katılıma diğer taraftan bakılacak olursa katılımın bu kadar düşük olması demokratik temsiliyet sorununu beraberinde getirmiştir. Bu nedenle 2019 seçimlerinde AB "This Time I am Voting" sloganıyla siyasi kampanya başlatmış ve seçimlere katılım oranını yükseltmeyi amaçlamıştır (Güner, 2021: 583-584). 2019 seçim sonuçları doğrultusunda Avrupa Birliği üye ülkelerinde iktidarın güç kaybettiği görülmekte, muhalif hareketler kendine zemin bulmakta ve Avrupa siyasetinde gücünü kaybeden merkez partilerin yerini parçalı siyasi gruplar almaktadır. Bu durum AB ülkelerinin iktidar partilerinin sorunlara cevap verememesinden dolayı oluşmuş ve son AP seçimlerine de yansımıştır. Fakat bu parçalanmış ve bölünmüş siyasal gruplar yükselen aşırı sağ popülizmi de bir şekilde frenlemektedir (Ertuğral, 2019: 46).

Bu görüşler doğrultusunda 2019 yılında yayımlanan Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) raporu verilerine aşağıda yer verilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen AB üyesi devletlerin ulusal ve AB düzeyinde gerçekleşen son üç seçime yer verilmiştir. Üye devletlerin toplam nüfusları, toplam seçmen nüfusu, seçimde kullanılan toplam oy ve seçmen katılımına yüzdelik olarak yer verilmiştir. Ulaşılan sayısal veriler doğrultusunda incelenen AB üyesi devletlerin yıllara göre değişen siyasal katılım oranları ile ulusal ve ulus-üstü düzeyde düzenlenen siyasal seçimlere katılım oranlarına yer verilmiştir. Böylece ele alınan AB üyesi devletlerin siyasal katılım verileri değerlendirilebilmektedir.

Tablo1: Ulusal Parlamento Seçim Verileri

Ülke (Seçim Türü)	**Seçim Yılı**	Seçmen Katılımı	Toplam Oy	Toplam Seçmen Nüfusu	Toplam Nüfus
Almanya	2017	% 76,15	46.976.341	67.975.700	80,594,017
	2013	% 71,53	44.309.925	67.068.214	81.147.265
	2009	% 70,78	44.005.575	68.114.735	81.837.700
Avusturya	2019	% 75,59	4.835.469	7.508.169	8.828.456
	2017	% 80.00	5.120.881	7.443.978	8.754.413
	2013	% 74,91	4.782.563	7.260.801	8.562.634
Belçika	2019	% 88,38	7.218.633	9.261.362	11.647.253
	2014	% 89,37	7.157.498	8,206,762	10.449.361
	2010	% 89,22	6,929,855	8.186.446	10.423.493
Danimarka	2019	% 84,60	3,569,521	4.673.427	5.841.522
	2015	% 85,89	3.560.060	4.431.291	5.581.503
	2011	% 87,74	3.579.675	4.374.759	5.529.888
Fransa	2017	% 48.70	23.167.508	52.211.196	67.106.161

	2012	% 57,22	26.369.126	51.979.508	65.630.692
	2007	% 59.98	21.129.002	48.651.555	63.713.926
Hollanda	2017	% 81,93	10.563.456	13.664.324	17.084.719
	2012	% 74,56	9.462.223	13.322.602	16.730.632
	2010	% 75.40	9.442.977	13.276.313	16.783.092
İspanya	2019	% 71,76	26.478.140	40.650.233	49.683.254
	2016	% 69,84	24.161.083	39.691.061	48.563.476
	2015	% 73,20	25.350.447	39.368.731	48.146.134
	2011	% 68,94	24.666.441	38.995.155	47.021.031
İsveç	2018	% 87,18	6.535.271	7.962.006	10.040.995
	2014	% 85.81	6.290.016	7.614.029	9.723.809
	2010	% 84.63	6.028.682	7.296.284	9.074.055
İtalya	2018	% 72,93	33.916.460	52.037.314	62.246.674
	2013	% 75,19	35.271.541	51.620.536	61.482.297
	2008	% 80,54	37.954.253	47.961.929	58.147.733
İngiltere	2019	% 67,55	32.132.029	51.793.515	65.436.510
	2017	% 69,31	32.463.654	51.329.650	64.769.452
	2015	% 66.12	30.697.860	50.780.423	64.088.222
	2010	% 65.77	29.991.471	49.116.522	62.348.447

Kaynak: Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)

Tablo2: Avrupa Parlamentosu Seçim Verileri

Ülke	Seçim Yılı	Seçmen Katılımı	Toplam Oy	Toplam Seçmen Nüfusu	Toplam Nüfus
Almanya	2019	% 61,38	37.807.746	67.810.122	80,313,272
	2014	% 48,14	29.843.798	66.952.598	80.996.685
	2009	% 43,27	26.923.614	68.114.735	81.837.700
Avusturya	2019	% 59.77	3.834.662	7.508.169	8.828.456
	2014	% 45,39	2.909.497	7.315.273	8.615.828
	2009	% 45,97	2.925.132	7.078.928	8.428.464
Belçika	2019	% 88,47	7.186.677	9.261.362	11.647.253
	2014	% 89,64	7.125.161	8,206,928	10.449.361
	2009	% 90,39	7.014.415	8.356.666	10.414.336
Danimarka	2019	% 66.08	2.800.029	4.673.427	5.841.522
	2014	% 56,32	2.332.217	4.302.187	5.569.077
	2009	% 59,54	2.415.568	4.291.272	5.500.510
Fransa	2019	% 50.12	23.730.740	52.703.319	67.611.479
	2014	% 42.43	19.747.893	50.872.787	66.259.012
	2009	% 40.63	17.992.161	50.090.068	64.420.073
Hollanda	2019	% 41,93	5.519.776	13.825.778	17.216.476
	2014	% 37.32	4.782.251	13.156.909	16.877.351
	2009	% 36.75	4,573,743	13.188.512	16.715.999
İspanya	2019	% 64,30	22.603.898	40.650.233	49.683.254
	2014	% 43.81	15.998.141	38.823.070	47.737.941
	2009	% 44.90	15.935.147	38.044.945	46.157.822
İsveç	2019	% 55,27	4.187.848	8.009.142	10.121.794
	2014	% 51.07	3.758.951	7.614.029	9.723.809
	2009	% 45,53	3.227.561	6.902.400	9.283.677
İtalya	2019	% 54.50	27.780.855	52.146.748	62.334.799

	2014	% 57,22	28.991.258	50.577.526	61.680.122
	2009	% 65.05	32.748.675	50.296.935	60.461.585
İngiltere[11]	2019	% 36.90	17.199.701	51.793.515	65.436.510
	2014	% 35,40	16.454.990	49.557.644	63.742.977
	2009	% 34,48	15.625.823	48.758.032	61.996.848

Kaynak: Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)

Tablo1 ve Tablo2 verileri incelendiğinde Almanya'da ulusal seçime katılım oranının AP seçimine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca son yapılan seçimlere göre hem ulusal seçim hem de AP seçimine katılım oranında artış yaşanmaktadır. Almanya'nın, siyasal katılım oranı incelenen diğer ülkelere göre ortalamanın üzerindedir. Avusturya'da ulusal seçimlere AP seçimlerine göre daha fazla katılım olduğu görülmektedir. Ulusal seçime katılım oranlarında dalgalanmalar gözlense de AP seçimi katılım oranında artış görülmektedir. Belçika, oy kullanma zorunluluğu uygulamasının bir sonucu olarak Avrupa'da siyasal katılımın yüksek olduğu bir ülkedir. Danimarka'da ulusal seçime katılım oranında düşüş yaşanıyor olmasına rağmen siyasal seçimlere katılım Avrupa ortalamasının üzerindedir. Ayrıca Danimarka'da AP seçimlerine katılım oranında artış görülmektedir. Fransa, siyasal seçimlere katılım oranın yüksek olduğu ülkelerden biridir. Ancak ulusal seçimlere katılım oranında azalma görülmektedir. Ancak AP seçimlerinde yüksek bir artış dikkat çekmektedir. Hollanda'da siyasal seçimlere katılım oranı yüksektir. Ulusal seçimlerde yüksek katılım sağlanırken, AP seçimlerinde aynı ilgi görülmemektedir. İspanya, ulusal seçimlerde dalgalı bir siyasal katılım oranı sergilemesine rağmen, AP seçimlerine artan bir ilgiyle katılım sağlamaktadırlar. İsveç'te ulusal seçimlere yoğun bir katılım görülmektedir. Ancak aynı katılım oranı AP seçimlerinde görülmemesine rağmen artan bir katılım oranı dikkat çekmektedir. İtalya'da hem ulusal seçimlere hem de AP seçimlerine azalan bir katılım oranı görülmektedir. İngiltere'de ulusal seçimlere katılım oranında 2010'dan itibaren bir artış yaşandığı görülmektedir. Ancak 2019 yılında yapılan ulusal seçimlerde, bir önceki seçime göre azalma yaşandığı görülmektedir. İngiltere ortalamanın altında bir katılım oranına sahip olsa da AP seçimlerine artan oranda bir katılım göstermektedir.

SONUÇ

Siyasal katılım, genel olarak tanımlandığında vatandaşların siyasal alanda rol alması olarak ifade edilebilmektedir. Gelişmiş demokrasiye sahip ülkelerde siyasal katılımın yüksek olduğu savunulmaktadır. Bu nedenle çalışmada demokratik bazı Avrupa ülkeleri ele alınmıştır. Bu ülkelerin ulusal ve ulus-üstü düzeyde gerçekleşen son üç seçimlerinin sayısal verilerine yer verilmiştir. Aynı zamanda ele alınan ülkeler AP seçimleri kapsamında detaylı olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda incelenen ülkelerin siyasal katılım düzeyleri değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen AP seçimleri en son 22-24 Mayıs 2019'da yapılmıştır. Bu seçimde verilen en önemli mesaj değişimdir. Bu değişimlerden ilki ve çalışma kapsamında en önemlisi siyasal katılım oranındaki artıştır. 1979'dan beri sürekli olarak düşen

[11] AB ile varılan Brexit Anlaşması'nın 23 Ocak 2020'de İngiltere'de yasalaşmasının ardından, 31 Ocak 2020'de İngiltere, AB'den resmen ayrılmıştır.

siyasal katılım oranı ilk defa son seçimde artmıştır. 2019 seçimlerinde yaşanan bu artış 1994'ten beri görülen en yüksek düzeye sahiptir. Bu seçimde gerçekleşen katılımdaki artışın öncelikli nedeni olarak "This Time I'm Voting/Bu Sefer Oy Kullanıyorum" kampanyasının düzenlenmesi gösterilmektedir. Siyasal katılımdaki bir diğer neden ise 2019 seçimlerinin Brexit sürecinde gerçekleştirilesi olarak ifade edilmektedir. Brexit kararı, seçmenleri oy kullanmaya teşvik etmiş ve Avrupa yanlısı genç nüfusun seçime ilgisinin artırmasıyla siyasal katılımın arttığı düşünülmektedir. Brexit kararı alan İngiltere'de 2014 seçimlerine göre 2019'da siyasal katılım %1,58 oranında artmıştır.

Çalışma kapsamında 2019 yılında yayımlanan Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) raporu kapsamında bazı AB üyesi ülkelerin (Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İngiltere) siyasal seçimlere katılım verileri incelenmiştir. IDEA raporuna göre dünya'da Kuzey Amerika'dan sonra ikinci en demokratik bölge Avrupa'dır. Avrupa 39 demokratik ülkeye sahiptir, bu da dünya genelinde %40'a tekabül etmektedir. Ancak Avrupa'da son 10 yıldır demokrasi değerlerinde bir düşüş meydana gelmektedir. Yüksek seviyede kontrole sahip hükümetlerde sivil özgürlük, medya güvenilirliği ve sivil toplum katılımında azalma meydana gelmektedir. Avrupa'daki ülkelerin %56'sı yaşanmakta olan bu demokrasi erozyonundan mağdur olmaktadır. Şu anda dünyada demokratik gerileme yaşayan 10 ülkeden 6'sı Avrupa'da bulunmaktadır. Bu ülkeler Macaristan, Polonya, Romanya, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna'dır. Avrupa'daki, özellikle Batı Avrupa ülkelerindeki ana akım partilerinde genel bir rahatsızlık bulunmaktadır. Bu durum popülist, aşırılık yanlısı ve düzen karşıtı gibi geleneksel olmayan partilerin yükselişe geçmesine sebep olmaktadır. Özellikle Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde de otokratik eğilim gösteren siyasi partilerin iktidara geldiği görülmektedir. Kısaca son zamanlarda Avrupa'da popülist bir dalgalanma yaşanmaktadır. Popülizmin siyasi itici gücü, siyasi partilere güvenin azalması ve temsil krizini içermektedir. Ayrıca kamusal alanın parçalanması ve kutuplaşmasından öte sosyal medya ve yeni teknolojilerin ortaya çıkmasıyla birlikte bu durum daha da derinleşmektedir (IDEA, 2019: 27-28).

IDEA raporu kapsamında Avrupa'da parlamento seçimlerine siyasi katılımın en yüksek olduğu ülke %92,1 katılım oranıyla Malta'dır. Malta'yı %89,7 ile Lüksemburg ve %89,4 ile Faroe Adaları izlemektedir. Çalışma kapsamında incelenen Avrupa ülkelerinden Belçika %88,38 ile Avrupa'da siyasi seçimlere katılım oranının en yüksek olduğu dördüncü ülkedir. Belçika'yı %87,1 katılım oranıyla İsveç, %84,6 ile Danimarka, %81,9 ile Hollanda takip etmektedir. Ayrıca Belçika %88,4 ile Avrupa Parlamentosu seçimlerinde de en yüksek katılım oranına sahiptir. Bunun da sebebi Belçika, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan ve Lüksemburg gibi AB üyesi ülkelerde parlamento seçimine katılımın zorunlu tutulması olarak ifade edilmektedir. İncelenen diğer Avrupa ülkelerinin AB Parlamento seçimlerine %60'tan daha az katılım sağlayarak bu seçimin ikinci planda kaldığı görülmektedir. Ancak AB Parlamento seçimlerine katılım oranı genel olarak %60'ın altında olsa da incelenen ülkelerin çoğunda AB Parlamento seçimi katılım oranında artış olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Akşemsettinoğlu, G. (2020). "Avrupa Parlamentosu Seçimlerinde 40 Yıl: 1979 – 2019". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 163-185.

Aras, İ. (2017). "2014 Avrupa Parlamentosu Seçimleri". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16(1): 1-32.

Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal Of The American Institute Of Planners*, 35(4): 216-224.

Boztürk, H. (2020). "Avrupa Kuşkuculuğunun Parlamento'daki Sesi Kimlik Ve Demokrasi Grubu". *Journal of Awareness*, 5(4): 515-526.

Burns, N., Schlozman, K. L., & Verba, S. (2001). The Private Roots of Public Action. *Harvard University Press*.

Çukurçayır, M. A. (2011). *Yerel Yönetimler Kuram Kurum ve Yeni Yaklaşımlar*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Ertuğral, Y. (2019). "Avrupa'da Aşırı Sağ Evriliyor Mu? (2019 Avrupa Parlamento Seçimi Sonuçları Nasıl Okunmalı)". *Euro Politika*, 3(2): 41-47.

Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, (10): 5-59.

Güner, O. (2021). "2019 Seçimleri Sonrasında Avrupa Parlamentosu'ndaki Siyasal Grupların Türkiye'ye Karşı Pozisyonları". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 577-605.

Institute for Democracy and Electoral Assistance. (2019). *The Global State of Democracy 2019: Addressing the Ills, Reviving the Promise.* Sweden.

Kiriş, H.M. (2020). "Avrupa Parlamentosu 2019 Seçimleri: Siyasal Gruplar, Ulusal Partiler ve Yeni Eğilimler". *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (51): 134-152.

Shah, H. (2011). The Production of Modernization: Daniel Lerner, Mass Media, and The Passing of Traditional Society. *Temple University Press*.

Vatandaş, S. (2019). "2019 Yılı Avrupa Parlamentosu Seçimleri ve Türkiye". *İNSAMER*, 1-6.

Verba, S. (1968). Political culture and Political Development New Jersey. Pye, L. W., & Verba, S. (Ed.) (2015). Political culture and political development. *Princeton University Press*.

https://www.idea.int/data-tools/data/voter-turnout (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

LEARNİNG EVALUATİON APPROACH USİNG BELİEF FUNCTİON THEORY

Ghalia Nassreddine
Amal El Arid

Abstract

Due to the coronavirus pandemic, all academic institutions have shifted to online learning to minimize the risk of the virus infection. The growth of online classes poses new challenges for academic specialists, particularly in countries where technology tools are barely available to participants. Although online learning processes share some characteristics with traditional on-campus learning, it requires additional variables to assess, including participant evaluation. Due to different environments that participants are exposed to during online education, it is crucial to examine the concept of electronic learning environments. It calls for new tools and methods to evaluate participants' knowledge and skills progress. In this paper, we propose a new approach to evaluate participants using belief function. The use of belief theory steadily spreads out because it is flexible in modeling the wide range of uncertainty inherent to natural environments. The proposed approach is adequate in dealing with all types of online courses. Also, the belief evaluation theory helps educators in increasing academic achievements by providing regular feedback from participants. The educator can redirect learning processes after revealing the weaknesses of participants. The experimental results of three online courses at the university show the effectiveness of this approach..

Index Terms— Belief function, formative assessment, learning evaluation, online education, Pignistic probability, summative assessment.

I. INTRODUCTION

E-learning is the process of delivering information using electronic resources (including the Internet, conference, CD, or intranet). It is designed to enhance knowledge, individual learning, and organizational performance goals [1]. E-learning can also be described as a network used for transfer skills and expertise and deliver education to many recipients at the same or different times. However, with the rapid progress of technology and the advancement in learning systems, participants do not prefer it. This revolution is based on the introduction of computers, smartphones, tablets, and other electronic devices. These devices take place in an e-learning environment and traditional classrooms. Currently, books have been replaced by electronic educational materials like optical discs or pen drives. Also, classrooms are not essential to deliver knowledge. It can also be shared via the Internet, which is accessible 24/7, anywhere, anytime.

One of the main challenges of e-learning systems is to find an accurate method to evaluate the participants in the e-learning process through many measurable terms: a participant's knowledge, skills, and attitudes via an online assessment procedure. A course assessment is necessary for an educator to identify how well a learner has understood the course content. It also helps learners to examine the content that they have skilled in and

direct their learning progress. Generally, two types of assessments are used in e-learning systems: formative assessments and summative assessments [2]. The main difference between the two is the purpose of the evaluation, as the former focuses on feedback-based learning and the latter deals with evaluative judgments of participant learning [3].

Even though formative assessments have gathered much more interest due to them being more appropriate, educators still tend to think about evaluations from a summative perspective [4]. This type of assessment is widely used in the traditional learning environment to test whether a particular participant fulfilled the specified learning outcomes and may achieve some accreditation, like progressing to the next level of studies. This kind of assessment typically causes a degree of anxiety since the grades received in summative assessments are often final and can affect their future progression [5]. Both types of evaluation can be used online by using different learning techniques [6], [7]. In summative assessments, this is commonly used by preparing online tests like multiple choice questions, which automatically grade the participant based on the number of correct answers [7].

In this paper, we propose a new approach to evaluating the e-learning process using the formalism of belief function. Recently, the theory of belief functions, also known as Dempster-Shafer (DS) or Evidence theory, has emerged as an essential tool to manage and handle uncertainty and imprecision or even lack of information. The use of belief theory steadily spreads out, mainly because it is flexible enough to model the wide range of uncertainties inherent to natural environments. In this method, both belief function theory, formative and summative assessments are used to manage uncertainty and to compute an accurate evaluation of each participant according to three dimensions:

- Knowledge. It represents the development of the cognitive knowledge during the learning process.
- Skill. It represents the development of cognitive skills during the learning process.
- Interaction. It concerns the way each individual message is linked to course content.

This paper's organization is divided into many sections. First, an overview of existing evaluation methods in the literature is presented in Section II. In Section III, the background on belief functions theory is recalled. The proposed approach based on belief function theory is then introduced in Section IV. Section V shows the results of applying the proposed method to three online courses at Jinan University of Lebanon, followed by a discussion about the advantages of the proposed method. Finally, in Section VI, we conclude the work presented in this paper in addition to some future research ideas.

II. LITERATURE REVIEW

The COVID-19 pandemic had a huge effect on many industries including business, enterprises, and education. Therefore, effective strategies are mandatory to deal with this pandemic. In the education industry, schools and universities had merged to the electronic environment known as e-learning [8]. The authors investigated the behaviors of students before and after the changeover of learning systems for students and teachers. For instance, the authors in [9] studied through a survey in many universities in Indonesia and Malaysia to explore the knowledge about e-learning among the students and the acceptance of implementing e-learning systems. However, based on their studies, more than 60\% of

students did not agree to implement e-learning systems at the current universities systems. Students' rejection is justified due to many factors including lack of real interactions between students and teachers.

Moreover, the authors in [10] described a study at a medicine college in KSA for online learning during the COVID-19 pandemic. They implemented a procedure that consists of making various training sessions through virtual classrooms and online assessments for teachers and students. Accordingly, their experimental results show that e-learning system is promising for both students and teachers. For this purpose, they analyzed what is helpful or harmful for objectives achievement, including strengths, opportunities, weaknesses, and threats. In [11], the authors conducted an approach, applied at the University of Benghazi during the COVID-19 pandemic, through two types of questionnaires: one directed to students and the other directed to the instructors. Their approach has different dimensions including the extent of using e-learning and the obstacles of implementing this system in the university IT faculty. After analysis, they achieved encouraging outcomes showing how advantageous is the implementation of e-learning systems in their faculty for higher education.

In [12], the authors determined the factors correlated with students' satisfaction concerning e-learning among nursing students in KSA. An online survey among various students conducted their study, showing the percentage of teaching and learning skills among teachers and students. Accordingly, they concluded with the necessity of developing distance education to improve students' satisfaction. Consequently, the authors in [13] studied the impact of technology in distance learning during the COVID-19 pandemic. They focused on how valuable and helpful the integration of the latest technologies and learning software are in developing students' academic skills and performance.

Because methods and strategies for motivating students are not easy to implement in e-learning systems due to distance education, many research works focused on advancing the procedures for online teaching, course materials, and assessments. For instance, the authors in [14] developed a dashboard based on students' engagements during the online course activities. Their proposed model helps instructors to evaluate students' attention in online courses. It allows students to perform in assessments for better scores. Moreover, the authors in [15] discussed the influence of four different factors (course design, course content, course assessment, and instructor characteristics) on integrating e-learning systems into the existing learning systems at universities in KSA. Their study results show a promising performance, meaning that improving the mentioned factors can help university managers and researchers facilitate the acceptance and engagement of e-learning systems among students. In [16], the authors developed an online e-learning model that enhances teaching methods and assessment techniques to improve both teachers' and students' satisfaction. The authors mainly selected four different factors such as student motivation, understanding, usage, and dignity. The authors showed the high evaluation of teaching methods and course outcomes through their statistical results.

However, it was not mentioned in the literature how models and strategies could follow students in different activities through the course study. For instance, grading is considered crucial for students as an evaluation process for information gathering. Therefore, it is

essential to assess students with appropriate grade schemes to increase their performance and ensure their satisfaction. Thus, this paper discusses a new approach in evaluating students' performance and updating materials content based on regular formative assessments. The information gathered from formative assessments is combined under the educator's belief function framework in updating materials content and educational methodology. Finally, the summative assessment evaluates students' overall performance throughout the whole semester.

III. BELIEF FUNCTION THEORY

Recently, the theory of belief functions [17], [18] – also known as DS or Evidence theory – has emerged as an essential tool to manage and handle uncertainty, imprecision, or lack of information. In this section, we briefly review the main concepts of belief function theory that are used in the rest of this work.

Consider Ω a set that contains the following elements *{K, S, T}*. A mass function, *m*, is built on 2^{Ω} to represent our belief on each subset of Ω. A mass function *m* is a mapping from 2^{Ω} to [0, 1], satisfying (1):

$$\sum_{A \subseteq \Omega} m(A) = 1 \quad (1)$$

Each quantity *m (A)* represents a mass of belief committed on *A* and cannot be assigned to any strict subset of *A*, based on a given piece of evidence. Every subset *A* of such that *m (A) > 0* is called a focal set of *m*. If *m (Φ) = 0* then *m* is said to be normal.

Two mass functions m_1 and m_2 defined on the same frame of discernment and induced by distinct sources of information can be combined by the conjunctive rule defined as in (2):

$$m_1 \cap m_2(A) = \sum_{B \cap C = A} m_1(B) m_2(C), \forall A \subseteq \Omega \quad (2)$$

A. Pignistic Probability

Let *m* be a mass function on Ω obtained after combining all available items of evidence. Assume that we have to select an element of Ω. In the DS theory, different rules of decision have been proposed. One could select the element with maximum belief, highest plausibility, or highest Pignistic probability [19]. For a mass function *m*, the Pignistic probability function (ω), is given by (3):

$$betp(\omega) = \sum_{\{A \subseteq \Omega | \omega \in A\}} \frac{m(A)}{(1 - m(\phi)) \mid A \mid}, \forall A \subseteq \Omega \quad (3)$$

where |*A*| is the cardinality of *A*. The Pignistic probability function is thus obtained from *m* by distributing equally each normalized mass *m (A) / (1 – m (ϕ))* among the elements of *A*.

IV. PROPOSED APPROACH

Effective assessment techniques are essential for an effective learning environment. Because educational organizations are responsible for participants learning, assessments represent a meaningful way to respond to such responsibilities [20]. However, participant assessment conducted solely for accountability reasons does not necessarily lead to learning.

Educators must establish the purpose of assessments, the criteria being measured, and the intended outcomes before meaningful assessment methods can be achieved [21]. The primary objectives of the assessment are to monitor participant learning, improve academic programs, and enhance teaching and learning [22].

In the new stage of e-learning, the assessment challenges are even more significant. Finding effective techniques to assess participant learning during online learning has received essential attention but has not yet been addressed correctly [23]. Some academic professionals argue that effective online assessment techniques should be characterized based on outstanding traditional learning (challenging participants thinking, providing a reason to attend classrooms, displaying a willingness to provide help when necessary, and giving meaningful assignments). However, the online assessment also requires a more ongoing, systematic approach than that used with traditional instruction. In addition, as the assessment methods must match the level of desired competencies, online assessment requires educators to modify their education methods to make them more innovative than traditional instruction because it changes human interaction, communication, learning, and evaluation methods. As a result, several researchers have found significant challenges when assessing participant learning in online courses.

Effective online assessment techniques [24] include:

- Development of realistic scenarios for learning
- Alignment of learning objectives with realistic scenarios
- Use of software as soon as possible
- Availability of online mentors
- Delivery of on-site, educator-based training responsive to individual participant learning differences

More research related to online teaching and learning is needed to identify effective online instructional and assessment techniques.

A. Evaluation Approach using Belief Function Theory

The proposed approach in this article (see Fig. 1) is a combination of formative and summative assessments under the belief function framework. The formative assessment refers to various methods that help academic specialists evaluate participant comprehension, academic progress, and learning needs throughout the course [20]. These assessments also help specialists identify concepts that participants struggle to understand, skills that they are having difficulties acquiring, or learning standards that they have not achieved yet. Consequently, educators can make adjustments to lessons, instructional techniques, and academic support. On the other hand, summative assessments assess participant's learning at the end of the learning journey. These assessments compare participant's progress according to the course criteria and learning goals.

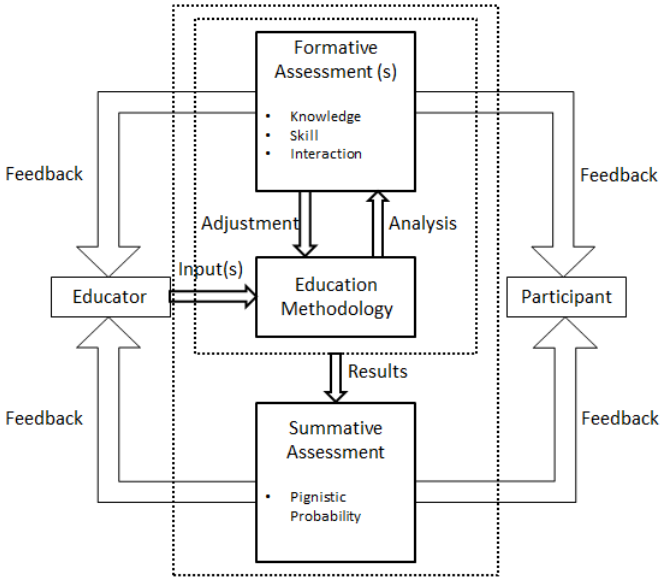

Fig. 1. The proposed approach using formative and summative assessments in online courses.

Each formative assessment is used to generate a mass function, named m_i, on the set Ω that contains the three dimensions cited above, Ω = \{k, S, I\}, where:

- "K" represents the knowledge.
- "S" represents the skill.
- "I" represents the interaction.

The mass function representing the final belief given by all the formative assessment, called m_f, is the conjunction combination of all assessments named m_i using (4):

$$m_f = \bigcap_{i=1}^{n} m_1 \quad (4)$$

where *n* is the total number of formative assessments done during the online courses.

The mass function m_f represents the belief that each participant gets knowledge, skill, and interaction during this course based on the given formative assessments. This mass function is used to create a Pignistic probability to compute the evaluation percentage of each participant according to knowledge, skill, and interaction dimensions using the formula in (3). This probability represents the percentage of the final grade that is associated with a single dimension.

A summative assessment is made at the end of the course, representing the final grade on a specific course. Each participant gets a score as an evaluation percentage based on knowledge, skill, and interest dimensions in the evaluation process.

In the next section, the results of applying the proposed approach to an online course at the Jinan University of Lebanon are presented.

V. RESULTS AND DISCUSSION

The proposed approach is applied during the academic Fall semester 2020-2021 at the Jinan University of Lebanon on three different courses in a class consisting of 27 students. During these courses, the educator created four formative assessments (oral quiz, assignment, written quiz, and project) and one summative assessment (Final Exam). It is important to note

that the educator was proctoring the final exams using the Google Meet software. Table I represents a sample of 8 students showing the mass function given by the educator for the participants (sets) after the first formative assessment on one of their courses.

The set Φ represents the complete uncertainty of the participant's progress. Moreover,

- *m ({K})* represents the mass of belief that the participant gets the knowledge of the part covered by the assessment.
- *m ({K, S})* represents the mass of belief that the participant gets the knowledge and the skill (together not of these two dimensions) of the part covered by the assessment.

TABLE II

Mass Function after First Formative Assessment on One Course

Set	Φ	K	S	I	K, S	K, I	S, I	K, S, I
S1	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0	0.1
S2	0	0.4	0.2	0	0.2	0.1	0.1	0
S3	0	1	0	0	0	0	0	0
S4	0	0.33	0.33	0	0.34	0	0	0
S5	1	0	0	0	0	0	0	0
S6	0	0	1	0	0	0	0	0
S7	0	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.2	0.2
S8	0	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1

This mass function can help educators keep track of the evaluation of their course's participants according to the three dimensions of the set Ω. According to Table I, the participants (S2, S3, S4, S5, and S6) are not interactive with the course content. Furthermore, after the first assessment, the educator is entirely uncertain about the evaluation of participant S5. However, participant S8 evaluates equally according to all dimensions.

Table II represents the result of the summative assessment of some participants. In addition, the associated Pignistic probability is represented in Table III.

TABLE III

Summative Assessment (Final Exam) on One Course

Set	Final Exam
S1	88
S2	85
S3	70
S4	80
S5	40
S6	60
S7	98
S8	94

TABLE IV
Pignistic Probability

Set	K	S	I
S1	0.3	0.4	0.3
S2	0.6	0.2	0.2
S3	0.7	0	0.3
S4	0.5	0.4	0.1
S5	0.1	0.1	0.8
S6	0.3	0.3	0.4
S7	0.5	0.3	0.2
S8	0.4	0.4	0.2

The educator gets a final grade for the participants and an evaluation percentage of each participant according to Knowledge, skill, and interaction dimensions. For example, participant S1 receives a score of 88 / 100 on the final exam. Instead, the Pignistic probability informs that:

- 30% of this score is due to the evaluation of the knowledge.
- 40% of this score is due to the skill getting during this course.
- 30% of this score is due to the interaction of the participant with the content of the course.

Moreover, Fig. 2 shows the grades of 8 participants who made the course activities (oral quizzes, assignments, and exams) conducted as formative assessments. Among the five assessments created for this course, only formative assessment 1, formative assessment 3, and summative assessment are shown as a sample, considering the periodic interval of time during which the participants have submitted the assessments. As noticed in this chart, almost all students perform better in the summative assessment. It is due to the adjustment made by the educator on the education methodology based on the feedback given by the formative assessments.

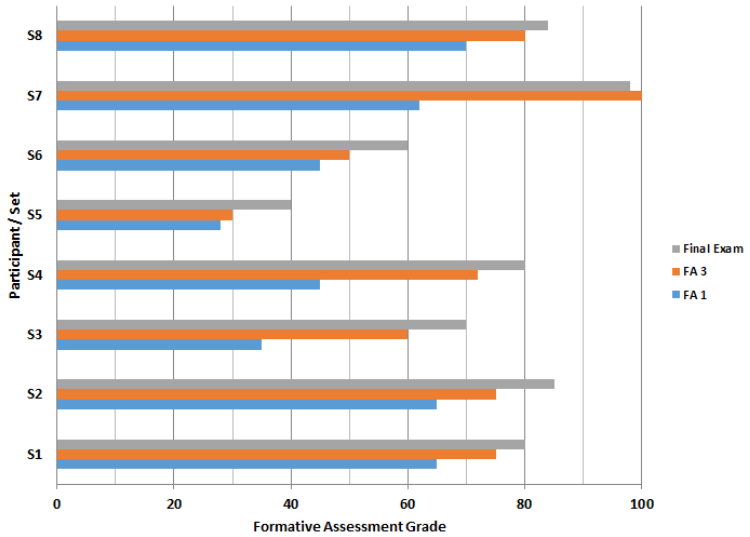

Fig. 2. The formative assessments (FA) grades of 8 participants on one course.

Table IV represents the average, minimum grade, and maximum grade of all assessments done during this course, where FA_i is the formative assessment number i, and SA is the summative assessment. The average of the summative assessment (final exam of the course) of all the students is better than the averages of the four formative assessments. The overall average had noticeably improved from 52.51 on the first formative assessment to 73.33 on the summative assessment. The increase in the class average during the whole semester proves the performance of the proposed approach in this paper.

TABLE V

First Course: Average, Minimum, and Maximum Grades over 100

	FA1	FA2	FA3	FA4	SA
Average Grade	52.51	61.07	66.44	69.62	73.33
Minimum Grade	28	2	30	40	40
Maximum Grade	80	82	100	90	98

Similarly, Tables V and VI show the average, minimum and maximum grades of the second and third courses, respectively. They show the improvement of the averages between FA1 and the summative assessment. These results show the advantage of the belief evaluation approach.

TABLE VI

Second Course: Average, Minimum, and Maximum Grades over 100

	FA1	FA2	FA3	FA4	SA
Average Grade	50.3	62.28	68.02	70.44	73.21
Minimum Grade	32	35	50	55	58
Maximum Grade	78	95	88	90	32

TABLE VII

Third Course: Average, Minimum, and Maximum Grades over 100

	FA1	FA2	FA3	FA4	SA
Average Grade	55.61	58.5	62.58	64.01	70.22
Minimum Grade	40	60	62	58	62
Maximum Grade	85	88	92	95	89

Moreover, Fig. 3 shows the average of each assessment in the three courses studied in this paper. It clearly shows how the overall performance in the class is remarkable.

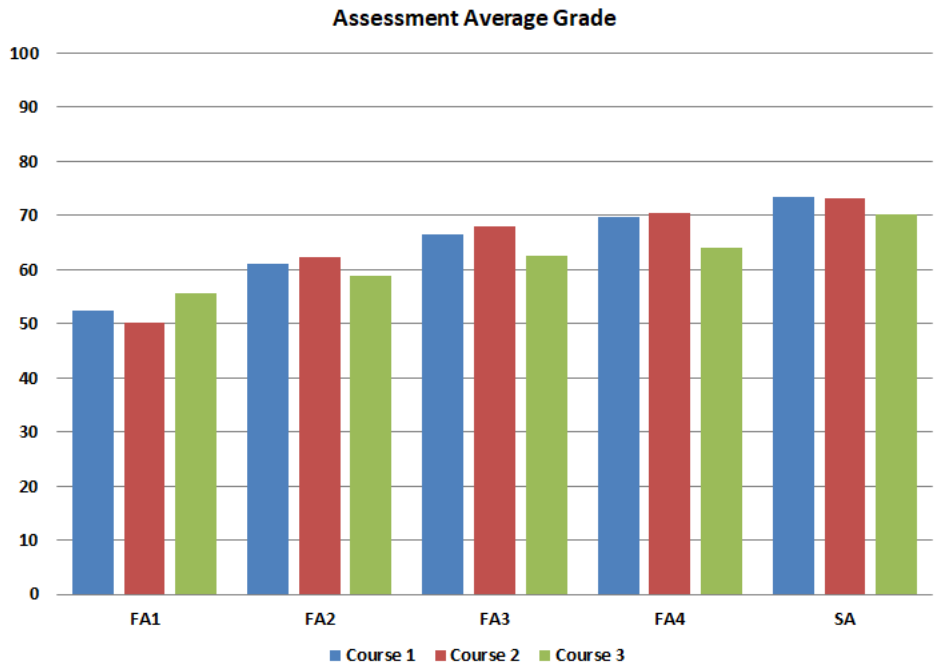

Fig. 3. The assessments average in the three courses.

VI. CONCLUSIONS AND FUTURE WORK

In this paper, a new approach for evaluating participants in online courses is proposed. This approach uses belief function theory, formative and summative assessments to represent the evaluation of participants according to three dimensions: Knowledge, Skills, and interactions. Each assessment can give a different belief of participants' evaluation during course progress; a cooperative step between various assessments is performed under the belief theory framework. Finally, the Pignistic probability over the three dimensions is used to compute an overall evaluation of all participants. The proposed method seems to be adequate to deal with more than three dimensions. In addition, the proposed approach using formative assessments helps educators monitor the evaluation of participants to improve the entire teaching process. Also, this method can detect the complete uncertainty about the evaluation of participants during the courses. Furthermore, the implementation of this method is quite simple. Results on three online courses at the Jinan University of Lebanon show the effectiveness of this approach.

In future work, we will consider more dimensions to monitor the evaluation of students better. Moreover, we can apply the proposed approach in this paper to more courses on different majors, considering the course dependency on virtual learning systems. In addition, we can extend the proposed method to help educators detect cheating cases on summative assessments.

VII. REFERENCES

[1] R. C. Clark, and R. E. Mayer, ``Clark, Ruth C., and Richard E. Mayer. E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning," John Wiley \& Sons, 2016.

[2] J. Gardner, ``Assessment and Learning," Sage, 2012.

[3] B. D. Arend, ``Course assessment practices and student learning strategies in online courses," Journal of Asynchronous Learning Networks, vol. 11,no. 4, pp. 3–17, December 2007.

[4] M. Clark, C. Green, C. Miller, K. Vatz, M. Tare, C. Bonilla, T. Prado, and E. Jones, ``Assessment challenges in online instruction: Appropriate assessment in online learning," Center for Advanced Study of Language Technical Report, College Park, MD: Center for Advanced Study of Language, 2013.

[5] M. Taras, ``Summative and formative assessment: Perceptions and realities," Active Learning in Higher Education, vol. 9,no. 2, pp. 172–192, July 2008.

[6] J. W. Gikandi, D. Morrow, and N. E. Davis, ``Online formative assessment in higher education: A review of the literature," Computers \& Education, vol. 57, no. 4, pp. 2333–2351, December 2011.

[7] T. Govindasamy, ``Successful implementation of e-learning: Pedagogical considerations," The Internet and Higher Education, vol. 4,no. 3–4, pp. 287–299, January 2001.

[8] M. Ebner, S. Schön, C. Braun, M. Ebner, Y. Grigoriadis, M. Haas, P. Leitner, and B. Taraghi, ``COVID-19 epidemic as E-learning boost? Chronological development and effects at an Austrian university against the background of the concept of “E-Learning Readiness”," Future Internet, vol. 12, no. 6, pp. 94, 2020.

[9] A. Ana, A. D. Minghat, P. Purnawarman, S. Saripudin, M. Muktiarni, V. Dwiyanti, and S. S. Mustakim, ``Students' Perceptions of the Twists and Turns of E-learning in the Midst of the Covid 19 Outbreak," Romanian Journal for Multidimensional Education/Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, vol. 12, no. 1, pp. 15–26, 2020.

[10] A. Elzainy, A. El Sadik, and W. Al Abdulmonem, ``Experience of e-learning and online assessment during the COVID-19 pandemic at the College of Medicine, Qassim University," Journal of Taibah University Medical Sciences, vol. 15, no. 6, pp.456–462, 2020.

[11] A. M. Maatuk, E. K. Elberkawi, S. Aljawarneh, H. Rashaideh, and H. Alharbi, ``The COVID-19 pandemic and e-learning: Challenges and opportunities from the perspective of students and instructors," Journal of Computing in Higher Education, pp. 1–18, May 2021.

[12] N. Alqahtani, A. Innab, and G. Bahari, ``Virtual education during COVID-19: Exploring factors associated with e-Learning satisfaction among Saudi nursing students," Nurse Educator, vol. 46, no. 2, pp. E18–E22, March 2021.

[13] R. Tawafak, G. ALFarsi, J. Jabbar, S. Iqbal Malik, R. Mathew, A. AlSidiri, M. Shakir, and A. Romli, ``Impact of Technologies During COVID-19 Pandemic for Improving Behavior Intention to Use E-learning," International Association of Online Engineering, 2021.

[14] M. Hussain, W. Zhu, W. Zhang, and S. M. R. Abidi, ``Student engagement predictions in an e-Learning system and their impact on student course assessment scores," Computational Intelligence and Neuroscience, 2018.

[15] M. A. Almaiah and I. Y. Alyoussef, ``Analysis of the effect of course design, course content support, course assessment and instructor characteristics on the actual use of E-learning system," IEEE Access, vol. 7, no. 1, pp. 171907–171922, 2019.

[16] R. M. Tawafak, G. Alfarsi, M. N. AlNuaimi, A. Eldow, S. I. Malik, and M. Shakir, ``Model of faculty experience in e-Learning student satisfaction," International Conference on Computer Science and Software Engineering (CSASE), Iraq, pp. 83–87, April 2020.

[17] T. Denoeux, ``Introduction to belief functions," First BFTA Spring School on Belief Functions, Anutrans, France, pp. 4–8, April 2011.

[18] T. Denoeux, ``Conjunctive and disjunctive combination of belief functions induced by nondistinct bodies of evidence," Artificial Intelligence, vol. 172, no. 2–3, pp. 234–264, February 2008.

[19] P. Smets, and R. Kennes, ``The transferable belief modeol," Artificial Intelligence, vol. 66, no. 2, pp. 191–234, April 1994.

[20] E. Trumbull, and A. Lash, ``Understanding formative assessment," Insights form Learning Theory and Measurement Theory, San Francisco: WestEd, 2013, pp. 1—20.

[21] J. Gaytan, ``Meaningful alternative student assessment: Innovative approach," Georgia Business Education Association Journal, vol. 20, no. 1, pp. 19–22, 2002.

[22] C. A. Corcoran, E. L. Dershimer, and M. S. Tichenor, ``A teacher's guide to alternative assessment: Taking the first steps," The Clearing House Journal, vol. 77, no. 5, pp. 213–216, 2004.

[23] M. Robles, and S. Braathen, ``Online assessment techniques," The Delta Pi Epsilon Journal, vol. 44, no. 1, pp. 39–49, 2002.

[24] S. L. T. Boyle, K. Kolosh, J. L'Allier, and J. Lambrecht, ``Thompson NETg's blended-learning model: The next generation of corporate and school-based learning," The Delta Pi Epsilon Journal, vol. 45, no. 3, pp. 145–161, 2003.

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİGARA TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA[1]

A RESEARCH ON SMOKING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

Dr. Öğr. Üyesi Barış KAKİ
Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, B Blok No:6, 1 Eylül Kampüsü, UŞAK
Yüksek Lisans Öğrencisi Merve YANAR
Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, 1 Eylül Kampüsü, UŞAK, Orcid no:0000-0002-5291-9145

Özet

Çin'de başlayan ve tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgını sadece bir sağlık sorunu olmayıp küresel anlamda sosyal ve ekonomik değişimlere neden olmuştur. Sigara bağımlılığı da küresel ölçekli bir toplumsal sağlık problemi olarak değerlendirilmektedir. Pandemi boyutundaki salgınlarda geçmişte yapılan çalışmalar sigara bağımlılığında artış olduğunu göstermiştir. Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin sigara tüketim alışkanlıkları üzerine Pandeminin etkilerini belirlemektir. Bu amaçla 5'li likert tipinde bir anket oluşturulmuştur. 467 öğrenci ile gerçekleştirilen anketin bir kısmı online bir kısmı ise yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere frekans analizi ve açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda, sigara tüketimi üzerine Pandemi kısıtlamamaları, Pandemi ile ortaya çıkan kaygı, Pandemi sürecinin ne zaman biteceğine dair belirsizlik ve ekonomik nedenler olarak isimlendirdiğimiz 4 faktör elde edilmiştir. Söz konusu 4 faktör cinsiyet, gelir ve katılımcının sigara kullanıp kullanmadığı şeklindeki demografik değişkenlere göre test edilmiştir. Çalışma bulguları SPSS yazılımında değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin %42'si erkek, %58'i kadındır. Sigara kullananların oranı %37'si sigara kullanıyor, %63'ü ise sigara kullanmamaktadır. Gelir dağılımı ise %62.7 1000 TL altı, %22.9 1000-1999 TL arasında, %14.1 ise 2000 TL üzeri gelire sahiptir. Erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda sigara kullanmaktadır($p<0.05$). Sigara kullanımı ile gelir grupları arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu görülmüştür($p<0.01$). Gelir grupları içinde en yüksek oranda sigara tüketimi %49.5 ile 1000-1999 TL grubu olmuştur. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa ile 0.881 olarak bulunmuştur. Boyutlarda ise Cronbach alfa 0.744 ile 0.936 arasında olmuştur. KMO değeri 0.880 ve Bartlett'sSphericity ise $p<0.001$ olarak bulunmuştur. Ölçek %64.24 oranında varyans açıklamıştır.

Boyutlar demografik değişkenler bakımından karşılaştırılmadan önce Kolmogorov-Smirnov testi ile normallik varsayımı incelenmiş bunun sonucunda parametrik olamayan testlerin kullanımı uygun bulunmuştur. Cinsiyet bakımından ele edilen boyutlardan sadece Pandemi kısıtlamaları ve ekonomik nedenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık

[1]Bu çalışma Merve Yanar'ın "Sigara İçme Alışkanlığı Üzerine Etkili Faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi" isimli yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

bulunmuştur (p<0.05). Sigara kullanımı bakımından ise ekonomik nedenler dışında tüm boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0.01). Gelir düzeyi grupları bakımından ise sadece ekonomik nedenler istatistiksel anlamlı derecede farklı bulunmuştur(p<0.05).

Anahtar Kelimeler : Covid-19, Pandemi , Sigara Tüketim Alışkanlıkları

Abstract

The Covid-19 epidemic, which started in China and affected the whole world, was not only a health problem, but also caused global social and economic changes. Cigarette addiction is also considered as a global-scale social health problem. Past studies in pandemic-sized epidemics have shown an increase in smoking addiction. The aim of this study is to determine the effects of the Pandemic on the smoking habits of university students. For this purpose, a 5-point Likert type questionnaire was created. Some of the questionnaires conducted with 467 students were conducted online and some of them were conducted face-to-face. Frequency analysis and explanatory factor analysis were applied to the obtained data. As a result of the factor analysis, 4 factors, which we named as Pandemic restrictions on cigarette consumption, anxiety arising with the Pandemic, uncertainty about when the Pandemic process will end, and economic reasons were obtained. These 4 factors were tested according to demographic variables such as gender, income and whether the participant smoked or not. Study findings were evaluated in SPSS software.

42% of the students are male and 58% are female. The rate of smokers is 37%, and 63% do not smoke. Income distribution, on the other hand, is 62.7% below 1000 TL, 22.9% between 1000-1999 TL and 14.1% above 2000 TL. Men smoke at a higher rate than women (p<0.05). There was also a statistically significant relationship between smoking and income groups (p<0.01). The highest rate of cigarette consumption among income groups was the 1000-1999 TL group with 49.5%. The reliability of the scale was found to be 0.881 with Cronbach's alpha. In terms of dimensions, Cronbach's alpha ranged from 0.744 to 0.936. KMO value was 0.880 and Bartlett's Sphericity was found as p<0.001. The scale explained 64.24% of variance.

Before the dimensions were compared in terms of demographic variables, the normality assumption was examined with the Kolmogorov-Smirnov test, and as a result, the use of non-parametric tests was found appropriate. A statistically significant difference was found only between Pandemic restrictions and economic reasons, among the dimensions considered in terms of gender (p<0.05). In terms of smoking, there was a statistically significant difference between all dimensions except for economic reasons (p<0.01). In terms of income level groups, only economic reasons were found to be statistically significantly different (p<0.05).

Keywords: Covid-19, Pandemic, Smoking Habits

1. GİRİŞ

Covid 19 pandemisi küresel ölçekte yıkıcı sağlık, sosyal ve ekonomik etkilere neden olmuştur. Dünya genelinde virüs yayılımını önlemek amacıyla çok sayıda ülkede karantinalar ve ciddi önlemler alınmıştır (Nicola, 2020). Türkiye'de resmi olarak 11 Mart'ta ortaya çıkan

vakalar ile zaman zaman gevşemeler ve sokağa çıkma yasakları ile pandemi süreci devam etmektedir.

İleri yaş, cinsiyet, KOAH, diyabet, kalp ve damar hastalıkları gibi faktörlerin Covid 19 hastaları için ölüme neden olan ciddi risk faktörleri olduğu bildirilmiştir (Günal vd.,2020; Öksüz vd.,2021;Li vd.,2020). Sigara kullanımın ise yukarıda adı geçen kronik hastalıkların tamamı için bir risk faktörü olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte sigara kullanımın solunum yolu enfeksiyonları riskini artırmakta ve bağışıklık sistemini baskılamaktadır. Tüm bunlara ek olarak sigara kullanımının daha önceki koronavirüs salgınlarında önemli bir risk faktörü olduğu ifade edilmiştir (İnal, 2016),(Strzelak, Ratajczak, Adamiec ve Feleszk,2018;Taş ve Yağanoğlu,2020).

Sigara kullanımının Covid 19 hastalığı açısından düşük seviyede bir risk faktörü olduğunu öne süren çalışmalar olmakla beraber tam tersine sigaranın Covid 19 için çok ciddi bir risk faktörü olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur. Bununla birlikte sigara Covid ilişkisinin belirsizliğine vurgu yapan araştırmalarda bulunmaktadır (Zaman,2020),(Feuth vd., 2020; Simons,Shahab,Brown ve Perski,2021).

Pandemi kısıtlamaların ekonomik etkileri, sosyal yalıtma, muhtemel sağlık risklerinin oluşturduğu kaygılar ve bunlarla birlikte ortaya çıkan ruh hali sigara tüketimi üzerinde çok farklı etkilere neden olabilir. Pandeminin bir sonucu olarak sigarayı bırakma, azaltma, artırma ya da sigaraya başlama davranışları görülebilir (Caponnetto vd., 2020; Çetin ve Özlem,2020; Hatun,Dicle ve Demirci, 2020; Klemperer,West, Peasley-Miklus ve Villanti,2020).

Bu çalışmanın amacı Covid 19 pandemi süresince üniversite öğrencilerinin sigara tüketim davranışları üzerine etkili olan faktörleri ortaya koymaktır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada kullanılan anket için T.C. Uşak Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 2021-116 sayılı kararı ile gerekli etik izinler alınmıştır. Ankette 7 adet demografik ifade, katılımcının ve çevresinin sigara ile ilişkisini belirlemeye yönelik 10 adet soru ve 21 adet pandemi döneminde sigara tüketim alışkanlığını belirlemeye yönelik hazırlanmış likert tipinde ifade yer almaktadır. Anket etik onayı alındıktan sonra 467 Uşak Üniversitesi öğrencisinin bir kısmına çevrimiçi ve bir kısmına ise yüz yüze uygulanmıştır. Elde edilen verilerin demografik ve tüketim alışkanlıklarına yönelik likert olmayan ifadeleri için frekans analizi ki kare analizleri uygulanmıştır. Yirmi bir ifadeden oluşan ölçek için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Dört boyuta indirgenen ölçeğin her bir boyutu cinsiyet, sigara kullanım durumu ve gelir düzeyi değişkenleri bakımından karşılaştırılmıştır. Analizlerin yürütülmesinde IBM SPSS 25 yazılımı kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışma katılımcılarının demografik özelliklerine ait sıklık ve oranlar Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya katılanların %41.97'si erkek, %58.03'nün ise kadınlardan oluşmaktadır. Öğrencilerin %37.04'ü sigara tüketirken %62.96'sı sigara kullanmadıklarını ifade etmiştir. Gelir düzeyinin en yüksek oranını %62.96 ile 1000 TL

altındaki öğrenciler oluşturmaktadır. İki bin TL ve üzeri geliri olan öğrenciler ise %14.13 ile en düşük oranda temsil edilmiştir.

Tablo 1. Öğrenciye ait bazı demografik bilgiler

		n	%
Gender	Male	196	41.97
	Female	271	58.03
Smoking	Yes	173	37.04
	No	294	62.96
Income	0 - 999 TL	294	62.96
	1000 - 1999 TL	107	22.91
	2000 +	66	14.13
Live with…	family	372	79.66
	apartfromfamily	95	20.34
Is smokingallowedwhereyoulive?	Evet	237	50.75
	Hayır	230	49.25
Age tostartsmoking	Under 18	104	51.20
	18 +	99	48.80

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin %79.66'sı aileleri ile birlikte yaşamaktadır. Yaşadıkları yerde sigara içilme oranı %50.75'dir. Sigara tüketenlerin %51.20'si 18 yaş altında sigaraya başlamışlardır. Yani üniversiteye başlamadan önce sigara kullanma alışkanlığı edinmişlerdir.

Tablo 2'de ebeveynlere ait bazı tanımlayıcı ifadeler yer almaktadır. Anne ve baba eğitim düzeyi ilk ve ortaokul seviyesinde yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte baba eğitim seviyesi annelere göre üniversite düzeyinde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 2. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve sigara alışkanlıkları.

	Mother		**Father**	
EducationStatus	n	%	n	%
illiterate	22	4.70	4	0.90
Primaryandsecondaryschool	254	54.40	203	43.50
High school	105	22.50	117	25.10
Associatedegree	76	16.30	119	25.50
Undergraduateandpostgraduate	10	2.10	24	5.10
ParentsSmokingstatus			n	%
No one is using			233	49.90
Motherusing			24	5.10
Fatherusing			149	31.90
Both of themusing			61	13.10

Yine Tablo 2'de ebeveynlerin yaklaşık %50'sinin sigara kullanmadığı görülmektedir. Bununla birlikte baba sigara kullanımı anne kullanımın 6 katı yüksektir. Her iki ebeveynde %13.1 oranında sigara tüketmektedir.

Şekil 1'de kadın ve erkek öğrencilerin sigara tüketim dağılımları görülmektedir. Erkek öğrencilerin kadınlara göre oransal olarak %50 daha fazla sigara tükettikleri görülmektedir. Ki kare analizi ile cinsiyet ve sigara tüketimi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.01$).

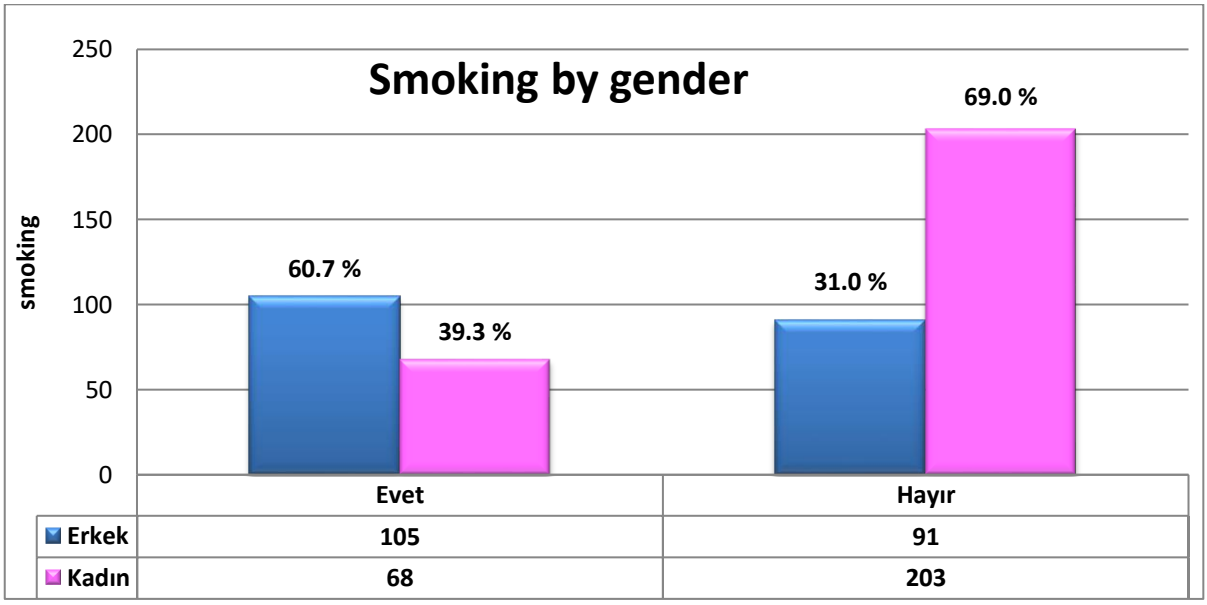

Şekil 1. Cinsiyete göre sigara tüketimi

Şekil 2'de gelir ve sigara tüketimi arasındaki ilişki gösterilmiştir. Ki kare analizi ile gelir ve sigara tüketimi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.01$). Bin TL altında geliri olan öğrenciler arasında sigara tüketimi diğer gelir gruplarına göre en düşük düzeydedir. Bin ile iki bin TL geliri olan öğrencilerde ise yaklaşık yarı yarıya sigara tüketimi söz konusudur.

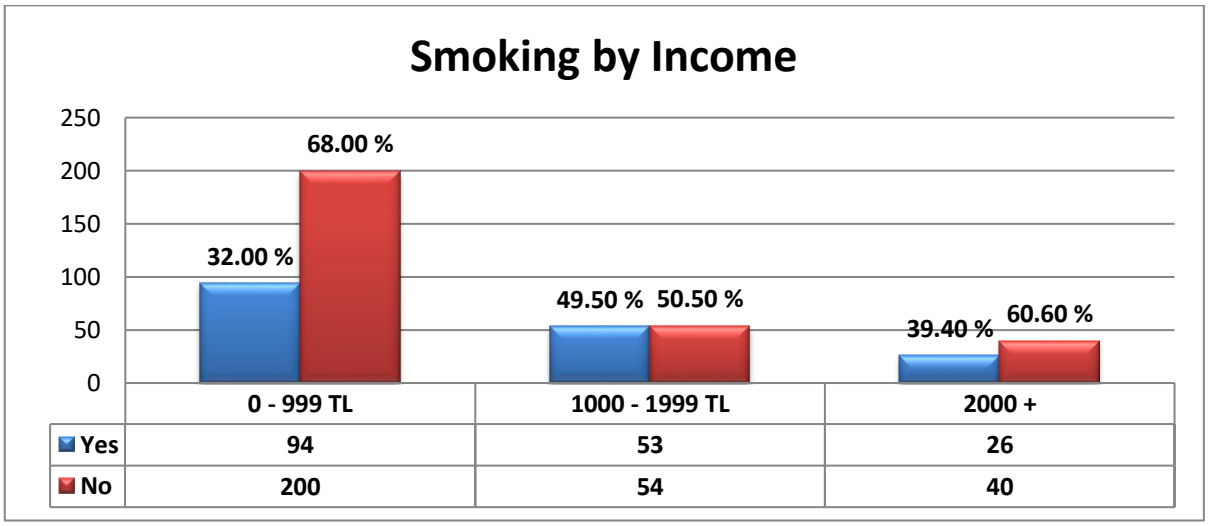

Şekil 2. Gelir ve sigara tüketimi dağılımı

Tablo 3'te öğrencilerin aile yanında olup olmamaları ile sigara kullanımı arasındaki dağılım verilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu iki değişkenin ilişkisi aile yanında

yaşayan öğrencilerin aileden ayrı olanlara göre yarı yarıya daha az sigara tükettikleri görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencinin yaşadığı yer ver sigara tüketimi arasındaki ilişki.

		Sigara Kullanımı			
		Hayır	Evet		
		n (%)	n (%)	Ki kare	pvalue
Yaşanılan Yer	Aile yanı	261 (70.20)	111(29.80)	40.719	<0.001
	Aileden ayrı	33 (34.70)	62 (65.30)		

Tablo 4'te Pandemi döneminde öğrencilerin sigara tüketim alışkanlıklarını belirlemeye yönelik oluşturulan ölçeğin açıklayıcı açıklayıcı faktör analizi (AFA) ile belirlenen 4 faktörün her birinin açıkladığı ve toplanda açıkladıkları varyanslar verilmiştir. Açıklanan toplam varyansın %62.10 olduğu görülmektedir. Bu oran her ne kadar %66.6'dan düşük olsa da sosyal bilimlerde uygulanan ölçeklere göre oldukça uygun bir değerdedir.

Tablo 4.AFA'da faktörlerin açıkladıkları varyans oranları

Component	InitialEigenvalues			ExtractionSums of SquaredLoadings			RotationSums of SquaredLoadingsa
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	7.507	35.75	35.75	7.507	35.75	35.75	5.758
2	2.193	10.445	46.195	2.193	10.445	46.195	2.153
3	2.038	9.705	55.9	2.038	9.705	55.9	5.111
4	1.303	6.203	62.103	1.303	6.203	62.103	5.386

Açıklayıcı faktör analizi ile elde edilen dört faktörü (boyutu) oluşturan ifadeler ve bu ifadelerin yükleri Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 'da farklı renkler ile gösterilen boyutlar sırası ilesigara tüketimi üzerine Pandemi kısıtlamamaları, Pandemi sürecinin ne zaman biteceğine dair belirsizlik, Pandemi ile ortaya çıkan kaygı, ve ekonomik nedenler olarak isimlendirilmiştir. Kullanılan ölçeğin güvenilirliğini belirlemede Cronbach alfa istatistiği kullanılmıştır. Ölçekte yer alan ifadelerin tamamı analizlerde kullanılmıştır. Her bir boyut için ve ölçeğin tamamı için Cronbach alfa ile standardize edilmiş Cronbach alfa değerleri Tablo 6'da verilmiştir. Bu değerler ölçeğin ve boyutların güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Boyutlar ve ifadelerin faktör yükleri

İfadeler	**Yükler**
Pandemi sürecinde alınan önlemler dahilinde sokağa çıkma yasağının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.82
Pandemi sürecinde alınan önlemler dahilindeseyahat kısıtlarının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.712
Pandemi sürecinde market ve alışveriş merkezlerinin çalışma saatlerindeki kısıtlamalardan ötürü sigara tüketiminin azaldığını düşünürüm.	0.703
Pandemi sürecinde alınan önlemler dahilinde maske kullanımının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.673

Pandemi sürecinde ailenin yanında kalınmasının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.605		
Pandemi sürecinde alınan önlemler dahilinde açık alanlarda sigara içmenin yasaklanmasıyla sigara tüketiminin azaldığını düşünürüm.	0.577		
Pandemi sürecindeki belirsizliğin sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.537		
Pandemi sürecinde arkadaş çevresinden uzak kalınmasının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.471		
Pandemi sürecinin sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.435		
Pandemi sürecinde eğitime ara verilmesi nedeniyle sigara tüketiminin arttığını düşünürüm.		0.846	
Pandemi sürecinin uzamasıyla; eğitime devam edip etmeme konusundaki belirsizliğin olması sigaranın tüketimini arttırdığını düşünürüm.		0.83	
Pandemi sürecinin uzamasıyla sigara tüketiminin arttığını düşünürüm.		0.742	
Pandemi sürecinde artan vaka sayılarından duyulan endişe nedeniyle sigara tüketiminin azaldığını düşünürüm.			-0.954
Pandemi sürecinde hastalığın yayılım hızının yüksek olmasının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.			-0.908
Pandemi sürecinde hastalığa yakalanma endişesi nedeniyle sigara tüketiminin azaldığını düşünürüm.			-0.900
Pandemi sürecinde artan ölüm oranlarından duyulan endişe nedeniyle sigara tüketiminin azaldığını düşünürüm.			-0.898
Pandemi sürecinde yaşanan işsizlik durumunun sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.			-0.926
Pandemi sürecinde yaşanan istihdam sıkıntısının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.			-0.842
Pandemi sürecinde aileden gelen maddi desteğin azalmasının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.			-0.775
Pandemi sürecinde yaşanan maddi olumsuzlukların sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.			-0.771
Pandemisürecinin sigaranın azaltılmasında yada bırakılmasında ekonomik koşullara göre daha etkili olduğunu düşünürüm.			-0.334

Elde edilen boyutlar için belirlenen ifadelerin ortalaması alınarak her bir boyutu temsil eden değişkenler elde edilmiştir. Boyutları temsil eden bu yeni değişkenler üzerinden belirlenen demografik değişkenlere bakımından farklılıklar ortaya konmuştur. Karşılaştırmada kullanılacak demografik değişkenler sigara kullanımı, cinsiyet ve gelir değişkenleridir.

Tablo 6. Ölçek ve alt boyutlara ait güvenilirlik değerleri

Boyutlar	İfade sayısı	Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on StandardizedItems
-	21	0.895	0.894
Kısıtlamalar	9	0.852	0.853
Belirsizlik	3	0.744	0.743
Kaygı	4	0.936	0.936
Ekonomik nedenler	5	0.850	0.851

Ölçekten elde edilen boyutların erkek ve kadın öğrenciler bakımından karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir. Pandemi döneminde kısıtlamalar dışında erkek ve kadınlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 7. Boyutların cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılması

Boyut	Cinsiyet	n	Mean	Std. Deviation	Median	Mann Withney U pvalue
Kısıtlamalar	Erkek	140	2.79	0.85	2.75	0.039
	Kadin	244	2.61	0.74	2.63	
Belirsizlik	Erkek	139	2.92	1.01	3.00	0.986
	Kadin	247	2.92	0.85	3.00	
Kaygı	Erkek	137	3.21	0.91	3.00	0.068
	Kadin	250	3.38	0.80	3.33	
Ekonomik nedenler	Erkek	137	3.07	0.92	3.20	0.072
	Kadin	241	2.93	0.80	3.00	

Sigara tüketimi bakımından kullanan ve kullanmayanların tüm boyutlar bakımından istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklı bulunmuştur. Kısıtlamalar, belirsizlik ve ekonomik nedenler boyutlarında sigara kullanmayanların ortalaması daha yüksek bulunmuş iken kaygı boyutunda sigara kullananların ortalaması daha yüksek bulunmuştur. Sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Boyutların sigara kullanan ve kullanmayanlar bakımından karşılaştırılması

Boyut	Sigara Kullanımı	n	Mean	Std. Deviation	Median	Mann Withney U pvalue
Kısıtlamalar	Hayır	260	2.77	0.77	2.75	0.001
	Evet	124	2.48	0.78	2.63	
Belirsizlik	Hayır	262	3.04	0.87	3.00	<0.001
	Evet	124	2.65	0.94	2.40	
Kaygı	Hayır	263	3.24	0.81	3.33	0.018
	Evet	124	3.49	0.89	3.33	
Ekonomik nedenler	Hayır	254	3.05	0.83	3.00	0.027
	Evet	124	2.84	0.87	3.00	

Gelir düzeyleri bakımından boyutlar arasına istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$)

Tablo 9. Boyutların gelir düzeyleri bakımından karşılaştırılması

Boyut	Gelir düzeyi	N	Mean	Std. Deviation	ANOVA p value
Kısıtlamalar	0 ile 999 TL	251	2.65	0.78	0.610
	1000 İile 1999 TL	75	2.75	0.83	
	2000 ve üzeri	58	2.69	0.75	
	Total	384	2.68	0.78	
Belirsizlik	0 ile 999 TL	254	2.93	0.90	0.877
	1000 İile 1999 TL	73	2.87	0.93	
	2000 ve üzeri	59	2.91	0.93	
	Total	386	2.92	0.91	
Kaygı	0 ile 999 TL	254	3.37	0.84	0.321

	1000 İile 1999 TL	74	3.22	0.87	
	2000 ve üzeri	59	3.25	0.84	
	Total	387	3.32	0.85	
Ekonomik nedenler	0 ile 999 TL	247	2.93	0.86	0.178
	1000 İile 1999 TL	73	3.03	0.88	
	2000 ve üzeri	58	3.15	0.77	
	Total	378	2.98	0.85	

Öğrencinin yaşadığı yer ile gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.01$). Bin TL altında gelir düzeyinde 294 öğrenci bulunmakta olup bunların 259'u aile yanında yaşadığını ifade etmiştir. Dolayısı ile öğrencinin gelir düzeyinin yüksek ya da düşük oluşu ile aile yanında ya da aileden ayrı yaşıyor olmasının yakından ilişkili olduğu açıktır. Boyutlar öğrencinin yaşadığı yer bakımından değerlendirildiğinde elde edilen sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir. Yaşanılan yer bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık sadece belirsizlik boyutunda bulunmuştur.

Tablo 10. Boyutların yaşanılan yer bakımından karşılaştırılması

Boyut	Yaşanılan Yer	n	Mean	Std. Deviation	Median	Mann Withney U p value
Kısıtlamalar	Aile yanı	313	2.71	0.78	2.75	0.068
	Aileden ayrı	71	2.53	0.80	2.50	
Belirsizlik	Aile yanı	316	2.97	0.89	3.00	0.012
	Aileden ayrı	70	2.68	0.97	2.40	
Kaygı	Aile yanı	317	3.33	0.86	3.33	0.441
	Aileden ayrı	70	3.28	0.78	3.00	
Ekonomik nedenler	Aile yanı	310	2.98	0.85	3.00	0.985
	Aileden ayrı	68	2.98	0.85	3.00	

4. SONUÇ

Sigara kullanımı Covid 19 için ciddi bir risk faktörü olduğunu ifade eden çok sayıda çalışma olmasının yanı sıra ikincil bir risk etmeni olduğunu belirten çalışmalarda mevcuttur. İster Covid 19 için risk fakörü olsun isterse olmasın sigaranın ulusal ve uluslararası mücadele gerektiren bir sağlık sorunu olduğu açıktır.

Bu çalışmada özellikle pandemi döneminde üniversite öğrencilerinin sigara ile olan ilişilerini tanımlamaya yönelik bir ölçek ortaya koymaktı. Geliştirilen ölçekte;

1. Sosyal izolasyonlara neden olan pandemi kısıtlamalarının etkisi ile sigara tüketimin azalacağına dair inanç
2. Yüz yüze eğitime geçiş ve pandeminin ne zaman son bulacağına dair belirsizliklerin etkisi ile sigara tüketimin artacağına dair inanç
3. Hastalığa yakalanma ya da çevresinin etkilenebileceği gibi korku ve kaygıların etkisi ile sigara tüketiminin azalacağına dair inanç
4. İşsizlik ve diğer ekonomik nedenler ile sigara tüketiminin azalacağına dair inanç

ele alınmıştır. Ölçek ile ortaya çıkan boyutlarda özellikle sigara tüketen ve tüketmeyenler bakımından tüm boyutlarda anlamlı farklılık bulunmuştur. Bununla birlikte kaygı değişkeni bakımından sigara içenlerin daha yüksek ortalamaya sahip olmaları ayrıca anlamlı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma Uşak Üniversitesi kapsamında

gerçekleştirilmiş ve tanımlayıcı nitelikte bir çalışma olup Covid 19 ile Üniversite öğrencilerinin sigara tüketimine bakışlarını incelemede daha geniş örneklemlere ihtiyaç söz konusudur. Bununla birlikte tasarlanan ölçeğin teorik yönlerinin oldukça iyi olduğu görülmüştür. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi ile desteklenmesi gerekmektedir.

Pandemi döneminde yürütülen halk sağlığı kampanyalarında, üniversitelerin web sayfalarındaki bilgilendirme mesajlarında çalışmamızda ortaya çıkan özellikle kaygı

boyutunun anlamlı sonucu dikkate alındığında Pandemi-sigara ilişkileri vurgulanarak sigara ile mücadele edilmesi bir öneri olarak sunulabilir.

KAYNAKÇA

Caponnetto, P.,Inguscio, L., Saitta, C., Maglia, M., Benfatto, F., Polosa, R. (2020). Smokingbehaviorandpsychologicaldynamicsduring COVID-19 socialdistancingandstay-at-homepolicies: A survey. *Healthpsychologyresearch, 8*(1).

Çetin, C.,Anuk, Ö.,(2020). COVID-19 pandemi sürecinde yalnizlik ve psikolojik dayaniklilik: Bir kamu üniversitesi öğrencileri örneklemi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *7*(5), 170-189

Feuth,T.,Saaresranta T.,Karlsson A.,Valtonen,M.,Peltola,V.,Rintala, E., Oksi,J.,(2020).Is SleepApnoea A Risk FactorFor Covid-19? FindingsFrom A RetrospectiveCohortStudy.*NowpublishedinSleepMedicineandDisorders: International Journal doi: 10.15406/smdij.2020.04.00075*

Günal, Ö., Türe, E., Bayburtlu, M., Arslan, U., Demirag, M. D., Taskin, M. H., &Kiliç, S. (2020). COVID-19 TaniliHastalarin Risk Faktörleri AçisindanDegerlendirilmesi. *Mikrobiyol Bul*, 575-582.

Hatun, O., Dicle, A.N., ve Demirci, İ. (2020). Koronavirüs Salgınının Psikolojik Yansımaları ve Salgınla Başa Çıkma. *Elektronik Türkçe Çalışmaları*, *15* (4).

Klemperer, EM, West, JC, Peasley-Miklus, C.,&Villanti, AC (2020). COVID-19'a yanıt olarak tütün ve elektronik sigara kullanımında ve bırakma motivasyonundadeğişiklik. *Nikotin ve Tütün Araştırması*, *22* (9), 1662-1663

Li, Q.,Guan, X., Wu, P., Wang, X., Zhou, L., Tong, Y., ... & Feng, Z. (2020). EarlyTransmission Dynamics in Wuhan, China, of NovelCoronavirus-InfectedPneumonia. *NewEngl. J.Med.382:1199-1207*

Nicola, M.,Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M., Agha, R. (2020). Koronavirüspandemisinin (COVID-19) sosyo-ekonomik etkileri: Bir inceleme. *Uluslararası cerrahi dergisi,78,185-193*

Öksüz, E., Buğday, M. S., Acun Delen, L., Çağaşar, O., Demir, B., Aktaş, İ., Siananoğlu, M., Altıntop Geçkil,A, Aydoğan Baykara, R., Aladağ, H., Güneş, A., Aktürk, E.,Pembegül, İ. (2021). Covid 19: Risk faktörleri, Tedavide Kullanılan İlaçlar ve Ölüm Oranı. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, *14*(1), 98-105.

Simons, D.,Shahab, L., Brown, J., &Perski, O. (2021). Theassociation of smokingstatuswith SARS-CoV-2 infection, hospitalizationandmortalityfrom COVID-19: a livingrapidevidencereviewwithBayesian meta-analyses (version7). *Addiction (Abingdon, England)*, *116*(6), 1319–1368. https://doi.org/10.1111/add.15276

Strzelak, A.,Ratajczak, A., Adamiec, A., &Feleszko, W. (2018). Tobaccosmokeinducesandaltersimmuneresponses in thelungtriggeringinflammation, allergy, asthmaandotherlungdiseases: a mechanisticreview. *International journal of environmentalresearchandpublichealth*, *15*(5), 1033

Taş, M.B.H., ve Yağanoğlu, M. (2020). koronavirüs' ün (Covid-19) Dünya Çapındaki Analizi ve Gelecekteki Durumu. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi* , (20), 248-253

Zaman, F. K. Covid-19 Perspektifinden Sigaraya Bakış. *Klinik Tıp Aile Hekimliği*, *12*(2), 48-53.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİGARA TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA[1]

A RESEARCH ON SMOKING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS

Dr. Öğr. Üyesi Barış KAKİ
Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, B Blok No:6, 1 Eylül Kampüsü, UŞAK
Yüksek Lisans Öğrencisi Merve YANAR
Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, 1 Eylül Kampüsü, UŞAK, Orcidno:0000-0002-5291-9145

Özet

Sigara tüketimi tüm dünyada olduğu gibi yurdumuzda da önemli bir halk sağlığı sorunudur. Önlenebilir ölümlerin başlıca nedeni olan sigara tüketimi her geçen gün artmaktadır. Her yaş için önemli bir problem haline gelen sigara tüketimi özellikle gençlik döneminde sigaraya başlama ve bağımlılık bakımından riskli bir dönem olarak görülmektedir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde sigara tüketimi üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesinde kullanılmak üzere bir ölçeğin hazırlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmaya 467 öğrencinin katıldığı 5'li likert tipinde bir anket çalışması uygulanmıştır. Uygulanan anketin bir kısmı online bir kısmı ise yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan 467 öğrenciden erkek öğrencilerin sayısı 196, kadın öğrencilerin sayısı 271'dir.Sigara tüketen kişi sayısı 173 sigara tüketmeyenlerin sayısı ise 294'tür. Gelir dağılımı ise %62.7 1000 TL altı, %22.9 1000-1999 TL arasında, %14.1 ise 2000 TL üzeri gelire sahiptir. Erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda sigara kullanmaktadır($p<0.05$). Sigara kullanımı ile gelir grupları arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.01$). Gelir grupları içinde en yüksek oranda sigara tüketimi %49.5 ile 1000-1999 TL grubu olmuştur. Çalışma bulguları SPSS AMOS programında değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenirliliği Cronbach alfa değeri 0.826 olarak bulunmuştur. Boyutlardaki Cronbach alfa değerleri 0.664 ile 0.876 değerleri arasındadır.

Elde edilen verilere göre geçerlilik kapsamında Açımlayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Bu analiz ile ölçek 16 sorudan oluşup 4 gruba indirgenmiştir. Faktör analizi sonucunda faktör gruplarına Yasaklar, Bağımlılık, Fiyat Artışı ve Bilinçlendirme olarak isim verilmiştir. Açımlayıcı Faktör Analizi ile faktörler belirlendikten sonra araştırmanın yapısı Doğrulayıcı Faktör Analizi ile sınanmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizinde Ki-kare uyum testi, Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (RMSEA),Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI), İyilik Uyum İndeksi (GFI) ve Karşılaştırılmalı Uyum İndeksi (CFI) değerlerinden yararlanılmıştır. Uyum indekslerinden elde edilen değerler Ki-kare uyum testi için 2.487, RMSEA için 0.056, NFI için 0.935, GFI için 0.942, CFI için 0.960 olarak hesaplanmıştır. Uyum indeksleri sonucunda elde edilen modelin iyi bir uyuma sahip olduğu ortaya koyulmuştur. Sonuç olarak "Sigara

[1]Bu çalışma MerveYanar'ın "Sigara İçme Alışkanlığı Üzerine Etkili Faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi" isimli yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

Tüketimini Etkileyen Faktörler Ölçeği" birinci düzey çok faktörlü DFA ile model iyi bir uyum göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Sigara tüketimi, Sigara tüketimine etki eden faktörler ölçeği ,Doğrulayıcı Faktör Analizi

Abstract

Cigaretteconsumption is an importantpublichealth problem in ourcountry as well as allovertheworld. Cigaretteconsumption, which is the main cause of preventabledeaths, is increasingdaybyday. Cigaretteconsumption, which has become an important problem forallages, is seen as a riskyperiod in terms of startingsmokingandaddiction, especially in theyouthperiod. Inthisstudy, it wasaimedtoprepare a scaleto be used in determiningthefactorsaffectingcigaretteconsumption in universitystudents. Inthiscontext, a 5-point Likert-typequestionnairestudy, in which 467 studentsparticipated, wasappliedtothestudy. Some of thesurveywasconductedonlineandsome of it wasconductedface-to-face. Of the 467 studentswhoparticipated in thestudy, thenumber of malestudentswas 196, andthenumber of femalestudentswas 271. Thenumber of smokerswas 173 andthenumber of non-smokerswas 294. Incomedistribution, on theotherhand, is 62.7% below 1000 TL, 22.9% between 1000-1999 TL and 14.1% above 2000 TL. Men smoke at a higher rate thanwomen ($p<0.05$). Therewasalso a statisticallysignificantrelationshipbetweensmokingandincomegroups ($p<0.01$). Thehighest rate of cigaretteconsumptionamongincomegroupswasthe 1000-1999 TL groupwith49.5%. Thestudyfindingswereevaluated in the SPSS AMOS program. Thereliability of thescalewasfoundto be 0.826 withCronbach'salphavalue. Cronbach'salphavalues in thedimensionsrangefrom 0.664 to 0.876

Accordingtothedataobtained, ExploratoryFactor Analysis wasperformedwithinthescope of validity. Withthisanalysis, thescaleconsisted of 16 questionsandwasreducedto 4 groups. As a result of thefactoranalysis, thefactorgroupswerenamed as Bans, Addiction, PriceIncreaseandAwareness. AfterthefactorsweredeterminedwithExploratoryFactor Analysis, thestructure of theresearchwastestedwithConfirmatoryFactor Analysis. Chi-square fit test, RootMeanSquareError of Approximation (RMSEA), Normized Fit Index (NFI), Goodness of Fit Index (GFI) andComparative Fit Index (CFI) values wereused in ConfirmatoryFactor Analysis. Thevalues obtainedfromthe fit indiceswerecalculated as 2.953 fortheChi-square fit test, 0.065 forthe RMSEA, 0.922 forthe NFI, 0.931 forthe GFI, and 0.947 forthe CFI. Itwasrevealedthatthe model obtained as a result of the fit indices had a good fit. As a result, the "FactorsAffectingCigaretteConsumptionScale" first-levelmulti-factor CFA andthe model showed a good fit.

Keywords: Cigaretteconsumption, Scale of factorsaffectingcigaretteconsumption, ConfirmatoryFactor Analysis

1. GİRİŞ

Dünya genelinde en yaygın ve önlenebilir bir halk sağlığı problemi olan sigara tüketimi açısından ülkemiz Dünya'da 7. Avrupa'da ise 3. sırada yer almaktadır. Tüketenlerin yarısının ölüm nedeni olan tütün her yıl 8 milyondan fazla insanın ölümüne yol açmaktadır. Bu

ölümlerin 1.2 milyon insan için pasif içicilik kaynaklı olduğu bildirilmektedir. Dünya genelinde sigara tüketen yaklaşık 1.3 milyar insan olduğu ve bu insanların %80'i düşük ve orta gelirli ekonomiye sahip ülkelerdedir.Türkiye'de ise 15 yaş üzeri nüfusun %29.6'sı sigara kullanıcısı olup bunların % 41.8'i erkek iken %17.5'i kadındır(www.skb.gov.tr), (www.who.int).

Yirmi üç ülkeden yaşları 17 ile 30 arasında değişen 19.298 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen bir araştırmada sigara içme frekansı %2 ile %47 arasında olduğu bulunmuştur. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü üyesi ülkelerin gençlerinde ise bu oran %5 ile %51 arasındadır. Türkiye'de sigara tüketiminde yaş ortalamasının düştüğünü gösteren çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ülkemizde hali hazırda, ilköğretimde %9, lisede %29-50 ve üniversitede ise %21-48 oranlarında sigara kullanıldığını belirten çalışmalar bulunmaktadır. Üniversite eğitim süresi uzadıkça sigara içme oranında da artış olduğu bildirilmiştir(Steptoe, vd. 2002; Akdur, 2009).

Sigara tüketimi üzerine etkili bir faktör olarak ebeveyn davranışları ve rol model konumundaki bireylerin tutumları oldukça önemli bulunmuştur. Bununla birlikte her türlü iletişim aracında özendirici yaklaşımlardan kaçınılmalıdır (İkinci ve Akdur,2013) .

Kara, Baş ve Açıkalın (2011) sigaraya başlamada en önemli etkenin arkadaş etkisi olduğunu belirtmiş ve sigara ile ilgili eğitim çalışmalarının kapsamının genişletilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle sağlık çalışanlarının sigara bırakma konusundaki telkinlerinin etkili olacağı belirtilmiştir.

Bedir, Polat ve Dikmen (2011) lojistik regresyon analizi yöntemini kullanarak sigara tüketimi üzerine etkili faktörleri cinsiyet, yaş, ebeveynlerin sigara tüketimi ve gelirleri ile arkadaş ortamının önemli olduğunu saptamışlardır. En önemli değişkenler ise yaş ve gelir olarak bulunmuştur.

Argüder vd. (2013) sigarayı bırakma üzerine yaptıkları araştırmada cinsiyet, eğitim ve medeni durum değişkenlerinin istatistiksel olarak sigara bırakma üzerine etkili olmadığını ancak günlük tüketilen sigara miktarının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte sigara bırakmaya yönelik tedavi sürelerine uyumunda etkili bir faktör olduğunu ifade etmişlerdir

Sigaraya başlamada etkili faktörlerin başında çevre-arkadaş ortamının en önemli faktör olduğu bunu izleyen diğer etkenin ise özenti olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte aile bireylerinin sigara kullanım alışkanlığı istatistiksel olarak tüketim üzerine etkili bir diğer değişkendir. Öğrenciler sigara yasaklarına ve kanuni düzenlemelere %23 ile %51 oranında katıldıklarını ifade etmişlerdir. Fiyat artışı öğrencilerin sigara tüketimine etkisinin olduğunu düşündükleri ve istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip bir faktör olmuştur(Azak, 2013; Sağlık, 2006).

Kutlu, Marakoğlu ve Çivi (2005) sigraya başlama üzerine etkili faktörleri sırasıyla sosyal çevre ve arkadaş grupları olarak, ikinci sırada ise stres faktörleri olarak ifade etmiştir. Kılıç, Başer, Abacı ve Eryılmaz (2018) ise 348 öğrenci ile yaptıkları çalışmada ikili lojistik regresyon yöntemi ile sigara kullanımı üzerine etkili faktörleri incelemişlerdir. Kadın öğrencilerin erkeklere göre daha az sigara tükettiğini, üniversitede geçirilen süre artıkça tüketimin artığını, ebeveyn sigara tüketimi ve eğitimin durumunun da önemli bir faktör

olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte önemli faktörler, yaşanılan yerde sigara içilmesi, cinsiyet, annenin sigara kullanımı ve yaş olarak belirtilmiştir

Temiz (2010), işsizlik ve sigara fiyatları arasında negatif korelasyon olduğunu; artan kentleşme ile sigara tüketimin azaldığını belirtmiştir. En küçük kareler regresyonu ile yapılan analiz sonucunda enflasyon oranı üzerinde yapılacak sigara fiyat artışlarının tüketimi azaltacağı önerisi yapılmıştır. Benzer şekilde Oğuztürk ve Güçlü (2012), enflasyon oranının üzerindeki artışa ek olarak vergilerin arıtılmasının tüketimin azaltılmasına etkili olacağını belirtmiştir.

Çalışkan (2015), üniversite öğrencilerinin sigara kullanımı üzerine etkili faktörleri ekonometrik model ile incelediği araştırmasında arkadaş ortamını, alkol tüketimini ve ebeveyn sigara tüketimini önemli etkenler olarak belirlemiştir.

Karaöz, Albeni ve Büyüktatlı (2010),kentleşme düzey artışının bilinenin aksine sigara tüketimini artıran bir etken olduğunu, kişi başına milli gelir artışının benzer bir etkiye sahip olduğunu ifade ederken sigara fiyatı ve işsizlik artışının ise tüketimi azaltan faktörler olduğunu ifade etmiştir.

Bu çalışmanın amacı Uşak Üniversitesi öğrencilerinin sigara tüketim alışkanlıklarını bir ölçek ile ortaya koymaktır. Bunun için likert tipinde bir ölçek geliştirilmiş olup açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile bulgular elde edilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma, T.C. Uşak Üniversitesi RektörlüğüSosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 2021-116 sayılı etik kurul kararınca onaylanan likerttipi ölçeğinde hazırlanmış anket ile elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ankette 7 adet demografik, 10 adet sigara tüketim alışkanlığına dair ifade ve 23 adet sigara tüketim alışkanlığını belirlemeye yönelik hazırlanmış likert tipinde ifade yer almaktadır. Anket etik onayı alındıktan sonra 467 Uşak Üniversitesi öğrencisinin bir kısmına online ve bir kısmına ise yüz yüze uygulanmıştır. Elde edilen verilerin demografik ve tüketim alışkanlıklarına yönelik likert olmayan ifadeleri içim frekans analizi, ki kare analizleri uygulanmıştır. 23 ifadeden oluşan ölçek için açıklayıcı faktör analizi uygulanmış 7 ifade değerlendirme dışı bırakılmıştır. Kalan 16 ifade ile elde edilen boyutlar doğrulayıcı faktör analizi ile değerlendirilmiştir. Analizlerin yürütülmesinde IBM SPSS 25 ve IBM AMOS 26 yazılımları kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmaya katılan 467 öğrencinin yaş ortalaması ve standart sapması 22.03±2.13 olarak bulunmuştur. Erkek ve kadınlar ile sigara tüketen ve tüketmeyenlerde yaş ortalamaları ve istatistiksel karşılaştırmaları Tablo 1'de verilmiştir. Erkeklerin yaşı istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0.01$). Sigara tüketenlerde 22.88 olarak bulunan yaş ortalaması tüketmeyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p<0.01$).

Tablo 1. Erkek-kadın ve sigara tüketen-tüketmeyenlerde yaş dağılımları

Yaş		n (%)	Ortalama	Standart sapma	En küçük	En büyük	t test	p değeri
Cinsiyet	Erkek	196 (%41.97)	22.6	2.16	18	31	5.060	<0.001
	Kadın	271 (%58.03)	21.62	2.02	18	28		
Sigara kullanımı	Hayır	294 (%62.96)	21.53	2.01	18	31	6.976	<0.001
	Evet	173(%37.04)	22.88	2.07	19	29		

Tablo 2'de cinsiyet ile sigara tüketim alışkanlarına ait çapraz tablo bulguları verilmiştir. Cinsiyet ile sigara kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.01$). Kadınların daha az sigara tükettikleri görülmektedir.

Tablo 2. Demografik özelliklere ait frekans ve oranlar

		Sigara Tüketimi				
		Evet	Hayır		İstatistik	
		n(%)	n (%)	Toplam	Ki Kare	P value
Cinsiyet	Erkek	105 (53.60)	91 (46.40)	196	39.555	<0.001
	Kadın	68 (25.10)	203 (74.90)	271		
	Toplam	294	173	467		

Tablo 3'te gelir ile sigara tüketimi için çapraz tablo bulguları verilmiştir. Gelir düzeyi ile sigara tüketimi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.01$). En düşük gelir düzeyinde sigara tüketiminin en düşük seviyede olduğu görülürken, 1000 ile 2000 TL arasındaki gelir düzeyinde sigara içme oranı %49.50 ile en yüksek oranda bulunmuştur.

Tablo 3. Gelir düzeyleri ile sigara tüketimi dağılımları

		Sigara Tüketimi				
		Hayır	Evet	Toplam	İstatistik	
		n (%)	n (%)	n (%)	Ki kare	pvalue
Gelir	0 ile 999 TL	200(68.00)	94(32.00)	294 (62.96)		
	1000 ile 1999 TL	54(50.50)	53(49.50)	107 (22.91)	10.554	0.005
	2000 ve üzeri	40(60.60)	26(39.40)	66 (14.13)		
	Toplam	294	173	467 (100)		

Açıklayıcı Faktör Analizine Ait Bulgular

Toplamda 23 soru bulunan ölçeğe Açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizinde örneklem büyüklüğünün yeterliliğini sınamak için KMO katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplanıp bulunan Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0.833'dür. Gerekli olan örneklem büyüklüğünün iyi derecede sağlandığı görülmektedir. için hesaplanan Ki-Kare değeri4454.874 ve $p<0.001$ olup bu ölçeğin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. (Nakip, 2006,Yemez,2016)

Uygunluğu sınanıp kabul edilir değerler elde edilen ölçeğin faktörlerinin incelenmesi için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analizde 7 maddenin faktör yükleri açısından uygun olmadığı tespit edilip 2, 10,14,16,17,18,20 numaralı sorular çıkarılmıştır. Analiz sonucunda kalan 16 ifade ile ölçeğin dört faktör altında toplandığı saptanmıştır. Faktör yükleri 0.401-

0.951 aralığındadır. Soruların içerikleri değerlendirilerek faktörlere sırasıyla; Bilinçlendirme, bağımlılık, fiyat artışı ve yasaklar olarak isimlendirme yapılmıştır (Tablo 4.)

Tablo 4. Faktör yükleri tablosu

Sorular	Bilinçlendirme	Bağımlılık	Fiyat Artışı	Yasaklar
Sigara paketlerinin üzerindeki resimlerin sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.951			
Sigara paketlerinin üzerindeki yazıların sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.933			
Sigarada kara paket uygulamasının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.842			
Televizyonda, filmlerde ve programlarda sigaranın karartılmasıyla sigara tüketiminin azaldığını düşünürüm.	0.628			
Sigara karşıtı reklamların ve kamu spotlarının olmasının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.	0.590			
Tiryakilerin sigara alacak paraları olmadığında bile sigarayı bırakamayacağını düşünürüm.		0.881		
Tiryakiler için ekonomik nedenlerin sigarayı bırakmayı düşündüren bir faktör olmadığını düşünürüm.		0.862		
Sigara fiyatlarındaki artışın kaçak sigara/tütün kullanımına yönlendirdiğini düşünürüm.		0.628		
Sigara harcamalarının birikim/tasarruf olarak değerlendirmesi gerektiğini düşünürüm.		0.415		
Sigara fiyatlarındaki artışın sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.			0.840	
Sigaradan alınan vergilerin artmasıyla sigaranın tüketiminin azaldığını düşünürüm.			0.800	
Kişinin gelirinin artmasıyla sigara tüketiminin artacağını düşünürüm.			0.505	
Sigara yasağının olduğu alanlarda uygulanan para cezalarının yükseltilmesinin sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.				0.401
Kapalı alanlarda sigara kullanımının yasak olması sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.				0.931
Taşıtlarda sigara içmenin yasaklanmasının sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.				0.881
Açık alanlarda sigara kullanımının yasak olması sigara tüketimini azalttığını düşünürüm.				0.796

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Analiz gözlenebilen değişkenlerin birden fazla bağımsız boyutun altına toplanmasıyla oluşan birinci düzey çok faktörlü model ile gösterilmiştir Açımlayıcı Faktör Analizi ile faktörler belirlendikten sonra araştırmanın yapısı Doğrulayıcı Faktör Analizi ile sınanmıştır. Analizi yapılan doğrulayıcı faktör analizinden aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 16 ifadeyle ortaya konulan modelin uyum indeksleri kabul edilebilir seviyede çıkmıştır. Modelin iyileştirilmesi kapsamında artık değerler arasında kovaryansı yüksek çıkan değerler için tekrardan kovaryans çizilmiştir. Elde edilen model Şekil 1'de gösterilmiştir.

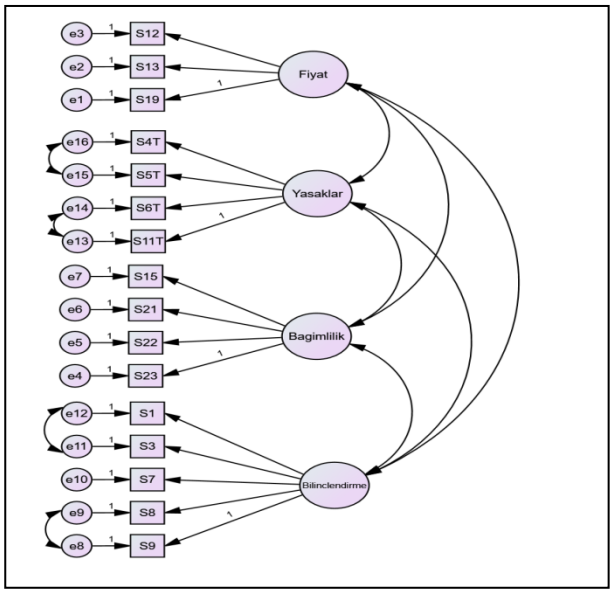

Şekil 1. Doğrulayıcı faktör analizi modeli

Analizde Ki-kare uyum testi, Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (RMSEA),Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI), İyilik Uyum İndeksi (GFI) ve Karşılaştırılmalı Uyum İndeksi (CFI) değerlerinden yararlanılmıştır. Bu konuyla ilgi çalışmalarda kullanılması gereken ölçütlerin hangisi olması gerektiğiyle ilgili ortak bir nokta belirlenememiştir (Weston& Gore, 2006).Mutlak uygunluk ölçütleri ve karşılaştırılmalı uygunluk ölçütleri olarak iki grupta incelenen uyum indeksleri GFI, CFI, NFI, NNFI ve IFI değerleri için 0.90 kabul edilebilir, 0.95 ise mükemmel uyuma sahip olduğunu gösterir(Schermelleh-Engel &Moosbrugger, 2003).RMSEA değeri için 0.05 mükemmel uyumu 0.08 ise kabul ölçütü olarak ele alınmaktadır (Brown &Cudeck, 1993; Byrne&Campbell, 1999). Modelin uyum indeksleri aşağıda gösterilmiştir.

Uyum İndeksleri	Değerler
χ 2	233,8
χ 2 / Sd	2,487
GFI	0.942
IFI	0.960
NFI	0.935
CFI	0.960
RMSEA	0.056

χ 2 / Sd =2,487 < 3, RMSEA=0.056<0.80, IFI GFI, CFI, NFI, 0.90'nın üzerinde değerler almıştır. Çıkan sonuçla model ile kullanılan veriler arasında kabul edilebilir uyum olduğu belirlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi ile 4 faktöre indirgenen yapının geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi ile de test edilip ortaya konmuştur.

İç Tutarlılık ve Güvenirlilik Analizi

İç tutarlılık hesaplanırken Cronbach alfa katsayısı kullanılır. Bu değer 0.40'ın altında ise ölçeğin güvenirliliğinin olmadığı 0.80- 1.00 değeri arasında ise güvenirliliğin yüksek olduğu ifade edilmektedir.(Tavşancıl, 2002:29). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri

0.826 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yüksek güvenirlilikte olduğu belirlenmiştir. Faktörler için sırasıyla Cronbach alfa değerleri; Fiyat artışı için 0.680, Bilinçlendirme için 0.876, Yasaklar için 0.825ve bağımlılık için 0.664 bulunmuştur. Bilinçlendirme ve yasaklar boyutları için yüksek güvenirlilikte fiyat artışı ve bağımlılık açısındansa oldukça güvenilir olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

En önemli toplumsal sağlık sorunlarından biri olan sigara tüketimi, eğitim seviyesi toplum ortalaması üzerinde olan üniversite öğrencilerinde oldukça yaygın görülen bir alışkanlıktır. Çalışmamız örnekleminin %37.04'ü sigara kullanmaktadır. Bu sonuç üniversite öğrencilerinin sigara tüketimi üzerine yapılan çalışmaların çoğu ile benzer bir oran olarak görülmektedir. Bununla birlikte literatür ile benzerlik gösteren bir diğer sonuç ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az sigara tükettikleri olmuştur (Türkşen ve Atakan, 2003; Durmuş ve Pirinççi, 2009; Akdur, 2009).

Gelir ile sigara tüketimi arasında pozitif korelasyon olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur (Dikmen, 2005). Yani gelir artışına bağlı olarak sigara tüketimi artmaktadır. Ancak ülkenin az gelişmişliğinin ve gelir azlığının bir sonucu olarak da sigara tüketiminin artığını bildiren araştırmalar söz konusudur (Jhon, 2006). Bu çalışmada ise düşük gelir grubundaki öğrencilerde sigara tüketimi en düşük oranda iken gelir düzeyinin artışı ile tüketim oranının artmakta olduğu görülmüştür.

Sigara tüketen öğrencilerin yaş ortalamasının tüketmeyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum üniversite öğrencilerinde son sınıfa doğru daha çok tüketime yönelme ya da çevresel faktörler etkisi ile sigaraya başlamanın bir sonucu olabilir.

Ölçek geliştirme açıklayıcı faktör analizi ile belirlenen modellerin doğrulayıcı faktör analizi ile onaylanması istenir. Bu onay sağlansa bile sigara tüketimini etkileyen faktörlerin belirlenmesinde konuyu tüm boyutları ile ölçeğin ortaya koyması beklenmemelidir (Erdoğan vd. 2007;Yaşlıoğlu, 2017).

Bu çalışmada açıklayıcı faktör analizi, güvenirlilik analizi, ölçeğin geçerliliğini test etmek içinse doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan 23 ifadeli anketten elde edilen verilerle önce açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonucunda 16 ifade ile 4 faktöre indirgenen yapıda faktörler fiyat artışı, yasaklar, bilinçlendirme ve bağımlılık olarak adlandırılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen uyum indeksleri modelin verilerle mükemmel uyum içinde olduğunu göstermiştir.Böylelikle açıklayıcı faktör analizi test edilen ölçeğin yapı ve geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi ile de sağlanmıştır.Ölçeğin iç tutarlılık ve güvenirlilik analizi ve faktörlere ait Cronbach α katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.826 olarak bulunmuştur. Çıkan sonuçla ölçeğin yüksek Güverlilikte olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmanın bulguları üniversite öğrencilerinin sigara tüketimi davranışını dört boyutla ortaya koymuştur. Ancak kullanılan ölçeğin farklı örneklemlerde yinelenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akdur, R.,Gençlerde Sigara Salgını, 2. Sigara Veya Sağlık Sempozyumu 2009,Ankara

Argüder, E.,Karalezli, A., Hezer, H., Kiliç, H., Er, M., Hasanoglu, H. C., & Demir, P. (2013). Sigara birakma basarisini etkileyen Faktörler/Factorsaffectingthesuccess of smokingcessation: Turkishthoracicjournal. *TurkToraks Dergisi, 14*(3), 81-87. Retrievedfromhttps://www.proquest.com/scholarly-journals/sigara-birakma-basarisini-etkileyen-faktörler/docview/1648380175/se-2?accountid=37146

Bedir, S., Polat, D., Dikmen, A. T. (2011). Atatürk Üniversitesi Narman Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sigara Kullanımını Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *25*(2), 237-248.

Brown, M. W.,&Cudeck, R. (1993). Alternativeways of assessing model fit. *Testingstructuralequationmodels*, *154*, 136-162

Byrne, BM ve Campbell, TL (1999). Kültürler arası karşılaştırmalar ve eşdeğer ölçüm ve teorik yapı varsayımı: Yüzeyin altına bir bakış. *Kültürlerarası Psikoloji Dergisi* , *30* (5), 555-574.

ÇALIŞKAN, Ş. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Sigara Kullanımını Etkileyen Faktörler (Ekonometrik Bir Yaklaşım). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(2), 23-48.

Durmuş, A.B.,Pirinçci, E.,2009.Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Durumuve Öfke ile İlişkisi İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi ,16 (2) 83-88 (2009)

Hassoy, H., Ergin, I., Davas, A., Durusoy, R., & Karababa, A. O. (2011). Sağlık meslek yüksek okulu öğrencilerinde sigara, nargile, sarma tütün kullanımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve öğrencilerin sigara, nargile, sarma tütüne başlama ve sürdürme konusundaki görüşleri. *Solunum Dergisi*, *13*(2), 91-99.

https://www.skb.gov.tr/tutun-pandemisi-s37033k/),%20(https:/www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco adresiden 31.07.2021 tarihinnde alınmıştır.

https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco) adresiden 31.07.2021 tarihinde alınmıştır.

İkinci, S.,ve Akdur, R. (2013). Sosyokültürel faktörler ve sigara. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı.[Elektronik Dergi]*.

John, R. M.; (2006), "Household'sTobaccoConsumptionDecisions: EvidenceFromIndia", Journal of South Asian Development,Volume 1 Issue 1, 101-126

Kara, S., Baş, F. Y., & Açıkalın, C. (2011). Sigara içme davranışları ve etkili faktörler: Tıp ve Diş Hekimliği Fakültelerinin ilk ve son sınıf öğrencileri üzerinde çalışma. *Smyrna Tıp Dergisi*, *1*(1), 16-21.

Karaöz, M., Albeni, M., & BÜYÜKTATLI, F. (2010). Yasal düzenlemelerin sigara tüketimi üzerindeki etkileri. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, *2*(2).

KILIÇ, O., BAŞER, U., ABACI, H. S., & ERYILMAZ, G. A. (2018). Öğrencilerin Sigara Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği, Samsun. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, *5*(3), 274-279.

Kutlu, R.,Marakoğlu, K., & Çivi, S. (2005). Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi hemşirelerinde sigara içme durumu ve etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, *27*(1), 29-34

Nakip, M. (2013). Pazarlama Araştırma Teknikleri SPSS Uygulamalı, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi

Oğuztürk, B. S.,& Gülcü, Y. (2012). Türkiye'de sigara tüketimini etkileyen faktörlerin analizi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, *4*(2).

SAĞLIK, T. V. (2006). Sağlık memurluğu öğrencilerinin sigara kullanımını etkileyen faktörler. *Toraks Dergisi*, *7*(2), 120-124.

Schermelleh-Engel, K.,Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Yapısal eşitlik modellerinin uygunluğunun değerlendirilmesi: Önem testleri ve tanımlayıcı uyum iyiliği ölçümleri. *Çevrimiçi psikolojik araştırma yöntemleri , 8* (2), 23-74.

Steptoe, A.,Wardle, J., Cui, W., Baban, A., Glass, K., Karl Pelzer, ... &Vinck, J. (2002). An internationalcomparison of tobaccosmoking, beliefsand risk awareness in universitystudentsfrom 23 countries. *Addiction*, *97*(12), 1561-1571.

Temiz, D. (2010). Sigara tüketimini etkileyen faktörler üzerine bir uygulama: Türkiye örneği. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, *2*(1), 45-53.

Türkşen, Ö., ve Atakan, C., 2003,Üniversite Öğrencilerinin Sigara Alışkanlığı Üzerine Bir Çalışma, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2Sayı: 101 – 106.

Yaşlıoğlu, M.M., 2017. Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici veDoğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Vol/Cilt: 46, Special Issue/Özel Sayı 2017, 74-85

Yemez,İ. (2016) Doğrulayıcı Faktör Analizi İle Sosyal Medya Reklamlarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Yapı Geçerliliğinin İncelenmesi: Cumhuriyet Üniversitesi İibf'de Bir Uygulama. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,17(2),9*

Weston, R. ve Gore Jr, PA (2006). Yapısal eşitlik modellemesi için kısa bir kılavuz. *Danışman psikolog , 34* (5), 719-751.

https://www.skb.gov.tr/tutun-pandemisi-s37033k/),%20(https:/www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobaccoadresiden 31.07.2021 tarinde alınmıştır.

https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco)adresiden 31.07.2021 tarinde alınmıştır

TRADE OPENNESS AND ECONOMİC GROWTH İN NİGERİA; A VECTOR ERROR CORRECTİON MODEL (VECM) APPROACH

Gwaison Panan Danladi
Economics and Management Science Department
Nigeria Police Academy
Wudil-Kano, Nigeria

Abstract

Trade openness is based on the principle of non-interference by the government involving the exchange of capital goods and services across international borders and territories. This study investigated the relationship between trade openness and economic growth in Nigeria from1981 to 2019. A causal-comparative or ex-post facto research design was adopted in the study. The study makes use of a quantitative method of analysis by employing the Vector Error Correction Model (VECM) using the econometrics software, Eviews-10 as the tool of analysis. Secondary data on trade openness (TOP), the exchange rate (EXR), foreign direct investment (FDI), and real gross domestic product(RGDP) were source from the central bank of Nigeria (CBN) statistical bulletins of 2020. RGDP was the dependent variable while TOP, FDI, and EXR were the independent variable. The result indicated that in the short-run but TOP and FDI have positive and insignificant relationships with RGDP. While in the long run TOP has a negative but significant relationship with RGDP. FDI has a positive but insignificant relationship with RGDP. The study concludes that trade openness can be considered a vital instrument that can be used in boosting economic growth in Nigeria if properly managed. The study recommended that The Nigerian government also needs to moderate its trade liberalization policy as the economy seems too weak to absorb the negative shocks from trade openness and FDI should be encouraged as it was seen to have a positive impact on economic growth among other recommendations were made.

Keywords: Economic growth, Trade Openness, Foreign Direct Investment, Vector Error Correction Model (VECM)

Introduction

Economists have long been interested in factors that cause different countries to grow at different rates and achieve different levels of wealth. One of such factors is trade openness. In theory, the openness of an economy is the degree to which nationals and foreigners can transact without artificial (that is, governmentally imposed) costs (including delays and uncertainty)that are not imposed on transactions among domestic citizens. Thus, trade distortions such as tariffs and non-tariff barriers; domestic content requirement among other raise the cost of buying from abroad. Nigeria's external trade (exports and imports) constitutes a substantial component of her GDP, and both exports and imports have grown explosively in the past years. Trade openness is based on the principle of non-interference by the government involving the exchange of capital goods and services across international

borders and territories. This trade begins with a single consumer, his wants, his needs, and his desire to maximize satisfaction. Nigeria is an open economy with international transactions constituting a significant proportion of her aggregate output. To a large extent, Nigeria's economic development depends on the prospects of her export trade with other nations. Trade provides both foreign exchange earnings and market stimulus for accelerated economic growth. Openness to trade may generate significant gains that enhance economic transformation. This means that there will be diffusion of knowledge and innovation amongst other open economies of the world. Trade openness has been hailed for its beneficial effects on productivity, the adoption and use of better technology, and investment promotion – which are channels for stimulating economic growth. Nigeria identified deeper trade integration as a means to foster economic growth and alleviate poverty. Trade liberalization is a key economic reform policy and institutional change adopted by Nigeria in 1986 to stimulate its exports. Trade openness also aims at liberalization of the economy as well as achievement of greater openness and greater integration of the world economy.

Nigeria's export performance has been backward. Unlike some other fuel producers, the country has not managed to diversify its economy, so that petroleum continues to account for almost all merchandise exports. This dominance of fuel exports has made Nigeria highly dependent on developments in the world oil market and prevented it from taking advantage of dynamic opportunities in other sectors. Past attempts to foster non-fuel merchandise exports through export subsidies and other incentive measures have had very limited success, as many of the programs have been undermined by fraud.

Trade openness may generate significant gains that enhance economic improvement. This means that it encourages lower prices of imported goods and services, or at least prevents an increase in prices, by preventing the growth of monopolies. Here, the country specializes in the production of certain products and tries to maximize the cost of production and to keep the price at a competitive level. Despite its advantages and economic benefits, it also has its shortcomings.

Overall, it may be fair to say that openness, by leading to lower prices, better information, and newer technologies have a useful role to play in promoting growth. But it must be accompanied by appropriate complementary policies (most notably, education, infrastructure, financial and macroeconomic policies) to yield strong growth results. The precise mix of trade and other policies that are needed will strongly depend on the specific circumstances of the country. It is therefore important to focus on how open trade affects the aggregate economy of Nigeria.

In 1960 agricultural exports accounted for only 2.6%. Exports of other commodities like tin and processed goods amounted to 26.6% of total exports. By 1970 agricultural exports only accounted for 33% of total exports while petroleum exports had started to establish dominance by exceeding 58% of total exports. By the time the oil boom began in earnest in 1974, petroleum exports accounted for approximately 93% of all exports. The relative share of agricultural exports in total exports had shrunk to 5.4% while other products accounted for the remaining 1.9%. Since 1974, except for 1978 when the relative share of petroleum in total exports has exceeded 90%. Indeed, since 1990, the relative share of petroleum in total exports has exceeded 96%. Agricultures contribution has fluctuated

between 0.5% and 2.3% while the share of other products has fluctuated between 0.5% and1.7%. Thus petroleum exportation has dominated the economy and indeed government finances since the mid-1970s. The introduction of oil export into the Nigerian economy did not seem to be long-lasting or to have had a significant effect in changing the structure of the economy. For instance, in the 1970s there was a major increase in measured GDP but the structure of the economy remained unchanged. This led professor Yesufu (1995) to describe the Nigerian economy as one that had experienced "growth without development. Today, as part of moving with the trend of globalization and liberal trade in the global economic system, Nigeria is a member of many international and regional trade agreements such as the international monetary fund (IMF), world trade organization (WTO), Economic Community of West African States (ECOWAS), and so many others. The policy response of such economic partnership on trade has been to remove trade barriers, reduce tariffs, and embark on outward-oriented trade policies. Despite all her effort to meet up with the demands to these economic partnerships in terms of opening up her border, according to the 2007 assessment of the trade policy review, Nigeria's trade freedom was rate 56% making her the world's 131st freest economy while in 2009, it was ranked 117th freest economy, the country's GDP was also ranked 161st in the world in February 2009. The economy has struggled vigorously to stimulate growth through openness to trade.

Objectives of the study

The broad objective of this research work is to study the relationship between trade openness and output growth in Nigeria. This broad objective can be subdivided into the following smaller objectives which are to:

i. Examine the short-run and long-run impact of trade openness on economic growth in Nigeria.

ii. Analyze the short-run and long-run impact of foreign direct investment on economic growth

Research Hypothesis

Given the foregoing study, to trade openness and economic growth in Nigeria, the following hypothesis was tested:

i. H01: Trade openness does not have any significant impact on economic growth in Nigeria.

ii. H02: foreign direct investment has no significant impact on economic growth in Nigeria.

Literature Review

Conceptual Review

2.1 Conceptual Framework

2.1.1 Concept of Trade Openness

"Openness" refers to the degree of dependence of an economy on international trade and financial flows. Trade openness measures the international competitiveness of a country in the global market. Thus, we may talk of trade openness and financial openness. Trade

openness is often measured by the ratio of import to GDP or the ratio of trade to GDP. It is now generally accepted that increase openness concerning both trade and capital flows will be beneficial to a country. Increase openness facilities greater integration into global markets. Integration and globalization are beneficial to develop countries although there are also some potential risks(Iyoha and Oriakhi, 2002). Trade openness is interpreted to include import and export taxes, as well as explicit non- tariff distortions of trade or in varying degrees of broadness to cover such matters as exchange-rate policies, domestic taxes and subsidies, competition and other regulatory policies, education policies, the nature of the legal system, the form of government, and the general nature of institution and culture (Baldwin, 2002). One of the policy measures of the Structural Adjustment Programme (SAP) adopted by Nigeria in 1986 is Trade Openness. This means the dismantling of trade and exchange control domestically. Trade liberalization has been found to perform the role of engine of growth, especially via high real productivity export (Obadan, 1993). He argued that with export, a nation can take advantage of division of labor and procure desired goods and services from abroad, at considerable savings in terms of inputs of productive resources, thereby helping to increase the efficiency of the export industry. Export growth sets up a circle of growth so that once a country is on the growth path, it maintains this momentum, of a competitive position in world trade and performs continually better relative to other countries. The doctrine that trade enhances welfare and growth has a long and distinguished ancestry dating back to Adam Smith (1723-90). In his famous book and inquiry into nature and causes of the wealth of nations (1776), Smith stressed the importance of trade as a vent for surplus production and as a means of widening the market thereby improving the division of labor and the level of productivity.

2.1.2 Concept of Economic Growth

Economic growth can be defined as the increase in GDP and per capita income of the country. It is also defined as the efficient utilization of resources to attain optimization. A nation's economic growth can be measured in terms of varied objects. Economic growth could be said to combine three signs of progress. Capital accumulation, population growth, and labor force. Capital accumulation involves a trade-off between present and future consumption, giving up a little now so that more can be had later. Population growth and the associated increase in the labor force have been considered a positive factor in stimulating economic growth. A larger labor force means more productive workers, and a large population increases the potential size of domestic markets.

Furthermore, economists have long been interested in factors that cause different countries to grow at different rates and achieve different levels of wealth. One of such factors is trade. Nigeria is an open economy with international transactions constituting a significant proportion of her aggregate output. To a large extent, Nigeria’s economic development depends on the prospects of her export trade with other nations. Trade provides both foreign exchange earnings and market stimulus for accelerated economic growth

Theoretical Review

2.2.1 Mercantilism Theory

Developed in the sixteenth century,

Mercantilism was one of the earliest efforts to develop an economic theory. This theory stated that a country's wealth was determined by the amount of its gold and silver holdings. Init's simplest sense, mercantilists believed that a country should increase its holdings of gold and silver by promoting exports and discouraging imports. In other words, if people in other countries buy more from you (exports) than they sell to you (imports), then they have to pay you the difference in gold and silver. The objective of each country was to have a trade surplus, or a situation where the value of exports is greater than the value of imports, and to avoid a trade deficit, or a situation where the value of imports is greater than the value of exports.

A closer look at world history from the 1500s to the late 1800s helps explain why mercantilism flourished. The 1500s marked the rise of new nation-states, whose rulers wanted to strengthen their nations by building larger armies and national institutions. By increasing exports and trade, these rulers were able to amass more gold and wealth for their countries. One way that many of these new nations promoted exports was to impose restrictions on imports. This strategy is called protectionism and it is still used today.

Nations expanded their wealth by using their colonies around the world to control more trade and amass more riches. The British colonial empire was one of the more successful examples; it sought to increase its wealth by using raw materials from places ranging from what are now the Americas and India. France, the Netherlands, Portugal, and Spain were also successful in building large colonial empires that generated extensive wealth for their governing nations. Although mercantilism is one of the oldest trade theories, it remains part of modern thinking. Countries such as Japan, China, Singapore, Taiwan, and even Germany still favor exports and discourage imports through a form of neo-mercantilism in which the countries promote a combination of protectionist policies and restrictions and domestic-industry subsidies. Nearly every country, at one point or another, has implemented some form of protectionist policy to guard key industries in its economy. While export-oriented companies usually support protectionist policies that favor their industries or firms, other companies and consumers are hurt by protectionism. Taxpayers pay for government subsidies of select exports in the form of higher taxes. Import restrictions lead to higher prices for consumers, who pay more for foreign-made goods or services. Free-trade advocates highlight how free trade benefits all members of the global community, while mercantilism's protectionist policies only benefit select industries, at the expense of both consumers and other companies, within and outside of the industry.

2.2.2 Theory of Absolute Advantage

In1776, Adam Smith questioned the leading mercantile theory of the time in The Wealth of Nations. Adam Smith, An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations (London: W. Strahan and T. Cadell, 1776). Recent versions have been edited by scholars and economists. Smith offered a new trade theory called absolute advantage, which focused on the ability of a country to produce a good more efficiently than another nation. Smith reasoned that trade between countries shouldn't be regulated or restricted by government policy or intervention. He stated that trade should flow naturally according to market forces. In a hypothetical two-country world, if Country A could produce a good cheaper or faster (or both) than Country B, then Country A had the advantage and could

focus on specializing in producing that good. Similarly, if Country B was better at producing another good, it could focus on specialization as well. By specialization, countries would generate efficiencies, because their labor force would become more skilled by doing the same tasks. Production would also become more efficient because there would be an incentive to create faster and better production methods to increase specialization. Smith's theory reasoned that with increased efficiencies, people in both countries would benefit and trade should be encouraged. His theory stated that a nation's wealth shouldn't be judged by how much gold and silver it had but rather by the living standards of its people.

2.2.3 Theory of Comparative Advantage

The challenge to the absolute advantage theory was that some countries may be better at producing both goods and, therefore, have an advantage in many areas. In contrast, another country may not have any useful absolute advantages. To answer this challenge, David Ricardo, an English economist, introduced the theory of comparative advantage in 1817. Ricardo reasoned that even if Country A had the absolute advantage in the production of both products, specialization and trade could still occur between two countries.

Comparative advantage occurs when a country cannot produce a product more efficiently than the other country; however, it can produce that product better and more efficiently than it does other goods. The difference between these two theories is subtle. Comparative advantage focuses on the relative productivity differences, whereas absolute advantage looks at absolute productivity. Let's look at a simplified hypothetical example to illustrate the subtle difference between these principles. Miranda's a Wall Street lawyer who charges $500 per hour for her legal services. It turns out that Miranda can also type faster than the administrative assistants in her office, who are paid$40 per hour. Even though Miranda has the absolute advantage in both skill sets, should she do both jobs? No. For every hour Miranda decides to type instead of doing legal work, she would be giving up $460 in income. Her productivity and income will be highest if she specializes in the higher-paid legal services and hires the most qualified administrative assistant, who can type fast, although a little slower than Miranda. By having both Miranda and her assistant concentrate on their respective tasks, their overall productivity as a team is higher. This is a comparative advantage. A person or a country will specialize in doing what they do relatively better. in, the world economy is more complex and consists of more than two countries and products. Trade barriers may exist, and goods must be transported, stored, and distributed. However, this simple example demonstrates the basics of the comparative advantage theory.

2.2.4 Heckscher-OhlinTheory (Factor Proportions Theory)

The theories of Smith and Ricardo didn't help countries determine which products would give a country an advantage. Both theories assumed that free and open markets would lead countries and producers to determine which goods they could produce more efficiently. In the early1900s, two Swedish economists, Eli Heckscher and Bertil Ohlin focused their attention on how a country could gain a comparative advantage by producing products that utilized factors that were in abundance in the country. Their theory is based on a country's production factors—land, labor, and capital, which provide the funds for investment in plants and equipment. They determined that the cost of any factor or resource was a function of supply and demand. Factors that were in great supply relative to demand would be cheaper;

factors in great demand relative to supply would be more expensive. Their theory also called the factor proportions theory, stated that countries would produce and export goods that required resources or factors that were in great supply and, therefore, cheaper production factors. In contrast, countries would import goods that required resources that were in short supply, but higher demand. For example, China and India are home to cheap, large pools of labor. Hence these countries have become the optimal locations for labor-intensive industries like textiles and garments.

Empirical Review

Empirical studies of trade openness have adopted a variety of methods. Scholars differ in their opinions on which of these methods provide a good assessment of the link between trade openness and economic performance.

Yanikkaya (2002) showed that trade liberalization does not have a simple relationship with growth using a large number of openness measures for a cross-section of over 100 developed and developing countries observed from 1970 to 1997. The regression results for numerous trade intensity ratios are mostly consistent with the existing literature. However, contrary to the conventional view on the growth effects of trade barriers, our estimation results show that trade barriers are positively and, in most specifications, significantly associated with growth, especially for developing countries and they are consistent with the findings of theoretical growth and development.

Tsaurai (2017) examined the relationship between financial development, economic growth, and trade openness in Argentina over the period 1994 to 2014. The study found the existence of a positive but weak uni-directional causality from financial development to trade openness to economic growth and from economic growth to trade openness in the long run.

Keho (2017) analyzed the impact of trade openness on economic growth in Cote d'Ivoire for the period 1965 to 2014 employing the autoregressive distributed lag (ARDL) bounds test and the Toda and Yamamoto Granger causality tests. The results revealed that trade openness has a positive effect on economic growth both in the short and long run. More so, the study found a positive and strong complementary relationship between trade openness and capital formation in enhancing economic growth.

Yakubu & Akanegbu (2018) empirically examined the impact of trade openness on economic growth in Nigeria for the period 1981-2017. Using the degree of openness as an independent variable, the ordinary least squares technique was used on series data to examine the impact of trade openness on Gross Domestic Product (GDP). The series data were extracted from World Bank data 2017. The result of the analysis shows that all the variables Real Gross Domestic Product (RGDP) Degree of Openness (DOP), FX, and Per Capita Income (PCI) were positive and statistically significant at the first difference, the study found that the variables are cointegrated and unidirectional causality was found from RGDP to DOP. Therefore, the study recommends that policymakers should adopt policies on trade liberalization such as reduction of non-tariff barriers, reducing tariffs, reducing or eliminating quotas that will enable the economy to grow at spectacular rates.

Lawal, Nwanji, Asaleye, and Ahmed (2016) Studied economic growth, financial development, and trade openness in Nigeria. Applied the ARDL methodology to Nigeria and

find a negative long-run impact of trade openness on economic growth but a positive growth effect in the short run. Further, a two-way causality was found between the two variables

Egbulonu and Ezeocha(2018) examined empirically the relationship between Trade openness and Economic growth in Nigeria. The study covered the period 1990 – 2015, using the ARDL approach to cointegration. The ARDL result confirmed the existence of a long-run relationship between Economic Growth, Trade Openness, Foreign Direct Investment, and Gross Capital Formation. It was found that Trade Openness and Gross Capital Formation had positive and negative impacts respectively on the growth rate of GDP in the short run. Therefore, this study concludes by recommending that; (i) trade openness should be regulated by the government; from our result, an increase in trade openness caused a decrease in our GDP (ii) FDI should be encouraged as it was seen to have significantly improved economic growth in Nigeria.

Solomon, and Tukur (2019). Examined the extent to which trade openness has impacted the growth of the Nigerian economy covering the period from 1981 to 2018. Real Gross Domestic Product (RGDP) was used as a proxy for economic growth. Other variables of interest incorporated into the model as independent variables including trade openness exchange rate and inflation. The data for the study were sourced from the Central Bank of Nigeria statistical database. The Augmented Dickey-Fuller test (ADF) was employed to ascertain the stationary of the variables, and the result revealed that the variables became stationary after the first difference. Findings from the Johansen Co-integration Test showed evidence of a long-run relationship, while the Error Correction Model (ECM) revealed that trade openness has a positive and significant impact on economic growth, the ECM further revealed that inflation has a significant negative impact on economic growth while the exchange rate has a positive but not significant impact on the economic growth of Nigeria within the period under study.

Nwadike, Johnmary, & Alamba (2020). Examines the nature of trade openness and economic growth in Nigeria from 1970–2011. The emphasis of this empirical study is to ascertain the impact of trade openness on Nigeria's economic growth. A causal-comparative or ex-post facto research design was adopted in the study. Econometric time-series analyses like the ADF unit root test, co-integration test, and the ordinary least squared (OLS) were employed in the study. The result obtained was used to test the hypotheses, and it was revealed that (i) Trade Openness has a positive significant impact on Nigeria's economic growth; while (ii) Gross Domestic Product (GDP) responds to the shock of Trade Openness value as a proxy of total import and total export divided by GDP as well as change in Exchange Rate (DEXR) within Nigeria's economy during the period of study. Thus, the co-integration results indicate that there exists a long-run relationship among the variables used; hence; the researchers then recommended that there is an urgent need for the government to create enabling environment for good trade policy that would attract both foreign and domestic private sector investment in the country.

After an extensive study of literature concerning trade openness, we realized that most people study the positive effect of trade openness on the Nigerian economy and hardly point out the negative effects of trade openness. We intend to fill in this gap by researching the negative effects of trade openness on the Nigerian economy to add to already existing literature. This study improves on some of the existing studies; it also updates these studies in terms of currency and detailed analysis and contributes to the existing literature on the nexus between trade openness and economic growth in Nigeria

Methodology

A causal-comparative or ex-post facto research design was adopted in the study. To determine the impact of trade openness on economic growth in Nigeria, the study makes use of a quantitative method of analysis by employing the Vector Error Correction Model (VECM) using the econometrics software, Eviews 10 as the tool of analysis. The justification for adopting the choice of this method was based on the preliminary test of the series which showed evidence of a cointegration relationship. Following the submission by Engel and Granger, (1987), which they argued that the dynamic relationship of a series can be specified by an error correction model when one of the variables is cointegrated. Moreover, the ECT is expected to have a negative sign that is statistically significant, showing that any occurrence of shock in the short run will be corrected in the long run. The study employs annual time series data on the real gross domestic product (RGDP), trade openness (TOP), the real exchange rate (REXR), and foreign direct investment (FDI) from 1981 to 2019 (39 years) to examine the relationship between trade openness and economic growth. Data for the variables were obtained from the Central Bank of Nigeria Statistical Database. This period is believed to be long enough to capture the long-run relationship between the variables under study.

Model Specification

The model of this study is hinged on the model developed by Ojeyinka, and Adegboye (2017) in which they tried to examine the impact of openness to trade on the economic performance of Nigeria with emphasis on the agricultural and manufacturing sector. However, the study takes divergence by modifying their model using the real gross domestic product as a proxy for economic performance. Thus, it is assumed that gross domestic product, which is the dependent variable, in this case, is a function of trade openness, inflation, and exchange. The model is therefore specified in the following functional form

RGDP = f (TOP, EXR, FDI)…….3.1

Where: RGDP = Real Gross Domestic Product (Proxy for economic growth)

TOP = Trade Openness, measured by the ratio of total trade (import plus export) to GDP

EXR = Real Exchange Rate

FDI = Foreign Direct Investment

Specifying equation 3.1 in an explicit econometrics form, the model becomes

$$RGDP_t = \lambda_0 + \lambda_1 TOP_t + \lambda_2 EXR_t + \lambda_3 FDI_t + \mu_t \quad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots 3.2$$

Where λ0 = Intercept

λ1, λ2, λ3 = Coefficient/slope of the independent Variables

μ = White noise error term (with usual properties of zero mean and non-serial correlation).

In a more explicit form, the models can be rewritten in a log-linear form to transform the variables into the same unit and base. Thus equation 3.2 becomes

$$lnRGDP_t = \lambda_0 + \lambda_1 TOP_t + \lambda_2 EXR_t + \lambda_3 FDI_t + \mu_t$$

…….3.3

Where ln = Natural Logarithm.

However, since the study will be making use of the Vector Error Correction Model, equation 3.3 can be specified in the following VECM model equations.

$$\Delta RGDPt = \varphi + \sum_{j=1}^{k=1} \beta i \Delta RGDPt\text{-}1 + \sum_{j=1}^{k=1} \Phi j \Delta TOPt\text{-}J + \sum_{j=1}^{k=1} \alpha m \Delta EXRt\text{-}m + \sum k{-}1\ l{=}1\ \delta n \Delta FDIt\text{-}l + \lambda 1 ECTt\text{-}1 + \psi 1t$$

……...3.4

$$\Delta TOPt = \sigma + \sum_{j=1}^{k=1} \beta i \Delta RGDPt\text{-}1 + \sum_{j=1}^{k=1} \boldsymbol{\Phi} j \Delta TOPt\text{-}J + \sum_{j=1}^{k=1} \alpha m \Delta EXRt\text{-}m + \sum k{-}1\ l{=}1\ \delta n \Delta FDIt\text{-}l + \lambda 2 ECTt\text{-}1 + \psi 2t$$

……3.5

$$\Delta EXRt = \Phi + \sum_{j=1}^{k=1} \beta i \Delta RGDPt\text{-}1 + \sum k{-}1\ j{=}1\ \Phi j \Delta TOPt\text{-}J + \sum_{j=1}^{k=1} \boldsymbol{\alpha} m \Delta EXRt\text{-}m + \sum k{-}1\ l{=}1\ \delta n FDIt\text{-}l + \lambda 3 ECTt\text{-}1 + \psi 3$$

…….3.6

$$\Delta FDIt = \theta + \sum_{j=1}^{k=1} \beta i \Delta RGDPt\text{-}1 + \sum_{j=1}^{k=1} \Phi j \Delta TOPt\text{-}J + \sum_{j=1}^{k=1} \alpha m \Delta EXRt\text{-}m + \sum_{j=1}^{k=1} \boldsymbol{\delta} n \Delta FDIt\text{-}l + \lambda 3 ECTt\text{-}1 + \psi 4t$$

……...3.7

Where Δ = First difference operator k-1 = showing that the lag length is reduced by 1 since VAR is differenced to obtain a VECM, thus a lag length is lost

βi, Φj, αm, δn = Short-run dynamics coefficients of the model's adjustment long-run equilibrium λ1 = Speed of Adjustment with a negative sign

ECT-1 = the error correction term is the lagged value of the residual obtained from the cointegrating regression of the dependent variable on the regressor

ψ1t = residual (stochastic error term often calls the impulses or innovations or shocks)

Results Presentation and Discussion of Findings

Descriptive Statistics

The essence of descriptive statistics is to ascertain the normality of the time series.

Table 1: Descriptive Statistics

Parameters	RGDP	TOP	FDI	EXR
Mean	425538.2	0.523590	515755.7	103.0131
Median	302022.5	0.550000	16453.60	102.1100
Maximum	1171388.	0.860000	4693829.	395.4200
Minimum	94.33000	0.090000	113.5600	0.610000
Std. Dev.	332133.0	0.191675	1233499.	110.4417
Skewness	0.867004	-0.117454	2.509118	1.300794

Kurtosis	2.903791	2.231343	7.844722	4.140475
Jarque-Bera	4.901060	1.049773	79.06280	3.11204
Probability	0.086248	0.591622	0.000000	0.101422
Sum	16595991	20.42000	20114473	4017.510
Sum Sq. Dev.	4.19E+12	1.396097	5.78E+13	463500.3
Observations	39	39	39	39

Source: Authors Computation, 2021 (Eview-10)

The descriptive statistics reported in Table 1, indicate that the variables are leptokurtic in nature since their values for kurtosis are more than three. This indicates a flatter than the normal distribution. Specifically, the Kurtosis test reveals that the variables have large tails. The Skewness test result showed positive values for all the series, meaning that they have high tails. The probability of Jarque-Bera statistics that is greater than 0.05 for RGDP, TOP, and EXR suggests that the variables have a normal distribution.

Unit Root Test/ Stationarity Test

The stationarity of a series is an important phenomenon because it can influence its behavior. If the x and y series are non-stationary random processes (integrated), then modeling the x and y relationship. If a series is stationary without any differencing it is designated as I (0), or integrated of order 0. On the other hand, a series that has stationary first differences are designated I (1), or integrated of order one (1). The augmented Dickey-Fuller test suggested by Dickey and Fuller (1979) and the Phillips-Perron test recommended by Phillips and Perron (1988) have been used to test the stationarity of the variables.

Table 2: Summary of Unit Root Test Results

Variables	ADF Test	p-value	Order of Integration	PP test	p-value	Order of Integration
RGDP	-5.009421 (-2.943427)	*0.0002*	*I(1)*	*-5.009421 (-2.943427)*	*0.0002*	*I(1)*
TOP	-7.505943 (-2.943427)	*0.0000*	*I(1)*	*-9.325684 (-2.943427)*	*0.0000*	*I(1)*
EXR	-5.684928 (-2.943427)	*0.0000*	*I(1)*	*-5.744925 (-2.943427)*	*0.0000*	*I(1)*
FDI	-7.146932 (-2.562882)	*0.0000*	*I(1)*	*-8.316420 (-2.943427)*	*0.0000*	*1(1)*

Source: Authors Computation, 2021 (Eview-10)

Table 2 above shows the results of the Unit Root Test. We considered two different tests: (i) Augmented Dickey-Fuller (Dickey and Fuller, 1979) test with the lag length determined by the Schwartz criterion, and (ii) PhillipsPerron (Phillips and Perron, 1988). For both methods, we considered two sets of models, one with constant and the other with constant and trend. The results indicate that RGDP, TOP, EXR, and FDI were all stationary at First Difference, I(1).

Table 3: LAG LENGTH SELECTION CRITERION

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-1251.711	NA	3.54e+24	67.87626	68.05041	67.93766
1	-1144.995	184.5901	2.64e+22	62.97268	64.84345	63.27967
2	-1119.757	38.19769*	1.66e+22*	62.47334*	63.04072*	63.02592*

Source: Authors Computation, 2021 (Eview-10)

We determined the lag length of the unrestricted VAR model consisting of five (5) different lag selection criteria which include Likelihood Ratio (LR), Final Prediction Error Criterion (FPE), Akaike information criterion (AIC), Schwarz information criterion (SC), and Hannan-Quinn information criterion (HQ). To do this, we fit an autoregressive model of order 2 (AR 2), generating the above results in table 3, all the lag selection criteria suggest a maximum of 2 lag orders, which was been used for this study.

Johansen and Juselius Cointegration Test

Johansen and Juselius's (1990) procedures use two tests to determine the number of cointegration vectors: the Maximum Eigenvalue test and the Trace test. The Maximum Eigenvalue statistic tests the null hypothesis of r cointegrating relations against the alternative of r+1 cointegrating relations for r = 0, 1, 2…n-1. In some cases, Trace and Maximum Eigenvalue statistics may yield different results. Alexander (2001) indicates that in this case the results of trace test should be preferred.

Table 4: Johansen and Juselius Cointegration Test

Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.679738	71.40095	63.87610	0.0102
At most 1	0.374541	29.27215	42.91525	0.5456
At most 2	0.227370	11.90919	25.87211	0.8182
At most 3	0.061915	2.364855	12.51798	0.9419

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Max-Eigen Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.679738	42.12880	32.11832	0.0022
At most 1	0.374541	17.36296	25.82321	0.4276
At most 2	0.227370	9.544336	19.38704	0.6675
At most 3	0.061915	2.364855	12.51798	0.9419

Source: Authors Computation, 2021 (Eview-10)

We used the Johansen (1991, 1995) test for cointegration which uses two tests to determine the number of cointegration vectors: the Maximum Eigenvalue test and the Trace test. Cointegration implies the existence of a long-run or equilibrium relationship between a set of variables. The results of the cointegration test are reported in table 4 above. From the results, both the Maximum eigenvalue, λmax, test and the Trace Statistics, λtrace, tests indicate one (1) cointegrating relation at 5% level and one (1) cointegrating relation at 1% level. We conclude that the existence of at least one cointegrating vector indicates a long-run or equilibrium relationship exists among the variables. Therefore, we will proceed to estimate the VECM model.

Table 4: Vector Error Correction Model (VECM) Estimation Results

Cointegrating Eq:	CointEq1			
RGDP(-1)	1.000000			
TOP(-1)	-2347696.			
	(429435.)			
	[-5.46694]			
EXR(-1)	-2042.377			
	(1056.67)			
	[-1.93284]			
FDI(-1)	0.082448			
	(0.16232)			
	[0.50794]			
C	960265.6			
Error Correction:	D(RGDP)	D(TOP)	D(EXR)	D(FDI)
CointEq1	0.64230	3.36E-07	-6.16E-05	0.00025
	(0.02040)	(9.5E-08)	(7.9E-06)	(0.48689)
	[3.14862]	[3.55676]	[-1.46115]	[1.91012]
D(RGDP(-1))	-0.180276	-5.53E-07	-1.43E-05	-0.810607
	(0.18716)	(8.7E-07)	(7.3E-05)	(4.46716)
	[-0.96322]	[-0.63739]	[-0.19650]	[-0.18146]
D(RGDP(-2))	-0.079213	-7.12E-07	-1.84E-05	-0.574452
	(0.16478)	(7.6E-07)	(6.4E-05)	(3.93297)
	[-0.48072]	[-0.93312]	[-0.28782]	[-0.14606]
D(TOP(-1))	122713.5	0.293684	-24.66406	2125289.
	(51883.8)	(0.24040)	(20.1810)	(1238372)
	[2.36516]	[1.22167]	[-1.22214]	[1.71620]
D(TOP(-2))	85875.28	0.471809	-29.69895	1458785.
	(44320.5)	(0.20535)	(17.2391)	(1057849)
	[1.93760]	[2.29756]	[-1.72277]	[1.37901]
D(EXR(-1))	437.5083	-0.000376	-0.138007	14527.19
	(318.243)	(0.00147)	(0.12379)	(7595.88)
	[1.37476]	[-0.25490]	[-1.11489]	[1.91251]
D(EXR(-2))	134.7711	0.001479	-0.244538	-5238.706
	(259.957)	(0.00120)	(0.10111)	(6204.71)

	[0.51844]	[1.22832]	[-2.41844]	[-0.84431]
D(FDI(-1))	0.005704	-3.04E-08	4.84E-05	-0.600467
	(0.00880)	(4.1E-08)	(3.4E-06)	(0.20997)
	[0.64840]	[-0.74663]	[14.1356]	[-2.85976]
D(FDI(-2))	0.018134	3.77E-09	2.93E-05	-0.663916
	(0.01587)	(7.4E-08)	(6.2E-06)	(0.37871)
	[1.14287]	[0.05122]	[4.75339]	[-1.75308]
C	30127.77	0.037241	7.294756	115302.0
	(8677.00)	(0.04020)	(3.37505)	(207104.)
	[3.47214]	[0.92632]	[2.16138]	[0.55673]
R-squared	0.566007	0.404151	0.905349	0.380852
Adj. R-squared	0.415778	0.197896	0.872586	0.166531
Sum sq. resids	3.02E+10	0.648283	4568.736	1.72E+13
S.E. equation	34080.11	0.157905	13.25596	813430.0
F-statistic	3.767637	1.959472	27.63275	1.777020
Log-likelihood	-420.9371	21.22325	-138.2643	-535.1487
Akaike AIC	23.94095	-0.623514	8.236905	30.28604
Schwarz SC	24.38082	-0.183648	8.676772	30.72591
Mean dependent	32535.49	0.013333	9.966944	55480.80
S.D. dependent	44587.39	0.176311	37.13663	890995.6

Source: Authors Computation, 2021 (Eview-10)

The presence of cointegrating vectors between variables indicates a long-run relationship among the variables; therefore, the VEC model can be applied. Structural short and long-run relationships are indicated in VECM estimation (Bulent, 2013). VECM estimation result with two lagged is presented in Table 4 above. The coefficient of the Error Correction Term (ECT (-1)) of the model is -0.64, this implies that the system corrects its previous period disequilibrium at a speed of approximately 64 percent annually. It also implies that almost 64 percent of deviation from the long-run equilibrium is smoothed in one year. In line with a prior expectation, the sign of the ECT (-1) coefficient is significant and negative, indicating there is a long-run causality. In the short-run but TOP and FDI has a positive and insignificant relationship with RGDP. While in the long run TOP has a negative but significant relationship with RGDP. FDI has a positive but insignificant relationship with RGDP. These findings were similar to the works of Keho (2017), Egbulonu and Ezeocha(2018), and Nwadike, Johnmary, & Alamba (2020).

Fig. 5: Impulse-Response functions (IRF) for the trade openness equation

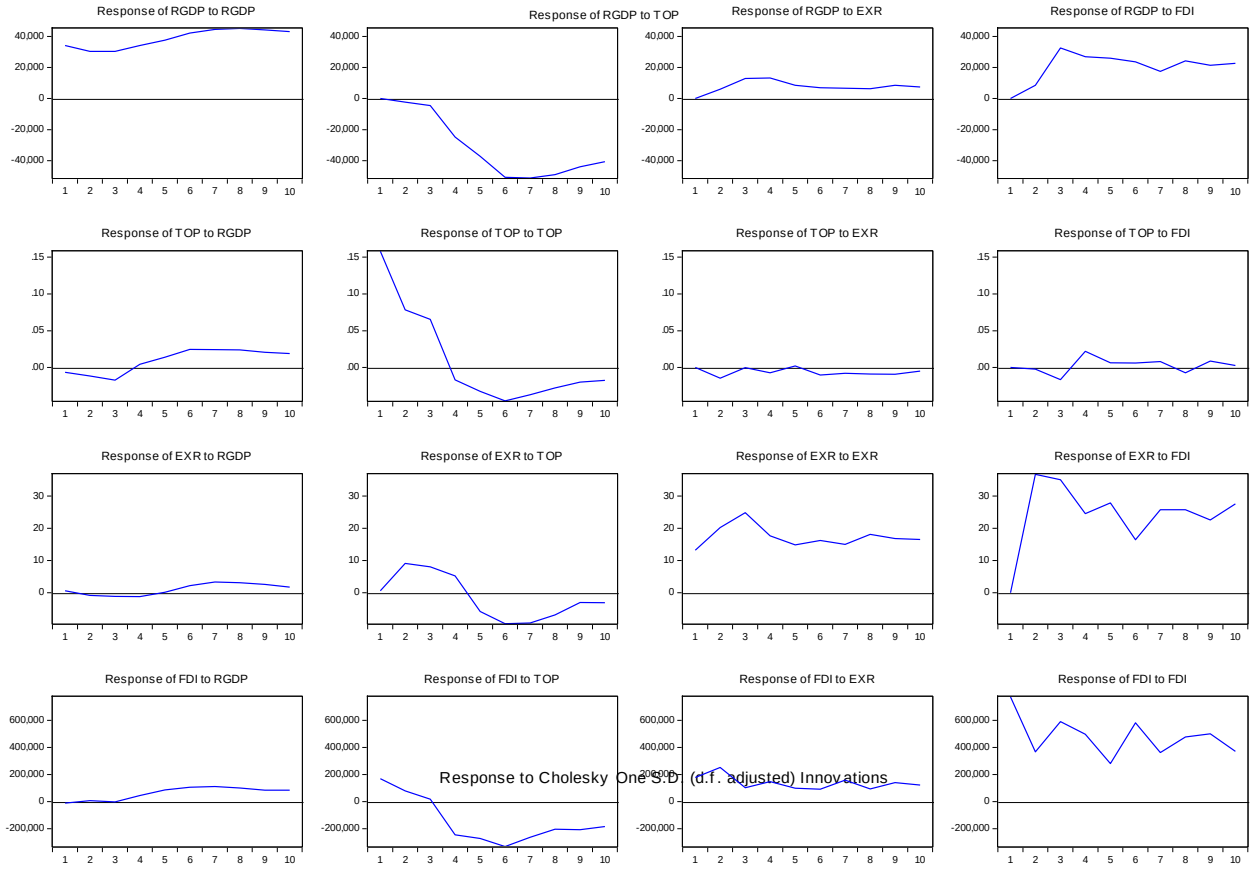

Source: Authors Computation, 2021 (Eview-10)

The Impulse response function shows the responsiveness of the dependent variables in the VAR to shocks in TOP, EXR, and FDI on each other after one period up to a limit of 10 periods. The solid lines in the figure above represent the Impulse response function in this analysis. Consider, for instance, the response of trade openness to itself; the initial shock to TOP indicates a significant and positive impact on itself up to the fourth period and then becomes negative. After the seventh period, the impact changes to positive up to the eighth period and then becomes neutral for the remaining periods. For the response of RGDP to openness shock, the impulse was insignificant and became negative immediately after and all through the rest of the periods. The response of TOP to RGD was negative up to the fourth period then it becomes positives to the end of the periods. The response of RGDP to FDI was positive throughout the periods while the response of FDI to RGDP was insignificant up to the third period and becomes positive to the end of the period.

Conclusion

It is believed that trade openness is a catalyst for economic growth as a result of its influence in integrating the global economies and capacity in generating new and wider markets for the nations. It is against this backdrop that this study sought to explore the extent to which trade openness has impacted the growth of the Nigerian economy by adopting the Vector Error Correction Model estimation techniques for a span of 39years (i.e. 1981-2019). Findings from the result revealed that in the short-run but TOP and FDI have a positive and insignificant relationship with RGDP. While in the long run TOP has a negative but significant relationship with RGDP. FDI has a positive but insignificant relationship with RGDP. Thus, the study concludes that trade openness can be considered a vital instrument that can be used in boosting economic growth in Nigeria if properly managed.

Recommendations

Base on the findings and conclusion above, the following recommendations were made

The Nigerian government also needs to moderate its trade liberalization policy as the economy seems too weak to absorb the negative shocks from trade openness.

FDI should be encouraged as it was seen to have a positive impact on economic growth

Adequate fiscal and monetary policies should be put in place to offset the likely negative effects of exposing the economy to external influences.

There is the need for the government to entrench a more stable political atmosphere and encourage security of investments and humans in the economy by strengthening and increasing the various security apparatuses in the economy to attract FDI

Functioning institutional arrangements must be put in place with a good administrative and transparent stance to maximize the benefits of any trade policy. Equally the fight against corruption should also be the watchword of the Nigerian government if a good policy is to succeed.

References

Alexander, C., (2001). *Market models: A guide to financial data analysis.* John Wiley & Sons Ltd

Bulent Dogru (2013). Seigniorage Revenue and Inflation Tax in Turkish Economy. Munich Personal RePEc Archive. Gumushane University, Turkey. http://mpra.ub.uni-muenchen.de/45538/

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association*, Vol. 74, pp. 427-431.

Egbulonu K.G. & Ezeocha J.A.(2018) Trade openness and Nigeria's economic growth (1990- 2015) International Journal of Development and Economic Sustainability 6(3)1-11

Johansen, S.(1991), Estimation and Hypothesis Testing of Cointegration Vectors in Gaussian Vector Autoregressive Models, *Econometrica, 59, 1551*–1580.

Johansen, S. & K. Juselius, 1990. Maximum likelihood estimation and inference on

cointegration with application to the demand for money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics,* 52(2): 169-210.

Keho, Y. (2017). "The Impact of Trade openness on Economic growth: The Case of Cote d'Ivoire" Cogent Economics and Finance, 5, PP.1-14.

Lawal, A. I., Nwanji, T. I., Asaleye, A., and Ahmed, V. (2016). Economic Growth, Financial Development and Trade Openness in Nigeria: An Application of the ARDL Bound Testing Approach. *Cogent Economics and Finance,* 4, PP.1–15.

Tsaurai, K. (2017). Investigating the relationship Between financial development, Trade Openness and Economic Growth in Argentina: A Multivariate Causality framework. Acta *Universitatis Danubius Economica. 13*(3), PP.39-55.

Nwadike, G. C., Johnmary, A. K., & Alamba, C. S. (2020). Impact of trade openness on Nigerian economic growth: An empirical investigation, 1970–2011. *Foreign Trade Review, 55*(2), 239-247.

Phillips, P. C., & Peron, P. (1988).Testing for a Unit Root in Time Series Regression. Biometrica Vol. 75, pp. 335-346

Solomon, O. I., & Tukur, M. U. (2019). Trade Openness and economic growth in the developing countries: Evidence from Nigeria. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 8(3), 30–42

Yakubu M.M, & Akanegbu B.N. (2018) Trade openness and economic growth: Evidence from Nigeria. *European journal of business, economics and accountancy* 6(4) 30-44

UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN EĞİTİM PROGRAMIN UYGULANMASINA DAİR GÖRÜŞLERİ

OPINIONS OF PRE-SCHOOL TEACHERS ON IMPLEMENTATION OF THE EDUCATION PROGRAM IN THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION

Öğr. Gör. Kadriye ÖZYAZICI
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Öğr. Gör. Zekeriya ARSLAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr. Oğuz EMRE
İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşegül ULUTAŞ-KESKİNKILIÇ
İnönü Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin 2020-2021 eğitim öğretim yılı boyunca uzaktan eğitim sürecindeki faaliyetlerde programı uygulamaları hakkında görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma okul öncesi öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim *(fenomenoloji)* deseninde planlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi ve özel okullarda görev yapan 26 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın katılımcıları kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ile seçilmiştir. Nitel araştırma modelinde yapılandırılan araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan, öğretmenlerin 16(%61.5)'sı çocukların gelişim özellikleri, duyusal uyaran yetersizliği, veli işbirliği, teknolojik araç ve internet yetersizliği, gelişim alanı, sosyalleşme ihtiyacı nedenleriyle okul öncesi dönemde uzaktan eğitim ile sürdürülmesinin etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin 7(%27)'si etkinlik türüne bağlı ve geçici bir süre için sürdürülebilir olması nedenleri ile uzaktan eğitimi okul öncesi dönemde kısmen etkili uygulayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 3(%11.5)'ü öğretmen yeterliliğine ve farklı yöntem ve teknikler kullanımına bağlı olarak uzaktan eğitimin etkili uygulandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Öğretmeni, Uzaktan Eğitim, Eğitim programı

Abstract

The purpose of this research is to examine the views of pre-school education teachers about the implementation of the program in activities in the distance education process during the 2020-2021 academic year. The research was planned in the phenomenology pattern, which is one of the qualitative research methods, in order to examine the views of pre-school teacher candidates on the distance education process. The study group of the research consists of 26 pre-school teachers working in public and private schools affiliated to the Directorate of

National Education. The participants of the study were selected with the easily accessible sampling technique. In the study, which was structured in the qualitative research model, a semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data collection tool. The obtained data were analyzed by content analysis method. According to the findings of the research, 16 (61.5%) of the teachers who participated in the research concluded that distance education in the pre-school period is not effective due to the developmental characteristics of children, lack of sensory stimuli, parent cooperation, technological tools and internet inadequacy, development area, and the need for socialization. has been reached. It was concluded that 7 (27%) of the teachers were able to apply distance education partially effectively in the pre-school period due to the fact that it depends on the type of activity and is sustainable for a temporary period. It was concluded that 3 (11.5%) of the teachers who participated in the study applied distance education effectively, depending on teacher proficiency and the use of different methods and techniques.

Keywords: Preschool Teacher, Distance Education, Education program

Giriş

Çevrimiçi öğrenme, öğrencilerin öğretmenlerle ve sınıfındaki diğer öğrencilerle belirli zaman diliminde evden eşzamanlı etkileşime girdiği "internet aracılığıyla deneyimlenen öğrenmeyi" ifade eder (Singh ve Thurman, 2019). Çevrimiçi öğrenme faaliyetleri; zaman, mekân ve hız açısından esneklik sağlamakla birlikte, daha fazla bilgiye daha kolay erişme ve daha düşük finansal maliyete sahip olması nedeniyle son on yılda hızlı bir büyüme göstermektedir (Aldhafeeri ve Khan, 2016).

Yaygınlaşan çevrim içi öğrenme 2020 yılında gerçekleşen küresel salgın ile birlikte eğitimin her kademesinde bir zorunluluk haline gelmektedir. Okulların kapanması öğretmenleri, öğrencileri ve ebeveynleri tamamen yeni bir durumla karşı karşıya bırakmıştır (Huber ve Helm, 2020). Devam eden öğrenme ve öğretme faaliyetleri ancak alternatif eğitim araçlarıyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Öğretmenlerin; problemleri çözmek, öğrenme ve öğretmeye yönelik yeni yaklaşımlar uygulamak için çeşitli dijital araçlar ve kaynaklar kullanmaları çevrimiçi öğretime geçilen bu süreçte zorunlu hale gelmiştir (König, Jäger-Biela ve Glutsch, 2020).

Özellikle, dijital öğrenmeye geçişin eğitim öğretim faaliyetlerinin tüm paydaşlar tarafından nasıl algılandığını ve hayata geçirildiği oldukça yeni bir olgudur. Dijital araç tedariki, hızla gelişen eğitim faaliyet sisteminde yeni gerilimler yaratmıştır (Greenhow, Lewin ve Staudt Willet, 2020). Çevrimiçi öğrenmenin yaygınlaşması, kalite ile ilgili endişeleri de beraberinde getirmiştir. Çevrimiçi öğrenmede yüksek derecede sosyal varlığa ve bağlılığa sahip bir sınıf oluşturmak oldukça zor bir süreçtir. Bu süreçte; sosyal izolasyon, etkileşim eksikliği, yetersiz katılım, gecikmiş veya yetersiz miktarda geri bildirim gibi çevrimiçi öğrenmede temel sorunlardır (Khurana, 2016).

Bu süreçte özellikle öğretmenlerin son yıllarda dijital araçlara, medyaya ve dijital kaynaklara erişimleri artmaktadır (Prestridge ve Tondeur 2015). Öğretmenlerin dijital yeterlilikleri diğer bireylerden farklıdır; çünkü öğretmenlerin odak noktası dijital teknolojinin eğitim için nasıl kullanılabileceğidir (Røkenes ve Krumsvik, 2014).

Son zamanlarda alan yazında yer alan uzaktan eğitimle ilgili çalışmalar artmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim programını uygulamalarına dair görüşlerinin ilgili alanda önemli olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle bu araştırmada, okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin 2020-2021 eğitim öğretim yılı boyunca uzaktan eğitim sürecindeki faaliyetlerde programı uygulamaları hakkında görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmenlerin okul öncesi eğitimde;

4) Çevrimiçi öğrenmenin gerçekleştirilmesi konusundaki görüşleri nelerdir?

5) Çevrimiçi eğitim uygulamalarını kullanma yeterliliği hakkında görüşleri nelerdir?

6) Çevrimiçi eğitim sürecinde eğitim programının gerçekleştirmesine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde eğitim programının uygulanması sürecine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim *(fenomenoloji)* deseninde planlanmıştır. Olgu bilim deseni ile yaşanmış deneyimleri açıklamaya ve ortaya çıkarmayı amaçlanmaktadır (Miller, 2003). Olgular, katılımcıların bir olguya ilişkin algıları, yönelimleri, yaşantılarını belirleyerek bireylerin olguya yükledikleri anlamları açıklayabilmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi ve özel okullarda görev yapan 26 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın katılımcıları kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ile seçilmiştir.

Katılımcıların gerçek isimleri yerine öğretmenlere Ö1'den Ö26'ya kadar kodlar verilmiştir. Araştırmanın katılımcıları çalışma başlamadan konu ile ilgili bilgilendirilmiş ve gönüllü olanlar çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışma grubunu 2020-2021 Eğitim öğretim yılı resmi ve özel okullarda görev yapan 26 okul öncesi öğretmenidir. Katılımcıların 23 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplam 26 okul öncesi öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenlerin 11'i (%42,3) 30 yaş ve altında, 11'i (%42,3) 31-40 yaş arası, 4'ü (%15,4) 41-50 yaş arasındadır. Öğretmenlerin 6'sı (23,1) 0-5 yıl arası, 9'u (34,6) 6-10 yıl arası, 10'u (38,5) 11-15 yıl arası, 1'i (3,8) 21-25 yıl arası öğretmenlik yapmaktadır. Öğretmenlerin 5'i (19,2) özel eğitim kurumlarında, 10'i (38,5) bağımsız resmi anaokullarında, 11'i (42,3) ilköğretim bünyesinde devlet anasınıfında görev yapmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı

Araştırmada alan yazın incelenerek araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan sorular için üç alan uzmanın görüşü alınmıştır. Uzman görüşüne ek olarak bir okul öncesi öğretmeni ile pilot çalışma yapılmıştır. Uzman görüşü ve pilot çalışma neticesinde sorular nihai halini almıştır. Araştırma sorularının birinci bölümde çalışmanın amacı ve demografik bilgilerle ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde eğitim programına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 5 açık uçlu soru bulunmaktadır.

Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları;

1. Online öğrenme politikasını gerçekleştirme konusunda neler düşünüyorsunuz? (Okul öncesi eğitimde etkin kullanılabilir mi?, Ne kadar etkili?)

2. Online eğitim uygulamalarını(eba, zoom, teams vb.) kullanma yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz? (Uygulama kullanmakta zorlandınız mı?)

3. Online eğitim sürecinizde aylık ve günlük planladıklarınızı uygulama düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? (Planlarınıza bağlı kalabildiniz mi?)

4. Online eğitim sürecinizde eğitim programında yer alan kazanım ve göstergeleri kazandırma düzeyinizi nasıl buluyorsunuz? (Kazanım ve göstergeleri planlarınızda yer verdiğiniz ölçüde kazandırabildiniz mi? Bu konuda zorluk yaşadınız mı?)

5. Online eğitim kullandığınız yöntem ve teknikler ile yüz yüze eğitimde kullandıklarınız yöntem ve teknikler değişti mi? (Nasıl değişti?)

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde nitel veriler derinlemesine çözümlenerek kodlamalar yapılır, kodlamalara bağlı olarak temalar oluşturulur, temalara ilişkin maddelerde frekans ve yüzde değerlerine yer verilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013).

Bulgular

Tablo 1. Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri

Kategorileri	Alt temalar	f	%
Etkili değil	Ekran süresi	1	3.84
	Çocukların gelişim özellikleri	10	38.5
	Duyusal uyaran yetersizliği	1	3.84
	Veli işbirliği	1	3.84
	Teknolojik araç ve internet yetersizliği	1	3.84
	Gelişim alanı	1	3.84
	Sosyalleşme ihtiyacı	1	3.84
Kısmen etkili	Etkinlik türü	2	7.7
	Geçici bir süre için	5	19.2
Etkili	Öğretmen yeterliliği	2	7.7
	Farklı yöntem ve teknikler	1	3.84
Toplam		26	100

Tablo 1'e göre okul öncesi öğretmenleri uzaktan eğitimin; ekran süresi, çocukların gelişim özellikleri, duyusal uyaran yetersizliği, veli işbirliği, teknolojik araç ve internet yetersizliği, gelişim alanı, sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılama nedenleri ile etkili olmadığını; etkinlik türü, geçici bir süre olması nedenleri ile kısmen etkili olduğunu; öğretmen yeterliliği, farklı yöntem ve teknikler nedenleri ile etkili kullanılabildiğini ifade etmişlerdir.

Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde etkili bir yol olmadığını düşünen öğretmenler Ö8 *"Okul öncesi eğitimde uzaktan eğitim etkin kullanılmadı bence. Çünkü tüm öğrencilerin evde interneti yoktu. Olanlarda çok kısıtlı şekilde kullanabildi. Sınıfın yarısı ancak canlı derse katılım sağladı. Malzeme yetersizliği yaşandı", Ö9 "Çalıştığımız yaş grubu için çok etkili olduğunu düşünmüyorum. Kısıtlı sosyalleşen çocuklar arkadaşlarını ve öğretmenini*

onlineda olsa görmekten mutlu oluyor fakat öğrenmeyi gerçekleştirmek için yeterli ve etkili değildir.", şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde kısmen etkili bir yol olduğunu düşünen öğretmenlerden Ö6 *"Okul öncesi eğitim çağındaki çocuklar için kısmen online eğitim uygulanabilir. Herhangi bir kavram öğretimi ya da görsel-işitsel uyarıcılarla desteklenmiş bilişsel gelişime dönük etkinlikler yapılabilir. Müzik-ritim-deney çalışmaları da zaman zaman yapılabilir. Ancak drama-oyun- hareket etkinlikleri vs. alanlarda online eğitimin çok işlevsel olduğunu düşünmüyorum."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimin okul öncesi dönemde etkili bir yol olduğunu düşünen öğretmenlerden Ö26 "*Görsel ve sesli uyaranlarla destekledim. Etkili bir öğrenme olsun diye ön hazırlık yaptım yeterliliğimi iyi düzeyde diye tanımlayabilirim***."** şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 2. Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitimde uygulama kullanma yeterliliklerine ilişkin görüşleri

Kategorileri	**f**	**%**
Uzaktan eğitim uygulamaları kullanmada kendimi yeterli buluyorum	23	88.5
Uzaktan eğitim uygulamaları kullanmada kendimi yetersiz buluyorum	3	11.5
Toplam	26	100

Tablo 2'ye göre okul öncesi öğretmenlerinin 23 (%88.5)'ü uzaktan eğitim uygulamalarını kullanmada kendilerini yeterli gördüklerini; öğretmenlerin 3 (%11.5)'ü uzaktan eğitim uygulamalarını kullanmada kendilerini yetersiz gördüklerini ifade etmişlerdir.

Okul öncesinde uzaktan eğitimde uygulama kullanmada yeterli olduğunu dile getiren öğretmenlerden Ö8 *"Uygulamaları kullanmamakta zorlanmadım. Ancak her evde yeterli internet olmadığı için Zoom'u verimli şekilde kullanamadık. Zoom uygulamasının zor olması sebebiyle zorluklar yaşandı.", Ö10 "Sistemsel aksaklıklar dışında zorlanmadım.",* şeklinde ifade etmişlerdir. Okul öncesinde uzaktan eğitimde uygulama kullanmada yetersiz olduğunu dile getiren öğretmenlerden Ö15 *"Ebada zorlanmadım ama, Zoom kullanırken zorlandım.",* Ö23 "*Evet çok zorlandım."* şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planların uygulanma düzeyine ilişkin görüşleri

Kategorileri	**f**	**%**
Uzaktan eğitim uygulamaları aylık ve günlük planlarımı uygulayabildim	16	61.5
Uzaktan eğitim uygulamaları aylık ve günlük planlarımı kısmen uygulayabildim	6	23.1
Uzaktan eğitim uygulamaları aylık ve günlük planlarımı uygulayamadım	4	15.4
Toplam	26	100

Tablo 3'e göre okul öncesi öğretmenlerinin 16 (%61.5)'sı uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planlarını uygulayabildiklerini; öğretmenlerin 6 (%23.1)'sı aylık ve günlük planlarını kısmen uygulayabildiklerini; öğretmenlerin 4 (%15.4)'ü aylık ve günlük planlarını uygulayamadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planlarını uygulayabilen öğretmenlerden Ö3 "*Planlarımıza bağlı kalarak gerekli eklemeler dahi yapılarak uzaktan eğitim faaliyetlerini gerçekleştirilmiş bulunmaktayım. Uygulama noktasında velilerimizden dönütler alınmış ve gerekli iletişim kurulayarak süreci etkili bir şekilde kullanmaya özen*

gösterdim..", Ö24 "Uzaktan eğitim süresince planlar doğrultusunda hareket ettim ama sadece 3 gün 20 dk olduğu için yetersizdi. Zaman yetersizdi." şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planlarını kısmen uygulayabilen öğretmenlerden Ö12 "*uzaktan eğitimde planlara bağlı kalmaya çalıştım ve en çok %70'ini uygulamayı başardık diyebiliriz. 20 dakikalık etkinlik sürelince planları tamamını gerçekleştirmek zordu. Uygulan planlar, evde her veli tarafından aynı düzeyde desteklenemedi. ", Ö1 "Biraz. Uzaktan eğitimde dersi başlatmak, öğrencilerin dikkatini korumak zaman zaman zorlayıcı olabiliyor."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planlarını uygulamayan öğretmenlerden Ö11 "*Hayır kalamadım. Planlara bağlı kalmak zor. Yüz yüze eğitim gibi değil. Sisteme bağlamak bile bazen çok zor. Bazen 20dk etkinliğin yarısı öğrencilerin sisteme bağlanması, seslerini açması gibi karmaşayla gerebiliyor."* şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 4. Okul öncesi öğretmenlerininin uzaktan eğitim sürecinde eğitim programında yer alan kazanım ve göstergeleri kazandırma düzeyine ilişkin görüşleri

Kategorileri	**f**	**%**
Uzaktan eğitim sürecinde kazanım ve göstergeleri kazandırılabildim	9	34.6
Uzaktan eğitim sürecinde kazanım ve göstergeleri kısmen kazandırılabildim	17	63.4
Toplam	26	100

Tablo 4'e göre okul öncesi öğretmenlerinin 9 (%34.6)'u uzaktan eğitim sürecinde kazanım ve göstergeleri kazandırılabildiklerini; öğretmenlerin 17 (%63.4)'si kazanım ve göstergeleri kısmen kazandırılabildiklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde eğitim programında yer alan kazanım ve göstergeleri gerekli şekilde kazandırılabildiğini söyleyen öğretmenler Ö7*"Çoğunu kazandırdığımı düşünüyorum, ama zaman zaman sınıf ortamında olmadığımız için zorluklar yaşadım. Tüm öğrencilere çeşitli sebeplerden dolayı ulaşamadım uzaktan eğitim sürecinde. Canlı derslere katılanlara kazanımları verdim. Burada da velilerden yardım aldım. Canlı derslere katılım sağlayamayan öğrencilerin velilerine da çeşitli yönlendirmeler yaparak kazanımları verdim." ,* Ö14 *"Bu yine öğrenmen yeterliliğine bağlı bir durum, ben kazandırdığımı düşünüyorum. Zorluk yaşamadım elbette ama kazandırabildim."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde eğitim programında yer alan kazanım ve göstergeleri kısmen kazandırılabildiğini söyleyen öğretmenler Ö10 *"Çocukların etkinlikler için olan ekran süreleri kısıtlı olduğu için yeterince pekiştirilmediğini düşünüyorum, ailelerin de desteği gerekiyor. Örneğin, evde koşma yürüme gibi becerileri yapmaları bazen zordu ve öğretmenin yardım etmesi gereken konularda edilemedi.",* Ö21 *"Kazanımlara tam ulaşabildiğimi maalesef söylemekte zorlanacağım. Kazanımlar için etkinlik yapmak lazım bu anlamda zor oldu uzaktan eğitimde her etkinlik yapılamıyor"* şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde verimlilik düzeyine ilişkin görüşleri

Kategorileri	**f**	**%**
Uzaktan eğitim sürecinde verimlilik sağlanabildi	2	7.7
Uzaktan eğitim sürecinde verimlilik kısmen sağlanabildi	13	50.0
Uzaktan eğitim sürecinde verimlilik sağlanamadı	11	42.3
Toplam	26	100

Tablo 5'e göre okul öncesi öğretmenlerinin 2 (%7.7)'si uzaktan eğitim sürecinde verimlilik sağlayabildiklerini; öğretmenlerin 13 (%50)'ü kısmen verimlilik sağlayabildiklerini; 11 (%42.3)'i verimlilik sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde verimli geçirdiğini düşünen öğretmenler Ö11 "*Konuya göre çok daha verimli olabiliyor, akademik kazanımları çok daha verimli şekilde kazandırdım. Etkinlik süreleri boyunca verimli zaman geçirdik.",* Ö25 *" Sürecin başında zorlandığımız oldu, ancak zamanla süreyi daha verimli kullanır hale geldik."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecini kısmen daha az verimli geçirildiğine ilişkin görüşleri olan öğretmenler Ö13 *"Online eğitim yüz yüze eğitim kadar etkileşimli değil maalesef. Yaş grubu nedeniyle hareketli ve bizlerinde katıldığı etkinliklerden daha çok verim alınabiliyor fakat çevrimiçi eğitimlerde bunları yapmak daha sınırlı kalıyor."* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecini verimli olmadığına ilişkin görüşleri olan öğretmenler Ö20 *"Yüz yüze eğitim çocuk ve öğretmen için daha özgür ve daha etkileşimli bir ortam. Kesinlikle verimli değil.", Ö22 "Hayır. Okul öncesi dönemde özellikle oyun-hareket etkinlikleri, kendini ifade etme, etkili iletişim becerileri geliştirme online eğitimde çok sınırlı kalmaktadır."* şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 6. Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-tekniklere ilişkin görüşleri

Kategorileri	**f**	**%**
Uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-teknikler değişti	15	57.7
Uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-teknikler kısmen değişti	9	34.6
Uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-teknikler değişmedi	2	7.7
Toplam	26	100

Tablo 6'ya göre okul öncesi öğretmenlerinin 15 (%57.7)'i uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-tekniklerin değiştiğini; öğretmenlerin 9 (%34.6)'u kısmen değiştiğini; 2 (%7.7)'si değişmediğini ifade etmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-tekniklerin değiştiğine ilişkin öğretmenlerin Ö5 *"Evet değişti. Yüz yüze eğitimde öğrenci daha aktif haldeydi, online eğitim ise daha çok ben anlattım onlar dinledi ve uyguladı; daha çok görsel kullanmaya çalıştım ve bazı etkinliklerde aile katılımı sağladım",* Ö19 *"Evet. Sürece şartlara ve öğrenci durumlarına göre farklılıklar ve esneklikler oldu. Yüz yüze eğitim ve online eğitim sırasında kullandığım yöntem ve teknikler değişiklik gösterdi. Online eğitimde daha dikkat*

çekici yöntem ve materyale ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Yüz yüze eğitim de işe daha kendiliğinden gelişen doğal yöntemler kullanılabiliyor." şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-tekniklerin kısmen değiştiğine ilişkin öğretmenlerin görüşleri Ö21 *"Kısmen. Online da her şey ekranla sınırlı yüz yüze de dokunarak yaşayarak öğrenebiliyoruz. Yöntemler değişmese de teknikler ister istemez değişiyor online eğitimde, web 2 araçlarını kullanıyorum, yada görüşme aracının özelliklerine göre konuyu şekillendiriyorum.",* şeklinde ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-tekniklerin değişmediğine ilişkin öğretmenlerin görüşleri Ö4 *"Hayır değişmedi. Plan program doğrultusunda ilerledim. Canlı derslere katılamayanlarında ailelerine yönlendirmeler yaptım. Çeşitli ders materyalleri de dağıttım ve süreci bu şekilde tamamlamaya çalıştım.".*

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ile uzaktan eğitim sürecinde okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim yeterlilikleri ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılı boyunca uzaktan devam eden eğitim öğretim faaliyetlerinde programı uygulamalarına dair görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan, öğretmenlerin 16(%61.5)'sı çocukların gelişim özellikleri, duyusal uyaran yetersizliği, veli işbirliği, teknolojik araç ve internet yetersizliği, gelişim alanı, sosyalleşme ihtiyacı nedenleriyle okul öncesi dönemde uzaktan eğitim ile sürdürülmesinin etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin 7(%27)'si etkinlik türüne bağlı ve geçici bir süre için sürdürülebilir olması nedenleri ile uzaktan eğitimi okul öncesi dönemde kısmen etkili uygulayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 3(%11.5)'ü öğretmen yeterliliğine ve farklı yöntem ve teknikler kullanımına bağlı olarak uzaktan eğitimin etkili uygulandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde araştırma sonucuna benzer olan araştırmalara bakıldığında uzaktan eğitimin oldukça fazla değişkenden etkilendiği, çevrimiçi öğrenme süreci iyi tasarlansa bile öğrencilerin bunu çok farklı şekilde deneyimleyebildikleri görülmektedir. Ayrıca kapsamlı teknoloji deneyimine, güçlü akademik geçmişe ve öz-yönetimli öğrenme becerilerine sahip öğrenciler, tam zamanlı çevrimiçi öğrenme durumlarında daha başarılı olma eğilimindeyken; dezavantajlı durumda ve koruma altına altında olan öğrencilerin daha büyük zorluklarla karşı karşıya kaldığı, internet erişiminin düşük kalitede olması veya hiç olmaması ihtimalinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Livingstone ve Helsper, 2007; Protopsaltis ve Baum, 2019). Yine bu çalışmanın sonucuna paralel olarak öğretmenler, öğrencilerinin çoğuyla iletişim kuramadıklarını ve ebeveynlerin genellikle ödevlerin farkında olamayabileceğini ifade etmişlerdir (Greenhow, Lewin ve Staudt Willet, 2020).

Bu sonuçlardan farklı olarak Szente (2020) araştırmasında ise, okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleri ile öğretmenlerin günlük, eş zamanlı çevrimiçi oturumlar yoluyla düzenli olarak bağlantı kurulabildiklerini, hatta ebeveynler teknolojik sorunları gidermekten devamsızlığı anlamaya kadar öğretmenlere yardımcı olduklarını ifade etmiştir. Yine benzer bir araştırma sonucu Baysal ve ark.(2020)'nın ebeveynlerle yaptığı çalışmasında ebeveynler; EBA'nın oldukça sistemli olduğunu ifade etmişlerdir. Ebeveynler, belirli saatlerde yürütülen bu faaliyetin düzenli olmasının, çocuklar açısından bir avantaj olduğunu belirtmişlerdir. Carswell ve Venkatesh (2002) de çalışmasında benzer bir ifade kullanarak EBA gibi uzaktan

eğitim sistemlerin sanal bir öğretim ortamı sunarak ve eş zamansız eğitime olanak vererek internet erişiminde sorun yaşayan öğrencilere imkân sunması ve öğretimin sürdürmesinin büyük bir avantaj sağladığını vurgulamışlardır. Tüm bu araştırma sonuçlarına ek olarak okul öncesi eğitim kurumlarının yeni normalde pandemiden kaynaklanan sebeplerden dolayı uyum süreci yaşadığı ve üretilen çözümlerin genellikle sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarına yönelik olduğu ifade edilmektedir (Spaull, 2020; Thomas ve Rogers, 2020; UNESCO, 2020b; World Bank, 2020; Wright, 2020; Xafis, 2020; Zero to Three, 2020). Öte yandan, tüm çocukları kapsayacak şekilde okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılması süreci ve yeni normal, Mutton'un (2020) dediği gibi, eğitimcilerin kendilerini değiştirmeleri ve geliştirmeleri için mükemmel bir fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla, yeni normal sürecinde okul öncesi eğitimi yeniden yapılandırmak ve daha fazla çocuk merkezli eğitim sunabilmek için değişmek ve gelişmek zorunlu olmuştur.

Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin 23(%88.5)'ü uzaktan eğitim uygulama kullanımında kendilerini yeterli gördükleri ve öğretmenlerin 3(%11.5)'ünün ise uzaktan eğitim uygulamaları kullanımında kendilerini yetersiz gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında geniş ölçekli okul kapanmaları, özellikle teknolojik yenilikler ve dijitalleşmedeki hızlı dönüşümle şekillenen bir çağda meydana geldiği görülmektedir. COVID-19'un neden olduğu uzaktan eğitim süreci, yalnızca bilgi ve beceriyi değil, aynı zamanda çevrimiçi öğretimde başarıya ilişkin güveni de gerektirdiği görülmüştür. Bu nedenle öğretmen yeterliliğindeki en önemli yapılardan biri olarak önemi giderek artmaktadır (König, Jäger-Biela ve Glutsch, 2020). Uzaktan öğretime geçişte öğretmenlerin ve öğrencilerin yaşadıkları zorluklardan biride düşük dijital okuryazarlıktır. Pandemi sırasında, anlaşılır bir şekilde, birçok öğretmen çevrimiçi öğrenmeye geçiş için hazırlıksız ve yetersiz yakalanmıştır. Düşük dijital okuryazarlık nedeniyle, öğretmenler uygulamaları çalıştırmada ve çevrimiçi öğrenme için kullanılan platformlarda kullanmada zaman zaman zorluklar yaşamaktadır. Çevrimiçi veya hibrit eğitim düzenlemelerinde öğretmenler hazırlama süresi, uzaktan eğitim uygulamalarının kullanımının karmaşıklığı nedeniyle önemli ölçüde artmıştır (Evagorou ve Nisiforou, 2020).

Çalışmaya katılan 16(%61.5) okul öncesi öğretmeni, uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planlarını düzenli olarak uyguladıkları; 6(%23.1)'sının uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planlarımı kısmen uygulayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin 4(%15.4)'ünün ise uzaktan eğitim sürecinde aylık ve günlük planlarımı uygulamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında bir gecede yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçilmesi sebebiyle özellikle anaokulları ve özel eğitim ortamlarında görev yapan öğretmenlerin öğrenci gruplarının farklı doğası ve özel durumları nedeniyle, bu kurumlarda tamamen kapatılmaları sonrasında müfredatlarını yeni gerçekliğe uyarlamak ve hızlı kararlar vermek zorunda kalmıştır (Donitsa-Schmidt ve Ramot, 2020). Uzaktan eğitim sürecinde okulların özgün öğrenme ve değerlendirme stratejilerine odaklanarak öğrenci odaklı müfredat geliştirilmelidir. Daha özgün öğrenmeyi ve değerlendirmeyi desteklemek için eğitimcilere müfredat araçları ve profesyonel öğrenim sağlanmalıdır (Hammond, Schachner ve Edgerton, 2020). Ulusal düzeyde müfredat politikaları, öğrencilerin "dijital okuryazarlığını" geliştirme ve "dijital çağdaki okuryazarlıkların" farkına varma gibi kavramları daha net yönergeler okul veya sınıf düzeyi gibi diğer düzeylerde geliştirilmesi gerekmemektedir (Otterborn, Schönborn

ve Hultén, 2019). Dong (2018)'un yaptığı çalışma sonuçlarına göre Çinli okul öncesi öğretmenleri, öğretimi hazırlamak için bilgisayar teknolojilerini (BİT) kullanmak zaman alıcı bulduklarını ve BİT kullanım eksikliğinden dolayı çok çaba gerektirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, BİT kullanımında yetersizlik hissine sahip olsalar da, öğretim ve kullanmak konusunda güçlü bir istek duyuyorlar.

Okul öncesi öğretmenlerinin çevrimiçi öğrenme ve öğretmeyi uygulamada, özellikle gençlerin ilgisini çekmede bazı zorluklar yaşadıkları ve bu zorlukları; çevrimiçi öğretim ve öğrenim, zaman yönetimi, talimatlar ve müfredat ve bilgisayardaki öğrenciler, okuryazarlık ve teknik sorunlar olarak ifade etmektedirler. Anggriawan (2020)'ın araştırmasında benzer bir sonuç ile öğretmenlerin, destekleyici eğitimlere ihtiyaçları olduğu konusunda hemfikir olduğu görülmüştür.

Bilgisayar teknolojileri ile dersler hazırlamak ve dijital öğretim materyalleri tasarlamak oldukça zaman alıcıdır. Öğretmenlerin eğitimleri ve mesleki eğitimleri esas olarak bu çağda olduğundan, 'öğretmenlerin öğretme biçimleri, öğretilme biçimleriyle güçlü bir şekilde ilişkilidir (Barak, 2006).Uzaktan eğitim sürecinde 9(%34.6) okul öncesi öğretmeni eğitim programında yer alan kazanım ve göstergeleri kazandırabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin 17(%65.4)'sinin uzaktan eğitim sürecinde eğitim programında yer alan kazanım ve göstergeleri kısmen kazandırılabildiklerini belirtmiştir.

Çalışmaya katılan 2(%7.7) okul öncesi öğretmeni uzaktan eğitim sürecini verimli geçirdiklerini; 13(%50)'ünün ise uzaktan eğitim sürecini kısmen verimli geçirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin 11(%42.3)'inin uzaktan eğitim sürecini verimli geçiremediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında uzaktan eğitim süreci, öğretmenlerin ve öğrencilerin bilgisayar kullanma konusundaki teknolojik yeteneklerine bağlı olarak değişebilir. Bu sınırlamalar, çevrimiçi erişimi olmayan veya bilgisayarlar gibi çevrimiçi öğrenme araçlarıyla sınırlı deneyimi olan küçük çocuklar için daha belirgindir (Wedenoja, 2020). Erken çocukluk öğretmenlerinin teknoloji kullanımındaki tutum ve becerileri de çocukların motivasyonunu ve öğrenimini etkilemektedir. Erken çocukluk öğretmenleri, öğretim teknolojileri olarak genellikle resimler veya videoları kullanırlar. Öğretmenler çevrimiçi eğitim için basit uygulamalar dışında ek roller almaları gerekmektedir (Kalogiannakis, 2010).

Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin 15(%57.7)'inin uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-teknikleri değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin 9(%34.6)'u uzaktan eğitim sürecinde kullandığı yöntem-teknikler kısmen değiştirdiği, 2(%7.7)'sinin kullandığı yöntem-teknikler değiştirmediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında çevrimiçi öğrenmeye geçişin karmaşık ve çok yönlü zorluğunun ışığında, eğitim çabalarını optimize etmek için yenilikçi çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır (Badiozaman, Leong ve Wong, 2020). Çevrimiçi eğitim verirken çizim için beyaz tahta, bilgisayardaki yazılım programlarını kullanarak ders materyallerini sunmak için ekran paylaşımı gibi çeşitli araçlar kullanılabilir. Çevrimiçi araçları kullanımım, öğrencilere çevrimiçi öğretimde farklı yöntemleri gözlemleyerek hangi yöntemlerin verimli olduğunu ve nelerin dikkate alınması gerektiğini düşünme fırsatı sağlamaktadır. Ayrıca sınıf etkinlikleri uygulamalı hale getirilebilir. Çocuklarla müzik etkinliği için sanal bir enstrüman indirmek gibi, etkileşimde bulunmanın ve çevrimiçi öğretmenin etkili yollarını bulmalıdır (Kim, 2020).

Sonuç olarak etkili ve verimli bir uzaktan eğitim-öğretim sürecinde öğretmenler ve öğrenciler de dijital araçları kullanma konusunda teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Öğretmen adaylarını gelecekteki uygulamaları için hazırlamaları ve onlara gerekli profesyonel dijital yeterliliğin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, öğretmen eğitimi, öğretmen adaylarının meslekleriyle ilgili gerçekçi anlayışlar geliştirmelerine yardımcı olmak, onları gelecekteki kariyerlerine hazırlamak amacıyla çağın gereklerine uyacak müfredat güncellenmeleri gerekmektedir. Uzaktan eğitim sürecinin bundan sonraki eğitim ve öğretim hayatımızda sürekli yer alabilme ihtimali düşünüldüğünde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar dikkate alınarak hizmet içi eğitimler verilmesi ve bu açığın giderilmesi faydalı olacaktır.

Kaynakça

Aldhafeeri, F. M. ve Khan, B. H. (2016). Teachers' and students' views on e-learning readiness in Kuwait's secondary public schools. *Journal of Educational Technology Systems*, 45(2), 202-235.

Anggriawan, R. (2020). Preschool teachers' perspectives and challenges in online teaching and learning during COVID-19 pandemic in Indonesia. In IF 2020.

Badiozaman, I. F. A., Leong, H. J. ve Wong, W. (2020). Embracing educational disruption: a case study in making the shift to a remote learning environment. *Journal of Applied Research in Higher Education*.

Barak, M. 2006. "Instructional Principles for Fostering Learning with ICT: Teachers' Perspectives as Learners and Instructors." *Educational Information Technology,* 11: 121–135.

Akkaş Baysal, A., E., Ocak, E. ve G. & Ocak, İ. (2020). Covid-19 salgını sürecinde okul öncesi çocuklarının eba ve diğer uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin ebeveyn görüşleri, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 185-214. DOI: 10.47615/issej.835211

Carswell, A.D. ve Venkatesh, V. (2002). Learner outcomes in an asynchronous distance education environment. *International Journal of Human-Computer Studies*, 56(5), 475-494

Darling-Hammond, L., Schachner, A. ve Edgerton, A. K. (2020). Restarting and reinventing school: Learning in the time of covıd and beyond. *Learning Policy Institute.*

Dong, C. (2018). 'Young children nowadays are very smart in ICT'–preschool teachers' perceptions of ICT use. *International Journal of Early Years Education,* 1-14.

Dong, C. Ve Newman, L. (2018). Enacting pedagogy in ICT-enabled classrooms: conversations with teachers in Shanghai. *Technology, Pedagogy and Education*, 27(4), 499-511.

Donitsa-Schmidt, S. ve Ramot, R. (2020). Opportunities and challenges: teacher education in Israel in the Covid-19 pandemic. *Journal of Education for Teaching,* 46(4), 586-595.

Evagorou, M. ve Nisiforou, E. (2020). Engaging pre-service teachers in an online STEM fair during COVID-19. *Journal of Technology and Teacher Education*, 28(2), 179-186.

Greenhow, C., Lewin, C. ve Staudt Willet, K. B. (2020). The educational response to Covid-19 across two countries: a critical examination of initial digital pedagogy adoption. *Technology, Pedagogy and Education*, 1-19.

Huber, S. G. ve Helm, C. (2020). COVID-19 and schooling: evaluation, assessment and accountability in times of crises—reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 32(2), 237-270.

Khurana, C. (2016). Exploring the role of multimedia in enhancing social presence in an asynchronous online course. (Doctoral Dissertation). The State University of New Jersey, Rutgers, U.S, Retrieved from https://search-proquest-com.simsrad.net.ocs.mq.edu.au/docview/1844392065?pq-origsite=primo

Kim, J. (2020). Learning and teaching online during Covid-19: Experiences of student teachers in an early childhood education practicum. *International Journal of Early Childhood*, 52(2), 145-158.

Kim, S., Raza, M. ve Seidman, E. (2019). Improving 21st-century teaching skills: The key to effective 21st-century learners. *Research in Comparative and International Education*, 14(1), 99-117.

König, J., Jäger-Biela, D. J. ve Glutsch, N. (2020). Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 608-622.

König, J., Jäger-Biela, D. J. ve Glutsch, N. (2020). Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 608-622.

Livingstone, S. ve Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society*, 9(4), 671-696.

Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher*, 10(4), 68-82.

Mutton, T. (2020). Teacher education and COVID-19: Responses and opportunities for new pedagogical initiatives. *Journal of Education for Teaching*. DOI: 10.1080/02607476.2020.1805189

Otterborn, A., Schönborn, K. ve Hultén, M. (2019). Surveying preschool teachers' use of digital tablets: general and technology education related findings. *International Journal of Technology and Design Education*, 29(4), 717-737.

Prestridge, S. ve Tondeur, J. (2015). Exploring elements that support teachers engagement in online professional development. *Education Sciences*, 5(3), 199-219.

Protopsaltis, S. ve Baum, S. (2019). Does online education live up to its promise? A look at the evidence and implications for federal policy. *Center for Educational Policy Evaluation*.

Røkenes, F. M. ve Krumsvik, R. J. (2014). Development of student teachers' digital competence in teacher education-A literature review. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 9(04), 250-280.

Singh, V. ve Thurman, A. (2019). Çevrimiçi öğrenmeyi kaç yolla tanımlayabiliriz? Çevrimiçi öğrenmenin tanımlarının sistematik bir literatür taraması (1988-2018). *Amerikan Uzaktan Eğitim Dergis* , 33 (4), 289-306.

Spaull, N. (2020). COVID-19 and schooling in South Africa: Who should go back to school first? Prospects. DOI: 10.1007/s11125-020-09470-5

Şimşek, H. Ve Yıldırım, A. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Thomas, M. S. C., and ROGERS, C. (2020). Education, the science of learning, and the COVID-19 crisis. Prospects, 49, 87-90. DOI: 10.1007/s11125-020-09468-z

Tschannen-Moran, M., ve Johnson, D. (2011). Exploring literacy teachers' self-efficacy beliefs: Potential sources at play. *Teaching and Teacher Education*, 27(4), 751-761.

UNESCO. (2020b). COVID-19 educational disruption and response. Paris: Author. 28 Nisan 2021 tarihinde https://en.unesco.org/news/covid-19-educational-disruption-and-response adresinden ulaşıldı

Wedenoja, L. (2020). What to expect when you weren't expecting online classes. Rockefeller Institute of Government

WORLD BANK. (2020). The COVID-19 pandemic: Shocks to education and policy responses. 25 Nisan 2021 tarihinde https://www.worldbank.org/en/topic/education/publication/ the-covid19-pandemic-shocks-to-education-and-policy-responses adresinden ulaşıldı.

Wrıght, B. L. (2020). Understanding the sociocultural context of families is more important than ever (NAEYC COVID-19 statement). 25 Nisan 2021 tarihinde https://www.naeyc. org/resources/blog/understanding-sociocultural-context-families-more-important-ever adresinden erişildi.

Xafıs, V. (2020). 'What is inconvenient for you is life-saving for me': How health inequities are playing out during the COVID-19 pandemic. *Asian Bioethics Review*, 12, 223–234.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. Basım) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zero To Three. (2020). How COVID-19 is impacting child-care providers. 15 Ağustos 2020 tarihinde https://www.zerotothree.org/resources/3398-how-covid-19-is-impacting-child-care-provider adresinden ulaşıldı.

FARKLI COĞRAFYADA ÖĞRETMEN OLMAK: "İKİ DİL BİR BAVUL" FİLMİNİN EŞİTSİZLİĞİN COĞRAFYASI AÇISINDAN ANALİZİ

BEING A TEACHER IN A DIFFERENT GEOGRAPHY: ANALYSIS OF THE FILM "ON THE WAY TO THE SCHOOL" IN TERMS OF INEQUALITY GEOGRAPHY

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi / Coğrafya Bölümü, Tokat, Türkiye
https://orcid.org/0000-0001-8048-0814
Dr. Öğr. Üyesi Nisa Gökden KAYA
Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Çorum, Türkiye
https://orcid.org/0000-0002-6969-371X

Özet

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde dünya baş döndüren bir hızla değişirken eğitim bilimleri de bu değişimden payına düşeni almaktadır. Eğitimde kullanılan yöntem, teknik ve materyaller de zaman içinde değişmektedir. Geçmişte düz anlatım yöntemi daha sıklıkla kullanılırken, günümüzde çok farklı yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Görsel materyaller, kelimelere dökülemeyen şeyleri ifade etmenin yanı sıra mesajın gücünü de arttırmaktadır. Günümüzde öğretmen eğitiminde de film, video gibi görsel materyallerden yararlanılmaktadır. Bu bağlamda filmlerin bireyler üzerindeki etkisinden hareketle okul ve öğretmen içerikli sinema filmlerinin öğretmen yetiştirme sürecinde bir örnek olay olarak ele alınıp, filmlerin öğretmen adayları tarafından eleştirel yansıtma süreci içerisinde değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, "İki Dil Bir Bavul" adlı film analiz edilmiştir. 2008 yılında yapılmış olan film, belgesel nitelikler taşımaktadır. Orhan Eskiköy ve Özgür Doğan'ın birlikte yönettiği; Emre Aydın'ın başrolde oynadığı filmde Denizlili bir sınıf öğretmeni olan Emre Aydın'ın ilk öğretmenlik deneyimine ve bir öğretim yılında yaşadıkları anlatılmaktadır. Mezun olduktan sonra, hiç bilmediği bir coğrafya olan Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Demirci köyündeki ilkokula atanan Emre Aydın, atandığı köyde zorluklarla karşılaşmış ve hayal kırıklığı yaşamıştır. Filmde bir yıl boyunca öğretmenin farklı bir topluluk ve kültür içindeki yalnızlığına, öğrenciler ve köylülerle yaşadığı iletişim problemine dikkat çekilmiştir. Zamanla öğretmen ve öğrencileri birbirlerini yavaş yavaş tanımaya ve anlamaya başlarlar. Filmde rol alan kişiler oyuncu değildir, filmde kişilerin gerçek hayatlarından kesitler yer almaktadır. Filmin dünya prömiyeri 25 Kasım 2008 tarihinde 21. Amsterdam Uluslararası Belgesel Film Festivali'nde yapılmıştır. Türkiye'de ise ilk kez İstanbul Film Festivali'nde gösterilmiştir. Film, Adana Altın Koza Film Festivali'nde "En İyi Film" ve "Büyük Jüri Özel Ödülü", Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde "En İyi İlk Film Ödülü" ve Abu Dabi Uluslararası Ortadoğu Film Festivali'nde "En İyi Ortadoğu Belgeseli" ödülü dahil olmak üzere birçok festivalde çeşitli dallarda ödül kazanmıştır. Sonuç olarak bu tür eğitsel sinema filmlerinin öğretmen yetiştirme programlarında kullanılması, öğretmenlerin gerçek hayata hazırlanması açısından önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: coğrafya, öğretmen eğitimi, film

Abstract

While the world is changing at a dizzying pace in the time we live in, educational sciences also take their share from this change. The methods, techniques and materials used in education also change over time. In the past, while the direct expression method was used more frequently, today very different methods and techniques are used. Visual materials not only express what cannot be put into words, but also increase the power of the message. Nowadays, visual materials such as movies and videos are used in teacher education. In this context, considering the effects of movies on individuals, it is thought that it would be beneficial to consider movies with school and teacher content as a case study in the teacher training process and to evaluate the movies in the critical reflection process by teacher candidates. In this context, in this study, the movie named "On the Way to the School" was analyzed. The film, which was made in 2008, has documentary qualities. In the movie, co-directed by Orhan Eskiköy and Özgür Doğan; is about the first teaching experience in one academic year, starring Emre Aydın who is a classroom teacher from Denizli,. After graduation, Emre Aydın, who was assigned to the primary school in Demirci village of Siverek district of Şanlıurfa, a geography he did not know, faced difficulties and disappointment in the village where he was assigned. In the film, attention was drawn to the loneliness of the teacher in a different community and culture, and the communication problem he had with the students and villagers for a year. Gradually, teachers and students begin to get to know and understand each other. The people who take part in the movie are not actors, there are sections from the real lives of the people in the movie. The film had its world premiere on 25 November 2008 at the 21st Amsterdam International Documentary Film Festival. In Turkey, it was screened for the first time at the Istanbul Film Festival. The film won awards in various branches at many festivals, including the "Best Film" and "Grand Jury Special Award" at the Adana Golden Boll Film Festival, the "Best Debut Film Award" at the Antalya Golden Orange Film Festival, and the "Best Middle East Documentary" at the Abu Dhabi International Middle East Film Festival. As a result, the use of such educational movies in teacher training programs can be recommended in terms of preparing teachers for real life.

Keywords: geography, teacher education, film

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde dünya baş döndüren bir hızla değişirken eğitim bilimleri de bu değişimden payına düşeni almaktadır. Eğitimde kullanılan yöntem, teknik ve materyaller de zaman içinde değişmektedir. Geçmişte düz anlatım yöntemi daha sıklıkla kullanılırken, günümüzde çok farklı yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Öğrenme sürecinde duyu organlarının etkisine bakıldığında, bireylerin öğrenilenlerinin %75'ini gördükleriyle, %13'ünü işittikleriyle, %6'sını dokunduklarıyla, %3'ünü kokladıklarıyla ve %3'ünü de tat alarak öğrendikleri belirtilmektedir (Küçükahmet, 2001: 43). Bu bağlamda görsel materyaller, kelimelere dökülemeyen şeyleri ifade etmenin yanı sıra mesajın gücünü de arttırmaktadır.

Günümüzde yaygın olarak kullanılan kitle iletişim araçlarından sinema eğitsel amaçlı kullanılabildiği gibi, bireylerin duygu ve düşünceleri üzerinde de etkilidir (Birkök, 2008).

Öğretmen eğitiminde de film, video gibi görsel materyallerden yararlanılmaktadır. Sayıları çok olmasa da Türkiye'de öğretmen eğitiminde film kullanımı ile ilgili yapılmış araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalardan biri, Kaşkaya, Ünlü, Akar ve Sağırlı (2011) tarafından yürütülmüş, okul ve öğretmen içerikli sinema filmlerinin öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları ve öz yeterlik algıları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada karma yöntem tasarımlarından açıklayıcı tasarım modelinin kullanılmış ve araştırmaya eğitim fakültesi ilköğretim bölümünden 102 öğrenci katılmıştır. 6 hafta boyunca 6 farklı eğitsel içerikli film gösterimi ve filmlerle ilgili tartışmalar gerçekleştirildikten sonra, öğrencilerin mesleğe yönelik tutumlarında ve öz yeterlik algılarında istendik yönde anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada Kontaş (2016) 89 öğretmen adayına Aamir Khan'ın yönettiği 2007 yılı Hindistan yapımı "Her çocuk özeldir-Yerdeki yıldızlar" adlı eğitim temalı filmin akademik motivasyona ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutuma etkisini incelemiştir. Deneysel desendeki araştırma sonuçları eğitim temalı filmin, öğretmen adaylarının içsel motivasyon, dışsal motivasyon dışsal düzenleme boyutları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin sevgi, değer ve uyum boyutların geliştirilmesinde etkili olduğunu göstermektedir. Benzer bir çalışmada Kaşkaya ve Çavuşoğlu (2017) okul ve öğretmen içerikli sinema filmlerinin sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme becerilerine etkisini araştırmıştır. 39'u kız, 11'i erkek olmak üzere 50 öğretmen adayı ile yürütülen deneysel araştırmada nicel veriler "Eleştirel Düşünme Ölçeği", nitel veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formları ile toplanmıştır. 10 hafta boyunca 5 farklı film gösterimi ve dönüşümlü eleştirel düşünme uygulaması gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, eleştirel düşünmede hassasiyet, eleştirel düşünmede empati, eleştirel düşünmede varsayımlar, eleştirel düşünmede sağduyu ve eleştirel düşünmede medya alt boyutlarında deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu, ayrıca uygulamalar ilerledikçe öğretmen adaylarının öneriler doğrultusunda fikirlerini daha iyi sorguladıkları görülmüştür. Bu araştırmaların ışığında, filmlerin bireyler üzerindeki etkisinden hareketle okul ve öğretmen içerikli sinema filmlerinin öğretmen yetiştirme sürecinde bir örnek olay olarak ele alınıp, filmlerin öğretmen adayları tarafından eleştirel yansıtma süreci içerisinde değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca Pautz (2015) gerçek hayatı yansıtan filmlerin insanları etkileme kapasitesine sahip olduğunu belirtmektedir. Özellikle eğitim temalı filmlerin öğretmen adaylarının eğitiminde kullanılması gerçek hayatta dair somut örnekler sunarak öğretimde zenginleştirmeyi sağlamaktadır. Böylece öğretmen adayları gerçek hayatta karşılaşabilecekleri durumları somut olarak görme şansına sahip olurlar. Filmler, hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin duygusal durumlarını anlayarak empati kurmayı kolaylaştırabilir. Fennell (2013) öğretmen eğitiminde filmlerin kullanılmasının öğretmenleri gerçek hayat koşullarına hazırlama fırsatı sunduğunu belirtmektedir.

Oruç ve Sarıbudak (2015) okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin, eğitim içerikli filmlerin, eğitim ortamlarına etkisine ilişkin görüşlerinden yola çıkarak, bu etkileri belirlemeyi amaçlamıştır. İstanbul'da görev yapan 18 okul yöneticisi ve 123 öğretmenden, önerdikleri filmleri, önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir. Örneklem grubunda özellikle Doğu'da öğretmenlik yapmış olanların önemle önerdikleri İki Dil Bir Bavul filmidir.

Doğan Şen (2019) eğitim içerikli filmlerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmenlere tavsiye ettiği "Üç Aptal", "İmparatorlar Kulübü", "Ölü Ozanlar Derneği", "Yerdeki Yıldızlar", "Kara" ve "İki Dil Bir Bavul" adlı filmlerden oluşturmaktadır. Yapılan içerik analizine göre, filmde saygı, yardımseverlik, aile birliğine önem verme, sorumluluk, vatanseverlik, barış, bilimsellik ve dayanışma olarak belirlenmiştir. Yapılan bu araştırmaların ışığında, eğitim temalı "İki Dil Bir Bavul" adlı filmin öğretmen eğitiminde kullanılmasının faydalı olabileceği söylenebilir.

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

Nitel araştırma desenli bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İncelenen olguyu betimsel ve gerçekçi bir şekilde ortaya koymayı amaçlayan içerik analizinde; birbirine benzeyen veriler belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek yorumlanmaktadır (Özdemir, 2010; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada, eğitim temalı bir film olan "İki Dil Bir Bavul" adlı film, belirlenen temalar çerçevesinde analiz edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel desenli araştırmalarda, veriler gözlem, mülakat, dokümanlar ve görsel işitsel materyaller gibi araçlarla toplanmaktadır (Creswell, 2015). Bu çalışmanın verileri de "İki Dil Bir Bavul" adlı filmden elde edilerek içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu bağlamda, filmde yer alan temalar ve alt temalar belirlenerek analiz edilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, nicel araştırmalardakinden farklı olarak, iç geçerlik, genellenebilirlik (dış geçerlik) ve ilişki geçerliği şeklinde üç boyutta incelenmektedir (Yağar ve Dökme, 2018). İç geçerlik, bulguların kendi içinde tutarlı ve anlamlı olmasıdır. Bu araştırmada, iç geçerliği sağlamak için, Yıldırım ve Şimşek (2013) tarafından önerilen yöntemlerden meslektaş teyidi kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından filmi izleyen meslektaşlarından araştırmanın tüm aşamalarında görüş alınmıştır. Verilerin güvenirliğini sağlamak amacıyla, ham veriler araştırmacılar tarafından farklı zamanlarda analiz edilmiştir.

Verilerin kodlanması aşamasında kodlar belirlenmiştir. Elde edilen veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmış, kodlamalar karşılaştırarak kodlayıcılar arası güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Kodlayıcılar arası güvenirlik hesaplanırken; görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek Miles ve Huberman'ın (1994) formülü olan "(Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı)" kullanılmıştır. İki kodlayıcı tarafından ayrı ayrı yapılan kodlama sonucunda, kodlayıcılar arası güvenilirlik %83 bulunmuş ve kodlama güvenilir kabul edilmiştir. Görüş ayrılığı olan içerik de tartışılarak görüş birliğine varılmıştır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Filmle İlgili Genel Bilgiler

Bu çalışmada, "İki Dil Bir Bavul" adlı film analiz edilmiştir. 2008 yılında yapılmış olan film, belgesel nitelikler taşımaktadır. Anadolu (2020) filmin belgesel ile kurmaca arasında melez bir türde olup toplumsal bir sorunu ele aldığını belirtmektedir. Akıncı Yüksel (2015)

ise filmin anlatısı, görüntüler ve karakterler gerçek olmasına karşın planlandığını ve bu nedenle filmin türünün docudrama olarak adlandırılabileceğini belirtmektedir. Orhan Eskiköy ve Özgür Doğan'ın birlikte yönettiği; Emre Aydın'ın başrolde oynadığı filmde Denizlili bir sınıf öğretmeni olan Emre Aydın'ın ilk öğretmenlik deneyimine ve bir öğretim yılında yaşadıkları anlatılmaktadır (Yücel, 2016). Mezun olduktan sonra, hiç bilmediği bir coğrafya olan Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Demirci köyündeki ilkokula atanan Emre Aydın, atandığı köyde zorluklarla karşılaşmış ve hayal kırıklığı yaşamıştır. Filmde bir yıl boyunca öğretmenin farklı bir topluluk ve kültür içindeki yalnızlığına, öğrenciler ve köylülerle yaşadığı iletişim problemine dikkat çekilmiştir (Koluaçık ve Kula Demir, 2018). Zamanla öğretmen ve öğrencileri birbirlerini yavaş yavaş tanımaya ve anlamaya başlarlar. Filmde rol alan kişiler oyuncu değildir, filmde kişilerin gerçek hayatlarından kesitler yer almaktadır. Filmin dünya prömiyeri 25 Kasım 2008 tarihinde 21. Amsterdam Uluslararası Belgesel Film Festivali'nde yapılmıştır. Türkiye'de ise ilk kez İstanbul Film Festivali'nde gösterilmiştir. Film, Adana Altın Koza Film Festivali'nde "En İyi Film" ve "Büyük Jüri Özel Ödülü", Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde "En İyi İlk Film Ödülü" ve Abu Dabi Uluslararası Ortadoğu Film Festivali'nde "En İyi Ortadoğu Belgeseli" ödülü dahil olmak üzere birçok festivalde çeşitli dallarda ödül kazanmıştır.

Filmle İlgili Temalar ve Alt Temalar

Filmde yer alan temalar ve alt temalar belirlenerek Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1

Şekil 1'de görüldüğü gibi ilk tema "Öğretmenlik" olarak belirlenmiştir. Bu temanın altında yer alan alt temalar ise "Zorluklar" ve "Sorumluluklar"dır.

1.Tema: Öğretmenlik

Alt Temalar:

1. Zorluklar

Filmin başından sonuna kadar Emre Öğretmen'in öğretmenliğinin ilk yılında yaşadığı zorluklar gözler önüne serilmektedir. Sınıf öğretmeni olan Emre Öğretmen birleştirilmiş sınıf okutmaktadır. Yani 1., 2., 3., 4. ve 5. sınıflar bir arada ve tek öğretmenle eğitim görmektedir. Akıncı Yüksel (2015) birleştirilmiş sınıf uygulamasının öğretmenlerin mesleki heyecan ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Yaşanan bir başka zorluk ise 1. sınıfa başlayan öğrencilerin Türkçe bilmemeleridir. Emre Öğretmen, özellikle okula yeni başlayan öğrencilerle iletişimde zorluklar yaşamaktadır. Okula ilk gün hiçbir öğrenci gelmemesi, ailelerin eğitime yeterince önem vermediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca filmde genç ve deneyimsiz bir öğretmen olan Emre, tek başınadır; Milli Eğitim

Bakanlığından bir yetkilinin ya da tecrübeli bir meslektaşın yardımı veya desteği görülmemektedir.

2. Sorumluluklar

Emre Öğretmen yaşadığı zorluklara karşın sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmaktadır. Okula ilk gün hiçbir öğrenci gelmemesi üzerine, Emre Öğretmen tek tek evleri dolaşarak çocukların okula gelmesini sağlar. Beş farklı sınıf düzeyinden öğrencinin olduğu bir sınıfta, elinden geldiğince öğrencilerine bir şeyler öğretme çabası içindedir. Buna bir de okula yeni başlayan öğrencilere Türkçe öğretme sorumluluğu eklenmiştir. Emre, öğrencilerinin aileleriyle de iletişim kurarak onları daha iyi tanımaya ve anlamaya çalışmaktadır.

2.Tema: Hayal kırıklığı

İkinci tema "Hayal kırıklığı" olarak belirlenmiştir. Bu temanın altında yer alan alt temalar ise "Kısıtlı imkanlar" ve "Kültür farkı"dır.

Alt Temalar:

1. Kısıtlı imkanlar

Emre Öğretmenin atandığı köyde asfalt yol olmaması, evlerde su olmaması gibi imkansızlıklar görülmektedir. Ayrıca elektrik sık sık kesilmektedir. Okul ve öğretmen lojmanı bakımsız; tek derslikli okulun sınıf kapısı kırık ve bozuktur. Okulun giriş kapısındaki cam kırıktır. Soğuk havalarda rüzgarın uğultusu işitilir. Köye vardıktan sonra annesiyle yaptığı ilk telefon konuşmasında, yaşadığı hayal kırıklığını, köye tayin olduğunu bildiğini ama bu kadar kötü bir yere gelmeyi hiç beklemediğini söyleyerek dile getirir. "Hiçbir şey yok!" diye yakınır. Emre Öğretmenin tek avuntusu televizyonu ve annesiyle iletişim halinde olmasını sağlayan cep telefonudur. Ancak sık sık kesilen elektrik nedeniyle dünyayla ve ailesiyle bağı da kesilmektedir.

2. Kültür farkı

Filmde Batı Anadolu'da yetişmiş bir öğretmenin Güneydoğu Anadolu'da bir köye atanması sonucunda yaşadığı kültür farkı anlatılmaktadır. Öncelikli olarak dil sorunu yaşanmaktadır. Özellikle okula yeni başlayan öğrencilerin Türkçe bilmemelerinden kaynaklı olarak iletişimde sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca Emre Öğretmen, farklı kültürdeki köylülerle iletişimde başta sorunlar yaşamış, ancak zaman içinde birbirlerine alışmışlardır.

3.Tema: Coğrafi farklılıklar

Üçüncü tema "Coğrafi farklılıklar" olarak belirlenmiştir. Bu temanın altında yer alan alt temalar ise "Fiziki farklılıklar" ve "Sosyal farklılıklar"dır.

Alt Temalar:

Fiziki farklılıklar

1. Fiziki farklılıklar

Türkiye'nin batısında bulunan Denizli ilinde yetişmiş olan Emre Öğretmen, farklı fiziksel özelliklere sahip olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Şanlıurfa'ya gelir gelmez farklı coğrafi özelliklerinden dolayı bir zorluk yaşamıştır. Annesi ile telefonda

konuşurken Emre Öğretmen "hiç bir şey yok yav, hiç bir şey…yani ben köye geleceğimin farkındaydım, yani köye çıkacağımı da biliyordum ama ben bu kadar kötü bir yer hayal etmemiştim en azından yani suyum olur diyordum o bile yok yani" sözleriyle içinde bulunduğu coğrafyanın farklılıklarını ve bu farklılıklar karşısındaki hayal kırıklığını ifade etmiştir.

2. Sosyal farklılıklar

Emre Öğretmen; farklı bir coğrafyanın yanı sıra farklı kültürel özellikleri ile karşı karşıya kalmış, ilk başlarda çocuk ve köylülerle iletişim problemleri yaşamıştır. Filmde aslında sadece dil değil sosyal yaşama ait özellikler (Giyim, sosyal hayat, yer sofrası vs.) de yer almıştır. Ayrıca kırsal kesimde yaşayan çocukların birçoğunun tarım ve hayvancılık işlerinde çalışması Emre Öğretmen için başta bir sorun oluşturmuş ancak sonrasında öğrencilerin aileleri ile görüşerek sorunu çözüme kavurturmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, analiz edilen "İki Dil Bir Bavul" adlı film 2008 yılında yapılmış olup belgesel nitelikler taşımaktadır. Filmde yer alan karakterlerin gerçek hayatını yansıtması bakımından film toplumsal bir sorunu dile getiren önemli bir eserdir. Araştırma kapsamında yapılan içerik analizinde öğretmenlik, hayal kırıklığı ve coğrafi farklılıklar şeklinde üç tema belirlenmiştir. İlk tema olan öğretmenli teması altında zorluklar ve sorumluluklar alt temaları belirlenmiştir. Filmde bir sınıf öğretmeni olarak birleştirilmiş sınıf okutmanın zorluklarını yaşayan Emre öğretmen, aynı zamanda öğretmen olarak sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla karşılaştığı sorunlara çözüm üretmeye çalışmaktadır. İkinci tema olan hayal kırıklığı teması altında kısıtlı imkanlar ve kültür farkı yer almaktadır. Emre Öğretmen atandığı köydeki kısıtlı imkanlar ve kültür farkı nedeniyle hayal kırıklığı yaşamıştır. Coğrafi farklılıklar teması altında ise fiziki farklılıklar ile sosyal farklılıklar ele alınmıştır. Türkiye'nin batısında bulunan Denizli ilinde yetişmiş olan Emre Öğretmen, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Demirci köyüne geldiği zaman farklı bir fiziki coğrafyanın yanı sıra farklı sosyal özellikler ile karşı karşıya kalmıştır. Henüz öğretmenliğinin ilk yılında olan Emre Öğretmen, yaşadığı olumsuzluklara karşın, öğrencilerin aileleri ile görüşerek sorunu çözüme kavurturmuştur.

Alanyazında eğitim ile ilgili filmlerin öğretmen eğitiminde kullanılmasının faydalı olabileceğini gösteren araştırmalar mevcuttur (Fennell, 2013; Kaşkaya, Ünlü, Akar ve Sağırlı, 2011; Kaşkaya ve Çavuşoğlu, 2017; Kontaş, 2016). Özellikle gerçek hayattan kesitlerin yer aldığı "İki Dil Bir Bavul" adlı film, öğretmen adayları için faydalı olabilir. Sonuç olarak bu tür eğitsel sinema filmlerinin öğretmen yetiştirme programlarında kullanılması, öğretmenlerin gerçek hayata hazırlanması açısından önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akıncı Yüksel, N. A. (2015). Kültürel bir ürün olarak Türkiye'de sinema filmlerinde okul, öğretmen ve öğrenci temsilleri. *Global Media Journal TR Edition, 6*(11), 1-17.

Anadolu, B. (2020). Yeni Dönem Türk Sinemasında Bir Melez Tür Örneği: İki Dil Bir Bavul. *2. Ulusal Başkent Disiplinlerarası Bilimsel Çalışmalar Kongresi Bildiriler kitabı* içinde (pp.85-97). Ankara.

Birkök, M. C. (2008). Bir toplumsallaştırma aracı olarak eğitimde alternatif medya kullanımı: Sinema filmleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 5 (2), 1-12.

Creswell, J., W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri.* (M. Bütün, S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Doğan Şen, M. (2019). *Eğitim İçerikli Filmlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Fennell, H. A. (2013). Reel stories of teaching: Film and teacher education. *Action in Teacher Education,* 35(5-6), 445-461.

Kaşkaya, A., & Çavuşoğlu, F. (2017). Sınıf Öğretmeni Adaylarında Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi: Okul ve Öğretmen İçerikli Sinema Filmleri Uygulaması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(3).

Kaşkaya, A., Ünlü, İ., Akar, M. S., & Sağırlı, M. (2011). Okul ve Öğretmen İçerikli Sinema Filmlerinin Öğretmen Adaylarının Mesleki Tutumlarına ve Öz Yeterlik Algılarına Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.* 11 (4). 1765-1783.

Koluaçık, İ. ve Kula Demir, N. (2018). Türk sinemasında değişen öğretmen temsili. M. Ö. Seçim, C. Kalloniatis, M. Aslan, M. U. Tuncer, A. İ. Tuncer (Eds.) *1st. International CICMS Conference Bildiriler kitabı* içinde (ss. 265-277). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Kontaş, H. (2016). The effect of an education-theme movie on academic motivation of teacher candidates and their attitude towards teaching profession. *Journal of Education and training studies,* 4(6), 93-103.

Küçükahmet, L. (2001). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Miles, M.B. & Huberman, A.M. 1994. *Qualitative data analysis,* Thousand Oaks, CA: Sage

Oruç, Ş. ve Sarıbudak, D. (2015). Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Ortamlarına Etkisine İlişkin Görüşleri. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 19-41.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(11), 323-343.

Pautz, M. C. (2015). Argo and Zero Dark Thirty: Film, government, and audiences. *PS: Political Science & Politics,* 48(1), 120-128.

Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *3*(3), 1-9.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

Yücel, V. (2016). House of affection: On the way to the school. *CINEJ cinema journal*, *5*(2), 156-167.

FÜTÜRİSTİK AKIM BAĞLAMINDA ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERLE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN Z KUŞAĞINA İLİŞKİN METAFORLARININ İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE METAPHORIES RELATED TO THE Z-GENERATION OF THE TEACHERS WORKING WITH GIFTED STUDENTS IN THE CONTEXT OF FUTURISTIC MOVEMENT

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL
*Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi / Coğrafya Bölümü, Tokat, Türkiye
https://orcid.org/0000-0001-8048-0814
Dr. Öğr. Üyesi Nisa Gökden KAYA
Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Çorum, Türkiye
https://orcid.org/0000-0002-6969-371X

Özet

Hızlı teknolojik ve sosyolojik değişimlerin yaşandığı günümüz dünyasında, kuşaklar arası farklılıklar da birçok bilim alanında araştırma konusu olmaktadır. Z kuşağı olarak adlandırılan 2000 yılı ve sonrasında doğanlar, doğumlarından itibaren teknoloji ile içi içe yaşamakta, bu bağlamda kendilerinden önceki gelenekselci, bebek patlaması, X ve Y kuşaklardan birçok açıdan farklılaşmaktadırlar. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak baş döndürücü değişimlerin yaşandığı 2000 yıllarda doğan ve 21. yüzyılın ilk nesli olan Z kuşağı, bilgiyi çok hızlı işleyebilen, yaratıcı, problem çözücü olmasının yanı sıra yalnız çalışmayı tercih etmektedir. Kendilerinden önceki kuşaklardan farklı bakış açıları olan bu kuşağın eğitimden beklentileri de farklılıklar göstermektedir. Günümüzde zorunlu eğitim kapsamındaki öğrencilerin Z kuşağında olduğu dikkate alındığında, öğretmenlerin bu öğrencilere ilişkin algılarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler içinde önemli bir grubu oluşturan üstün yetenekli öğrenciler, öğrenme hızı, motivasyon ve ilgi alanları bakımından normal gelişim gösteren akranlarından farklı gelişim özellikleri göstermektedir. Bu araştırma, üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin Z kuşağına ilişkin metaforlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Veriler, 2020- 2021 eğitim-öğretim yılı 2. döneminde Tokat ilindeki Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapan, araştırmaya gönüllü olarak katılan 20 öğretmenden toplanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde, benzer veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmekte ve bunlar anlaşılır biçimde organize edilerek yorumlanmaktadır. Ayrıca nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla başvurulan kodlayıcılar arası güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik % 70'ten yüksek bulunmuş olup bu durum sonuçların güvenilir olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Yapılan içerik analizi sonucunda, teknolojiyle yakın ilişkili, benmerkezci, iyi eğitilmesi gereken değer, sınırsızlık ve zenginlik ile hedefsiz ve çatışmacı olmak üzere beş kategori belirlenmiştir. En çok frekansa sahip kategoriler teknolojiyle yakın ilişkili ve iyi eğitilmesi gereken değer kategorileridir. Bu sonuç,

alanyazında belirtilen Z kuşağının özellikleri ile tutarlıdır. Ayrıca iyi eğitilmesi gereken değer kategorisi de, üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin bu grubun eğitiminin öneminin bilincinde olduğunu göstermektedir. Benmerkezci kategorisi de alanyazında Z kuşağının özellikleri arasında sıralanan özelliklerden biridir.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenek, Öğretmen, Z kuşağı

Abstract

In today's world, where rapid technological and sociological changes are experienced, intergenerational differences are also the subject of research in many fields of science. Those born in and after the year 2000, called the Z generation, have been living together with technology since their birth, and in this context, they differ from the traditionalist, baby boom, X and Y generations before them in many respects. Generation Z, who was born in 2000 years when dizzying changes were experienced due to technological developments and is the first generation of the 21st century, prefers to work alone as well as being creative, problem solver, who can process information very quickly. This generation, which has different perspectives from the previous generations, also has different expectations from education. Considering that today's students in compulsory education are in the Z generation, it is important to determine teachers' perceptions of these students. In addition, gifted students, who constitute an important group among students with special educational needs, show different developmental characteristics from their normally developing peers in terms of learning speed, motivation and interests. This research aims to determine the metaphors of gifted students' teachers regarding the Z generation. Phenomenology design, one of the qualitative research designs, was used in the research. The data were collected from 20 voluntarily participating teachers working at the Science and Art Center in the province of Tokat in the 2nd semester of the 2020-2021 academic year. Content analysis technique was used in the evaluation of the obtained data. In content analysis, similar data are brought together within the framework of certain concepts and themes, and these are organized and interpreted in an understandable way. In addition, the qualitative data were coded by other researcher and the similarity between the coders was calculated in order to ensure validity and reliability. Inter-coder reliability was found to be higher than 70%, which can be considered as reliable results. As a result of the content analysis, five categories were determined as being closely related to technology, egocentric, value require good education, limitlessness and wealth, and aimless and confrontational. The categories with the highest frequency are categories that are closely related to technology and value require good education. This result is consistent with the characteristics of the Z generation stated in the literature. In addition, the value require good education category shows that the teachers of gifted students are aware of the importance of the education of this group. The egocentric category is one of the features listed among the characteristics of the Z generation in the literature.

Keywords: Gifted, Teacher, Z-Generation

GİRİŞ

Son yıllarda sosyal bilimlerde doğum yılları baz alınarak X kuşağı, Y kuşağı ve Z kuşağı şeklinde tanımlamalar yapılmaktadır. Gösterdikleri ortak özellikler bakımından 1927-1945 yılları arası doğanlar gelenekselci kuşak, 1946-1964 yılları arası doğanlar bebek patlaması kuşağı, 1965-1980 yılları arası doğanlar X kuşağı, 1981-1999 yılları arası doğanlar Y kuşağı ve 2000 yılı ve sonrasında doğanlar Z Kuşağı olarak sınıflandırılmaktadır (Castellano, 2014). Bu bağlamda, bugün zorunlu eğitim çağında olan öğrencilerimiz Z kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak baş döndürücü değişimlerin yaşandığı 2000 yıllarda doğan Z kuşağı, bilgiyi çok hızlı işleyebilmesinin yanı sıra yaratıcıdırlar (Çetin ve Karalar, 2016). Ayrıca, kendilerini problem çözücü olarak gören bu kuşak yalnız çalışmayı tercih etmektedir (Mohr ve Mohr, 2017).

Farklı bilim alanlarında Z kuşağının önceki kuşaklardan farklı algı ve tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Örneğin Sarıtaş ve Barutçu (2016) tarafından X, Y ve Z kuşaklarını sosyal medya kullanımı açısından karşılaştırmayı amaçlayan bir araştırma 397 kişi ile yürütülmüştür. Sonuç olarak; "iletişim başlatma, içerik paylaşma ve eğlence" amaçlarında kuşaklar arasında farklılık bulunmazken, "araştırma yapma, iş birliği, iletişimi kurma ve iletişimi sürdürme" amaçlarında kuşakların ayrıştığını tespit etmiştir. Ayrıca, Z kuşağının araştırma, iş birliği, iletişimi kurma ve sürdürme amaçlarına X ve Y kuşaklarına göre daha az önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Süer, Sezgin ve Oral (2017) Z kuşağındaki öğrencilerin internete ilişkin algılarını metafor yöntemi ile betimlemeyi amaçlamıştır. Araştırma, 11-14 yaş aralığında 323 ortaokul öğrencisi ile yürütülmüştür. Yapılan içerik analizi sonucunda, "Bilgi Kaynağı Olarak İnternet" "Bağımlılık Yapan İnternet" "Zarar Veren İnternet" "Yaşam Kaynağı Olarak İnternet" "Hayatımıza Yardımcı Olan İnternet" "Eğlence Aracı Olarak İnternet" "İletişim ve Ulaşım Aracı Olarak İnternet" olmak üzere 7 farklı kategori belirlenmiştir.

Miçooğulları ve Kılıç (2021) dijitalleşmenin temelindeki durdurulamaz gelişimi ile yarattığı futuristik beklentinin; toplumu derinden etkilediğini belirtmektedir. Kendilerinden önceki kuşaklardan farklı bakış açıları olan bu kuşağın eğitimden beklentileri farklılıklar göstermektedir. Somyürek (2014) geleneksel öğretim yöntemlerinin dijital bir çağda doğmuş ve büyümüş olan Z kuşağının beklentilerine cevap vermediğini, Z kuşağına uygun eğitim uygulamalarının ileri teknoloji ile zenginleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Arabacı ve Polat (2013) ise farklı özellikleri göz önüne alınarak sınıf yönetimi anlayışının da bu kuşağa göre belirlenmesinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca üstün yetenekli öğrenciler de farklı eğitim ihtiyaçları olan bir özel gereksinimli öğrenci grubudur. Bu bağlamda, öğretmenlerin algılarını belirlemek önemlidir. Alanyazında öğretmen ve öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ve eğitimlerine ilişkin metaforik algılarını belirlemeye çalışan araştırmalar mevcuttur (Eraslan Çapan, 2010; Duran ve Dağlıoğlu, 2017; Akgül, 2021).

Eraslan Çapan (2010) öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algılarının incelenmek üzere 2008–2009 öğretim yılında bir araştırma yürütmüştür. Çalışmaya Eğitim Fakültesi'nin 9 farklı programının 4. sınıfında eğitim gören toplam 211 öğretmen adayı katılmıştır. Öğretmen adaylarının üstün yetenekli/zekalı öğrencilere ilişkin ürettikleri 128 metafor, yüksek performans gösteren, yetersiz koşullarda gelişmeye çalışan, uygun eğitime gereksinim duyan, gizemli ve anlamak için çaba gerektiren, değerli, kontrol

edilmeye ve yönlendirilmeye açık, ileriyi görebilen ve geleceğe yön veren, araştıran ve olaylara farklı bakabilen, yaşıtlarından farklı görünen, geniş kapasiteli, üretken, yaratıcı, çok yönlü olmak üzere 13 kategoriye ayrılmıştır. Kategorilerin çoğunluğu öğretmen adaylarının üstün yetenekli çocukları geliştirmede kendi sorumluluklarını kabul edici görüş bildirdiklerini göstermiştir.

Benzer bir çalışma Duran ve Dağlıoğlu (2017) tarafından okul öncesi öğretmen adaylarının üstün yetenekli çocuklara ilişkin metaforik algılarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Bu araştırma Anadolu'daki bir üniversitenin okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan toplam 115 öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre, öğretmen adayları toplamda 87 farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının kullandıkları en fazla metafor 'hazine olmuştur. Erkek öğretmen adaylarının 'üstün yetenekli çocuk'larına ilişkin algıları en çok 'teknoloji' ve 'değer' kategoride toplanmıştır. Birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının en fazla 'değer' kategorisine ait metaforları ürettikleri dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ise 'değer' ve 'insani özellik' kategorilerinde metafor oluşturdukları görülmüştür.

Akgül (2021) tarafından yürütülen nitel bir araştırmada ise öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere yönelik algıları metaforlar aracılığıyla incelenmiş; ayrıca öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili görüşleri belirlenmiştir. Nitel veriler iki açık uçlu soru kullanılarak 136 öğretmenden toplanmıştır. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili olarak ürettikleri metaforlar, üstün yeteneklilerin özellikleri, eğitim ve toplumsal değer olmak üzere üç kategoride toplanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırmada, üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin Z kuşağına ilişkin metaforlarını belirleyebilmek için nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilimde, farkında olunan fakat tam olarak da kavranamayan olguların ayrıntılı ve derinlemesine anlaşılmasına odaklanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Gerekli veriler araştırmanın odaklandığı olguyu tecrübe eden ve bu olguyu yansıtabilecek bireyler ya da gruplardan toplanır (Büyüköztürk vd., 2017).

Çalışma Grubu

Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin Z kuşağına ilişkin algılarının betimlenmeye çalışıldığı bu araştırma 2020- 2021 eğitim-öğretim yılı 2. döneminde Tokat ilindeki Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapan 20 öğretmen ile yürütülmüştür. Bu çalışmada öğretmenlerin çalışmaya katılımı konusunda gönüllülük ilkesi göz önünde tutulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine göre sayıları (n) ve yüzdeleri (%) Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	8	40
	Erkek	12	60
Yaş	25-35 yaş aralığı	3	15
	36-40 yaş aralığı	7	35
	41 yaş ve üzeri	10	50

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın genel amacı, üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin Z kuşağına ilişkin metaforlarını incelemektir. Bu amaçla, metafor araştırmalarında veri toplama aracı olarak kullanılan 'Z kuşağı ……. gibidir, çünkü ……' cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Öğretmenlere yukarıdaki ifadenin yazılı olduğu bir form verilerek kavrama ilişkin düşüncelerini metafor ile ifade etmeleri ve kullandıkları metaforu "çünkü" ifadesiyle mantıklı bir şekilde açıklamaları istenmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde, benzer veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmekte ve bunlar anlaşılır biçimde organize edilerek yorumlanmaktadır (Büyüköztürk, vd., 2017). Araştırmada verilerin analizi sürecinde sırasıyla isimlendirme/etiketleme, tasnif etme, yeniden organize etme ve derleme ve kategori geliştirme ve geçerlik ve güvenirliği sağlama adımları izlenmiştir. Miles ve Huberman'ın (1994) güvenirlik formülüne göre % 70'in üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Bu bağlamda veri analizinin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BULGULAR

Verilerin analizi sürecinde ilk olarak üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleri tarafından üretilen metaforlar listelenmiştir. Ayrıca metaforların frekansları (f) belirlenmiştir. Öğretmenlerinden elde edilen nitel veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Z kuşağına ilişkin Metaforlar ve Frekansları

Metafor	**f**
Bencil / Benmerkezci / Bireyci	3
Uzay	1
Bitki	1
Dökülen yaprak	1
Akıllı telefon	1
Savaş	1
Kardelen	1
Manuel Radyo	1
Pusulası olmayan tekne	1
Canlı teknoloji	1
Ataları	1
Türkiye'nin zenginliği	1
Mevsim	1
Google	1
Gökyüzü	1
Kitap	1
Keser	1
Sanal gerçeklik dünyasının yetişkinleri	1

Sonraki aşamada, metaforların gerekçeleri de incelenerek tasnif edilmiştir. Bu aşamada benzer veriler gruplandırılmıştır. Daha sonra, benzer veriler kategorilere ayrılarak kategori başlıkları oluşturulmuştur. Ayrıca nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla başvurulan kodlayıcılar arası güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Veriler, iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik % 70'ten yüksek bulunmuş olup, bu durum sonuçların güvenilir olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Oluşturulan kategoriler ve metaforlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Oluşturulan Kategoriler ve Metaforlar

Kategoriler	Metaforlar	f	%
Teknolojiyle yakın ilişkili	Akıllı telefon / Canlı teknoloji / Mevsim / Google / Sanal gerçeklik dünyasının yetişkinleri	5	25
İyi eğitilmesi gereken değer	Bitki / Kardelen / Manuel Radyo / Ataları / Türkiye'nin zenginliği	5	25
Benmerkezci	Bencil / Benmerkezci / Bireyci / Keser	4	20
Sınırsızlık ve zenginlik	Uzay / Gökyüzü / Kitap	3	15
Hedefsiz ve çatışmacı	Dökülen yaprak / Savaş / Pusulası olmayan tekne	3	15

Yapılan içerik analizi sonucunda, teknolojiyle yakın ilişkili, iyi eğitilmesi gereken değer, benmerkezci, sınırsızlık ve zenginlik ile hedefsiz ve çatışmacı olmak üzere beş kategori belirlenmiştir. Tablo 3'te görüldüğü gibi, en çok frekansa sahip kategorilerden biri teknolojiyle yakın ilişkili kategorisidir. Bu kategoride yer alan 43 yaşındaki bir erkek öğretmenin *"Z kuşağı akıllı telefon gibidir, çünkü içerisinde her türlü bilgiyi barındırır."* Şeklindeki ifadesi örnek olarak verilebilir. 45 yaşında bir kadın öğretmen de *"Z kuşağı canlı teknoloji gibidir; çünkü onlar teknolojinin kucağına doğdu"* ifadesini kullanmıştır.

En çok frekansa sahip kategorilerden diğeri de iyi eğitilmesi gereken değer kategorisidir. Bu kategoriye örnek olarak 37 yaşındaki bir kadın öğretmenin *"Z kuşağı bitki gibidir; çünkü bilgisayar başında, gerçek sosyallikten uzak zararlı bir ota benzer. Ama her yönüyle tanınır ve ona göre eğitim verilirse dünya için çiçek bahçesi olabilirler."* Metaforu verilebilir. Benzer şekilde 34 yaşındaki bir erkek öğretmenin *"Z kuşağı kardelen gibidir; çünkü hayatta kalmak için ne zaman açmaları gerektiğini bilmiyorlar ve iyi kılavuz olmak lazım."* Şeklindeki metaforu da bu kategoride yer almaktadır.

Bir başka kategori benmerkezci kategorisidir. Örneğin 37 yaşında bir erkek öğretmen *"Z kuşağı ben merkezcildir, çünkü ebeveynleri tarafından aşırı şımartılmış, dünyanın en kıymetli varlığı olarak hissetmeleri sağlanmıştır."* Şeklindeki metaforla algısını ifade etmiştir. 42 yaşındaki bir kadın öğretmen ise *"Z kuşağı keser gibidir çünkü hep kendi tarafına yontar."* İfadesiyle benmerkezci olarak algıladığını dile getirmiştir.

Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin Z kuşağına ilişkin metaforlarından bir kısmı ise sınırsızlık ve zenginlik kategorisindedir. Bu kategoride yer alan metaforlara örnek olarak 38 yaşında bir erkek öğretmenin *"Z kuşağı Gökyüzü gibidir Çünkü sınırları yoktur."* Metaforu verilebilir. Bir başka örnek ise 38 yaşındaki bir kadın öğretmen tarafından üretilen *"Z kuşağı kitap gibidir çünkü okudukça yeni şeyler öğreniyorsun."* Şeklindeki metafordur.

Öğretmenlerin ürettikleri metaforların bir kısmı ise hedefsiz ve çatışmacı kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoriye örnek olarak 42 yaşındaki bir kadın öğretmenin ürettiği *"Z kuşağı dökülen yaprak gibidir; çünkü hedefsiz, plansız, rast gele yaşamaktadır."* Metaforu verilebilir. Benzer şekilde 38 yaşındaki bir erkek öğretmenin *"Z kuşağı savaş gibidir çünkü sürekli çatışma halindedir."* Şeklindeki metaforu da bu kategoride yer almaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin Z kuşağına ilişkin metaforlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılarak yürütülen araştırma sonucunda, üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren 20 öğretmenden elde edilen metaforlar beş kategori altında toplanmıştır. Kategoriler teknolojiyle yakın ilişkili (f=5), iyi eğitilmesi gereken değer (f=5), benmerkezci (f=4), sınırsızlık ve zenginlik (f=3) ile hedefsiz ve çatışmacı (f=3) olarak belirlenmiştir. Öğretmenler tarafından üretilen metaforların bir kısmı olumlu özellikleri yansıtırken, bir kısmı ise olumsuz özellikleri yansıtmaktadır. Benzer şekilde Mohr ve Mohr (2017) alanyazında Z kuşağına ilişkin hem olumlu hem de olumsuz algıların bulunduğunu belirtmektedir.

En çok frekansa sahip olan kategorilerden biri teknolojiyle yakın ilişkili kategorisidir. Bu sonuç, alanyazında belirtilen Z kuşağının özellikleri ile tutarlıdır. Bu durum, Z kuşağının, kendinden önceki kuşaklardan farklı olarak, doğumdan itibaren teknoloji ile iç içe yaşamasının doğal bir sonucudur. Bu bağlamda, her türlü teknolojik imkânların bulunduğu bir çevrede doğan ve bu teknolojik olanakları en etkili şekillerde kullanabilen Z kuşağı için "dijital yerliler" tabiri de kullanılmaktadır (Arabacı ve Polat, 2013). Araştırmada öne çıkan bir başka sonuç da, en fazla frekansa sahip kategorilerden diğerinin de iyi eğitilmesi gereken değer kategorisi olmasıdır. Bu durum üstün yetenekli öğrencilerin sahip oldukları yeteneklerin ortaya çıkarılması açısından eğitiminin önemini ve üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin bu grubun eğitiminin öneminin bilincinde olduğunu göstermektedir. Bir başka kategori olarak belirlenen benmerkezcilik de alanyazında Z kuşağının özellikleri arasında sıralanan özelliklerden biridir. Koç Akran (2020) bu kuşağın sosyal hayatta gerek aileleri gerekse arkadaşlarıyla yüz yüze değil, kitle iletişim araçları ile iletişim kurmalarının "benmerkezci" olmalarına yol açabileceğini belirtmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Z kuşağı bazı öğretmenler tarafından sınırsızlık ve zenginlik kategorisinde yer alan metaforlarla algılanmaktadır. Bu özellikler aynı zamanda üstün yetenekli öğrencileri de tanımlamaktadır. Özellikle bilişsel beceriler ve yaratıcılık özellikleri bakımından akranlarından daha üstün olmalarından dolayı sınırsızlık ve zenginlik olarak algılandıkları düşünülebilir. Bazı öğretmenler ise bu kuşağı hedefsiz ve çatışmacı olarak algılamaktadır. Bu durum da öğretmenlerin farklı kuşaklarda olup, Z kuşağı ile arasında kuşak çatışması yaşamasından kaynaklanmış olabilir.

Bu çalışma, sınırlı sayıda katılımcı ile yapılmış bir araştırmadır ancak sonraki araştırmalarda daha büyük bir örneklemle öğretmenlerin Z kuşağına ilişkin algılarının belirlenmesi faydalı olacaktır. Sonuç olarak öğretmenler Z kuşağına ilişkin olarak bilgi sahibidir ve onların iyi bir eğitime ihtiyaç duyduklarının bilincindedir. Bu bağlamda, sahip oldukları özellikler ve değişen koşullara uygun olarak eğitimin de güncellenmesi

gerekmektedir. Bir başka deyişle, öğretmenlerin Z kuşağına hitap edecek eğitim yöntem ve tekniklerini kullanarak onları yeni dünya koşullarına hazırlamaları bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

Akgül, G. (2021). Teachers' metaphors and views about gifted students and their education. *Gifted Education International*, 0261429421988927.

Arabacı, İ. B., & Polat, M. (2013). Dijital Yerliler, Dijital Göçmenler ve Sınıf Yönetimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *12*(47), 11-20.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Castellano, G. W. (2014). *Practices for Engaging the 21st Century Workforce: Challenges of Talent Management in a Changing Workplace*, New Jersey: Pearson Education.

Çetin, C., & Karalar, S. (2016). X, Y ve Z kuşağı öğrencilerin çok yönlü ve sınırsız kariyer algıları üzerine bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *14*(28), 157-197.

Duran, A., & Dağlıoğlu, H. E. (2017). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Üstün Yetenekli Çocuklara İlişkin Metaforik Algıları. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, *37*(3).

Eraslan Çapan, B. (2010). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 3(12), 140-154.

Koç Akran, S. (2020). Türkiye'deki Z Kuşakların Eğitiminde Ailenin Rolü: Jean Jacques Rousseau'nun "Emile ya da Eğitim Üzerine" Örneği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2) , 79-100. DOI: 10.31463/aicusbed.731696

Miçooğulları, M. & Kılıç, M. Dijital Kültür Belleğine Katkılar: "Türk Masal Külliyatı (TÜMAK)–I Projesi" Örneği. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi,* 7(15), 367-386.

Miles, M. & Huberman, M. (1994). *Qualitative Data Analysis*, Thousand Oaks, CA: Sage. Neumester.

Mohr, K. A., & Mohr, E. S. (2017). Understanding Generation Z students to promote a contemporary learning environment. *Journal on Empowering Teaching Excellence*, *1*(1), 9, 83-94.

Sarıtaş, E., & Barutçu, S. (2016). Tüketici davranışlarının analizinde kuşaklar: Sosyal medya kullanımı üzerinde bir araştırma. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, *3*(2), 1-15.

Somyürek, S. (2014). Öğretim sürecinde z kuşağının dikkatini çekme: Artırılmış gerçeklik. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, *4*(1), 63-80.

Süer, S., Sezgin, K., & Oral, B. (2017). Z kuşağındaki öğrencilerin internete ilişkin algılarının belirlenmesi: Bir metafor çalışması. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, *6*(12), 190-203.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

KUZEY MAKEDONYA'DAKİ TÜRK DİZİLERİ VE POPÜLER KÜLTÜR

Hafsa Alili

Özet

Bu çalışma Kuzey Makedonya'daki Türk Dizilerin tarafında nasıl bir popüler kültürü oluşturduğunu incelenmiştir. Popüler kültür günümüzde farkında olarak veya olmayarak her insanın hayatına girmiş olduğunu, sadece bir bireyin nasıl etkilediğini değil bir ülkeyi nasil etkilebildiğiğni görünmekteyiz. Çalışmanın amacı bir kitle iletişim aracı olarak Türk dizileri popüler kültürle olan ilişkisinin ve etkileşiminin incelenmesidir. Bu amaçtan hareketle, kitle iletişim araçlarının popüler kültür öğelerini nasıl yaydığı, kültürün bir parçası gibi göstererek topluma nasıl benimsettiği ve kitleyi nasıl etkilediğini anlatmaktadır. Literature taraması araştırması yönteminin kullanıldığı çalışmada Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Görsel ve İşitsel Medya Hizmetleri Ajansı tarafından yapılan en son araştırma ile popüler kültür kitleyi nasıl etkilendiğini kanıtlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Popüler Kültür, Türk Diziler, Kitle, Değişim.

Giriş

Günümüz toplumlarında medya en etkili sosyal kurumlardan biridir ve medyanın ürettiği "dünyanın" içinde sanal gerçeklik yaşayan bireyler, yeni bir kültür biçimiyle karşılaşmaktadırlar (Gülloğlu, 1:2016). Bügünkü günlerde de bireyler ister istemez medyanın gelişmesinden etki altında kalmaktadırlar bu gidişle medya popüler kültürü getirmekteler.

Popüler kültüründen insan ilk doğduğu andan itibaren mücadele etmektedir. Örneğin; giyimde, yiyeceklerde, oyuncaklarda ve bu gidişle farklı ürünlerden etkilenerek hayatlarına devam etmekteler ve bu tarz bir hayatı sıradan hissedecekler.

Hayat çok dinamiktir ve kitle zamanla yarışmaktadır, fakat hiç bir zaman boş zamanlarından da kaçmamaktadır. Böylece boş zamanlar daha çok medyada özellikle televizyon karşısında geçirmek tercih edilmektedir. Kitlenin çoğu boş zamanlarını özellikle televizyon karşısında geçirmek istemektedir.

Zira televizyon kolay ulaşılır ve daha ucuz olduğu için daha iyi eğlenebileceklerini, rutin hayattan kolayca kaçabileceklerini zannetmekteler üstelik para harcamadan ve hiç yorulmadan.

Kuzey Makedonya kanalları da kendilerine ait dizileri olmadığı için, dizileri Türk yapımcılardan satın almaktadırlar. Bunun için kitle Türk Dizilerini izleyerek meşgul olur.

Ülkemize Türk Dizilerinin gelmesiyle bir hayli değişiklik olmaya başladı. Yeni bir kültür oluştu, geleneksel hayattan uzak kalınmaya başladı, insanlar olumlu ve olumsuz etkilendiler. Dizideki ürünleri ve benzerlerini kullanmaya başladılar. Bunun için bu konu hakkında makale yazmayı tercih ettim.

1.1 Yöntem

Çalışma, Türk Dizilerinin Kuzey Makedonya'ya neler getirdiği, ne tür değişikliklere sebep olduğu, geleneğe bağlı olan bir kültüre popüler kültürü nasıl kabul ettirdiğinin yorumlanmasıdır.

Bu çalışmanın amacı ise bir kitle iletişim aracı olarak Türk dizileri popüler kültürle olan ilişkisinin ve etkileşiminin incelenmesidir. Bu amaçtan hareketle, kitle iletişim araçlarının popüler kültür öğelerini nasıl yaydığı, kültürün bir parçası gibi göstererek topluma nasıl benimsettiği ve kitleyi nasıl etkilediğini anlatmaktadır.

Makalede ilk olarak populer kültür nasıl oluştu, ailelerde ne tür değişiklilere sebep oldu ve yeni bir devir nasıl oluşturuldu konusuna değinmeyi tercih ettim. Diğer bölüm ise Türk Dizileri hakkında: nasıl yayınlanmaya başladılar, kimler tarafından daha fazla izlenmekteler, devletin tepkisi nasıl oldu, gençler yeni kültürü nasıl kabul etti ve ayak uydurdular vb. konuları değerlendirdim.

1.2 Medya ve popüler kültür

Medya günümüzde en çok zaman geçirdiğimiz araçtır. Medya toplum için olmazsa olmazdır. İnsan hayatındaki önemli rolü birçok araştırmaya konu olmuş ve ortak fikir olarak bireysel ve toplumsal etkisi en çok olan alanlardan biridir. Medya kavramı, ne bir teknolojiyi, ne ideolojik bir aygıtı, ne egemen söylemi, ne kapitalist bir şirketi, ne de bir kültürü niteler. Medya bunların hepsidir (Kurtuluş: 2016) .

Medya demokratik değerlerin koruyucusu olarak toplumda sağlıklı bir demokrasi kurmakta ve izleyicinin dikkatini tüm sosyal alanlara çekmeye devam etmektedir. Toplum dışında medyanın iş pazarlaması üzerinde de büyük etkisi var; farklı ürünlerin daha geniş bir topluma tanıtılarak, ekonominin büyümesini ve gelişmesini teşvik etmektedir. Son zamanlarda her şeyin arabuluculuğu, farklı kültür ve toplumları farklı düzeylerde ifade etme şeklimizi; toplumun günlük yaşamı ve işleyişi; eğlenme şeklimiz; din ile bir arada yaşama şeklimiz; politik inançlarımızı şekillendirmek ve ulusal duyguları geliştirmek etkiler (Bağce, 15: 2020) .

Medyanın bir kitle aracı olarak tek bir amacı vardır: daha çok kitle kazanmak, fakat medyanın ürünleri gibi görülen popüler kültürün amacı kitleyi kendine çekmektedir. Bunun için medya ve Popüler Kültür iki ortak gibidirler. Kendi çıkarları için iyi bir iş yapmaktalar. Kitle iletişiminin amacı, insanlar arasında herhangi bir içeriği veya mesajı iletmek isteyenler arasında (ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve diğer merkezler) iletişim kurmaktır. Bu nedenle halk kitle iletişim araçlarının işlevlerinin farkında olmalıdır, böylece medya mesajlarını daha kolay analiz edebilir, neden oluşturulduğunu anlayabilir ve mesajı gönderenler tarafından dayatılan görüşlerin yapısını çözebilir.

Medyanın popüler kültüre, toplumsal hayata, bireysel psikolojiye etkisinin olduğunu görünmektedir. Bu etkiler pozitif veya negatiftir. (Utma-, 2020).Örneğin halk kültüru ortadan kalkması, çünkü pop kültür insana pop kültür daha çok cazip gelmektedir. Bunun gibi birçok örnekler de vardır mesela hayat yaşam tarzı bir evde toplum bir aile yaşaniyordu şimdi ise sadece anne baba ve çocuklar yaşamaktadırlar. Az kişiler yaşamalarına rağmen aynı odalarda da oturmamaktadırlar herkes kendilerine ait olan odalarında zaman geçirmeyi tercih etmekteler, kendileri sadece elinde bir telefon ile veya başka bir medya ile kendini yanlız

hisetmez ve boylece aile dağılır ilişkimiz değişiyor, kültür de değişiyor. (Gürbüz & Aydin, 2019). Sevdiğimiz şarkılar, izlediğimiz filmler, Facebook aracılığıyla sosyalleşme, modadan yaptığımız seçimler, vb. Bu süreç boyunca dünyadaki insanlarla iletişim kurarız ve böylece küresel olan birçok yaygın kültürel uygulamalarla karşılaşırız. Medya sadece bireyde değişiklikler getirmedi ayna zamanda iktidar için de çalışmaktadır. Kimin ise propaganda yapmaktadır kimin ise reklamlar.

Popüler kültür ise medya üzerine tiyatroyu, sinemayı, edebiyatı getirerek kitleye bir çok kapı açmaktadır ve zevk, eğlence ulaştırmaktadır. İnsanların düşüncelerini, fikirlerini, geleneksel hayatını, giysilerini hatta kültürünü de değistimeye çalışmaktadır ve bunu modernite olarak göstermektedir. Modernite mutluluğu vaat ederek geleneğe karşıttır (Geçer, 38-40: 2015). Geleneksel toplumlarda tüketim daha azdır, modern toplumda tüketim duygusu çoğalmış ve insan tüketime doymamaktadır. Toplum tüketerek kendileri stresten, yorgunluktan kurtarmaya çalışmaktadır.

Modayı takip ederek ister giyim için ister yemek için bireyler daha kültürlü daha medeni hatta daha modern görüneceklerini düşünmektedirler. Bu durumda daha fazla dikkat çekebileceklerini ya da bulunduğu ortamda daha kolay kabul göreceklerini düşünmektedirler. Geliri yüksek olmayan bir çok aile sırf fakir olduklarını göstermemek için lüks bir hayat yaşıyor izlenimi vermektedirler, çünkü gerçegi gizlemek istemekteler ve bu şekilde toplumda kabullenecekler diye düşünmekteler. Böylece insanların iki çeşit hayatları oluşmaktadır veya iki farklı kültürde yaşamaktadırlar. Biri evde yaşadıkları gerçek hayat , diğeride dışarıda kullandığı sahte olanı. Bütün bunları medya ve popüler kültür üzerinden topluma ulaşmaktadır. Bu sebeple birey farkında olmadan popüler kültürün baskısı altındadır. Sürekli hayatını nasıl değistirebileceğini düşünmektedir ve çabalamaktadır. Birey medyada gördüğü hayatı yaşamak ister ve bunu başarabilmek için herseyi denemektedir (Karaduman, 2017).

Kuzey Makedonya'da da medya, popüler kültür insanları kendilerine çekmekedirler. Bu ayrıca Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Görsel ve İşitsel Medya Hizmetleri Ajansı tarafından yapılan en son araştırma ile kanıtlanmıştır. Burada denetçi tarafından medyanın izlenimi ve tüketim oranını analize etmektedirler (Local Single Sky ImPlementation LSSIP 2017 - FYROM, 2017).

Araştırmaya göre;

- % 94 düzenli televizyon izleyicileri
- % 54 radiyo dinleyicileri
- Ankete katılanların % 47'si günlük basının düzenli okuyucuları
- % 80 internet kullancısıdır.

Çoğu katılımcı için ilk olarak televizyon, arada sıra internet ve günlük basın en güvenilir medya araçlarıdır.

Daha çok geleneksel ve dine bağlı bir hayat sürduren Kuzey Makedonya'nın arnavut halkı medya ve popüler kültürün etkisiyle özellikle televizyon üzerinde dine yaklaşım ve dini algılayış biçimide değişiklikler göstermektedir. Din kavramına pragmatik yaklaşmış ve dine ait öğelere alaka göstermiştir (Geçer,78:2015). Halkın ilgisini çekecek konular bulunmaktadır örnegin Cuma günü vaazı, ilahiler, dinle ile igili tv programları yapmaktadırlar. Bunların çoğu Televizyonun yarattığı güçlü gerçeklik etkisine rağmen, onun

yarattığı gerçeklik bir kurgudur. Yapılan, sadece gerçekliğin bir versyonunun üretilmesi ve bir dünya kurgulanmasıdır. Bütün kurgulamalarda olduğu gibi, bunda da dünyaya ait bir takım özellikler dışarıda bırakılır (Kurtuluş, 2014).

Ancak televizyonun izleyici üzerindeki etkisi o kadar kuvvetlidir ki, onun sunduğu gerçeklik izleyici tarafından tek bir gerçeklik olarak algılanabilir. Bu gerçeklik anlatıcı tarafından doğal ve saydammış gibi gösterilir (Kurtuluş:2016). Bu anlamda anlatıcı, söylemler arasında bir hiyerarşi yaratır ve bir söylemi tercih ederek diğerlerini dışlar ve onları kontrol eder ve bunları tek bir amaç için yapmaktadır: ürünlerinin kitle tarafından tüketilmesini sağlamak. Yeni kültürünü getirerek medyada gördüğü hayatı yaşamak için elinden gelenlerini yapmaktadır ve hatta gösteriş için de yapılmaktadır. Oysa ki kültür, halkın paylaştığı bütün değerler, ritüelle, ve alışkanlklardır. Yeni güzel bir hayat için ülkelerinide terk ederek amaclarını ulaşmaktadırlar. Bu şekilde daha zengin daha iyi bir hayat yaşayacaklarını umud etmekteler üst bir sınıfta olarak mutluluğunu kazanabileceklerini düşünmemektedirler. Çünkü popüler kültür medya üzerinde mu mesajı vermektedir. Eğer sen bu markayı, bu ürünü, bu kıyafeti giyersen kendinizi ‘’mutlu, rahat, huzurlu özgüvenli’’ hissedeceksin. İlk başta dediğim gibi medya ve Popüler kültür daha doğrusu kapitalizim iş birligi yaparak kitleden faydalamaktadırlar. Bir diğer sonuç ise; bireyin ileride yaşanabilecek boşlukları yok farz ederek, bütün zevkleri şimdiden bir arada her türlü davranışı meşru görmesidir. Popüler kültürle medya bizlere sunmaya çalıştığı yeni hayat modeli sadece kendileriyle ilgilenmelerine, ve yanlızca sığ ilişkiler içerisinde giderek artan bir yabancılaşma ve güvensizlik ortamına sürüklemelerine neden olmaktadır(Akkaya, 2018).

1.3 Televizyon ve Türk Dizileri

Televizyonda dayatılan popüler kültür ürünleri insanların gözünü boyamakta, onları düşünceden alıkoymakta ve tozpembe bir hayat sunmaktadır. İnsanlar zamanla televizyonun baskısından hoşlanmayı ve bu baskıyı içselleştirerek onunla beraber yaşamayı öğrenmektedirler(Güllüoğlu:74).

Kuzey Makedonya’daki hayat çok uzun zaman elektronik medyadan uzaktaydı. Çok az sayıda televizyon kanalı, ev telefonları ve cep telefonları vardı. Halkın çoğu tarım ile mesguldu ve sosyal hayatları sadece düğünlerde olmaktaydı ve modern hayatı pek tanımıyorlardı. Fakat küresselеşme hızlı bir şekilde bizim ülkemize de gelmeyi başardı ve kendisiyle beraber popüler kültürü de getirdi. Bu yeni kültür eski jenerasyonla karşı karşıya olmaktadır.

Medyanın gelişmesiyle, televizyon her zaman ön sırada olmaktadır bunu nedeni kolay ulaşılması, izlenmesi ve çabuk öğrenilmesidir ve televizyonlar da yeni kanallarıyla farklı programlar yayınlamaya başlamaktadır(Uğur, 2017). Televizyonun temel amacı toplumun eğitim, haber verme, toplumsallaştırma, kültür aktarma, eğlendirme gibi ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak ve insan hayatını kolayştırmaktır. Bundan dolayı bu işlem, kitleyle etkili iletişim için güçlü görsel içerik gerektirmektedir. Böylece insanlar da boş vakitlerini televizyonda veya telefonda geçirmeye başlamaktadır. Bir araya gelen insanlar da sohbet etmek yerine dizi seyretmeyi, yalnız kaldıklarında kitap okumak yerine televizyon seyretmeyi, entelektüel konuşmalar yerine dizi, spor, yarışma hakkında konuşmayı tercih etmektedirler.

Kendi dizileri olmadığı için ilk yıllarda İspanyol dizileri yayınlanmaktaydı. İzlenme oranı yüksek olmasına rağmen kitle yine de dizilerdeki kültürü kendi kültürüne yakın hissetmiyordu ve fazla etkilenmiyordu. Ama 2005'te ilk ulusarası televizyon açılışıyla televızyonda ve ülkede bir çok değişiklik oldu. Bu değişiklik yavaş yavaş fark etmeden yeni bir hayat tarzı oluşturmaktadır, geleneksel hayattan uzaklaştırarak yeni modern hayatlarına gelmekteler.

Modernlik, geleneği ve dini kendisine rakip görür. Modernite bizlere daha renkli, daha güçlü, daha neşeli bir hayat vaat etmekte fakat aynı zamanda sahip olduğumuz, bildigimiz, bize ait olan şeyleri tahrip ve tehdit etmektedir (Geçer, 43:2015). Bu modernite televizyonlarımızda Türk Dizileri yayınlamaya başadığı zamanlarda olmaya başladı çünkü kitle kültür benzerliği olduğunu hissederek kendi kültürünü unutmaya başlamaktadır.

Bu dizileri daha çok ev hanımları, çocuklar, gençler hatta orta yaştaki adamlar da seyretmektedir kısacası alt sınıflar tarafınndan izlenmektedir.

Kuzey Makedonya'daki yayınlanan ilk Türk Dizisi ''Acı Hayat'' dizisiydi. Yerel kanallarda yayınlanan dizi alt yazıyla tercüme ediliyordu. Dizi kitle tarfından çok beğenildi ve fazla izleyici kazandı. Tv kanalları bu beğenilme oranını görererek daha fazla Türk Dizilerini yayınlamaya başladılar ''Ezel'', ''Yaprak Dökümü'', ''Dudaktan Kalbe'', ''Aşka Sürgün'', ''Kutlar Vadisi'', Muhteşem Yüzyıl'' ''Fatmagül'ün Suçu Ne'', ''Güneşin Kızları'', Beni Affet'', Sen Anlata Karadeniz'', '' Kara Sevda'' gibi bir çok diğer diziler de yayınlandı ve yayınlanmaya devam ediliyor.. Diziler hem makedonca hem de arnavutça alt yazı ile tercüme ediliyordu çünkü izleyicilerin çoğu makedonlar ve arnavutlardı.

Televizyon kanaları Türk Dizilerini kullanarak rekabet yapmaya başlamaktadır. Hangi televizyon daha çok dizi yayınlar ise o kadar çok kitle kazanmaktadır. Uzun bir süre boyle devam ediyor ve kitle dizileri beğenerek türkçe dilini öğrenmeye başladı, Türkiye hakkında bir sempati oluştu, Türkiye'yi ziyaret etmeye başlayarak orada öğrenciler de okumayı tercih etmeye başlamaktadırlar. Ve bu durum devlet tarafından hoş görünmemekte. Bu yüzden 2012'de yeni bir yasa getirildi. Dizilerde ki alt yazılar kaldırılmakta, onun yerine dublaj olarak makedonca ve arnavutça yayınlanmaktadır. Ayrıca % 30 televizyon kanallarında makedonca programlar yayınlanacak(Tartari, 15: 2015) .

Yapılan bir röportajda Kuzey Makedonya'dan türk dizilerini tercüme eden Zekeriya Berisha ''Reytinglerin yükselişiyle reklamların fiyatları da artırmaya başlamıştır. Türkiye'den gelen dizileri diğer ülkelerden gelenlerle karşılaştırırırsak, Türk dizilerinin izlenme oranı birinci sıradalar. Aynı zamanda aileler tarafından doğumuş bebeklerinin isimlerini dizi karakterlerine göre koymaktadırlar'' söylemektedir (Sulaj, 2019).

Başka bir izleyici ise bir röportajda şöyle soylemektedir: '' uzun zamandır türk dizilerini izliyorum, iki sene sonra ise Türkçeyi anlamaya başladım bir kaç sene sonra da Türkçe konuşmaya başladım, sadece kendim değil ailemde konuşmaya başladı ve kendi aramızda türkçe konuşmaya çalışıyorduk''(Sulaj|:2019). Şimdi ise Dardana Türkoloji bölümünü okumaktadır bununla beraber Yunus Emre Enstütüsünden Türkçe kursuna gitmektedir. Bu bölümü seçmenin tek nedeni ise Türk dizilerini izleyerek Türkiye zaafı olmasıdır.

Nitekim televizyon kanalları ülkede ne kadar gelistirildiyse o kadar çok değişiklik de getirmektedir. Bu gidişle bu diziler o kadar çok izleniyor ki, haberlerin takibini de

belirliyorlar, sonuç olarak gazeteciliği yok etmektedir, yayınlar kaldırılmaktadır. Çünkü kitle Makedon programlarını tercih etmemektedir, bu sebeple de yerel programlar gelir getirmemektedir. Böylece diğer programları fınans edebilmek için türk dizilerini yayınlamaya devam ettirmek zorunda kalmaktalar, ayrıca dizinin reklam arasında devlet reklamları yapmaktadırlar ve bu reklamlar devlet için çok faydalı. Toplum bunlar hariç Türk kanallarında da dizi veya farklı programlar talk showlar, yarışma programları vb. izlemeye başlamaktadır.

1.4 Türk Dizileri ve Popüler Kültür

Ülkemize türk dizilerinin gelmesiyle beraber popüler kültür de geldi. Halk veya kitle farkında olmadan dizlerdeki herşeyi kabul edip o kültürürün bir parçası olmayı başardı.

Populer kültürün gelişimini etkileyen türk dizileri aracılığı ile izleyenlere bir yaşam tarzı, mutluluk ve kimlik sunulmaktadır (Yalçin, 9 :2016).

Eskiden Kuzey Makedoya'da yaşam dine ve geleneğe göre yaşanmaktaydı, arnavut milliyeti için konuşmaktayım. Nereye gitti geleneği seven bir toplum? Nasıl yok oldu? Pöpüler kültürü nasıl kabul etti? Kısa sürede bu kadar değişiklik nasıl oldu?

Yukarıda ki satırlarda belirttiğim gibi Türk Dizileri 2005'te yayınlamaya başladı ve kitle tarafından çok beğenildi. Fakat makedon halkı için Türk dizilerinin yayınlanmasının ilgi alanı nedir? Dizilerin ve popüler kültürün medyanın ilgi alanı nedir?

İnsanların çoğu dizi izleyerek eğleniyor zanetmektedirler, boş zamanları güzel değerlendırdıklerini düşünmektedirler ama hergün izlemek olduları dizilerden ne kadar etkileniyorlar, ne kadar onun bir parçası olduklarının farkında değiler.

Türk dizileri sadece yaşam tarzında değişiklik yapmamaktadır, zira orada sadece tek bir pöpüler kültür içermemektedir. Orada bir çok değişik ikonlar olmaktadır ve bu ikonlar çeşitli popüler kültürler getirmektedir. Örneğin yaşam tarzı; evlerin inşa edilmesi; yiyecek içecek; giyim tarzı; müzik; teknoloji gibi . Televizyonun bir duyarsızlıkla ürettiği TV dizileri ailenin özellikle genç bireyleri üzerinde ciddi düşünsel ve kültürel hasarlar bırakmaktadır (Topçu, 7: 2017).

- **Hayat Yaşam Tarzı**

Dizilerin yaşam tarzı toplumda hem aile ilişkilerinde hem aşk hayatınfa hem de iş hayatında etkili oldu. Diziler yayınlamaya başladıktan birkaç sene sonra aileler değişmeye başladı. Saygı, terbiye azaldı. Ailelerden ayrı yaşamak isteği ortaya çıktı ki K. Makedonya'da yeni evlenen çiftler kocanın ailesiyle beraber yaşamaktaydılar. Toplum ayrıca dizilerdeki karakterlerin oynadığı rolleri taklit etmeye başladı. Genç kızlar dizilerdeki gibi hayat istediklerini söyler ve sonucunda ailelerde huzursuzluklar olmaya başlar, hatta boşanma yoluna da gidebilmektedir. Boşanmalar son yıllarda arttı ve bu boşanmalar normal boşanmalar değil. Kimin ise ihanet üzerinde kimi ise cinayet üzerinde olmaktadır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi verilerine göre, 2018 yılında gerçekleştirilen evlilik sayısı bir önceki yıla göre% 2,1 arttı. Evlenme ve boşanma çoğunluğu 25 ile 29 yaşları arasındadır (CVA, 2017).

Dizilerin konuları örneğin ‘’Yaprak Dökümü’’ dizisinde iki kız kardeş bir oğlanı sevmektedir, gönül ilişkileri tıpkı dizideki gibi akrabalar arasında olmaya başlamakta, kimisi eniştesiyle evlenir, kaçar; kimi ise kuzenin sevdiğini ayarlar; kimi ise de yakın kuzeni olan biriyle evlenir. Aile içinde gizlilik, entrikalar, kıskançlık olmaya da başlamaktadır. Evlilik genç yaşlarda olmaktaydı dizilerin yayınlamasıyla gençler, genç evlenmemeye kararları almaya başladı ve orta yaşlarında ki insanlarla zıt düşünceleri olmaya başladı. Oysa ki kuzeniyle evlenmek, geç evlenme,çiftler nışanlıyken beraber tatile gitmeler Arnavut kültüründe olağanüstüdür. Ülkelede toplum şok yaşamaya başladı bu yeni gelen pöpüler kültürden dolayı fakat yıllar ilerdedikçe normalleşmeye başladı. Tabii hepsi bunların sadece diziler yüzünden olmamaktadır sosyal medyanın da etkisi var.

Popüler kültür böylece halk kültürünü ve geleneksel kültürünü yok etmiş, yok edemediğinide kitle kültürüne dönüştürmüştür (Karaduman, 8: 2017).

- **Evler**

Kimin evi daha lüks, kimin evi daha güzel gibi rekabetler yapılmaya başlandı. Tabii dizlerdeki gibi havuzlu, üç dört katlı evler yapmak kolay değil. Bunun için halk gurbete gitmeye başladı. Sırf daha lüks bir hayat için. Popüler kültür bunu istemektedir. Mimarlar, mühendisler için müşteri, kitle kazanmak bu da dolayısı ile bir kapitalizm olmaktadır. Doğmamış çocuklarına lüks odalar, kıyafetler oyuncaklar yapmaktadır. Bunların hepsini dizlerde görerek özenmektedirler ve gerçek hayatlarında uygulamaktalar bedeli ne olursa olsun. Böylece büyük ama boş evler ınşaa edildi. Çünkü o dizileri izleyen kitle gurbette yanı Batı Avrupaya gitmektedirler. Çoğu anne baba o güzel evler için çoçuklarını gurbette yaşıyan bir kızla evlendirmekteler. Sırf komşusuna benim evim senin evinden daha güzel diyebilmek için. Sırf insanlar falanin evi dizilerde ki gibi da duyulmak için. Bununla beraber bazıları da Türkiye’de de evler, vilalar almaya başladı.

- **Yiyecekler ve içecekler**

Tabii ki yiyecekler ve içecekler bir popüler kültürüdür. Onlar üretiliyor kitle tarfından tüketiliyor. Osmanlı döneminden pek çok yiyecek miras olarak Kuzey Makedonya’da kalmaktadır. Ama yinede dizilerde ve reklamlarda yayınlanan yiyecekler ve içecekler ülkemizde yer almaya başlamktadır. Örneğin mercimek,bulgur, pişmaniye, cips, çikolata gibi yiyecekleri tüketmeye başlamıstır. İçeceklerden biri de alkoldur. Alkol bir pöpüler kültür ülkemizde daha fazla tüketmeye başlamaktadır. Eskiden müslümanlar her ne kadar gizli bir şekilde içmişse şimdi ise açık alanlarda içilmekteler. İçerkende sosyal medyalarda da paylaşmaktadalar. Kitle televiziyonda gördüğü herşeyi seve seve kabul etmektedir. Hatta popüler kültür kitleye alkol içerek derdinden kaçabileceğini, derdini çözebileceğini, çareyi alkolda bulabileceklerini anlatmaya çalışmaktadır (Boğaziçi Üniversitesi, 2019). Alkol içmek normal birşey ve onu içerken gizlenmeye gerek olmadıgını hatta daha modern olabileceklerini soylemektedir. Böylece İki ülke arası güzel bir ticaret olmaktadır. Üstelik sadece iki ülke de değil bir kaç ülke arasında olmaktadır. Diziler üzerinde popüler kültür sadece üretmiyor yeni kültür getirir. Bir ortama hiç ait olmayan bir şeye alıştırmaya başlamaktadır ve bunu beceremektedir. Oysaki kitle bunun hiç farkına olmadan kabul eder ve

yayınlana diziler hakkında biz sadece izleyiciyiz boş zamanları geçirmek için izliyoruz söyler.

- **Giyim**

Dizi karakterlerinin dizilerde kişiselleştirdiği birçok ürün, tüketime sunulmuş ve modaya dönüşmektedir. Gerçek hayatta hiç olamayacağı bir karakteri dizi aracılığıyla yaşayan izleyiciler, karakterin her kullandığı ürün ve markayı kullanma ve onun gibi davranıp, onun gibi olma eğilimi göstermektedirler (Yalçin, 2334: 2016).

Dizilere giyim konusunda fazlasıyla pöpüler kültür var modaları markaları öne çıkararak kitle etkileniyor aynısından da almak istemekteler. Dizideki karaktellerin giyim tarzı kitle tarafından beğenilmektedir, özellikle genç kızlar ve ergen erkekler tarafından (Zorlu, 89: 2016).

Dizlerden dolayı kitle modayı takip etmeye başlamaktadır modanın bir parçası olmaya becermektedirler. Örneğin ‘’Kutlar Vadisi’’ dizisinde ki Polatın montu dizi yayınlandıktan sonra Makedonyanın gençleri de o montundan giyinmeye tercih etmeye başladılar; ‘’Sıla’’ dizisinde Sıla karakterinde olan Cansu Dere saçlarında taktığı tokayı çoğu genç kız da takmaya başlamaktadır özellikle yeni gelinler. Sadece bu değil dizilerde ayakkabı markası, çanta markası da olmaktadır marka nedir bilmeyen bir kitle birden bire markalı giyinmeye başlamaktadır. En pahalı kıyafetler nerede oradan almaya tercih etmektedir cebinde beş kuruş olmasada. Bunları giyerse kendine daha özgüvenli, daha cool, daha çekici ve herkes tarafından beğenileceğini düşünmektedir. Ayrıca sadece açık olan kitle etkilenmedi popüler kültür kapalı kadınlar içinde amacını başardı. Ülkemizde dizilerden önce kapalılar için çok az mağzaları vardı. Kişi kendine modern, özgür, özenli bir kadın ya da düşünceli, aklı başında ev kadını olarak; ileriye bakan, rahat sevimili bir dost, ya da bütün bunların karışımı olarak nasıl ifade edebileceğini öğrenir (Demirtaş, 112: 2018). Dizilerden sonra mağzalar çoğaldı hatta Türkiye’nin büyük markalılar da açıldı ‘’Zuhre’’, ‘’Akel’’ ve ‘’Aker’’ . Bunlar dışında bir çok mağzalar açıldı ve mallarının hepsini Türkiye’den almaktadılar. Kitle kıyafetleri beğenerek kendileri Türkiye’ye gelip sadece kıyafet değil altın çeyiz, başörtü, ayakkabı da almaya gelmektedir. Bu alışverişi genelde Kapalı Çarşıda yapmaktalar. Artık K.Makedonya’nın çoğu kadının giyim tarzı Tütkiye’de ki kadınlar gibi olmaktadır.

- **MÜZİK**

Müziğin kullanımı o kadar çok boyutludur ki insanların gece uyumasından gündüz uyanmasına varıncaya kadar yaşamımızın her anında etki eden olarak yer almaktadır. Müziğin cazibesi insanlrın sürekli onunla ilgilenmesi ve etkilenmesini kılmaktadır (Torun, 2016).

Müzikte bir Popüler kültür ürünü olarak görünmektedir. Dizilerde yayınlanan müzikler şarkı üzerinden şarkıcıyı tanıma fırsatı sunmaktadır. Kitlenin çoğu türk şarkıcılarından haberdar değildi ama son yıllarda neredeyse şarkıcılarının yarısını tanımaktallar hatta şarkılarını ezberlemekteler. Bu gidişle kitle şarkının hayranı olarak Türkiye’ye gelerek konsenlerine dinlemektedir ya da ülkemizde türk şarkıcılar gelerek konser vermekteler. Şarkıcılar ülkemize gelererek bizde sizi seviyoruz, bizde sizlerdeniz diyerek kendilerine

çekmeye başarmaktalar. Bu şekilde müzik bir popüler kültür tıpkı dizilerde ki karakteler gibi şarkıcılar da kitleye tüketmesine neden oluyor. Şarkılarda yayınlanan ürünler Makedonya kitleyi etkilemektedir. Müzik her yerde her an yanımızda olabilen bir kültürel unsurdur. Aynı zamanda endüstriyel bir kültür ürünüdür. Her kullanımının bir üretimi ve pazarı bulunmaktadır (Beşevli Solmaz, 23 Eylül 2009).

- **Teknoloji**

Günümüzde insanlar artık ne ürettiklerine göre değil, ne tükettiklerine göre tanımlanmaktadır. Teknoloji ve onun sunduğu ürünler ise günümüzde en çok tüketilen popüler kültür eşyalarından birisidir. Aynı zamanda teknolojik ilerlemeler, insanlık tarihinde yaşanan kültürel gelişmelere karşılık bulan, değişimin ve gelişiminin önemli bir simgesi olarak kabul edilmektedir (Nar, 21:2015).

Türk dizlerede tüketilen teknolojiler araba, cep telefonu televizyon vs. ürünleridir. Dizideki karakter güzel son model iyi marka araba kullanarak kitleye şu mesajları vermektedir: güzel araba güzel kızlar hayatında olabilir; son model araba ile istediğin yere hızlı bir şekilde yetişebilmek, kaza esnasında lüks araba ile kurtarma şansın daha yüksek olabilir vb. Bu şekilde erkekler bu tür arabaları almazsada daha eski model alabilmesi için yurt dışında gider (Aktaş, 2020).

Aynı şekilde telefonlar için de geçerli ‘’Kara Sevda ‘’dizisinde Emir karakteri elinde Samsung markalı telefonu vardı elinden kayar çukura düştü, suya düşmesine rağmen hiçbir zararı olmadı. Onu gören kitle hemen o telefonlardan almaya başladı hatta zil sesinide onun ayarladığı sesini ayarlamakadırlar. Buradaki popüler kültür telefonuzla birlikte kendiznizide güncelleyin söylemktedir. Evlerde sadece bir ev telefonu, sadece bir araba varken ve onları ortkak kullanmakyadılar. Dizilerden gelen popüler kültür her bireyin kendine ait arabası, telefonu olmasını öğretti. Bu şekilde daha çok arabalar, telefonlar, televizyonlar hatta buz dolabı, ütü, bulaşık ve çamaşır makinelere kadar bir evde birden fazla olmalılar.

SONUÇ

Bunlardan tümünden diziler tarafından popüler kültür büyük bir kitle kendine doğru çekmeye başarmaktadır. Sadece Kuzey Makedonya’da değil Balkanın diğer ülkelerine de etkilendi bunlardan bileride Kosova, Arrnavutluk, Karadağ vs. Tolumpda dizilere, Türkiyeye, türk halkına karşı özel bir sevgi doğudu. Diziler ve popüler kültür sayesinde halkın osmanlılara, türklere karşı yıllarca süren kinide yok etmeye başardılar. Popüler kültür sadece kapitalizim ile kazanmadı ayni zmanada sevgi de kazandı türk dizilerin sayesinde. Bu kitle artık bu dizilerin vazgeçilmezidir, en büyük hayranlarıdır. Sadece hayranları değıl artık Türkiyenin turistleri olmaya başladılar. Halkının çoğusu balıayını, yaz tatillerini, yeni yılını Türkiye’ye geçirmeye tercih etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığının yayınladığı Eylül ayı turizm istatistiklerine göre Makedonyalı turistlerin Türkiye ilgisinin yıldan yıla arttığı görüldü. 2018’in ilk dokuz ayında Makedonya’dan Türkiye’ye giden turist sayısı 162 bin 177 olurken, geçen yılın aynı dönemine göre % 22,59 oranında arttı. 2016’da 113 bin olan sayının 2018’de

neredeyse 50 bin kişi artması turizmcilerin yüzünü güldürdüğü gibi Türkiye'nin bir numaralı tercihlerden biri olduğunu gözler önüne serdi (www.yenibalkan.com, 2018).

Sadece bunlarla kalmadı aileler çocuklarını Türkiye'de okutturmaya gönderdiler. Gençlerin çoğusuda kendi isteyile de okumaya başlamaktadır. Özetle günümüzde geleneksel kültürün yerini medyatik bir kültür almıştır ve popüler kültür ürünleri hayatın bir gerçeği ve parçasıdır. Bu süreçte genelde kitle iletişim araçları, özelde ise televizyon son derece önemli bir rol oynamaktadır. Popüler kültür ve televizyon birbirleri ile etkileşim içinde olan; birbirlerini besleyen ve yayan iki önemli kavramdır (Güllüoğlu, 2018). Diziler sayesinde popüler kültür hem ticarı alanda hem de eğitim alanında başarılı oldu.

KAYNAKÇA

AKKAYA, M. H. (2018). KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ, POPÜLER KÜLTÜR VE YABANCILAŞMA BAĞLAMINDA MEDYA DİN İLİŞKİSİ. *Journal of International Social Research*, *11*(59), 590–606. https://doi.org/10.17719/jisr.2018.2665

Aktaş, G. (2020). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Dizilerine Yansıması Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, *1*(1), 1–12. https://doi.org/10.52108/2757-5942.1.1.1

BAĞCE, H. E. (2020). Türkiye'de Medya ve Demokrasinin Yapısal ve Etik Sorunları. İnsan ve İnsan Dergisi, 9–28. https://doi.org/10.29224/insanveinsan.743610

Beşevli SOLMAZ, P. ı. (23–25Eylül2009). POPÜLER KÜLTÜRÜN "MÜZİĞİN EĞİTİMİ"NE ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME. *Bildiriler – 8. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu, OMÜ*, 1–7. https://pdfhoney.com/compress-pdf.html?queue_id=60eb250a421873f5478b458e

Bir kitle iletişim araci olarak televizyonun popüler kültür ürünlerini benimsetme ve yayma işlevi üzerine bir değerlendirme. (2016). *Bir kitle iletişim araci olarak televizyonun popüler kültür ürünlerini benimsetme ve yayma işlevi üzerine bir değerlendirme*, 1–5. https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/O%CC%88zlem%20GU%CC%88LLU%CC%88OG%CC%86LU.pdf

Boğaziçi Üniversitesi. (2019). *Alkol Kullanmak | Öğrenci Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi*. Http://Burem.Boun.Edu.Tr. https://burem.boun.edu.tr/node/43

CVA, K. (2017). https://www.medwinpublishers.com/JOBD/JOBD16000139.pdf. *Journal of Orthopedics & Bone Disorders*, *1*(7), 1–6. https://doi.org/10.23880/jobd-16000139

DEMiRTAŞ, M. (2018). NEOLİBERALİZMDE BORÇ VE ÖZNELLİK. *Sosyoloji Dergisi*, *37*, 110–122. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/490766

Ekmel Geçer (2015) Medya ve Popüler Kültür 2. Baskı İstanbul Mart 2015

GÜLLÜOĞLU, Ö. (2018). BİR KİTLE İLETİŞİM ARACI OLARAK TELEVİZYONUN POPÜLER KÜLTÜR ÜRÜNLERİNİ BENİMSETME VE YAYMA İŞLEVİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME. *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Kayseri*, 64–77. https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/O%CC%88zlem%20GU%CC%88LLU%CC%88OG%CC%86LU.pdf

Gürbüz, S., & Aydin, B. O. (2019). Sosyal Medya Kullaniminin Kurum Çalişanlarinin Olumlu Elektronik Ağizdan Ağiza İletişimine Etkisinin Yol Analizi İle İncelenmesi: Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanliğinda Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7–13. Https://Doi.Org/10.18094/Josc.457683

http://yenibalkan.com/tr/ekonomi/makedonya-dan-turkiye-ye-giden-turist-sayisi-22-59-artti https://www.academia.edu/

Karaduman, NEDIM. (2017). POPÜLER KÜLTÜRÜN OLUŞMASINDA VE AKTARILMASINDA SOSYAL MEDYANIN ROLÜ. *OPÜLER KÜLTÜRÜN OLUŞMASINDA VE AKTARILMASINDA SOSYAL MEDYANIN ROLÜ**, 10–17. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/366765

Karaduman, NEDIM. (2017b). POPÜLER KÜLTÜRÜN OLUŞMASINDA VE AKTARILMASINDA SOSYAL MEDYANIN ROLÜ*. *POPÜLER KÜLTÜRÜN OLUŞMASINDA VE AKTARILMASINDA SOSYAL MEDYANIN ROLÜ*, 7–8.

Kutuluş, ÖZGÜR. (2016, January 20). Medya ve Popüler Kültür. Http://Ozgurkurtulus.Com.Tr/Medya-ve-Populer-Kultur/. http://ozgurkurtulus.com.tr/medya-ve-populer-kultur/

Local Single Sky ImPlementation LSSIP 2017 - FYROM. (2017). Local Single Sky ImPlementation LSSIP 2017 - FYROM. https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/content/documents/official-documents/reports/LSSIP2017_MK_Released.pdf

Mehmet Şükrü NAR (Nisan 2015) Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

ÖZGÜR, KURTULUŞ. (2016). Medya ve Popüler Kültür. *Medya ve Popüler Kültür*, 1–2. http://ozgurkurtulus.com.tr/medya-ve-populer-kultur/

Özlem, GÜLLÜOĞLU Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Kayseri

Sulaj, A. (2019, December 13). *Serialet turke, ndërtues të urave ndërkombëtare kulturore*. Serialet Turke, Ndërtues Të Urave Ndërkombëtare Kulturore. https://www.aa.com.tr/sq/ballkani/serialet-turke-nd%C3%ABrtues-t%C3%AB-urave-nd%C3%ABrkomb%C3%ABtare-kulturore/1662216

Sulaj, A., Cuka, F., & Aliju, D. (2019, December 3). Türk dizileri Balkanlar'da Latin Amerika dizilerinin yerini aldı.. https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/turk-dizileri-balkanlarda-latin-amerika-dizilerinin-yerini-aldi/1662085

Tartari, ARBEN. (2015). *MEDIAT TURKOFONE NË BALLKAN - PDF Free Download*. MEDIAT TURKOFONE NË BALLKAN. https://travelsdocbox.com/Eastern_Europe/96825598-Mediat-turkofone-ne-ballkan.html

TOPÇU, F. (2017). KÜLTÜREL KÜRESELLEŞME VE TELEVİZYON. *CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ*. Published. https://acikerisim.cumhuriyet.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12418/12239/Fatma%20TOP%C3%87U%20SOSYOLOJ%C4%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Torun, K. (2016). MÜZİĞİN BEYNİMİZDEKİ YOLCULUĞU / THE JOURNEY OF MUSIC IN OUR BRAINS. *OSMANGAZİ JOURNAL OF MEDICINE*, *38*(0), 66–71. https://doi.org/10.20515/otd.79929

Uğur, UFUK. (2017). TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE MAGAZİNLEŞME OLGUSU. *TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE MAGAZİNLEŞME OLGUSU*. Published. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/193349

Utma-, S. (2020). POPÜLER KÜLTÜRÜN İNŞASINDA MEDYANIN ROLÜ: KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI-POPÜLER KÜLTÜR İLİŞKİSİ. *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi / Electronic Journal of Social Sciences*, *7*(7), 97–115. https://doi.org/10.29228/sbe.47196

www.yenibalkan.com. (2018). *Makedonya'dan Türkiye'ye Giden Turist Sayısı %22,59 Arttı » Yeni Balkan*. http://www.yenibalkan.com/tr/ekonomi/makedonya-dan-turkiye-ye-giden-turist-sayisi-22-59-artti

YALÇIN, M. (2016). Popüler Kültür Ürünü Olarak Türk Televizyon Dizilerinde Etnografik İletişim Kodların Kullanımı: Diriliş "Ertuğrul" Dizisi Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *5*(24659), 8–9. https://doi.org/10.15869/itobiad.260269

Yalçın, MELIS. (2016). Popüler Kültür Ürünü Olarak Türk Televizyon Dizilerinde Etnografik İletişim Kodların Kullanımı: Diriliş "Ertuğrul" Dizisi Örneği. *Popüler Kültür Ürünü Olarak Türk Televizyon Dizilerinde Etnografik İletişim Kodların Kullanımı: Diriliş "Ertuğrul" Dizisi Örneği*, 2333–2334.

ZORLU, Y. (2016). TÜRKİYE'DE BİR POPÜLER KÜLTÜR ARACI OLARAK TELEVİZYON. *Erciyes İletişim Dergisi*, *4*(3), 84–102. https://doi.org/10.17680/akademia.32859

QURA'NİC HERMENEUTİCS AND EXEGESİS İN THE VİEWS OF EMİNENT SCHOLARS

Dr Shahzadi Pakeeza
HoD, Department of Islamic Studies
Fatima Jinnah Women University, Rawalpindi

Abstract

In the world of Islam, the Qura'nic interpretations and the sciences related to different areas of life including literal beliefs and references to Qura'nic implications and consolidation requires the establishment of Qura'nic Interpretation methods. This requires a text interpretation theory as well as rules and principles to determine criteria for the perception of texts. These needs necessitate the requirement for interpretation methods that can assist us to understand the message of Qura'nic verses and the notion of the interpreter's quotes. Hermeneutics method was introduced by the modern Islamic thinkers in the Qura'nic interpretations. Reinterpretation of the Qura'nic verses in the current context has made changes in the issue of fiqh, and turned out to be controversial in the opinion of the majority of scholars. The classical hermeneutics' purpose was to expurgate the rules and methods of text interpretation and they provided the foundation of vast intellectual advancements. The utilization of similar approaches has broadened common experiences for practical application of these approaches. This study explores the concept of Qura'nic Hermeneutics and Exegesis in the view points of eminent scholars demonstrated the view that the objective of understandability and interpretability of the text and their implications is to understand the author's purpose. The eminent scholars consider the interpretation of meaning of the text a crucial issue which is understandable by the application of an appropriate method using established lingual rules and the hypothesis made by the interpreter and their time period to interpret their interval from the era of compilation. These are some of the misunderstood aspects which can be managed by the application of proper methods and certain principles for the perception of the exact meaning of the text.

Key Words: Hermeneutics, Qura'nic Interpretation methods, Exegesis, the Intellectual Linguistic Context

Introduction

All issues related to ways of life for Muslimare linked to Qur'an and Sunnah of Prophet Muhammad .The Quran is the prime basis of rules that make a path of life that how Muslim should live. All sections of Holy Quran comprise of guiding principles in a shape ofcommandments, narratives, and the arguments for every common man without anydiscrimination. Hence, success of man highly depends on his understanding the conceptsconfined in the Quran so its interpretation is necessary for rulings which are not easily understood by common man but only by scholars specialized in field of tafsir of Quran.Without tafsir , there will be not remainan appropriatecomprehensionof many different sections of the Qur'an and Ahadith. Hermeneutics defines the explanation of meanings, exposition, elucidation, examination, and commentary. Hermeneutics includes critical

readings along with the exegesis explanation on how tafseer is implemented to the scripts.[1]So , by keeping in mind this previous statement , this research will firstly discuss the definition of Hermeneutics ,then studies the Qur'anic Hermeneutics and interpretation and lastly will discuss the Qur'anic Hermeneutics and interpretation in the light of opinions of eminent Muslim scholars.

DEFINITION OF HERMENEUTICS

1.5 Hermeneutics is a science deals with the ruleswithin awell-ordered system. It developsand categorize the rules which are essential for the correct and appropriate explanation of the scripture. [2] Hermeneutics in broad terms appears as philosophy of the interpretation of the meaning. It might have a three-fold meaning[3], i.e. Hermeneutic as: a) saying, b) explanation and c) translation (Noor, Yunus and Sabri, 2011). M-Vollmer(1985) defines the term Hermeneutics as the science of interpretation of an author's intention.This term is usually applied for the elaboration of written documents[4].Some authors, for instance Conner and Malmin(1983), consider Hermeneutics as a science because it follows certain principles within an established system while some other authors consider it as an art because it also includes the application of derived rules and principles[5]. The purpose of Hermeneutics is to derive and classify certain principles for the better interpretation and understanding of the scripture and it relies on the skill of the interpreter.

Hermeneutics has its origin from the Greek word 'hermeneuein', which means to interpret, and its derivative is Herminia meaning interpretation. Various scholars elaborate the concept of Hermeneutics as a theory and methodology of interpretation to recapture the meaning of a text or a text-analogue which is temporally or culturally different or concealed by ideology and false consciousness. Therefore, it is highly complex to set up a common definition for Hermeneutics like many other modern concepts(Dilthey, 1976). Its origin as a Greek term could help us an answer to realize the reason for this difficulty

1.6 Role of Hermeneutics in the Interpretation of Divine Scripts

According to Wolf (1759-1824), Interpretation is a sort of dialogue between the author and the interpreter at the spiritual level. Therefore, the interpreter must have the ability of 'entering into the intellectual world' of the author. It implies that the understanding of a text is basically a twofold process: First, the interpreter has to grasp the meaning of the text by a spiritual dialogue and second, he has to elaborate his understanding of the particular text to others.

The role of Hermeneutics in the Qur'anic/biblical exegeses can be explained by the following statement: "The origin of the word "exegesis" is from the Greek work 'exhegesisthai' which has the meaning to guide or lead out". It means to clarify the meaning

[1]Mohseni, T. (2014). The Comparative Study of Qur'an Interpretation & Classic Hermeneutics. *International Journal of Business and Social Science*, 184-189, pg . 184-185

[2]Bhutto, S. (2015). Hermeneutics from Islamic Perspective. *International Journal of Scientific Research in Science, Engineering and Technology*, 301-314,pg.301

[3]Noor, M., Yunus, A. &Sabri, M. (2011, September). Hermeneutics and the Qur'anic texts in the intellectual linguistic Context. 3rd Int. Conf. Arabic Language & Literature, West Java, Indonesia.

[4] See K. Vollmer (1985), pp. 72-97.

[5]Corner &Malmin (1983), pp. 81-102. (1983). Interpreting the Scriptures, Bible Publishing U.S.A.

of any writing that might otherwise be difficult to understand. This branch of science is concerned with the application of the rules of Hermeneutics. Hermeneutics provides the tools andprinciples of interpretation, while exegesis is concerned with the actual use of these tools and the process of interpretation (Conner &Malmin, 1983).

1.7 Islamic Interpretation and Hermeneutics of Qur'an

There are levels of interpretation of meanings of the Holy Qur'an which must be understood through progressive study of elaborated curriculum enabling one to understand certain basic truths at the heart of the Qura'nic message. The essential tool for this process is ta'wil, i.e. the hermeneutical analysis, by means of which one can arrive at the root of the original implication of the revelation and the formal aspects of the religious life which are the vessels containing all the related truths[6] (Nanji, 2010).

QURA'NIC HERMENEUTICS AND EXEGESIS

Hermeneutical method concerning the Qur'an is desired to be embraced by the Muslims. Certainly, the subject of Qur'anic hermeneutics can demonstrate this aspectof the meaning of hermeneia. Hermeneutics in universalframeworkappears a theoretical concept or philosophical idea of explanation of the meaning. In thisviewpoint, there are three way meaning may be used to show hermeneutics such as "hermeneutic in the meaning of saying", "hermeneutic in the meaning of explanation" and "hermeneutic in the meaning of translation" that define the rationalverbalperspective of Qur'anic hermeneutics.[7] Qur'anic hermeneutics is used in ancient times, even that it has been in survivalsince the origin of Islam. It expounds the rational engagement with Qur'anic verses and determines its concealedelements. Exegesis of Quranmostlydefines a Qur'anichermeneutical task .[8]

QUR'ANIC HERMENEUTICS AND EXEGESIS IN THE VIEWS OF EMINENT SCHOLARS

There have been significant studies on the study of Hermeneutics. In and after 19th century, it developed in the manner summarizing the previous concepts. Schleiermacher contributed significantly to develop this theory that was thoroughly knowledge-based. He summarized the previous concepts with his own touch of creative approach[9]. He considers Hermeneutics as an art of understanding a text and the grammatical and psychological methods of its interpretation (Palmer, 1969). By grammatical interpretation he means a more precise determination of any point in a text using a common language between author and public and explaining each word by the context in which it occurs, whereas by psychological interpretation he explains that the meaning of text is based on the primal speech act of a speaker.

[6]Nanji, A. (2010). Shi'iIsmaili Interpretations of The Holy Qur'an. The institute of Ismaili studies. *Selected Proceedings of the International Congress for the Study of the Qur'an*, pp. 39-49.
[7]Ahmad Yunus, M. N. (2011). Hermeneutics and the Qur'anic Texts in the Intellectual Linguistic Context. *The 3rd International Conference of Arabic Language and Literature,ICALL* (pp. 1-13). Malaysia: International Islamic University of Malaysia,pg.1
[8]Khalid, A. B. (2019). *Evolution of Qur'ānic Hermeneutics: Classical vs Contemporary Commentary.* Lahore: Lahore University of Management Sciences ,pg. 6
[9] See R. E. Palmer (1969), p. 75.

Modern Islamic thinkers used Hermeneutics methods as literary criticism, history and semiotic study of the Qur'an. This method has downgraded Qur'an by referring to the Qur'an as literacy works. Rahman (2001) argued that the past scholars did not explain the chronology of the Qur'an systematically[10]. For that reason, interpretations did not provide a significant insight for life as a whole. For example, the interpretation of the Qur'an does not comprise of the integration of the Qur'anic meanings in a complete systematic manner. The method is a like a double movement that can sum up this method of interpretation. The science of Hermeneutics was embraced by many Muslim scholars and they even considered Hermeneutics as necessary and need of the time (Mirmoosavi, 2009). Mirmoosavi further elaborated the concept of Hermeneutics and the possibility of new interpretations and explained that in view of dominant and current interpretations, religious freedom is not consistent with the religion of Islam[11].
On the other hand, there are also some Muslim scholars who are against Hermeneutics and consider it a threat to the pure Islamic heritage. Al-Maseeri (undated) considers heretical hermeneutics as "Jewish disruption"[12]

Al-Shafi (2011)is of the viewpoint that Hermeneutics is a Christian theological term regarding understanding the religious texts[13]. He added that Hermeneutics passed through several transformations and it serves the following purposes:

- Ideological principle aiming to explain the theological scripts.
- Basis for exegesis of Bible.
- Ideological Science and a practical art to interpret old scripts.
- Ideology for understanding religious, philosophical and literal holy texts.
- Ideology for understanding different forms of human existence.

According to Al-Shafi, the concept of Hermeneutics was introduced into Muslim academic world by Christian and western world under the banner of "Feminist reinterpretation of Islamic divine texts" to prove that Islamic laws promote male supremacy. The purpose of this movement was to provide Qur'anic exegesis while ignoring the principles of Tafs'ir (exegesis) and the laws of Taweel (Interpretation).This movement was initiated by specially those Muslim women who got education in western countries and were impressed by their culture and perceived that they had a very little opportunity to live in a Muslim country. They can be categorized as:

a. **Moderate**:

Those who exegete Quran themselves and refuse those traditions of Prophet (PBUH) and consider them as against the rights of women.

b. **Liberal**:

Those who totally refuse the whole of traditions of Prophet (PBUH) and even challenge the Quranic text (some verses) as being divine and their practice as an evidence.

[10]Rahman, Y. The Hermeneutical Theory Of Nasr Hamid Abuzayd: An Analytical Study of His Method of interpreting the Qur'an: McGill university Montreal, Canada, 2001.
[11] See Mirmoosavi, A. (2009). Bas de GaayFortman, Kurt Martens, and M. A. Mohamed Salih (eds.), Pp. 125-142
[12] See Al-Maseeri (undated), A. p. 656
[13]Al-Shafaii, H. (2011). The required response to feminist reinterpretations of the Qur'an. Retrieved from http://quranica.com/shafii-feminist-hermeneutics/

Some of the significant contributions in the study of Hermeneutics are highlighted below.

Farahi (1991) belonged to the school of thought who did not react against any "Church", however he laid gave a new dimension for the development of Qura'nic hermeneutics[14]. He was of the opinion that Qur'an is not just a compilation of discrete verses, instead it is an organic whole where all the verses are inherently connected. Moreover, a verse should be interpreted in connection with other versus. In modern world, Muslims' general approach to the Word of God is not of understanding and interpretative, rather it is pragmatic and superficial. According to Islahi (1999), people read Qur'an to soften the agony of death and to transfer the reward to their departed souls[15].

Bediuzzaman Said Nursi: He argues and considers some of themainelements so as to totallyassessthe nature of Qur'an,its verses and its language. Those elements are the utterer(mutakalim), person addressed (mukhataḅ), an aim(maqsad)and when word is addressed(situation, maqam) ,balaghat (oratory) and uslub (literary style). And these elements are included as Nursi's hermeneutics. These elements play a huge part in Nursi's methodologytoQur'an.[16]

Amin Ahsan Islahi: His commentary portrays growth of hermeneutical methods gathered to explain Quran. Islahi's tafsir uses related Qur'anic verses to additionally fortify his opinions and went deeply into syntax structure of verse to denote the concealed aspects behind Surahs. Amin Ahsan Islahi's stress on different letters and a thoroughexamination on pure use of Arabic, differs him from the usual conservative tafsir . His exertion to make simple the etymological and philological structureof Surahsthat embodiesacomprehension ofQuran based on the accurate utilization of Quranic philosophy. Amin Ahsan islahi not only implements the Quranicphilosophyin this style but also refrains from incorporatinghis own biasness to put forwarda commentary based on his own opinions.[17]

Mufti Shafi Usmani: His tafseer represents hermeneutical attitudeto traditional Quranic interpretation . He, in his tafseer , emphasizesonly on meaning explained by separateQur'aniccommands. This is somewhat "atomized"methodology. Mufti shafi usmani's addition of Hadith work, diminishes the gloriousposition of Quran, bringing Quranon the equal level with Hadith studies.[18]

Amina Wadud: Amina wadud has implemented hermeneutical methods to discover the wisdom of Quranon gender and the interaction between genders. In reality , Amina wadud has focused on investigating 'what Quran says, how it says it, what is said about the Quran, and who is doing saying". Therefore,as opposed tothoughtlessly following the undisputableinterpretationtrainings of particular scholars, she took bravemovesto investigate questionsdirectedtowards the explanatory strategies that yield male-controlled explanations.

[14]See Hamidu'l-Din Farahi, Majmu'aTafasir-i-Farahi, Urdu tr. Amin Ahsan Islahi, Lahore, Faran Foundation, 1991, pp. 27-34.

[15]See Amin Ahsan Islahi, Understanding the Qur'an: Some Initial Conditions (chapter 1), Principles of Reflection on the Qur'an , trans. A.R. Afaki; see the Renaissance, Lahore, Oct. 1999, Vol. 9: No. 10, p. 15).

[16]Çoruh, H. (2019). *Modern Interpretation of the Qur'an: The Contribution of Bediuzzaman Said Nursi.* Springer.,Pg.107

[17]Khalid, A. B. (2019). *Evolution of Qur'ānic Hermeneutics: Classical vs Contemporary Commentary.* Lahore: Lahore University of Management Sciences, pg. 21

[18]Ibid, pg. .18-19

She analyses and criticized the "atomized" attitudein comprehending the Quran.Amina Wadud reads the Quran as a "historically positioned" writing and as a "intricate hermeneutic totality". This basically meantthat she in interpreting the Quranfocuses to the Quran'scommunal and cultural aspects. Amina Wadud, promoted the insistence of using the ijtihad (independent reasoning) as a foundation for the inference of Islamic judicial philosophy.[19]

Nasr Hamid Abu Zaid: According to Nasr Hamid Abu Zaid, the hermeneutical method is the only accuratetechniqueto deal with Qur'an and it is the only method for interpretation of Qur'an to became visible with reliable reading and correctdeductions.[20]

Fazl ur Rahman: Fazl ur Rehman presented method for implementing hermeneutics to the Quran which is called as double movement method .First, emphasizes on the framework of social studies and ethicsbetween people in the era of the Prophet Muhammad and offeringaninclusiveexplanation of the environment at that time. Second, takingbenefit of the general andmethodical principles to be implemented in the context of the contemporary Quran readers.

Arkoun: In carrying out the hermeneutic interpretation, he used the technique of language judgementssphere of his time. This is due to thatentire tafseer would display the connection between features of language, judgements and history. He also establishednumerousapproachesto yield such explanationslike choosing the first text or founding text and hermeneutics text.[21]

Abdul Wahab Al Maseeri: He not only opposed hermeneutics but deliberate it a danger to pure Arabic and Islamic traditionand he called deviatinghermeneutics as Jewish deconstruction or disruption Jewish.

Hasan al-Shafai': According to him the concept of hermeneutics arrives into Muslim theoreticalworld by the name of Feminist reexplanation of the Quran and sunnah . This movement is an attempt to explain Quran overlooking the conditions of tafseer and Laws of Taweel.

Dr. Riffat Hassan: She implemented Hermeneutics to Quran reflecting that the conventional way of Quranic interpretation is the cause of giving disregard to women in Islamic Shariah. She rejected Ahadith of Prophet Muhammad for the same cause.[22]

CONCLUSION

The Quran is the prime basis of rules that make a path of life that how Muslim should live. All sections of Holy Quran comprise of guiding principles in a shape ofcommandments, narratives, and the arguments for every common man without anydiscrimination. Hence, success of man highly depends on his understanding the conceptsconfined in the Quran so its interpretation is necessary for rulings which are not easily understood by common man but

[19]Ibid, pg. 25 -30

[20]Ahmad Yunus, M. N. (2011). Hermeneutics and the Qur'anic Texts in the Intellectual Linguistic Context. *The 3rd International Conference of Arabic Language and Literature,ICALL* (pp. 1-13). Malaysia: International Islamic University of Malaysia.pg. .10

[21]Nur Zainatul Nadra Zainol, L. A. (2018). An Overview on Hermeneutics Method Application to the Quran by Muslim Thinkers . *International Journal of Engineering & Technology*, 681-684,pg.683-684

[22]Bhutto, S. (2015). Hermeneutics from Islamic Perspective. *International Journal of Scientific Research in Science, Engineering and Technology*, 301-314 ,pg. 312-313

only by scholars specialized in field of tafsir of Quran.Without tafsir , there will be not remainan appropriate comprehension of many different sections of the Qur'an and Ahadith. Hermeneutics defines the explanation of meanings, exposition, elucidation, examination, and commentary. Hermeneutics includes critical readings along with the exegesis explanation on how tafseer is implemented to the scripts. So, this research has discussed Qur'anic Hermeneutics and interpretation in the light of opinions of eminent Muslim scholars.

Hermeneutics is a concept that was founded by theologians and then developed by the philosophers. To understand the concept and position of Hermeneutics in Islam we have to keep in mind a general Islamic principle that the religion of Islam does not denounce any new invention or idea until and unless the concept goes against the predetermined rules and regulation of Islam. Therefore, if we implement the rules of Hermeneutics to any Islamic text while considering the basic principles of Islam intact and deduce some result which is not against those predetermined rules of Islamic teachings, then there is no harm to benefit from Hermeneutics, an important branch of science. Keeping in mind that Qur'an is a divine text it is crucial to develop sound understanding of the fact that Muslim scholars have drew some boundaries in the field of Qur'anic interpretation. One of the essential requirement in this context is to understand the Islamic history in general and the history of Qur'an in particular.

Bibliography

Ahmad Yunus, M. N. (2011). Hermeneutics and the Qur'anic Texts in the Intellectual Linguistic Context. The 3rd International Conference of Arabic Language and Literature,ICALL (pp. 1-13). Malaysia: International Islamic University of Malaysia.

Bhutto, S. (2015). Hermeneutics from Islamic Perspective. International Journal of Scientific Research in Science, Engineering and Technology, 301-314.

Çoruh, H. (2019). Modern Interpretation of the Qur'an: The Contribution of Bediuzzaman Said Nursi. Springer.

Khalid, A. B. (2019). Evolution of Qurʾānic Hermeneutics: Classical vs Contemporary Commentary. Lahore: Lahore University of Management Sciences.

Mohseni, T. (2014). The Comparative Study of Qur'an Interpretation & Classic Hermeneutics. International Journal of Business and Social Science, 184-189.

Nur Zainatul Nadra Zainol, L. A. (2018). An Overview on Hermeneutics Method Application to the Quran by Muslim Thinkers . International Journal of Engineering & Technology, 681-684.

SELF-ESTEEM FROM THE PERSPECTIVES OF TURKISH RESEARCHERS: A META-ANALYSIS OF 97 ARTICLES PUBLISHED ON ERIC

Mehmet Salih YOĞUN
Hasan Kalyoncu University
Ahmet KONUKOĞLU
Hasan Kalyoncu University

Abstract

Self-esteem has been a concept studied and investigated in the relevant literature within the scope of different areas considering the fact that it is regarded as one of the significant requirements to achieve predetermined goals and objectives. That is why the concept 'self-esteem' has been studied with the intent of identifying the relationship and associations with the other concepts in different areas. Recently, a great number of articles have been published on Education Resources Information Center (ERIC) by Turkish researchers on different interest areas which include different research methods and procedures. The current study in this respect aimed at doing a meta-analysis of the studies focused on self-esteem between the years of 2014 and 2018. The first part of the present study involved information related to the thematic areas of the articles, number of articles published each year and the types of research conducted by the researchers with the support of related tables. The findings revealed that the concept of self-esteem was investigated mostly in teaching and learning, psychology and sport sciences. Considering the number of the article in each year, it was observed that most of them were published between the years of 2016 and 2018 (89,7%). Additionally, it was observed that qualitative method was implemented in most of the studies (69%). The second part of the study included deeper information on selected articles that represent different research types studied on self-esteem. The current study demonstrated that the policy makers and people involving in decision making processes should take the importance of self-esteem into consideration while planning, implementing and evaluating the new programs to be applied. Teachers having a deeper idea related to their learners should facilitate and encourage the learning practices for their learners to help them actively use all skills required in any process or procedure. Students who are aware of the supportive effect of self-esteem should look for some ways to increase their level of self-confidence to develop their learning processes. Not only educational but also psychological, emotional, behavioral, social and cultural effects of self-esteem should be investigated and the findings should be shared with all stakeholders.

Key words: self-esteem, meta-analysis, self-perception, learner development, teaching and learning.

Özet

Benlik saygısı, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere ulaşmak için önemli gereksinimlerden biri olarak kabul edildiğinden, ilgili literatürde farklı alanlar kapsamında çalışılan ve araştırılan bir kavram olmuştur. Bu nedenle "benlik saygısı" kavramı, farklı alanlardaki diğer kavramlarla ilişki ve çağrışımları tespit etmek amacıyla incelenmiştir. Son

zamanlarda, Education Resources Information Center'da (ERIC) Türk araştırmacılar tarafından farklı araştırma yöntemleri ve prosedürleri içeren çeşitli ilgi alanları hakkında çok sayıda makale yayınlanmıştır. Bu bağlamda bu çalışma, 2014-2018 yılları arasında benlik saygısını konu alan çalışmaların meta analizini yapmayı amaçlamıştır. Bu çalışmanın ilk bölümünde, makalelerin tematik alanları, her yıl yayınlanan makale sayıları ve araştırmacılar tarafından yürütülen araştırma türleri ile alakalı bilgiler ilgili tablolarla desteklenerek yer almıştır. Bulgular, benlik saygısı kavramının en çok öğretme-öğrenme, psikoloji ve spor bilimlerinde araştırıldığını ortaya koymuştur. Her yıl yayınlanan makale sayılarına bakıldığında, bu çalışmaların çoğunun 2016-2018 yılları arasında (%89,7) yayınlandığı görülmüştür. Ayrıca çalışmaların çoğunda (%69) nitel yöntemin uygulandığı görülmüştür. Çalışmanın ikinci kısmı, benlik saygısı üzerine çalışılan farklı araştırma türlerini temsil eden seçilmiş makaleler hakkında daha derin bilgiler içermektedir. Mevcut çalışma, politika yapıcıların ve karar alma süreçlerine dâhil olan kişilerin, uygulanacak yeni programları planlarken, uygularken ve değerlendirirken benlik saygısının önemini dikkate almaları gerektiğini göstermiştir. Öğrencileri ile ilgili daha derin bir fikre sahip olan öğretmenler, herhangi bir süreç veya prosedürde gerekli olan tüm becerileri aktif olarak kullanmalarına yardımcı olmak için öğrencilerinin öğrenme uygulamalarını kolaylaştırmalı ve teşvik etmelidir. Benlik saygısının destekleyici etkisinin farkında olan öğrenciler, öğrenme süreçlerini geliştirmek için özgüven düzeylerini artırmanın yollarını aramalıdır. Benlik saygısının sadece eğitsel değil, psikolojik, duygusal, davranışsal, sosyal ve kültürel etkileri de araştırılmalı ve bulgular tüm paydaşlarla paylaşılmalıdır.

Anahtar kelimeler: benlik algısı, meta-analiz, öz algı, öğrenci gelişimi, öğretme ve öğrenme.

1. Introduction

Self-esteem has been a concept studied and explained in the relevant literature within the scope of different areas. The importance of self-esteem has been clearly enunciated with the support of findings reached at the end of the studies conducted by the researchers. For the circumstances that the participants have high self-esteem, it is highly possible to have positive outcomes while the opposite situations cause negative results. Self-esteem is regarded as a significant requirement to achieve predetermined goals and objectives. That is why the concept 'self-esteem' has been studied in order to identify the relationship and associations with the other concepts in different areas.

While examined carefully, literature review includes different definitions of self-esteem. Çınar (2018) states that esteem, which broadly encompasses how an individual perceives and what they believe about themselves, also includes how one defines what an individual is; including how one feels an individual needs to as well as ought to be. The term personal esteem, which under the umbrella of esteem summarizes the given traits of an individual, and moreover includes 'social esteem' and 'ideal esteem', which respectively refer to how an individual is perceived within a given society, and how an individual wishes to project themselves. Self-esteem, on the other hand, refers to an individual's viewing himself/herself as being valued, positive, accepted, and loved, as well as their accepting of themselves as they are, and hence has emotional, mental, societal, and thus physical

dimensions there within (Aktaş, 2014). That is why the concept self-esteem cannot be defined in a small circle, but is included in different areas of the life.

Baumeister and Twenge (2003) state that self-esteem is related to emotional states of individuals at a high level, since it means the individual's emotions about himself/herself. While individuals with high self-esteem can be said to be in a more positive mood than those have positive emotions about themselves, the same is true for individuals with low-esteem. Therefore, the more self-esteem people have, the more optimistic and positive they are towards things surrounding them. McFarlin, Baumeister and Blascovich (1984) stated that self-esteem has a positive effect on the school-related life as well as the positive effect of individuals on their psychological and mental health. Those with high self-esteem show much more perseverance when faced with difficulties. The students having high level of self-esteem tend to be more successful in school and also stronger and determined while facing with difficulties within and outside the school environment. The students having low-esteem face more difficulties while dealing with a struggling situation compared to the ones with high level of self-esteem.

Schmuck and Schmuck (2001) state that self-esteem is decisively one of the most fundamental necessities of this modern age of development. Experiences encompassing psychological achievements lay the foundation for the self-esteem that underlines what an individual can achieve. The academic self-esteem of students is significantly affected by the feedback provided by their teachers and classmates. Creative teachers can further support the academic self-esteem of students exhibiting a lower academic self-esteem level by setting them achievable aims and organizing target-oriented activities to boost student development. The precautions taken by the teachers to increase students' level of self-esteem will doubtlessly result in positive academic consequences.

According to Cuhadaroğlu (1996) self-esteem is positive or negative attitudes towards individuals themselves or the degree of self-perception that indicates that individuals feel competent, safe and important. It is known that poor self-esteem causes a rather stiff life philosophy, introversion, passive behaviors, psychosomatic disorders and aggressive behaviors.

During the last five years a great number of articles have been published on Education Resources Information Center (ERIC) by Turkish researchers on different interest areas which include different research methods and procedures. The first part of this study includes information related thematic areas of the articles, number of articles published each year and the types of research conducted by the researchers with the support of related tables. The second part of the study includes deeper information on selected articles that represent different research types studied on self-esteem.

2. Thematic Focus over Five Years (2014-2018)

The ERIC search machine (https://eric.ed.gov) has been used to reach a list of articles written by Turkish researchers on self-esteem as a result of which 97 articles have been studied by means of analyzing the entire articles. The details on thematic areas of the articles on self-esteem have been demonstrated as stated below in Table 1. The concept of self-esteem has been researched and classified in 6 different areas of interest which are ordered

according to the number of the articles for each area. In the following section, the overview of the studied articles in each area will be explained briefly.

Table 1

Thematic areas of articles published on Education Resources Information Center (ERIC) on self-esteem (2014-2018).

Thematic area	Number of articles
Teaching and learning	38
Psychological factors	26
Sport sciences	22
Professional development	4
Social media	4
Music education	3
Total articles	97

Source: https://eric.ed.gov.

2.1 Teaching and Learning

The articles written under this title generally deal with the educational procedures that the participants undergo during their teaching and learning processes. The effect of self-esteem on the learning process of courses taught for the learners has been analyzed with different research methods and the findings reached as a result of the procedure generally show a correlation between academic success and high self-esteem level. The participants of most of the studies have been chosen among the university or middle-school students or the teachers. The highest number of articles has been studied in this area by the researchers.

2.2 Psychological Factors

The general belief occurred as a result of the studies conducted by the researchers within this area is that self-esteem plays an important role on the healthy establishment of psychological identities of the participants. The high level of self-esteem is associated with appropriate psychological attitudes and high academic success. The people having high level of self-esteem tend to behave well, think rationally and deal with the difficulties faced easily compared to the ones having low level of self-esteem. That is why the finding parts generally provide the readers with suggestions to increase the students' level of self-confidence to achieve the goals and objectives determined beforehand. Some articles deal with the psychological processes the participants go through and the positive or negative effects of self-esteem on the related issues are explained with the data reached at the end of the research procedure.

2.3 Sport Sciences

A good number of articles have been written on the effect of self-esteem on some training programs within the field of sport sciences and the results generally show that there is a significant relation between self-esteem and success (either the participants' or the

programs offered). The general topics studied are the relationships among regular physical activities, personality traits of the participants, skill based training programs and the mediating role of self-esteem. As for the subject studied, the researches have generally been conducted with the university students, basketball and soccer players and wrestlers.

2.4 Professional Development

A few number of articles have been written by Turkish researchers on the relationship between self-esteem and professional development concepts and they deal with topics such as teacher self-efficacy, teacher education program, teacher's job satisfaction and social skills training program for teachers. Two of the articles have been conducted with mixed method research while the other two studies have been procedure with quantitative research method. The participants are either teachers or pre-service teachers. The findings generally support the idea that the teachers with high level of self-esteem tend to be satisfied with their job and progress better than the ones with poor self-esteem level.

2.5 Social Media

Just four articles on relation between self-esteem and social media related issues have been written by the researchers within last five years and they deal with the effect of self-esteem on internet use, social media addiction, and the parameters concerning social media posts. Social appearance anxiety and social media as the predictor of aggression and depression among Turkish adolescents are two highlighted issues in the studies.

2.6 Music Education

The relationship between musical self-esteem and performance anxiety level of participant has been studied in one of the articles and the other two articles deal with the contribution of self-esteem on socio-cultural and psychological of the musicians and the effect of self-confidence in using information and technologies for educational purposes.

In the following part, information related to number of articles published each year and the types of articles used within this period have been examined with the help of tables stated below.

Table 2

Self-esteem articles published on Education Resources Information Center (ERIC) during the past five years.

	2014	2015	2016	2017	2018	Total
Number of Article	5	5	30	27	30	97

Source: https://eric.ed.gov.

Table 2 demonstrates the number of articles written by Turkish researchers on self-esteem on Education Resources Information Center (ERIC) within last five years. As stated clearly, in 2014 and 2015 just five researches were conducted respectively and thus they contribute to the area related self-esteem less than the following years. In 2016 it was observed that the number of articles showed a substantial increase and 30 new studies were

conducted to provide the readers with more data on self-esteem and its relationship with other concepts and interest areas defined before. The number of articles written on the specific topic reached a plateau starting from 2016. We observe a contribution in this respect to the field of self-esteem in 2017 and 2018 with a number of 27 and 30 articles respectively. Therefore, most of the researches conducted by Turkish researchers (87 articles out of 97) were shared within last three years.

Table 3

Types of articles published on Education Resources Information Center on self-esteem (2014-2018).

Types of articles	Number of articles
Quantitative only	67
Qualitative only	18
Quantitative and Qualitative	12
Total articles	97

Source: https://eric.ed.gov.

Table 3 presents the number of articles written by Turkish researchers on self-esteem on Education Resources Information Center (ERIC) in terms of the types of articles within last five years. The majority of the researchers preferred to make use of quantitative data only (67 articles out of 97). 18 researchers opted for using qualitative data only in their studies. Finally, as stated clearly, 12 researchers preferred to use mixed method (both quantitative and qualitative data) to reach a conclusion for their studies on self-esteem.

3. Self-esteem in selected articles

In this part of the study, we will examine four selected articles on self-esteem published on Education Resources Information Center (ERIC) by the Turkish researchers within last five years (2014-2018). The reason why we selected these articles is that they all deal with language learning and teaching process which is our interest area and they represent types of articles in terms of the way data is collected. The findings of the selected articles supply the readers with significant information that can be used to create a better environment for language learners and teachers to achieve their predetermined goals and objectives. These studies focus on the thematic areas stated below:

a) Teaching and learning procedures: how to overcome the barriers experienced by the students during the learning process of a language, understanding of the general structure of members of generation Y for the learning process of a foreign language, and the motivational factors concerning the processes the learners undergo while learning a foreign or second language.

b) Professional development process: how to increase the awareness level of social skills of ELT mentors and mentees for their profession.

The main characteristics of the selected articles have been illustrated in Table 4 as stated below:

Table 4
Main features of selected articles.

Author(s)	Topic	Type of article	Subject studied
Mutlu and Dollar (2018)	Social skills training program for English mentors and mentees	Mixed	ELT mentors and mentees
Kocaman and Çelik (2016)	Learning English	Qualitative	Middle school students
Ordem (2017)	Motivation in learning a foreign and second language	Qualitative	A student
Bozavlı (2016)	Foreign language learning	Quantitative	University students

Source: https://eric.ed.gov/?q=self-esteem&ft=on&ff1=locTurkey&ff2=dtySince_2009.

3.1 ELT Mentors' and Mentees' Awareness Levels of Social Skills in Their Profession, Mutlu & Dollar, 2018

The reason why we selected this article is that it intends to shed light on how to integrate social skills development training into teacher training curriculum in the field of English Language Teaching (Mutlu & Dollar, 2018) and creating an awareness for ELT mentors and mentees in this respect plays a significant role to build self-esteem and continuing motivation in the processes of planning, decision-making and implementation. The data for the study were collected from two groups of participants: 72 ELT major mentees enrolled in ELT department at four different universities in Turkey and 10 ELT mentors working at ELT departments of 7 different universities in Turkey. The aim of the study is to provide with answers to the research questions stated: (a) to what extent ELT mentors are aware of the importance of social skills in their profession (b) to what extent ELT mentees are aware of the importance of social skills in their profession and (c) whether they differ in their awareness level of social skills. Mixed method research approach was utilized and the data were collected via Social Skill Inventory and semi-structured interviews. The collected information was analyzed both qualitatively and quantitatively with the help of SPSS software program and content analysis of semi-structured interview. As a result of the study, it was stated that ELT mentees tend to perform well in acting, playing different social roles and orientation in a discussion. ELT mentors seem to score higher in 'social control' component of the inventory used. Some similarities between mentors and mentees have been observed in 'emotional expressivity' and 'social expressivity'. Another important result occurred as a conclusion of the study is that the correlation level of dimensions in mentors seems to be higher compared to that of in mentees. To sum up, it was suggested to add social skills training to the ELT curriculum in the faculties of education in Turkey.

3.2 Barriers Experienced by Middle School Students in the Process of Learning English, Çelik & Kocaman, 2016

Considering the current situation about learning a second language in Turkey, this study reveals significant findings as it deals with the foreign language learning difficulties that the learners face especially in middle school level. The importance of knowing a foreign language, especially English, has increased due to its usage in different areas such as technology, business, economic or political areas. That is why this study is a significant research conducted for the purpose of coming with possible solutions to the problems and being aware of the process students undergo. The participants are 164 (92 female and 72 male) middle school students (5th, 6th, 7th and 8th grades) in four public schools in Sakarya, Turkey. The aim of this descriptive study is to provide with answers to the research question what learning barriers are perceived by the learners in Turkey. The data were collected by a survey with open-ended question and a semi-structured interview was conducted. The collected data were analyzed through content analysis. Each barrier was classified and coded. As a result of the research, the difficulties the learners face are classified as follow: (a) difficulties with the grammar, (b) difficulties with the vocabulary and reading skill, (c) difficulties with the pronunciation, (d) affective factors such as anxiety, self-esteem, attitude and motivation, (e) instructional factors such as teacher, classroom management, methodology and course books and (f) family, resource and technological support. Some suggestions occurred at the end of the study are; (1) more language learning strategies on vocabulary and grammar, (2) learners' needs, characteristics and socio-economic centered methodology, (3) in service trainings for teachers and (4) enhancing students' motivation, attitudes and self-esteem.

3.3 A Longitudial Study of Motivation in Foreign and Second Language Learning Context, Ordem, 2017

In spite of being one of the most commonly studied subjects in second and foreign language learning, motivation still remains an enigma for learners and teachers (Ordem, 2017). The learners' motivation level is one of the most significant predictors of their academic success. That is why this study has been selected to be examined in more details. The aim of this study is to follow just a student studying German in both second and foreign language environment for three years. The aim of the study is to provide with answers to the research questions stated: (a) which motivational processes the participant experienced within three years and (b) the dimensions affecting the participant's motivation positively and negatively. The study was designed as qualitative using diary and interview as data collection tools. The participant was asked to keep a 150 day journal including information about motivation and was interviewed 30 times within three years. The sentences related to the motivation were analyzed and coded by seven motivational dimensions developed by Dörnyei and Csizer. The result of the study revealed that the participant had a dynamic and chaotic nature of motivation and that linguistic self-esteem and social milieu had a more profound and adverse effect on her motivation, whereas she had high motivation in the components of integrativeness, instrumentality, vitality of second language community, attitudes and cultural interest (Ordem, 2017). As a limitation of the study, it can be stated that because there was only one participant, the result of the study cannot be generalized.

3.4 Understanding of Foreign Language Learning of Generation Y, Bozavlı, 2016

The reason why we selected this article to be analyzed in details is that our students are now members of generation Y (born between 1980 and 1999), and thus understanding their perceptions and characteristics will result in better academic success. If teachers know their students better, accordingly they can organize their teaching in a way that is the most appropriate for them. The aim of study in this respect to find out to what extent the profile of the members of generation Y fits the requirements of learning process of a language and how capable they are to learn a foreign language. The participants of the study are 85 students in the department of foreign languages at Atatürk University and the survey method which consist closed-ended questions was preferred in data collection. The data were analyzed inductively. As a result of the research, it was observed that generation Y learners differ positively in know-how related to personality and learning ability and has difficulties in knowledge and skills at verbal comprehension and expression. They are more successful in written comprehension and expression. They are self-confident, tolerant and extroverted. Some suggestions occurred at the end of the study are; (1) more priority to verbal expression and comprehension in teaching a foreign language, (2) online language skills should be acquired and (3) usage of technology and authentic resources (Bozavlı, 2016).

4. Concluding reflections

At the end of this study, observing that the researchers are more aware of the concept of self-esteem causes me to think that more deep analyses will be conducted to shed light on the need for self-esteem to be successful in different interest areas. The change observed in the number of articles written between 2014 and the following years on self-esteem tends to continue thanks to its significance on achieving determined goals and objectives. The mediating role of self-confidence will serve a source of accomplishing the aims in the thematic areas defined at the beginning of the present study. Further investigation on the relationship among self-esteem, social media usage and teacher professional development issues is needed for enhancing our knowledge in stated areas.

Policy makers and people involving in decision making processes should take the importance of self-esteem into consideration while planning, implementing and evaluating the new programs to be applied. Teachers having a deeper idea related to their learners should facilitate and encourage the learning practices for their learners to help them actively use all skills required in any process or procedure. Students who are aware of the supportive effect of self-esteem should look for some ways to increase their level of self-confidence to develop their learning processes. Not only educational but also psychological, emotional, behavioral, social and cultural effects of self-esteem should be investigated and the findings should be shared with all stakeholders.

5. References

Açak, M., Kaya, O. (2016). A review of self-esteem of the hearing impaired football players. Universal Journal of Educational Research, 4(3), 524-530.

Acun Kapıkıran, N., Körükçü, Ö., Kapıkıran, Ş. (2014). The relation of parental attitudes to life satisfaction and depression in early adolescents: The mediating role of self-esteem. Educational Sciences: Theory & Practice, 14(4), 1246-1252.

Akçakoyun, F. (2018). Analysis of self-esteem levels of students in physical education and sports high school. Journal of Education and Training Studies, 6(2), 73-79.

Aksit, F., Niemi, H., & Nevgi, A. (2016). Why is active learning so difficult to implement: The Turkish case Australian Journal of Teacher Education, 41(4), 94-109.

Aktaş, İ. (2014). Farklı branşlarda spor yapan ve spor yapmayan bireylerin benlik saygısı ve risk alma düzeylerinin incelenmesi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Altunkaya, H., Erdem, İ. (2017). Writing disposition of student convict and prisoners attending distant education secondary education school. European Journal of Education Studies, 3(7), 223-238.

Aydın, B., Sarı, S. V., Şahin, M. (2014). Parental acceptance/involvement, self-esteem and academic achievement: The role of hope as a mediator. Cumhuriyet International Journal of Education, 3(4), 37-48.

Aygun, H. E., Taskin, C. S. (2017). Identifying psychometric properties of the social-emotional learning skills scale. Educational Policy Analysis and Strategic Research, 12(2), 43-61.

Aytan, T. (2018). Perceptions of prospective Turkish teachers regarding literature circles. International Journal of Education Methodology, 4(2), 53-60.

Bakalim, O. (2016). Self-confident approach in coping with stress and social appearance anxiety of Turkish university students: The mediating role of body appreciation. International Journal of Higher Education, 5(4), 134-143.

Baltacı, H. Ş. (2018). Comparison of hope and life satisfaction levels of Turkish and American middle school students. Eurasian Journal of Educational Research, 74, 99-122.

Baran, M. (2016). Teaching gases through problem-based learning. Journal of Education and Training Studies, 4(4), 281-294.

Bardakcı, S., Arslan, O., Can, Y. (2018). Online learning and high school students: A cultural perspective. Turkish Online Journal of Distance Education, 19(4), 126-146.

Basaran, Z. (2016). The effect of recreational activities on the self-esteem and loneliness level of the prisoners as an alternative education. Universal Journal of Educational Research, 4(5), 1080-1088.

Basaran, Z. (2016). The effect of sportive and cultural activities on the self-esteem and hope of the children who have tendency to involve in a crime. Educational Research and Reviews, 11(14), 1324-1330.

Baştuğ, G., Özdemir, M., Tanır, H., Salim, E. (2016). The effect of acute weight loss on body composition, self-esteem and appearance esteem before competitions. Journal of Education and Training Studies, 4(11), 206-212.

Baumeister, R. F., Twenge, J. M. (2003). The social self. Handbook of psychology, 327-352.

Bayir, O. G., Bozkurt, M. (2018). War, peace and peace education: experiences and perspectives of pre-service teachers. International Journal of Progressive Education, 14(1), 148-164.

Bayraktar, H. V., Yilmaz, K. Ö. (2016). Examination of stress-coping methods of primary school teachers in terms of different variables. Journal of Education and Training Studies, 4(8), 167-179.

Berk, R. R., Ünal, E. (2017). Comparison of writing anxiety and writing dispositions of sixth, seventh and eighth grade students. International Journal of Instruction. 10(1), 237-254.

Bozavlı, E. (2016). Understanding of foreign language learning of generation Y. Journal of Education and Practice, 7(26), 69-76.

Büyükşahin Çevik, G. (2017). The roles of life satisfaction, teaching efficacy, and self-esteem in predicting teachers' job satisfaction. Universal Journal of Educational Research, 5(3), 338-346.

Çakır, İ. (2018). Is listening instruction neglected intentionally or incidentally in foreign language teaching contexts? Journal of Language and Linguistic Studies, 14(2), 154-172.

Çalık, S. U., Pekel, H. A., Aydos, L. (2018). A study of effects of kids' athletics exercises on academic achievement and self-esteem. Universal Journal of Educational Research, 6(8), 1667-1674.

Cansız, M., Cansız, N. (2018). Sentiments, attitudes, and concerns about inclusion: Early years in teacher education programs. Erzincan University Journal of Education Faculty, 20(1), 167-183.

Cekin, R. (2015). Psychological benefits of regular physical activity: Evidence from emerging adults. Universal Journal of Educational Research, 3810), 710-717.

Çelik, Ö., Kocaman,O. (2016). Barriers experienced by middle school students in the process of learning English. International Journal of Psychology and Educational Studies, 1(1), 31-46.

Cenkseven Önder, F. (2018). Social support and coping styles in predicting suicide probability among Turkish adolescents. Universal Journal of Educational Research, 6(1), 145-154.

Cer, E., Sahin, E. (2017). The effects of quality books for children and the meta-cognitive strategy on students' self-esteem levels. Journal of Education and Learning, 6(1), 72-80.

Çetinkaya, S. (2017). Investigation of academic success, self-esteem and academic self-concept in 4th class primary school students. Higher Education Studies, 7(4), 96-110.

Çınar, M. (2018). Rekreatif faaliyetlere katılan 9-14 yaş grubunun benlik saygısı ve sosyalleşme düzeylerinin incelenmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çoban, İ., Polatcan, F. (2018). An analysis on views of prospective Turkish language teachers on peer assessment. European Journal of Education Studies, 4(4), 161-175.

Çolakkadioğlu, O., Akbaş, T., Uslu, S. K. (2017). Comparison between couple attachment styles, stress coping styles and self-esteem levels. Universal Journal of Educational Research. 5(12A), 176-187.

Colakkadıoglu, O., Celik, B. (2016). The effect of decision-making skill training programs on self-esteem and decision-making styles. Eurasian Journal of Educational Research, 65, 259-276.

Cuhadaroğlu, F. (1996). Adolesansta Psikolojik Gelişim Özellikleri. Katkı Pediatri Dergisi, 17(5), 273-288.

Dal, N. (2018). The big five personality traits and narcissism as the predictors of anxiety and confidence before archery class final exam. Universal Journal of Educational Research, 6812), 2875-2879.

Demirci, N., Toptaş Demirci, P., Demirci, E. (2017). The effect of school-based exercise practices of 9-11 year old girls students on obesity and health-related quality of life. Universal Journal of Educational Research, 5(8), 1323-1331.

Dereceli, Ç. (2018). An examination of concentration and mental toughness in professional basketball players. Journal of Education and Training Studies, 7(1), 17-22.

Doğan, U., Çolak, T. S. (2016). Self-concealment, social network sites usage, social appearance anxiety, and loneliness of high school students: A model testing. Journal of Education and Training Studies, 4(6), 176-183.

Dogan, U., Uysal, H., & Sidekli, S. (2018). Why does the use of social network site make happy? A qualitative analysis. International Journal of Educational Methodology, 4(3), 109-124.

Dönmez, K. H. (2018). A comparative look at aggression and self-esteem among Turkish versus international super and premier league soccer players playing in Turkey. Universal Journal of Educational Research, 6(11), 2484-2491.

Duru, E., Balkis, M. (2017). Procrastination, self-esteem, academic performance, and well-being: A moderated mediation model. International Journal of Educational Psychology, 6(2), 97-119.

Eraslan Capan, B. (2016). Social connectedness and flourishing: The mediating role of hopelessness. Universal Journal of Educational Research, 4(5), 933-940.

Erozkan, A. (2016). The link between types of attachment and childhood trauma. Universal Journal of Educational Research, 4(5), 1071-1079.

Erozkan, A., Dogan, U., Adiguzel, A. (2016). Self-efficacy, self-esteem, and subjective happiness of teacher candidates at the pedagogical formation certificate program. Journal of Education and Training Studies, 4(8), 72-82.

Esentaş, M., Özbey, S., Güzel, P. (2017). Self-awareness and leadership skills of female students in outdoor camp. Journal of Education and Training Studies, 5810), 197-206.

Gencer, E., Öztürk, A. (2018). The relationship between the sport-confidence and the coach-athlete relationship in student-athletes. Journal of Education and Training Studies, 6(10), 7-14.

Gul, G. (2018). A qualitative study on the contribution of the choir to social-cultural and psychological achievements of amateur chorists. Canadian Center of Science and Education, 11(8), 119-126.

Kahraman, P. (2018). The views and attitudes of the teacher candidates from preschool and elementary school teaching departments toward family participation. International Journal of Progressive Education, 14(3), 47-59.

Kapıkıran, Ş., Acun Kapıkıran, N. (2016). Optimism and psychological resilience in relation to depressive symptoms in university students: Examining the mediating role of self-esteem. Educational Sciences: Theory & Practice, 16(6), 2087-2110.

Karaa, I. E., Kuğu, T. D. (2016). Determining advanced and basic financial literacy relations and overconfidence, and informative social media association of university students in Turkey. Educational Sciences: Theory and Practice, 16(6), 1865-1891

Karali, Y., Aydemir, H. (2018). The effect of cooperative learning on the academic achievement and attitude of students in mathematics class. Educational Research and Reviews, 13(21), 712-722.

Karaoğlu, B., Turan, M. B., Polat, Y. (2018). The effects of undergraduate students' mental (psychological) toughness on the leadership level. European Journal of Education Studies, 4(1), 1-12.

Karaşar, B., Baytemir, K. (2018). Need for social approval and happiness in college students: The mediation role of social anxiety. Universal Journal of Educational Research, 6(5), 919-927.

Karatay, H. (2017). The effect of literature circles on text analysis and reading desire. International Journal of Higher Education, 6(5), 65-75.

Kayalar, F. (2016). Teachers' views over the workout strategies for helping students motivate themselves in the classroom. Universal Journal of Education Research, 4(4), 868-877.

Kılıç, D. B. Ç. (2017). Examining music teachers' self-confidence levels in using information and communication technologies for education based on measurable variables. Educational Research and Reviews, 12(3), 101-107.

Kıncal, R. Y., Kartal, O. Y., Yazgan, A. D., (2018). Identification of the parameters concerning young adults' taking epistemic risks in their social media posts with academic content. 14th International Conference Mobile Learning.

Kırcaburun, K. (2016). Self-esteem, daily internet use and social media addiction as predictors of depression among Turkish adolescents. Journal of Education and Practice, 7(24), 64-72.

Koç, H., Arslan, C. (2017). Analyzing interpersonal problem solving in terms of solution focused approach and humour styles of university students. Journal of Education and Practice, 8(27), 18-28.

Koruklu, N. (2015). Personality and social problem-solving: The mediating role of self-esteem. Educational Sciences: Theory & Practice, 15(2), 481-487.

Maltepe, S. (2016). Critical thinking dispositions of pre-service Turkish language teachers and primary teachers. Journal of Education and Training Studies, 4(6), 44-50.

McFarlin, D. B., Baumeister, R. F., Blascovich, J. (1984). On knowing when to quit: Task failure, self-esteem, advice and nonproductive persistence. Journal of Personality, 52, 138-155.

Miçooğullari, B. O., Ekmekçi, R. (2017). Evaluation of a psychological skill training program on mental toughness and psychological wellbeing for professional soccer players. Universal Journal of Educational Research, 5(12), 2312-2319.

Miçooğullari, B. O., Kirazci, S. (2016). Effects of 6 weeks psychological skill training on team cohesion, self-confidence and anxiety: a case of youth basketball players. Universal Journal of Educational Research, 4(12), 2761-2768.

Morsunbul, U. (2015). The effect of identity development, self-esteem, low self-control and gender on aggression in adolescence and emerging adulthood. Eurasian Journal of Educational Research, 61, 99-116.

Mutlu, A. K., Dollar, Y. K. (2018). ELT mentors' mentees' awareness levels of social skills in their profession. European Journal of English Language Teaching, 3(4), 49-67.

Odemis, M., Adilogulları, I. (2016). Does 12-week Latin dance training affect the self-confidence of the university students? Journal of Education and Learning, 5(4), 159-164.

Orak, S., Demirci, C. (2018). Application examples and student views on active learning approach integrated with branches of art. Cypriot Journal of Educational Sciences. 8(1), 53-65.

Ordem, E. (2017). A longitudinal study of motivation in foreign and second language learning context. Journal of Education and Learning, 6(2), 334-341.

Otacıoğlu, S. G. (2016). Analyzing musical self-esteem and performance-anxiety levels of students receiving professional music education at different institutions in Turkey. Educational Research and Reviews, 11(14), 1288-1296.

Ozdas, F. (2018). Evaluation of pre-service teachers' perceptions for teaching practice course. Educational Policy Analysis and Strategic Research, 13(2), 87-103.

Ozen, H. (2016). Determining the factors of social phobia levels of university students: a logistic regression analysis. Educational Process: International Journal, 5(1), 38-53.

Ozfidan, B. (2017). Right of knowing and using mother tongue: A mixed method study. English Language Teaching, 10(12), 15-23.

Pepe, O. (2018). The impact of the creativity levels of the students who study at the school of physical education and sport on their critical thinking dispositions. World Journal of Education, 885), 185-191

Polat, H. (2017). Teacher perceptions on school administrators' entrepreneurship skills. Journal of Education and Practice, 8(12), 90-101.

Polat, H. (2018). Analyzing entrepreneurship skill levels of 3rd grade primary school students in life sciences course based on different variables. Canadian Center of Science and Education, 11(4), 63-73.

Şahin, E., Barut, Y., Ersanlı, E., Kumcağız, H. (2014). Self-esteem and social appearance anxiety: An investigation of secondary school students. Journal of Basic and Applied Scientific Research, 4(3), 152-159.

Şahin, H. (2017). Emotional intelligence and self-esteem as predictors of teacher self-efficacy. Educational Research and Reviews, 12(22), 1107-1111.

Şahin, M. G., Öztürk, N. B. (2018). How classroom assessment affects science and mathematics achievement: findings from TIMSS 2015. International Electronic Journal of Elementary Education, 10(5), 559-569.

Saltalı, N. D., Arslan, E, Arslan, C. (2018). An investigation of self-esteem, socio-emotional adaptation and relational problem solving in Pre-schoolers. European Journal of Education Studies, 5(3), 1-18.

Savi Çakar, F. (2014). The effect of automatic thoughts on hopelessness: Role of self-esteem as a mediator. Educational Sciences: Theory & Practice, 14(5), 1682-1687.

Savi Çakar, F., Tagay, Ö. (2017). The mediating role of self-esteem: The effects of social support and subjective well-being on adolescents' risky behaviors. Educational Sciences: Theory & Practice, 17(3), 859-876.

Schmuck, A. R., Schmuck, A. P. (2001). Group processes in the classroom (8. Edition). Hightstown: The McGraw-Hill Companies.

Sezer, Ş., Can, E. (2018). Teachers' cognitive constructs on democratic education in schools: A case study. Educational Policy Analysis and Strategic Research, 13(1), 92-112.

Tagay, Ö. (2015). Contact disturbances, self-esteem and life satisfaction of university students: a structural equation modelling study. Eurasian Journal of Educational Research, 58, 113-132.

Taneri, P. O. (2017). The viewpoints of instructors about the effects of teacher education programs on prospective teachers' affective characteristics. Eurasian Journal of Educational Research, 70, 105-120.

Taskın, C. (2016). Examination of academic achievement in early adolescence: A comparison for adolescence with visual impairments doing sport or not doing sport. Journal of Education and Learning, 5(2), 265-271.

Turan, M. B., Koç, K. (2018). Analysis of the relationship between ego identity status and personality traits and general self-efficacy with structural equation modeling. Canadian Center of Science and Education, 8(4), 190-199.

Ulu, H., Akyol, H. (2016). The effects of repetitive reading and PQRS strategy in the development of reading skill. Eurasian Journal of Educational Research, 63, 225-242.

Unver, M. M. (2017). The use of authentic materials with low-level learners of English. European Journal of English Language Teaching, 2(1), 75-92.

Usta, H. G. (2016). Analysis of student and school level variables related to mathematics self-efficacy level based on PISA 2012 results for China-Shanghai, Turkey and Greece. Educational Sciences: Theory and Practice, 16(4), 1297-1323.

Usta, H. G. (2017). Examination of the relationship between TEOG score (transition from basic to secondary education), self-confidence, self-efficacy and motivational level. Journal of Education and Practice, 8(6), 36-47.

Ustun, S., Gümüseli, A. I. (2017). Many lives of women rectors at Turkish universities. Journal of Education and Training Studies, 588), 123-131.

Yalçın, S. B., Kavaklı, M., Kesici, Ş. (2017). The predictive power of undergraduates' personality traits and self-esteem regarding their forgiveness. Journal of Education and Practice, 8(18), 13-20.

Yavuzer, Y. (2015). Investigating the relationship between self-handicapping tendencies, self-esteem and cognitive distortions. Educational Studies: Theory & Practice, 15(4), 879-890.

Yavuzer, Y., Karatas, Z., Civilidag, A., & Gundogdu, R. (2014). The role of peer pressure, automatic thoughts and self-esteem on adolescents' aggression. Eurasian Journal of Educational Research, 54, 61-78.

Yiğit, Ş., Dalbudak, İ., Musa, M., Gürkan, A. C., Dalkılıç, M. (2016). Examining decision making level of wrestlers in terms of some variable. International Journal of Environmental & Science Education, 11(10), 3277-3288.

Yıldırım, T. (2017). An examination of high school social science students' levels motivation towards learning geography. Canadian Center of Science and Education, 10(7), 1-9.

Yıldız, C. (2016). Investigation of mathematics teachers' views about improving problem solving skills. The Eurasia Proceeding Educational & Social Sciences, 4, 471-481.

Yıldız, M. A., Karadaş, C. (2017). Multiple mediation of self-esteem and perceived social support in the relationship between loneliness and life satisfaction. Journal of Education and Practice, 8(3), 130-139.

Yıldız, M., Geçikli, M., Yeşilyurt, S. (2016). Turkish prospective English teachers' reflections on teaching practice. Universal Journal of Educational Research, 4(4), 696-703.

Yüksel, H. S., Tuncel, F. (2017). Experiences of 5th grade students participating in active gaming-assisted physical education lessons. Journal of Education and Training Studies, 5(13), 19-31.

AN ANALYSIS OF FOREIGN LANGUAGE PLANNING AND POLICIES IMPLEMENTED IN CHINA

Mehmet Salih YOĞUN
Hasan Kalyoncu University
Ahmet KONUKOĞLU
Hasan Kalyoncu University
Zekeriya DURMAZ
Hasan Kalyoncu University

Abstract

Considering the fact that the English Language has an irrefutable place over the other languages spoken all over the world, it serves as the lingua franca of the world in regard of various reasons such as scientific and technological advancements, migration, political or socio-economic factors. That is why foreign language learning, especially the English language, has been associated with possessing a highly-paid job with a prestigious status in the society, gaining scientific, technological and technical knowledge and abilities, pursuing a career in developed countries, and keeping in touch with global communities. As a consequence of these factors, it has been a necessity for each country to pay special attention to the acquisition and teaching of English while deciding on their foreign language learning and teaching planning and policies. China, in this respect, is no exception and hence aspires after providing its citizens with appropriate learning environments and conditions for English language acquisition for the purpose of accomplishing its determined internal and international goals. The purpose of the current study was to investigate the phases of foreign language education planning and policies in China since its establishment. The study involved six phases that China has undergone and changes made in terms of policies implemented. In the second part of the study, the outcomes and challenges of the policies were stated together with the reasons behind these changes.

Key words: foreign language learning, planning, policy, role of English.

Özet

Tüm dünyada konuşulan diğer diller arasında tartışılmaz bir yere sahip olduğu düşünüldüğünde, İngilizce bilimsel ve teknolojik gelişmeler, göç, siyasi veya sosyo-ekonomik faktörler gibi çeşitli nedenlerle dünyanın ortak dili olarak hizmet vermektedir. Bu nedenle yabancı dil öğrenimi, özellikle de İngilizce, toplumda prestijli bir konumu olan yüksek ücretli bir işe sahip olmak, bilimsel, teknolojik ve teknik bilgi ve beceriler kazanmak, gelişmiş ülkelerde kariyer yapmak ve küresel topluluklarla etkileşim içerisinde olmakla ilişkilendirilmiştir. Bu faktörlerin bir sonucu olarak, her ülkenin yabancı dil öğrenimi ve öğretimi ile ilgili planlama ve politikalarına karar verirken İngilizce edinimine ve öğretimine özel bir önem vermesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Çin, bu açıdan bir istisna değildir ve bu nedenle, belirlediği ulusal ve uluslararası hedeflerine ulaşmak amacıyla vatandaşlarına İngilizce dil edinimi için uygun öğrenme ortamları ve koşulları sağlamayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın amacı, kuruluşundan bu yana Çin'de yabancı dil eğitimi planlama ve

politikalarının geçirdiği aşamaları incelemektir. Çalışma, Çin'in geçirdiği altı aşamayı ve uygulanan politikalar açısından yapılan değişiklikleri içermektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde, politikaların sonuçları ve zorlukları, bu değişikliklerin sebepleri ile birlikte verilmiştir.

Anahtar kelimeler: yabancı dil öğrenimi, planlama, politika, İngilizce'nin rolü.

1. Introduction

The English language has possesed power over other languages and reached an unparagoned level as the lingua franca of the world for a variety of reasons such as the migration and settlement of native English speakers, colonialism, political and socioeconomical power that English speaking countries possess and the advancement in scientific, technological and cultural affairs (Crystal, 2003; Jenkins, 2015; Leitner, 1992). In this regard, the English language is significantly needed in order to access scientific and technical knowledge, have a good job, continue higher education in developed countries, communicate with the global community and reach a prestigious position in the society. This situation requires each country to consider the acqusition and teaching of the English language and pay specific attention to each citizen's language proficiency in their foreign language education policies (Ferguson, 2012; Tsui & Tollefson, 2007a, 2007b; Spolsky, 2004). The People's Republic of China is no exception, and therefore aims at equiping its citizens with English language proficiency with the intent of achieving its internal and international objectives and goals.

1.1. Contemporary Theories and Discussions on English Language Policy

Language policy, as defined by Spolsky (2004, 2012), involves three significant components and they are:

a) language practices, which refers to the actual language use of members of a speech community, including what language or variety of a language is used for what, with whom, where and how;

b) language beliefs or ideology, which refers to the views, opinions and perceptions members of a speech community hold towards a language or variety of a language and its use in different contexts; and

(c) language intervention, planning or management, which refers to endeavours to change or influence language practices by those members of a speech community with the real or perceived authority to do so.

The existence of a global language and its implications is in fact "one of the liveliest current debates" in applied linguistics (Seidlhofer, 2003, p. 7). Consequently, as a natural process, it has received much attention in the literature on language policy (Ricento, 2006a, 2006b). In general, there are three different views with regard to the role of the English language in the world that can be illustrated as in the below chart.

Chart 1: Views on the role of English

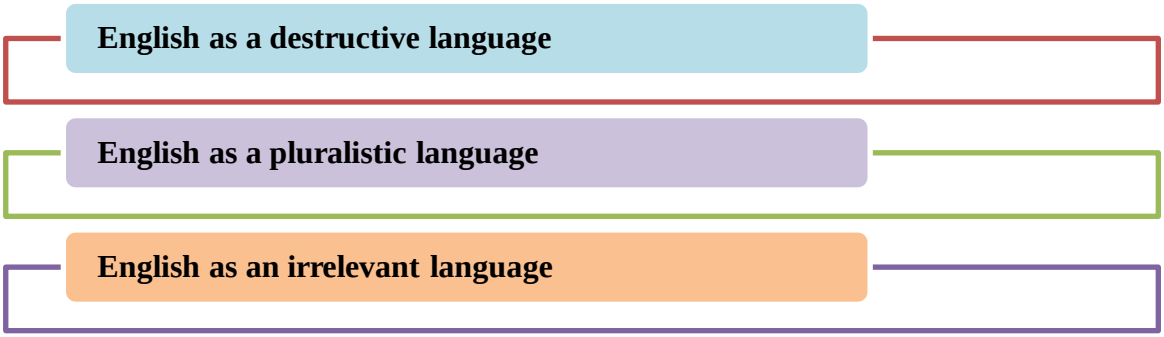

The first of these views suggests that the global status of the English language was established and is maintained through structural and ideological means which marginalize, devalue and even destroy other languages and cultures, and benefit English speakers, particularly native speakers, and native English-speaking countries (Phillipson, 1992, 1998; Phillipson & Skutnabb-Kangas, 2013). According to proponents of this view, English is continually perceived as more valuable or useful than other languages, a typical example being that it is represented as "the language of progress, modernity, democracy, and national unity" (Phillipson & Skutnabb-Kangas, 2013, p. 501). In this respect, the English language has a destructive role over the other languages and cultures in the world.

The second of these views suggests that English is not the sole property of native speakers and, rather than destroying them, can be used to express the cultures and identities of all those who speak it. This occurs through English being used in innovative ways that are not connected to native English-speaking cultures, including in literature, popular music and film, and the development of distinct varieties of English (Modiano, 2001; Park & Wee, 2012). This view also puts emphasis on the agency of people in responding to English as a global language. It argues that people are capable of making informed decisions regarding their own language learning process and its use in different contexts, and to deny people access to English and the advantages it brings is anything but fair or equitable (Canagarajah, 2005a, 2005b; Chew, 1999; McKay & Bokhorst-Heng, 2008).

The final view says that, in spite of its status as the lingua franca, English often plays very limited role in people's daily lives. In fact, there are many people around the world having very little, or only superficial, contact with English, and no compelling or immediate need to learn it (Bruthiaux, 2002; Fishman, 2000; McKay & Bokhorst-Heng, 2008). Additionally, speakers of minority languages often prefer to use a national or regional language instead of English, meaning English may indeed play a limited role in language endangerment (Fishman, 2000; Graddol, 1996).

2. English Language Education Policies in China

As clearly stated by Bolton and Graddol (2012), "From the 1950s to the 1990s, Chinese education experienced a roller-coaster ride of changing policy directives in foreign language education" (p. 4). To highlight this point, Lam (2005) specifies six phases of English language education planning and policy since the establishment of the People's Republic:

- "the interlude with Russian";

- "the back-to-English movement";
- "repudiation of foreign learning";
- "English for renewing ties with the West";
- "English for modernization"; and
- "English for international stature" (p. 73)

2.1. Russian as the Main Foreign Language: Early 1950s to Late 1950s

In this phase, Russian was the dominant foreign language in China's education system because of the country's close relationship with the Soviet Union in many areas.

As Lam (2002) states, "because China's initial vision was alignment with the communist nations, the foreign language that received much attention in the 1950s was Russian" (p. 246). Russian language courses were introduced into the syllabi of secondary and higher education in 1952 (Yao, 1993), while English was perceived as the language of the enemy, especially the USA. Naturally, English language education faced a decline. In fact, on 28 April 1954, the Ministry of Education decided that only Russian would be taught in secondary schools with the intent of easing the demands of school on students (Adamson, 2002; Ross, 1993). English was removed from the secondary education syllabus and while English language education did not cease completely, it was not common to find an institution teaching the English language (Cortazzi & Jin, 1996; Ross, 1993; Wang, 1999). As for the methodology followed during this period, the Chinese implemented the Grammar Translation Method (GTM) that dominated English language teaching in the 1950s. The majority of time is devoted to reading and writing, while very little or no attention is paid to speaking and listening. All teaching is done through the students' native language (Richards & Rodgers, 1986).

2.2. Return to English: Late 1950s to Mid-1960s

In the second phase, English was reastablished as the main foreign language in China's education system due to the breakdown in relations with the Soviet Union.

Relations between China and the Soviet Union was effected negatively due to the disagreements in a number of important policy areas such as economic development, ideology and international relations in the late 1950s, and eventually led to the a seperation in 1960 (Roberts, 2003). As a consequence, Russian was no longer perceived as a valuable and prestigious foreign language, and this time increasing attention was given to the English language.

Considering the significant outcomes of the policy implemented in the previous phase, there was of course a shortage of English teachers. In the previous phase, many English teachers had been asked to teach Russian instead, so that in 1957 there were only 450 secondary school teachers of English in China (Adamson, 2002). This situation necessitated many Russian teachers being retrained as English teachers in order to keep their jobs and satisfy the icreasing demands. Many universities decided to set up departments of English, and institutes specialising in English were established especially in major cities to meet the newfound demand for English teachers (Cortazzi & Jin, 1996). The Ministry of Education also began to recruit teachers from overseas, the first group arriving from Britain in the early 1960s, in an attempt to support English language education in the country (Yao, 1993). In 1963, the Beijing Institute of Foreign Languages put forward a proposal, later ratified by the

government, which suggested that each year five more foreign languages should be added to teaching programs with the intent that within ten years foreign language programs should provide all major languages of the world (Ross, 1993; Yao, 1993). This period was a high point for foreign language learning in China, and definitely one of the peaks for English language education.

In the early 1960s, with the effects of Western literature on foreign language teaching coming into China, the Direct Method was commonly utilized. The Direct Method is based on the assumption that people can learn a second language in the same way as they learn their first language. The focus is generally on oral skills and all teaching and presentation is done in the target language as translation is held to interfere with the learning process. Students were encouraged to learn through listening to and talking with the teacher (Brandle, 1993; Richards & Rodgers, 1986). Chinese teachers of English took these principles to heart and taught exclusively through English while using posters, pictures and photos to help students learn vocabulary (Yao, 1993). However, there was criticism that the absence of the learners' native language can cause problems, as adults especially need explanations of the grammatical structure of the target language (Brandle, 1993). In light of this and other difficulties teachers had with this method, some use of Chinese was permitted in the classroom (Yao, 1993).

2.3. Rejection and Abandonment of Foreign Language Education: Mid-1960s to Early 1970s

The high point of English language education of the previous phase did not take for a long time since almost all foreign language education ceased due to drastic political changes in China.

Despite the failure of radical policies such as the Great Leap Forward and People's Communes, Mao Zedong remained committed to the idea of radical revolution and initiated the Cultural Revolution in 1966 (Fairbank, 1992). In broad terms, the aim of the Cultural Revolution was to establish a new society through the destruction of traditional Chinese practices, beliefs and culture, and the regulation of foreign cultures and influences (Fairbank, 1992; Mackerras, Taneja, & Young, 1998; Spence, 1990). During this period China was also effectively shut off from the outside world, isolating itself from both the West and the Soviet Union (Fairbank, 1992; Spence, 1990). All foreign language learning processes received violent criticism during the Cultural Revolution. For instance, foreign books, films and broadcasts were banned (Cortazzi & Jin, 1996), foreign language teachers were considered "victims of the influence of the bourgeoisie" (Yao, 1993, p. 74), and anyone who could speak a foreign language was considered a "foreign spy" (Zhang, 2000, p. 54). Several foreign language teachers were sent to the countryside for re-education and many schools and universities were closed (Cortazzi & Jin, 1996). All of these above stated issues made any meaningful or effective English language education virtually impossible.

Before the effects of the Cultural Revolution completely overwhelmed English language education, trends in teaching methodology from the previous phase continued up until the mid-1960s, when teachers started to experiment with the Audiolingual Method. The Audiolingual Method is based on the theory of behaviourism and sees foreign language learning as habit formation. Classroom activities consist of memorising dialogues and

performing pattern drills in the hope that correct language will become automatic in learners (Richards & Rodgers, 1986). In China the Audiolingual Method was implemented with a particular emphasis on such pattern drills and enjoyed great popularity in the 1960s and 1970s.

2.4. Revival of English: Early 1970s to Mid-1970s

This phase was a witness to the revival of English language education as a means of re-establishing relations with Western countries, especially the USA.

The chaos and turmoil of the Cultural Revolution lasted a full decade until the death of Mao Zedong on 9 September 1976. However, there was a limited revival of English language education before this as China demanded to re-establish relations with the USA in the early 1970s. Some notable successes were achieved, such as China entering the United Nations (UN) at the expense of Taiwan in 1971, and President Richard Nixon's visit to China in 1972 (Adamson, 2002; Lam, 2005). English was seen as a crucial tool for such relations and some universities began teaching English again and a small number of students were sent overseas to study English (Lam, 2005). Such developments did not extend to lower levels of education and remained very limited in their scope (Feng, 2009).

While the Audiolingual Method remained the main approach, the defining feature of teaching methodology and the classroom experience during this phase was the political overtones of content and materials. Teachers were compelled to utilize textbooks full of political slogans designed specifically for the Cultural Revolution rather than designing effective language learning environments for the learners (Adamson & Morris, 1997). In such circumstances, many English teachers simply read the texts to students, translated them into Chinese and taught any new words they contained (Cheng & Wang, 2012).

2.5. English for Modernization: Late-1970s to Early 1990s

This phase exemplifies a high point for English language education as English was seen as intimately connected to China's new direction of modernization, reform and opening to the outside world.

Deng Xiaoping became China's paramount leader in 1978 and set the country on a new course of development and modernization. This plan, known as the Four Modernizations, was aimed at different domains such as agriculture, industry, national defence and science and technology (Mackerras et al., 1998). China was once again open to the outside world and keen to make a variety of reforms. This new direction became known as 'reform and opening up' or simply 'the open door policy'. In this phase, English was seen as by the government as essential for achieving modernization goals and objectives because it provided access to scientific knowledge and recent technological developments, and also gave China an opportunity to communicate with other countries for business and other purposes (Adamson, 2004; Jin & Cortazzi, 2002; Ross, 1993). The Ministry of Education convened a conference on foreign language education on 28 August 1978 which suggested that English should be defined as the main foreign language in China's education system (Mao & Min, 2004; Zheng & Davison, 2008). In this new climate, English language education recovered quickly from the neglect of the Cultural Revolution so that by 1981, in universities and colleges, there were 445 departments and institutes of foreign languages with a teaching staff of 8,628 and 31,089 full time students. Of these 24,368, or just over 78 %, majored in English (Yao, 1993). There

were also developments at lower levels too, for example, a new syllabus and textbooks were developed for secondary schools (Adamson & Morris, 1997), and foreign teachers began coming to China again in 1977 (Yao, 1993). At the academic level, there was also a renewed interest in research, with the first ELT conference held in Guangzhou in 1985 (Lam, 2002).

Enthusiasm for learning English also reached a new high among the general public as proficiency in English became essential for various areas such as education, employment, overseas travel and social prestige (Jin & Cortazzi, 2002). English language teaching television programs such as Follow Me, Sunday English and Ying Ying Learns English were watched by many millions of people who are willing and motivated to learn the language for such purposes (Adamson, 2004; Zheng & Davison, 2008). English Corners, or gatherings in parks, squares and school or university grounds to practice speaking English, also originated during this phase (Adamson, 2004; Chen & Hird, 2006). With China's opening up to the outside world and the resumption of recruiting Western teachers in the late 1970s, Communicative Language Teaching (CLT) started to become popular in the country. CLT practitioners aim to enhance their students' communicative competence, or ability to use English accurately, fluently and appropriately in a range of real life situations (Brown, 2007a). Teachers and other professionals involved in English language education began to teach by considering the principles of CLT, and textbooks, television programs and courses based on this approach began appearing in the 1980s. One well-known example is the textbook series Communicative English for Chinese learners, developed by a group of Chinese scholars led by Li Xiaoju and introduced in 1984 (Rao, 2013). English language learning materials from Britain and America, such as Essential English, Linguaphone and English for Today, also became available to learners and opportunities to study in Western countries became more common (Lam, 2002).

2.6. English for International Stature: Early 1990s to the Present

In this phase, which continues to the present day, English continues to be associated with reform and opening up, as well as to China's efforts to play a greater role on the world stage.

By the early 1990s, China's political situation returned to stability and the economy continued to develop rapidly, with double figure increases in GDP for much of the decade (Mackerras et al., 1998; Meisner, 1999). All of China's post-Deng leaders – Jiang Zemin, Hu Jintao and Xi Jinping – have continued with reform and opening up and look set to do so into the foreseeable future. Unsurprisingly, English is regarded as an essential requirement for China's reform and opening up, as reflected in recent policy directives. One of the most significant of these was the Guidelines for Vigorously Promoting the Teaching of English in Primary Schools, issued in January 2001, which specified that English language education would begin in Grade 3 of primary school in cities and suburban areas in autumn 2001 and in rural areas in autumn 2002 (Li, 2007; Hu, 2007; Wang, 2007). In some large and well-developed cities such as Beijing, Shanghai and Guangzhou, English language education begins even earlier, in Grade 1 of primary school (Cheng, 2011).

According to Hu (2007), there were five driving forces behind this new policy:

1) The Ministry of Education's view that increasing the population's level of English language proficiency was necessary for China's continuing development and participation in globalization;

2) Broader reforms to China's education system aimed at introducing standards-based education;

3) The desire to standardize existing practices in primary school English language education;

4) The official and popular view that an earlier start in English language education would lead to better results; and

5) Vice Premier Li Lanqing's personal support for and involvement with the policy.

Not surprisingly, such a fundamental change in foreign language learning policy involving millions of learners and teachers brought about some problems in policy formulation and they are (1) lack of a needs analysis, (2) top-down policymaking, (3) assumptions about benefits of an earlier start, (4) insufficient preparation for policy implementation, (5) disparity in policy implementation and (6) underestimation of teaching challenges.

The Ministry of Education's Department of Basic Education established a committee of experts to develop a standards-based curriculum for English language education in primary and secondary schools, known as the English Curriculum Standards (Hu, 2007; Cheng, 2011). These were first promulgated in the English Curriculum Standards for Full-time Compulsory Education and Senior Secondary Schools (Trial Version) of 2001, and the English Curriculum Standards for Senior Secondary Schools (Trial Version) of 2003. The English Curriculum Standards were revised in response to feedback from teachers, academics and administrators in 2011, the result being the English Curriculum Standards for Compulsory Education, which took effect in September 2012 (Gu, 2012; D. Zhang, 2012). The English Curriculum Standards consist of nine competence-based levels, each of which conceptualizes English language proficiency in terms of five areas:

- **language skills** (the four macroskills of speaking, listening, reading and writing);
- **language knowledge** (pronunciation, grammar, vocabulary, functions and topics);
- **affect** (international perspectives, patriotism, confidence, and motivation);
- **learning strategies** (communicative, resourcing, meta-cognitive and cognitive strategies); and
- **cultural understanding** (cultural knowledge, understanding of English-speaking cultures and awareness of cross-cultural differences) (Cheng, 2011; Gu, 2012; Wang, 2007).

Specific targets are described in detail for all nine levels in the area of language skills, while specific targets for language knowledge, affect, learning strategies and cultural understanding are only described in detail for Levels 2, 5 and 8, the levels students are required to reach in order to graduate primary school, junior secondary school and senior secondary school (Gu, 2012). The intended purpose of the English Curriculum Standards, as X. Cheng (2001) explains, is to develop "students' comprehensive competence in using the English language" (p. 138) rather than merely "mastering knowledge and skills" (p. 137).

Another significant policy directive was the Ministry of Education's circular of September 2001, Guidelines for Improving the Quality of Undergraduate Teaching, requiring

all universities and colleges to use English as the medium of instruction for 5–10 % of courses within three years (Feng, 2009). This policy has also reached lower levels of education, with some primary and secondary schools determining English as the medium of instruction for science and mathematics courses (Hu, 2009; Hu & Alsagoff, 2010). In addition to the ongoing emphasis on modernization and opening up, English is now also seen as enabling China to play a fundamental role in world affairs and to encourage positive international images of the country, a role Lam (2005) refers to as "English for international stature" (p. 82).

The decision taken in 2001 with regard to starting English language education in Grade 3 of primary school, for example, prompted a series of opinion pieces by academics in the influential Guangming Daily newspaper raising concerns regarding teacher training, student workload, teaching methodology and teaching materials (Hu, 2007). In 2004, the Shanghai Education Commission banned kindergartens from teaching through English only and decided that children attending such kindergartens would not be admitted to local primary schools. The Commission stated that Chinese should be the main focus of education at this level and only those kindergartens it considered appropriately qualified would be permitted to offer extra-curricular English courses.

As for the merhodology implemented in the English language education in this phase, eclecticism, rather than one single method, was preferred with a variety of different methods and versions of methods in use (Yao, 1993). Despite the fact that CLT continued to be much discussed and debated by Chinese scholars, interest in other teaching approaches and techniques also increased, most notably task-based language teaching (TBLT). TBLT is the recommended teaching approach in many recent policy documents, including the English Curriculum Standards. In recent years there have also been attempts to incorporate computer technology into English language education in schools and universities. English language education has also expanded beyond state run institutions, with private enterprise emerging as a major trend in the delivery of English language education during this phase. Many privately run English language schools, training institutions and programs, such as Wall Street English, New Oriental Education and Technology Group, now operate on a large-scale throughout China (Bolton & Graddol, 2012; Lai, 2001). Because of the prevailing official and popular views of English and the activities surrounding English language education, English now has a significant presence in China's education system.

3. Policy Outcomes

English language education policy is particularly relevant to two aspects of language practices, namely the uses of English in China and the population's levels of proficiency in English and degree of English usage.

Although English is not an official language and does not play a dominant role in domains such as government, law and business, it nevertheless has a greater presence and is used more within China today than at any other time in the past. The official and popular stance on English and English language education has undoubtedly contributed to this state of affairs. Several major domains in which English has a notable presence are briefly stated as (1) research, scholarship and publication, (2) media, (3) business, (4) tourism and (5) literature and creative arts. As for the level of the proficieny in English and its usage, it can

be observed that number of people who regularly use English is still low and number of functional English-speakers is low as well.

References

Adamson, B. (2002). Barbarian as a foreign language: English in China's schools. World Englishes, 21 (2), 231–243.

Adamson, B. (2004). China's English: A history of English in Chinese education. Hong Kong, China: Hong Kong University Press.

Adamson, B., & Morris, P. (1997). The English curriculum in the People's Republic of China. Comparative Education Review, 41 (1), 3–24.

Bolton, K., & Graddol, D. (2012). English in China today. English Today, 28 (3), 3–9.

Brandle, M. (1993). Adult language learning and languages in contact. Brisbane, QLD: Centre for Applied Linguistics and Languages, Griffi th University.

Brown, H. D. (2007). Principles of language learning and teaching (5th ed.). White Plains, NY: Pearson Longman.

Bruthiaux, P. (2002). Hold your courses: Language education, language choice, and economic development. TESOL Quarterly, 36 (3), 275–296.

Canagarajah, A. S. (2005b). Introduction. In A. S. Canagarajah (Ed.), Reclaiming the local in language policy and practice (pp. xiii–xxx). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Canagarajah, A. S. (Ed.). (2005a). Reclaiming local in language policy and practice. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Chen, R., & Hird, B. (2006). How do Chinese students collaborate in EFL group work? Prospect, 21 (2), 70–81.

Cheng, A., & Wang, Q. Y. (2012). English language teaching in higher education in China: A historical and social overview. In J. Ruan & C. B. Leung (Eds.), Perspectives on teaching and learning English literacy in China (pp. 19–34). Dordrecht, the Netherlands: Springer Science + Business Media.

Cheng, L. (2008). The key to success: English language testing in China. Language Testing, 25 (1), 15–37.

Cheng, X. (2011). The English curriculum standards' in China: Rationales and issues. In A. Feng (Ed.), English language education across greater China (pp. 133–150). Bristol, UK: Multilingual Matters.

Chew, P. G. (1999). Linguistic imperialism, globalism and the English language. AILA Review, 13, 37–47.

Cortazzi, M., & Jin, L. (1996). English teaching in China. Language Teaching, 29, 61–80.

Crystal, D. (2003). English as a global language (2nd ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Dogançay-Aktuna, S. & Kiziltepe, Z. (2005). English in Turkey. World Englishes 24 (2), 253–265.

Fairbank, J. K. (1992). China: A new history. London: Belknap Press.

Feng, A. (2009). English in China: Convergence and divergence in policy and practice. AILA Review, 22, 85–102.

Ferguson, G. (2012). English in language policy and management. In B. Spolsky (Ed.), The Cambridge handbook of language policy (pp. 475–498). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Fishman, J. A. (2000). The new linguistic order. In P. O'Meara, H. D. Mehlinger, & M. Krain (Eds.), Globalization and the challenges of a new century: A reader (pp. 435–442). Bloomington, IN: Indiana University Press.

Graddol, D. (1996). Global English, global culture? In S. Goodman & D. Graddol (Eds.), Redesigning English: New texts, new identities (pp. 181–238). London: Routledge.

Gu, Y. (2012). English curriculum and assessment for basic education in China. In J. Ruan & C. B. Leung (Eds.), Perspectives on teaching and learning English literacy in China (pp. 35–50). Dordrecht, the Netherlands: Springer Science + Business Media.

Hu, G., & Alsagoff, L. (2010). A public policy perspective on English medium instruction in China. Journal of Multilingual and Multicultural Development, 31 (4), 365–382.

Hu, Y. (2007). China's foreign language policy on primary English education: What's behind it? Language Policy, 6 (3&4), 359–376.

Jenkins, J. (2015). Global Englishes: A resource book for students (3rd ed.). London: Routledge.

Ji, X. (2012). Interaction and development of Chinese education and the Chinese economy. In E. C. Grivoyannis (Ed.), The new Chinese economy: Dynamic transitions into the future (pp. 93–103). New York: Palgrave Macmillan.

Jin, L., & Cortazzi, M. (2002). English language teaching in China: A bridge to the future. Asia Pacific Journal of Education, 22 (2), 53–64.

Kirkgöz, Y. (1999) Knowledge acquisition from l2 specialist texts (England). phD dissertation, University of Aston.

Kirkgöz, Y. (2005) English language teaching in Turkey: Challenges for the 21st century. In G. Braine (ed.) Teaching English to the World: History, Curriculum, and Practice (pp. 159–175). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Kiziltepe, Z. (2000). Attitudes and motivation of Turkish EFL students towards second language learning. ITL: Review of Applied Linguistics 129–130, 141–168.

Lai, E. (2001). Teaching English as a private enterprise in China. English Today, 17 (2), 32–36.

Lam, A. (2002). English in education in China: Policy changes and learners' experiences. World Englishes, 21 (2), 245–256.

Lam, A. S. L. (2005). Language education in China: Policy and experience from 1949. Hong Kong, China: Hong Kong University Press.

Lauffer, J. (2001). The Globalization of Media and Its Cultural Consequences in Globalization, Modernity and Cultural Identity. Ankara: Konrad Adenauer Foundation.

Leitner, G. (1992). English as a pluricentric language. In M. Clyne (Ed.), Pluricentric languages: Differing norms in different nations (pp. 179–237). Berlin, Germany/New York: Mouton de Gruyter.

Li, M. L. (2007). Foreign language education in primary schools in the People's Republic of China. Current Issues in Language Planning, 8 (2), 148–161.

Liu, P. (2012). After school English language learning in China. In J. Ruan & C. B. Leung (Eds.), Perspectives on teaching and learning English literacy in China (pp. 115–127). Dordrecht, the Netherlands: Springer Science + Business Media.

Mackerras, C., Taneja, P., & Young, G. (1998). China since 1978: Reform, modernisation and 'socialism with Chinese characteristics' (2nd ed.). Melbourne, VIC: Longman.

Mao, L., & Min, Y. (2004). Foreign language education in the PRC: A brief overview. In M. Zhou & H. Sun (Eds.), Language policy in the People's Republic of China: Theory and practice since 1949 (pp. 319–329). Boston: Kluwer Academic Publishers.

McKay, S. L., & Bokhorst-Heng, W. D. (2008). International English in its sociolinguistic contexts: Towards a socially sensitive EIL pedagogy. New York: Routledge.

MEB (Milli egitim Bakanligi) (2006). Education Statistics of Turkey. On WWW at http:// sgb.meb.gov.tr/daireler/istatistik/turKiYe_egitiM_istatistiKleri_2005_ 2006.pdf. accessed 12.5.06.

Meisner, M. (1999). Mao's China and after: A history of the People's Republic (3rd ed.). New York: The Free Press.

Ministry of Education. (2012c). Number of students in junior secondary schools. Retrieved November 15, 2013.

Ministry of Education. (2012d). Number of full-time teachers in junior secondary school by subject taught & educational attainment. Retrieved November 15, 2013.

Ministry of Education. (2012e). Number of students in regular senior secondary schools. Retrieved November 15, 2013.

Ministry of Education. (2012f). Number of full-time teachers in regular senior secondary schools by subject taught & educational attainment. Retrieved November 15, 2013.

Modiano, M. (2001). Linguistic imperialism, cultural integrity, and EIL. ELT Journal, 55 (4), 339–346.

MOE. (2011). Standard English Curriculum in Compulsory Education, ed. Ministry of Education. Beijing.

Park, J. S. Y., & Wee, L. (2012). Markets of English: Linguistic capital and language policy in a globalizing world. New York: Routledge.

Phillipson, R. (1992). Linguistic imperialism. Oxford, UK: Oxford University Press.

Phillipson, R. (1998). Globalizing English: Are linguistic human rights an alternative to linguistic imperialism? Language Sciences, 20 (1), 101–112.

Phillipson, R., & Skutnabb-Kangas, T. (2013). Linguistic imperialism and endangered languages. In T. K. Bhatia & W. C. Ritchie (Eds.), The handbook of bilingualism and multilingualism (2nd ed., pp. 495–515). Malden, MA: Blackwell Publishing.

Rao, Z. (2013). Teaching English as a foreign language in China: Looking back and forward. English Today, 29 (3), 34–39.

Ricento, T. (2006a). Language policy: Theory and practice: An introduction. In T. Ricento (Ed.), An introduction to language policy: Theory and method (pp. 10–23). Malden, MA: Blackwell Publishing.

Ricento, T. (2006b). An introduction to language policy: Theory and method. Malden, MA: Blackwell Publishing.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (1986). Approaches and methods in language teaching. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Roberts, J. A. G. (2003). The complete history of China. Phoenix Mill, UK: Sutton Publishing.

Ross, H. (1993). China learns English: Language teaching and social change in the People's Republic. New Haven, CT/London: Yale University Press.

Seidlhofer, B. (Ed.). (2003). Controversies in applied linguistics. Oxford, UK: Oxford University Press.

Spence, J. D. (1990). The search for modern China. London: Hutchinson.

Spolsky, B. (2004). Language policy. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Spolsky, B. (2012). What is language policy? In B. Spolsky (Ed.), The Cambridge handbook of language policy (pp. 3–15). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Tsui, A. B. M., & Tollefson, J. W. (2007a). Language policy and the construction of national cultural identity. In A. B. M. Tsui & J. W. Tollefson (Eds.), Language policy, culture, and identity in Asian contexts (pp. 1–21). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Tsui, A. B. M., & Tollefson, J. W. (2007b). Language policy, culture, and identity in Asian contexts. London: Taylor & Francis.

Wang, Q. (2007). The national curriculum changes and their effects on English language teaching in the People's Republic of China. In J. Cummins & C. Davidson (Eds.), International handbook of English language teaching, Part one (pp. 87–105). New York: Springer.

Wang, Q., & Chen, Z. (2012). Twenty-first century senior high school English curriculum reform in China. In J. Ruan & C. B. Leung (Eds.), Perspectives on teaching and learning English literacy in China (pp. 85–103). Dordrecht, the Netherlands: Springer Science + Business Media.

Wang, Y. (1999). College English in China. English Today, 15 (1), 45–51.

Wen, Q. (2012). Teaching English as an International Language in mainland China. In A. Kirkpatrick & R. Sussex (Eds.), English as an international language in Asia: Implications for language education (pp. 79–93). Dordrecht, the Netherlands: Springer Science + Business Media.

Yao, X. (1993). Foreign languages in China's higher education. Language Learning Journal, 7, 74–77.

Zhang, A. (2000). Language switches among Chinese/English bilinguals. English Today, 16 (1), 53–56.

Zheng, X., & Adamson, B. (2003). The pedagogy of a secondary school teacher of English in the People's Republic of China: Challenging the stereotypes. RELC Journal, 34 (3), 323–337.

Zheng, X., & Davison, C. (2008). Changing pedagogy: Analysing ELT teachers in China. London: Continuum.

THE INFLUENCE OF BUDGET TOTAL, SPARE PART INVENTORY, AND SALES ON THE PRODUCTION ACHIEVEMENT OF PT. SEMEN XYZ PALEMBANG IN INDONESIA

Jefirstson Richset Riwukore[1], Tien Yustini[2], Fellyanus Habaora[3]
[1,2]University of Indo Global Mandiri, Palembang, Indonesia
[3]Bogor Agricultural University, Bogor, Indonesia

Abstract

The competition in the cement market, which is strongly influenced by the national oversupply of cement, has made cement producers undertake price efficiency which affects sales volume. In addition, companies are demanding to maximize planning for controlling spare parts so as not to disrupt production. This requires company operations to be more optimal and efficient in supporting the achievement of production targets. The purpose of this study was to obtain the results of the effect of the amount of the budget, spare parts inventory, and sales on the achievement of production at PT Semen XYZ Palembang either partially or simultaneously. This research uses descriptive method with secondary data analysis approach by utilizing secondary data as the main data source. The analysis in this study used parametric statistics using multiple linear regression models. All data analysis calculations will be assisted by using statistical software, namely the SPSS 24 for Windows program. The results showed that the amount of budget and spare parts inventory partially had no effect on the achievement of production while sales partially affected the achievement of production by 86.5%. The amount of budget, spare parts inventory and sales simultaneously influence the achievement of production by 90.5%, while the rest (9.5%) is explained by other variables not examined in this study.

Keywords: budget amount, spareparts inventory, sales, production achievement

INTRODUCTION

The condition of the inventory needs of the maintenance work unit in maintenance activities from year to year will show an increasing trend in terms of total assets along with the increase in factories or machine tools. One that carries out factory activities in maintenance is PT. Semen XYZ (Persero) Tbk Palembang. Maintenance of the state of the machines and supporting facilities in cement production is very dependent on the availability of spare parts. In another situation, the company really needs the cost of buying factory spare parts because if the spare parts needed when there are a sudden breakdown and the spare parts are not available then production will stop. Thus spare parts must be available and also consider their feasibility.

With the existence of competition in the cement market which demands to consider high-cost efficiency, it is hoped that the maintenance costs will not be too large. To support a high and optimal production level, it is largely determined by optimal production capacity and a proven strong capital structure, the company has won the trust to work on large and prestigious projects.

The intense competition due to the phenomenon of oversupply caused by the development of locations, production, and existing players and new investors, demands that each cement industry player is competing to increase the utilization of each factory. Decision-makers must be able to understand the impact of over-supply competition which will change over time. Moreover, when the amount of budget has decreased, it is very felt for the maintenance unit to carry out equipment maintenance activities. This situation requires factory managers to consider which equipment does require a budget to purchase spare parts in case of sudden damage or spare parts are not available which ultimately hinders plant operations and the company is disrupted. The phenomenon of cement oversupply that occurs will make the company perform efficiently which is able to compete in price between cement factories, but in other conditions, there will be a decrease in the volume of cement sales from the factory. As a result of this influence, factory operations are expected to be more optimal and efficient in supporting the achievement of production targets.

Some of the problems that can be identified from this description are (1) inadequate production achievement due to the small amount of maintenance budget and always experiencing changes or cuts; (2) the minimal/critical maintenance spare parts inventory will be able to affect production achievement; (3) the national oversupply phenomenon has resulted in a decline in cement sales resulting in changes to production attainment. The purpose of this research is (1) to analyze the effect of the amount of the maintenance budget on the achievement of production at PT. XYZ Tbk; (2) analysis of the influence of spare parts inventory on the achievement of production at PT. XYZ cement; (3) to analyze the effect of sales on the achievement of production at PT Semen XYZ Palembang; and (4) analysis of the influence of the amount of the budget, spare parts inventory, and sales together on the achievement of production of PT. Semen XYZ Palembang.

LITERATUR REVIEW

Organization Management

Management is a process of planning, organizing, leadership, and controlling the efforts of organizational members and the use of existing resources in the organization to achieve predetermined organizational goals (Riwukore, 2020). Management is the science and art that regulates the process of utilizing human resources and other sources effectively and efficiently to achieve certain goals [1]. Shafter, Ghnaem, & Abdelmotleb (2016) argues that management is the process of coordinating work activities effectively and efficiently through other people. Tambajong, Rawis, Lengkong, & Londa (2020) argues that management is working with people to determine, interpret, and achieve organizational goals by carrying out the functions of planning, organizing, arranging the personnel, directing, leadership, and monitoring. An understanding of management requires mastery of the 4 main functions of management, namely planning, organizing, directing, and controlling [2]. Planning is intended to determine company goals, plan strategic strategies to achieve goals. Organizing is intended to make it easier for managers to supervise and identify competent actors in carrying out activities, usually by dividing large sub-activities into smaller subsections. Directing (briefing) serves to create a more dynamic, effective and efficient work atmosphere in facilitating the achievement of goals. Controlling is a way to control and assess performance,

or evaluate and improve if needed. Management in an organization needs to be understood by decision-makers because it is closely related to achieving organizational goals. Fuertes, et al. (2020) state that a formal, structured, and coordinated union system of groups of people who work together to achieve certain goals is called an organization. Bacud (2020) states that an organization exists if there is a social relationship system, where each individual who collaborates to carry out the process. Thus an organization is interpreted as a collectivity of groups of people who interact based on work relations and the division of labor interactions with other individuals.

Operations Management

Operational management is a series of activities that generate value in the form of goods and services by converting inputs into outputs [3]. Luiz Corrêa, Ellram, José Scavarda, & Cooper (2007) explains that operational management is an activity related to the manufacture of goods, services, and their combinations through the transformation process from production resources to the desired output. Operational management can also be explained as efforts to optimize the use of resources (factors of production) - labor, machinery, equipment, raw materials, and so on - in the process of transforming raw materials and labor into various products or services. Heizer & Render (2005) states that there are reasons to study operations management, namely: (1) operations management is an integration of organizational functions other than marketing and finance; (2) operations management is concerned with how to produce goods and services; (3) operations management is the largest proportion of an organization; and (4) understand the work being done. Taylor (1910) stated that operations management includes three main aspects, namely: (1) production system planning (product planning, factory site planning, work environment planning, and production standard planning); (2) production control system (control of production processes, materials, labor, quality, and maintenance); and (3) production information systems (organizational structure, production by order, and mass production). Heizer & Render (2015) states that operations management has strategic decisions that are closely related to planning, organizing, managing employees, directing, and controlling, namely: (1) design of product and service, (2) quality management, (3) design of process and capacity, (4) location, (5) layout design or layout strategy, (6) human resources and work systems, (7) supply chain management, (8) Maintenance, (9) short and medium term scheduling.

Production Management

Fuertes, et al. (2020) states that production management is a science that comprehensively discusses how the company's production management uses the knowledge and arts they have by directing and managing people to achieve the desired production results. Assauri (2008) states four important functions in production management, namely: (1) plan, (2) support services, (3) processing, and (4) control / supervision. Haug, Zachariassen, & van Liempd (2011) states that production management has a directional formula in the form of work guidelines for the production section, namely: (1) the right amount, (2) on time, (3) on quality, and (4) right on price/fare.

Inventory Management

Inventory is a number of materials, parts provided and materials in process that are contained in the company for the production process, as well as finished goods / products provided to fullfilment the demand for components or subscriptions at any time [4]. Furthermore, there are three types of inventory in manufacturing companies, namely: (1) raw material inventory, (2) work in progress inventory, and (3) finished goods inventory. There are several problems that are often faced by a company related to the recognition of inventory. The company should have recorded the transfer of ownership rights to the goods it bought and sold. But in reality it is difficult to do. The difficulty in determining the transfer of ownership rights to goods lies in the classification of inventories which includes goods that are in a company but do not belong to it and its own but not in the company. In recording inventory, the system used by the company can affect the determination of value at the end of the period and the determination of inventory costs during one period. Companies can use a periodic (physical) system or a perpetual system. The physical or periodic inventory system is a system in which the cost of goods sold is calculated periodically, that is, only at the time of the calculation by relying solely on physical calculations without maintaining day-to-day records of units sold or in hand [5]. A perpetual inventory system is a system that maintains continuous records that track inventory and cost of goods sold on a daily basis, or it can also be interpreted as an inventory recording system where records are kept up to date of inventory which is always carried out every time there is a change in inventory value [6].

Management Concept of Spare Parts Inventory

Availability of spare parts and making equipment according to production operations has an impact on maintenance activities as well as business operations in general. Companies are forced to survive in global business through procurement, production processes, sales and after-sales service [7]. In the procurement of spare parts, there is a trade-off between managing spare parts inventory with a service level which translates into forecasting accuracy, sparepart management without any obstacles and high analytical skills [8]. The thing that needs to be considered in the management of spare parts is that the spare part stock is not too much and not too less than needed. Companies must know the maximum and minimum requirements for spare parts supplies and must be determined as carefully as possible. The maximum and minimum limits can be determined based on experience and needs. There are several factors that affect the management of spare parts, namely the supply / maximum stock is the highest limit for the availability of spare parts with an economically beneficial amount. Minimum stock is the lowest available spare part with a safe limit. Standard ordering is the standard number of spare parts or items purchased per order. Reorder limit is the number of items that can be used during the time of re-procurement (up to the minimum stock limit). When the amount of inventory has reached the minimum stock limit, new orders will be placed immediately until new orders arrive [9].

Budget

A budget is a plan prepared with a system that includes all organizational activities expressed in monetary units or units that are valid for a certain period of time ([10]. Sponem

& Lambert (2016) stated that the budget has characteristics, including: (1) budget predicts potential profits, (2) usually covers the time of year, (3) once approved it can only be changed under certain conditions, (4) can be expressed in monetary terms, but also supported by non-monetary amounts, (5) Budget proposals are reviewed and approved by a level above the budget maker, (6) have actual financial performance. Selanjutnya, jenis-jenis anggaran terdiri atas: (1) sales budget, (2) production budget, (3) raw material cost budget, (4) direct labor budget, (5) factory overhead budget, (6) inventory budget; (7) budget of production cost; (8) programe budget; (9) responsibility budget; (10) capital expenditure budget; (11) cash budget, (12) profit and loss budget, and (13) balance sheet budget. Haug, Zachariassen, & van Liempd (2011) and Riwukore & Habaora (2019) states that the budget objectives in an organization are intended for: (1) stated goals / expectations, (2) communicating expectations, (3) display an activity plan, (4) coordination of work methods, and (5) performance control. Furthermore, Susanto & Riwukore (2020) state that the benefits of budgeting in organizations are: (1) planning company activities, (2) reference of company activities, (3) internal company communication tools, (4) supervision of company activities, (5) company control tools, and (6) provide influence and motivation.

Sales Concept

Marwan (1991) states that sales are an integrated effort to develop strategic plans aimed at satisfying the needs and desires of buyers, in order to get sales that generate profits. The purpose of selling is to get a certain profit to the maximum and maintain or even try to increase it for a long period of time. Gusrizaldi & Komalasari (2016) states that the factors affecting sales productivity are (1) the condition and ability of the seller, (2) market conditions, (3) modals, (4) the condition of the company organization, and (5) other factors such as types of sales (trade selling, missionary selling, technical selling, new business selling, and responsive selling), sales support elements (personal selling which includes personal confrontation, cultivation, and response; mass-selling; advertising).

Previous Research

Herlina (2012) reports that if the total cost budget is increased, the efficiency of operational costs will increase because the budget has a significant effect on the efficiency of operational costs. Yani (2017) reports that partially or simultaneously planning for raw material needs and or controlling the quality of raw materials has a significant effect on the smooth running of the production process at the company. Putranto (2017) states that partially or simultaneously that production costs and/or sales have an influence on company profits. Sulbahri & Azhari (2019) reports that controlling spare parts inventory affects the smoothness of the production process. Jannah (2018) reports that partially or simultaneously production costs and or sales have a significant effect on company profits. Sari (2013) reports that simultaneously or partially there is a significant effect of budgetary participation and/or accountability accounting on company managerial performance. Based on other aspects, Anggriyani & Rambe (2016) reports that partially or simultaneously, there is no significant effect between participation in budgeting and/or rewards on company managerial performance. Oktapia, Manullang, & Hariyani (2017) reports that partially or simultaneously,

there is a significant influence between production costs and/or sales levels on the company's production achievement. Abdullah & Syukriadi (2016) report that there is a positive effect partially and simultaneously between production costs, promotion costs, and distribution costs on company profits. Likewise Andriani (2017) reports that there is a real and significant influence both partially and simultaneously between the factors of capital production, raw materials, labor, and machinery on the production of goods from the company.

Framework

The logic of thinking used in the study is that the variable budget amount is thought to have an effect on the achievement of production targets. The spare part inventory variable is thought to affect the achievement of production targets. The sales variable is thought to have an effect on the achievement of production targets. The variable amount of budget, spare parts inventory and sales simultaneously is thought to affect the achievement of production targets. Everything is presented in Figure 1 (Framework) and a review of the hypothesis.

The framework above, if described in the flow of thought, can be charted as follows:

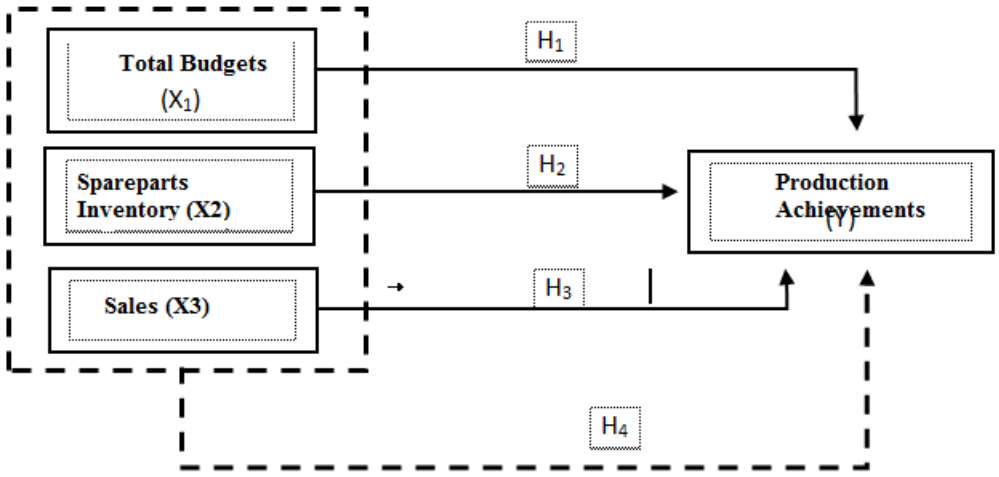

Source: Processed by researchers (2020)

Figure 1. Framework

Information:

→ = The effect of each dependent variable on the independent variable

- - - - - - → = The effect of the dependent variable simultaneously on the independent variable

The hypothesis in this study are:

1. It is suspected that the total budget will partially affect production achievement.
2. It is suspected that spare parts supply partially affects production achievement.
3. It is suspected that sales partially affect production achievement.
4. It is suspected that the amount of budget, spare parts inventory, and sales simultaneously affect the achievement of production.

RESEARCH METHODS

This research uses a quantitative approach (Sugiyono, 2017). The descriptive method is used to analyze secondary data as the main data. The research was carried out at PT. Semen XYZ Palembang using time-series data between 2015-2019. Operational limitations, then the

sample and population of this study are (1) maintenance budget (machine maintenance budget data, engine spare parts budget, electrical maintenance budget, electric spare parts budget, maintenance supplies budget, common supplies budget, and tools budget during the 2015-2019 period); (2) spare parts inventory (non-machine repair goods inventory data, machine repair goods inventory, electrical supplies, work tool supplies, general spare parts goods inventory, and machine spare parts inventory during the 2015-2019 period); and (3) production achievement has taken from cement production data at PT. XYZ Palembang during the 2015-2019 period, so that the variables in this study are: (1) Total budget as an independent variable (X1); (2) Spare parts inventory as an independent variable (X2); (3) Sales as an independent variable (X3); and (4) Production achievement as the dependent variable (Y). Sources of data from this study are (1) annual report of PT. Semen XYZ Palembang, (2) financial reports, (3) reports of cement expenditures and production achievements recorded in the Enterprise Resource Planning (ERP) system and System Application Product (SAP) in the company. Thus this research is classified as a literature study. The data analysis in this study was parametric statistics using multiple linear regression models using the statistical software SPSS 24 for Windows. In addition, an associative test was carried out, a classic assumption test (normality test, multicollinearity test, heteroscedasticity test, autocorrelation test), and the coefficient of determination test (R^2). If there is a significant difference, then proceed with the t-test for partial testing, and the F test for simultaneous testing. Continued testing of effective donations. The relationship between variables in the analysis of multiple linear regression models can be formulated according to Sugiyono (2017) instructions, namely:

$$Y = \alpha + \beta_1.X_1 + \beta_2.X_2 + \beta_3.X_3 + e$$

Information: Y(production achievement), α (constant), β_1,β_2,β_3 (the independent variable regression coefficient), X_1 (budget amount), X_2 (spareparts inventory), X_3 (sales), and e (error), Sugiyono (2017).

RESULTS

Total Production

The company's production amount is the dominant factor in influencing the sale of goods because economical production can determine whether goods are sold or not in the market [11]. The number of achievements in cement production from Cement Company XYZ is presented in Table 1.

Table 1. Total Tonnes of Cement Production Achievement in 2015 - 2019

No.	Year	Production Achievement (Ton Cement)
1	2015	947,265
2	2016	993,509
3	2017	718,000
4	2018	562,569
5	2019	672,412

Source: Processed by researchers (2020)

Information and data in Table 1 shows that the achievement of cement production at cement company XYZ has fluctuated. The cement production achievement in 2016 was the best achievement compared to other years, namely as much as 993,509 tons of cement. The

lowest cement production achievement of XYZ cement company occurred in 2018, namely 562,569 tons. The factor that influences the fluctuation of the company's production achievement is the availability of raw materials. The raw materials for cement production at XYZ Company are taken from their own land, which sometimes has an erratic inventory. Riwukore & Habaora (2020) and Riwukore, Susanto, & Habaora (2020) state that the uncertain amount of raw material inventory can lead to the achievement of the expected amount of production. The availability of raw materials is very dependent on the physical environment such as weather, climate and topographical conditions.

The availability of raw materials which is considered uncertain can be seen from the results of monthly production achievements per year which seem to have fluctuated from 2015-2019. This also affects the total budget, spare parts inventory, and sales of the company (Table 2). The data information in Table 2 shows that the achievement of production does not significantly affect product sales. Factors that affect the achievement of production are the amount of available budget and spare parts inventory.

Table 2. Data on total budget, spare parts inventory, cement sales and production achievements for the period 2015 - 2019

Year	Month	Total Budget (million)	Spare Parts Inventory (million)	Sales (tonnes of cement)	Production achievement (tonnes of cement)
2015	January	2097	2916	55146	55569
	February	3482	4843	60348	59770
	March	5642	7846	68118	67727
	April	3493	4857	64383	60635
	May	2981	4245	77253	79724
	June	2752	3827	85469	78016
	Jule	3205	4458	71239	80480
	August	3505	4874	98418	94554
	September	3482	4843	94083	97085
	October	4664	6487	107172	94442
	Nopember	4895	6807	95276	96232
	December	5365	7461	72990	83032
2016	January	3529	6778	67003	67195
	February	4761	9143	51683	55501
	March	5083	9761	62591	60430
	April	5413	10395	62332	62233
	May	4351	8356	80072	79668
	June	1171	2248	91289	93035
	Jule	2102	4037	63083	61777
	August	4039	7757	104204	103252
	September	3765	7230	101779	101905
	October	2375	4560	103318	98122
	Nopember	2100	4032	107374	105555
	December	2135	4101	104191	104836
2017	January	3760	5940	80483	84104
	February	4746	7497	55794	54986
	March	5004	7906	68023	72336
	April	2983	4713	57497	57981
	May	3891	6147	68388	64172
	June	3009	4754	55805	60411
	Jule	3600	5687	53865	49216
	August	2996	4733	74252	55761
	September	3187	5035	29303	43537
	October	4140	6540	57722	58235

	Nopember	2332	3685	51808	53461
	December	3173	5012	52156	63801
2018	January	5187	6009	39039	31734
	February	3904	4523	30708	26271
	March	3004	3480	33090	37223
	April	3843	4452	44488	53477
	May	4101	4751	48264	50962
	June	2415	2798	30047	36896
	Jule	4856	5625	50537	54838
	August	5687	6587	53009	60151
	September	4994	5785	54877	52880
	October	8861	10264	59375	55119
	Nopember	11463	13279	56275	52150
	December	10026	11614	57606	50869
2019	January	3222	4038	37393	39037
	February	2366	2966	30956	42719
	March	2377	2979	43861	48219
	April	7320	9174	63013	45576
	May	5993	7511	60049	54686
	June	4105	5145	43475	60502
	Jule	7501	9402	64617	50428
	August	5052	6332	70878	69668
	September	3303	4140	62310	66599
	October	3082	3863	64949	75865
	Nopember	3987	4997	61450	67444
	December	8604	10784	59940	51668

Source: Processed by researchers (2020)

The company's production achievements are very dependent on the availability of raw materials because the production process period for each commodity is different, depending on the availability of raw materials in the field, the market, and orders made. It is known that the raw materials in the cement industry consist of three groups, namely limestone and clay stone as the main raw materials, corrective materials in the form of iron sand and quartz sand, and gypsum. The three raw materials tend to be abundant and lacking in certain months (Mulyani, 2011).

Classic assumption test

a. Normality test

Normality test can be seen that the significance value of Asymp.Sig. (2-tailed) of 0.200, and because the significance value is more than 0.05, the residual value is normal.

Table 3. Results of data normality test with SPSS.24.0

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test		
		Unstandardized Residual
N		60
Normal Parameters[a,b]	Mean	0,0000000
	Std. Deviation	5994,73602084
Most Extreme Differences	Absolute	0,072
	Positive	0.051
	Negative	-0,072
Test Statistic		0,072
Asymp. Sig. (2-tailed)		.200[c,d]

a. Test distribution is Normal.
b. Calculated from data.
c. Lilliefors Significance Correction.
d. This is a lower bound of the true significance.

Source: Processed by researchers (2020)

The results of the normality test based on probability plot data show the plotting data (dots) following the diagonal line so that it is concluded that the regression model is normally distributed, as shown in Figure 1.

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual
Dependent Variable: Achievement Production (Y)

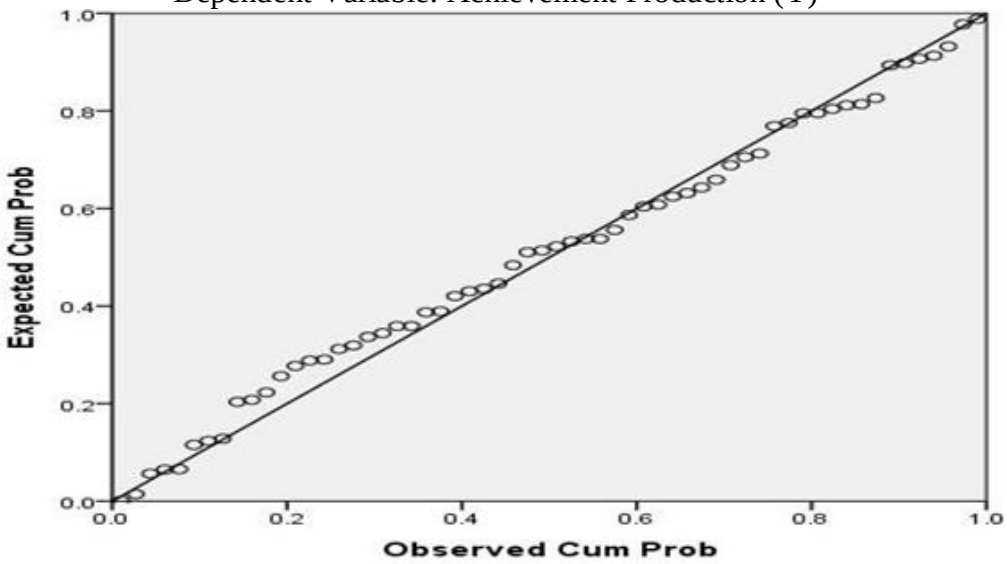

b. Multicollinearity Test

The multicollinearity test results show that the tolerance value of the three variables is more than 0.10 and the VIF value is less than 10, which means that there is no multicollinearity problem in the regression model. The multicollinearity test results can be seen in Table 4.

Table 4. Multicollinearity test results through SPSS 24.0

Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients B	Unstandardized Coefficients Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Collinearity Statistics Tolerance	Collinearity Statistics VIF
1	(Constant)	14408.785	3321.681		4.338	.000		
	Total Budget (X1)	-1.715	1.028	-.172	-1.669	.101	.158	6.323
	Spare Parts Inventory (X2)	.246	.840	.030	.293	.771	.159	6.274
	Sales (X3)	.872	.042	.920	20.580	.000	.845	1.183

a. Dependent Variable: Production Achievements (Y)

Source: Processed by researchers (2020)

c. Heteroscedasticity test

The results of the heteroscedasticity test of the variable budget amount, spare parts inventory, and sales can be seen in Table 5. Based on the results of the heterocedasticity test (Glejser test), the variable significance value for each variable is 0.185 for the total budget (X1), 0.204 for spare parts inventory (X2), and 0.932 for sales (X3). The significance value of each variable shows the result > 0.05, which means there is no heteroscedasticity problem in this regression model. This situation is also evidenced by the absence of a clear pattern (wavy, widened then narrowed) in the scatterplot image and the dots spread above or below the number 0 on the Y axis, meaning that there is no heteroscedasticity problem in this regression (Figure 2).

Table 5. Results of the heteroscedasticity test (Glejser test) through SPSS 24.0

Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients B	Unstandardized Coefficients Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
1	(Constant)	5069.057	2121.020		2.390	.020
	Total Budget (X1)	.880	.656	.442	1.341	.185
	Spare Parts Inventory (X2)	-.690	.539	-.422	-1.286	.204
	Sales (X3)	-.002	.027	-.012	-.086	.932

a. Dependent Variable: RES2

Source: Processed by researchers (2020)

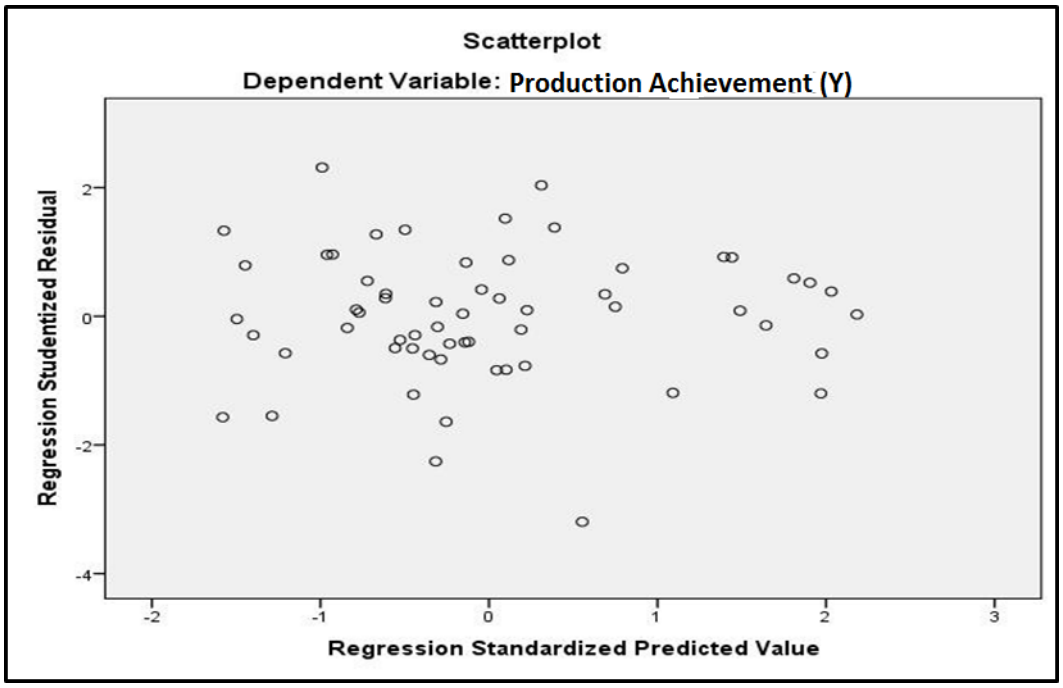

Source: processed by researchers (2020)

Figure 2. Scatterplot test results through SPSS 24.0

d. Durbin Watson's autocorrelation test

Susanto & Riwukore (2020) states that autocorrelation cannot be found if the Durbin Watson value is between du to (4-du). The results of the analysis of the regression model in the study are shown in Table 6.

Table 6. Durbin Watson autocorrelation test results through SPSS 24.0

Model Summaryb

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.952a	.905	.900	6153.215	2.246

a. Predictors: (Constant), Sales (X3), Spareparts Inventory (X2), Budget Total (X1)

b. b. Dependent Variable: Production Achievements (Y)

Source: Processed by researchers (2020)

Based on the results of the DW value test is 2.246, then we look for the value of du in the Durbin Watson table value based on k = 3 (number of regressions / variable X) and N = 60 (number of samples) with a significance of 5%, the value of du = 1.6889: 4-du is obtained.

= 2.3111. The results show that the Durbin Watson (DW) value passes the autocorrelation test because du <DW, 4-du or 1.6880 < 2.246 < 2.3111 (Table 7).

Table 7 Durbin Watson with α = 5%, k = 3 and n = 60

Tabel Durbin-Watson, α=5%										
	k=1		k=2		k=3		k=4		k=5	
n	dL	dU	dL	dU	dL	dU	dL	dU	dL	dU
59	1.5446	1.6134	1.5099	1.6497	1.4745	1.6875	1.4385	1.7266	1.4019	1.7672
60	1.5485	1.6162	1.5144	1.6518	1.4797	1.6880	1.4443	1.7274	1.4083	1.7671

Source: processed by researchers (2020)

Hypothesis Testing Results

a. Partial t test based on significance value

The results of the regression analysis suggested by Sugiyono (2017) show that if the Sig value <0.05, the independent variable (X) partially affects the dependent variable (Y). The results of the analysis of variable X against Y from this study can be seen in Table 8.

Table 8 Results of regression analysis through SPSS 24.0

Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients B	Unstandardized Coefficients Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Collinearity Statistics Tolerance	Collinearity Statistics VIF
1	(Constant)	14408.785	3321.681		4.338	.000		
	Total Budget (X1)	-1.715	1.028	-.172	-1.669	.101	.158	6.323
	Spare Parts Inventory (X2)	.246	.840	.030	.293	.771	.159	6.274
	Sales (X3)	.872	.042	.920	20.580	.000	.845	1.183

a. Dependent Variable: Production Achievements (Y)

Source: Processed by researchers (2020)

The results of the analysis obtained the results, namely: X1 = 0.101; X2 = 0.771 and X3 = 0.000, thus it can be concluded that: (1) total budget (X1) has no effect on production achievement (Y) where the significant value of 0.101 is greater than the reference standard, namely <0.05; (2) spare parts inventory (X2) has no effect on production achievement (Y) where the significance value of 0.771 is greater than the reference standard, namely <0.05; and (3) Sales (X3) have an effect on the achievement of production (Y) where the significance value of 0.000 is smaller than the reference standard, which is <0.05.

b. Partial t-test based on the value of calculated and tables

Sujarweni (2014) states that if the value of t count > t table, it means that the independent variable (X) partially affects the dependent variable (Y). How to get the value of t table = (α / 2; n-k-1), so that in Table 9, the tcount value for each variable is obtained, namely: X1 = -1.669; X2 = 0.293 and X3 = 20.580. t table = (α/ 2; n-k-1) = (0.05 / 2; 60-3-1) = (0.025; 56).

Table 9. Distribution of t with α = 5% , (0,025 ;56)

Distribution Percentage dots t (df=41-80)							
Pr	0.25	0.10	0.05	0.025	0.01	0.005	0.001
df	0.50	0.20	0.10	0.050	0.02	0.010	0.002
41	0.68052	1.30254	1.68288	2.01954	2.42080	2.70118	3.30127
55	0.67898	1.29713	1.67303	2.00404	2.39608	2.66822	3.24515
56	0.67890	1.29685	1.67252	2.00324	2.39480	2.66651	3.24226

Source: processed by researchers (2020)

So that we get a curve,

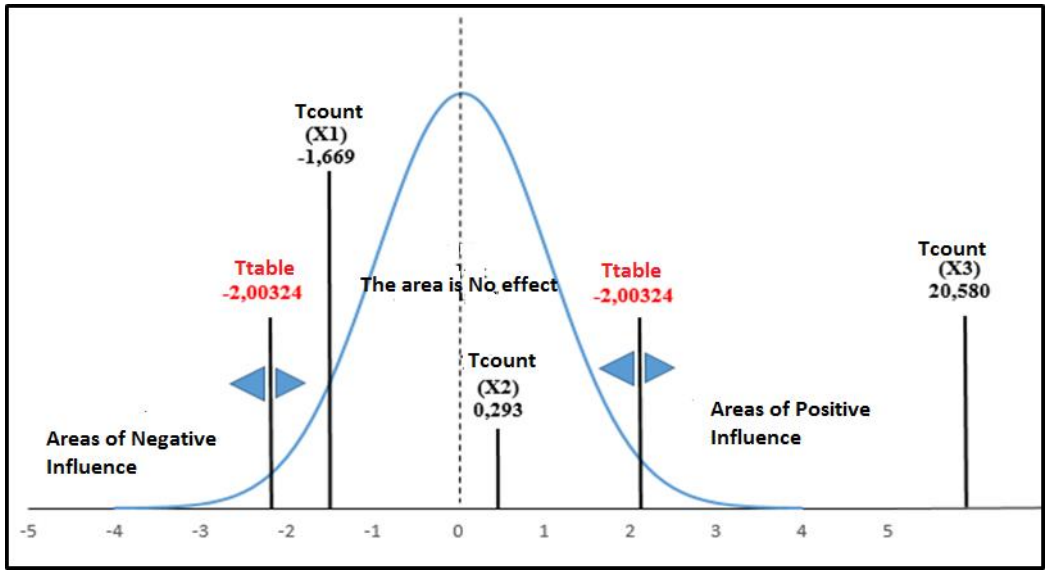

Source: processed by researchers (2020)

Figure 3 Comparison of T Value with Curve

Thus it can be concluded that: (1) Total Budget (X1) has no effect on the achievement of production (Y) where the t count value is -1.669 smaller than t table, namely 2.00324; (2) Inventory of spare parts (X2) has no effect on the achievement of production (Y) where the value of t count of 0.293 is smaller than the t table, which is 2.00324; (3) Sales (X3) have a positive effect on the achievement of production (Y) where the value of t count of 20.580 is greater than the t table which is 2.00324.

c. Simultaneous F test based on significance value

Riwukore (2020) states that if the value of Sig <0.05 means that the independent variable (X) simultaneously affects the dependent variable (Y). The results of testing the hypothesis related to the significance in this study are presented in Table 10.

Table 10. The results of hypothesis testing with SPSS 24.0

ANOVA[a]

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2.030E+10	3	6766984238	178.727	.000[b]
	Residual	2120274738	56	37862048.89		
	Total	2.242E+10	59			

a. Dependent Variable: Production Achievements (Y)
b. Predictors: (Constant), Sales (X3), Spareparts Inventory (X2), Total Budgets (X1)
Source: Processed by researchers (2020)

Table 10 shows a significance value of 0.000 (<0.05), so it can be concluded that the total budget (X1), spare parts inventory (X2), and sales (X3) simultaneously have an effect on production achievement (Y).

d. Simultaneous F test based on the value of calculated and tables

According to Sujarweni (2014), if the value of F count > F table, it means that the independent variable (X) simultaneously affects the dependent variable (Y). The formula for finding the F table = (k ; n – k) = (3 ; 60 – 3) = (3 ; 57)

Table 11. Distribution of F with α = 5% , (3 ; 57)

Percentage dot of the F Distribution for Probability = 0.05															
	df for the numerator (N1)														
df for the denominator (N2)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
46	4.05	3.20	2.81	2.57	2.42	2.30	2.22	2.15	2.09	2.04	2.00	1.97	1.94	1.91	1.89
56	4.01	3.16	2.77	2.54	2.38	2.27	2.18	2.11	2.05	2.00	1.96	1.93	1.90	1.87	1.85
57	4.01	3.16	2.77	2.53	2.38	2.26	2.18	2.11	2.05	2.00	1.96	1.93	1.90	1.87	1.85

Source: processed by researchers (2020)

The value of F table (3; 57) = 2.77 is obtained, wherein Table 11 the F count value is = 178.727, so, Fcount> Ftable (178.727> 2.77). It can be concluded that the total budget (X1), spare part inventory (X2), and sales (X3) simultaneously affect production achievement (Y) where the F count is 178.727 greater than the F table, which is 2.77.

e. Determination coefficient test (R^2)

According to Sujarweni (2014), the coefficient of determination is between zero and one ($0 < R^2 < 1$). Based on the results of the data in Table 6, it is found that the value of R^2 = 0.905. It is concluded that the independent variable, namely the total budget, spare parts inventory, and sales simultaneously affect the dependent variable (production achievement) by 90.5%.

f. Effective contribution

According to Sujarweni (2014), an effective contribution is used to determine the amount of effective contribution of each predictor or independent variable of the overall prediction. The value of the effective contribution of this study is presented in Table 12.

Table 12. Beta regression coefficients

Coefficients[a]						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	14408.785	3321.681		4.338	0.000
	Total Budgets (X1)	-1.715	1.028	**-.172**	-1.669	0.101
	Spareparts Inventory (X2)	0.246	0.840	**0.030**	0.293	0.771
	Sales (X3)	0.872	0.042	**0.920**	20.580	0.000

a. Dependent Variable: Production Achievement (Y)

Source: Processed by researchers (2020)

Table 12 shows the value of the beta regression coefficient for each independent variable, which is the variable (X_1) obtained β_1 = -0.172 then on variables (X_2) obtained β_2 = 0.030 and variable (X_3) obtained β_3 = 0.920.

Kemudian diperoleh hasil koefisien korelasi untuk masing-masing variabel independen seperti yang tersaji pada Tabel 13.

Table 13. Correlation Coefficient of r_{xy}

Correlations					
		Production Achievements (Y)	Total Budgets (X1)	Spareparts Inventory (X2)	Sales (X3)
Pearson Correlation	Production Achievement (Y)	1.000	-0.246	-0.066	0.941
	Total Budgets (X1)	-0.246	1.000	0.902	-0.109
	Spareparts Inventory (X2)	-0.066	0.902	1.000	0.065
	Sales (X3)	0.941	-0.109	0.065	1.000
Sig. (1-tailed)	Production Achievement (Y)		0.029	0.039	0.000
	Total Budgets (X1)	0.029		0.000	0.203
	Spareparts Inventory (X2)	0.309	0.000		0.312
	Sales (X3)	0.000	0.203	0.312	
N	Production Achievement (Y)	60	60	60	60
	Total Budgets (X1)	60	60	60	60
	Spareparts Inventory (X2)	60	60	60	60
	Sales (X3)	60	60	60	60

Source: Processed by researchers (2020)

Table 13 shows the value of the correlation coefficient of each independent variable (X) on the dependent variable (Y). Where the variable (X1) is obtained r_{xy1} = -0.246 then the variable (X2) is obtained r_{xy2} = -0.066 and variable (X_3) obtained r_{xy3} = 0.941, so that the effective contribution of each variable can be calculated, namely:

EC (X) % = β_x x r_{xy} x 100%
EC (X_1) = -0.172 x -0.246 x 100 %
EC (X_1) = 4.233 %
EC (X_2) = 0.030 x -0.066 x 100 %
EC (X_2) = -0,199 %
EC (X_3) = 0.920 x 0.941 x 100 %
EC (X_3) = 86.509 %

Based on the above results, it can be concluded that the effective contribution/influence of the total budget variable (X1) is 4.23% on production achievement (Y). The influence of the spare parts inventory variable (X2) is -0.19% on production achievement (Y) and the effect of the sales variable (X3) is 86.51% on production achievement (Y).

The sum of the three effective contributions of EC (X1), EC (X2), and EC (X3) has the result = 90.5%. The results of the three effective contributions can be interpreted that the effect of the variable amount of total budget (X1), spare parts inventory (X2), and sales (X3) simultaneously affects the achievement of production (Y) by 90.5%.

RESULTS

The effect of the amount of the budget on production achievement

The t-test results based on the significance value show that the amount of budget (X1) has a significant effect on the achievement of production (Y), where the significance value of 0.101 is greater than the reference standard, which is < 0.05. Furthermore, the partial t-test based on the calculated value and the table shows that the amount of budget (X1) partially has no effect on the achievement of production (Y) where the t value is -1.669 smaller than the t table, which is 2.00324.

The results showed the number of maintenance budgets at PT. Semen XYZ (Persero) Tbk Palembang is one of the annual fixed costs where the budget has been calculated at the beginning of the company's budget work plan whose value is based on the derivative of the percentage of the cement sales target. For example: for the current year a value of Rp.40,000 tons of cement is determined, so that this value is used as a guideline for the year, then dividing the cost of loading in 12 months. For example, in March, the factory condition experienced a shutdown (repair) for 1 full month, then the loading costs in March were very high, but the volume of production achievement (cement expenditure) was still running because previously cement had been previously stored in the cement silo, so it did not affect the achievement production (cement production).

In addition, the reality in the field shows that the reduced maintenance budget condition greatly affects the performance of the equipment so that it has an impact on production achievement. Suppose an equipment is predicted to be damaged but there is no budget for the purchase of spare parts. Suddenly there is damage to the equipment, this will stop factory operations and wait for time until the budget request process is approved.

Effect of spare parts inventory on production achievement

A partial t-test based on significance value shows spare parts supply (X2) partially has no effect on production achievement (Y) where the significance value is 0.771 which is greater than the reference standard which is <0.05. Furthermore, the partial t-test based on the calculated value and the table shows the spare parts supply (X2) partially has no effect on the achievement of production (Y) where the t value is 0.293 smaller than the t table, which is 2.00324.

The results above indicate that the spare parts supply at PT. Semen XYZ (Persero) Tbk Palembang has experienced an increasing trend in numbers from year to year, while the production achievement has decreased due to falling demand from the market. Statistically, it does not have an effect, but in fact, spare parts supply greatly affects equipment performance. For example, equipment that has been predicted to be damaged but in fact, there are no spare parts available, and suddenly the predicted equipment malfunction occurs, it will stop the cement factory operation and wait for the required spare parts to be available.

The effect of sales on production achievement

The partial t-test based on the significance value shows that sales (X3) partially affect the achievement of production (Y), where the significance value of 0.000 is smaller than the reference standard, which is <0.05. Furthermore, the partial t-test based on the calculated value and the table shows that sales (X3) partially have a positive effect on production achievement (Y) where the t value of 20.580 is greater than the t table which is 2.00324. The results of the calculation of the effective contribution, it was found that the effect of sales was 86.5% on production achievement. The results of this study are in accordance with Jannah (2011) report that there is a significant influence between production costs and sales on the achievement of production at the company either partially or simultaneously.

The reality in the field is that the market condition which is oversupply (excessively) both nationally and regionally has caused the level of cement sales from PT. Semen XYZ

(Persero) Tbk is reduced. Moreover, in early 2020 there was a global pandemic, namely the attack of the COVID-19 virus which disrupted health and the economy in all countries including Indonesia. The company must make breakthrough steps so that the level of cement sales increases so that the production achievement at cement company XYZ reaches the predetermined target.

The influence of the total budget, spare parts inventory, and sales on production achievement

The simultaneous F test based on the significance value shows the total budget (X1), spare parts inventory (X2), and sales (X3) simultaneously have an effect on production achievement (Y) with a significance value of 0.000 smaller than the standard (0.05). Furthermore, the simultaneous F test based on the calculated and table values shows the total budget (X1), spare parts inventory (X2), and sales (X3) simultaneously have an effect on production achievement (Y) where F count is 178.727 greater than F table, namely 2.77. The results of the calculation of the effective contribution of the three variables show that the effect of the total budget, spare parts inventory, and sales simultaneously affects the achievement of production by 90.5%.

Jannah (2011) reports that there is a significant influence between production costs and sales on production achievement either partially or simultaneously. This situation is consistent with the reality in the field that the total budget, spare parts inventory, and sales simultaneously affect the achievement of production at cement company XYZ.

CONCLUSION

The results showed that partially, the total budget (X1) and/or spare parts inventory (X2) had no significant effect on production achievement (Y), but sales (X3) had an effect on the achievement of production (Y) by 86.5%. Simultaneously, the total budget (X1), spare parts inventory (X2), and sales (X3) have a significant effect on the achievement of production (Y) by 90.5%. Things that need to be done by the company are: (1) rigorous periodic evaluation, (2) initiation of an integrated system, (3) concrete steps are needed on sales volume, and (4) an analysis of the influence of other variables of 90.5% is required, 5% which affects the achievement of production. Managerial implications that can be done are an evaluation of budget use policies, the efficiency of ordering spare parts, and increasing sales volume.

References

G. Fuertes, M. Alfaro, M. Vargas, S. Gutierrez, R. Ternero and J. Sabattin, “Conceptual framework for the strategic management: A literature review—Descriptive,” *Journal of Engineering*, vol. 1, no. 1, pp. 1-21, 2020.

Y. Susanto and J. R. Riwukore, Perencanaan dan strategi pengembangan sumber daya manusia untuk organisasi profit dan kompetitif, Bandung (Indonesia): Alfabeta Press, 2020.

E. Kimanzi and D. K. Mburu, “Role of organizational structures in supply chain and operational management,” *Industrial Engineering Letters*, vol. 5, no. 4, pp. 33-37, 2015.

O. J. Afolabi, M. K. Onifade dan O. Olumide F, "Evaluation of the role of inventory management in logistics chain of an organisation," *LOGI – Scientific Journal on Transport and Logistics,* vol. 8, no. 2, pp. 1-11, 2017.

A. K. Khan, S. M. Faisal and O. A. Al Aboud, "An analysis of optimal inventory accounting models - pros and cons," *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research,* vol. 6, no. 3, pp. 65-77, 2018.

E. Chołodowicz and P. Orłowski, "A periodic inventory control system with adaptive reference stock level for long supply delay," *Measurement Automation Monitoring,* vol. 61, no. 12, pp. 568-572, 2015.

M. Szwejczewski, K. Goffin and Z. Anagnostopoulos, "Product service systems, after-sales service and new product development," *International Journal of Production Research,* vol. 53, no. 17, pp. 5334-5353, 2015.

A. Bacchetti and N. Saccani, "Spare parts classification and demand forecasting for stock control: Investigating the gap between research and practice," *Omega,* vol. 40, no. 6, pp. 722-737, 2012.

M. Fern´andez-Delgado, E. Cernadas, S. Barro and D. Amorim, "Do we need hundreds of classifiers to solve real worldclassification problems?," *Journal of Machine Learning Research,* vol. 15, no. 1, pp. 3133-3181, 2014.

J. R. Riwukore, Y. Susanto, H. Manafe, F. Habaora and S. Miramangngi, "Posture analysis of regional budget (APBD) and regional budget for education in Kota Kupang," *Jurnal Penelitian Kebijakan Pendidikan,* vol. 12, no. 2, pp. 182-192, 2019.

O. K. Eka S, Rodhiyah and S. Suryoko, "Analysis of optimum total production in preventing sales (Case studi in PT. Rumpun Sari Kemuning I, Karangayar District, Jawa Tengah))," *Diponegoro Journal of Social and Politic,* vol. 1, no. 1, pp. 1-8, 2013.

B. Rahmadika and A. Y. Irvani, "The effect of reducing setting time (wait on cement) of fire mortar by increasing oil well cement," *Jurnal Mineral,* vol. 11, no. 1, pp. 41-47, 2017.

S. Baturaja, "https://semenbaturaja.co.id/," 19 Januari 2019. [Online]. Available: https://semenbaturaja.co.id/. [Diakses 20 Desember 2020].

E. Mulyani, "Produksi, konsumsi semen dan bahan bakunya di Indonesia periode 1997-2009 dan prospeknya 2010-2015," *Jurnal Teknologi Mineral dan Batubara,* vol. 7, no. 2, pp. 82-89, 2011.

M. E. A. Shafter, S. S. Ghnaem and F. A. Abdelmotleb, "The roles of management to increase efficiency for employees and interconnected with good leadership," *IOSR Journal of Business and Management,* vol. 18, no. 11, pp. 8-14, 2016.

H. F. K. Tambajong, J. A. M. Rawis, J. S. J. Lengkong and T. K. Londa, "The influence of principal leadership, productive teacher training, work commitment and motivation on performance management of productive vocational school teachers in North Sulawesi Province," *International Journal of Education, Information Technology and Others (IJEIT),* vol. 3, no. 3, pp. 606-623, 2020.

J. R. Riwukore, Kepemimpinan transformasional peningkatan sumber daya manusia,

Solok Sumatera Barat (Indonesia): CV. Insan Cendekia Mandiri, 2020.

S. A. D. Bacud, "Henri Fayol's principles of management and its effect to organizational leadership and governance," *Journal of Critical Reviews,* vol. 7, no. 11, pp. 162-167, 2020.

H. Luiz Corrêa, L. M. Ellram, A. José Scavarda and M. C. Cooper, "An operations management view of the services and goods offering mix," *International Journal of Operations & Production Management,* vol. 27, no. 5, pp. 444-463, 2007.

J. Heizer and B. Render, Manajemen operasi: Manajemen keberlangsungan dan rantai pasokan, Jakarta (Indonesia): Salemba Empat Press, 2015.

F. W. Taylor, "The principles of scientific management," America in Class, National Humanities Center, New York, 1910.

M. Schraeder, D. R. Self, M. H. Jordan and R. Portis, "The functions of management as mechanisms forfostering interpersonal trust," *Advances in Business Research,* vol. 5, no. 1, pp. 50-62, 2014.

A. Haug, F. Zachariassen and D. van Liempd, "The cost of poor data quality," *Journal of Industrial Engineering and Management,* vol. 4, no. 2, pp. 168-193, 2011.

S. Sponem and C. Lambert, "Exploring differences in budget characteristics, roles and satisfaction: A configurational approach," *Management Accounting Research,* vol. 30, no. 1, pp. 47-61, 2016.

J. R. Riwukore and F. Habaora, "Expenditure display of education cost on households in Kota Kupang and the policy of masterplan," *International Journal of Innovative Science and Research Technology,* vol. 4, no. 7, pp. 93-99, 2019.

H. Nwakanma, A. S. Jackson and J. N. Burkhalter, "Relationship marketing: An important tool for success in the marketplace," *Journal of Business & Economics Research,* vol. 5, no. 2, pp. 55-64, 2007.

R. Gusrizaldi and E. Komalasari, "Analysis of factors affecting the level of sales in Indrako Swalayan Teluk Kuantan," *Jurnal Valuta,* vol. 2, no. 2, pp. 286-303, 2016.

R. Herlina, "Pengaruh anggaran biaya terhadap efisiensi biaya operasional pada asuransi jiwa bersama Bumiputera 1912 Medan," *Jurnal Mediasi*, vol. 4, no. 1, pp. 97-109, 2012.

A. S. Yani, "Pengaruh perencanaan kebutuhan bahan baku dan pengawasan mutu bahan baku terhadap kelancaran proses produksi pada industri otomotif," *Business Management Journal*, vol. 13, no. 2, pp. 169-176, 2017.

A. Putranto, "Analisis pengaruh biaya produksi dan penjualan terhadap laba perusahaan (Studi pada usaha mikro kecil dan menengah di Kecamatan Wonosobo Kabupatenwonosobo)," *Jurnal Penelitian Dan Pengabdian Kepada Masyarakat UNSIQ,* vol. 4, no. 3, p. 280–286, 2017.

R. A. Sulbahri and A. Azhari, "The effect of controlling fertilizer bag inventory on the smoothness of the NPK fertilizer production process at PT. Pupuk Sriwidjaja Palembang," *Jurnal Kompetitif,* vol. 8, no. 1, pp. 1-12, 2019.

M. Jannah, "Analisis biaya pengaruh produksi dan tingkat penjualan terhadap laba kotor," *Jurnal BanqueSyar'i,* vol. 4, no. 1, pp. 87-112, 2018.

D. Sari, "Pengaruh partisipasi anggaran dan akuntansi pertanggungjawaban terhadap kinerja manajerial PT. Pos Indonesia," *E-Jurnal Binar Akuntansi,* vol. 2, no. 1, pp. 1-9, 2013.

Anggriyani and S. Rambe, "Partisipasi karyawan berpengaruh terhadap performance manajerial dalam penyusunan anggaran dengan komitmen organisasi dan reward sebagai variabel moderating," *Jurnal Akuntansi, Keuangan & Perpajakan Indonesia,* vol. 3, no. 1, pp. 15-40, 2016.

N. Oktapia, R. R. Manullang and Hariyani, "Analisis pengaruh biaya produksi dan biaya operasional terhadap laba bersih pada PT. Mayora Indah Tbk di Bursa Efek Indonesia (BEI) (Studi kasus pada PT. Bursa Efek Indonesia)," *Jurnal Ilmiah Akuntansi Bisnis dan Keuangan,* vol. 11, no. 2, pp. 37-45, 2017.

M. W. Abdullah and M. Syukriadi, "Pengaruh komponen biaya terhadap laba dengan volume penjualan sebagai variabel moderasi," *Assets: Jurnal Ekonomi, Manajemen, dan Akuntansi,* vol. 6, no. 1, pp. 1-15, 2016.

D. N. Andriani, "Pengaruh modal, tenaga kerja, dan bahan baku terhadap hasil produksi (studi kasus pabrik sepatu PT. Kharisma Baru Indonesia)," *Equilibrium: Jurnal Ilmiah Ekonomi dan Pembelajarannya,* vol. 5, no. 2, pp. 151-162, 2017.

Sugiyono, Methods of quantitative, qualitative and combination writing (mixed methods), Bandung, Indonesia: Alfa Beta Press, 2017.

J. R. Riwukore and F. Habaora, "Aspect and impact of the existence of breeding companies of racial chicken in the Nusa Tenggara Timur Province," *International Journal of Creative Research Thoughts,* vol. 8, no. 7, pp. 2242-2250, 2020.

J. R. Riwukore, Y. Susanto and F. Habaora, "The determinants and impact of the existence of Broiler business in East Nusa Tenggara Province," *Journal of Tropical Animal and Veterinary Science,* vol. 10, no. 2, pp. 141-152, 2020.

W. V. Sujarweni, Methodology of research, Yogyakarta: Pustaka Baru Press, 2014.

HISTORICAL RESEARCH IN A DIGITAL AGE: A CASE STUDY OF KHU TRU MAT VI THANH – HOA LUU IN MEKONG DELTA REGION OF VIETNAM THROUGH NATIONAL ARCHIVAL DOCUMENTS

Bui Hoang Tan
Department of History Education, Teachers College, Can Tho University, Vietnam
Faculty of History, University of Education, Hue University, Vietnam
Nguyen Van Kham
High school Teacher Practice, Can Tho University, Vietnam
Faculty of History, University of Social Sciences and Humanities, Vietnam National University, Vietnam

Abstract

In today's digital age, there are many good digital techniques and tools for studying history, among which, text mining techniques are prominent. Text mining is approached using a variety of techniques and software, of which the Atlas.ti application, a German software, is widely used thanks to its flexibility and open access. This article presents the research on Khu Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu, a strategic area in the Mekong Delta Region of Vietnam from year 1960 to year 1963, through the exploitation of national archival documents by Atlas.ti software. The research results not only provide important historical documents on the changing economic face of the rural areas Vi Thanh - Hoa Luu, but also serve as an important basis for the orientation of socio-economic development in Mekong Delta Region of Vietnam today.

Keywords: Text Mining, historical research, Khu Tru Mat, Vi Thanh – Hoa Luu village, Mekong Delta Region of Vietnam, ATLAS.ti

INTRODUCTION

In today's era, the strong development of digital technology has brought about rapid and remarkable changes in almost all areas of society. Accordingly, historical research in Vietnam, there should also be a breakthrough change in research methods by the application of digital techniques and tools in accessing and exploiting historical sources. Text Mining - one of the knowledge discovery techniques in documents has become an inevitable trend in better solving data value mining problems. Text Mining is widely used, case study of Badal et al (2015) have applied Text Mining technique to biomedical resources to support research on protein binding. Text Ming is also applied by Van Le et al (2018) in stratifying and indexing clinical events in medicine. In the study of Coussement et al (2008), Text Mining technique was applied in the field of business and marketing to improve the predictive analytical model of customer churn when losing revenue. Sudhahar et al (2015) applied Text Mining in analyzing a huge database of online news about the US Presidential election in 2012, the research results have formed a network of candidates with key political issues, on which in-depth analysis of public relations for and against these candidates. According to Jalali et al (2020), the formation and development of online data sources with large capacity in the current digital age, traditional data mining methods and techniques will face many challenges

in accessing effective values. With the diverse development of mining support tools such as ATLAS.ti, Nvivo, Tableau, RapidMiner, A1 Analytics... effectively support qualitative analysis research through input data encoding mechanism. The highlight is ATLAS.ti software – a data analysis software under German copyright, with diverse and popular features for users, which has quickly effectively supported the analysis of many data in at the same time, reducing errors and making it easier to find scientific citations from data sources. Therefore, ATLAS.ti is applied by higher education institutions in research.

In historical research, sources play a very important role. According to Hang et al (2018), historical documents are the decisive basis for conducting research on a historical issue, without historical documents it would be impossible to conduct historical research. On the other, it is an important factor determining the results of historical research. According to Anh (2018), the value of historical research depends on the source of historical documents collected by historians. Therefore, historical sources that are correctly analyzed for their hidden scientific values will make an important contribution to improving the quality of historical research. According to Nguyen et al (2010), historical knowledge in historical sources needs to be analyzed and determined by historical researchers accurately, objectively and scientifically in order for history to become a historical science. On that basis, this study proceeds to apply the outstanding features of ATLAS.ti in supporting the analysis of historical documents, a case study of the Khu Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu, an strategic area in the Mekong Delta from year 1960 to year 1963 in order to reflect the change in economic spatial structure for the population of the region. The research results contribute to objectively reflecting on historical issues and concluding some valuable experiences in consulting for the socio-economic development strategy of Vi Thanh city, Hau Giang province today.

LITERATURE REVIEW

Text Mining

Text mining is the process of processing and extracting valuable information in data text through the application of modern analytical techniques. The Text Mining process includes a series of operations such as text summarization, document retrieval, document clustering, text classification, language recognition, phrase identification, and phrase and phrase structure. keys, extracting entities, locating acronyms… (Witten et al., 2004). Text mining is carried out through basic steps such as preprocessing, model learning, judgment, synthesis and analysis and presentation of results. Based on the proposal of Gaikwad et al (2014), the text mining process is modeled according to Fig.1

Fig. 1 Text mining process

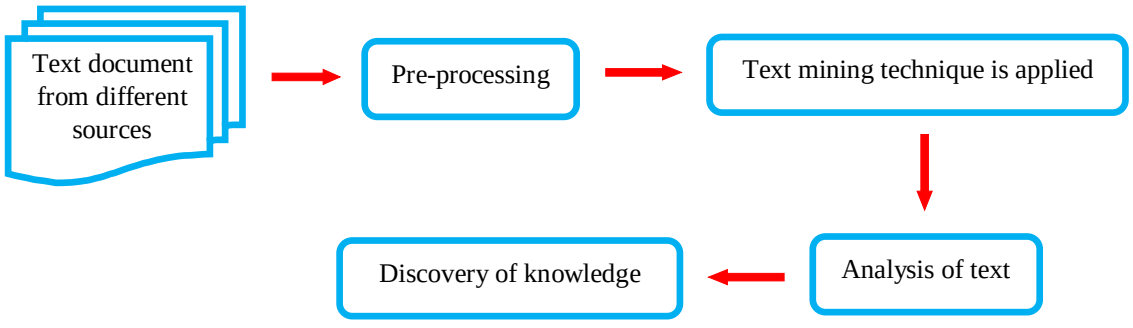

According to Gaikwad et al (2014), the goal of text mining is to discover and analyze information values in text using different analysis techniques or a combination of techniques in text analysis depending on the research objective. In particular, data clustering technique is known as a technique of dividing large databases into smaller groups of data according to a certain attribute to exploit text values more efficiently. Data clustering is used in many different fields such as commerce, insurance, biological research, education... Accordingly, the application of data clustering in historical research to exploit textual information, identify important attributes of the historical problem by the purpose of the study.

Atlas.ti Sofware

ATLAS.ti is assisted qualitative data analysis sofware (AQDAS) that contributes to detailed analysis and evaluation of data to help effectively exploit potential complexities in data, unstructured documents such as text documents, multimedia documents, etc. In addition, ATLAS.ti provides tools that allow locating, encoding and annotating hidden values in the data sources themselves to find cause and effect between these complex relationships. In essence, ATLAS.ti supports the study of document access and mining methods based on segmentation, coding and retrieval combined with conceptual construction and text structures in data. ATLAS.ti has made a landmark change to qualitative research with its diverse research strategies and innovative approach in discovering new methods in response to new scientific requirements (Brewer et al., 2006; Rambaree et al., 2013). The advantages of ATLAS.ti are high flexibility, support for multimedia files with many different formats, multi-language support, integration of Google Eart in the process of conducting text mining and value in the data. In addition, Atlas.ti also supports building visual models, mind maps, etc. According to Rambaree (2013), ATLAS.ti has some flexible features that help researchers to choose different approaches to performing data analysis. However, ATLAS.ti is only supporting software in qualitative analytical research, and in-depth analysis of databases must still be performed by a researcher that ATLAS.ti cannot replace. The first version of Atlas.ti was developed by Thomas Muhr (Berlin) in the years 1989 – 1992. Currently, ATLAS.ti has developed with many new versions to meet the operating systems Windows, Mac, Android and iPad.

Introduction to the Khu Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu

The Khu Tru Mat is one of the important rural policies of the First Republic under President Ngo Dinh Diem (1955 – 1963). Through this policy, Khu Tru Mat were established in many strategic areas in the Mekong Delta, which not only had a great impact on the rural appearance but also made an important contribution to the main strategy political and military administration of the Government of the Republic of Vietnam in rural management and control of farmers in the area. This historical issue, in international and Vietnam studies, the following approaches are available:

According to Zasloff (1962), Khu Tru Mat is mentioned in the research with the term “protected villages”, with the name “agrovilles”, the author analyzes this is a plan issued in 1959 with content: establishment of large-scale resettlement areas for farmers in rural South of Vietnam to promote agricultural development and this plan was quickly implemented by the government of the Republic of Vietnam in two years (1960 - 1961).

According to results from The Pentagon Papers (1971), the term “Agrovilles” is used

synonymously with “Khu Tru Mat” and is interpreted as the Rural Community Development Center established in 1959 by the Government of the Republic of Vietnam. In these centers, farming households are planned to live in residential clusters of about 300 to 500 households, and they enjoy the social benefits from the Khu Tru Mat program that are no different from life in cities such as schools and social security services. In this areas, families lived and economically operated were protected and controlled by the national army to prevent attack from the Viet Cong on these rural communities.

According to Spector (1983), the Khu Tru Mat policy started in 1959, under which the Khu Tru Mat were built into a network in the plain, adjacent place surrounding Saigon. The governments of the United States and the Republic of Vietnam attempted to build these places into fortified farmlands, in which peasants were resettled and organized into paramilitary armies to prevent Viet Cong infiltration. However, the Khu Tru Mat implemented by the Republic of Vietnam have encountered difficult problems from the very beginning.

Research results of Coker (1989), had a fairly detailed report on the Khu Tru Mat program in the South of Vietnam, which mentioned the large scale of the Vi Thanh - Hoa Luu and this is a model for the construction other Khu Tru Mat in South of Vietnam. The research content also describes, Tru Mat Vi Thanh – H oa Luu was designed by famous Vietnamese architect Ngo Viet Thu. By design, this Khu Tru Mat a has 4 sub-zones: 3 southern sub-zones about 200 ha and 1 northern sub-zone about 400 ha. According to the author's survey, only the southern sub-zones are nearing completion, while the northern sub-areas are progressing very slowly.

According to research by Colby (2017), the goal of the Khu Tru Mat program has changed the face of the countryside in the Mekong Delta region of Vietnam, but in the process of implementation, many dangerous mistakes have been made such as the areas are too large, difficult to manage, local managers are incompetent, behave rigidly with the people, this not only causes dissatisfaction with President Ngo Dinh Diem's Tru Mat program, but also arose a sharp conflict with the Government of the Republic of Vietnam. Accordingly, the Viet Cong have more conditions to attract the support of the people and build up a growing force.

Researchers in Vietnam usually approach the problem of the Khu Tru Mat from a political-military perspective, so they have many analyzes and comments about Khu Tru Mat program of the Republic of Vietnam were very different.

According to Giau (1964), the Khu Tru Mat are showing the tension between the government of the Republic of Vietnam and the Viet Cong over the competition for the support of the people in South of Vietnam.

Research results of Ta Ngoc Cuong (1973), Khu Tru Mat is one of the rural construction and development programs of the Government of the Republic of Vietnam. The author mentions the statistics on the number of Tru Mat Zones built in 1960 is 17/19 Zones, in 1962 is 22 more Khu Tru Mat were established and gathered about 6954 households on an area of about 601 *mau.*

According to Mau et al (1991), in his memoirs, the author mentions the achievements of the Khu Tru Mat program but also presents the limitations of the local government in the

process of establishing the Khu Tru Mat, causing conflicts with South of Vietnam farmers. As a result, the Khu Tru Mat program eventually collapsed.

According to Huyen (2014), a comprehensive study of Khu Tru Mat policy under President Ngo Dinh Diem, describes the structure, evaluates aspects of adverse impacts from this policy on the development of Viet Cong from year 1959 to year 1960. The author considers that the Khu Tru Mat is a dangerous policy that loses the rights of people in the region, thereby causing deep conflicts between the people and the Government of the Republic of Vietnam.

According to Tho (2017), referring to the Khu Tru Mat from a military perspective, the author believes that the establishment of the Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu is a giant concentration camp, a military base that prevents development of revolutionary forces in the Mekong Delta, Vietnam.

According to Trong (2020), the Khu Tru Mat program is considered by the author to be weaker than the previous Dinh Dien program of the Government of the Republic of Vietnam and the consequences of this program have caused a great disturbance in population organization of contryside.

In general, the studies have described and analyzed much about the historical issue of Khu Tru Mat of the Republic of Vietnam (1959 – 1963) with many different points of view and methodology, which has created the rich and diverse scientific values in the study of modern Vietnamese history. From research through historical documents to a practical survey of Khu Tru Mat in the locality of Vi Thanh – Hoa Luu, now a land in Hau Giang province, Vietnam has suggested a new research direction economic impacts from the model of Khu Tru Mat in the 1960s. Accordingly, case study on the impact of this model on the change of economic appearance of rural Vi Thanh - Hoa Luu with describe the process of establishing the Khu Tru Mat and analyze the change in economic spatial structure for this rural community. Therefore, the research results will contribute to a comprehensive and objective reflection on historical issues, and at the same time draw some valuable experiences for the socio-economic development strategy of Vi Thanh land, Hau Giang province today.

RESEARCH METHODS AND RESULTS

Research methods

In the digital age, historical research combined with modern text mining techniques for national archives documents can both exploit the scientific value of documents and contribute to improving historical research methods. Therefore, the results of this study were conducted through the following steps:

Step 1: Select and extract research documents from National Archives Center II in Ho Chi Minh City (Fig.2)

Fig. 2 National Archives Center II, Ho Chi Minh City

Source: Bui Hoang Tan

Step 2: Format documents from image files (3A) to Word or Pdf files (3B). We select, digitize and integrate text into ATLAS.ti 9 (Fig.3)

Fig. 3 Format documents from image files (A) to Word or Pdf (B)

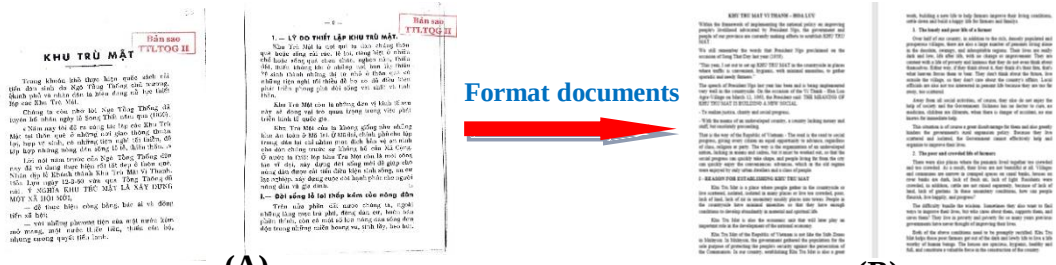

(A) **(B)**

Source: Bui Hoang Tan

Step 3: The tools in ATLAS.ti 9 is used and analyze the qualitative data in the document text according to the process

+ Create a New project with the name "KHU TRU MAT VI THANH – HOA LUU" in ATLAS.ti 9, historical document files are included in the project using the Add Document function on the toolbar (Fig.4)

Fig. 4 The Add Document function on the toolbar of ATLAS.ti

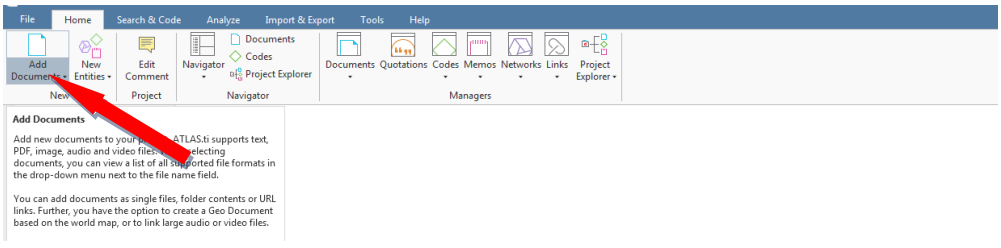

Source: Bui Hoang Tan

+ Use the Word Cloud/Word List tool for file to get an idea of the frequency of all words in each document (Fig.5).

Fig. 5 The Word Cloud/Word List function on the Toolbar of ATLAS.ti

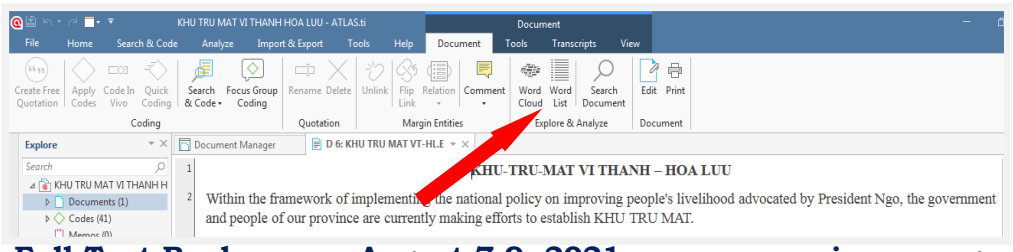

Source: Bui Hoang Tan

+ Create a Network to look at the visual relationship of words/phrases in a document (Fig.6)

Fig. 6 New Codes creation function on the toolbar

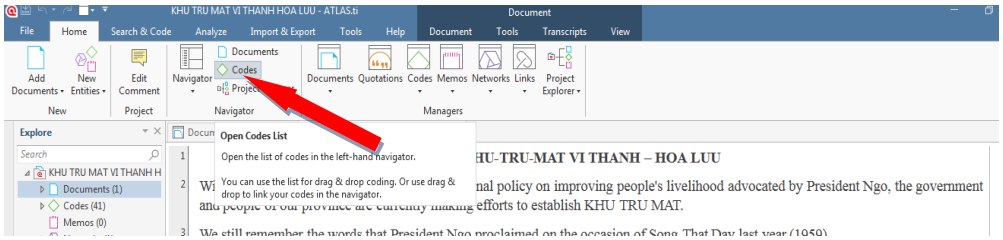

Source: Bui Hoang Tan

Step 4: We summarize the performance and look at the relationships between the contents of the documents. On that basis, applying the historical research method to analyze the content of the data cluster, evaluate the economic impact from the Khu Tru Mat policy of the Government of the Republic of Vietnam on the Vi Thanh – Hoa Luu region.

Research results and discussion

After conducting an analysis using ATLAS.ti 9 to analyze the Khu Tru Mat content document of the Government of the Republic of Vietnam, some typical results are presented:

In Word Cloud, there are words with large to small sizes corresponding to the frequency of occurrence along with different colors, creating a vivid visualization (Fig.7)

Fig. 7 Word Cloud results for the Khu Tru Mat program of President Ngo Dinh Diem (1955 - 1963)

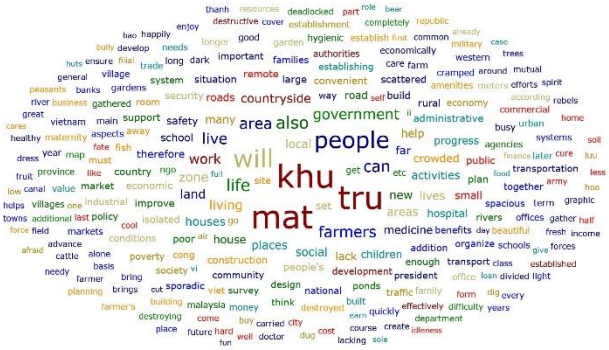

Source: Bui Hoang Tan

Word List results show the frequency of the prominent words “Khu-Tru-Mat” (44 times), “people” (28 times), “life” (16 times), “famers” (14 times), countryside (9 times), land (8 times)… (Fig.8)

Fig. 8 Word List results for the Khu Tru Mat program of President Ngo Dinh Diem (1955 - 1963)

WORD	FREQUENCY OF WORD	%
khu	44	9.65%
mat	44	9.65%
tru	44	9.65%
will	32	7.02%
people	28	6.14%
also	17	3.73%
life	16	3.51%
can	15	3.29%
area	14	3.07%
farmers	14	3.07%
live	14	3.07%
government	13	2.85%
work	11	2.41%
living	10	2.19%
zone	10	2.19%
countryside	9	1.97%
land	9	1.97%
areas	8	1.75%
houses	8	1.75%
lives	8	1.75%
local	8	1.75%
new	8	1.75%
places	8	1.75%
social	8	1.75%
TOTAL	456	100.00%

Source: Bui Hoang Tan

Through two analysis sections, Word Cloud/Word List has outlined an overview of the content of historical documents. On that basis, a reference data source is built and better data analysis on the content of the Khu Tru Mat. That shows that the content of the Tru Mat program of the Government of the Republic of Vietnam focuses on changing the countryside and the lives of farmers in Vi Thanh – Hoa Luu region.

Network results for the Khu Tru Mat content document of the Government of the Republic of Vietnam (Fig.9)

Fig. 9 Network results for the Khu Tru Mat program of President Ngo Dinh Diem (1955 - 1963)

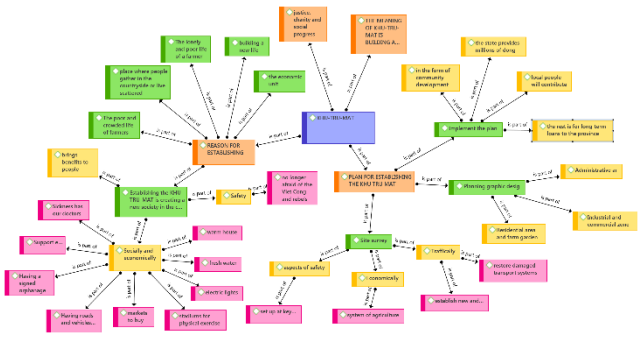

Source: Bui Hoang Tan

Network results of Words/Phrases contained in the document show branches around the main themes of "KHU TRU MAT". These phrases represent the content of the plan to establish the Khu Tru Mat implemented by the Government of the Republic of Vietnam during the period from 1960 to 1963. Network helped build the core content of the document to become more intuitive and attractive about the Khu Tru Mat issues to be solved such as meaning, purpose and establishment plan...

On the basis of words and phrases extracted from ATLAS.ti 9, the text content is further analyzed with the following issues:

The plan to build the Khu Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu

President Ngo Dinh Diem has implemented the Khu Tru Mat program throughout the South of Vietnam, in which typical construction of Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu in Mekong Delta region of Vietnam. Accordingly, the construction plan of Khu Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu includes 3 phases:

Phase 1: Site survey

The Khu Tru Mat must be surveyed and an appropriate location selected, meeting the requirements of security, economy and traffic. According to RVN (1959), the Khu Tru Mat must be built in strategic locations in order to control and ensure the security situation inside and outside that area. The Khu Tru Mat must be selected a location with fertile land and convenient waterways to ensure the development of commercial, industrial and agricultural activities, because economic value is the main goal of Khu Tru Mat. In addition, the Tru Mi area must be selected where there is a traffic system or potential exploitation of the waterway system to ensure the process of production, trade, security and connectivity several localities throughout the Mekong Delta. According to Nghiem (1970), the location of Vi Thanh village is very convenient for the Khu Tru Mat plan because it is the central axis of the waterways connecting Phong Dinh and Rach Gia provinces.

Phase 2: Construction of the Khu Tru Mat project

The cadastral management agency will calculate the measurement and outline drawings. On that basis, the new design map will be created by the Kien Thiet Department. Accordingly, the design project of 1/10000 scale, the Vi Thanh - Hoa Luu is divided into 4 sub-zones: Xa No North, Vi Thanh, Middle and Hoa Luu (Fig.10). According to the design project, 4 sub-zones are planned to be arranged along the Xa No River about 7 km long, taking the Xa No River as the center of the Tru Mat Area, 2 km wide on each side, with an overall area of about 28 km² and managing the entire Can Tho – Rach Gia waterway route.

Fig. 10 Simulation diagram of the structure of 4 sub-zones in the design of the Khu Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu in 1959

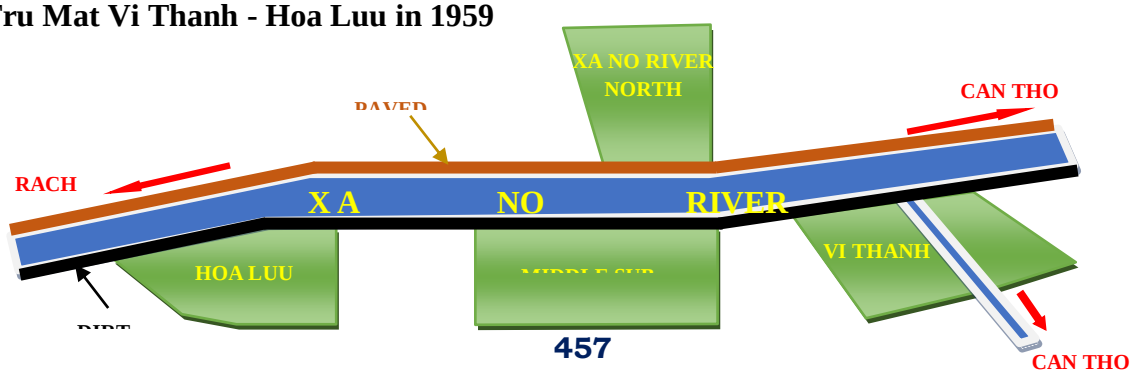

Source: Bui Hoang Tan

Text mining shows that in each sub-zone is planned uniformly in structure, including: Commercial area, Office - social area, Religious area, Industry area, Residential area and farm garden (Fig.11 & 12)

Fig. 11 Simulation diagram of planning inside Vi Thanh - Hoa Luu dense area according to design project in 1959

Fig. 12 Actual image of Vi Thanh sub-area in the Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu in 1960

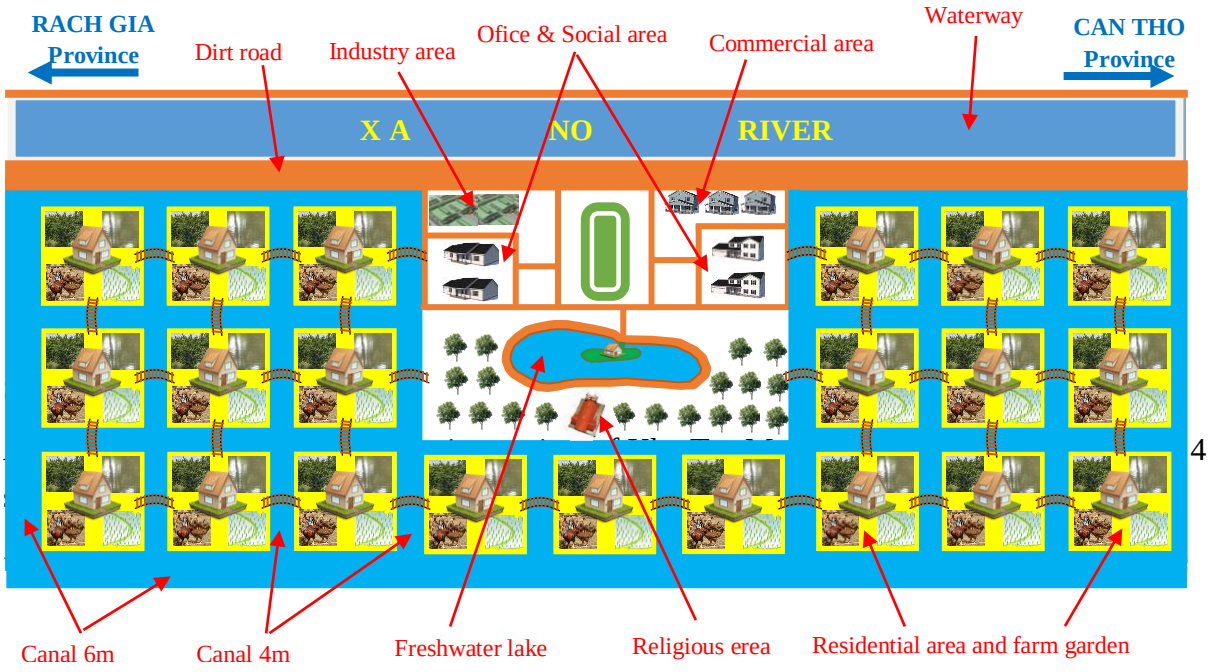

Xa No river and this riverside road. The location of the market and commercial area is designed to be convenient for trade and goods transportation both by water and by road. In addition, around the commercial area are also designed train stations to transport passengers and goods intercity. In this area, there are also motels, hotels, restaurants, rice shops ... serving the needs of passengers to eat and rest.

+ The office - social area, also known as the administrative area, is the central position of each sub-zone in the Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu. According to the design of the

project, this area includes administrative buildings operating the activities of each sub-zone and the headquarters of agencies in charge of social security such as hospitals, gynecology obstetrics hospital, kindergartens, farmers office, information houses, stadiums and especially schools are planned far from markets and hospitals. In addition, in each sub-zone, a power plant is planned to ensure light for people living in these sub-zones.

+ Religious area: the church is built with the location close to the freshwater lake, especially the temples and pagodas are located far from the administrative area, this is explained because the temples and pagodas were built by the people before the establishment of the Khu Tru Mat. The planning of the religious area is to ensure the religious and belief life of the people in the Vi Thanh - Hoa Luu region.

+ The industrial area mainly concentrates on factories, production and processing enterprises such as rice mills, bread ovens, ice factories, wineries, sugar making, flour making, boat building… near the main roads and Xa No river, convenient to transport materials and products.

+ The residential area and farm garden is the backbone of Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu, because farmers' families are settled and cultivated according to the land areas that have been planned by the Government with an area from 1000m^2 to 5000 m^2. Each family's plots of land are separated by canals ranging from 4m to 6m wide. This has the effect of determining the limit of the land area of each family, and the Government ensures the water source for daily life and agricultural production of the people.

According to RVN (1959), the Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu was funded by the Government with a budget of VND1,100,000 for the activities of designing works, purchasing medicine and organizing community work, constructing civil works. In addition, Khu Tru Mat also received an additional VND400,000 loan from the Government to build infrastructure.

Phase 3: Implementation of the Tru Mat project

After the project was approved by the Government of the Republic of Vietnam, the Khu Tru Mat Project Management Board was established to run the project and manage the project's budget. Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu was built in the form of the Government and the people working together: The Government supported the construction cost, the local people contributed efforts. According to Nghiem (1970), in about 3 months of project implementation, tens of thousands of local farmers joined forces with the Government to change the small Vi Thanh village into a new town.

From the results of text analysis for historical document sources, some key issues are reflected as follows:

The establishment of Khu Tru Mat has had a great impact on the space of residential spots in Vi Thanh – Hoa Luu region

The process of establishing the Khu Tru Mat is also the process of urbanization in the countryside, which has made a great impact on the settlement and cultivation space of residents in Vi Thanh – Hoa Luu region. Before the establishment of the Khu Tru Mat (Fig. 13A), the space of residential areas here was still sparse, scattered along the Xa No river. After the establishment of Khu Tru Mat (Fig. 13B), settlements were established in the order of taking the Xa No River as an intermediary and concentrating into living and farming areas

surrounded by large and small waterways. This has created many changes in the economic activity space. According to Liem (1995), the location of the Khu Tru Mat is selected appropriately and meets the conditions for economic development, it is possible to develop agriculture with expanded land area, commercial development and services associated with local agriculture.

Fig. 4 Map of Vi Thanh before and after the establishment of the Khu Tru Mat in 1960

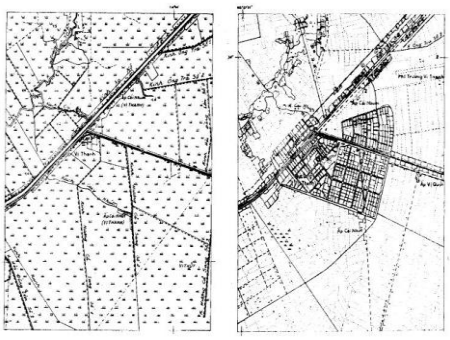

A B

+ The space of residential points is set up in an orderly manner, in which the Xa No River is the median for the settlement space. Settlement areas are set up in the direction of gathering into distinctly shaped areas into subdivisions surrounded by large and small canals. In each sub-settlement, an administrative center is set up to manage all socio-economic activities of sub-zone. The settlement space of families in the Khu Tru Mat was built to adapt to the population density of the sub-zones, both for community connection, and to ensure settlement and farming space for residents, as well as connect between the rural area and the central urban area of the region. This has created a breakthrough change in the economic activity space of Vi Thanh – Hoa Luu before and after the establishment of the Khu Tru Mat.

+ Besides the agricultural production space, there is also a concentrated commercial space along the banks of the Xa No river, especially the industrial production space, the technology center located outside the residential area. Such arrangement and arrangement has contributed to solving the employment needs of residents in the area, rebuilding goods circulation routes and acting as a bridge between production, transportation and consumption of products in the region and outside the region, because surrounding this entire space is the important waterway system of Vi Thanh – Hoa Luu region.

The Khu Tru Mat policy has contributed to the creation of Vi Thanh – Hoa Luu infrastructure

Vi Thanh – Hoa Luu before year 1959 was a small village that was discovered in the late 18th century, the occupation of the people in the village was mainly farming and fishing. Basically, this place is a small countryside with thatched-walled houses, sparsely populated, living mainly along canals such as Xa No, Nang Mau. According to RVN (1959), a large number of farmers live in desolate areas, and this situation leads to great disadvantage for them in life and also causes many obstacles for the Government to implement policies to support welfare effectively.

Since 1960, the Vi Thanh – Hoa Luu region has been planned and built more and more perfect as the road traffic network, the power supply system has covered everywhere, the

system concentrated water supply... Basically, the Government of the Republic of Vietnam has carried out a revolution in the infrastructure of Vi Thanh – Hoa Luu, changing from a small farming area to a bustling and spacious town. This has contributed to the economic development of this rural area. Road traffic axes connecting Vi Thanh – Can Tho, Vi Thanh – Rach Gia, rural roads inside and outside the sub-zone were quickly built. The traditional waterway transport of Xa No and Nang Mau has been improved, making an important contribution to the exploitation and transportation of passengers and goods more conveniently than before.

In addition, the Government also invested heavily to build markets, piers, bus stations, schools, clinics, orphanages, and houses for people in the region. Thereby, the geographical distance and travel time between regions are shortened, and at the same time, prejudices and differences between rural and urban areas are eliminated. According to Nghiem (1970), the old dilapidated houses were replaced by spacious houses, the transportation system was built, Vi Thanh village today has a hospital, school, power plant... has become into a prosperous urban area in the Mekong Delta.

The establishment of Khu Tru Mat has contributed to promoting the transformation of industry structure and diversification of commercial products for Vi Thanh - Hoa Luu region

The establishment of the Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu has led to the redistribution of production areas, labor resources and economic activities of the community. It is also the process of rural urbanization in order to develop economic sectors while creating and connecting economic exchanges between urban and rural areas.

Agriculture has been significantly improved thanks to the support policy on seedlings, seeds, fertilizers, professional advice of agricultural experts. According to RVN (1960), on March 24, 1960, the Government of the Republic of Vietnam sent a delegation of the Ministry of Agriculture and Rural Development to Vi Thanh - Hoa Luu region to conduct injections of drugs for cattle and guide teach local people how to prevent diseases of plants and animals. In addition, non-agricultural industries such as agricultural product processing, food including rice milling, rice drying, bread making, ice making, wine making, sugar making, flour making, carpentry, knitting, and weaving are also available production and becomes increasingly essential in the lives of residents of Vi Thanh – Hoa Luu.

New service industries such as passenger and cargo transportation, restaurant services, motels, hotels, market information... were formed and increasingly bustling. In particular, commercial activities inside and outside the area became vibrant and bustling through markets with the participation of a large number of traders. Commodity products become diversified and abundant along with the exchange and exchange of products from many other economic sectors. With a new economic appearance, commercial goods are not simply agricultural products but also passengers, essential services have initially become products of the economic sector, this is a new thing for the Vi Thanh – Hoa Luu countryside after implementing the Khu Tru Mat policy of the Government of the Republic of Vietnam.

The transformation of the industrial structure of residents and commercial products of the area becomes more diverse to meet the new life needs of residents in the area and economic and commercial exchanges with neighboring areas. That has contributed to the

creation of Vi Thanh – Hoa Luu region that is both self-sufficient and has typical characteristics of a small-scale farming area and an economic city.

CONCLUSION

Historical documents play a decisive role in historical research. However, the method of exploiting and processing historical documents will make an important contribution to the results of historical research. Therefore, historical research in the digital age requires the application of modern text mining techniques that will enhance the value of research results. This research result reflects the importance of incorporating modern techniques and software into historical research activities at Can Tho University. The results of historical case study of the Khu Tru Mat Vi Thanh – Hoa Luu by text mining techniques for the national archives of Vietnam documents have created a new development direction for historical research activities in universities in Vietnam and many other universities in Asia in the future.

REFERENCES

Anh, N. T. (2018). *The Historical Method: Fundamental Principles*. KNOWLEDGE Publishing House. [Nguyen The Anh. (2018). *Phương pháp Sử học: Những nguyên tắc căn bản*. Nxb Tri thức].

Badal, V. D., Kundrotas, P. J., & Vakser, I. A. (2015). Text mining for protein docking. *PLoS computational biology*, *11*(12), e1004630.

Brewer, J., & Hunter, A. (2006). *Foundations of multimethod research: Synthesizing styles*. Sage.

Camillo, F., Tosi, M., & Traldi, T. (2005). *Semiometric approach, qualitative research and text mining techniques for modeling the material culture of happiness*. Berlin, Germany: Springer.

Coker, C. (1989). Foreign Relations of the United States, 1958-1960. Vol. I: Vietnam.

Colby, W. (2007). *Một chiến thắng bị bỏ lỡ*. Nxb Công an nhân dân.

Coussement, K., & Van den Poel, D. (2008). Integrating the voice of customers through call center emails into a decision support system for churn prediction. *Information & Management*, *45*(3), 164-174.

Cuong, T. N. (1973). *The process of pacification - construction and development of the Republic of Vietnam.* National Academy of Public Administration, Saigon. [Ta Ngoc Cuong. (1973). *Công cuộc bình định – xây dựng và phát triển của Việt Nam Cộng hoà.* Học viện Quốc gia Hành chính, Sài Gòn].

Gaikwad, S. V., Chaugule, A., & Patil, P. (2014). *Text mining methods and techniques*. International Journal of Computer Applications, 85(17).

Giau, T. V. (1964). *South Vietnam is resilient in resistance.* Social Science Publishing House. [Tran Van Giau. (1964). *Miền Nam giữ vững thành đồng.* Nxb Khoa học xã hội].

Hang, P. X. & Hien, D. T. T. (2018). *Outline Of Historical Documents And Historical Sources Of Written History In Vietnam*. Hanoi national university Press. [Pham Xuan Hang & Dinh Thi Thuy Hien. (2018). *Đại cương sử liệu học và các nguồn sử liệu chữ viết lịch sử Việt Nam*. Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội].

Huyen, N. T. T. (2014). The "agrovilles" policy of Ngo Dinh Diem Government in the period 1959-1960. *Science and Technology Magazine, Hue University of Science*, 1(2).[Nguyễn Thị Thanh Huyền. (2014). Chính sách Khu Trù Mật của chính quyền Ngô Đình Diệm những năm 1959 -1960. *Tạp chí Khoa học và Công nghệ, Trường Đại học Khoa học Huế,* 1(2)].

Jalali, S. M. J., Park, H. W., Vanani, I. R., & Pho, K. H. (2020). Research trends on big data domain using text mining algorithms. *Digital Scholarship in the Humanities*

Khanh, N. V., & Hoa, N. T. M. (2010). *Analysis – Criticizing Historical Document Method in Historical Studies (the Case of Modern Vietnamese – Chinese Relations).* Historical Studies, 11(415).

Liêm, L. T. (1995). Land reform policy in Vietnam (1954-1994), South Asia Publishing House, Paris. [Lam Thanh Liem. (1995). *Chính sách cải cách ruộng đất Việt Nam (1954-1994)*, Nxb. Nam Á, Paris].

Mau, D. & Linh,. H. (1991). *Confessions of a General in Exile*. People's Public Security Publishing House. [Do Mau & Hoang Linh. (1991). *Tâm sự tướng lưu vong.* Nxb Công an nhân dân].

Nghiem, L. T. (1970). *Farm town and Farm*. National Academy of Public Administration, Saigon. [Le Thanh Nghiem. (1970). *Nông thị và nông trường*. Học viện Quốc gia hành chính. Sài Gòn].

Rambaree, K., & Faxelid, E. (2013). Considering abductive thematic network analysis with ATLAS-ti 6.2. In *Advancing research methods with new technologies* (pp. 170-186). IGI Global.

Rambaree, K. (2013). Three methods of qualitative data analysis using ATLAS. ti:'A Posse Ad Esse'. In *ATLAS. ti User Conference 2013, 12-14 September 2013, Technische Universität Berlin, Germany* (Vol. 1, pp. 1-15). Universitätsverlag der TU Berlin.

Spector, R. H. (1983). *Advice and support: The early years, 1941-1960* (Vol. 1). US Government Printing Office.

Sudhahar, S., Veltri, G. A., & Cristianini, N. (2015). Automated analysis of the US presidential elections using Big Data and network analysis. *Big Data & Society*, *2*(1),

The Republic of Vietnam. (1959). *Dossier on funding for the construction of the Khu Tru Mat Vi Thanh - Hoa Luu, Phong Dinh province in 1959 - 1962,* National Archives Center II, Ho Chi Minh city, No 7710. [Phủ Tổng thống đệ nhất Việt Nam Cộng hòa (1959), *Hồ sơ về việc cấp kinh phí để xây cấp Khu Trù mật Hỏa Lựu, Vị Thanh tỉnh Phong Dinh năm 1959 - 1962,* Trung tâm Lưu trữ Quốc gia II, Tp. Hồ Chí Minh, ký hiệu hồ sơ số 7710].

The Republic of Vietnam. (1960). *Profile of working in the Khu Tru Mat Vi Thanh and Hoa Luu*. National Archives Center II, Ho Chi Minh city, No 13419. [Phủ Tổng thống đệ nhất Việt Nam Cộng hòa (1960), *Hồ sơ về việc công tác tại Khu Trù mật Vị Thanh và Hoả Lựu,* Trung tâm Lưu trữ Quốc gia II, Tp. Hồ Chí Minh, ký hiệu hồ sơ số 13419].

The Pentagon Papers. (1971). *Chapter 2, The Strategic Hamlet Program, 1961-1963, Gravel Edition, Vol 2,* pp. 128-159

Thơ, T. V. (2017). Quá trình đấu tranh giữ gìn và xây dựng lực lượng cách mạng, tiến tới Đồng Khởi ở Cần Thơ (1954-1960). *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Cần Thơ*, 107-115.

Trong, L. D. (2020). *Agricultural Economy of the Republic of Vietnam 1955-1975*. Social Science Publishing House. [Le Dinh Trong. (2020). *Kinh tế nông nghiệp Việt Nam Cộng hoà 1955 – 1975*. Nxb Khoa học xã hội].

Van Le, D., Montgomery, J., Kirkby, K. C., & Scanlan, J. (2018). Risk prediction using natural language processing of electronic mental health records in an inpatient forensic psychiatry setting. *Journal of biomedical informatics*, *86*, 49-58.

Witten, I. H., Don, K. J., Dewsnip, M., & Tablan, V.(2004). Text mining in a digital library.

Zasloff, J. J. (1962). Rural Resettlement in South Viet Nam: The Agroville Program. *Pacific Affairs*, *35*(4), 327-340.